

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

RADU ROSETTI

CU PALOȘUL

POVESTE UNGUREASCĂ

DIN VREMEA DESCĂLECĂ
MOLDOVE

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Digitized by Arhivele Naționale ANIC

Habdank

Dlui Vasilescu

Autorul

Cu Palosul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

22 SEP. 2012

RADU ROSETTI

CU PALOȘUL

POVESTE VITEJASCĂ

DIN

VREMEA DESCALECATULUI MOLDOVEI

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „UNIVERSITARĂ", A. G. BRĂTĂNESCU
30, STRADA ACADEMIEI, 30
1905.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

1964
1967
1994
1998

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index/1901-1932

CU PALOȘUL

POVESTE VITEJASCĂ DIN VREMEA DESCĂLECATULUI MOLDOVEI

I

La Vocvodul Bogdan, vine un oaspe neașteptat

Era seara, pe la sfârșitul lunii Februar 1348. In sala cea mare a castelului său, mai bine zis, a casei întărite de la Cuhnia, în Comitatul Maramureșului se primbla cu pas încet, adâncit în gânduri, un om de statură neobicinuit de naltă.

Plotele lui bălăi, lungi dar rari, amestecate pe ici și colea cu fire albe, arătau că ajunsese în ceia ce, pe drept sau, mai degrabă, pe nedrept, s'a obicinuit a se numi floarea vrâstei, adică că se afla între patruzeci și cincizeci de ani.

Fruntea îi era lată, ochii cenușii, reci, pătrunzători, cu pleoapele lungi și încreţite, nasul lung, drept și ascuțit la vârf. O pereche de musteți bălăi subțiri dar lungi, lăsate în jos, acoperea gura mare cu buzole drepte; fălcile erau desvoltate și bărbia lată. Toată înfățoșarea lui arăta o fire puternică, înzestrată cu o voință de fer și cu o iscusință ce lesne putea să se schimbe în vicleșug, puse în slujba unei minți puternice.

Imbrăcămintea îi era alcătuită dintr'un dolman de postav albastru cu șireturi galbene, scurt și strâns pe trup și din cioreci roșii. Pe de asupra, purta o jupană sau manta de atlaz roșu cu mâneci largi, venind numai până la coate, având blană de samur la guler și la mâneci și strânsă la cingătoare cu o curea lată de vre o două degete, bătută cu flori de argint și la care atârna, în partea dreaptă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un junghier cu mâner de fildeș. Era încălțat cu ciubote galbene care se suiau până sub genunchi.

Trupul lui de urieș rămăsese sprinten, iar mersul hotărît și mândru arăta omul încrezător în sine și deprins a porunci. Acest bărbat era Bogdan, Voevodul Românilor din Maramureș.

El era urmașul unui neam vechiu pe care Ungurii îl găsise în stăpânirea mai multor knezate întinse și care era înrudit cu neamurile celе mai de seamă din țările locuite de Români. Cucerirea ungurească, pe lângă că știrbise in chip simțitor stăpânirea knejilor în folosul noilor veniți, îi făcuse să se scoboare din starea de stăpâni la acea de mijlocitori între Ungurii cuceritori și mulțimea Românilor cuceriți. Cu vremea însă, o parte din acești kneji, unii prin purtarea lor vitejască în războaie, alții prin însușirile arătate în slujba Crăiii unguresti, izbutiră să-și întemeieze stări care, dacă nu erau strălucite, și nu i puneau pe aceiași treaptă cu nobilimea ungurească, erau totuși statornice și folositoare. Cea mai înaltă la care puteau să năzuiască era acea de Voevod al Românilor unui Comitat. Acest diregător judeca, în vreme de pace, toate pricinile ce se iscau între kneji și săteni, era însărcinat de Fișpan, de Voevodul Transilvaniei sau de Palatinul Ungariei, une ori chiar de Craiu, să facă cercetările trebuitoare în pricinile care priveau pe Români sau să iee parte la acele isvorînd din certuri între Români și Unguri. Pentru aceste slujbe primea anumite dări. In vreme de războiu, Voevodul era însărcinat cu adunarea și povățuirea oștenilor români. Erau Comitate în care erau mai mulți Voevozi, în deobște însă era numai unul și în vremea în care se petreceau faptele al căror șir alcătuește povestirea noastră, Bogdan de la Cuhnia era singurul Voevod român în Maramureș. Stăpânirile lui erau foarte întinse, cuprinzând pe lângă Cuhnia, și satele Iodu, Bocicâcel, Vișâu de sus, Vișâu de jos, Moisei, Siliștea de sus, Siliștea de jos și Borșia, adică tot colțul Maramureșului cuprins între Comitatul de astăzi al Bistriței și Bucovina. Veniturile acestor sate împreună cu foloasele aduse de slujba de Voevod, la care fusese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rndr1901-1932

ridicat încă din vremea Craiului Carol Robert, îi alcătuiau cea mai frumoasă avere din Comitat; în această privință nu se putea măsura cu el nici unul din nemeșii localnici. Pe lângă starea lui materială, faptele războinice săvârșite de el atât în Crăiia trecută cât și în războiul purtat în anul 1344 de Voevodul Transilvaniei cu Tatarii în Moldova, apoi cu prilejul Cruciatei lui Lajos, în anul următor în potriva Litvanilor, îl pusese în vază mare atât printre Români cât și printre Unguri.

Bogdan stăpânea satele lui în puterea dreptului românesc, adică: ele nu erau stăpâniri desâvârșite ca acele ale nemeșilor ungurești, ci knezate. Pământul era privit ca fiind al Craiului și țăranii români locuind pe el îl aveau în folosință din tată în fiu. Kneazul se bucura de dijme și de diferite dări la care erau supuși locuitorii: gloabe, drepturi de judecată, venituri din crâșme, din mori, și din pământuri nelocuite. El era însă supus la dări către clerul catolic și către vistieria crăiască, sarcini de care erau scutiți nemeșii și nu lua nici o parte la ocârmuirea țării.

Mulți Kneji, ademeniți de aceste foloase, intrase în rândurile nobilimii, lepădânduse de credință și de neam. Dobândirea unor asemenea foloase ar fi fost un lucru prea lesnicios pentru Bogdan: și în multe rânduri i se propusese să apuce pe aceiași cale, dar el răspunsese totdeauna că nu voește să cumpere foloase și drepturi, oricât de folositoare ar putea ele să fie, cu prețul părăsirii credinții în care trăise părinții lui și că nefiindu-i rușine de neamul din care s'a născut, nu se leapădă de el. Această nepăsare față de niște foloase atât de râvnite de obicei, mărise întradevăr trecerea și vaza lui Bogdan printre Români dar, totodată, nemulțumise pe Unguri. Se stârnise împotriva lui bănuiala că această purtare era menită a-i mări vaza în ochii Românilor și a înlesni strângerea lor împrejurul lui pentru scopuri potrivnice coroanei. Fusese chiar vorbă de a-l înlocui prin alt Voevod, prin Ion, fiul lui Iuga, nepot de frate a lui Bogdan și care, prin stare și fire, se arăta a fi mai puțin primejdios; dar, la urmă, nu se făcuse nimic. Mulți dintre ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meşi şi chiar dintre magnaţi îi datorau bani cu care se împrumutase pentru a putea duce traiul luxos adus în Ungaria de Craii angevini, şi ei nefiind în stare să-i înapoieze, nu îndrăzneau să o rupă cu dânsul. Pe de altă parte, el îndeplinea slujba ce i se încredinţase în chip vrednic şi priceput. Dacă ocrotea, în marginea puterilor sale, pe Români în potriva samovolniciilor ungureşti, nu-i cruţa de câte ori se făceau vinovaţi de vre o abatere de la legi. Purtarea lui faţă de stăpânire părea cu totul neprihănită încât nu dădea duşmanilor prilej să-şi sprijine bănuelele pe nici un fapt vădit. Vom vedea însă, în curând, care erau scopurile ce le urmărea în taină.

Odaia unde se afla Bogdan în seara în care începe povestirea noastră era, precum am spus mai sus, sala cea mare a casei ; întrînsa se primeau oaspeţii, întrînsa se dădeau mesele, întrînsa se judecaŭ pricinele. Această încăpere lungă străbătea clădirea dintr'un capăt până în cel l'alt. Părenţii cei mai scurţi, care dădeau afară, aveau câte două ferești alcătuite dintr'o mulţime de geamuri mici, legate între ele prin cercuri de plumb. Cu toate că sala se afla la rândul de sus, pe din afară de ferești erau zăbrele groase încrucişate. In cei lalţi părenţi erau câte trei uşi de stejar, întrun singur canat şi împodobite cu cuie de fer. Podeala era de scânduri de brad, iar grinzile şi scândurile tavanului, netencuite, fusese înegrite de fum şi de vreme. Incălzirea se făcea prin două sobe mari, cu vetre, aşezate faţă în faţă, aproape de uşile din mijloc, şi având înfăţoşarea sobelor ţărăneşti de astăzi : în fie-care din ele ardea câte un trunchiu întreg de fag.

Imbrăcămintea odăii era alcătuită dintr'o masă mare în patru muchii, pusă cam la mijlocul sălei, împrejurul căreia se vedeau vro două zeci de scaune de lemn cu speteze. Lângă fiecare uşă din mijloc, în partea în care nu era sobă, se afla câte un dulap mare; de a lungul părenţilor se vedeau laviţe de lemn, două mese mici rotunde şi un număr mare de scăuieşe cu trei picioare. Toate erau de lemn de stejar săpat, iar săpăturile datorite unui meşter de pe loc. Lângă fiecare sobă erau aşezate câte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

două scaune mai mari, având speteze cu flori de alamă și perne de catifea roșie împlute cu lână. Pe spetezele tuturor scaunelor și pe dulapuri era săpată stema Voevodului: un buzdugan și un junghier încrucișate în mijlocul scutului.

Intr'un unghiu al sălei se vedea o icoană mare a Maicii Domnului, înaintea căreia ardea o candelă de argint. Toți pereții erau acoperiți cu unelte de războiu și de vânat de toate felurile: suliţe, ţăpi, paloșe, baltage, buzdugane, ghioage, măciuci și junghiere de toate chipurile și de toate mărimele, arcuri, tolbe cu săgeți, coifuri, scuturi de fer, de lemn și de piele, toate prinse în cuie. Faptul că nu vedeai pe ele nici un fir de colb și că erau unse cu îngrijire, dovedea că nu erau menite a sluji numai de podoabă ci că se așteptau de la ele slujbe bune la nevoe. Masa și laviţele erau acoperite cu scorţuri de lână; dinaintea sobelor și sub masă piei de urși și de lupi acoperiau podelele. In două sfeșnice mari de lemn boit, de chipul acelor ce se văd astăzi în bisericele de la țară, înalte de un stat de om, ardeau câte două lumânări de seu care, deși groase cât brațul, cu greu ar fi putut lumina sala fără ajutorul focului din vatre.

Bogdan fu trezit din gânduri prin intrarea unei slugi care îl înștinţă că la poartă s'a oprit un străin îmbrăcat în zale, care cere să fie adus înaintea lui. Voevodul, crezând că este vre un trimes de ai Fișpanului, porunci să-l aducă. In curând s'auziră deschizându-se mai multe uși grele și în sală intră un bărbat sprinten, de statură înaltă, având pe cap coiful rotund obicinuit de Unguri, cu săgeata alcătuind nazalul ridicată în sus și purtând peste un dolman verde, o cămeșă de zale care se scobora până aproape de genunchi. Ciorecii de postav roșu intrau, de asupra pulpelor, în ciubote galbene la călcâii cărora luceau pinteni de aur.

Când îl văzu, Bogdan care îl aștepta în picioare, cu spinarea întoarsă către focul unei sobe care bătea în plin asupra feței străinului, isbuti numai pe jumătate să înăbușească un strigăt de mirare.

—Ștefan Stroici! Se poate? strigă Voevodul întinzând brațele spre străin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—Se prea poate, vere, răspunse străinul și amândoi se îmbrățoșară cu căldură.

—Dar eu te știam pornit la Napole cu Craiul, zise Bogdan, n'ai pornit ? Te ai întors de pe drum ?

— Ți le voi spune toate, răspunse Ștefan, dar dă-mi voie să lepăd întâiu armele și zaua.

Zaua și armele fură scoase de pe călător, și i se aduse, pe o tavă de alamă, o cină alcătuită, căci se aflau în săptămâna albă, aproape numai din brânzeturi. Tablaua fu pusă pe o masă rotundă care se așează lângă foc, și Ștefan, după ce zise o scurtă rugăciuue, luă loc la dânsa; iar Bogdan se așeză în cea laltă parte a mesei, privind pe oaspele lui care mânca în tăcere.

Fața lui Ștefan era plăcută la privit: cu trăsături frumoase, luminată de doi ochi căprii mari și vioi, în care se citea o fire deschisă și vitează; plete lui castanii erau lungi, barba scurtă o purta cam ascuțită. Fața galbenă și privirea întunecată a tânărului erau un lucru de mirare pentru Voevod. Indată ce cina, în vremea căreia ei schimbase numai câteva cuvinte fără insemnătate, fu isprăvită, Bogdan nerăbdător, făcu un semn și slugile luând cu ele tablaua, eșiră.

— Acuma, zise el, cred că mă vei pune în cunoștința pricinei întoarcerei tale neașteptate și a supărărei ce se vede scrisă pe fața ta.

— Ce zici supărare, strigă Ștefan sărind de pe scaun cu glasul schimbat, n'am părăsit oastea: am fost isgonit dintr'însa ca cel de pe urmă lefegiu fiind că, în fața unei batjocuri ce nu o putea suferi nicî om de neam nici oștean deplin, am tras paloșul în apărarea cinstei mele terfelite și am dat pedeapsa cuvenită aceluia care îndrăsnise să-și facă râs de mine.

Și tânărul, căruia îi tremura tot trupul, căzu iar pe scaun apoi, sprijinind coatele pe masă, își acoperi fața cu mâinile și începu să plângă cu hohot.

Bogdan rămase încremenit atât la auzul vestii neașteptate cât și la vederea durerii de care era cuprins Ștefan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II

Pentru ce Ștefan Stroici părăsise oastea Craiului Lajos

După câtăva tăcere, băgând de seamă că Ștefan s'a mai liniștit, Voevodul zise :

— Spune-mi cum s'au întâmplat aceste lucruri care îmi par de necrezut. Cum de nu te-a ocrotit Craiul pentru care ai făcut atâtea jertfe ?

— Iartă, Bogdane, slăbăciunea ce ți-o arăt, zise Ștefan ridicând capul. Simțirile pe care le stăpânesc de două luni în sfârșit m-au învins. Îți voiu spune tot căci pentru atâta venit-am întins la Dumneta.

Precum știi, în toamna trecută am plecat la oastea Craiului care mergea la Napole să răzbune moartea fratelui său Andrei, ucis cu știrea dacă nu din poronca soții sale, Crăiesei Ioana.

Duceam cu mine cincizeci de suliți, toți Români din satele mele, strânși, înarmați și ținuți cu cheltuiala mea. Mi-am adus adesea aminte cum Dumneta mă certai, zicându-mi că rău fac de-mi risipesc averea adunată de părinți pentru slujba Craiului unui neam de la care al nostru nu poate aștepta decât asuprire și batjocură și amar m'am căit că nu ți-am ascultat sfaturile. Ca o răsplătire a jertfelor ce le făcusem până atunci, nu mai slujeam ca altă dată sub banderiul Fișpanului de Maramureș ci aveam steagul meu și făceam parte din banderiul a însusi Craiului, alăturea cu cetele curtenilor. In vremea cât am străbătut Ungaria, munții Stiriei și țările Italiei, am putut să-mi dau samă că atât magnații cât și nemeșii de rând mă priveau cu ochi răi. Dacă unii erau supărați prin faptul că un Român se găsește pus pe aceiași treaptă cu ei, având steagul lui și primind, ca și ei, poronci numai de la Craiu, apoi ceilalți, care slujiau sub banderiul Fișpanilor, se simțiau și mai amăriți văzând că acel Român să bucură de o vază la care ei nici nu se puteau gândi. Supărările nu-mi lipsiră de la început : mie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mi să dădeau gazdele cele mai rele, eu eram însărcinat cu slujbele cele mai neplăcute, mi se făceau tot felul de greutăți pentru hrana oamenilor și a cailor ; decâte ori locuitorii se jăluiau de vre un jaf făcut de oșteni, se învinovățiau Românii mei. Mult sânge rău făcutu-mi-au aceste necazuri zilnice și la grea încercare a fost pusă răbdarea mea. Dar le răbdam pe toate : dormiam fără adăpost pe pământul gol, îndepliniam toate însărcinările câte mi se dădeau, sufeream de foame și de sete, plătiam toate merindele mai scump și privigheam cu cea mai mare grijă purtarea slujitorilor, în nădejdea că, odată în fața dușmanului, vom ști, prin vrednicia noastră oștenească, să silim pe Unguri a-ne privi cum trebuiesc priviți frați de arme viteji.

In ziua de 23 Decembre trecut, aflând Craiul care se afla la Aquileia, că Ludovic de Tarent, al doilea soț al Crăiesei Ioana, se pregătea să apere trecerea Volturnului, porunci lui Neculai Cajetani, Grofului de Fundi, să iee trei mii de Italieni și trei mii de călăreți din cetele Curții și să asvârle pe dușman dincolo de Capua. Aflându-mă față, mă rugai ca și steagul meu să facă parte din Curtenii ce erau să meargă cu Cajetani și, spre mâhnirea Ungurilor, cererea mea fu încuviințată.

A douazi, în ajunul Crăciunului, plecarăm de cu noapte și ajungând în răvărsatul zorilor pe malul Volturnului, zărirăm pe dușman așteptându-ne dincolo de apă. Cajetani puse la mijloc Nemții și Italienii îmbrăcați numai în fer, împărți călărimea ungurească la aripi și porunci să trecem in dată râul și să năvălim asupra Napolitanilor, apoi intră el cel de întâi, în apă.

Oastea întreagă se luă după dânsul și, cu toate că arcașii si prăștiașii dușmanilor aruncau asupra noastră o ploaie de săgeți și de pietre, ajunserăm răpede la celalt mal și ne repezirăm cu sulițele întinse asupra potrivnicilor. Ceata mea fusese așezată la capătul aripei stângi, alături era un steag al lui Paul Fejervary sub poronca fiului său Gyula. Dincolo de apă, găsisem în fața mea numai câțiva călăreți care, cum ne văzură pe mal, dădură dosul iară eu mă luaiu la goană după dânșii. Văzând însă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

că sunt puțini și că numai cu greu îi voiu putea ajunge, mă întorc îndărăt, la pas, pentru a lăsa caii să răsufle. Când ajung iar aproape de râu, dau cu ochii de steagul lui Fejervary care, încă cu vre o trei, năvălesc asupra unui deal ce se afla în marginea de la vale a șesului pe care mă întorceam și de pe care deal, ascunși în niște vii, un stol de arcași împroșcau pe Unguri cu săgeți. Năvala călăreților, la deal, prin vii, era o curată nebunie și în curînd fiind respinși, ei se întorc în risipă avînd printre dânșii o mulțime de cai fără călăreți. Dar, în loc de a se cumința, îi vedem tocmindu-se pentru o nouă năvală. Prevăzând că și de astă dată nu vor putea face nici o ispravă, descalec oamenii, lăsând numai vr'o câți-va pentru paza cailor, și încep a sui dealul pe jos spre a lua pe dușman în coastă. Dealul, deși repede fiind mic, ajunserăm în vârful lui tocmai când călăreții noștri o luau pentru a doua oară la fugă fără a fi putut măcar intra în vii dar lăsând marginea lor semănată cu morți și cu răniți. Noi, însă, fără a mai dodăi, ne răpezim asupra arcașilor, erau niște Genovezi, și intrăm într'înșii cu paloșele zmulte.

Ei nu aveau nici o putere pentru a să apăra de paloșe căci arcurile nu le mai puteau fi de folos, năvala noastră fiindu-le fără veste și noi amestecați cu ei. Intr'o clipeală, peste cincizeci zăceau morți sau răniți la pământ iar ceilalți, aruncând armele, căzuse în genunchi și cereau să le cruțăm viața. Uitându-mă atunci împrejur, zăresc de pe deal Napolitanii retrăgânduse în grabă pe toată întinderea bătăci și banderiile noastre înfipte pe locurile ce, mai dinioarca, erau în puterea dușmanilor. Atunci apuc steagul meu din mâna stegarului și îl înfig în pământ. Călăreții care pornise în risipă cu Fejervary ajunsese în fuga lor până la apă unde oprindu-se, se tocmiră din nou. Se văzură căpeteniile sfătuindu-se, apoi Fejervary, urmat de ai lui, apucă spre mine în treapădul cailor. Ajuns în marginea viilor și neputând străbate printr'însele grămadă călări, o ia la deal urmat numai de stegar și de vr'o zece oameni, înaintând foarte cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

greu printre vițe. Slujitorii mei abia isprăvise să lege mâinele Genovezilor, temându-se să le lase mișcările slobode căci numărul lor era încă de trei ori mai mare de cât al nostru, când iată că ajunge și Fejervary la mine.

— Să trăiască Craiul, îi zic eu, mila Domnului, izbânda este a Măriei Sale.

Fără a răspunde un cuvânt, el descalecă, ia banderiul în mână, trântește pe al meu jos cu piciorul și îl înfige pe al său în pământ.

Fapta era așa de neașteptată și fusese îndeplinită atât de iute încât nu avuiu vreme să-l opresc.

— Ce faci, nemernicule, ai înebunit ? strig eu punând mâna pe paloș.

— Nu este aicea locul pentru cârpa murdară a cânelui de Olah răcnește atuncea Ungurul și scoate paloșul, ci pentru banderiul magnatului maghiar și dacă Olahul nu-i mulțumit, sunt gata să-i tai și urechile.

Paloșul meu eși din teacă și, nebun de mânie, printr'o lovitură puternică făcui să-i sară arma din mână apoi, prin două tăieturi în cruce, îi însemnaiu obrazul pentru toată viața.

Ungurul, greŭ rănit și chiorît de sângele care-i curgea din frunte, căzu jos cu un țipăt de durere. Slujitorii lui, făcând atunci o mișcare pentru a se arunca asupra mea, ai mei îmi săriră în ajutor și Ungurii, văzându-se în număr mic, puseră iar paloșele în teacă. Eu zmulseiu din pământ banderul lui Fejervary și aruncându-l înlături, ridicaiu iarăși pe al meu. Chiar atunceà se auziră trîmbițele sunând adunarea și toată oastea noastră se văzu clătindu-se în treapădul cailor spre locul unde fâlfâia banderiul lui Cajetani.

Ungurii ridicară de la pîmânt pe stăpânul lor rămas aproape fără cunoștință și unul dintr'înșii luându-l pe cal, se îndreptară spre tovarășii care văzuse întîmplarea dar, din pricina răpejunei cu care se petrecuse, abia avusese vreme să descalece și să se pue în mișcare spre noi.

Trâmbițele necontenind a suna, îmi strânsei oamenii și prinșii și ne scoborirăm spre cai pe drumul cel mai drept. Încălecarăm cu toții și împingînd

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înaintea noastră pe Genovezi, silindu-i să grăbească pasul pe cât le era cu putință, ne îndreptarăm spre locul unde era strânsă oastea, înconjurând dealul pe care se afla via unde să petrecuse lupta. Ajungând la cotitură văzurăm înaintea noastră oamenii lui Fejervary; ei nefiind ca noi împiedicați de prinși, se împreunară cu grosul oastei mult înnaintea noastră.

Când ajunserăm, găsirăm pe Cajetani încunjurat de mai mulți Unguri de seamă care, cum mă văzură, începură să strige aruncându-mi ocări și amenințări. Nu putea să încapă îndoială că cele întâmplate între mine și Fejervary le erau cunoscute. Făcându-mă că nu aud amenințările lor, mă apropii de Cajetani și îi dau seamă de lupta ce o purtasem fără însă a vorbi despre cearta cu Fejervary.

— Fiind că Dumneta ai numărul cel mai mare de prinși, îmi zise Groful, vei mai lua pe acei ce i avem cu noi și, împreună cu cincizeci de oameni de ai căpitanului Verner, te vei duce la Măria Sa Craiul, la Aquileia, și îi vei spune de isbânda noastră. Vei mai adăoga că mergem înainte spre Capua, unde nădăjduim să intrăm pe la prânz.

Înțelegând că această însărcinare mi se dedea în scop de a mă depărta de prietenii lui Fejervary, spre a nu da loc la certe care ar fi putut să îngreuieze mersul oastei, deși nu mă simțeam vinovat cu nimic și găseam că mi s'ar fi cuvenit o slujbă mai cinstită, m'am supus în tăcere. Cajetani, lăsându-mi toți prinșii cu cincizeci de lefegii nemți, apucă drumul spre Capua iar noi pornirăm îndărăt spre Aquileia. Cam pe la jumătatea calei, mergând încet din pricina prinșilor, furăm ajunși și întrecuți de Gabor Apor și Mihai Csaki, amândoi rude de aproape cu Fejervary. Privirile pline de ură ce-mi aruncară în treacăt și graba cu care părăseau o oaste ce trebuia să intre într'un oraș bogat și vestit, îm dedeau destul de lămurit a înțelege că se întorceau atât de grabnic numai spre a mă pârî Craiului.

Abia ajuns la Aquileia, îmi ese înainte Armașul cel mare al Curții și, zicându-mi că are poroncă de la Măria Sa Craiul să mă puie la opreală, mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1901-1932

duce la închisoare unde stau trei zile sub paza cea mai aspră, Dar nu eram prea îngrijit de soarta mea căci, deşi mă aşteptam ca bătrânul Fejervary să întrebuinţeze toată trecerea lui la Curte pentru a răzbuna mândria neamului său smerită de mine şi că magnaţii, aproape toţi rude sau prieteni cu dânsul, să i dcie ajutor ca să mă piardă, totuşi mă bizuiam pe dreptatea lui Lajos. Nu puteam să cred că Craiul pentru slujba căruia cheltuisem o parte însemnată din avere, pentru care îmi vărsasem sângele de două ori şi care trecea drept cacaler deplin, să mă poată măcar ţine de rău fiind că pedepsisem cutezanţa acelui ce îndrăsnise să terfelească semnul la umbra căruia trăiau şi mureau, de sute de ani, bărbaţi fără vină şi oşteni fără frică, şi pentru ferirea căruia de orice necinste eram dator să mi dau ori când viaţa. Eram încredinţat că pârile şi ura Ungurilor nu vor găsi nici o trecere la el, căci nu uitasem sprijinul ce mi-l dăduse înaintea Vilăului când am fost făcut cavaler. Erai acolo şi-ţi aduci aminte cum, după ce numai cu câţi-va oameni, Români maramureşeni de ai noştri, răspinsesem năvala făcută în mijlocul nopţii de knejii litvani Olgerd şi Keistut asupra taberei şi, deşi greu rănit, cucerisem steagul lor, Craiul Boemiei care se oştise cu noi, a tras spada şi, lovindu-mă, de trei ori peste umăr, m'a făcut cavaler.

Ţi-aduci aminte de supărarea Ungurilor şi cum a doua zi alergară la Lajos pentru ai cere să hotărască că Craiul Boemiii greşise căci nu putea să ştie că, nefiind papistaş şi nefăcând parte din nobilimea maghiară, nu sunt vrednic să fiu cavaler. Lajos atuncea le a răspuns că cavaleria nu se poate lua înapoi şi că cinstea ce mi s'a făcut fusese plătită cu sângele meu. Mă bizuiam, in sfârşit, pe faptul că purtând pintenii de aur trebuia înainte de toate să fiu judecat de cavaleri şi că nu va fi unul care să găsească rea o faptă ce-mi era poroncită de toate legile cavalereşti.... Dar mă înşelam amar !

A patra zi, de dimineaţă, intră în închisoare Ar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mașul și-mi citește o carte iscălită de tot sfatul Coroanei, prin care se zicea că :

De oare-ce knezul român Ștefan Stroici avusese îndrăzneala să răneasscă pe nobilul Gyula Fejervary și să arunce la pământ banderiul zisului nobil, uitând deosebirea ce este între el și un asemenea nobil precum și supunerea ce-i datorește, deși pedeapsa ce s'ar cuveni lui Stroici pentru o asemenea faptă nu poate fi decât moartea, totuși Craiul, în mila sa, îi dărueste viața. Hotărăște însă, că de îndată și sub pază, să fie dus la portul de mare cel mai apropiat, iar de acolo la Fiume unde va fi slobozit; steagul lui va fi desființat și slujitorii ce'l urmau vor face de acum înainte parte din ceata lui Fejervary. Tot odată armașul mă vesti că steagul meu fusese ars cu un ceas înainte în fața oștenilor mei și a oamenilor lui Fejervary, că Craiul cu oastea pornise la Capua și că urma ca eu să plec la Ancona sub paza a șase slujitori nemți din straja curții.

Ești oștean, te tragi dintr'un neam tot atât de vechiu ca și al meu ; ești prin urmare in stare să ți închipui ce am simțit la auzul acestei hotărâri crude și nedrepte, văzând mai ales neputința în care mă aflam ! De atunci durerea, mânia, și dorul de răzbunare mi-au fost soții nedespărțite măcar o clipă în lunga mea cale. Am venit întins la Dumneta, ruda mea și vechiul pricten căruia m'a încredințat părintele meu în ciasul morții. Viața mea este zdrobită, viitorul de oștean ce l'am visat din copilărie nimicit, averea pe jumătate dusă, rămân de râsul Ungurilor !

III

In care se vorbește de facerea unei țări

— La vrâsta ta, dacă viața pare zdrobită, cu înlesnire se poate începe alta, răspunse Bogdan rece și arătându-se nemișcat. Cu adâncă mâhnire ascultatu-ți-am povestirea. Da, nedreptatea ce ți s'a făcut este crudă și strigătoare. Ți s'a sfărâmat vi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

itorul de oștean al Craiului care se părea că-ți suride atâta ! Eu te prevestisem. Iți spusesem că zadarnice sunt jertfele și silințele tale, că câtă vreme vei rămânea Român, vei găsi la Unguri numai ură și dispreț. La noi, sau rămâi Român și atuncea trebue să te mulțumești cu un viitor fără fală dar liniștit sau, dacă visezi vr'o soartă mai mândră, trebue să te lepezi de neamul și de credința părinților și să-ți prefaci inima în inimă ungurească. Eu nu m'am lepădat nici de lege nici de neam dar m'am mulțumit să fiu Voevodul Românilor din Comitatul Maramureșului, adică mai mare peste cei asupriți și supus poroncilor magnaților. Tu, iarăși ți-ai păstrat legea și neamul dar ai visat visuri mari, acum le vezi sfârșitul ! Insă n'ai pierdut nimic, ești tânăr. Averea îți este încurcată, dar nu pierdută ; dacă te vei retrage la țară și-ți vei restrânge cheltuelile, o poți îndrepta în câți-va ani ; de o cam dată îți pot veni în ajutor cu ori cât ți-ar trebui. Apoi vom căuta o fată cu stare și, în liniștea unei căsnicii fericite, vei uita cu încetul neajunsurile ce au dat peste tine...

— Nu vorbi de căsătorie, îl întrerupse Ștefan, acest cuvânt deșteaptă în mine amintirea miresei frumoasă și iubită pe care mi-au răpit-o Tatarii acum patru ani ; sunt destul de bătut de Dumnezeu acuma din curând pentru ca să nu mai atingi o rană ce este departe de a fi închisă ! Deci, Dumneta găsești cu cale să fiu menit de azi inainte a duce viața obicinuită de obștea knejilor noștri. Să n'am altă grijă și alt scop decât vânarea banului, să găsesc în prăsila turmelor de vite, în judecarea pricinilor dintre săteni, în strângerea veniturilor mele și a dărilor stăpânirii uitarea visurilor tinereții și a dorului de răsbunare care mă arde. Fiind născut din părinți români, din neam falnic care a stăpânit odată lumea întreagă, trebue oare să uit o ocară ca aceia ce mi s'a făcut și să nu mă mai pot gândi la vre un viitor mai falnic ?

Tânărul care rostise aceste cuvinte fiind stăpânit de o puternică mișcare, se sculase de pe scaun ; Bogdan se ridică și el în picioare apoi, punând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

mâna pe brațul lui Ștefan și stringându-l cu putere îi zise:

— Iartă-mă, Ștefane! Am vrut numai să te încerc. Da, durerea ta este durerea mea. Batjocura ce ți s'a făcut ție mă arde și pe mine, ca este făcută neamului nostru întreg. Sunt gata să te ajut, să iau parte la răsbunarea ce ai de gând s'o iei. Spune-mi numai ce vrei să faci.

— Vreu, zise Ștefan, să-mi vând ocinile pentru ori cât voi putea prinde pe ele spre a putea aduna împrejurul meu o ceată de oșteni români cât se poate de numeroasă. Apoi să mă duc cu ei și să intru în slujba vre unui craiu dușman al Ungurilor. Mila Domnului, voi avea de unde să aleg căci numărul neprietenilor lor întrece cu mult pe acel al prietenilor.

Bogdan scutură capul; un zâmbet îi trecu pe buză.

— Eu îți pot face parte, zise el, la altă răzbunare mai mare și mai aleasă. Îți pot da prilej să deschizi în inima trufiei ungurești o rană ce va rămânea deschisă pe vecie! Urmează-mă și îți vei răzbuna ocara chiemând la o viață nouă un neam în amorțire și făcându-i o țară!

— O! sunt gata să te urmez, te fac stăpân pe viața și pe averea mea!

— Ascultă!

Bogdan se așeză pe scaun făcând semn lui Ștefan să-și reia locul, apoi urmă:

— Ești Român și cunoști starea nesuferită a neamului nostru: lăcomia și trufia Ungurilor le știi, mari și mici, tineri și bătrâni, cu toții am simțit povara lor. Suferințile noastre nu sunt de astăzi nici de eri, ele au început de veacuri! Era o vreme în care se părea că trufia asupritorilor s'a mai muiat, că în inimele lor intrase o simțire mai blândă, că mintea lor greoaie în sfârșit pricepuse primejdia de a-și vedea casa plină de dușmani. Craii lor începuse a ocroti popoarele de altă limbă și de altă credință peste care domneau. Să putea nădăjdui că, cu vremea, o împăcare să va face și că fie-care neam, ori care i-ar fi credința și limba, va putea să le păstreze neatinse, să nu mai fie un norod de stăpâni poste noroade de robi! Zadarnică nădejde, închipuire deșartă!

De la urcarea pe tron a Craiului Carol Robert,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

vedem starea noastră înrăutăţindu-se din zi în zi. Kneazul, ori cât de vechiu i-ar fi neamul, este pus mai jos de cât cel de pe urmă venetic care, prin slugărnicie, prin linguşire sau prin bani a stors Craiului o bucată de piele cu slove latineşti pe ea. El nu este privit ca om întreg, căci înaintea judecăţei mărturia unui nemeş preţueşte cât acea a patru kneji. El plăteşte biruri ca cel de pe urmă mişel; iar nemeşul care nu le plăteşte ia parte la adunarea ţinutului şi la adunarea ţării pe când kneazul nici poate visa să-şi facă glasul auzit în sfatul care, adesea, hotăreşte asupra banului şi a sângelui său. Vezi un neam aşezat de curând în ţară, Nemţii, bucurându-se de aceleaşi drepturi ca şi Ungurii, putând visa ori-ce viitor fără a se lepăda de neamul lor, luând parte la toate sfaturile, pe când noi, băştinaşii acestui pământ, suntem priviţi ca o turmă de robi! Şi luăm parte la toate sarcinile, vărsăm sângele nostru şiroae în slujba Craiului, plătim dările cele mai nedrepte! Apoi chiar, ca culme a nedreptăţii, pe când nemeşul este scutit de ori ce dare către biserica lui catolică, noi pravoslavnicii suntem siliţi să dăm dijmă unor preoţi cari nu se roagă pentru noi şi sânt duşmanii cei mai neîmpăcaţi ai credinţii noastre.

Dar dacă jalnică este starea knejilor, ce să mai zic despre acea a nenorociţilor din popor. Încărcat cu dări grele către Crai, către preoţimea papistaşă, către stăpânul satului ce, adesea, este un Ungur care nu-i pricepe nevoile, nu-i înţelege limba şi care caută să stoarcă dintr'însul tot ce este de stors, ţăranul român nu este privit ca om, mărturia lui n'are nici un temeiu, uciderea lui se pedepseşte numai cu o gloabă băneaască. Mulţi din knejii noştri în vremile din urmă, mai slabi de înger decât părinţii lor, s'au lăsat a fi ademeniţi de pofta unei soarte mai strălucite, mai falnice; s'au lepădat de legea şi de neamul lor, s'au făcut Unguri şi papistaşi în schimbul unei privilii crăeşti. Pilda a fost molipsitoare şi pe zi ce merge vedem pe acei mai bogaţi, pe acei mai de seamă, pe acei ce ar trebui să rămâe în veci stâlpii neclătiţi ai neamului, părăsind părinţii din care s'au născut, pe cei de un sânge şi de o lege pentru a se îneca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

în valurile nobilimii unguresti, înmulțind numărul acelor ce asupresc pe frații lor de cri.

Astfel, fără îndoială, va veni o vreme, poate nu prea depărtată, în care numai țăranul va rămânea Român, singur, sărac, neînvățat, neputincios, părăsit de ocrotitorii săi firesti. Astăzi o nouă primejdie ne amenință, Craiul voește să ne ia și credința. Poronci strașnice au sosit pentru ca preoții noștri care vor muri, să nu mai fie înlocuiți prin alții tot pravoslavnici, dar prin preoți uniți veniți din Țara Leșească. Se atinge astfel pavăza noastră cea de pe urmă. Precum vezi, nu se cruță nimic pentru desființarea neamului nostru și dacă vom mai sta în nepăsare și în amorțire, va veni încurând, ziua în care acest neam nu va mai fi în ființă.

— Și crezi că a sosit ceasul în care trebue să ne răsculăm și să cădem asupra Ungurilor cu fer și cu pojar? întrerupse Ștefan.

— Pe cine vrei să răscoli aice, răspunse Bogdan; pe niște knezi fără inimă, pe niște țărani fără arme? Țara geme de cetăți a Craiului, a episcopilor și a nemeșilor. La izbucnirea răscoalei, Ungurii ar găsi în ele un adăpost teafăr și, închiși în zidurile lor, ar aștepta în liniște sosirea oștilor crăești care ar face din noi fărâmi. Nu, alta este ținta mea, și Bogdan să ridică în picioare. Peste munți, zise el arătând spre răsărit, este o țară frumoasă ca raiul și dulce ca mierea, o țară străbătută de ape, mărginită de Dunăre și de mare, cu câmpiile cele mai mănoase, cu pădurile cele mai tari, plină de bogății de tot felul, o țară plină de oameni, și de ce oameni! De Români ca și noi, dar încercați și oțeliți în lupte necontenite cu păgânii, deprinși a-și ara ogorul și a-și păzi turmele cu măciuca la brâu și cu arcul în spinare, ageri, sprinteni, neobosiți, un popor de zmei; și această țară este fără de stăpân!

— Cum, fără de stăpân, întrerupse Ștefan; în Moldova domnește moșul nostru Sas, sub ascultarea Crăiei Ungurești; peste Siret țara este stăpânită de Bârlădeni și de Ieșeni, iar peste Prut sunt Codrenii de la Kigheciu, apoi Hotinenii, Orheienii și Lăpușnenii, toți de sine stătători.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Tocmai fiind că fie-care din aceste țărișoare este stăpână pe ea, zic eu că întregimea lor este fără de stăpân, răspunse Bogdan. Acel ce va izbuti să pue mâna pe Moldova, alungând pe nemernicul Sas, și să întrunească sub ascultarea lui puterile răzlețe ale Românilor de la Tutova, de la Prut și de la Nistru, acela va fi în stare să ție piept Craiului unguresc când el se va încerca să recucerească Moldova. El va fi pus temelia unei Domnii ce cu vremea este menită a fi Crăiie, unde Românii din această parte a munților vor găsi pururea ajutor, care va fi reazimul firesc al neamului nostru obijduit și de unde.... cine știe? poate că va porni o dată mișcarea menită a sfărâmă lanțurile Românimei asuprite, curățind de Unguri hotarul locuit de ea!

— Te-am înțeles, strigă Ștefan voios, vrei să faci peste munții noștri ceia ce au făcut Basarabii de la Făgăraș, vrei să întemeiezi o nouă Domnie românească!

— Vreu să fac mai mult, răspunse Bogdan. Basarabii au înființat o Domnie românească fără a îndrăzni să se lepede de stăpânirea Ungurului: ei au mai împodobit coroana Craiului cu o floare nouă. Eu, vreu să întemeiez o Domnie de sine stătătoare, al cărui sâmburc va fi o floare ce o voi zmulge din coroana lui Lajos: Moldova.

Și eu, zise Ștefan, plecând genunchiul dinaintea Voevodului, cel deântâiu supus al acestei Domnii, îți jur credință nestrămutată și orbească ascultare, cerându-ți însă că în lupta ce o începi locul cel mai primejdios să fie de drept al meu.

— Lupta va fi grea și lungă zise Bogdan, ridicându-l, primejdii vor fi multe și mari iar cererea ți-o pot îndeplini îndată; dar șezi căci avem multe de vorbit.

Gândul de a întemeia o Domnie românească peste munți s'a născut în mine cu prilejul războiului care l-am purtat acolo cu Tătarii, când i-a învins pe Siret voevodul Lațc, război la care ai luat parte, în care ai fost atât de greu rănit și în urma căruia ai avut nenorocirea să pierzi pe logodnica ta, răpită de Tatari. De atunci mi-am urmărit țe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

lui cu stăruință și astăzi am deplină încredere că anul viitor va vedea isbutirea mea, deși mai sunt greutăți mari de învins. Sas, Voevodul Moldovei, este cu drept cuvânt urît și disprețuit de obștea knejilor și a locuitorilor Moldovei. Lacom de avere, el seacă, fără cruțare, toate isvoarele de bogăție a țărei punând dări peste dări; la dânsul judecățile nu sunt decât un mijloc de înavuțire, dreptatea fiind a acelui ce aduce ploconul cel mai de preț. Adesea el a răpit averi sub cuvintele cele mai ușuratice.

Văzând ura ce o au Moldovenii pentru el și temându-se de isbucnirea ei, s'a dat cu totul în brațele Ungurilor. Slugarnic și lingușitor către ei, le împlinește poftele, ce zic, le ghicește, căci până acuma a mărit de trei ori, de la sine. și fără ca ei să fi cerut, birul ce-l dă țara Craiului. El nu este un Domnitor român ci un diregător unguresc.

Ajuns azi la adânci bătrânețe, domnia o lasă de fapt în grija fiului său Balc și a fraților de pe mamă a acestuia: Drag, Dragomir, Costea, Tatar și Ștefan. Balc este bărbat iscusit la sfaturi și ager în războaie dar mai lacom încă decât tatăsău, crud și desfrânat la culme; a făcut de rîs o mulțime de fete și de neveste, stârnind astfel un noian de nemulțumiri. De mult l-ar fi ucis Moldovenii dacă nu s'ar păzi zi și noapte, fiind tot deauna înconjurat de o ceată de lefegii unguri, gata să sfâșie pe ori-cine s'ar apropia de el. Frații lui sunt departe de a avea aceiaș iscusință și aceiaș agerime dar nu se lasă mai pre jos de el în ce privește lăcomia și desfrîul. Nemulțumirea este la culme, cea mai mică scânteie va ajunge pentru a aprinde pojarul care va nimici casa lui Sas, iar Moldovenii vor ridica voios în locul lui pe acel de la care vor auzi glasul de deșteptare. Măsurile mele sunt luate, când voi voi, Moldova va fi a mea.

Locuitorii micilor țări de peste Prut: Hotinenii, Orheienii și Lăpușnenii se găsesc fără sprijin în fața necontenitelor prădări a Tatarilor de peste Nistru. Craiul leșesc Cazimir a vrut să-i facă cu sila să primească ocrotirea lui, dar ei, ferindu-se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de el fiind că este papistaș ; când a venit cu oaste ca să-i supuie, i-au stat bărbățește împotrivă și l-au pus pe fugă. Insă ei ar primi bucuros stăpânirea unui Voevod de aceiași lege și de aceiași limba care, închegând in mâna lui puterile lor răzlețe și întrunindu-le cu acele ale Moldovei, ar fi în stare să puie Tatarilor o stavilă puternică. Mi-am făcut printre fruntașii lor mulți pricteni și cărțile ce le-am primit în zilele din urmă mă încredințează că sunt gata să-mi dee ajutor pentru cucerirea Moldovei.

Neamul voinic și ager al Codrenilor de la Kigheciu, ocrotit atât de tăria locurilor pe care trăește cât și de minunata sa vitejie, a știut până astăzi să răspingă toate năvălirile tătărești urmărind pe păgâni până în țara lor. Mă temeam ca ei ferindu-se de ori-ce legătură care ar putea macar să samene a supunere. să steie de o parte și să nu mă pot folosi de brațele lor voinice ; dar după cât aflu grija mea era zădarnică. Inmulțindu-se din zi în zi, ei nu mai încap în Codrul lor ; turmele de vite le pasc sub pază în câmpiile ce se întind până la Dunăre, dar nu pot așeza sate în acele locuri deschise căci vecinic ar fi amenințați să le vadă pustiite de Tatari. Au înțeles că dacă vitejia lor ajunge pentru a apara satele așezate pe râpele Kigheciului, spre a se putea lăți pe seș și a duce acolo un traiu cătușă de puțin teafăr, nu ajung puterile lor și că trebuie să se alipească de alții. Intrase chiar în vorbă cu Basarab, care și-a întins în anii din urmă stăpânirea în părțile de jos a Dunării, nădăjduesc însă să împiedic ori-ce alcătuire între ei și Domnul muntenesc și să-i câștig pentru mine.

Dar greutatea cea mai mare am avut-o și o mai am cu Bârlădenii, după Moldoveni neamul cel mai însemnat la număr din câte sânt între munți și Nistru, iar în privința bogăției și a agerimii în războae întrecând chiar pe Moldoveni. De câtă-va vreme s'au încercat pe de o parte Basarab și pe de alta Sas să-i ademenească la închinare, făgăduind să le lese obiceiurile și datinele neatinse, ocârmuindu-se ei singuri și pe viitor, fiindu-le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

Domnul, căruia se vor închina numai Căpitan al oștirilor și neavând ei a-i da alt ajutor decât acel de oaste la vreme de războiu, jurându-le în schimb ocrotire de Tatari și de alți dușmani.

Bârlădenii, parte plugari și gospodari de vite, parte negustori, deși au necaz mare din pricina vecinătății Tatarilor care, necontenit năvălind la ei, le răpesc turmele, îi silesc să se închidă în orașe, ucid sau robesc negustorii străini pe care îi întâlnesc pe drumuri, totuși până acuma, s'au ferit de a se pleca către vre unul din ei. Dar, de când Ungurii bătură pe Tatari au legat prietesug mare cu dânșii. Am temeiuri pentru a crede că unii din fruntașii târgurilor lucrează printre ceilalți pentru ca să se închine Craiului Lajos, ca fiind mai tare. Ei nădăjduesc ca, prin această închinare, să izbutească a dobândi micșorări de vamă atât pentru mărfurile lor cât și pentru acele ce trec pe la ei venind de la Țarigrad spre țările din Apus sau din acele țări spre Țarigrad. După cât știu acesta este sfatul târgoveților în mâna cărora stă astăzi puterea căci ei, ce nu au alt Dumnezeu decât banul, ar face prin o asemene tocmeală din țara lor trecătoarea, bâlciul unde s'ar întâlni mărfurile din Răsărit cu acele din Apus. Alipirea Bârlădenilor către Unguri ar fi pentru năzuințele mele un glas de moarte căci, dacă Bârlădenii ar veni în ajutorul lui Sas, puterile lor întrunite m'ar putea învinge sau cel puțin ar prelungi lupta până la sosirea oștilor ungurești și împreună cu ele m'ar zdrobi. Dar eu cred că am ac și de cojocul negustorilor !

Precum îți spuseiu puterea în Tutova este în mâna lor, bogățiile sânt ale lor, diregătoriile se împart între dânșii, iar knejii ce altă dată erau fruntașii și stăpânii țării cu locuitorii satelor, sărăciți și unii și alții de năvălirile Tatarilor, înmoliți în datorii către negustori, nu mai însemnă aproape nimic. Prea puțini dintr'înșii rămași cu stare sânt primiți la sfaturi, unde glasurile lor sânt înecate de mulțimea celor din târg. Acei knejі, deși săraci, sânt oameni de neam, mai toți oșteni vestiți care au slujit în oștile împăratului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de la Țarigrad, în acele leșești sau ungurești. Trăesc la țară în mijlocul sătenilor care, în mare parte, i-au urmat în războaie și, împărtășind nevoile și primejdiile vieții lor, au mare trecere la ei. O parte din acești knezi, văzându-se nesocotiți și smeriți de negustorime, sunt adânc nemulțumiți și gata să se unească cu acel ce le va da prilej să moaie fudulia târgoveților și să câștige iar vaza lor de odinioară.

M'am folosit de această stare de lucruri și am câștigat pentru scopurile mele pe cei mai însemnați din ei, venind chiar cu bani în ajutorul celor mai strîmtorați și scăpându-i din ghiarele lacome ale negustorilor Cu cel mai vestit dintr'înșii, cu Toma Alimoș, am legat prietenie în vremea războiului cu Tătarii; el este astăzi acel care lucrează acolo în numele meu. Am toată încrederea în înțelepciunea și în credința lui, dar sarcina îi este grea, căci negustorii sunt puternici, parte din knezi tot mai țin cu dânșii, alții stau la îndoială. Împlinirea scopurilor mele atârnă de la izbânda lui Toma Alimoș asupra târgoveților. Dacă vor fi Bârlădenii cu mine, Moldova este a mea și puterile tuturor Românilor de peste munți întrunite. Multe sunt oștile lui Lajos, dar mulți sunt dușmanii ce și i-a făcut trufia ungurească; de jur împrejurul Crăiei lor nu vezi decât neprieteni, numai Leșii țin cu ei. Împrejurările vin în ajutorul nostru; războiul napolitan ține pe Craiu, și îl va ține încă multă vreme departe de noi cu floarea puterilor lui. Vrăjbile cu Venețianii sunt departe de a fi sfârșite și în curând războiul va izbucni din nou în Dalmația. Sârbii, de abia învinși se scoală din nou, în țarul Dușan se ridică un potrivnic vajnic care silește pe Lajos să ție la graniță oști numeroase; Boemia și Austria așteaptă numai ceasul potrivit pentru a-și răzbuna ocările din trecut. Vom avea de luptat numai cu o parte din oștirile lui și, dacă izbutesc să încheg în mânile mele toate puterile românești până la Nistru, nu mă tem să mă pun cu el, chiar dacă nu ar mai avea să se ferească și de alții:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

tari sunt codrii Moldovei și vânjoase brațele Românilor!

— Și ce parte ai de gând să-mi dai în această lucrare, întrebă Ștefan. Când crezi că vei putea să mă întrebuințezi?

— O parte aleasă, grea și primejdioasă, răspunse Bogdan. Până acum am lucrat peste munți prin doi oameni din care unul este Toma Alimoș, cel l'alt un călugăr, Isaia. Cel de întâi trebuie să-ți fie cunoscut și ție din războiul cu Tătarii, el lucrează pentru mine la Bârlad.

— Da, îl cunosc, dar prea puțin, știi că abia se întruniseră oștile noastre cu Bârlădenii și s'a dat bătălia în care am fost atât de greu rănit.

— Cel de al doilea, urmă Bogdan, călugărul Isaia, este inima întregii mișcări ce se pregătește în Moldova și peste Prut. Într'un trup sărbed, sub rasa-i sărăcăcioasă de călugăr s'ascunde o inimă de leu și o voință de otel, stăpânite de o minte aleasă, ajutate de o învățătură mare și însuflețite de o nemărginită iubire de neam. A ți-l zugrăvi mai bine ar fi lucru greu și muncă zadarnică căci în curând îl vei cunoaște și 'l vei putea judeca. Amândoi mă înștiințează că este de neapărată trebuință sau să vin eu însumi sau să trimit în Moldova pe un om de încredere spre a face cu ei și cu căpeteniile prietene mie cele de pe urmă pregătiri. Este mai ales trebuința de un oștean priceput în trebile războiului, care să poată povățui oastea Moldovenilor răsculați până la sosirea mea sau până la acea a lui Toma Alimoș. Dacă aș merge însumi, lipsa mea de aici ar deștepta bănuelile Ungurilor; aflarea mea în Moldova, unde sunt cunoscut, ar pune pe Sas pe urma scopurilor mele și aș da astfel prilej dușmanilor să împiedece împlinirea lor luând din vreme măsuri de apărare.

Sosirea ta îmi este deci binevenită, căci aflarea ta peste munți nu va putea deștepta nici o bănuială; te știu ager și destoinic în trebile războinice. Vei merge cu cărți de la mine întins la călugărul Isaia, la sihăstria lui de lângă cetatea Neamțului...

— Când trebue să plec?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cât mai curând, chiar mâine dacă nu eşti din cale afară ostenit.

— Până acum am fost prea scârbit pentru a simţi truda, acuma sunt nerăbdător să dau şi eu ajutorul meu la falnica lucrare ce o începi; voi pleca mâine.

— Bine, te voi pune chiar în astă noapte în cunoştinţa amănunţită a tocmelilor ce au urmat între mine şi Românii de dincolo. Mâne, cărţile şi deplinele puteri ce ţi le dau spre a te pune în stare să faci legături în numele meu, vor fi gata de dimineaţa şi vei putea pleca.

IV

Un popas de căruşi sub Perkiu

Acei din cititorii mei care au fost la Târgul Ocnei îşi aduc negreşit aminte de Perkiu, dealul din faţa Oneştilor, dincolo de Trotuş, şi de stâncile de pe coasta de amiază-zi a acestui deal, care par spânzurate în aer şi gata să se prăbuşească în capul călătorului silit să treacă sub ele.

Acum cinci-sute-cincizeci de ani ca şi astăzi, drumul la Târgul Trotuşului şi la Ocnă trecea sub poalele Perkiului şi miile de căruşi care aduceau sarea în toate unghiurile ţărei dintre Nistru şi Carpaţi făceau acolo, când drumul era bun, popasul de amiazi, iar când era desfundat de ploi, acel de noapte.

In seara în care se petreceau cele povestite de noi în capitolul din urmă, o uriaşă tabără de căruşi plecase în revărsatul zorilor de la gura Ocnei, unde fusese oprită vreme de două săptămâni din pricina unui desgheţ neaşteptat urmat de ploi.

Ei ajunsese sub Perkiu pe la asfinţitul soarelui, după ce necăjise ziua întreagă în noroiul cleios de pe şesul Trotuşului în care roţile intrau până la butuc. Boii fusese desjugaţi şi sloboziţi în lunca care acoperea pe atunci malurile râului, iar oamenii, uzi până la cămeşă căci spre seară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

începuse iar să bureze, aprinseră focurile și începură pregătirea cinei. Dacă, pentru țăranul nostru de astăzi, aceste pregătiri sunt de o mare ușurință, ele pe atunci erau și mai lesnicioase căci păpușoiul fiind necunoscut, fie-care avea cu dânsul pâne sau mălaiu și, de oare-ce cărăușii noștri se aflau în săptămâna albă, udătura era alcătuită din brânză, din ceapă crudă, din bureți uscați sau din câte-va masline. Cina isprăvită, cei mai obosiți, învăliți în cojoace și cu căciula trasă peste ochi se lungiră pe lângă focuri, ceilalți se puseră la vorbă, vorbind despre treburile lor sau ascultând poveștile celor buni de gură.

Tabăra era alcătuită din oameni veniți din toate țările cari mai târziu s'au topit în Domnia Moldovei. Intr'însa se vedeau Moldoveni de pe Moldova și Bistriță, Ciangăi de pe Siret, Bârlădeni de pe Tutovă și Berheciu, Codreni de la Kigheciu, Icșeni, Hotineni, Orheieni și Lăpușneni. Locuitorii aceluiaș sat alcătuiau împrejurul aceluiaș foc, câte o ceată deosebită. Cam pe la mijlocul otacului, împrejurul unui foc voinic, erau adunați vr'o douăzeci de Codreni îmbrăcați cu chebe roșii sau albastre, cu bonde și nădragi de aba albastră cusute cu flori roșii sau galbene și încălțați cu ciubote lungi având turetci suflecate sub genunchi. Toți tineri și veseli, o duceau într'o șagă și într'un râs ; trei ploști mari se plimbau necontenit de la unul la altul și, după ce se isprăvise cina, unul din ei, un flăcău oacheș de vr'o douăzeci de ani, nalt și spătos, scoase dintr'o căruță o laută și începuse a cânta. Cu încetul tinerii de pe la alte focuri se adunase, alcătuind împrejurul cântărețului, care nu se mai ostenea, un cerc din tot tineretul otacului.

Alăturea, lângă alt foc, mai mic, ședeau vr'o zece Moldoveni din satul Cristești de pe Moldova, aproape toți oameni făcuți, și ascultau vorbele unuî bătrân cu barbă și plete albe, dar încă rumen la față și voinic.

— Nu, băeți, zicea bătrânul, nu m'ați înțeles : nu am vrut să zic că-i bine de noi și că Românul are astăzi o soartă de care trebuie să fie mulță-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mit și să aștepte pentru a să jălui ca să i se ice și cenușa din vatră. Văd și eu ca și voi toate nevoile ce sunt pe capul nostru, nedreptățile și jacurile ce le suferim, dar mi s'o urât de plângerile cari le aud de ani de zile. Barba mea din neagră ce era s'o făcut albă de când aud că Sas mânâncă țara, că knejii și juzii jăfuesc pe săteni, că birurile și jafurile nu mai sunt de suferit și că Românul seamănă malaiu și crește vite nu pentru dobânda lui dar pentru folosul Domnului, a judelui sau a Ungurilor. Sunt ani de când îi aud văitându-se că se iau trei dijme în loc de una, că dreptate pentru cel slab nu este și că n'o mai rămas nevastă sau fată frumoasă care să nu fi fost necinstită de fiii lui Sas. Se vede că tot nu ne-o răzbit încă destul, că mare din cale afară fiind răbdarea Românului cuțitul nu o ajuns încă la os. Nu ajunge că ne aduce la sapa de lemn, nu ajunge că ne ie bucâțica din gura copiilor, nu ajunge că'și bat joc de nevestele și de fetele noastre, să vede că tot ar mai trebui să ne facă ceva ca să strigăm în sfârșit: destul! Căci de ni s'ar părea că ajunge, nu ne-am mai jălui ca muerile și am apuca pe o cale care să ne poată duce la scăpare. Vedeți bine că jalbele și nemulțămirile noastre nu sparie pe Vodă nu'l fac să-și schimbe calea și Dumnezeu știe dacă le cunoaște! Nu este zi în care numele lui să nu fie blăstămat: iarna la șăzătoare, Duminica la crâșmă, pe drumul mare la fie-care popas, n'auzi pe Român de cât jăluindu-se și ocărând stăpânirea. Iar Vodă lasă țara să se plângă în tihnă și o mânâncă pe zi ce merge mai mult, doar știe că Românul latră dar nu mușcă.

— Dar ce vrei să facem, pe ce cale să apucăm, moș Marine? întrerupse unul din oameni.

— Ce să facem și cum să facem, Andrei, nu'i aici locul s'o spunem. Inainte de toate trebue să ne dăm seamă că cu vaietele și cu plânsetele nu putem ajunge la nimica. Câtă vreme Sas și diregătorii lui vor vedea că față cu fără de legile lor noi plângem, dar ne supunem, ei vor urma înainte cu ele; faptele lor în loc de a se mai astâmpăra

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

vor crește din ce în ce: vedeți că nevoile și greutățile noastre sporesc din zi în zi.

— Așa este, dăjdiile să înmulțesc în fiecare zi, zise alt cărăuș. Acum patru ani dădeam a doua dijmă pentru ca să plătească Vodă birul țării către Tatari; Tatarii sunt goniți peste Nistru și noi, nu numai că tot mai dăm acea dijmă, dar s'o mai adăogat încă una sub cuvânt că trebue să plătim cheltuelile făcute de Vodă cu ostile ungurești cari ne-au ajutat ca să alungăm pe păgâni.

— Și ai să le vezi urcându-se și dintr'atâta, Stoiene, întâmpină Marin, cu plângerile noastre și cu răbdarea noastră avem s'ajungem să luăm noi una din rodul pământului și al muncei noastre și să dăm nouă Stăpânirei.

— Și juzii din zi în zi să fac mai lacomi, zise alt Român care până atunci nu vorbise; din trei zile de clacă câte era obiceiu să se facă judelui până mai an, se cer astăzi șease și șcapte. Șapoi judecățile lor, ce feluri de judecăți sunt! Fără plocon nu te primește nici să-i vorbești; dacă i-ai dat plocon iar acel cu care te judeci i-a dat altul mai mare, ori câtă dreptate ai avea tot te dă rămas.

— Șapoi cum vrei să fie altfel, Ioane? zise Marin. Ungurii ca să scoată bani mulți din țară, îl lasă pe Sas să jupuiască cât poate și cât vrea, iar Sas ca să găsească unelte care să-l ajute in jafurile lui, lasă pe juzi și pe ceilalți diregători să jupoaie pe Român dupa placul lor, și noi, cei din sus, nu suntem cei mai de plâns.

Ați auzit la Ocnă ce ne spuneau bieții oameni de pe aice. Ei sunt amestecați cu Ungurii și preoții papistași sunt tari și mari la dânșii. Pe lângă că plătesc toate dăjdiile cari ne apasă pe noi, mai dau încă o dijmă, a patra, unui vlădică unguresc care nici nu șede pe la noi. Dajdia este strânsă de popii și protopopii lui, și ei își mai fac și râs de Români. Ați auzit ce ne spunea omul cel care l'am lăsat în satul prin care trecurăm pe la toacă, Pleșeștii? Cum avea el două fete, pentru păcatul lor frumoase, cum o trimes protopopul papistaș din Târgul-Trotușului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să le ridice cu de a sila sub cuvânt că satul este închinat bisericei lui și are dreptul să le iee ca slugi, și le-o trimes pe urmă înapoi după ce le necinstise! V'au spus oamenii cum prigonesc papistașii pe preoții noștri și cum vor să întoarcă pe Români de la legea lor, cu de a sila. Sas este Voevod și peste văile de aice dar, în loc să apere pe bieții oameni care sunt de o credință cu dânsul el ține cu papistașii. Preoții lor mare trecere au la el, și mulți zic că Vodă gândește că, cu vremea, să se lepede de legea noastră și să se facă și el papistaș ca să fie și mai bine văzut de Unguri. Atunci aține-te și vei vedea prigonire!

Uitați-vă, iată oameni fericiți, urmă moșneagul arătând cu mâna la focul de alăturea, împrejurul căruia ședeau Codrenii și unde veselia, mulțămită cuprinsului ploștelor și a cântecelor, se făcuse din ce în ce mai mare și mai sgomotoasă. Ei n'au nici stăpâni străini, nici Voevod lacom pe capul lor; knejii aleg dintre ei câte doi Căpitani pentru a-i duce la războiu când se încearcă Tatarii sau alții să-i calce și să-i judece în vreme de pace. Iar knejii sunt drepți cu oamenii și, fiind pe vecie stăpâni, nu se lăcomesc să-i sărăcească spre a se îmbogăți ei cât mai curând. Pricep că dacă ar face una ca asta ar rămânea pe urmă copiii lor fără venit. Și apoi nici Codrenii cei de rând nu sunt oameni să se lase să fie nedreptățiți de cineva. La dânșii n'ar putea vre-un kneaz să iee coia-ce nu este de drept a lui și mai ales nu ar îndrăzni fiii unui Căpitan să necinstească casele oamenilor chiar a celor mai săraci. Se vede că numai noi suntem mai răbdători și mai blajini.

— Zău, nu te înțeleg, moș Marine, zise din nou Andrei, la început ne-ai zis că te-ai săturat de plânsetele oamenilor și că ai vrea să-i vezi lăsându-se de ele pentru a apuca calea care să ne ducă la scăpare. Și tot Dumneta de un ceas ne înșiri întreg pomelnicul nevoilor noastre fără a ne arăta vr'o cale de mântuire!

— Am vrut să vă arăt, răspunse bătrânul, că vă plângeți de un veac de om, de o sumedenie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

de nevoi cari, într'adevăr, ne apăsă pe toți, dar că vă mărginiți numai la plângeri. Din păcate deși nevoile nu mai sunt de suferit, nu vă gândiți la ce este de făcut pentru a le înlătura. Eu vă zic lămurit vouă, oameni din satul meu precum și tuturor acelor care vorbim acciaș limbă, împărtășim aceiaș credință și zăcem sub acelaș jug de nevoi: conteniți cu plânsetele și luați cu toții hotărârea bărbătească de a le pune capăt. Viața care o duceți este prea ticăloasă pentru ca să puneți vre-un preț pe ea; fiți deci gata s'o jertfiți pentru a întemeia copiilor voștri un viitor mai bun, care să fie într'adevăr o viață omenească.

—Prin urmare dai a înțelege că trebuie să ne sculăm asupra lui Vodă și a Ungurilor? Dar ce putere avem noi să stăm împotriva lor? zise Stoian.

— S'ar găsi mijloace dacă am fi hotărâți cu toții să jertfim și viața și puțina avere ce ne-o mai rămas pentru mântuirea noastră și a copiilor noștri. Mulțimea ar fi cu noi, căci ea este nemulțămită, Vodă are cetăți și oșteni dar ar cădea cetățile și ar fi biruiți oștenii dacă fie-care din noi ar fi hotărât să nu părăsească lupta decât mort sau biruitor. Mai multă putere dă credința că lupți pentru dreptate și că mântuirea o poți găsi numai în urma izbândei, decât cetăți și lefegii.

— Păunașul Codrilor doară nu are nici cetăți nici cei mulți lefegii și'și râde de Sas, de juzi și de Crijații de la Neamțu, zise Ion, iată un prieten adevărat al nevoeșilor! Oamenii lui Sas și Ungurii spun că-i lotru și s'o pus preț pe capul lui, dar mai mari lotri sunt Sas și juzii cari jăfuesc pe cel slab și sărac. Păunașul Codrilor lovește numai pe cei tari și puternici; pe Sas, pe Unguri și pe diregătorii lacomi și jacași. Pe oamenii saraci tot de-auna i-o ajutat.

— Așa este, zise Andrei, am un cumătru în satul Costișa pe Bistriță, om bătrân și scăpătat. Îi murise boii în toamna trecută tocmai când era să'și cunune fata căreia îi făgăduise că-i dă boii de zestre. Părinții mirelui voiau acuma să strice logodna fiind că nici flăcăul nu prea avea stare. Era necăjit de tot bietul Român, când iată că într'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bună dimineață, sculându-se și eșind pe prispă, vede în bătătură o pereche de juncani frumoși de ți alunecau ochii pe dânșii. Unul din ei purta o talancă spânzurată de gât, iar celalt o tăbliță de lemn cu slove pe dânsa. Omul, socotind că sunt vite pripășite sau de furat se duce cu ele la popa ca să vadă ce înseamnă slovele. Iar popa, după ce le citește, îi spune că stă scris pe tăbliță că Păunașul Codrilor dăruește lui Vasile a Cucului, așa să numește cumătrul meu, o pereche de juncani pentru ca să nu-i rămâe fata nemăritată. Am văzut juncanii cu ochii mei și pot spune că nu găsești adesea vite așa de frumoase.

— Faptele cele bune ale Păunașului Codrilor nu se mai pot număra, spuse Stoian. Oamenii din Budești, de pe Cracău, pornise în vara trecută să facă din nou biserica din sat arsă de Tătari, acum patru ani. Când era clădirea gata, s'au trezit că nu au cu ce s'o îmbrace și tocmai atunci cade o pacoste mare peste ei: se găsește pe hotarul satului un Neamț de la Cetate, mort. Aflând Crijații, vin cu putere în sat și cât pe aici era să-i deie pârjol; numai cu greu i-au îmbunat oamenii plătindu-le o gloabă cumplită, rămânând lipiți pământului și datori pe toată viața unor negustori din Piatra. Rămâneau fără biserică de n'ar fi trimes Păunașul Codrilor, prin un necunoscut, popii bani destui ca să îmbrace biserica cum n'ar fi fost în stare s'o îmbrace oamenii nici odată. Au adus treizeci și șease de preoți și de diaconi ca s'o sfințească și tot le-o mai rămas bani ca să plătească gloaba aproape întreagă.

— Dar câte fete sărace n'o măritat, pe câți nenorociți cari nu aveau cu ce să-și plătească gloabele nu i-o scăpat de la închisoare? Rău o făcut Păunașul Codrilor numai lui Vodă și Ungurilor, juzilor și knejilor vânduți lor! Auzit-ați de Micu, kneazul de la Bahna? El sărăcise pe niște biete femei văduve luându-le stupii din prisacă și vitișoarele din bătătură sub cuvânt că i-ar fi rămas niște datorii de la soții lor. Păunașul Codrilor i-o trimes răspuns prin un cioban că de nu dă avutul lor femeilor înapoi, până în trei zile, are să-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

facă să se căiască. Knezul, drept răspuns, o pus să țintuiască pe cioban de o ureche, în fața crișmei, și o scos toți oamenii ca să străjuiască zi și noapte împrejurul hotarului. Dar, tocmai la trei zile, într'o dimineață, s'o găsit knezul țintuit de acelaș copac la care țintuise pe cioban, dar de amândouă urechile. Iar circada de vite a Micului pierise peste noapte și knezul n'o putut să puie mâna pe dânsa până când n'o dat vadanelor înapoi îndoit cât le răpise.

— Iată aproape anul de când o năvălit la Pângărați asupra lui Dragomir, fiul vitreg al lui Vodă, când ducea peste munți birul țărei și i l'o luat, rănindu'l și fugărindu-i oștenii. Pe capul lui este pus preț mare de Vodă și de Unguri și nu numai că nu-i prins, dar pe zi ce merge auzim de vr-o ispravă nouă. Oare cine să fie el moș Marine?

— Nu știu cine-i Păunașul Codrilor, Neculai, nici de unde vine ; știu numai că-i Român verde, răspunse scurt unchieșul.

— Acuma au pus și Bârlădenii preț pe capul lui, urmă Neculai.

— Da pentru ce? întrebară ceilalți. El de Români nu se leagă afară de acei vânduți lui Sas și Ungurilor. Ce legătură au oare Bârlădenii, cu dânșii?

— Sunt Bârlădeni și Bârlădeni, răspunse moș Marin. Cei din oraș nu se potrivesc cu cei de la țară ; knejii și Românii din sate n'au nici în clin nici în mânecă cu Vodă și cu Ungurii, dar cu târgoveții stă treaba altfeliu. Știți că în vara trecută Păunașul Codrilor o pus pe la toate vămile niște tăbliți, pe care stă scris că de acum înainte, orice negustor străin intră sau iesă din țara Moldovei are să-i plătească și lui acciași vamă ce o plătește lui Vodă. Nu s'o putut afla cine o pus tăbliție. ele sau găsit pe la toate vămile în acciași dimineață, bătute de o prăjină înfiptă în pământ ; însă, de atunce, n'o fost în stare nici un negustor străin să treacă prin țară fără a plăti vamă Păunașului.

Le ieșea înainte, el sau tovarășii de ai lui și, dacă nu dădeau vama cerută de bună voe, erau siliți s'o deie îndoită, de nevoie. Cum trebuie să știți, de la Țarigrad intră pe Dunăre o mulțime de mărfuri străine și merg din Țara Ungurească și din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Țara Leșască la Țarigrad, tot prin Dunăre. Bârlădenii cumpără din aceste mărfuri pentru a le desface la dânșii și la noi. Luând Păunașul Codrilor încă o vamă peste acea luată de Bârlădeni și de Sas, pe lângă că mărfurile se scumpesc din pricina asta, apoi negustorii streini se feresc de a mai trece pe aice și precupeția Bârlădenilor tânjește. De aceia, târgoveții fiind de o bucată de vreme tari și mari în țara Bârlădenilor, vor cu ori-ce preț să scăpe de Păunașul Codrilor și au juruit o mulțime de bani, două sute de zloți, aceluia care îl va da prins sau lor sau lui Sas. Dar socot că nu se va găsi nici un Român în stare să facă o faptă așa de mișelească.

— Oare unde stă el și câți tovarăși are? întrebă din nou Neculai.

— Cred că stă grin codri, răspunse Marin, iar tovarășii lui sunt câte odată mulți altă dată puțini, după împrejurări. Când o luat birul țării din mânile lui Dragomir, se zice că ar fi avut cu el vre-o optzeci de oameni, altădată o ieșit înaintea negustorilor numai cu trei sau patru inși, unc-ori chiar singur.

— Dar oare l'o văzut vro dată cineva? Ce felin de om este el? Unii zic că-i tânăr, alții că-i bătrin. Unii îl fac frumos ca soarele, alții spun că-i mai urât decât dracul, zîseră mai mulți de odată.

— Nu l'am văzut nici odată, răspunse Marin, dacă-l voiu întâlni când-va, vă voiu spune și vouă cum este la față și la trup.

V

Oaspele cărăușilor codreni

Tocmai atunce, cântecele și gălăgia ce o făcea tineretul adunat împrejurul focului Codrenilor, încetând de odată, moș Marin și tovarășii lui făcură mișcarea firească omului când încetează un sgomot cu care se deprinsese.

Uitându-se în acea parte, văzură că tăcerea era datorită sosirii înaintea acelui foc a doi călăreți.

— Dorim bună sară și sănătate, rosti un glas puternic.

— Mulțămim Dumitale și-ți dorim și noi asemene, răspunseră Codrenii într'un glas.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Am văzut focul vostru de departe și am venit pentru a vă ruga să ne dați voie să ne mai uscăm hainele ude de ploaie, urmă străinul.

— Sunteți bine veniți, răspunse unul din Codreni, care părea mai de seamă, un tânăr de vr'o douăzeci și cinci de ani, nalt și mlădios, cu ochi vioi și cu musteața castanie răsucită în sus, cu plăcere vă facem loc și la ploscă, și întinse spre drumeț o ploscă de lemn putând cuprinde vr'o două vedre.

Străinul care vorbise, descălecă, se apropie și pășind în spre Codrean, îi luă plosca din mână zicând :

— Mulțămim pentru amândouă și să fie cu bine, apoi ducând plosca la gură, trase o dușcă zdravănă.

— Bun vin prietene, zise el dându-i plosca înapoi, bosioc, fac rămășag că-i de la Odobești și o trecut de patru ani.

— Ai găcit nene, răspunse Codreanul râzând, se vede că ești cunoscător și deprins cu vinaturi bune. Dar, par-că erați doi, și luând iar în mână plosca o întinse celuilalt călător care descălecase și el și ținea caii de frâu.

Lumina focului bătea acuma în plin asupra călătorului care vorbise și cărăușii rămaseră uimiți de statura și de frumusețea fetei lui. Sub fruntea largă cuprinsă între plete lungi castanii, luceau doi ochi negri, mari, plini de viață și de foc; nasul era drept, de chip frumos, cu nările mișcătoare, mustețile ceva mai deschise decât părul și răsucite în sus, lăsau să se vadă gura mândră și rumenă.

Purta îmbrăcămintea unui mocan cuprins : căciulă neagră mare, țuguiată; peste cămeșa de pănză de in, un pieptar de piele de oaie cusut cu flori negre și roșii, pe deasupra pieptarului o bondă de suman. Era încins cu un chimir lat de piele neagră, bătut cu flori tot de piele; ițarii de lână întrau în ciubote de iuft rusesc care să suiau până la genunchi. Peste chimir se vedea o curea de care era atârnat un paloș lung cu mânerul de os. Nu i se putea da mai mult de două-zeci și patru până la două-zeci și cinci de ani și dacă fața arăta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o fire voinică, statura lui de urieș, umerile late, brațele lungi și mâncle frumoase dar mari, făceau dintr'însul o icoană a puterii. Acel ce'l însoțea era un mocan de statură mijlocie și de făptură îndesată ; părea cu vr'o zece ani mai în vrâstă de cât tovarășul lui și deși purta îmbrăcăminte de aceiași croială era lesne de gâcit din înfățoșarea lui față de cel d'întâi că unul era stăpân iar cel l'alt slugă.

Caii străinilor atrăsese de la întâia vedere băgarea de seamă a Codrenilor, atât de iubitori și de cunoscători de cai frumoși. Cel de pe care descălecase întâiul străin era un armăsar sur rotat, cel l'alt o iapă neagră: capul mic cu ochi blânzi dar vioi, gâtul vânjos, coama deasă, părul luciu și picioarele vânjoase ale calului arăbesc se unea la ei cu pieptul lat, și sapa puternică a *dextrierilor* încălecați de cavalerii îmbrăcați în fer din apusul Europei. De oblâncul fiecărei șăle era atârnată în partea stângă, de o curea, o ghioagă năstrujită iar dinapoi, de fiecare poclad, era legat un arc, în tocul lui de piele și o tolbă de săgeți.

— Frumoși cai mai aveți nene, zise Codreanul care le întinsese plosca cu vin, și care nu-si putea lua ochii de pe ei, deși sunt încă departe de bătrânețe, prin multe țări oștit-am și mulți cai văzut-am, dar numai un singur loc știu unde să se crească acest soiu.

— Trebue să-l cunoști bine, răspunse străinul, ei vin chiar de la voi căci, după port, văd că sunteți Codreni de la Kigheciu. Mi i-o trimis un fruntaș al vostru care îmi este prieten bun. Trebue să cunoașteți pe Gheorghiță al Șalgăi?

— Cum nu, răspunseră Codrenii într'un glas și cu o mirare voioasă pe fața lor, el o fost ales în toamna trecută Căpitan de Codru și este kneazul nostru.

Atunci, adăogă cel care părea mai mare printre ei, trebue să fii Mihu, tovarășul lui Gheorghiță în oștile leșești, fratele lui de cruce, despre care vorbește într'una.

Ești omul care n'are pereche în mânuirea paloșului și a suliței, arcașul care nu știe ce vrea să zică a da greș, ești Mihu cel grozav care rupe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nr-1901-1932

potcoava cea mai groasă în două, numai cu câte două degete dela fiecare mână! Mă bucur că te cunosc! Eu mă numesc Toma Făgău, sunt din satul lui Gheorghiță și omul lui. Dar inainte de a te odihni, hai să mai cinstim odată in sănătatea Căpitanului nostru și a fratelui său de cruce, și îi întinse plosca din nou...

Mihu, luînd-o răspunse:

—Să trăiască Gheorghiță, Căpitanul vostru și fratele meu de cruce, să trăiți și voi, Codreni voinici și Români verzi!

După ce bău, plosca trecu iar din mână în mână iar Mihu așezându-se lângă foc, alături cu Toma începu să întrebe de Gheorghiță, cum îi merge și ce i s'a mai întâmplat de când s'a despărțit de el.

Dacă oamenii dinprejurul lui moș Marin s'ar fi uitat la el în clipa în care Mihu, descălecând, se apropiese de foc, ci ar fi văzut că moșneagul tresare ușor și că o mirare mare se oglindește pe toate trăsăturile lui. Dar aveau și ei ochii ațintiți asupra stăinului, și bătrânul își alcătuise iar, aproape îndată, o față nepăsătoare deși nu perdea nimic din ce se petrecea și se zicea alături. Focul Cristeștenilor fiind aproape stins, moșneagul trimise pe unul din tovarăși să aducă câte-va lemne din luncă. Apoi, zicând că începe ai fi frig, se duse și el să se mai încălzească la focul Codrenilor care dădea semne de viață lungă căci ei, după ce a prinsese un plop întreg, mai făcuse alături și o stivă de uscături spre a'l hrăni necontenit. Marin se așeză drept în fața lui Mihu și începu să'și încălzească, când o mână când cealaltă, când un picior când cellalt, părând cu totul nepăsător la cele ce se petreceau și se ziceau împrejurul lui. Mihu, vorbind cu Toma, dădu cu ochii de moșneag și fără a da nici un semn de mirare, ținu ochii ațintiți asupra lui, așteptând să arunce și Marin o privire spre el și, când acesta în chipul cel mai firesc se uită la dânsul, Mihu îi făcu cu ochiul un semn neînțeles pentru ceilalți la care bătrânul răspunse în acelaș fel.

— Când veneam spre voi, zise Mihu Codrenilor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se auzea un cântec frumos, oare de ce o fi amuțit cantărețul, par'că văd o laută în mâna flăcăului celui oacheș.

— Văru-meu Filip, este un cântăreț vestit la noi, zise Toma. El este în stare să cânte trei zile și trei nopți de a rândul, fără a răguși și fără a zice de două ori acelaș cântec.

— Imi plac și mie cântecele, zise Mihu, și de oarece m-ați primit atât de bine și m-ați bucurat cu vești bune de la prietenul meu cel mai drag, dacă nu vă este cu supărare v'aș cere lauta și v'aș cânta și eu ceva.

— Ne va fi cu mulțămire, răspunseră voios Codrenii și dându-i-se lauta, Mihu cu un glas puternic, dar cald, începu să cânte.

El zise mai întâiu un cântec de iubire, dulce și plin de dor, apoi un cântec vitejesc care însufleți adunarea. Cerură cu toții să 'l mai cânte odată, dar Mihu le zise că are altul care poate le va plăcea și mai bine.

Și începu să zică durerea unei mame încă tinără și frumoasă, care se plânge fiului ei că un străin lacom și varvar a bătut-o, a pradat-o, a batjocurit-o și și-a făcut râs de ea.

Flăcăul care este voinic și începe a învârti paloșul, întreabă, nebun de mânie, care este numele acelui neom pentru ca nu cumva să treacă noaptea fără ca acea rușine să fie răzbunată.

Mama răspunde că el este prea tare și prea mare pentru ca un copil să'l poată învinge.

Flăcăul zice ce mânie cumplită simte pentru ocara făcută ei, ființei celei mai frumoase, celei mai duioase, celei mai sfinte din lume, îi dă inimă de leu și putere de zmeu care'l vor duce la biruința, ori cât de mare și de tare ar fi potrivnicul lui, înfruntă zece morți dar nu mai rămâne nici un cias nerăzbunat.

Atunci mama îi zice că ea nu a fost batjocurită de nimeni dar că o mamă mai mare, mai frumoasă mai dulce și întru toate sfinte, mama țară, este zilnic prădată, batjocurită și pângărită de un Voevod lacom plătit de dușmani străini.

Dacă mama pentru o ocară făcută ei a dat fiului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

său inimă de leu și putere de zmeu, apoi nemărginit mai mare trebuie să fie mânia ce o simte pentru ocara făcută zilnic mamei țări; inima trebuie să-i fie cât zece inimi de leu și puterea cât puterile întrunite a zece zmei.

Flăcăul cade în genuchi înaintea ei și-i mulțămește fiind că l'a deșteptat din amorțirea în care trăise până atunci și jură că pleacă fără întârziere să lupte în potriva acelor care 'și fac râs de țară, ca să-i răpuie. Când Mihu tăcu, izbucniră din toate părțile strigăte însuflețite de mulțămire care păreau că nu mai au sfârșit.

După ce se făcu puțină liniște, Mihu zise:

— Ne vom mai vedea și altă dată și atunci vă voi cânta și partea a doua a cântecului: lupta și biruința flăcăului căci poate va da Dumnezeu ca până atunci el să iasă biruitor.

— Amin! Să deie Dumnezeu! Așa să fie! se auzi din toate părțile și în ochii tuturor celor de față să citea acuma dorul de voinicie și de războinare.

Apoi Mihu, după ce zise un nou cântec de iubire dădu lauta lui Filip rugându-i să-i mai arate și el cum se cântă în Codru.

Noaptea era înaintată când Mihu făcu iar semn din ochiu lui moș Marin care nu-și schimbase locul. Atunci bătrânul sculându-se, se întoarse iar la tovarășii lui cari aprinsese focul din nou și strinsese destule uscături pentru a-l face să ție până la ziuă; dar în loc să se culce el le zise că merge în luncă să vadă dacă străjării 'și caută de datorie. Stecurându-se printre care și printre focurile aproape stinse, își luă drumul spre apă dar, când ajunse la marginea otacului, cărni spre stânga și ajunse la drum, îl urmă pe o depărtare de vr'o sută de stânjeni apoi dând peste o bucată mare de stâncă în marginea drumului, se tupi lângă ea.

Mihu, puțin după plecarea lui Marin, se sculă zicând lui Toma:

— Hainele mi s'au uscat bine și caii s'au odihnit, calea mea fiind încă lungă sunt silit să mă despart de voi. Vă mulțămesc pentru prietenia ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mi-ați arătat-o și te rog să spui lui Gheorghiță că nădăjduesc să mă întâlnesc cu el în curând. Am niște turme de oi pe valea Kinezei, trebuie să văd cum au iernat și ce-mi fac ciobanii ; cu acel prilej mă voiu repezi și până la Codru. După ce Codrenii îl siliră să mai aducă încă o dată plosca la gură, Mihu își luă rămas bun de la toți, strinse cu căldură mâna lui Toma apoi, încălecând el și cu tovarășul lui, apucară pe drum la vale.

Când ajunseră în dreptul stâncei lângă care era tupit moș Marin, se auziră trei șuerături ușoare. Mihu opri calul. Bătrânul se apropie de el.

— Dorim sănătate Căpitane, zise el încet.

— Bucuros de întâlnire moș Marine, răspunse Mihu. Ai vr'o veste pentru mine ?

— De o săptămână și mai bine te caută Părintele și Petrea Cărăbuș prin oameni trimiși în toate părțile ; focurile de vestire ard în fiecare noapte pe vârfurile munților și nime nu știe unde te afli.

— Am fost înștiințat răspunse Mihu, că pe la trecătoarea Oituzului au să între niște negustori ducând marfă din Lipsca și din Brașov la Țarigrad. După cât mi se spunea ei trebuiau să între numai decât în țară și crezând că voi zăbovi numai o zi sau două n'am mai dat de veste nici Părintelui nici lui Petrea. Dar negustorii au plecat numai azi din Bretcu unde au stat zece zile din pricina ploilor. I-am vămuit fără nici o impotrivire din partea lor și acum mă întorceam în sus. Nu mă mir că nu s'au văzut focurile căci munții sunt ascunși de neguri. Oare știi de ce mă caută ?

— După cât am putut înțelege Sas trimete iar bani peste munți. De astă-dată merg cu ei doi feciori domnești : Dragomir și Ștefan. Pe lângă un steag întreg de oșteni de ai lui Vodă se string și oamenii din satele supuse Cetății. Părintele și cu Petrea au luat toate măsurile pentru a aduna un număr îndestulător de oameni de ai noștri, dar fără de Dumneta nu prea am nădejde de izbândă.

— Nu știi când trebue să plece ?

— Dragomir și cu Ștefan trebue să fi ajuns azi la Neamțu și nu știu cât vor popăsi acolo. S'ar putea să plece chiar mâne, dar eu cred, că tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

are să fie nevoe de o zi pentru a aduna oamenii de prin sate. Ori cum, cel târziu poimâne trebue să plece, așa că dacă vrei să fii de față n'ai nici o clipă de pierdut, grăbește.

— Caii ne sunt odihniți, zise Mihu, și mâne de amiazi voiu fi la Neamțu; de vor fi plecat ai noștri îi voiu întâlni pe drum.

— La toate răspântiile vei găsi veste de la Părintele înștiințându-te despre mersul lor.

— Oare Nemții de la Cetate întovărășesc și ei pe oamenii domnești? mai întrebă Mihu.

— Crijatul cel bătrân care e mai mare peste Cetate a plecat de vr'o zece zile peste munți cu nevasta lui luând cu sine vr'o cincisprezece Nemți, așa că n'au mai rămas acolo decât Crijatul cel tânăr cu vr'o zece, doisprezece oșteni și nu cred să poată lăsa Cetatea pustie.

— Lupta va fi deci numai cu lefegiii lui Vodă căci oamenii de strinsură nu ne vor sta împotrivă; îndată ce vor năvăli ai noști, vor rupe-o de fugă, zise Mihu.

— Dacă vor ști că ești de față, cu bună seamă că nu vor fi nebuni să-și puie viața în primejdie pentru Sas și să se opue Dumitale. Mulți din ei chiar poate că ți-ar da ajutor, căci ai făcut o mulțime de bunătăți prin satele acele și printr'însele avem mulți oameni pregătiți pentru lucrarea cea mare.

— In tabăra asta, zise Mihu, arătând spre otac, sunt adunați oameni cam din toate părțile țărei și de peste Siret și Prut, luatu-te-ai în vorbă cu dânșii de departe ca să afli cum gândesc ei și dacă avem sorți să avem cu noi obștia pentru împlinirea scopurilor noastre?

— Din toți Moldovenii cu cari am vorbit n'am găsit nici măcar unul care să nu fie sătul de câte le îndură și să nu urască pe Sas. Sunt încredințat că chiar mâine, dacă ar vrea Părintele, s'ar scula țara ca un singur om asupra lui Vodă.

— Poate că de acuma nu va mai trece mult și va sosi ciasul în care vom da-o pe față. Dar, rămâi sănătos, moș Marine, căci trebue să mă grăbesc dacă este să joc și eu în horă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să ne vedem cu bine, Căpitane, răspunse moșneagul.

Călăreții se făcură în curând nevăzuți, luând drumul pe Tazlău în sus, iar moș Marin apucă spre luncă,

VI

In care facem cunoștința unui Neamț foarte îndrăgostit

Aproape de vârful Capotei, în mijlocul unei poieni din Ciortolom, pe drumul ce duce de la Borzești, pe Trotuș, la Răcăciuni pe Siret, se vedea în vremea în care se petreceau întâmplările care le povestesc, un rateș mare de piatră acoperit cu șandilă.

Clădirea era îndoit de lungă cât era lată. Una din fețele mai lungi privea spre Trotuș, cealaltă în spre Siret. La capătul de la deal, în păretele despre apus, era o poartă mare de ștejar în două canaturi prin care intrai într'un fel de sală mergând până la jumătatea clădirei. Poarta era destul de largă pentru a lăsa să intre carele mocănești cele mai largi, înhămate cu patru cai buziș. In stânga sălei se vedeau ușile și ferestruicile a douăsprezece chilioare menite a adăposti pe călători, iar în dreapta ușile odăii care slujea de crâșmă, a altor patru odăi și a cuhnei. In capătul sălei, la dreapta, era un grajd cu stânoage și corlăți, iar în stânga un loc slobod sub acoperământ unde se adăposteau trăsurile. In păretele care privea în spre Siret, din jumătate de stânjen in jumătate de stânjen se vedeau deschizături înguste, numai de două degete și lungi de o palmă în chip de metereze. Tot asfel de deschizături se vedeau în dreapta și în stânga porții de intrare precum și în păretele de la vale, în fața acelei porți. Păretele despre miazăzi, cu privirea în spre Trotuș, avea șapte deschizături: o ușă și șase ferești. Două deschizături mari, fără giamuri, fără cercevele și o ușă erau a crâșmei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iar patru ferești mai mici luminau fiecare câte o odaie. Ușa crâșmei era alcătuită din blăni de ștejar, groase de un lat de mână, legate pe dinăuntru cu șini puternice de fier încrucișate și prinse de lemn prin numeroase piroane. În partea dreaptă a acestei uși se vedea un oblonaș mișcător în balamale. În loc de ferești, precum am spus-o, erau două deschizături ce se puteau închide sau deschide după voie, ridicând și scoborînd niște obloane grele de ștejar, întărite cu fier și legate de ușorul de jos prin balamale groase, în care se vedea asemene câte un oblonaș mișcător. Celelalte ferestri, toate, aveau geamuri mici, rotunde, si erau apărate pe din afară prin zăbrele de fier, groase și încrucișate.

Două zile după cele povestite în capitolul din urmă, pe la toacă, se aflau în crâșmă doi inși. Unul era un bărbat nalt și spătos, cu părul și barba bălăi, cu ochii albastri, cu trăsături regulate și chiar frumoase, a cărui îmbrăcăminte era acea purtată atunci în toată Europa de lefegiii nemți, cunoscuți în țara lor sub numirea de *landesknechte*, pe care Francezii au schimbat-o mai târziu în *lansquenets*.

Peste o haină scurtă de piele galbenă, purta o cămeșă de zale, strinsă la cingătoare prin o curea de la care, în partea dreaptă, spânzura un junghier. De la altă curea, mai lată, ce trecea peste umărul drept și era prinsă sub brâu, atârna o spadă dreaptă, lungă și lată, cu mânerul în chip de cruce, menită a fi mânuită cu amândouă mânele.

Nădragii erau de piele galbănă, cu franjuri tot de piele la genunchi, acoperind în parte turetcile ciubotelor care se suiau până de asupra pulpelor. Coiful de oțel rotund, cu o pană de vultur și mănușile de piele îmbrăcate cu platoșele subțiri de fier, erau puse pe masa lângă care se așezase pe un scăunieș cu trei picioare. La părete era răzămată o suliță cu coada de lemn, lungă și scobită la mijloc, purtând sub fier o flamură neagră și argintie. Prin ușa deschisă se vedea, legat de căpăstru, la un stâlp în fața crâșmei, un cal sur, mare și puternic, cu frâul scos, care mânca voios

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ovăsul cuprins într'o traistă atârnată de capul lui. Sub șea, o zale deasă acoperea spinarea, coastele și deșerturile calului, gâtul și pieptul îi erau acoperite de platoșe de fier și la pământ, lângă frâu, se vedea frunteiul, tot de fier, ce-i fusese scos pentru a-l lăsa să mănânce în tihnă.

A doua ființă care se afla în crâșmă, din dosul tejghelii, cu coatele răzămate pe ea, era o femeie care arăta a fi cam de douăzeci și cinci de ani și de o frumuseță neobicinuită. Părul bogat, bălan, bătea în roșu, fruntea scurtă era lată și albă ca zăpada, ochii mari, verzi, presărați cu aur, sub niște sprincene mai închise decât părul, erau plini de viață. Chipul nasului era fără prihană, gura gingașă, cu buzele deschise, pline, roșii ca cireșile coapte, descoperea niște dinți mici, strălucind de albeață. Pielița întregii fețe era străvezie, albă și rumână. Gâtul alb și mlădios, linia umerilor fără greș, pieptul bogat. Din mânecile largi ale cămeșii, ieșeau brațele albe, purtând niște mâni mari dar strimte, cu degete lungi și subțiri, a căror albeață dovedea că frumoasa femeie le privea ca o podoabă menită a fi pururea scutită, nu numai de munca câmpului, dar chiar și de multe lucrări ale gospodăriii casnice. Purta o cămeșă de pânză de in albă, cu mânecile largi și, de asupra, o bontă de postav alb, cusută cu flori roșii; peste o fustă albă, o fotă de lână albastră cu dungi roșii, lăsând, pe partea stângă, să se vadă fusta și strinsă la cingătoare de o bată roșie și albastră.

Părul îi era strins într'o basma de mătasă roșie ce-i acoperea toată partea de dinapoi a capului și a cărei capete îi cădeau pe spete.

Ostașul vorbea și, din când în când, întrerupea vorba pentru a sorbi din ulcica cu vin pusă dinaintea lui.

— Da, zicea el și după vorbă se cunoștea a fi Neamț, Dumneta tot mă porți cu vorba. De un an cu vin pe aice în fiecare lună și te rog să te înduri de mine, iar Dumneta tot răspunzi că încă nu ești hotărîtă, că trebuie să mai aștept..,

— Ți-ar fi părut poate mai bine ca din capul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

locului să răspund : nu, întrerupse frumoasa femeie râzând. Îți pot împlini lesne dorința și pot spune : nu și acuma.

— Tot îți bați joc de mine, răspunse Neamțul. Știi cât te iubesc și Dumneta numai mă necăjești. Nu mă iubești de loc, numai râzi de mine. Ah ! și îmi ești atât de dragă ; de când te-am văzut numai la Dumneta gândesc.

— Ia ascultă Hans, zise ea, eu nici nu te-am rugat să mă iubești, nici nu ți-am făgăduit că te-oiu iubi. Când mi-ai spus că vrei să mă iei de nevastă, ți-am răspuns că nu pot să mă hotărăsc așa, cu una cu două, să-mi leg soarta și să mă duc după un bărbat de alt neam și de altă lege. Văzând, însă, cât de mult ții la mine și că ești un bărbat frumos și un oștean voinic, ți-am spus să-mi dai vreme să mă mai gândesc și să mă deprind cu gândul de a-ți fi nevastă. De atunci m'am tot gândit și ceia ce mi se părea altă dată cu neputință, mi se pare astăzi lucru mult mai firesc și mai puțin greu. Mai aibi puțintică rabdare și, deși nu-ți pot făgădui numai decât, totuși îți zic că ai sorți mari să-ți fiu soție. Dacă pui pe mine prețul care zici că-l pui, nu-i mare lucru să mai aștepți câteva luni.

— Ah, Vidro, nu câteva luni, dar și câțiva ani aș aștepta bucuros dacă aș fi încredințat că odată vei fi a mea. Dar singură spui că nu poți să făgăduiești numai decât, vra să zică tot este primejdie să nu-mi fie împlinită dorința. Gândește câtă grijă am eu departe de Dumneta, când te știu aici, la o crâșmă pe drumul mare, unde vin fel de fel de oameni și ești așa de frumoasă în cât nu te poate vedea nici un barbat fără ca să te poftească.

— Și crezi poate că eu sunt femeie să mă uit la toți drumeții câți trec pe aici, întâmpină Vidra ridicându-se in picioare și lăsând astfel să se vadă falnica ei statură cu mijlocul subțire și mlădios. Crezi poate că acea pe care vrei să o iei de soție este femeie să mulțămească poftele calătorilor pentru a-și spori precupeția, urmă ea cu glasul răstit, cu sprincenile încrețite și cu ochii scânteietori. Îți bați joc de mine fiind că sunt o femeie singură...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu, Vidro, nu, răspunse Neamțul îngrijit de supărarea ei și îmblânzindu-și glasul, nu înțelegi, ești prea iute. Eu cred că ești curată ca un înger, dar trece pe aice multă lume, pe mine nu mă iubești și poate să-ți placă vre unul din ei și atunci vei uita pe bietul Hans și vei merge după acela care poate va fi mai frumos și mai bogat decât Hans! Eu de asta mă tem și, zicând aceste cuvinte cu jale, Neamțul ridică iar ulcica cu vin la gură, dar zadarnic o răsturnă căci nu mai era nici o picătură într'însa.

Vidra luă atunci în mână un ulcior mare ce se găsea lângă dânsa și, ridicând oblonul din mijlocul tejghelii, merse la masa unde ședea Hans și împlu din nou ulcica Neamțului. Apoi, punând ulciorul iar la loc, rămase în picioare lângă tejghe.

— Lucrul despre care vorbești, zise ea, s'o întâmplat o dată, dar sunt mulți sorți că n'are să se mai întâmple de acum înainte. Nu mai sunt eu femeie să mă îndrăgostesc în cel de întâiu făt frumos ce-mi va eși înainte. Destule necazuri tras-am cu bărbatul meu care o murit. El era tânăr, frumos și bogat dar din tinerețe, frumusețe și din bogățiile lui făcea partea cea mai mare altora, nu mie care mă prăpădeam după dânsul. Când o murit, ucis din pricina unei femei, m'o lăsat săracă pe drumuri și, de nu mă lua la dânsa mătușa Sanda, nu știu unde ajungeam. Mie îmi trebue un bărbat statornic și cuminte, lângă care să pot trăi liniștită. Până astăzi din câți m'au petit ești cel către care mă trage inima și mintea mai tare.

— Dragă Vidră, zise Hans, fii incredințată că voi face tot pentru ca să fii fericită. Jur că, de când ochii mei te-au văzut pentru întâia oară, de atunci nu m'am mai gândit la altă femeie și cât voi trăi nu va fi alta pentru mine. Dar, îndură-te de mine nu mai pot îngădui asemine traiu, necontenit tremur sa nu cumva să te pierd. Aș aștepta cât de mult dacă cel puțin nu ai trăi într'o crâșmă. Mută-te la Trotuș sau la Bacău sau la Piatră și voiu fi liniștit. Dacă ți-i milă de Hans, te rog mută-te de aici.

Vidra scutură capul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu pot să părăsesc pe mătușa care mi-o făcut atât bine, mai ales acuma când e slabă și bolnavă. Ș'apoi ce-aș face eu singură într'un oraș? Acolo primejdia de care te temi ar fi cu mult mai mare, căci m'ar vedea lume mai aleasă. Aice, într'adevăr, trec mulți dar știi bine că eu nu mă port prin crâșmă și stau mai totdeauna în odaia mea. Numai când vine vre un prieten vechiu, mă mai arăt ; avem slugi care poartă grija crâșmei. Trebue de o camdată să ai răbdare...

— Până când? întrerupse Hans supărat.

— De o camdată, răspunse Vidra, așteaptă până la toamnă, îți făgăduesc că atunci îți voiu da un răspuns hotărîtor.

— Și la toamnă vei fi nevasta mea? întrebă Hans voios, sculându-se de pe scaun și apropiindu-se de Vidra.

— La toamnă îți voiu da un răspuns hotărîtor și cred, zise ea plecând ochii în jos, că voi zice da.

Hans, care se afla acum lângă dânsa nu-și mai putu stăpâni bucuria și făcu o mișcare pentru a o strânge în brațe și a o săruta; dar ea, sprintenă ca o șopârlă, lunecă din brațele lui. Când Neamțul înfierbântat se luă după ea și întinse din nou brațele ca s'o cuprindă, mâna albă a Vidrei se ridică în sus pentru a cădea, cu o putere de necrezut la o femeie, asupra fălcei îndrăgostitului prea grăbit. Lovitura fu atât de puternică în cât Hans, cât de zdravăn era el, șovăi pe picioare și, ca să nu cadă, fu silit să se apuce cu mâna de tejghea. Apoi rămase ametit, cu urechile țiuind și cu toate stelele câte sunt în cer într'o noapte de vară senină și fără lună trecându-i dinaintea ochilor. Când își mai reveni în fire văzu pe Vidra la câțiva pași, dreaptă și nemișcată, cu ochii scânteind, cu nările mișcând și buzele deschise într'un surâs răutăcios care lăsa să se vadă dinții mici și ascuțiți încleștați, iar mână ei ținea un cuțit. Dar privirea ce i-o aruncă Hans era atât de rușinată și atât de păcătoasă în cât înfățoșarea ei hotărîtă și chiar sălbatecă se schimbă îndată și băgând cuțitul în sân, zise Neamțului liniștit și cu un zimbet :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dacă ai poftă să mai capeți una și apoi să nu mă mai vezi cât vei trăi, poți să te mai încerci.

— Iartă-mă, Vidro, ziso Hans rușinat, bucuria m'a înebunit și nu m'am putut stăpâni. Dacă vrei, eu până la toamnă nu mai vin aice, numai mă tem să-mi pierd capul cu totul dacă nu te-oi vedea atâta vreme.

— Nu-ți cer așa de mult, respunse Vidra cu totul domolită, poți să vii de câte ori vrei, dar să știi că dacă te vei mai obrăznici vr'o dată, se sfârșește tot între noi. Acumă pune-te jos și-ți isprăvește vinul căci calea-i lungă până la Bacău, nu mai ai mult de stat, și tânăra femeie se așeză pe o laviță lângă masa la care Hans își reluă locul.

— Ia spune-mi ce s'o mai întâmplat pe la Cetate.

— Cavalerul nostru cel bătrân a plecat acum zece zile în Țara Nemțească. El a luat pe soția lui cu dânsul, dar ea merge numai până la Udvarhely și trebuie să se întoarcă mâne sau poimâne.

— Și cine o rămas acuma mai mare peste Cetate? întrebă Vidra.

— Este Cavalerul cel tânăr, Ulrich, și eu stau sub poroncile lui.

— Dar am uitat la câți oameni poroncești?

— Avem două-zeci și cinci de Nemți, dar acuma au rămas numai zece, căci ceilalți au plecat cu Cavalerul Albrecht și se întorc cu jupăneasa.

— Cum, întrebă Vidra, cu o mirare voioasă, care nu ar fi putut să scape unei minți mai agere de cât acea a lui Hans, numai zece Nemți sunt în Cetate.

— Ba, mai sunt țăranii din satele de sub ascultarea Cetății.

— Dar când rămân așa de puțini Nemți în Cetate, se mai trimit ei cu slujbe pe din afară?

— Nu se mai trimite pe nimeni afară, căci cu zece oameni de abie putem păzi Cetatea. Numai pe mine m'au trimis la protopopul nostru de la Trotuș cu cărți, fiindcă Cavalerii au încredere în mine. Dar Nemții câți au rămas nu pot eși din Cetate căci în țărani Cavalerii nu prea au nădejde.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Dar pe Păunașul Codrilor, tot nu l'ați putut prinde? Aud că n'o contenit cu hoțiile.

— Nu'mi vorbi de Păunașul Codrilor. De doi ani umblăm toată vara după dânsul fără a putea pune mâna pe el. Par'că este lucru vrăjit. Când îl căutăm în sus, el este în jos, când îl căutăm în jos, el este în sus. Se vede că știe mai bine de cât noi unde avem să'l căutăm.

— Poate că a fi cumpărat pe unul din voi, zise Vidra râzând. Dar aveți de gând să umblați după dânsul și în vara asta?

— Îndată ce se va întoarce Cavalerul Albrecht, am să plec cu zece Nemți și cu un căpitan al Voevodului, cu trei zeci de slujitori, pentru paza drumului mare între Suceava și Smiroďava. Acolo pradă Păunașul Codrilor pe negustorii cari trec prin țară și avem mare nădejde să punem în sfârșit mâna pe el.

— Dar știți măcar cum este el la față și la trup, tânăr, bătrân, frumos, urât?

— Da, știm bine că-i om gros și spătos, cu păr sur, cu barbă roșie și trecut de cinci-zeci de ani. Eu să'l văd îndată l'aș cunoaște.

— Dacă știți așa de bine cum este, apoi nu poate să mai scape, trebue să puneți mâna pe el. Da, Hans, când vei fi în urmărirea lui, cred că te vei mai răpezi și pe aice, căci înainte de a mă hotărî, dacă te ieu sau nu, vreu să te cunosc mai bine. Și apoi cine știe? Pe aice trece lume din toate părțile țărei, și multe s'aud, poate să afli de la trecători vre-o știre care să'ți ajute mult în căutarea Păunașului.

— Știi, zise Hans, măgulit și încântat de cuvintele Vidrei, că mă răpăd la Dumneta de câte-ori pot scăpa. Câte odată Cavalerii au vrut să trimită pe alt slujitor cu cărți la Trotuș, dar totdeauna am cerut să fiu trimis eu și am făcut de multe ori ocoale de patru zile, cu dus și cu întors, pe ger sau pe ploae, numai ca să te văd un cias. Nu trebue să te îndoești că am să viu de câte-ori voi putea găsi prilej. Dar trebue să plec de acuma, căci altfel nu voiu putea fi în Bacău astă noapte.

Și Hans, golind ulcica, se sculă de pe scaun, ieși afară, scoase traista cu grăunțe din capul calului, o strânse într'unul din rafturile de la șea și puse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

frâul. Apoi intră iar în crâșmă, își așează coiful pe cap, puse mănușile, luă sulița și apropiindu-se de Vidra îi zise:

— Vidro, eu plec și doresc să te văd iar în curând. Până atunci mai gândește-te la bietul Hans din când în când. Deschide-ți inima la iubirea lui și hotărește-te să-l faci fericit. Și acum dă-mi mână să ți-o sărut înainte de plecare.

Vidra îi întinse, par-că ar fi fost o Crăiasă, o mână pe care Neamțul îndrăgostit își lipi buzele cu evlavie, îi dori cale bună și întoarcere grabnică, urmându-l cu ochii după ce încălecă până ce se făcu nevăzut în dosul rateșului. Dar atunci un zimbet de dispreț se văzu pe buzele ei, zimbet însoțit de cuvintele:

— Ce prost!

VII

In care facem cunoștința unui popă sătul de popie

Vidra era să reintre în crâșmă când zări, venind despre valea Tazlăului, în umbletul cel mare, un preot călare pe un cal murg.

Ea rămase pe loc și preotul nu oprise încă bine calul când îl întrebă răpede, cu glasul tremurând:

— Ce s'o întâmplat? Cum îi este?

— S'o întâmplat ca totdeauna, răspunse preotul descălecând și încredințându-să că sunt singuri, i-am pus pe fugă și am luat banii.

— Dar el, nu-i rănit?

— Nu știi că viața lui este vrăjită și că nu se atinge de el nici paloșul, nici sulița, nici săgeata? Îi teafăr și în curând trebue să fie aice.

Vidra răsuflă lung.

Noul venit era un preot de vr-o treizeci și cinci de ani, de statură mijlocie, dar spătos. Pletele și barba îi erau negre ca pana corbului, fața rumenă, cu sprincene stufoase și ochii negri, cu nasul mare și gros, s'ar fi putut numi frumoasă de n'ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fi fost stricată de o gură mare cu buze groase și vinete.

— Chiamă pe cineva să-mi adăpe calul și poroncește să mi se deie un ulcior de vin vechiu că nu mai pot de sete.

Vidra, reintrând în crâșmă, deschise ușa ce dădea în sala dinăuntru și chiemă pe un argat și pe o slujnică care veniră îndată.

Ea poronci celui dintâiu să îngrijească de calul părintelui, iar celei de a doua să scoată din pivniță un ulcior de vin vechiu.

După ce so aduse vinul, preotul se puse pe scaunul pe care șezuse Hans și, turnând din ulcior în ulcică, dădu îndată pe gât tot coprinsul ei.

— Bun vin, zise el, pocnind din limbă, și umplând ulcica pentru a doua oară.

— Dar spunem cum s'au petrecut lucrurile și dacă lupta o fost grea, întrebă Vidra care nu-și putea stăpâni nerăbdarea.

— Cum s'o întâmplat? Știi că Părintele Isaia trimisese în toate părțile să caute pe Căpitan care nu să găsea nicăirea. Văzând că banii pleacă de la Neamțu la Piatră și că nu s'aude nici o veste de la Căpitan, Părintele poroncește lui Petrea Cărăbuș să adune câți oameni va putea la Buhalnița, în strâmtoare, și să năvălească asupra feciorilor Domnești, Dragomir și Ștefan când vor trece pe acolo. Dar, pe de altă parte, trimite pe Matei Ursu cu vr'o trei-zeci de oameni să prade casele unor sfetnici de ai lui Vodă pe Șomuz, cu poroncă s'o iee de la gura Șomuzului in sus, făcând larmă mare că el este Păunașul Codrilor și purtând pene de păun la căciulă. Dragomir și Ștefan, pierzând o zi în Piatra în desfătări, după obiceiul lor, le-o și venit veste că Păunașul Codrilor pradă pe Șomuz, căci Părintele s'îngrijise ca vestea să se răspândească cât mai răpede. Auzind ei de asta s'au bucurat tare și au plecat fără grijă după amiazi. Dar, cu o zi inainte de plecarea lor, iată că sosește și Căpitanul la noi care eram mai bine de două sute, în codru, la Buhalnița. Știind că au de gând să facă cel întâi popas de noapte la Păngărați, ne-am așezat in strâmtoare, sub vârful Bisericii, la Buhal-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

niţa, unde am stat ascunşi ieri noapte şi ieri până aproape de prânz. Feciorii lui Vodă plecase din Piatra fără de grijă căci, precum ţi-am spus, credeau pe Păunaş în altă parte. Aveau cu ei două steaguri, vr'o sută cinci-zeci de slujitori ai Curţii şi ca două sute de oameni de strânsură din satele ce ascultă de Cetate.

Inainte mergeau vr'o cincisprezece slujitori, în urma lor vr'o sută de oameni de strânsură, apoi un steag de slujitori cu căruţele cu banii şi cu pieile cele scumpe, după ei rămăşiţa strânsurei şi, la coadă, al doilea steag de slujitori. Noi eram aşezaţi de amândouă părţile drumului, supuşi după stânci şi copaci. Căpitanul o lăsat slujitorii cari mergeau înainte să treacă de noi şi apoi o dat semn din corn să începem năvala. Intr'o clipă arcaşii noştri, trăgători aleşi, unul şi unul, au dat jos pe slujitorii cari mergeau în cap şi am năvălit cu toţii strigând: Iată Păunaşul Codrilor! Iată Păunaşul Codrilor! Oamenii de strânsură îndată au dat dosul, băgând o nerânduială cumplită în steagul cel întâiu de slujitori Aceştia, amestecaţi fiind cu ei în învălmăşala aceia, nu ştiau cum să se apere şi deşi unii din ei s'au luptat vitejeşte, după puţină vreme au purces în risipă lăsându-ne stăpâni pe care. Ţăranii venind după care fugise şi ei şi dăduse peste al doilea steag de slujitori care, voind să vie mai curând în ajutorul tovarăşilor lor, au început să taie în ţărani, iar aceştia se apărau şi căutau să treacă cu sila prin slujitori. Ajungând peste ei şi celelalte două cete în risipă, era o înîngrămădeală şi o amestecătură cumplită, aşa că, când i-am ajuns, au luat-o cu toţii la fugă ucigându-se unul pe altul pentru a ieşi mai degrabă din strâmtoare. Dragomir şi Ştefan au scăpat cu mare nevoie. Pe cel dintâiu era cât pe ce să-l ajungă Căpitanul şi o putut scapă numai fiind-că, văzând primejdia stăpână-seu, un slujitor s'o aruncat cu paloşul asupra Păunaşului, plătind apoi cu viaţa îndrăzneala lui. Banii s'au împărţit pe loc, iar pieile şi partea Căpitanului s'au trimis cu zece oameni aleşi şi cu Paisie la tainiţele lor.

— Şi Mihu vine astăzi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarsikara.ro/nr1901 1932

— Până la noapte trebuie să cadă nezmintit. Ar fi sosit de mult de nu s'ar fi dus cu Petrea Cărăbuşu până la Bacău, nu ştiu pentru ce. Dar ulcioru-i gol, fă bine şi pune să-mi mai scoată unul că nu mi-am putut încă astâmpăra setea.

Vidra chemă din nou pe slujnică care aduse alt ulcior cu vin şi'l puse pe masă lângă preot. Acesta umplu ulcică după ulcică şi le deşertă una după alta, privind în tăcere pe Vidra care şedea pe laviţă şi părea adâncită în gânduri. Se vedea în ochii lui că avea ceva de zis, dar că-i venea greu să înceapă vorba. In sfârşit, pe semne că vinul îi dezlegă limba căci, după ce tuşi, zise :

— Jupâneasă Vidră tare te văd gânditoare şi mai că aş face rămăşag că ştiu la ce gândeşti.

— Mi se pare că dacă ai ghici, asta n'ar vra să zică că eşti năzdrăvan.

— N'am zis că ştiu *la cine* gândeşti, dar la *ce* gândeşti. Că gândul îţi este nedespărţit de Căpitan o ştiu mai mulţi, nu numai eu ; dar eu ghicesc de ce eşti mâhnită când gândeşti la el.

— Te înşeli, mi se întâmplă adesea să fiu îngrijită, ştiind viaţa primejdioasă care o duce, dar n'am pentru ce să fiu mâhnită.

— Ba Dumneta vrei acuma să mă înşeli pe mine; fericită ai fi dacă nu ai avea altă grijă de cât primejdiile zilnice care'l ameninţă. Anul trecut primejdiile erau aceleaşi dar ochii Dumitale erau mai veseli. Nu te temi de un rău ce s'ar putea întâmpla trupului lui, să piardă în luptă un ochiu, sau un picior, sau chiar viaţa, te temi' să nu pierzi Dumneta inima lui.

— Ce vrei să spui ? Nu te înţeleg.

— Ba mă înţelegi foarte bine. Eu ştiu că în cugetul Dumitale îţi zici că de o bucată de vreme s'au înmulţit trebile Căpitanului din cale afară şi că o prins a uita drumul Ciortolomului nostru. Aşa că am ghicit ?

— N'ai ghicit nimic, strigă Vidra cu ciudă, îţi spun că nu înţeleg ce zici.

— Vezi, ciuda cu care îmi răspunzi dovedeşte că am dreptate şi că am pus degetul pe rană. Da, Căpitanul nostru mult drum calcă şi multe gazde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

are. In țara noastră se găsesc multe femei frumoase și nu este nici fată nici nevastă care să nu se uite cu drag la el și căreia să nu'i umple ochii.

— Dacă știi, ceva, te rog spune-mi zise Vidra, necazul făcând-o să-și piardă cumpăneala.

— Ha! vezi că am dreptate și că singură acum ai dat de gol focul care te arde. Nu știu mult, dar tot știu ceva. Știu că gazda Căpitanului la Bacău este la sora lui Petrea Cărăbuș, care-i văduvă și vestită de frumoasă. De o bucată de vreme multe trebi mai are Căpitanul la Bacău, șede acolo cu săptămânile.

— Dacă aș ști că se poate întâmpla una ca asta.... zise Vidra, cu dinții încleștați.

— Te-ai răzbuna, nu-i așa? zise preotul. Și mie, jupăneasa Vidră, adăogă el uitându-se țintă la dânsa, mi să pare că ai și început să te răzbuni.

— Ce vrei să zici?

— Când am ieșit în poiană mai dinioară, am văzut de departe plecând de aice un Neamț frumos de la Cetate. Dumneta erai în ușă și-i dorcai călătorie bună; de o bucată de vreme des îl mai întâlnesc pe aice.

— Și Dumneta îți închipui că eu mă uit la acel păcătos de lefegiu nemțesc, strigă Vidra mânioasă, sculându-se de pe laviță. El este un prost care, de aproape doi ani, și-o perdut mințile după mine și vrea să mă ia de nevastă. Iar eu sufer venirea lui aicea și ascult prostiile lui numai fiind-că el nu știe să-și stăpânească limba și-mi spune toate alcătuirile ce se fac la Cetate asupra lui Mihu. De câte primejdii nu l-am înștiințat în urma vorbelor Neamțului!

— Doamne, jupăneasă Vidră, frumoasă mai ești când te mânii, zise preotul liniștit; eu n'am vrut să te supăr. Știindu-te o femee părăsită de acel ce îl iubești, singură în pustietatea asta unde nu vezi decât cărăuși și pe ici și colea câte un drumeț mai de seamă, văzând pe un oștean voinic și frumos învârtindu-se împrejurul Dumitale, mi-am zis și eu, că ar fi lucru firesc dacă l'ai fi ales că să-ți mângâie durerea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Și drept astfel de femeie mă iei strigă Vidra și mai mânioasă, cu ochii scânteind și cu glasul tremurând. Astfel crezi că m'așĭ răzbuna de necredința acelui ce mi-o fost și 'mĭ este încă mai drag decât ori-ce în lume. Crezi că i-aș da cuvânt să mă disprețuiască, că aș îndreptăți oareș cum violenia lui, dovedind că sunt nevrednică de credință, fiind in stare să mă dau după cel de ântâiu venetic rătăcit pe aici nu știu de unde.

— Da nu te supăra și mai ales nu striga așa de tare că au să te audă slugile și jupâneasa Sanda, zise preotul. Am avut și eu o bănuială nedreaptă, iartă-mă căci văd acuma că nu avea nici un temeiu. Nu-ți poți închipui cât mă bucur văzând că am fost înșelat. Dar, te rog, șezi că am să'ți spun lucruri ce se cade să fie spuse în tihnă și în liniște. Jupâneasă Vidră, urmă el după ce tânăra femeie se puse iar pe laviță, că ești părasită și înșelată nu mai încape îndoială. Eu cred că se cade ca în loc de a da Căpitanului vreme să te părăsească cu desăvârșire, bătându-și joc de Dumneta, să o iei Dumneta înainte și să te lepezi de el. Mă bucur că nu vrei să te dai după un venetic fără căpătâiu ca Neamțul despre care vorbeam, dar singură nu poți rămânea. Trebue să-ți alegi un bărbat statornic care să-ți fie un sprijin pentru viitor. Ascultă-mă. Eu de popie m'am săturat de mult și acuma am început a fi sătul și de lotrie. Văd bine că treaba s'îngroașe : Căpitanul s'o făcut din zi în zi mai cutezător. Astăzi putem zice că poartă războiu deschis cu Vodă și, în curând, trebuie să i se infunde. Mâne, poimâne va fi prins, mulți din noi cu dânsul și ne vom sfârși viața la spânzurătoare sau pe roată. Eu copii n'am, preoteasa mi-o murit de mult, sânt hotărât să părăsesc biserica și poporul, să-mi rad barba, să-mi tai pletele și să plec. Am strâns o grămăgioară bună de bani și mă voi așeza în Hotin sau în Orheiu, unde nime nu cunoaște pe popa Stoian din Patrașcani și acolo, cu cât am, mă voi apuca de negustorie. Eu te iubesc pe Dumneta de mult. Lasă pe Căpitan să se drăgostească cu Stanca, sora lui Carăbuș, până când l'or prinde oamenii lui Vodă, lasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe Părintele Isaia să viseze și să puie la cale lucruri mari cari nici odată nu se vor putea împlini și vină cu mine; îți jur că-te voi lua de nevastă. Bănișori trebue și Dumneta să ai mulți; adăogându-i la câți am eu, vom putea să ne apucăm de negustorie mare și să trăim în liniște și în belșug. Astăzi trăiești într'o crâșmă în pădure și ești ibovnica unui Căpitan de haiduci cărui i s'o urât de Dumneta căci se iubește cu altele. Mâne poimâne te va lăsa pe drumuri să îmbătrânești în sărăcie, dacă nu te vor sluți cum-va vr'o dată judecătorii ca partașă și tăinuitoare de fapte haiducești. De mă vei asculta, vei trăi în oraș, într'o casă frumoasă, vei fi Vidra, nevasta negustorului Stoian, cinstită de toată lumea. Iată ce aveam de spus, acum aștept răspunsul Dumitale.

— Și eu, zise Vidra sculându-se și privindu-l cu ochii plini de dispreț, îți răspund că numai cu greu m'am silit să ascult vorbele Dumitale. Mișelule! Te-am înțeles! Ai bârfit pe Mihu pentru a mă depărta de el crezând că-ți voiu cădea în ghiare. Poftești banii ce presupui că-i am, nu mă poftești pe mine. Spui că vrei să mă iei de soție crezând că nu știu că un răspopă nu se poate cununa, ca să mă poți astfel ademeni să te urmez. Dar află că găsesc mai cinstește să rămân ibovnica chiar înșelată a lui Mihu, sluga, roaba lui, decât nevasta unui mișel viclean și lacom ca Dumneta chiar de n'ar fi răspopit. Pici de dinaintea ochilor mei! Și, să știi, că îndată ce va veni Mihu îi voi aduce la cunoștință vorbele ce mi le-ai zis.

— Când m'am hotărît să-ți vorbesc, zise Stoian rece și nemișcat, știam că nu mă vei crede de o dată și că nu vei primi îndată să vii după mine. Dar eu sunt răbdător de felul meu. Cu vremea vei vedea că toate câte ți le-am spus sunt adevărate și că-ți sunt un vroitor de bine. Cine va trăi va vedea. Dar nu sunt un copil. Am prevăzut că, orbită de patimă, ai putea avea de gând să spui lui Mihu cele ce ți le-am zis. Să știi că, de vei face una ca asta, a doua zi oamenii lui Vodă vor afla toate adăposturile Păunașului Codrilor și numele tovarășilor lui de căpetenie. Să mai știi că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

în zadar s'ar încerca să mă împiedece să vorbesc, luându-mi viața, căci toate câte le-aș putea grăi le-am scris într'o carte încredințată unui prieten și el, îndată ce ar afla că mi s'a întâmplat ceva sau, chiar că m'am făcut nevăzut de mai multe zile, va pune-o în mâna diregătorilor. Prin urmare dacă vei vorbi, știi la ce te poți aștepta.

Vidra nu avu timp să răspundă căci intrară atunci în crâșmă mai mulți călători care, în cursul acestei convorbiri, trăsese la rateș și fu silită să iasă spre a chema slugile. Aceste, la venirea lor, fură urmate de o femeie în vârstă, purtând îmbrăcămintea unei țărance avute de la munte, care întrebă pe călători de trebuințele lor. Iar preotul, după ce goli ulciorul cu vin și plăti prețul slujnicei care luase loc la tejghe, se apropie de bătrână și, după ce i lăudă vinul își luă ziua bună și plecă. Rateșul cu încetul începu a se umplea de oameni, cei mulți cărăuși venind despre Bacău cu deșertul spre a încărca sare de la ocnă, alții venind de la ocnă cu sare sau cherestea spre Bacău.

Vidra se dusese în odaia ei, a doua după crâșmă, a cărei ușă dădea în sala din mijloc. De întâi era stăpânită numai de mânia și disprețul ce stârnise întrânsa vorbele preotului; cu încetul însă, amintindu-și toate amănunțimile convorbirii lor, vorba despre desele și lungile absenți ale iubitului ei, precum și tragerea lui în gazdă la o femeie a cărei renume de frumusețe venise până la ea, simți deșteptându-se din nou într'ânsa înțepăturile necazului ce o chinuia de atâta vreme. Zădarnic căuta să se încredințeze că Stoian mințise pentru a o face mai plecată către dorințele lui, faptul că Mihu dădea din ce în ce mai rar pe la dânsa era prea adevărat și, deși să încerca să creadă că legăturile lui cu sora lui Cărăbuș, cu frumoasa Stanca Floareș, erau numai o iscoadă a preotului, totuși temerea ei era stârnită și chinurile mărite. Pe de altă parte amenințările preotului o înspăimântau de oarece știa că Stoian, fiind una din căpetăniile cetei, cunoștea aproape toate tainele lui Mihu și putea să'l piardă ori când. Se întreba dacă trebue sau nu să pue pe iubitul ei în cunoștință

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

celor întâmplate între Stoian şi ea. Înţelegea că vorbele preotului erau o dovadă că nu mai era vrednic de nici o încredere, că se prea putea ca el să vândă pe Mihu fără ca acesta să facă vre-o faptă duşmănească împotriva lui şi că prin urmare era de neapărată trebuinţă ca el, să fie înştiinţat de apucăturile viclene ale lui Stoian pentru a lua măsuri de apărare. Dar, cunoscând iuţeala şi îndrăzneala lui Mihu, se temea ca nu cumva el prin vre-o faptă necugetată, să nu-şi pricinuiască singur peirea. Îi părea acuma rău că nu se stăpânise şi nu se prefăcuse faţă de preot, lăsându' l să creadă că deşi vorbele lui au mirat-o, totuşi ea nu se poate încă hotărî, cerându-i vreme pentru a se mai gândi la ele.

VIII

Cine era Mihu

Vidra fiind astfel chinuită, când de bănuiala că Mihu o părăseşte, când de grija pentru viaţa lui, nu băgase de seamă că noaptea căzuse până ce intră o slujnică purtând o lumânare în mână care îi zise :

— O sosit jupânu Mihu.

— Unde-i? întrebă Vidra, sărind de pe scaun şi putând de abia vorbi, de tare ce-i bătea inima.

—Chiar acuma o intrat în odae la jupâneasa Sanda cu un om care l'o ajuns tocmai când descăleca.

Vidra, fără a mai asculta cele de pe urmă vorbe a slujnicii, eşi repede în sală şi intră în odaia de alăturea care se găsea între a ei şi crâşmă. Când intră, zări în faţa uşei, stând în picioare, pe mocanul ce-l văzurăm la otacul cărăuşilor de sub Perkiu şi care, precum a ghicit cititorul de mult fără îndoială, era una şi aceiaşi fiinţă cu ibovnicul frumoasei Vidra şi cu Păunaşul Codrilor. Mihu părea cuprins de o mare mânie căci sprincenile îi erau încreţite şi privirea cruntă. Vidra era să se arunce în braţele lui dar se opri pe loc văzând că în odaie mai era un om care stătea în faţa lui Mihu. Era un ţăran mic la trup şi uscăcios, cu pletele şi mustăţile negre, având îmbrăcămintea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

purtată şi astăzi de ţăranii de la munte, dar cu capul legat, rupt, plin de noroiu şi de sânge, şi părând copleşit de osteneală.

Când Mihu dădu cu ochii de Vidra, fruntea i se mai însenină şi făcu o mişcare ca să se apropie de ea dar, stăpânindu-se îndată, îi făcu numai cu capul un semn uşor şi se întoarse din nou către ţăran zicându-i cu glasul răstit:

— Vorbeşte !

Iar ţăranul arătând pe Vidra cu ochiul, Mihu zise din nou cu glasul mai aspru, mai ridicat:

— Vorbeşte !

— Iată cum s'o întâmplat, Căpitane, zise atunce Românul. Ştii că prada s'încărcase pe patru cai şi că eram rânduiţi, fratele Paisie şi eu, cu şease oameni din Bălţăteşti şi patru din Cracăoani, s'o ducem la părintele Isaia care trebuia să ne aştepte sub Horaiţa. Am plecat pe înserate. Noaptea era întunecoasă şi, când am ajuns sub dealul Simonului, o început a ploua şi mergeam încet printre stânci şi dărâmături, caii căzând într'una. Cu mare greu ne-am suit până la curmătura de la care te scobori în Cracău şi, când am ajuns cu toţii în vârf, ne-am pus jos ca să răsuflăm puţin. De odată se năpustesc asupra noastră, de după nişte stânci, o ceată de oameni. Eu de abia apucasem să pun mâna pe ghioagă când am primit o lovitură cumplită în cap şi am căzut jos leşinat. Cât voi fi stat aşa nu ştiu, dar când mi-am venit in fire, făcând o mişcare, am auzit glasul lui Paisie care întreba cum îmi este. Eram încă ameţit, nu i-am putut răspunde de o-camdată şi numai după ce mi-o dat să beau ceva vin dintr'o ploscă, mi-am dat seamă despre ce s'o întâmplat şi l'am întrebat cum o scăpat.

El mi-o spus că acei care au năvălit asupra noastră erau Ianoş Ungureanul cu haraminii lui şi că el, când s'au ivit, aflându-se la o parte şi văzând că Ungurii sunt mulţi şi că n'aveau ce le face, o smuls de pe un cal care păştea lângă el doi desagi cu bani şi o scăpat cu ei în râpa de sub noi. Acolo, ascunzându-se în ţihlă, o auzit vaietele oamenilor noştri măcelăriţi de Unguri apoi, după ce au con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

tenit acele vaiete, chiotele de bucurie a hoților când au dat de pradă și plecarea lor. După ce s'au depărtat, Paisie, îngropând desagii cu bani în tufiș, s'o suit iar în deal unde o găsit trei Unguri și pe ai noștri toți zăcând la pământ, morți, iar pe mine suflând. După ce mi-am venit bine în fire, ne-am sfătuit ce să facem și ne-am hotărât ca el să meargă să dea de știre Părintelui, iar eu, să mă duc la dascălul Gheorghe din Roznov să-i spun întâmplarea pentru ca el să te înștiințeze pe Dumneta.

Am ajuns în Roznov pe la prânzul cel mic iar dascălul Gheorghe fiind rănit din lupta de eri și neavând alt om de nădejde sub mână, mi-o dat un cal si m'o trimîs tot pe mine aici să-ți spun pățania noastră. Țăranul încetând să vorbească, Mihu a cărui frunte se întunecase din ce în ce mai mult în vremea acestei povestiri, stătu câtva în tăcere cu ochii îndreptați spre pământ apoi, ridicând capul, zise cu un glas surd care tremura de mânie:

— Dacă aveați grijă să trimiteți înainte pe vre o doi, trei inși pentru cercetarea drumului, nu se întâmpla una ca asta și nu eram acuma cu toții de râsul hoțomanului de Ianoș. Să știi că voi afla de la Paisie cum s'au petrecut lucrurile, și că de te voi găsi vinovat cu ceva, îți vei plăti vina cu viața.

Era să urmeze, dar ușa se deschise și mocanul pe care l'am văzut însoțind pe Mihu în tabăra cărăușilor vârî capul in odaie.

— Cu voia Dumitale, am să-ți spun ceva, Căpitane.

Mihu s'întoarse iar către țăran și 'i zise:

— Du-te de mănâncă și de te odihnește, vom mai vorbi mâne.

După ieșirea Românului, Mihu făcu semn mocanului să vorbească:

— Pe vârful Benei se văd cinci focuri așezate, într'un șir; cel din capătul de la deal îi mai mare; în dreapta și în stânga celui de la mijloc se văd două focuri mai mici.

— Ha, zise Mihu și fața i să înveseli: Paisie o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

dat de ei. Onea, oamenii trimiși de mine cu prada s'au lăsat să fie loviți fără veste de Ianoș Ungurul, hoțul cel vajnic și crud care pune copiii în țapă sub ochii mamelor. Ianoș i-o ucis pe toți afară de Paisie și de țăranul pe care l'ai văzut aici și le o luat toată prada. Dar se vede că Paisie s'o pus pe urma lor și știe unde sânt, căci cele cinci focuri în șir cu cel din capătul de la deal mai mare înseamnă că este treabă la dealul Simonului, iar cele două mai mici de la miljoc sânt iscălitura lui Paisie; știu acuma unde trebuie să adun tovarășii. Incalecă îndată, dute în fuga mare în vârful Benei și spune lui Apostol Găburici să aprindă numai de cât cinci focuri în cerc; unul să vie drept spre miază noapte și să fie mai mare de cât celelalte patru, iar în mijlocul cercului alte patru în cruce, și toate să ardă până în ziuă. Stăi, adaose el văzând că Onea se întorcea spre ușă, Fulger și cu Vijelia sunt osteniți, ei vor rămânea aice ca să se odihnească. Când vor fi două ceasuri până în ziuă, vei pune șălele pe Tunet și pe Trăsnet și vom pleca.

Onea ieși.

— Cum, zise Vidra apropiindu-se de Mihu, de abia ai sosit și iar pleci?

— Vidro, draga mea, zise el luându-o în brațe și sărutând-o de mai multe ori, ai auzit știrile ce mi s'au adus și ai văzut ce însemnează răspunsul care mi-l trimite Paisie. Știi că nu pentru întâia oară Ianoș îndrăznește să se atingă de mine și de oamenii mei; dacă aș îngădui ca îndrăzneala lui să rămâie nepedepsită, apoi rău s'ar știrbi renumele de strășnicie al Păunașului Codrilor, renume care o avut o parte atât de mare în izbândele noastre. Mi-o scăpat Ianoș odată, nu-mi va scăpa a doua oară.

— De trei săptămâni nu te-am mai văzut, și acuma iar pleci pentru nu știu câtă vreme, zise Vidra mâhnită.

— Vidro, de mult tânjesc după tine; acum trei zile veneam de pe Oituz aicea plin de dorul tău, cu gândul să petrec câtă-va vreme cu tine când, la Onești, am primit veste că Părintele mă căuta peste tot locul și că Sas iar trimite bani din țară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

peste munți. Nu puteam pierde nici măcar o clipeală. Călătorind toată noaptea de abia am putut ajunge la vreme spre a face pregătirile trebuitoare pentru lupta ce s'o dat ieri. Astă noapte am petrecut-o iar pe cal căci trebuia ca numai de cât, înainte de ziuă, să fiu în Bacău.

— Se vede că treaba ce o aveai în Bacău era vajnică și grabnică de tot, zise Vidra uitându-se în ochii lui.

— Foarte grabnică, răspunse Mihu, căci un tovarăș de ai noștri, cunoscut de noi ca nu tocmai tare de înger, o fost cunoscut de un Ciangău care, aducând niște marfă din Galați la Bacău, era față când ai noștri au oprit pe negustori în drum și i-au silit să plătească vama hotărită de mine. Șoltuzul o închis pe tovarășul nostru și era vorba să-l chinuiască până când va spune cine o mai fost cu el, unde șed tovarășii și căpeteniile lui. Noroc că o aflat numai decât Petrea Cărăbuș și, ajungând noi astă noapte în Bacău, prin bani am cumpărat păzitorul temniții care l'o făcut pe Român scăpat.

— Și ce ai făcut la Bacău atâta vreme, căci ai ajuns aice foarte târziu și calea-i numai de vr-o patru ceasuri?

— Eram cumplit de ostenit după două nopți petrecute pe cal și m'am odihnit puțin.

— Dulce o mai trebuit să fie acea odihnă și greu o trebuit să-ți vie să părăsești o gazdă atât de plăcută.

— Vidro, zise Mihu uitându-se la rândul lui, drept în ochii ei, nu te înțeleg, ce vrei să spui?

— Vreu să spun că de o bucată de vreme rar te vedem pe aice și scurte sunt șederiile tale; iar cu cât vii mai rar la noi, aud că cu atâta mergi mai des pe la Bacău și zăbăvești mai mult acolo. Și eu bănuiesc că pricina care o făcut să ne urăști pe noi și să îndrăgești Bacăul este sora lui Cărăbuș, Stanca Floareș, la care aud că tragi în gazdă.

— Și tu crezi că pentru dânsa eu te dau uitărei pe tine? întrebă Mihu. Oare cine ți-o vârât prostia asta în cap?

— Chiar de nu mi-ar fi zis nime nimica, răceala ta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1901-1932

de astă toamnă încoace ar fi ajuns ca să-mi deştepte bănuielile, zise Vidra ne mai putându-şi opri lacrimile. De mult presupuneam că inima ta s'o depărtat de mine, că altă femeie este stăpână pe ea, dar acuma oamenii cari ştiu mi-au spus că trebile ce zici că te tot ţin departe de mine sunt numai nişte minciuni şi că-ţi petreci vremea la Bacău lângă Stanca cea frumoasă.

— Vidro, răspunse Mihu punând o mână pe umărul ei, rău faci că te potriveşti la bârfelile unor oameni pe cari nu-i cunosc dar care nu pot să nu ne fie duşmani şi mie şi ţie. Mă cunoşti de aproape trei ani şi minciună din gura mea încă nu ai auzit: iţi jur că de când cunosc pe Stanca lui Floareş n'am schimbat cu ea nici zece cuvinte şi că nici nu ştiu cum îi sunt ochii. Am fost la Bacău numai pentru neapărate trebuinţi şi nici odată pe mai mult de cât câteva ceasuri. Dar spune-mi cine te o umplut de minciuni?

— Poate n'o fi Stanca, zise Vidra fără a răspunde la întrebarea lui, dar atunci trebue să fie alta!

— Şi de ce oare trebue numai de cât să fie alta? întrebă Mihu.

— Nu mai eşti cu mine Mihu cel de odinioară, este ceva schimbat în tine şi inima-mi zice că nu mă mai iubeşti.

— Te înşală inima, zise Mihu aşezându-se pe laviţă lângă ea şi îmbrăţişând-o, bănuelele tale sunt fără temeiu. In vremea din urmă am tot fost pe drumuri pentru că lucrarea cea mare care o înjghebat-o Părintele se apropie de ceasul în care se va începe lupta hotărâtoare şi pregătirile pentru izbânda ei au cerut de la mine multă muncă şi mult zdruncin. Dar fii liniştită, nu ai de ce să te temi, inima mea tot a ta este, într'însa nu se ascunde chipul unei alte femei, eu tot pe tine te iubesc.

— Poate, răspunse Vidra, dar nu ca altă dată.

— Ba tot atâta, zise Mihu sărutându-i ochii. Dar, adaose el râzând, mi-se pare că tu începi a mă iubi mai puţin, căci iată-mă aici de mai bine de un ceas şi nici nu te-ai îngrijit să afli de sunt flămând sau nu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Iartă-mă că m'am gândit numai la durerea mea, zise Vidra sculându-se şi zicându-şi în sine, că altă dată Mihu şi-ar fi adus aminte de foame numai după ceasuri de dezmerdări şi nesfârşite cuvinte de dragoste, părăsi odaia cu un lung suspin.

In curând veni femeia în vrâsta care o văzurăm în crâşmă îngrijindu-se de trebuinţele călătorilor, urmată de o slujnică, aducând cu ele şervete, străchini şi linguri de lemn. Mihu se închină la dânsa numind-o mătuşă Sandă, şi întrebând-o de sănătatea ei, iar ea îi răspunse numindu-l: nepoate.

Se aduse mâncarea şi Mihu se puse la masă, dar deşi mânca cu poftă, era uşor de văzut că gândurile îi erau aiurea. După ce isprăvi, se închină iarăşi dinaintea bătrânei luându-şi noapte bună, o vesti că pleacă înainte de ziuă apoi, eşind afară, trecu pe dinaintea odăiei Vidrei şi intră alăturea, încuind uşa după el cu zavorul. O lumânare de seu, pusă într'un sfeşnic de lemn aşezat pe o masă mică de brad, lumina odaia; lângă sfeşnic, pe masă, se aflau armele lui Mihu: ghioaga, arcul şi tolba cu săgeţi, căci cu paloşul rămăsese încins. Lângă uşă, în partea dreaptă, era un pat de lemn cu salte, acoperit cu un macat de piei de lup ce ajungea până la pământ, iar deasupra aşternutul era făcut. La masă erau două scaune de lemn alb şi, din stânga uşei, o ladă de Braşov. In păretele despre odaia Vidrei se vedea o uşă; păreţii erau văruiţi, podelile de jos şi pardoseala de sus erau de brad. Mihu merse drept la colţul dintre fereastră şi odaia Vidrei, unde ardea o candelă înaintea unei icoane şi, îngenunchiand, apăsă cu mâna pe capătul unei podele. Două scânduri se ridicară îndată descoperind o bortă în care putea încăpea un om; Mihu răzămă scândurile ridicate, de părete, apoi mergând la ladă o deschise cu o cheie ce o luă din chimir şi scoase dintr'ânsa o frânghie lungă cu noduri, având la un capăt un belciug de fier. Inchise iar lada cu îngrijire, apoi îngenunchiând din nou lângă bortă, prinse belciugul într'o verigă ce se afla sub scândura de la marginea bortei. Pe urmă, stingând lumânarea, bătu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.statransilvania.ro/morri1901-1932

ușor în ușa Vidrei. Ușa se deschise îndată și tânăra femee apăru pe prag cu o lumânare în mână. Părul despletit îi atârna pe spate în șuvițe de foc; scosese bonda și fota : cămeșa de in subțire lăsa să se vadă, în toată strălucirea lor, brațele și sânul de marmoră; fusta scurtă lăsa descoperită albeața de zăpadă a picioarelor goale și a gleznelor. Era atât de frumoasă în cât Mihu rămase nemișcat privind-o.

— Frumoasă mai ești ! zise el în sfârșit. Apoi, intrând în odaie și cuprinzând-o în brațe adaose:

— Frumoasă cum nu mai este alta !

Vidra ascunse capul in sânul lui fără a răspunde.

— Vidro, urmă Mihu, ridicându-i încet capul și silind-o să se uite în ochii lui, Vidro, alungă gândurile cele negre și bănuielile zadarnice. Viața care o ducem este numai primejdii. Mâne, ce zic, peste un cias, poate să întâmpinăm un sfârșit strașnic. Noi, numai din când în când avem parte de o clipă de liniște și de fericire ; nu mai turbura o asemenea clipă cu închipuiri dureroase și cu îngrijiri deșerte. Vidro, nu ne-am văzut de trei săptămâni, uite, brațele mele cer să te strângă, pieptului meu îi este dor de căldura sânului tău, buzele mele sunt flămânde de sărutarea buzelor tale. Miezul nopții s'apropie și când va răsări luceafărul de ziuă el trebue să mă găsească călare; ne rămâne un ceas pentru dragoste și două pentru somn.

— Ah, Mihule, răspunse Vidra, o presimțire 'mi spune că acest ceas de fericire are să fie cel de pe urmă al dragostei noastre și aș dori să mor acuma în brațele tale, răzămată pe pieptul tău, cu buzele tale pe buzele mele.

IX

Ștefan Stroici întâlnește pe o jupâneasă puțin prietenoasă

Precum fusese hotărît, Ștefan Stroici plecă din Cuhnia spre Moldova în dimineața după sfătuirea lui cu Bogdan. Era însoțit de o slugă care se afla

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de patru ani la dânsul şi care îl urmase în Italia AntonGuercy, un Francez.

Anton părăsise Franţa de tânăr cu un nobil din Burgundia care se afla în slujba Impăratului nemţesc. Stăpânul său căzând într'o bătălie, Anton trecu în slujba unui cavaler al tagmei Purtătorilor de Spadă şi luă parte cu dânsul la mai multe războaie împotriva Leşilor, a Litvanilor şi a Ruşilor. Acest cavaler găsindu-şi şi el sfârşitul pe câmpul de războiu, Anton căzu în robia unui kneaz român care ţinea un steag de călăreţi români pentru slujba Craiului leşesc. Mai pe urmă kneazul, ajuns la bătrâneţe, se retrase din slujba leşască şi se întoarse la locul lui urmat de Anton care petrecu în Moldova ani îndelungaţi. In cursul unei călătorii ce o făcu la Dunăre pentru trebile stăpânului, o mare nenorocire lovi pe bătrânul kneaz, nenorocire în urma căreia îşi perdu şi viaţa şi averea. Sluga credincioasă, când se întoarse, găsi casa risipită şi averea toată luată în stăpânire de Voevodul Moldovei. Sătenii îl sfătuiră să se depărteze cât mai curând de pe acele locuri căci toţi oamenii de încredere ai kneazului fuseseră măcelăriţi şi era în primejdie să aibă şi el parte de aceiaşi soartă. Anton urmă sfatul ce i se dădea şi, trecând munţii în Maramureş, intră în slujba lui Ştefan Stroici.

El era un bărbat de statură mijlocie şi uscăcios, purta părul scurt şi musteţile lungi. Faţa lui, dubită de soare şi de vijelii, era luminată de doi ochi cenuşii mici dar vioi şi pătrunzători. Deşi se apropia acuma de şeasezeci de ani era încă sprinten şi puternic. Călăreţ îndrăzneţ, iscusinţa lui în mânuirea paloşului şi a sulităi uimise pe toţi tovarăşii de războiu. Era viteaz, bun la inimă, lipsit de vicleşug şi credincios celui a cărui pâne o mânca. Cam uitase limba părinţilor lui dar vorbea foarte bine nemţeşte, leşeşte şi româneşte iar acuma începea a rupe şi ungureşte.

In dimineaţa zilei a treia după plecarea lor din Cuhnia, Ştefan care luase drumul cel mai lung, prin Udvarhely, ajunse la graniţa Moldovei şi, pe la prânzul cel mare, se opri la o crâşmă pentru a odihni caii. Dinaintea crâşmei, şaptespre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

zece cai, legați de niște țăruși bătuți în pământ, mâncau grăunțe din traistele atârnate de capetele lor. Șălele și frâele intinse pe pământ alăturea cu caii precum și cincisprezece suliți lungi, infipte în pământ, ar fi fost destulă dovadă că acești cai erau oștenești, chiar de nu s'ar fi văzut, în crâșmă și pe prispa ei, bând și mâncând, o ceată de Nemți, cu coifu pe cap, acoperiți cu zale și purtând spezi lungi și late care le spânzurau subsuoară.

Ștefan, lăsând pe Anton să scoată șălele de pe cai și să le dee grăunțe, se duse în crâșmă unde crâșmarul, un Sas nalt, cu părul balan și cu fața spână, îmbrăcat în haine strimte nemțești, vărsa vin în oalele ostașilor. Aceștia văzând înfățoșarea hotărită și oștenească a lui Ștefan, armele lui scumpe și, mai ales, pintenii de aur ce-i zăngăneau la călcâie, se închinară la el, purtând tot odată mâna la coif, iar cei ce ședeau jos se sculară drepți. Ștefan le răspunse plecând ușor capul, apoi întrebă pe crâșmar nemțește, dacă are vre o odaie în care s'ar putea odihni câtva.

— O singură odaie am, răspunse crâșmarul, și întrânsa se află acuma, întorcându-se de la Udvarhely, soția cavalerului de Wolkenstein, de la Cetatea Neamțului, cu o slujnică. Dumnealor, adaose el arătând pe oștenii nemți, o însoțesc.

— Atunce, răspunse Ștefan, mă voiu odihni și eu aice cum voiu putea și, așezându-se pe un scaun, poronci crâșmarului să aducă vin pentru el și pentru sluga lui.

In fundul crâșmei ședeau, pe aceiaș laviță, împărțind o masă ușoară, doi țărani români care, când intră Ștefan, vorbeau cu câțiva Nemți ce se strânsese imprejurul lor. Unul din aceștia, reluând vorba întreruptă, intrebă pe țărani:

— Credeți voi oare că Păunașul Codrilor să umble tot pe aice?

— Cine poate să știe unde se află Păunașul Codrilor, răspunse unul din Români. Astăzi îl întâlnești pe Șomuz, mâne pe Trotuș, poimâne pe Bistrița, par'că-i o nălucă. Spun oameni cari au fost față la lupta de alaltăeri că avea vr'o trei sute de oameni cu dânsul și astăzi s'ar crede că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

au intrat în pământ, sau că s'au stins in văzduh. Pe toată valea Bistriței întâlnești numai oameni pacinici, și mâne poate să auzim de vr'o nouă faptă a lui, spre Suceava sau spre hotarul Țărei Muntenești.

— Spui că erau trei sute? mai întrebă Neamțul îngrijit.

— Cel puțin așa am auzit noi, răspunse Românul. Slujitori de ai lui Vodă și strânsură din sate erau ca la patru sute de oameni și peste cinci zeci au rămas morți; singur am văzut cum i-au îngropat eri niște oameni cu popa din Pângărați.

— Pentru noi, n'avem teamă, zise alt Neamț, căci meseria noastră este războiul și Păunașul Codrilor n'ar putea lua de la noi de cât lovituri. Dar avem grija fiindcă ne este încredințată stăpâna noastră.

— Nici o grijă să n'aveți pentru dânsa din partea Păunașului, zise atunci cel l'alt Român, care tăcuse până atunci, el nu se leagă de femei și mai ales de una ca Jupâneasa voastră care-i vestită pentru bunătatea și binefacerile ei. Păunașul Codrilor ar apăra-o chiar, la nevoe, de ori ce dușman. Dar acuma nu umblă numai el prin codri și nu iesă numai el la drumul mare; să vă ferească Dumnezeu de vr'o întâlnire cu Ianoș și cu haraminii lui.

— Cum? Iar s'a ivit pe aice? întrebară mai mulți Nemți. De an vară nu se mai auzea de el!

— Sunt trei zile de când s'o ivit din nou la Pipirig și o prădat pe un preot dintr'o cătună depărtată. Umbla vorba că preotul are niște bani ascunși și atâta l-au chinuit până ce și-o dat sufletul și după moarte au început să chinuiască preoteasă. Au legat'o de un stâlp în curte și i-au aprins foc sub tălpi, apoi văzând că tot nu spune unde sunt ascunși banii, și cum era să spue când ei săracii n'aveau bani, au tras doi copii în țapă sub ochii mamei. Știți că tot așa o mai făcut și altă dată. Dacă o da el peste voi, rău aveți s'o duceți, ne fiind în număr pentru a vă pune cu dânsul căci are împrejurul lui o ceată de cinci-zeci de hoțomani. Mai ales că are ciudă pe voi de când, în primăvara

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901 1932

trecută ia-ți ucis o mulțime de tovarăși și era cât pe ce să-l prindeți. Apoi când dă de o femee frumoasă n'o scapă din mână până când nu-și mulțămește pofta asupra ei și stăpâna vă este mândră de tot. Eu v'aș sfătui să părăsiți gândul de a merge la Cetate de a dreptul prin codri, ci mai bine să inconjurați frumos pe Bistrița și să mâneți astă noapte în Piatra.

O fată tânără, bălaie cu ochii albaștri deschiși, purtând o rochie de lână albastră, cu peptarul lung, cu mânecile largi până la cot și inguste de la cot în jos, intră atunce spărietă in crâșmă, zicând că stăpânei ei i-a venit rău de o-dată, că se necăjește cu dânsa fără a o putea aduce în cunoștință și ceru să i se aducă răpede o cofă cu apă. Mai mulți Nemți săriră numai de cât căutând o cofă, iar soția crâșmarului, o Săsoaică naltă, albă și grasă, ieșind din bucătărie, alergă cu tânăra spre odaia unde să afla stăpâna ei.

— Se vede că stăpâna voastră nu este deprinsă cu călăria și că truda drumului a fost prea mare pentru ea, zise Ștefan aceluia din Nemți care să vedea că este peste ceilalți.

— Până aice părea mai puțin obosită de cât noi și era foarte veselă, răspunse Neamțul, mă duc la ușă să văd ce este.

S'întoarse după puțină vreme zicând că i-a spus slujnica că doamna, la sosire, era bine și veselă dar că, apropiindu-se de fereastră, dăduse de o-dată un țipet și căzuse jos leșinată, acuma începea să-și revie în fire și credea că se vor putea pune pe drum în curând. Ștefan atunci îl întrebă dacă nu ar fi bine să urmeze sfatul dat de țăran, de a merge la Cetate prin Piatra în loc de a tăia de a dreptul prin munți.

— Și eu cred că sfatul este bun, zise Neamțul, și l'aș urma bucuros, dar Cavalerul nostru mi-a poroncit să mă întorc pe acelaș drum pe care am venit, adică prin codri și nu îndrăznesc să-i calc poronca, afară numai dacă stăpâna ar hotărâ altfel. Dar dacă Cavalerul i-a fi spus ca și mie să meargă de a dreptul prin codri, nu este nimic în stare s'o hotărască să facă în alt chip.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cavalerul trebuie să-i fie foarte drag sau să fie cumplit de aspru, zise Ştefan surâzând.

—Cavalerul nostru este bărbat de şase-zeci de ani trecuţi şi ori ce dorinţă a soţiei lui este o poroncă pentru împlinirea cărcia, atât el cât şi noi, ne am da cu fericire viaţa. Dar ea are numai dorinţa de a face bine lumii întregi şi de a-şi mulţămi soţul in toate. In lucrurile cele mici ca şi în acele mari nu iesă din cuvântul lui măcar că ştie că ori ce face ea este sfânt pentru el.

— Şi de mult o are de soţie? Cum de şi-a părăsit ea ţara şi neamurile pentru a'l urma în această ţară depărtată şi plină de primejdii?

— S'au căsătorit de vr'o doi ani, dar ea este Românca.

— Românca, întrebă Ştefan, de unde?

Când Neamţul era să răspundă, slujnica cea bălaie ieşi pe prispă şi-i spuse că stăpâna cimţindu-se acuma bine voieşte să plece.

Neamţul, lăsând pe Ştefan, îşi strânse îndată tovarăşii, cu toţii începură să puie şălele pe cai, iar Stroici poronci şi el lui Anton să facă pregătirile de plecare. După ce totul fu gata, osteanul care vorbise cu Ştefan se duse la uşa odăii în care să afla stăpâna sa şi după ce bătu într'însa, intră. Când ieşi de acolo, faţa lui arăta o mare îngrijire şi, oprindu-se în faţa lui Ştefan, îi zise:

— Vezi că am avut dreptate! Doamna noastră vrea să meargă de-a dreptul, prin codri; in zadar m'am încercat s'o fac să-şi schimbe hotărirea, n'a fost chip.

Tot atuncea ea se arătă pe prispă urmată de tânăra slujnică. Era o femee de statură mijlocie; rochia de postav verde închis cu poala lungă, lipită pe dânsa, făcea să reiasă trupul ei mlădios. Capul îi era acoperit cu o glugă de mătasă cenuşie scoborându-se pe umeri, cu canaf de fir atârnat din dos şi cu ceapraz de aur împrejur, însă din faţă nu se putea vedea nimic căci era îmbrobodită într'un văl negru şi foarte des.

Ştefan se închină la ea purtând mâna la coif apoi zise osteanului:

— Du-te şi spune doamnei că Cavalerul Ştefan

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Stroici îi trimite închinăciuni plecate și o roagă, de oare ce merge și el spre Neamțu, să-i deie voie să fie și el de pază lângă dânsa până acolo.

Neamțul, apropiindu-se de prispă se grăbi să pue pe stăpâna lui în cunoștința celor vorbite de Ștefan, iar ea, după o scurtă îndoială, răspunse, însă cu un glas atât de slab în cât acei care, ca Stroici, erau mai departe nu putură să audă răspunsul. Oșteanul i-l aduse și spre marea mirare a tuturor acest răspuns suna astfel :

— Dama de Wolkenstein mulțămește Cavalerului Stroici, atât pentru închinăciunile trimise cât și pentru însoțirea la care zice că este gata ; paza ce i-a dat-o soțul ei fiind îndestulătoare, este hotărîtă să-și urmeze calea însoțită numai de oștenii ce sunt cu dânsa și roagă pe Cavaler să nu se osteneaască întru nimic pentru slujba ei.

Foarte mirat și chiar jignit de acest răspuns neașteptat și potrivnic obiceiurilor cavalerești de atunci, Ștefan se închină din nou la damă, la care închinăciune ea răspunse plecând ușor capul.

Nemții aduseră la prispă două iepe albe, având pe ele șăle bărbătești, însă cu speteze de piele din dos și, dinainte, cu rezămători pentru genunchi, care porneau de la oblânc și se scoborau până jos. Deși șălele femeiești cu furci începuse a fi întrebuințate în Italia și în Franța, ele erau încă necunoscute în Germania și cu atât mai mult în țările răsăritene. Dama și slujnica ei încălecară deci bărbătește și Nemții, suindu-se și ei pe cai, se depărtară cu toții în treapăd. Ștefan îi urmă o bucată de vreme cu ochiul apoi, încălecând și el, apucă cu Anton pe urma lor, potrivindu-și mersul după mersul lor și ținând între el și ei o depărtare de vre o două bătăi de arc. La o cotitură cârniră spre stânga, părăsind drumul mare de pe vale și începură a sui la pas colnicile dealurilor care despart valea Bistriței de acea a Neamțului. Suișul fiind greu și cărările strimte, încurcate cu copaci căzuți, hogașuri și stânci, mergeau foarte încet și soarele era jos, când ajunseră la culmea munților sub care șerpuește Neamțul. Aice era o poiană mare care se întindea pe coasta dealului, cu un șipot de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apă rece și limpede care curge în capătul de la vale. Caii fiind însetați și foarte obosiți atât de șuiș cât și de povara oștenilor, toți oameni mari, grei și acoperiți cu zale, se făcu popas, șalele fură scoase și caii duși la apă. Ștefan, lungit pe pământ, răzămat pe un cot la o depărtare oareși care de locul unde descălecase soția cavalerului, urma cu un ochiu nepăsător mișcările Nemților care, după ce adăpase caii, le puneau traistele cu grăunțe în cap. De odată văzu venind spre el și oprindu-se în fața lui, pe oșteanul cu care stătuse de vorbă la crâșmă.

— Domnule Cavaler, zise el, mă iartă dacă îți turbur odihna, dar de astă dimineață am o presimțire, o neliniște care mă face să cred că ne pândește o nenorocire. La multe războae luat-am parte, multe primejdii înfruntat-am și de multe ori uitatu-m'am în ochii morții, dar nici odată n'am simțit ceia ce simt astăzi. Nu pot împărtăși temerile mele tovarășilor căci mă tem să le moi inima. Avem să fim loviți o simt. Dacă am avea de dat lupta în loc deschis nu m'aș prea îngriji căci oamenii care-i am cu mine sunt toți oșteni aleși și încercați. în stare să înfrunte un număr împătrit de dușmani. Dar de acuma, intrăm într'o vale strimtă unde nu pot merge doi călăreți alăturea și fel de fel de piedici au să ne despartă unul de altul. Nu mă tem pentru mine sau pentru tovarăși, dar pentru sarcina ce ne este încredințată. Te rog, nu avea inimă rea pentru o toană de femeie, toană cu totul neobicinuită la stăpâna noastră, și la pornire nu te ține atât de departe de noi. Brațul Dumitale și acel al slugii ce te însoțește ne pot fi de mare folos ; aș dori să remâneți cât mai în apropiere. Apoi, adaose el, dacă mi-se va întâmpla să cad îți încredințez Dumitale paza stăpânei și povățuirea peste oamenii mei. Ești oștean deplin, asta se vede de departe și vei ști să dobândești ascultare de la ei fără ca să le vorbesc eu mai nainte.

— Datoria mea de Cavaler este să-ți împlinesc dorința, răspunse Ștefan mișcat de conștiința ce o punea oșteanul în îndeplinirea datoriei. Mă voi ține lângă voi în vremea mersului și în luptă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dacă luptă va fi, veți vedea că nu sunt leneș și că mi-se cuvin pintenii de aur ce-i port. Apoi dacă, ferească Dumnezeu, ți s'ar întâmpla vre-o nenorocire, fii încredințat că nu voi cruța nimic pentru ca stăpâna voastră să ajungă teafără la Cetate.

— Iți mulțămesc, zise Neamțul care acuma părea mai liniștit, nu mă așteptam la mai puțin din partea Dumitale. Numele meu este Conrad Müller și, dacă voi avea norocul să scâp astă noapte, se va găsi poate prilej să te ajut la rândul meu.

— Cum astă noapte? Eu credeam că înainte de noapte vom fi în Neamțu?

— Dacă nu se va întâmpla nimic și dacă nu vom găsi prea mulți butuci în curmezișul drumului, vom ajunge pe la miezul nopții, dar mai curând nu, și Conrad mulțămindu-i din nou se îndreptă spre ai lui.

Indată ce caii isprăviră grăunțele, șălile fură puse și se dădu semnalul de pornire. Ștefan care pusese pe Anton în cunoștința celor vorbite cu Conrad, se ținu acuma în apropiere de Nemți.

Dacă suișul fusese greu, călătorii noștri găsiră scoborișul și mai anevoios. Caii lunecau necontenit pe poteca îngustă urmată de ei în care ploile din zilele trecute săpase adevărate râpi, și o mulțime de copaci zăceau răsturnați în curmeziș așa că oștenii toți descălecase și câte doi inși duceau de frâu caii femeilor. Când ajunseră în pârâu înoptase bine. Iar, acolo, drumul mergea chiar prin albia îngustă, cu maluri adânci și călătorii erau siliți să meargă unul după altul, iar caii lunecau într'una pe bolovani. Ștefan se folosise de noapte pentru a scurta depărtarea dintre dânsul și doamna de Wolkenstein, ne mai despărțindu-i acuma decât slujnica și vre-o doi Nemți.

X

Român și Ungur

Călătorii noștri mergeau în tăcere, de aproape un ceas, în matca pârâului când, de odată, din dreapta și din stânga, izbucniră chiote sălbatice și, de după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

copaci, o droaie de oameni năvăli asupra lor cu baltage, cu măciuci și cu ghioage. Ștefan care desprinsese baltagul aninat de șea, simți calul căzând sub dânsul și se văzu față în față cu o umbră uriașă care ridica măciuca asupra-i, dar spada lui Anton intră sub suoara hoțului și îi scăpă zilele.

— Mulțămesc, Antoane, strigă el sărind în picioare de pe calul mort. Învârtind baltagul și lovind în dreapta și în stânga se repezi înspre femei. Ajunsese lângă ele, călcând peste trupuri de oameni și de cai, când auzi glasul lui Conrad strigând :

— Dumnezeu să-mi fie milostiv ! Domnule Cavaler, scapă pe stăpâna.

Un hoț se aruncă înaintea lui Ștefan dar o lovitură de baltag în frunte îl culcă jos. Se afla acuma lângă damă care se găsea încă călare când simți o durere în coasta dreaptă și, aproape tot o dată, primi în cap o groaznică lovitură de măciucă care îl doborî la pământ fără cunoștință.

Nemții se apărau cu cea mai desăvârșită vitejie, dar câte trei și câte patru hoți se năpusteau asupra fie-căruia din ei, caii spărieți nu puteau fi mânuiți cu înlesnire în strâmtoare, luneeau pe bolovani și cădeau turtind călărești sub ei ; sulițele și spezile lungi cu cari erau înarmați oștenii le erau de puțin folos față cu baltagele, cu măciucile și cu paloșele scurte ale potrivnicilor. După o luptă înverșunată toți oștenii zăceau la pământ morți sau răniți și dama de Wolkenstein, legată pe calul ei, se afla în puterea hoților.

Ianoș era un hoțoman înalt și spătos : capul lui cu țeastă groasă și frunte îngustă, ochii negri și mici, nasul scurt și gros, buzele umflate, acoperite de o pereche de musteți negre, groase și lungi, a căror capete treceau dincolo de urechi, brațele lungi peste măsură cu mâini cât niște lopeți, îi dădeau o înfățișare de fiară. Luând în mână o făclie de coajă de mesteacăn, făcută de hoți pentru a le înlesni căutarea armelor și a lucrurilor de preț rămase asupra oștenilor căzuți, el se apropie de tânăra femeie, iar ea, ingrozită la vederea acestui neom, întoarse capul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—No, zise Ianoș dând făclia in mâna unui hoț și întorcându-i capul cu de a sila, tu ține destul de scump pe minie ca eu să văd fața ta, și neputându-i-o vedea din pricina vălului cu care era îmbrobodită, i-l zmulse fără cruțare.

Dar, văzând frumusețea strălucită a feței ce descoperise, hoțomanul rămase câtva fără a putea vorbi.

— No, zise el când își veni iar în fire, scump doo-zeci die vitieji pentru un femei, dar acuma, la minie nu pare reu. Eu invață la tinie dragostie ungurese și când invățat bine dam napoi la borbat dacă platiești binie pentru învățat.

Apoi, cu un râs sălbatec, îi intoarse spetele lăsând-o pe jumătate moartă de spaimă.

Hoții aduseră căpitanului lor un cal negru, mare și frumos și, după ce el incăleca, toată ceata porni urmând drumul în jos.

După un mers de vr'o jumătate de ceas prin albia pârâului, valea lărgindu-se, intrară într'o poiană lungă și îngustă, iar când ajunseră în mijlocul acestei poieni, de o dată s'auzi un glas puternic care striga:

— Stați!

Când Ianoș și cu Ungurii uimiți se uitară împrejurul lor, văzură că din toate părțile îi încunjură o mulțime de oameni înarmați care se părea că au ieșit de sub pământ. Iar din pădure venea înaintea lor un călăreț de o statură de urieș, cu trei pene lungi de păun la căciulă și a cărui față, de la ochi în jos, era acoperită cu un văl negru. Oprind calul, el mai strigă:

— Lepădați armele!

Ungurii se mai uitară împrejurul lor pentru a vedea încă odată pe unde ar putea să scăpe dar, de jur împrejur, se vedea la lumina lunei care răsărea atunci, un îndoit lanț de oameni cu arcurile întinse.

— Lepădați armele, mai strigă încă o dată călărețul cu un glas poruncitor.

— Și cine ești tu, ca să ne poroncești nouă? întrebă Ianoș.

— Sunt Păunașul Codrilor, răspunse călărețul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care nu era altul de cât Mihu. Voi, cutezătorilor, aţi îndrăznit să vânaţi pe pământurile mele. Şi n'aţi vânat ca nişte voinici, dar ca nişte mişei atingându-vă de femei şi de prunci, bizuindu-vă să vă puneţi cu bărbaţii numai când aţi fost cinci la unul.

— Dar tu astăzi viteaz eşti când ai adunat zece oameni la unul de ai mei?

— Am venit să pedepsesc nişte lotri mişei, nu ca să mă lupt cu bărbaţi viteji! Încă o dată: lepădaţi armele.

— Nu vom lepăda armele după porunca unui mişel, dar vom muri cu răscumpărare, zise Ianoş. Sunteţi zece la unul şi vă temeţi să vă apropiaţi de noi!

— Ianoş, zise Mihu, dacă într'adevăr ai poftă de luptă dreaptă sunt gata să mă măsor singur cu tine ca să se vadă care din noi este mai bărbat.

— Şi dacă tovarăşii tăi vor vedea că-i greu de tine, ei îţi vor veni în ajutor şi mă vor omorî mişeleşte pe la spate, zise Ianoş.

— Pentru tovarăşii tăi nu'ţi pot da nici o nădejde, răspunse Mihu, dar în cât te priveşte, de mă vei dovedi, vei pleca teafăr de aice şi spre mai mare credinţă vom eşi amândoi din cerc.

— Primesc, răspunse Ungurul.

— Daţi-vă în lături şi lăsaţi'l să treacă, strigă Mihu întorcându-se către acei care închideau cercul la drum; ori-ce s'ar întâmpla între noi, nu vă mişcaţi dar urmaţi a păzi pe ceilalţi hoţi cu arcurile întinse.

Cercul se deschise şi Ianoş ieşi dintr'însul urmat de Mihu.

— Ianoş, zise el, să mergem la o depărtare până la care să nu poată ajunge săgeata.

Când ajunseră aproape de capătul de la deal al poienii, Mihu zise:

— Aici să ne oprim, şi amândoi se opriră.

— Cum vrei să ne luptăm, întrebă Mihu, călări sau pe jos? Cu paloşul sau cu ghioaga?

— Călări şi cu ghioaga, răspunse Ungurul.

— Fie după voinţa ta, zise Mihu. Să mergem fie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care până la marginea pădurii, tu din sus și eu din jos, și apoi să ne răpezim unul la altul.

— Fie, zise Ianoș.

Amândoi să despărțiră și, când ajunseră la marginea poienii, fiecare din ei întoarse calul, apoi punând mâna pe ghioagă să răpezi asupra celui-l'alt. La drum se întâlniră, se ridicară în scări și ghioagele grele zburară în văzduh învârtindu-se deasupra capetelor potrivnicilor dar, de o dată, chinga de la șaua lui Ianoș se rupse și el căzu greu la pământ.

— Rău semn Ianoș, zise Mihu stăpânindu-și calul și plecând ghioaga în jos.

Ungurul sări în picioare strigând:

— Eu știu să mă lupt și pe jos.

— Ba nu, răspunse Mihu, am spus că lupta va fi dreaptă și dreaptă trebue să fie, și sărind de pe cal zise:

— Să ne luptăm pe jos cu paloșul.

— Bine, zise Ungurul, paloșul mie-e prieten, și aruncând ghioaga scoase paloșul.

Mihu trase și el pe al lui și amândouă se încrucișară zăngănind și aruncând scânteie, dar după câte-va lovituri zadarnice din partea lui Ianoș, ferul lui Mihu atinse cu putere pe acel al Ungurului, de a lungul, de la vârf spre mâner, zmulgându-i-l din mână și făcându-l să sară departe. Mihu se răpezi și puse piciorul pe paloșul căzut la pământ:

— Acuma, Ianoș, n'ai ce spune, n'ai știut să-ți ții prietenul în mână, viața ta este în puterea mea.

— Vino de o ia, răspunse Ianoș hotărât.

— Voi veni și voi lua-o, fii pe pace, zise Mihu, dar voi veni bărbătește fără nici o armă, pentru a mă lupta cu tine voinicește numai cu brațele, și aruncând paloșul, înaintă asupra lui cu pas liniștit.

Ungurul îl aștepta nemișcat, iar când nu mai rămase decât o palmă de loc între ei, scoase cu iuțeala fulgerului un cuțit din brâu și se aruncă asupra lui, Mihu. Dar ori cât de iute fusese mișcarea lui, Mihu o văzuse și era pregătit: cu mâna stângă apucă brațul drept al Ungurului iar cu cea dreaptă îi cuprinse gâtul stringându-l cu putere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ha, câne! Eu îți dăruiesc de două ori viața și tu umbli cu vicleșug; dar acuma îți vei lua pedeapsa.

Ianoș făcu o opinteală desnădăjduită dar în zadar. cu brațul drept nu putea face nici o mișcare căci era strins ca într'un clește de fier iar acel stâng încerca în zadar să desprindă mâna dreaptă a lui Mihu care-i stringea gâtul tot mai tare.

— Ai dus o viață mișelească, vei muri ca un mișel, zise Păunașul Codrilor și, dând o zmuncitură puternică, ciolanele Ungurului se auziră pocnind, apoi trupul lui fără viață căzu la pământ.

Tovarășii lui Mihu care priveau lupta, căci acuma se vedea ca ziua, dădură un strigăt de bucurie, iar Ungurii căzură în genunchi.

Mihu se încredință că Ianoș nu mai dă nici un semn de viață, apoi încălecând, intră iar în cercul alcătuit de Români.

— Legați pe acești mișei, poronci el, iar dacă unii dintr'înșii s'ar împotrivi trageți cu arcurile în ei ca în niște câni.

Dar Ungurii, cu totul încremeniți de spaimă, n'aveau nici un gând de împotrivire și în scurt timp fură legați de mâni și de picioare.

— Căpitane, zise unul din Români, iată o femee legată pe un cal și care pare a fi moartă.

— Deslegați-o răpede și dați-o jos cu îngrijire.

Adunându-se mai mulți pentru a o deslega și a o întinde pe pământ, unul din ei zise de odată:

— Ii Jupâncasă de la Cetate!

— Nu se poate, zise altul.

— Ba da, ea este, Jupâneasa Maria, o cunosc, zise un al treilea.

Mihu, descălecând, să apropie de locul unde zăcea nenorocita femee și îngenunchind lânga dînsa puse urechea pe pieptul ei.

— Nu-i, moartă, trăește zise el, trebuie să fi leșinat de spaimă. Aduceți răpede puțină apă. Oare cum să fi căzut ea în mânile lui Ianoș? O știam peste munți cu soțul ei?

Unul din Unguri care știa bine românește spuse atunci cum năvălise ei asupra oștenilor sub paza

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901 1932

cărora ea călătorea și cum o răpise după ce omorîse pe toți Neamții.

Se aduse apă într'un corn și Mihu stropi fața tinerei femei care deschise ochii, se ridică rezămându-se pe un cot, aruncă împrejurul ei o privire mirată, apoi văzându-se încunjurată de o mulțime de oameni înarmați își aduse aminte de nenorocirea ei și își ascunse ochii cu mâna.

— Nu te teme, Jupâneasă, zise atunci Mihu care rămăsese în genunchi lângă dânsa, te afli între prieteni și nu ai de ce să te mai temi.

— Dar, îngână ea, hoții...

— Hoții sunt legați în puterea noastră și în curând vor lua pedeapsa ce li se cuvine precum a și luat-o căpitanul lor.

Maria privea cu uimire și cu frică pe Mihu a cărui față îmbrobodită precum și lungile pene de păun înfipte în căciulă ii dădeau o înfățișare grozavă și o neliniștea.

— Jupâneasă, zise el pricepând simțirile care o tulburau, fii în tihnă ; fața mea este acoperită dar inima îmi este deschisă și curată când îți spun că toți câți ne aflăm aci îți suntem prieteni. Cunoaștem cu toții bunătatea sufletului Dumitale despre care avem ca dovezi nenumărate binefaceri și cu toții suntem gata să te slujim pe cât va fi în puterea noastră. Când vei fi mai liniștită ne vei povesti prin ce împrejurări ai căzut în mânile hoțului sângeros..,

Dar, ea, aducându-și atunci aminte de întâmplarea fioroasă in urma căreia fusese răpită, sări de o dată în picioare strigând :

— Ștefan !... oștenii !... O, dacă cum spui, în piepturile voastre bate o inimă miloasă,. nu vă pierdeți vremea cu mine aice. Mie, mi-este bine acuma, dar în pădure zac o mulțime de oameni viteji care și-au pus viața pentru mine. Poate că pintre dânșii să mai fie unii vii, nu-i lăsați să piară cu zile, iar dacă sunteți creștini nu îngăduiți ca trupurile lor să rămâe prada fiarelor. Dar ce zic, voi veni și eu, voi merge în fruntea voastră !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mihu se sfătui răpede cu vr'o doi din tovarăşii lui.

— Jupâneasă, îţi voiu împlini dorinţa şi te voiu urma. Acei care zac în pădure sunt de alt neam şi de altă credinţă decât noi, s'au arătat duşmani neîmpăcaţi, de multe ori găsitu-ne-am faţă în faţă cu ei în luptă nemiloasă, dar nu va fi zis că Păunaşul Codrilor o lăsat oşteni viteji, chiar duşmani lui, să piară în codri şi să putrezească fără mormânt. Suntem gata să plecăm.

Dar jupâneasa auzind că acel care-i vorbeşte este Păunaşul Codrilor, haiducul vestit despre care umblau atâtea vorbe, ea fiind soţia unuia din acei care îi erau duşmani de moarte şi de doui ani îl urmăreau zi şi noapte, rămase încremenită.

— Eşti Păunaşul Codrilor, zise ea încet, eşti... şi glasul i se opri tremurând.

— Da, Jupâneasă, sunt Păunaşul Codrilor, acel pe care soţul Dumitale îl vânează ca pe o fiară; sunt omul cel îndrăzneţ care nu se sfieşte să poarte războiu cu Sas şi cu Ungurii, acel pe capul căruia s'o pus preţ, pe care-l numiţi lotru, dar peste toate sunt ocrotitorul celor slabi şi prietenul celor buni şi drepţi.

— Multe auzit-am de Dumneta, zise Maria după o clipă de tăcere, multe pâri şi multe laude; până acuma nu ştiam ce să cred, dar acuma îmi aduc aminte că pârile veneau de la cei mari şi tari iar laudele de la acei mici şi slabi. De astăzi înainte ştiu ce să cred.

— Şi ştiu că vei crede numai ce este drept răspunse Mihu, căci plecarea Dumitale este de a asculta pe acei mici şi slabi. Dar noaptea trece şi ziua nu trebue să-mi găsească tovarăşii adunaţi. Cincizeci de oameni vor veni cu mine, treizeci vor rămânea aici cu Petrea Cărăbuş pentru paza Ungurilor. Ceilalţi să se împrăştie.

Se aduseră caii; Mihu ajută pe Maria să încalece şi plecară. Păunaşul Codrilor şi cu ceilalţi tovarăşi mergeau pe jos având pe Maria in mijlocul lor, iar Onea urma ducând de frâu calul lui Mihu.

Inaintau răpede şi în curând ajunseră locul pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care se dăduse lupta. Precum arătarăm mai sus, acei cari însoțeau pe soția cavalerului, fusese siliți de strâmtoarea albiei pârîului în care era drumul să meargă câte unul. Din această împrejurare și, cu toate că în vremea luptei oștenii, pe cât le fu cu putință, se apropiase unul de altul, trupurile lor erau împrăștiete pe o depărtare destul de mare. Cele dintâi peste care dădură erau acele a trei Nemți și patru Unguri zăcând aproape grămadă.

Maria săriso îndată de pe cal și urmărea cu un tremur a trupului întreg mișcările Românilor care trăsese la o parte trupurile Nemților și căutau la dînsele semne de viață, dar în zadar: erau reci și înțepenite de moarte. Ceva mai departe, în altă grămadă zăcea un Neamț cu capul aproape despărțit de trup, iar sub el doi Unguri. Ridicându-se trupul oștcanului, să auzi un gemăt și dându-se acele ale hoților la o parte, Maria recunoscu pe Conrad într'un lac de sânge. Bietul oștean avea un jungher înfipt în piept care după ce trecuse printre verigile zălci străpunsese haina de piele groasă. Furidicat și întins cu îngrijire pe pământ uscat iar jalnica căutare urmă mai departe. După Conrad se găsiră încă doi Nemți dar aceștia morți. Mișcarea de care era cuprinsă Maria creștea din ce în ce, când se dădu peste o adevărată movilă de trupuri acoperind pe jumătate un cal alb care se zbătea din când în când. Se scoase din grămadă un Neamț cu capul zdrobit și, la lumina faclelor, se zări trupul lui Ștefan, cu fața galbână și plină de sânge; Maria căzu în genunchi lângă el.

— Păcat de voinic, frumos este, zise unul din Români. Nu pare a fi Neamț.

— Trebuie să-l cunoști, Jupâneasă, întrebă Mihu, cine-i?

— Nu..... da, îngână Maria, tot trupul fiindu-i scuturat de un tremur cumplit, e un.... o rudă a mea.... un kneaz.... din Maramureș.... da oare nu mai este nici o nădejde?

— Puțină, zise clătinând din cap Mihu care îngenunchiase și el și pipăia trupul rănitului, dar mort încă nu-i, este încă cald. Apropieți faclele, poronci el scoțând un cuțit din brâu. Apoi des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cleştându-i dinţii cu degetul îi ţinu puţin cuţitul dinaintea buzelor şi pe urmă îl apropie repede de facle.

— Suflă, strigă voios, vedeţi, cuţitul este asudat! Dar, să vedem unde-i rănit!

Se scoase coiful din capul lui Ştefan şi dintr'însul ieşi un şivoiu de sânge.

— Capul este spart, zise Mihu, dar coiful o amorţit lovitura căci numai aice, şi arătă partea stângă a frunţii, simt ciolanul rupt; dacă ar fi numai atâta n'ar fi mare lucru. Ha! urmă el pipăind pieptul, aice stă treaba mai rău, şi arătă în partea dreaptă o bortă; grozavă lovitură de ţapă a primit el aici, vedeţi că zaoa, cât era ea de bună, este ruptă. Dacă rana nu va fi adâncă tare, poate să scape, sânge văd că nu mai curge. Ridicaţi-l cu îngrijire şi-l puneţi pe muschiul de lângă tulpina ceia de brad; Jupâneasa spune că-i Român.

Ştefan fu lungit pe muşchiu şi Maria se puse în genunchi lângă el, iar Mihu cu tovarăşii urmară cercetarea celorlalte trupuri. Găsiră pe Anton zăcând fără cunoştinţă lângă un cal ucis, cu braţul rupt dar fără alta rană şi, tocmai la urmă, pe un Neamţ, turtit în pârău sub calul lui mort dar altfel nevătămat şi care îşi recâştigă cunoştinţa îndată ce calul fu scos de pe el. Ceilalţi oşteni erau întepeniţi de moarte, iar Ungurii câţi se mai găsiră suflând primiră lovitura de milă fără ca să se mai cerceteze dacă mai aveau sorţi de viaţă sau nu.

Mihu porunci oamenilor să facă în grabă trei târgi acoperite cu cetină pentru ridicarea răniţilor şi se întoarse la Maria pe care o găsi nemişcată lângă Ştefan.

— Jupâneasă, zise el, am luat măsuri pentru ca răniţii să fie duşi de oamenii mei, pe târgi, până la Humuleşti, iar pentru paza trupurilor celor ucişi vor rămânea doi inşi care se vor depărta numai când vor vedea apropiindu-să acei ce vor fi trimişi de la Cetate pentru ridicarea morţilor.

— Iţi mulţămesc, răspunse Maria, fii încredinţat că nu voi uita nici odată binele ce mi l-ai făcut mie şi bieţilor răniţi. Dar... mă tem că ruda

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mea să nu-și dee sufletul pe drum, multe ceasuri au să treacă până i se vor putea lega rănile.

— Am legat multe răni în viața mea, răspunse Mihu, și dacă vrei să-mi dai ajutor, îl pot lega eu de o cam dată, dar să ne grăbim că ne mai rămân numai patru ceasuri de noapte și-i departe de aicea până la Humulești.

— O! sunt gata, spune-mi numai ce trebue să fac.

— De o cam dată să-i ridici capul și să-l ții ridicat până ce-l voiu spăla și lega. Onea, adaose el, adu-mi scama și pânza de legat din rafturi.

Capul fu spălat și legat cu o fâșie de pânză apoi Mihu răzămă pe Ștefan de brad, spuse Mariei să-l ție și, scoțându-i zaoa și dolmanul, deschise cămeșa, îi desvăli pieptul și descoperi rana. Borta era lată, două coaste rupte și rana, după cât își putu da socoteală Mihu, adâncă. Maria spăriată îl întrebă:

— Crezi că va putea trăi?

— De va avea zile va trăi, răspunse Mihu, am văzut oameni cu borte mai mari in piept îndreptându-se, dar multă îngrijire are să-i trebuiască.

Rana fu spălată, umplută cu scamă și tot pieptul înfășat într'o legătură strinsă.

Targele gătindu-se, se așezară răniții pe ele apoi, punându-se câte doi oameni la fiecare targă, apucară cu toții drumul la vale, Maria urmând călare targa pe care era întins Ștefan.

XI

Dreptatea Păunașului

Ei străbătuse jumătate din cale până la poiana unde rămăsese Cărăbuș când, la o cotitură a drumului, auziră înaintea lor un țipet și zăriră o umbră care fugea printre copaci.

— O nălucă! zise un Român.

— Ferește-ne, Doamne de lucru necurat! zise altul crucindu-se.

— Mama pădurii! strigă un al treilea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu vă este rușine! strigă Mihu. Drac, nălucă sau mama pădurii, după dânsa și mi-o prindeți!

Vr'o câțiva oameni se răpeziră după umbră și în curând se întoarseră aducând ceva între dânșii.

— Ce era? întrebă Mihu.

— O femee, Căpitane.

— Ce femee?

— Neculai Pârvu spune că-i slujnica Jupânesei de la Cetate.

— Hertha, strigă atunci Maria, Hertha trăește?

La auzul glasului stăpânei, fata scăpă din mânile țăranilor, alergă la Maria pe care o recunoscu de departe la lumina faclelor și se aruncă pe ea cuprinzându-i mijlocul cu amândouă brațele.

— Ah! milostivă doamnă, milostivă doamnă, zicea ea nemțește, plângând și râzând tot odată, ce noapte înfiorătoare, ah! Dumnezeule!

— Hertha, sărmana Hertha, răspunse Maria dezmerdându-i fața, eu te credeam moartă! Cum de ai scăpat din mâna hoților?

— Ah! milostivă doamnă, milostivă doamnă zicea ea necontenit, credeam că nu vă voiu mai vedea și că am să mor singură în codri.

— Jupâneasă, zise atunce Mihu, noaptea trece și fata poate spune ce are de spus mergând, să ne urmăm drumul.

Porniră din nou și Hertha, răzămată de șaua Mariei, îi povesti cum, în clipa în care năvălise hoții, simțind că calul cade sub dânsa, sărise în lături; mâna grea a unui hoț se abătuse pe umărul ei când văzu, învârtindu-se de asupra capului ei, umbra unei spezi și mâna care o apucase lunecă de pe dânsa. Simțindu-se slobodă, o luă la fugă la deal prin codru fără a ști unde merge și închipuindu-și că aude pe hoți urmărind-o. Nu-și puteă da seamă câtă vreme fugise astfel; simțindu-se obosită și ne mai auzind nici un zgomot se puse jos și se odihni câtva. Înțelegând că tot suindu-se la deal, s'ar depărta de drumul care ducea la Cetate, după ce se simți odihnită, începu să se scoboare spre pârâu și ajunsese la drum când auzi gură și văzu mișcându-se umbrele acelora care însoțeau pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

Mihu și pe Maria. Crezând că iar a dat peste hoți, spaima o făcuse să scape un țipet și începuse a fugi, dar se împiedicase de o buturugă și căzuse iar oamenii care o urmăreau pusese mâna pe ea. Socotea că ajunsese ciasul ei cel de pe urmă când auzi glasul cunoscut al stăpânei.

Când Hertha își isprăvea povestirea ajungeau la poiana în care îi aștepta Petrea Cărăbuș cu Ungurii legați.

— Aice, Jupâncasă, zise Mihu, trebue să ne despărțim. Două-zeci de oameni de ai mei te vor însoți cu răniții până la Humulești, iar acolo ești cunoscută și vei găsi cu cine să-i duci la Cetate. Îți doresc să-i vezi în curând sănătoși, dar am să-ți fac o rugăminte.

— O spune! zise Maria. Îți este împlinită de mai înainte dacă împlinirea ei este în puterea mea.

— Slujnica Dumitale și osteanul care o scăpat teafăr au văzut fețele tovarășilor mei; se poate întâmpla ca, în curând să se întâlnească cu ei, și mult rău ar putea să aibă bieții oameni dacă s'ar afla că stau în legătură cu mine. Cer, prin urmare, ca Dumneta să întrebuințezi toată trecerea ce o ai pentru ca ei, dacă vor întâlni vre-o dată pe unul din acei pe care i-au văzut astă noapte aicea, să se facă că nu-l știu.

— Îți făgăduesc că vor rămânea necunoscuți; slujnica mea și osteanul care o scăpat atât de minunat sunt oameni cinstiți și buni creștini; spre liniștea Dumitale îi voiu face să jure, aice în fața tuturor că ori unde-i vor întâlni, nu-i vor cunoaște, și scoțând din sân o cruce neagră având pe ea chipul Mântuitorului răstignit, chemă pe Hertha și pe oștean și-i făcu să rostească jurământul cerut.

— Să știți, le mai zise Maria, că dacă vă calcați jurământul, mă faceți și pe mine sperjură, căci iată: jur și eu pe această cruce că nici eu, nici voi nu vom cunoaște sau da de gol vre-o dată pe unul din acei care ne-au scăpat din mâna hoților. Așa să-mi ajute Dumnezeu! Și blăstămată să fiu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dacă eu sau unul din voi ne vom călca jurământul.

Osteanul și Hertha căzură în genunchi înaintea Mariei și se legară din nou către dânsa că vor ținea cu sfințenie jurământul lor.

Oamenii care trebuiau să meargă cu Maria fiind gata de plecare, ea înainte de a încăleca s'apropie de Mihu și-i zise:

— Inainte de a ne despărți îți mai mulțămesc încă odată pentru binele ce ne-ai făcut. Iți voiu rămânea recunoscătoare în veci și te las având credință că, cu drept cuvânt, te numești ocrotitorul celor slabi și prietenul celor buni. Și-i întinse mâna.

Mihu, îi luă mâna plecânduse, o atinse cu buzele și zise:

— Cuvintele Dumitale au plătit de zece ori ajutorul ce ți l-am putut da. Rămâi sănătoasă, Dumnezeu să-ți dea fericirea care ți se cuvine și să ți răsplătească binele care îl semeni împrejurul Dumitale.

Vom lăsa acum pe Maria să plece cu răniții spre Neamțu, sub paza tovarașilor Păunașului Codrilor și vom remânea de o cam dată cu el.

Indată ce însoțitorii Marici se depărtară în pădure, Mihu întrebă pe Petrea Cărăbuș:

— Gata sunt streangurile?

— Gata, Căpitane.

— Luați pe hoți și-i spânzurați fiecare de câte un copac din marginea de la deal a pădurii, iar trupul lui Ianoș aninați-l de mărul cel din mijlocul poienii.

Zadarnic căzură Ungurii în genunchi și se rugară să fie lăsați cu viață, poronca Păunașului fu îndeplinită fără milă și în curând să clătinau, bătute de vânt, treizeci și două de trupuri înțepenite.

—Acuma, zise Mihu care în decursul acestei fioroase lucrări stătuse de o parte, este răzbunată ocara făcută de Ianoș Păunașului Codrilor, și țara s'o mântuit de aceste ființe cu chipul de om dar cu inima de fiare. Vă mulțumesc că v'ați adunat atât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdr1901-1932

de răpede și în număr atât de mare: puteți de acuma să vă împrăștieți pe la casele voastre.

— Căpitane, zise Petrea Carabuș, om mărunțel și sprinten, cu o față plăcută și deschisă, înveselită de doi ochi mari negri și vioi, ai făcut astăzi o faptă dreaptă, dar îți mai rămâne una de împlinit.

— Ce este! întrebă Mihu.

— Andrușca și cu Timofei să vie aice! strigă Petrea.

Doi oameni, unul nalt și zdravăn cel lalt mărunțel și slab, amândoi bălani și bărboși, cu ochi suri mici, cu nasul turtit și cu gura mare, purtând căciuli de vidră și sub cojoacele de oaie cămeși roșii peste nădragi negri vârâți în ciubote de iuft, se apropiară de Mihu și de Cărăbuș.

— Faceți cerc împrejurul lor, mai porunci Petrea. Iar, după ce cercul fu făcut, zise lui Mihu.

— Căpitane, cu părere de rău te înștiințez că acești doi străini primiți în mijlocul nostru nu s'au îndurat să se lase de năravurile lor. Mi s'o jăluit Dumitru a Stancăi din Grumăzești că, ieri noapte, au intrat doi talhari în ograda tătâne-său care trăește în marginea satului, om de peste optzeci de ani, și i-au furat dintr'o căsoaie un ulcior cu miere, cinci oca de ceară și trei gâște. Auzind zgomot, unchiesul o ieșit afară cu baba și o vrut să intre în căsoaie dar talharii i-au răsturnat luând-o la fugă și, până să sosească vecinii treziți de țipetele bătrânilor, s'au făcut nevăzuți. Dar unchiesul îi văzuse și, după cum mi i-o zugrăvit fiul său, am bănuit că trebuie să fi fost Rușii. Căutându-i am găsit miere asupra lor și luându-i din scurt singuri au mărturisit faptul.

— Ați auzit? întrebă Mihu pe vinovați cu fruntea încrețită și cu glasul aspru. Ce aveți de zis pentru apărarea voastră? Știți cum pedepsesc eu pe tâlhari!

— Iertare, Căpitane, strigară Rușii căzând în genunchi, adevărat că am furat, dar nu le-am făcut bătrânilor nici un rău și fără de voiuța noastră i-am răsturnat fugind. Iartă-ne că nu vom mai face.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— V'am mai iertat odată, zise Mihu; știți cu câtă nevoie v'am scăpat anul trecut când erau să vă spânzure Hotinenii pentru un furt de cai. V'ați jurat atunce mie că nu sunteți vinovați, iar eu v'am ajutat să fugiți și v'am primit între tovarășii mei cu tocmeală să fiți oameni de treabă. De atunce v'am mai prins cu un furt la Bacău pentru care v'am pedepsit. Acuma am să vă spânzur alăturea de Unguri.

— Fie-ți milă de noi, strigară nenorociții; lasă-ne viața; avem cu ce despăgubi pe unchieș, dăm tot dar îndură-te de noi.

— Lasă-le viața, Căpitane, zise Petrea la urechea lui Mihu, ne au fost de mare ajutor. Au o mulțime de meștesuguri; străbat peste tot locul și ne aduc vești de mare folos.

— Nu le voiu lua viața, zise Mihu tare, dar nu vreau să-i mai număr printre oamenii mei. Trebuie să se știe că Paunașul Codrilor nu are de a face cu talharii; oamenii lui sânt oșteni, nu hoți. Vă dăruesc viața, zise el către Ruși, dar să știți că nu mai faceți parte din tovarășii mei; dacă veți îndrăzni să vă arătați la adunările noastre, vă spânzur de cel dintâiu copac. Petrea! Ii vei sili să plătească unchiașului de trei ori cât făceau lucrurile furate; apoi vei pune să le tragă, aice, înainte de plecare, câte două sute de nuiele.

Porunca Păunașului Codrilor fu împlinită fără zăbavă și când Mihu călare, urmat de Onea, ieșea din poiană și intra în pădure, îndreptându-se spre miază-zi, codrii răsunau de vaietele celor doi Ruși care-și primeau pedeapsa.

XII

In care Ștefan își regăsește logodnica

Clădită în veacul al treisprezecelea de Cavalerii Nemți ai Sântei Marii de la Ierusalim, pe un deal care stăpânește atât valea Ozanei cât și șesul Topoliței, Cetatea Neamțului a văzut desfășurându-se în vreme de cinci veacuri, șirul faptelor care alcătuesc trecutul Moldovei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

In zidurile ei au trecut, pe rând, Cruciații îmbrăcați în zale, veniți din locuri depărtate pentru a înfrunta năvălirile păgânilor, Bogdan descălecătorul Moldovei, Petru Mușat, întemeitorul Domniii, Alesandru-Cel-Bun, întâiul legiuitor al țării, Marele Ștefan, acel Domn prea mare pentru o țară mică, Petru Rareș, vrednicul fiu al eroului, crudul Lăpușneanu, Movileștii și Sobieski, eroul polon.

Ele au văzut nașterea Moldovei, au privit-o în floare și, înainte de a fi sfărmate, au fost marturi ai decăderii de care fusese cuprinsă. Nu le a fost dat să vadă, întregi, renașterea și noua pornire spre fală a neamului românesc.

Unde sunt ele oare astăzi, căci pe locul Cetății au rămas numai temelii și crâmpeie de ziduri?

Fost-au ele oare răpite de Români pentru a fi păstrate în casele lor ca odoare scumpe, pe lângă icoanele familiei, sau măcar strînse ca amintire a trecutului țării? Nu, din ele sunt făcute aproape toate casele Jidanilor din Târgul Neamțului. Pietrele cari au privit tot trecutul nostru, care, în zilele de grea cumpănă, au adăpostit cinstea și averea țării, lespezii de la capelă pe care au îngenunchiat atât urieșii întemeietori ai țării, acei ce au croit-o înfruntând pe cel mai puternic rege al Europei, cât și voinicii de la Războieni când se pregăteau să moară pentru cruce și țară; acele pietre și acei lespezi privesc astăzi prăsindu-se și îmbogățindu-se uricioasa și lacoma omidă care roade sânul nenorocitei Moldove. Această nepăsare pentru trecut va rămânea o pată vecinică asupra neamurilor care au trăit de la 1830 încoace.

In vremea în care se petreceau faptele alcătuind povestirea noastră, rămășițele de astăzi erau o falnică cetate încredințată de craiul Ungariei vitejiei Cavalerilor Albrecht de Wolkenstein și Ulrich de Lindenberg, amândoi urmași a unor neamuri vestite din Germania de miază-zi. Straja Cetății, precum auzirăm din gura lui Hans, se alcătuia din douăzeci și cinci de lefegii nemți și din Românii satelor vecine, închinate Cetății, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făceau strajă cu schimbul și a căror număr era mai mare sau mai mic după trebuință.

Veniturile satelor închinate erau ale Cavalerilor, ele erau alcătuite din gloabe, din dijma pământului, din desetina stupilor, din goștina porcilor, din deosebite dări în bani și în fructe precum și din venitul crâșmelor și din acel al morilor.

Cavalerii judecau pricinele pentru moarte de om și pentru tâlhărie, iar pricinele mai mici se cercetau în fiecare sat de judele ales de locuitori care era însărcinat și cu strângerea dărilor. Cavalerii erau însă ținuți să plătească din acele venituri lefile slujitorilor și să întâmpine cheltuelile pentru hrana cailor și pentru ținerea Cetății în stare bună.

Sătenii, pe lângă dări, mai erau datori să facă cu schimbul de strajă, atât în lăuntru Cetății cât și pe din afară, să lucreze un număr de zile pe an la meremeturi și să îndeplinească oarecși-care slujbe casnice.

Cavalerii nu erau puși sub ascultarea Voevodului Moldovei, dar erau datori să-i dee ajutor pentru păstrarea bunei liniști și pentru toate trebile Craiului, fiind însă ținut și Voevodul la aceleași îndatoriri către dânșii.

Cetatea era alcătuită, pe atunce, dintr'o clădire în patru muchii ceva mai lungă de cât lată, cu o curte la mijloc; cu două rânduri pe toate laturile și avea, la fiecare colț, câte un turn pătrat cu trei rânduri; podul mișcător și poarta se aflau în partea despre răsărit. Rândurile de jos și de sus a părții despre miază-zi, care privește spre Ozana, Slujeau de locuință Cavalerului Albrecht de Wolkenstein care era castelan al cetății. Celalt Cavaler locuia în încăperile din rândul de sus al laturii despre răsărit, iar în rândul de jos al acestei laturi se afla cancelaria, locuința capelanului și sala de judecată. In rândul de sus al laturei despre apus erau capela și încăperi pentru oșteni, iar în rândul de jos închisoarea și un cerdac cu stâlpi în care se adăposteau caii în vreme de împresurare și unde, vara, în vreme liniștită, dormeau sătenii de strajă. In rândul de sus al laturii despre miază noapte erau mai multe odăi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru oşteni, iar în cel de jos bucătăriile şi mai multe hambare. Toate laturile coprindeau câte un singur şir de odăi, a căror uşi dădeau într'o sală îngustă având în fiecare capăt câte o scară.

Lemnăria uşilor într'un singur canat şi a ferestilor era de stejar; podelile de jos şi de sus, de brad. Toate ferestrile aveau giamuri mici, rotunde, într'unite prin cercuri de plumb şi zăbrele groase de fer. Laturea despre miazăzi, deasupra râpei, nu era apărată nici de şanţul nici de zidul ce înconjurau celelalte laturi. În partea despre Crivăţ, între şanţ şi zid, se afla un loc slobod, sădit cu pomi, iar în colţul despre apus al acestei curţi, lipite de zid, erau grajdurile pentru cai şi pentru vite precum şi mai multe hambare.

Odaia din rândul de mijloc al turnului, care se afla între locuinţele celor doi Cavaleri, era încăperea în care se găzduiau străinii de seamă.

Această odaie avea o fereastră privind spre Ozana şi două uşi. Pe păreţi şi pe jos erau întinse scoarţe frumoase de lână; un pat de stejar săpat, cu baldachinul răzămat pe patru stâlpi suciţi, un jilţ mare, trei scaune de stejar cu spetezele săpate şi o masă alcătuiau îmbrăcămintea ei.

Două săptămâni după întâmplările povestite mai sus, târziu după miezul nopţii, se găseau în acea odaie luminată de o făclie de ceară, împrejurul patului în care zăcea Ştefan Stroici cu capul legat şi cu pieptul înfăşat, patru inşi.

Iu genunchi, lângă capul patului, să afla Maria care, de când îl adusese la Cetate, nu părăsise pe rănit nici zi nici noapte; lângă dânsa se ţinea în picioare credincioasa Hertha. De cealaltă parte a patului, cu mâna pe pulsul bolnavului, şedea un călugăr minorit cu părul şi barba albă, iar la picioarele patului, cu coatele răzămate pe el, sta un bărbat tânăr şi voinic, cu părul şi musteţile blonde, cu faţa deschisă şi plăcută, îmbrăcat în hainele strimte obicinuite în apusul Europei.

Rănitul avea ochii deschişi şi din buzele lui ieşeau cuvinte fără şir.

— Daţi de tot.... Tătarii.... Maria,.... nu vă lă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

saţi.... iată Ungurul nemernic.... izbânda va fi a noastră....

— Părinte Anselm, zise nemţeşte Maria spăriată către călugăr, niciodată n'a aiurat ca astăzi, oare nu i se apropie sfârşitul?

— Eu cred, fiica mea, răspunse liniştit călugărul, că să apropie un sfârşit, dar deşi nu mă pot încă rosti cu hotărîre, acest sfârşit este acel al bolii, iar nu acel de care te temi. Ori-cum, în cursul acestei nopţi are să i se aleagă, ferbinţeala asta cumplită şi pulsul acesta nu mai pot ţine mult. Dar să-i mai dăm să bea din leacul ce i l'am pregătit, nădăjduesc că-l va mai linişti. Maria, cu cea mai mare îngrijire, ridică capul lui Ştefan cu o mână, îi descleştă dinţii cu cea-l'altă, iar Hertha îi vărsă în gură câte-va linguriţi din cuprinsul unei cesti, apoi capul rănitului fu aşezat din nou pe pernă. Buzele i să mişcară iar, dar pentru a alcătui cuvinte fără înţeles. După o clipă de linişte călugărul zise încet:

— Pulsul s'a mai domolit, a închis ochii şi Maria uitându-se la Ştefan văzu că, într'adevăr, închisese ochii:

— S'ar părea că doarme, zise ea.

Călugărul făcu un semn cu capul apoi, după oareşi-care aşteptare lăsând mâna bolnavului să plecă şi apropie urechea de gura lui:

— Doarme, zise el, aud cum trage sufletul; pulsul este acuma aproape liniştit. Apoi sculându-să, zise Mariei.

— După cât mă pricep primejdia a trecut; din somnul de acuma se va trezi răcorit şi, cu o îngrijire bună, în câte-va săptămâni va fi pe picioare. Prin urmare, poţi să mergi să te odihneşti: trebue să fii zdrobită de oboseală căci de două săptămâni nu te-ai culcat. Cavalerul Ulrich şi cu mine vom rămânea pe lângă rănit.

— Da milostivă Doamnă, zise Cavalerul, mergi de te odihneşte, căci mă tem să nu te îmbolnăvesti şi Dumneta de atâta oboseală. Poţi să fii încredinţată că Părintelele Anselm şi cu mine nu ne vom departa de lângă bolnav.

— Nu, răspunse Maria, nu mă voi resimţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dacă nu voiu dormi încă câteva ceasuri; îndată ce va căpăta cunoştinţa vă făgăduesc că mă voi retrage, dându-vă de ştire: până atunci rămân şi vă rog pe amândoi să mergeţi să luaţi puţină odihnă.

Văzând că stăruinţele lor ar fi zadarnice, părintele Anselm şi cu cavalerul eşiră, iar Maria se aşează pe scaunul părăsit de capelan făcu semn Herthei să şază pe perna pe care stătuse în genunchi şi tinerile femei rămaseră singure lângă Ştefan care urma să doarmă liniştit.

Ceasurile treceau, fata învinsă de oboseală adormise şi ea cu capul pe muchia patului, Maria însă rămăsese nemişcată cu ochii aţintiţi asupra rănitului. De vre-o două ori îi pusese uşor dosul mânei pe obraz şi văzuse cu bucurie că fierbinţeala ce până atunci crescuse necontenit din zi în zi, făcuse loc unei uşoare sudori. Era aproape de revărsatul zorilor când Ştefan facu, deodată o mişcare şi deschise ochii.

Maria se sculă de pe scaun şi se plecă asupra lui. Zărindu-i faţa, rănitul deschise ochii mari şi făcu o încercare zadarnică pentru a se ridica în pat.

— Mario, zise el,.., visez!

Maria, galbenă ca ceara, nu răspunse.

— Mario, zise Ştefan cu glasul slab şi încercându-se din nou să se ridice, Mario! nu, nu visez... sunt treaz... răspunde mi Mario... tu eşti sau umbra ta?

— Eu sunt Ştefane răspunse Maria speriată de mişcarea de care îl vedea coprins, eu sunt... Maria.

— Tu... Maria... logodnica mea... trăeşti...te-am găsit? Unde mă aflu? şi făcând o încercare desnădăjduită, izbuti să se ridice pe un cot dar numai pentru o clipă căci junghiurile care le simţi la corp şi în coastă îl siliră să se lase iarăşi pe spate.

— Da Ştefane, da, zise Maria punându-i binişor mâna pe umăr pentru a-l linişti, eu sunt Maria, logodnica ta; trăesc şi tu te afli printre prieteni. Ai fost foarte bolnav, dar acuma, cu voia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Dumnezeu, ai să te faci bine, dar te rog, nu vorbi că eşti încă slab şi vorba te osteneşte.

— Mario, urmă Ştefan şi mâna lui căută mâna ei, Mario, te-am găsit, de acuma nu te mai las.

— Ştefan, te rog, dacă... dacă mă mai iubeşti, nu mai vorbi, nu te mişca aşa, că iar are să-ţi fie rău.

— Te iubesc, o da, te iubesc, dar tu, tot mă iubeşti? Dă-mi mâna.

Maria, ca să-l liniştească ii dădu mâna şi simţi cum degetele lui Ştefan se încercau să i-o strângă.

— Mario, tu tot mă iubeşti, nu-i aşa. Răspunde, te rog răspunde!

— Da Ştefane, da, răspunse biata femeie care îşi pierdea cumpătul cu totul, dar linişteşte-te, te rog.

— Spune-mi că mă iubeşti şi că nu mă vei mai părăsi mai zise el.

— Nu, nu te voi părăsi, dacă vei şedea binişor şi nu vei mai vorbi, altfel iau mâna mea din mâna ta şi mă duc.

— O nu, nu te duce, se rugă rănitul cu glasul stins, lasă-mi mâna; dar spune-mi încă o-dată că tu eşti Maria, logodnica mea şi nu umbra ta, nu o nălucă amăgitoare, spune-mi că mă iubeşti.

— Da Ştefane, eu sânt Maria, eu, logodnica ta şi te.... te.... te iubesc, zise Maria zăpăcită, dar te rog nu vorbi!

Rănitul ostenit de opintelile ce le făcuse tăcu, numai degetele lui strânseră mai tare mâna iubitei; închise ochii şi în curând adormi din nou.

Maria, atuncia, trezi pe Hertha care dormea dusă şi o trimise să roage pe Părintele Anselm să vie ca s'o înlocuiască. Călugărul veni îndată însoţit de un tânăr îmbrăcat în haina obicinuită de ucenicii minoriţilor ordinului sfântului Francisc. Maria se apropie de Anselm şi zise hotărâtă;

— Am să-ţi spun lucruri de cea mai mare însemnătate, şi care nu rabdă întârziere, te rog să mă urmezi în odaia mea; fratele Ambrosie şi cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1921-1932

Hertha vor sta cu bolnavul care doarme liniștit, și de va fi trebuință vor veni să ne deie de știre.

Călugărul se închină în tăcere, fără a părea prea mirat de cererea tinerii femei și, după ce spuse câteva cuvinte lui Ambrosie, ieși după dânsa. De oare-ce partea cea mai însemnată a convorbirei ce o avu Anselm cu soția castelanului de Neamțu se va cunoaște din cele ce au să urmeze, spre a nu mai obosi pe cetitor nu-i vom mai urma în odaia Mariei și vom începe iar șirul povestirii noastre la întoarcerea călugărului în odaia rănitului aproape două ceasuri după ce eșise cu Maria.

— Doarme liniștit, răspunse Ambrosie la întrebarea ce-i puse Anselm.

— Semn bun, răspunse acesta, cred ca după somn răcorirea și cunoștința vor fi depline, iar în cât privește slăbiciunea, cu o căutare îngrijită și cu hrană bună, o vom învinge cu ușurință. Dar nu mai am nevoie de voi aice: Hertha du-te de ajută pe stăpână-ta să se desbrace și să se puie în patul care o așteaptă de două săptămâni. Tu, Ambrosie, poți merge să-ți vezi de trebi. Spune Cavalerului Ulrich că departe de a avea nevoie de el, m'ar îndatori dacă, de o-cam-dată, n'ar veni, căci ceia ce trebuie mai presus de toate este liniște; când voi fi obosit îl voi chema.

Anselm dar rămase singur cu Ștefan care și urma somnul și era aproape de amiazi când auzindu-l mișcând și întorcându-se la el, minoritul văzu că este treaz și că căuta pe cineva cu ochii. Zărind pe călugăr, rănitul întrebă:

— Unde mă aflu?

— Te afli teafăr într'o casă de prieteni, răspunse Anselm care vorbea bine românește, și nădăjduiesc că acum ești afară de ori-ce primejdie. Mai aibi puțintică rabdare și în curând te vei putea scula.

— Dar, zise Ștefan mi s'a parut că lânga patul meu era astă noapte o femeie, care se numea Maria, visat-am sau nu?

— Daca vrei sa vorbești de Maria soția Cavalerului Albrecht de Wolkenstein, castelanul acestei Cetăți, răspunse călugarul dupa oareși-care îndoială, atunci nu ai visat căci, de când te a adus

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aice rănit și până astă dimineață, ea nu te-a părăsit nici zi nici noapte și faptul că ai scapat cu viața îl datorești mai ales îngrijirilor ei. Altă Marie nu s'a apropiat de patul în care zaci și nici nu este în Cetate.

— Iar voi fi visat, zise Ștefan cu un lung suspin, dar, adaose el după o tăcere. capul este slab, sânt amețit și nu înțeleg, nu-mi aduc aminte cum am venit aici.

— Le vei afla toate la urmă, răspunse minoritul, dar acuma ești încă prea slab, vorba te slăbește și mai tare ; după două, trei zile le vei înțelege toate. Deocamdată voi chema pe ucenicul meu ca să-mi ajute să-ți primenesc legăturile și pe urmă vom căută să-ți dăm ceva mâncare pentru ca să începi a-ți câștiga iar puterile.

Rănile fură spalate și legate din nou cu ajutorul lui Ambrosie și Ștefan luă cu o plăcere vădită o ceașcă de zamă și două degete de vin vechiu.

— Mă prind că ai mai vrea, zise Anselm zâmbind, dar pentru întâia oară ajunge. Mai spre seară ți se va mai aduce ; acuma închide ochii și caută să dormi.

Ștefan era atât de slab în cât nici nu încercă să mai scoată un cuvânt ; închise ochii și adormi îndată.

Rămase în aceiași stare două zile și două nopți ; se trezea numai pentru a-și vedea legăturile primenite și pentru a mânca. Părintele Anselm, Cavalorul Ulrich și Ambrosie. îl păzeau pe rând.

In dimineața zilei a treia să întărise bine și înfățoșarea rănilor era cât ce poate de mulțămitoare ; mânca cu poftă și goli cu totul paharul de vin ce i se adusese.

— Bun vraciu mai este tinerețea, zise Părintele Anselm care'l privea cu plăcere. Mulțămește lui Dumnezeu, fiule, pentru firea puternică cu care te-a înzestrat ; mulți răniți căutat-am în viața mea, dar nu-mi aduc aminte să fi văzut vre unul în stare mai desnădăjduită decât aceia în care te aflai când te au adus aice.

— Mulțămesc lui Dumnezeu dar mulțămesc, și celor care m'au căutat atât de bine, răspunse Ște-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fan. El acuma prinsese puteri şi'şi aducea bine aminte de întâmplările in urma cărora fusese rănit. Dar, adaose el, aveam cu mine o slugă credincioasă la care ţin foarte mult, trebuie să cred că a fost mai puţin norocoasă cât mine căci altfel aş fi văzut'o până acuma.

— Sluga îţi trăieşte, răspunse Anselm, dar şi el este în pat cu braţul drept frânt; viaţa nu-i este de loc în primejdie şi cred chiar că braţul i se va îndrepta cu totul, dar la vrâsta lui firea nu mai lucrează ca în tinereţe, şi vor trece câte-va săptămâni dacă nu câte-va luni până ce va putea să'l întrebuinţeze.

— Dar acuma, spune-mi te rog, Părinte, ce s'a întâmplat după ce am căzut rănit şi cum s'a isprăvit lupta.

Părintele povesti atunci, spre marea mirare a lui Ştefan, nimicirea oştenilor nemţi, răpirea Mariei de către Ianoş, întâlnirea lor cu Păunaşul Codrilor, învingerea lui Ianoş şi aducerea răniţilor la Cetate.

XIII

In care Ştefan Stroici află lucruri de seamă pentru el

După ce puse mai multe întrebări asupra Păunaşului Codrilor, Ştefan zise de odată:

— Mi s'a zis de către un oştean de aicea, în dimineaţa zilei în care am fost rănit, că soţia cavalerului de Wolkenştein este Românca. In vremea războiului cu Tatarii, acum patru ani, am avut prilej să cunosc pe cei mai mulţi din knejii de aicea. A cui fată este ea oare?

— Destul ai vorbit pentru astăzi, fiule, zise Anselm fără a răspunde acestei întrebări. Acuma este vreme să dormi.

Tocmai atunci intră şi Cavalerul Ulrich în odaie şi călugărul, sculându-se, îi zise:

— Bolnavul nostru merge răpede spre bine dar s'a făcut din cale-afară vorbăreţ. Numai decât trebue să doarmă acuma. De aceia, fii-bun, Domnule

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cavaler, de nu te lua în vorbă cu el, iar dacă ar vrea numai de cât să vorbească, să nu răspundi la întrebările lui.

— Fii pe pace Părinte, răspunse Cavalerul râzând, sunt oștean și știu să împlinesc orbește poroncile celor mai mari.

Părintele ieși iar Ștefan, vrând nevrând, fu silit să tacă și, de urât, s'adoarmă. Trecură alte două zile in timpul cărora puterile rănitului crescură văzând cu ochii, rana de la cap era aproape tămăduită, iar starea acelei de la coastă se îmbunătățise mult. Părintele Anselm după, ce îi legă rănile, spuse lui Ambrosie să iasă, se așeză pe scaun lângă pat și începu să vorbească cu glasul lui încet și blând:

— Mare este mulțămirea mea, fiule, că te văd in sfârșit ieșit din ori-ce primejdie și îndreptându-te răpede spre o însănătoșire deplină. Cred că aș face rău dacă aș mai intârzia să 'ți împărtășesc niște vești ce știu că au să 'ți tulbure rău atât inima cât și mintea. Datoria mea de preot și de prieten al casei în care ne aflăm este să vorbesc; n'am făcut-o până acum căci, în slăbăciunea în care te aflai, ori-ce sguduire 'ți-ar fi putut primejdui zilele, dar astăzi, când ți-ai recâștigat puterile în mare parte, nu mai pot tăcea căci aș pune în primejdie numele, liniștea, și viitorul unei ființi ce trebuie să ne fie scumpă la amândoi.

Ștefan se uită la el cu mirare.

In noaptea în care ți-ai recâștigat cunoștința n'ai visat....

— O, Doamne—strigă Ștefan, Maria trăește!

— Da, zise călugărul, Maria trăește....

— Oh! zise Ștefan, de ce m'-ai amăgit? O asemenea veste mi-ar fi grăbit îndreptarea!

— Știam, răspunse domol minoritul, că vestea cum că acea pe care n'ai încetat s'o iubești trăește, ar face mult pentru ați grăbi îndreptarea dar mă temeam că întregirea acestei vești să nu te dee din nou pradă fierbințelei și aiurării. Nu te am amăgit, căci Maria pe care ai plâns'o până astăzi ca moartă este Maria soția Cavalerului Albrecht de...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dumnezeule, strigă Ștefan, am găsit-o numai pentru a o perde încă odată !

— Întâlnirea voastră este fără îndoială o nenorocire, urmă Anselm, căci are să redeștepte, poate mai vie, durerea de odinioară, făcându te să înduri pentru a doua oară chinurile ce fusese alinate de vreme.

— Dar ea, cum de și-a călcat jurămintele către mine, cum de m'a uitat și s'a învoit să fie a altuia ?

— O, nu-ți face păcat învinovățind-o, nu știi cât a suferit și prin câte a trecut !

— Dar mi-a jurat că nici odată nu va fi a altuia, este o femeie fără credință !

— Nu știi cum o nedreptățești prin aceste bănueli. Te rog, aibi puțină răbdare și lasă-mă să te pun în cunoștința împrejurărilor care au silit-o să iee pe Cavalerul Albrecht de soț.

Văzând că Ștefan, amețit de această știre cumplită tăcea, călugărul urmă :

— Ți aduci aminte că te aflai la tatăl Mariii, la kneazul Orsat, la Orsățești pe Tutova, când se auzi că Tătarii au năvălit în Țara Leșască și că de acolo se îndreaptă spre Țara Ungurească. Ți-ai părăsit pe loc logodnica, schimbând cu dânsa jurăminte de vecinică credință și iubire și te-ai întors în grabă, ajungând în Maramureș odată cu păgânii, luând parte la luptele ce s'au dat împotriva lor și în care au fost învinși. I-ai urmărit cu oastea Voevodului Latc peste munți și ai luat parte la bătălia hotărâtoare ce s'a dat pe malurile Siretului. Păgânii au fost zdrobiți cu desăvârșire dar Dumneta ai fost lăsat greu rănit, ca mort, pe câmpul de bătălie. Tătarii învinși s'au împărțit în mai multe drâmbe, unii apucând în sus, alții în jos pe Siret și Bârlad, pustiind tot în calea lor.

In oastea Voevodului era și cavalerul Albrecht de Wolkenstein, castelanul acestei Cetăți cu câțiva oșteni nemți și cu oameni de strinsură din satele închinate. El, îndată după bătălie, se puse cu vre-o cincizeci de călăreți în urmărirea dușmanilor, pe Bârlad. Era de mult prieten cu tatăl Mariei și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când, seara, ajunse la porțile Bârladului, auzi că o parte din Tătari apucase pe Tutova, în sus. Cuprins de o presimțire rea, cu toată oboseala oamenilor și a cailor, se puse iar pe urma lor. Satele de a lungul văii erau arse și o mulțume de trupuri slutite de a nenorociților locuitori zăceau pe drumuri.

In revărsatul zorilor era în Orsătești și, pe locul unde fusese satul, găsea niște grămezi de dărămături aprinse, casa kneazului în flacări, trupul lui și acele ale slugilor împrăștiete prin curte. Un om scăpat prin minune de urgia păgânilor, văzând oșteni creștini, ieși din ascunzătoare și povesti cum Tătarii năvălise fără de veste în ziua din urmă, după căderea nopții, măcelărise bărbați, femei și copii, dând pe urmă foc satului. Kneazul care abia avusese vreme să se închidă în casă, încercase în zadar să se apere; Tătarii pătrunsese în întru, ucisese pe kneaz și pe slugile ce-l înconjurau și răpise pe frumoasa sa fiică Maria. După desăvârșirea acestei lucrări de nimicire trecuse, peste dealuri, în valea Similei. Albrecht, după o scurtă odihnă, se puse iar în urmărirea lor, străbătu valea Similei până la gura ei, trecu apa Bârladului și-i urmări în valea Kinezei; tocmai peste Prut îi ajunse. Păgânii, mai mulți decât creștinii, se pregătiră de luptă dar Cavalerul, văzând micul număr al tovarășilor săi, se opri pe loc și trimise Tătarilor pe unul de ai lor care rătăcise și fusese prins de creștini, cu însărcinare să ducă vorbă precum că el nu are de gând să-i supere dacă ei primesc să înapoieze teafără, pe fata kneazului Orsat în schimbul unei răscumpărări bănești. Tătarul se întoarse cu răspuns din partea mârzacului că fata, fiind de o frumusețe minunată, este menită să fie dusă hanului, dar dacă Cavalerul primește să-i numere o mie de zloți, el este gata să i-o lese. Cavalerul fu silit să consimtă și se hotărî ca Tătarii să ducă pe Maria dincolo de Nistru și acolo să aștepte cu dânsa opt zile sosirea banilor. Un oștean credincios al lui Albrecht fu trimis să însoțească fata spre a o păzi de ori-ce necuviință, iar Tătarii, din partea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

lor, trimiseră creștinilor ca zălog pe fratele mârzacului și Cavalerul se întoarse îndată la Bârlad. Cinstea lui era bine cunoscută de târgoveți, dar numai cu greu izbuti să adune banii și, pornind din nou, ajunse la Nistru unde Tătarii primiră banii și predară în mânile lui, numai decât, pe Maria, teafără, dar adânc zdruncinată atât de oboseală cât și de întâmplările grozave la care fusese față.

Albrecht o duse la Bârlad în casa unui negustor prieten lui și, acolo, biata fată fu înștiințată de oameni care te cunoșteau și se întorceau de la război ca ai căzut pe câmpul de bătaie și că aŭ văzut cu ochii cum te duceau la groapă.

— Și numai prin minune n'am fost îngropat, întrerupse Ștefan. Numărul morților era atât de mare în cât nu se mai dovedea cu săpatul gropilor și nevenindu-mi încă rândul, vărul meu Bogdan puse vracii să-mi mai cerceteze trupul iar aceștia mai găsiră încă semne de viață în mine.

— Aceste se întâmplară, pe semne, după plecarea Bârlădenilor, așa că ei aduseră Mariii numai știre dușpre moartea Dumitale, urmă călugărul. Pe când biata fată, care acuma perduse tot ce-i era drag pe lume, se lupta cu jalea-i cumplită, Cavalerul Albrecht se îngrijia ca cuvântul ce'l dăduse negustorilor să fie ținut. Satul Orsăteşti fiind pustiit de oameni, turmele kneazului fiind pierite și casa lui arsă, nu-i mai rămânea Mariii nici o avere, el trebuia acuma să despăgubească pe negustorii care îl împrumutase cu banii răscumpărării din mijloacele lui și era departe de a fi om bogat. S'întoarse aici lăsând pe Maria în sama negustorului la care să afla, strinse puținii bani ce putu să-i adune și trimise cărți fraților lui, în țara nemțească, cerându-le să vândă micile ocini ce le avea acolo și să-i trimită de sârg prețul ce-l vor putea dobândi. Când, după cinci luni de așteptare, credinciosul trimis cu cărțile se întoarse, îi aduse de abia cinci sute de zloți căci nu-i avea atâta se putuse prinde pe ocini. Cavalerul se duse la Bârlad și plăti șase sute de zloți din datorie, iar patru sute se tocmi să-i plătească în patru ani, din veniturile lui de castelan al Cetății noastre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar negustorul la care se afla Maria și soția lui murise și fata era amenințată să rămâie pe drumuri căci neamuri nu avea. Atunci Cavalerul, atât pentru a-i putea da un adăpost teafăr și cinsteș cât și împins de simțirile deșteptate într-însul de frumusețea și de bunătatea Mariei, o rugă să'l primească de soț. Ce era să facă biata fată? Era singură în lume, fără părinți, fără avere și te știa mort. Știa că Albrecht își jertfise tot avutul și se osândise la mai mulți ani de lipsă pentru a o mântui de soarta cumplită ce i se pregătea. Avea acuma prilej să răsplătească binele ce i să făcuse jertfindu-și, la rândul ei, frumusețea și tinerețile pentru a mângâia și a lumina bătrânețile binefăcătorului ei. După ce îl puse în deplină cunoștință a logodnei și a iubirii voastre nevinovate, primi să-i fie soție, cerându-i numai să n'o silească să se lepede de legea în care să născuse. Trei ani au trecut acuma de când bătrânul meu prieten și a adus tânăra nevastă în această cetate și de atunci nici cel mai mic nour n'a venit să tulbure cerul senin al căsniciei lor. Ea, înțelegând și prețuind mărinimia și simțirile alese ce deosebesc pe soțul ei, își devărsă la rândul ei comorile sufletului pentru a-i înveseli și a-i înfrumuseța viața. Și, pe lângă dânsul, noi toți câți trăim împrejuru-i, tot poporul care locuiește pe această vale, toți acei ce o cunosc, se încălzesc la razele acestei bunătăți. Nu este pe împrejur durere care să nu o aline, fericire la care să nu fi luat parte. Deși mijloacele lor sunt din cele mai restrinse, ea găsește chip să vie în ajutorul tuturor nevoiașilor și tot deauna e senină și voioasă. Pentru Albrecht ori-ce dorință a ei este o poroncă, ori ce zice sau face este sfânt, dar ea nu știe ce este o toană femeiască și când cere, cere numai pentru alții.

Imi pare rău că sânt silit să-ți măresc durerea arătându-ți ce ai perdut într'însa, dar împlinesc acuma o datorie sfântă care cere să nu te cruț. Deși, fiind preot de altă lege, nu-i sânt duhovnic, ea a văzut în mine, de la început, un prieten și nu mi-a ascuns nimic din cugetele ei curate. Știu deci cât de mare și cât de curată a fost

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

iubirea voastră; nemărginit de mare a fost durerea Mariei când a aflat că te perduse şi numai cu încetul, vremea, acel vraciu al tuturor durerilor, a putut s'o aline şi s'o amorţească, rămânându-i o amintire tot odată jalnică şi dulce. Te las să judeci ce cumplită sguduitură a primit biata Maria când, de odată, prin fereastra odăei în care să afla, te a zărit urcându-te pe prispa crâşmei unde întâmplarea a voit ca amândoi să faceţi popas. Acuma vei înţelege atât leşinul de care a fost cuprinsă cât şi pricina pentru care nu a primit însoţirea Dumitale. Când te a adus aice, mi-a spus îndată tot şi, cu toate că o rugasem să se ţie de-o parte, ea ştiind că nici-o-dată îngrijirea ce o pot da unui bolnav nişte bărbaţi nu poate înlocui pe acea a unei femei, mai cu seamă în starea de primejdie în care te aflai, te a căutat zi şi noapte: trebue să mărturisesc că datoreşti viaţa acestei îngrijiri neadormite. Când, recâştigându-ţi simţirile, ai cunoscut-o, ea îndată ce te a văzut adormit şi liniştit, m'a chemat şi mi-a cerut s'o sfătuesc şi să-i arăt purtarea ce de acuma trebuia s'o aibă faţă de Dumneta. In urma sfaturilor mele, şi văzându-te afară de orice primejdie, s'a hotărât ca, de o camdată, să nu ţi se mai arăte, însărcinându-mă pe mine să te pun în cunoştinţa durerosului adevăr îndată ce nu va mai fi de temut ca starea să ţi să înrăutăţească în urma unei asemenea veşti.

— Şi n'am s'o mai pot vedea nici odată? întrebă Ştefan desnădăjduit.

— Ba, ai s'o vezi, răspunse Anselm, căci rănile te vor mai ţine la noi încă şease săptămâni cel puţin, şi s'ar da loc la bănueli nedrepte dacă stăpâna casei ar sta atâta vreme la o parte fără a vedea pe un Cavaler ce-i este oaspe în urma rănilor primite în apărarea ei. Dacă, de câteva zile, nu s'a mai arătat, pricina este că am crezut de cuviinţă ca, înainte s'o vezi, să fii pus în cunoştinţa faptelor îndeplinite. Mă temeam că dacă ai recunoaşte-o fiind şi alţii de faţă, să nu se poată da un înţeles rău cuvintelor nesocotite ce ţi-ar fi putut eşi din gură şi să nu sufere mai pe urmă numele ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi când putea-voi s'o văd? întrebă Ştefan cu neràbdare.

— In toate zilele, răspunse Anselm, dar, adaose el, uitându-se drept la dânsul, numai faţă cu alţii. Inseamnă-ţi bine că nu mai trebuie s'o priveşti altfel de cât ca pe o prietenă, ca pe o rudă. Nu hrăni vre-o nădejde vinovată, Maria este hotărâtă să-şi păstreze credinţa către soţ.

Sânt încredinţat că avem în faţa noastră un Cavaler plin de cinste şi că nu te vei încerca s'o întorci de la calea datoriei; încercarea ar fi zadarnică şi ar putea numai să tulbure liniştea viitorului ei. Dacă o iubeşti cum se cuvine să fie iubită, trebuie ca cinstea ei şi bunul ei nume să-ţi fie mai scumpe decât orice în lume.

— Dar ei, întrebă Ştefan, nu i-a mai rămas nimic din dragostea ce a avut-o o-dată pentru mine?

— Ea, înainte de toate este roaba datoriei, răspunse călugărul, şi datoria poroncindu-i să nu cunoască altă dragoste de cât acea a soţului, ştiu bine că va izgoni din inima ei, fără milă, orice altă simţire. Te rog, dacă ţii la numele ei, să nu scăpi nici un cuvânt ce ar putea să dea a înţelege altora că o cunoşti de mai de mult. Dar văd că eşti foarte tulburat şi că-ţi trebuie acuma odihnă numai de cât. Te las să te liniştesti şi voi trimite pe Ambrosie ca să stee cu Dumneta, şi cu aceste cuvinte, Anselm ieşi, lăsând pe Ştefan în prada unui iad întreg de chinuri.

A doua zi, după amiazi, Cavalerul Ulrich se afla la bolnav şi pentru a-l scoate din mâhnirea în care îl vedea cufundat, îi povestea nişte fapte războinice, când Anselm se arătă la uşă şi zise lui Ştefan:

— Stăpâna noastră, care te-a căutat cu atâta îngrijire pe când erai fără cunoştinţă, doreşte să se încredinţeze prin sine de calea ce-ai făcut-o spre bine şi să-ţi arăte recunoştinţa ei pentru vitejia cu care ai apărat-o.

Şi călugărul dându-se la o parte, Maria intră în odaie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

Era albă ca varul și cuprinsă de un tremur ce abia îl putea stăpâni, dar frumusețea ii era uimitoare.

Nici naltă, nici mică, era de o făptură fără greș de la creștet până la picioarele mici și înguste. Părul bogat era auriu, ochii negri, mari, luminoși și plini de bunătate genele lungi și sprincenele bogate, negre și ele, sub o frunte albă și senină; nasul era drept, gura mică. Purta o rochie de lână albă, cu corsajul lung și cu mânecile, largi între umăr și cot, strânse pe braț de la cot în jos; împrejurul mijlocului mlădios purta un colan de fir. Înaintă încet înspre patul lui Ștefan care se schimbase și el la față și o privea înmărmurit.

— Îmi pare bine că văd pe apărătorul meu apropiindu se răpede de însănătoșire, zise ea nemțește, și glasu-i cam surd tremura. Pot în sfârșit să-i aduc mulțămirile mele pentru cavalereasca lui purtare, și întinse mâna lui Ștefan.

Dar Ștefan era atât de tulburat, în cât numai după o bucată de vreme se gândi să iee mâna întinsă și să o sărute fără a putea scoate nici un cuvânt. Maria se așeză pe un scaun lângă patul bolnavului: ar fi vrut să vorbească dar cuvintele nu-i ieșeau din gură. Ștefan, în sfârșit, își reveni în fire.

— Mie mi să cade, milostivă Doamnă, zise el, să-ți mulțămesc pentru îngrijirea cu care m'ai căutat și căreia, o știu de la Părintele Anselm, îi datoresc viața; eu trebuie să-ți rămân vecinic recunoscător.

Vorbele lor urmară, mărginindu-se de o parte și de alta la cuvinte de curtenie, dar cât de departe erau mințile vorbitorilor de vorbele rostite de buzele lor! Ele călătoreau departe, spre un colnic de deal la fundul Tutovei, unde doi tineri nepăsători schimbau odinioară, sub umbra unui ștejar bătrân, jurăminte de vecinică iubire și nevinovate desmierdări!

După un cias, Maria se sculă și luându-și ziuă bună de la Ștefan, ieși din odaie vestindu-l că de acum înainte va veni să-l vadă în fie care zi.

Se ținu de cuvânt, în fie-care zi după amiazi ve-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nea în odaia lui pe când se aflau într'însa Cavalerul Ulrich și Părintele Anselm și lua loc lângă patul rănitului dar vorbele ce le schimbau erau aproape aceleași, curtene dar reci. Și Ștefan se întreba adesea dacă bucuria de a o vedea și de a privi fața ei dulce și frumoasă, nu era covârșită de mâhnirea pricinuită de asemănarea ce o făcea între amintirile de odinioară cu desnădăjduirea de azi.

Cavalerul Ulrich și Părintele Anselm își dădeau toată silința ca să scurteze pentru rănit lungimea zilei. Anselm, mai ales, izbutea adesea să depărteze gândurile care'l chinuiau, povestindu-i întâmplările vieței sale. Ștefan și cu Ulrich ascultau ceasuri întregi, luptele la care luase parte și călătoriile ce le făcuse în țări depărtate căci, în tinerețe, călugărul, urmașul unui neam mare din Saxonia, fusese un cavaler frumos și vestit prin vitejie, și părăsise lumea în urma unei dragoste nenorocite.

XIV

Maria este hotărîtă să rămâie credincioasă soțului ei

Stefan, într'o dimineață, avu bucuria să vadă pe Anton intrând în odaia lui. Bătrânul oștean, destul de uscăcios din firea lui, rămăsese acuma numai cu pielea și cu ciolanele; el purta brațul într'o legătură atârnată de gât.

Mare-i fu bucuria când își văzu stăpânul atât de aproape de însănătoșire. Incepu îndată să-i povestească toate câte le auzise despre Paunașul Codrilor atât de la oștenii Cetății cât și de la țăranii care veneau la strajă.

Deodată, Ștefan se bătu pe frunte și, sculându-se în pat, zise cu glasul schimbat.

— Dă-mi răpede hainele.

Anton, crezând că Ștefan voiește să se scoale începu să-l sfătuiască să șadă liniștit fiind încă prea slab pentru a ieși din pat.

— Adu-mi numai decât hainele și nu mai pierde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vorbele în zadar, îi strigă cu mânie Ștefan foarte mișcat, nu vrau să mă scol, dar îmi trebuesc hainele numai decât: aleargă și le cere.

Bietul Anton, văzând că ele nu sunt în odaie, ieși pe cât de iute îl ierta slăbiciunea și se întoarse în curând urmat de o slugă care aducea în brațe hainele pătate de sânge scoase de pe rănit la sosirea lui în Cetate. Ștefan puse îndată mâna pe dolman și, întorcându-l pe fața din întru, începu să pipăie căptușala din partea stângă a pieptului, dar în zadar: căptușala era tăiată în mai multe locuri și într'însa nu se afla nimic.

— Antoane, zise Ștefan și desnădăjduirea era întipărită pe fața lui, îmi lipsesc niște cărți al căror cuprins poate fi primejdios pentru o lume întreagă; ele mi-au fost încredințate de vărul meu, Bogdan de la Cuhnia, spre a le aduce unor prieteni de ai săi aice! Știi că la pornirea noastră le-ai cusut în căptușala dolmanului și acuma le am căutat și ele nu mai sunt acolo. Cercetează dacă nu cumva le-a găsit cineva când m'au adus aice, dar fără a spune ce sunt și de unde sunt.

Anton ieși iar și, după ce zăbăvi cât-va se întoarse cu Părintele Anselm și cu Cavalerul Ulrich care-i spuseră că cărțile nu sunt nicăiure și că își aduc bine aminte că când au desbrăcat pe Ștefan pentru a-l pune în pat, căptușala dolmanului era ruptă, căci ei căutase cu de amănuntul toate hainele lui pentru a găsi și a pune la o parte lucrurile de preț ce s'ar găsi în ele. In haine nu se aflase nimic, dar oșteanul care fusese găsit zăcând sub cal primise de la tovarășii Păunașului Codrilor împreună cu toate lucrurile Nemților, și o pungă de piele, cu bani. pe care era cusută stema Cavalerului român luate toate de la Ungurii lui Ianoș.

— Se vede, adaose minoritul, că hoții după ce au ucis pe oșteni, v'au căutat pe toți și dând de cărțile cusute în căptușala hainei ce o purtai, le-au scos crezând că poate ar fi lucruri de preț apoi, văzând că sunt niște hârtii ce nu le pot fi de nici un folos. le au lepădat în codru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ştefan era foarte supărat de pierderea cărţilor, căci pe lângă că ele cuprindeau lucrări de cea mai mare greutate, ce-i erau cunoscute numai în parte, ele mai alcătuiau şi puterile lui pe lângă prietenii lui Bogdan în Moldova.

Apoi, deşi împărtăşea credinţa lui Anselm în cât privea soarta lor, totuşi se temea ca ele, prin o întâmplare oareşi care, să nu fi căzut în mânile lui Sas sau în acele ale oamenilor lui şi ştia cât de primejdios era cuprinsul lor. Ii trebuiau acuma alte cărţi, dar nu ştia prin cine să deie de veste lui Bogdan căci Anton nu putea să încalece încă vreme îndelungată şi nu era chip să ceară Cavalerului Ulrich vre-un credincios spre a-l trimite la Cuhnia căci, pe de o parte se temea să nu deştepte astfel bănuieli, iar pe de alta, Cavalerii de la Neamţu fiind oamenii Craiului unguresc îi venea greu să-i facă pe dânşii, după ce ei îl primise în casă şi-l îngrijise, să lucreze pe neştiute împotriva datoriei lor. La urma urmelor, văzu că o singură cale îi este deschisă: ca îndată ce se va îndrepta, să se întoarcă singur la Cuhnia spre a pune pe Bogdan în cunoştinţa celor întâmplate şi a lua de la el alt rând de cărţi.

De Paşti, Stefan, care se sculase din pat de câteva zile, fu în sfârşit în stare să iasă din odaie şi să iee parte la masă împreună cu Maria, cu Cavalerul Ulrich şi cu Părintele Anselm.

Prilejurile de a se găsi împreună cu Maria deveniră mai dese, dar ca nu ieşea de loc din răceala ce i-o arătase la întâia lor întâlnire, ferindu-se mai ales de a rămânea singură cu el. Ştefan simţea că dragostea lui pentru ea creşte din zi în zi şi purtarea Mariei către el, în loc de a-l linişti şi de a'l răci îi stârnea patima mai tare. Puterile i se întorsese acuma cu totul, rănile îi erau tămăduite, vedea apropiindu-se răpede ceasul plecărei şi nu vroia să părăsească Cetatea fără a fi vorbit cu Maria singură. Căuta prilejul fără a-l găsi când, într'o seară, aflându-se cu toţii la masă, Părintele Anselm şi cu Cavalerul Ulrich fură înştiinţaţi că ajutorul vlădicăi catolic

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de Milcov, de care atârnau toate parohiile din Moldova, se afla în Piatra şi, în urma unor întâmplări neprevăzute, neputând veni la Cetate unde era aşteptat, îi ruga să se răpadă cât mai curând la el, având a se întreţine cu ei despre trebi grabnice. Părintele şi cu Cavalerul porniră de sârg spre marea bucurie a lui Ştefan care înţelese că se ivea în sfârşit prilejul căutat de el de atâta vreme. La plecarea călătorilor, se afla în curtea din lăuntru a Cetăţei împreună cu Maria venită acolo spre a-şi lua ziua bună de la ei. Când ea voi să se întoarcă în spre casă, Ştefan, închinându-se, îi zise nemţeşte în auzul tutulor oştenilor ce erau de faţă.

— Inaintea mesei spuneai, milostivă Doamnă că ai suferit de căldura zilei de astăzi şi că, pentru a te răcori vrei să petreci câteva ceasuri afară, sub copacii de lângă poarta Cetăţei. Ţi aş părea oare prea îndrăzneţ dacă te-aş ruga să-mi dai voie să te însoţesc?

Maria rămase o clipă nehotărîtă şi Ştefan înţelese că căuta un cuvânt pentru a nu se afla singură cu el dar, la urmă, se vede că se resgândi, căci zise:

— Cu plăcere, Domnule Cavaler, Hertha adu-mi mantelul şi vină şi tu.

Ştefan, pricepând că ea voieşte ca Hertha să-i însoţească, îşi muşcă buzele şi amândoi, ieşind pe poartă, trecură peste podul mişcător şi se îndreptară spre un brad uriaş aflat la jumătate de cale între pod şi zidul înconjurător, împrejurul căruia era o laviţă pe care se aşezară. Crengile braduluî se lăsau în jos împrejurul laviţei ascunzându-i vederii oştenilor care stăteau în poartă, soarele asfinţise şi noaptea cădea răpede.

Intâmplarea veni în ajutorul lui Ştefan căci, Hertha zăbăvind în casă, el se folosi de această împrejurare, pentru a zice Mariei:

— Mario, de când am aflat că tu mai eşti pe lume, mintea şi inima mi-au fost stăpânite de un singur gând, de o singură dorinţă: să rămân singur cu tine numai un ceas ca să-ţi pot zice cel puţin o parte din câte fierb în mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mario, dacă într'adevăr m'ai iubit o dată, îndură-te de mine, îndură-te de iadul de care am parte și hărăzăști-mi acuma un singur ceas. Nu ai pentru ce să te ferești de mine; iată fata vine, te rog, trimite-o înapoi.

Fără a-i răspunde, Maria zise liniștit Herthei care se apropia de ei:

— Uitasem că n'ai șezut la masă, du-te de mănâncă.

După ce fata se depărtă, Maria ridică ochii ei cei limpezi spre Ștefan, și zise cu glasul ei cam surd dar dulce și plin de un farmec nespus pentru el:

— Sunt gata să te ascult.

— Crud a fost ceasul în care, de abia îndreptat de rănile ce le primisem, fuiu zdrobit de vestea cumplită că ai fost răpită de Tătari și de multe ori, blestemat-am soarta care a hotărât să scap ca prin minune de moarte, numai pentru a auzi îngrozitorul sfârșit al visurilor mele de fericire. Fuseși întâia, singura mea dragoste, toate visurile mele de viitor falnic și strălucit, de nemărginită fericire casnică, erau legate de tine, nu-mi închipuiam viața fără de tine. Și când toate greutățile erau învinse, când nimic nu mă mai despărțea de tine, aud că o soartă mai cumplită de cât moartea te-a smuls din viața mea. Știrea mi se dăduse cu amănunțimi de oameni vrednici de încredere și rănile mă ținuse pe coastă vreme prea îndelungată pentru ca să fi putut nădăjdui că scăparea ta este încă cu putință. De nespus au fost chinurile co le-am îndurat atuncea, când ziua și noaptea îmi închipuiam suferințele tale în mijlocul păgânilor sălbătici, când, o Doamne, te vedeam în vis pângărită de dânșii!

Vremea, cu încetul, depărtă acele vedenii înfiorătoare însă fără a-mi alina durerea, fără a-mi stinge dorul. Dar se vede că măsura suferințelor ce mi-au fost ursite era încă departe de a fi plină, căci acum, când pentru a doua oară m'am trezit în urma unei lupte între viață și moarte, primesc o nouă și cumplită lovitură, aflu ca ai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

scapat de pângărirea păgânilor dar... că ești soția altuia. Și acuma am ajuns să blastăm soarta care n'a vrut ca ferul ce m'a lovit să intre mai adânc pentru ca să cad mort la picioarele tale.

— Nu blăstăma, zise Maria spăriată de patima și de desnădăjduirea cu care Ștefan vorbise, nu blăstăma! Voința cerească hotărăște fie-căruia din noi măsura bucuriilor și a durerilor de care trebue să aibă parte pe pământ, iar, noi, putem numai să ne închinăm înaintea ei și să-i cerem să ne deie puterea trebuitoare pentru a purta cu vrednicie povara lor. Crezi, poate, că durerea mea o fost mică când, abia scăpată de o soartă înfiorătoare, după ce-mi văzusem părintele măcelărit sub ochii mei, am primit vestea grozavă că tu nu mai ești și că sânt lipsită de cel de pe urmă sprijin ce-mi rămânea pe pământ, pe care întemeiasem, în visurile tinereții, fericirea întregii mele vieți? Crezi că inima nu mi s'o rupt când m'am hotărât să fiu soția altuia? Crezi că durerea și dorul meu se stînsese când, de odată, te am văzut înaintea ochilor mei, în dimineața zilei în care ai fost rănit? Crezi că de atunci am mai avut o clipă de liniște și că mici sunt durerile care-mi sfâșie inima?

— Mario, strigă Ștefan, luând mâna ei în mâna lui și strângând-o cu putere, te aud și nu-mi vine să cred cuvintele tale, Mario, înțeles-am oare bine? Tu tot mă iubești?

— Da, zise Maria cu hotărâre, da, Ștefane, te iubesc; iubirea care ai deșteptat-o în mine va pieri numai atunci când voiu pieri și eu.

— O Doamne, zise Ștefan, de acuma uitat-am toate durerile și toate chinurile; visurile de odinioară sunt aproape de împlinire! Mario, mai zi-mi încă odată că nu mă înșel, că în adevăr mă iubești, că mă vei iubi tot-deauna, și ducând mâna albă și gingașă a iubitei la buze, o acoperi cu sărutări fierbinți.

— Da, te iubesc, zise Maria, incercându-se în zadar să-și tragă mâna înapoi, și te voi iubi tot deauna, dar nu da cuvintelor mele un înțeles ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu'l pot avea, te iubesc dar sunt legături care ne despart pe vecie!

— Şi ar fi oare cu putinţă un aseminea lucru? strigă Ştefan. S'ar putea oare ca două fiinţi care se iubesc cum ne iubim să-şi vadă zdrobită toată fericirea, toata viaţa, din pricină că, în urma unor veşti amăgitoare, crezând că nu mai sânt, te ai legat către altul pe care nu-l iubeai? Dar oare care legătură este mai tare, acea către soţul tău, făcută când erai prada unei amăgiri şi silită de împrejurări sau cea dintâiu, către mine, făcută după îndemnul inimii pe când nimic nu-ţi silea voinţa şi nici o amăgire nu-ţi rătăcea mintea? Uitat-ai oare jurământul ce mi l-ai făcut acum patru ani, într'o noapte de primă-vară, senină ca şi asta, că vei fi a mea pentru viaţa întreagă şi îţi aduci numai aminte de acel ce ţi s'a stors într'un ceas de amăgire?

Maria întoarse spre dânsul faţa-i acoperită de lacrimi şi zise:

— Mi-am călcat jurământul către tine din pricina împrejurărilor cumplite ce-ţi sunt cunoscute. Încredinţată că nu mai trăeşti, m'am legat către altul şi preoţi de amândouă credinţele au cerut binecuvântarea Dumnezeiască pentru această legătură. Ori-cât de mari ar fi chinurile ce aş avea să le îndur de acum înainte, oricât de mare este iubirea ce o am către tine, voi păstra neatinsă credinţa jurată soţului meu.

— Dar de ce să jertfeşti fericirea întregei tale vieţi când chiar legea noastră nu opreşte desfacerea unei căsătorii nenorocite. De acum înainte, nimic nu ne mai poate despărţi!

— Ne despărţeşte pentru tot de auna faptul că sunt soţia altuia. Albrecht pentru a mă scoate din robia Tătarilor şi-o jertfit averea întreagă: această jertfă o făcut-o atuncea când nici nu se gândea să mă iee de soţie ştiind că sunt logodită cu altul, ci împins numai de prietenia ce o avut-o pentru tatăl meu şi de mărinimia firei lui. Micile ocini ce le-o avut în Ţara Nemţească le-o vândut pentru a plăti preţul răscumpărărei mele şi puţinul venit ce-l trage din slujbă l'o amanetat pe ani

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

spre a întregi acea răscumpărare; pentru mine a rămas sărac la bătrânețe. Eu eram singură, fără de nici un sprijin pe lume, de la el numai auzit-am cuvinte de mângâiere și de nădejde! Mi-o cerut să-l ieu de soț numai după ce s'o încredințat că nu am nici o rudă, nici un neam la care aș putea să găsesc un adăpost. Și atuncea, departe de a întrebuința vre-un meșteșug pentru a mă ademeni, mi-o atras el singur băgarea de seamă asupra deosebirei de vrâstă între noi, asupra sărăciei lui și asupra vieței singuratice ce m'așteptă aice. De voia mea mi am legat soarta de dânsul, mulțumită să-i răsplătesc o parte din binele ce mi'l făcuse. De atunce bunătatea și iubirea lui n'au slăbit cu nimic, singurul țel ce'l are în viață este de a mă vedea fericită, de a împlini ori-ce dorință aș avea, de a'mi înveseli viața: el trăește numai pentru mine și prin mine. Din partea mea, fac tot ce-mi este cu putință pentru a-i mângâia bătrânețile și a-i dovedi că nu sânt nevrednică de jertfele ce le-o făcut. Și ai voi ca astăzi, uitând acele jertfe, uitând jurămintele facute în fața altarului, să'i sdrobesc rămășița de viață, căci necredința sau părăsirea din parte-mi ar însemna moartea pentru el.

—Dar nu te gândești și la mine, răspunse Ștefan, nu ți-e mila de chinurile mele, vrei să mă osândești să le îndur o viață întreagă!

— Judec durerea ta, după durerea mea, zise Maria, și mâna ei strânse ușor mâna lui Ștefan, dar ești tânăr ai o viață întreagă pentru a mă uita și a-ți găsi fericirea în altă parte.

— Dar dacă nu te-am uitat până acuma, când te credeam pierdută, cum gândești că te voiu uita de acum înainte după ce te-am găsit și când știu că ești pe lume... Mai multă durere ai pentru un soț ce nu'l poți iubi, ce este de altă lege, de alt neam, de cât pentru acel pe care ți'l alesești odinioară ca să-ți fie tovarăș pe viață, care este de aceiași lege și de aceiași limbă cu tine, care te iubește și pe care zici singură că'l iubești?

— Cu vremea durerea ți s'ar fi alinat și stins, or s'ar fi aproape stins dacă întimplarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu ne-ar fi adus iarăşi faţă în faţă. Dar mi-aduci aminte că soţul meu este în adevăr străin, de altă lege, de altă limbă; deci am către neamul meu datoria sfântă, să nu-l fac de ocară, să nu-i dau prilej să se căiască că o luat o Românca de soţie şi că i-o încredinţat cinstea şi fericirea lui. Nu trebue să doreşti ca eu să fac neamul nostru de ruşine în faţa străinului.

— Văd, zise Ştefan desnădăjduit, că te gândeşti la toţi şi la toate, numai la mine nu.

— Ba mă gândesc şi la tine, răspunse Maria, mai mult decât te gândeşti tu singur. Mă gândesc că eşti Cavaler, că porţi pinteni de aur, că pe pavăza ta se află săpate nişte semne ce de veacuri au urmat numai calea cinstei şi, astăzi, tu voeşti să momeşti soţia altui Cavaler a cărui pâne şi sare ai mâncat-o! Şi, dacă te-aş asculta, ai fi în primejdie să vezi, adunându-se la judecată Cavaleri din toată Creştinătatea pentru ca să te osândească la sfărmarea pavezii şi a pintenilor de aur ca fiind un nevrednic şi un viclean.

— Dar se poate oare numi momeală faptul de a-ţi lua înapoi bunul meu cel mai scump, ce-mi fusese răpit? Ş'apoi ce ne pasă nouă de judecata lumii, când lumea pentru noi se mărgineşte la tine şi la mine. Ah, Mario, nu te gândi la mine, dar gândeşte-te la tine. De ce să-ţi jertfeşti tinereţile în braţele unui bătrân pentru care poţi avea cel mult recunoştinţă fiască? Nu eşti sătulă, nu eşti destul de amărâtă până acuma de cuvintele lui de iubire ce te lasă răce, de desmierdările lui de care inimii tale trebue să-i fie groază? O, ştiu că ele sunt pentru tine o pedcapsă, un chin nemărginit de mare. Nu te gândeşti cât de dulce ar fi viaţa lângă acel ce te iubeşte, pe care tu îl iubeşti, a cărui cuvinte de iubire ar găsi răsunet în inima ta, ar face-o să trăsare şi să salte de bucurie, de a cărui desmierdări te ai împărtăşi cu fericire, şi Ştefan încunjură cu braţul mijlocul tinerii femei a cărui trup întreg fu sguduit de un fior.

— N'ai dreptul să dai cu piciorul în fericire, urmă el, ce ne pasă de judecata altora când este vorba

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să ne câștigăm raiul care ne-a fost răpit, și ne mai putându-se stăpîni, Ștefan o strînse cu patimă la piept și i acoperi fața cu sărutări.

Dar Maria, cu o putere pe care nu-i o presupunea, se smulse din brațele lui și făcu un pas spre poartă. Ștefan, sculându-se să repezi ca s'o oprească:

— Ștefan Stroici, zise ea oprindu-se, cu glasul tremurând dar cu fața hotărâtă, iar îți aduc aminte că ești Cavaler și că mă faci să mă căiesc de încrederea ce ți-am arătat-o!

Ștefan, rușinat, rămase mut.

— Rămâi cu bine, zise ea cu glasul îmblânzit, după o clipă de tăcere. Astăzi ne-am văzut pentru cea de pe urmă oară dar de departe ca și de aproape voi dori fericirea ta și mă voi ruga pentru ea. Uită-mă! și cu aceste cuvinte Maria se îndreptă răpede spre poarta Cetății, urmată cu ochii de Ștefan care, în jalea și în desnădăjduirea lui, nu mai găsea nici un cuvânt.

XV

Ștefan Stroici în fața Părintelui Isaia

A doua zi, Ștefan de abia se îmbrăcase după o noapte fără somn, când o slugă intrând în odae, îi spuse că a sosit un călugăr care cere să fie adus înaintea lui.

— Să vie, zise Ștefan mirat.

In curând intră în odae un tânăr călugăr, de statură mijlocie, cu plete lungi castanii și cu barba rară.

El se închină adânc înaintea cavalerului nostru.

— Buna dimineață, Părinte, zise Ștefan, spune-mi, te rog, cine ești, de unde vii și cu ce te pot sluji.

— Nu sânt încă Părinte ci numai un frate neîusemnat, ucenic la Ieromonahul Isaia.

La auzul numelui de Isaia, Ștefan se înroși căci acest nume îi amintea însărcinarea ce-i fusese dată de Bogdan și cărțile pierdute. Se simțea vinovat văzând cât de stăpânit fusese cu gândiri străine de acea însărcinare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Și ce dorește de la mine Ieromonahul Isaia ? întrebă el.

— Părintele Isaia mi-o spus : mergi frate Paisie la Cetatea Neamțului, unde se află rănit kneazul român de peste munți Ștefan Stroici ; cere să fii adus față cu el și-i spune din partea mea : Binecuvântare duhovnicească și sănătate ! Voința lui Dumnezeu o făcut ca cele pierdute să nimerească în mânile spre care erau trimise. Am aflat că cu voia Atot Puternicului rănile kneazului sunt lecuite și, dacă ii va fi cu voie s'asculte molitvele de mulțămire, ce, ca bun creștin, este dator s'aducă Domnului pentru minunata sa scăpare prin glasul unui preot de legea cea adevărată, sânt gata să le zic, dacă va bine-voi să-și deie osteneală să vie până la sihăstria mea.

Înțelesul ascuns în aceste cuvinte nu fu pierdut pentru Ștefan ; el își mușcă buzele și răspunse :

— Mulțămesc Părintelui pentru bunavoința lui și pentru grija ce o poartă sănătății mele sufletești ; mă voi grăbi să merg chiar astăzi la Cuviosia sa, numai de voi afla unde se află sihăstria lui.

— Părintele m'o însărcinat să te duc până la el.

Deși Maria îi hotărâse că nu o va mai vedea, Ștefan nu pierduse nădejdea că va găsi în acea zi, cea de pe urmă în care erau să fie singuri, căci Anselm și cu Cavalerul Ulrich, trebuiau să se întoarcă spre seară, o clipă spre a face o nouă încercare pe lângă iubita lui. El răspunse călugărului :

— Nu știu dacă voi putea merge până după amiazi și nu aș voi să te fac s'aștepți.

— Părintele mi-o spus să mă supun cu totul poroncilor Dumitale și să-ți aștept voia pentru plecare.

— Atunce, zise Ștefan, te voi înștiința îndată ce voi fi gata de plecare.

Călugărul se închină cu smerenie și părăsi odaia.

Veștile ce le primise acum Ștefan de la călu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaras.ro/mdr1901-1932

gărul necunoscut către care îl trimisese Bogdan, redeșteptase într'însul simțul datoriei și a marii răspunderi însușite de el când primise însărcinarea Voevodului. Întâlnirea lui neașteptată cu acea pe care o credea pierdută cu desăvârșire, precum am văzut, îi redeșteptase patima întreagă și această patimă în zilele de pe urmă câștigase într'atâta stăpânire asupra întregii lui ființi în cât lucrarea măreață începută de Bogdan și, a cărei izbândă atârna în mare parte de la izbutirea călătoriei lui, fusese aproape uitată. Cuvintele călugărului îi dădeau a înțelege că întâmplarea făcuse ca cărțile Voevodului să ajungă tocmai în mânile acelui care trebuia să le primească.

Deși simția în urma acestei vești o bucurie și o ușurare mare, totuși cugetul îl mustra pentru ușurința cu care se deprinsese cu faptul pierderei lor. Simțea că cinstea și datoria îi cereau să jertfească toată vremea și toate puterile lui pentru izbutirea unei pricini ce era nu numai acea a lui Bogdan și a lui, dar a unui neam întreg. Ele îi mai poroncea să părăsească Cetatea fără cea mai mică întârziere. Simțirile lui cavalerești, asemene îl mustrau căci nu-și putea ascunde că dacă nu răsplătise căutarea și ospătarea ce o primise la Cetate prin o faptă osândită de toate legile cinstei, aceasta nu se datorea voinței lui. Pe de altă parte dragostea ce o simțea pentru Maria, cu toată hotărârea arătată de dânsa de a nu-și călca datoriile către soțul de care o legase împrejurările, cu toate mustrările lui de cuget, îl împingeau să nu părăsească Cetatea fără o de pe urmă și hotărâtoare întâlnire. Hrănind încă în fundul inimei nădejdea că iubirea ei către dânsul, iubire netăgăduită de ea, tot va învinge la urmă în inima ei, știind că Maria era tot de-a una sculată și îmbrăcată de dimineață, trimise s'o roage să-l primească, zicând că are să-i împărtășească lucruri de seamă și nesuferind întârziere.

Spre marea lui supărare, Hertha îi aduse răspuns că milostiva doamnă se află cam bolnavă și nu-și va putea părăsi odaia câteva zile.

Înțelese atunci că Maria fugea de o nouă întâl-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nire și necazul îi crescu. Ieși din Cetate și se primblă prin livadă chinuit de gândurile cele mai potrivnice. In sfârșit se hotărî să meargă să vadă pe călugăr ; trimise să cheme pe Paisie și întrebându-l dacă poate merge pe jos până la Sihăstric, fratele îi răspunse că ea se află numai la vre-o patru bătăi de arc de Cetate.

Ieșiră împreună pe poartă, înconjurară zidul ei de împrejmuire și scoborându-se în pârâul care curge sub poala de miază-zi a dealului, apucară de a lungul lui la deal. După un mers de un sfert de ceas apucară pe o scursură îngustă la dreapta și se găsiră în curând înaintea unei porți grele de stejar legată cu fier.

Alăturea cu ușa se vedea, în pământ, o deschizătură mică, cu zăbrele de fier, închisă cu un oblon gros de stejar care în clipa sosirii lor era ridicat în sus.

Paisie se opri și bătu de două ori în ușă. Aceasta se deschise îndată și Stefan, urmând pe ucenic, intră într'o peșteră luminată prin deschizătura de lângă ușă. Părețiĭ netezi și bolta bine alcătuită nu-și datorau ființa unei întâmplări ci mânei omului. Chipul peșterei era aproape rotund, în părețĭ se vedeau trei uși într'un canat. Imbrăcămintea se alcătuia dintr'un pat de scânduri acoperită cu o rogojină, având la căpătâiu o cergă și o pernă, patru scaune cu câte trei picioare fără speteze, o masă de brad în patru muchii și un mic dulap de scânduri. La părete în fața patului, era un iconostas cu mai multe icoane, iar înaintea lor ardea o candelă de alamă galbină.

In mijlocul peșterii sta în picioare un călugăr, mic la stat și uscăcios. Pletele rari și barba cam ascuțită erau sure, fruntea de sub potcapul ros era naltă și sprîncenile stufoase. Ochii erau negri, mari, de toată frumusețea și când privirea lor se opri asupra cavalerului el se simți pătruns până în fundul inimii. Nasul era drept cu nările mișcătoare, fălcile puternice, gura mare cu buzele strânse, bărbia puternică. Deși haina îi era din cele mai calice și statura mică, avea o înfățoșare impunătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anul-1901-1932

Ștefan scoase de pe cap căciulița de catifea verde împodobită cu o pană de vultur și, apropiindu-se de călugăr ,se închină și îi sărută mâna, iar Paisie ieși prin una din uși.

— Bine ai venit, zise călugărul cu un glas puternic și cald nepotrivit cu trupu-i sărbed, te aștept de mult.

— Am auzit, Părinte, răspunse Ștefan, că cărțile ce-mi erau încredințate pentru Cuviosia Ta și-mi fusese răpite de tâlhari, printr'o întâmplare fericită, au nemerit în mânile Cuviosiei Tale.

— Noi, creștinii, numim o asemine întâmplare milă și prevedere Dumnezeiască, răspunse călugărul. Cărțile au nemerit la mine încă din ziua aducerii Dumitale la Cetate și, auzind că de o bucată de vreme te afli sănătos, am trimes pe ucenicul meu să-ți vestească sosirea lor, ca nu cumva să te pui în zdruncin spre a dobândi altele și spre a te mântui de grija cumplită ce trebuia s'o resimți, temându te ca aceste scrisori să nu fi căzut în mâini dușmănești.

Ștefan se înroși căci în cuvintele călugărului discoperea mustrarea pentru ușurința cu care se deprinsese cu faptul perderii scrisorilor.

— Așteptam numai îndreptarea mea deplină pentru a mă întoarce la Cuhnia și a pune pe vărul meu în cunoștința nenorocirii ce mi s'a întâmplat, zise Ștefan după o tăcere. Dar, urmă el, ai avut bunătatea să'mi propui să zici însuși Cuviosia Ta, molitvele de mulțămire ce, ca bun creștin, sânt dator să le aduc lui Dumnezeu pentru minunata mea scăpare de moarte: sânt recunoscător Cuviosiei Tale și gata să le ascult.

Un zimbet ușor încreți buzele călugărului:

— Slujbele mele preotești sânt la îndemâna oricărui creștin, mare sau mic, bogat sau sărac; cu atât mai mult sânt gata să mă rog Domnului pentru ruda Voevodului Bogdan și să aduc Cerului mulțămiri fierbinți pentru că ți-o păstrat zilele. Dar nu știu dacă trebuie mai intâi să-i mulțămim pentru primejdia trupească din care ai ieșit sau să-i aducem rugăciuni pentru ca să te mântuie de acea sufletească în care ai căzut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu te înțeleg, Părinte, răspunse Ștefan înroșindu-se, căci înțelesese prea bine.

— Eu mă tem că nu vrei să mă înțelegi, zise călugărul rece.

— Nu cred că am dat până acum Cuviosiei Tale dreptul să te îndoiești de cuvântul meu, zise Ștefan încreținд sprincenile.

— Eu cred, răspunse călugurul nemișcat, uitându-se țintă în ochii tânărului și silindu-l prin puterea privirii să'i întoarcă spre pământ, că am tot dreptul să stau la îndoială asupra acelui ce l'o ales Bogdan spre a-i ține locul într'o lucrare de la izbânda căreia atârnă soarta unui neam întreg!

La auzul acestor cuvinte rostite cu un glas disprețuitor, întâia mișcare a lui Ștefan fu de a căuta mânerul paloșului și de a răspunde în chip răstit, dar înfățoșarea călugărului, privirea lui liniștită și stăpânitoare îl făcu să rămâe nemișcat și-i pironi limba în gură.

— Da, urmă bătrânul cu mai multă putere și stând nemișcat pe loc, credeam că un cunoscător de oameni, ca Bogdan, care știe să puie pe fiecare la locul ce i se cuvine, ne ar fi trimes aice pe un om vrednic de falnica lucrare ce o urmărim, pe un bărbat cu inimă stăpânită numai de iubirea de neam și dorul de a'l desrobi, iar nu pe un fătfrumos oarecși-care gata să uite tot pentru o poftă nelegiuită de femeia altuia!

— Părinte, răspunse atunci Ștefan liniștit dar hotărât, uitându-se la rândul lui drept în ochii călugărului, haina ce o porți mă împedică să dau vorbelor Cuviosiei Tale răspunsul ce l'aș da altuia. Dar mă nedreptățești. Vina mea, dacă vină este, nu-i atât de mare cum ți-o închipui: am fost numai om când nu-mi era iertat să fiu om. In cât privește cărțile lui Bogdan, pierderea lor a fost pricinuită de întâmplări ce nu le putea prevede nime și știi că eram în neputință de a face ceva pentru aflarea lor. Dar, mă mai învinuești că aș fi uitat însărcinarea ce mi-a încredințat-o Bogdan și că aș fi pus în primejdie izbânda lucrărei care trebuie să ne fie tuturora mai scumpă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdr/1901*1932

decât ori-ce pe lume şi că aş fi uitat-o împins de o poftă neligiuită pentru femeia altuia. Nu vreu ca această bănuială să apese asupra mea şi cer să asculţi de la mine, fie ca duhovnic fie ca namestnic a lui Bogdan po locurile aceste, povestirea împrejurărilor care au facut ca purtarea mea să poată stârni bănueli în mintea Cuviosiei Tale.

Călugărul făcu lui Ştefan semn să ieе loc pe un scaun şi aşezându-se pe altul în faţa lui, îi zise:

— Vorbeşte, te ascult!

Ştefan povesti logodna lui cu Maria, rătăcirea în care îi adusese pe amândoi împrejurările, făcându'l pe el s'o creadă în puterea Tătarilor pe când ea era încredinţată de moartea lui. Povesti căsătoria Mariei cu Cavalerul de Wolkenstein, viaţa lui în cei patru ani de pe urmă, nedreptatea Craiului Lajos către dânsul, mergerea la Cuhnia şi convorbirea cu Bogdan, însărcinarea ce-i o încredinţase acesta, povesti întâlnirea cu Maria, lupta cu hoţii şi aducerea lui la Cetate, povesti, în sfârşit, cum se găsise faţă în faţă cu iubita şi toate câte se petrecuse între ei.

— Ca duhovnic, urmă el, eşti dator să-mi dai iertare de păcate, dar această iertare nu-mi ajuuge, îţi cer să vorbeşti acum ca namestnic al lui Bogdan şi să te rosteşti, fiind în deplină cunoştinţă a împrejurărilor, dacă purtarea mea este într'adevăr acea a unui nevrednic de încrederea ce a pus Bogdan într'însul.

— Purtarea Dumitale, zise Isaia îmblânzit prin mărturisirea tânărului, nu este neprihănită nici ca creştin nici ca părtaş la o lucrare măreaţă. Ca creştin eşti vinovat căci ai voit să momeşti soţia legiuită a altuia şi numai credinţii ei către soţ şi datorie se mulţămeşte faptul că ai rămas pe marginea pierzaniei. Ca trimis al lui Bogdan însărcinat cu ducerea unor cărţi de văjnicia celor purtate de Dumneta, a căror cădere în mâni rele putea să pricinuiască nu numai moartea celor mai aprigi susţiitori ai lucrării noastre dar chiar şi nimicirea ei, eşti şi mai vinovat. Fiind dată însemnătatea acelor cărţi, erai dator să le fereşti de orice întâmplare, urmând şleahul cel mare, iar nu să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

apuci de-a curmezișul prin codri, uitând grija lor pentru o deșertăciune cum este însoțirea unei femei ce nici nu o cunoșteai. Insă uitate fie păcatele trecutului, întâia parte a însărcinărei ce ți-o dat-o Bogdan, aducerea cărților în mânile mele, o fost îndeplinită, întâmplarea sau, mai de grabă, voința lui Dumnezeu, o îndreptat greșala făcută de ușurința Dumitale. Dar înainte de a începe îndeplinirea celor ce rămân de făcut, vreu să știu dacă ești hotărât să jertfești pentru izbânda lor orice altă patimă, orice altă nădejde.

— Am hrănit în zilele din urmă, răspunse Ștefan, o nădejde ce o numești nelegiuită. Acea de la voința căreia atârna îndeplinirea ei nu mi-a lăsat nici o îndoială că această nădejde este deșartă și că trebuie s'o îngrop pentru vecie! Nu mai este, deci, nici o pricină care ar putea să mă facă să șovăiesc în calea apucată și nu-mi mai rămâne altă patimă și alt scop decât desrobirea neamului nostru și răsbunarea nelegiurilor a căror pradă acest neam este de veacuri.

— Am pierdut din pricina....rănilor Dumitale, zise călugărul, săptămâni menite în gândul meu să fie întrebuințate la o muncă rodnică. Astăzi nu mai avem nici măcar o clipă de pierdut. Ne vom pune îndată pe lucru și mâne trebuie să plecăm. Cred că vindecarea Dumitale este destul de înaintată pentru ca să poți călători?

Gândul de a părăsi Cetatea și a se depărta de Maria ar fi părut lui Stefan nesuferit cu o zi înainte, stăpânit cum era de iubirea lui, dar atât hotărîrea Mariei cât și cuvintele călugărului zdrobise în el ori-ce nădejde de a-și vedea dragostea încununată de izbândă. Pe de altă parte simțirile lui cavalerești se deșteptase și ele nu'l îngăduiau să mai rămâe oaspele unor oameni care, prin starea lor, erau dușmanii pricinii îmbrățoșate de dânsul și în fața cărora putea să se găsească în curând cu paloșul în mână.

— Acei ce m'au îngrijit cred că încă o săptămână de liniște mi-ar putea fi de mare folos, dar mă simt chiar astăzi destul de tare pentru a te însoți. Numai nu știu dacă până mâne voiu putea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

găsi un cal căci atât al meu cât şi acel al slugei mele au fost ucişi în lupta cu hoţii.

— Mă însărcinez să'ţi găsesc până mâne un cal de care ar putea rămânea mulţămit ori ce oştean, răspunse călugărul. Bogdan îmi scrie că deşi el te-o pus în cunoştinţa lucrurilor, totuş nu o putut să intre în amănunţimi, întâiu pentru că i-o lipsit vremea ş'apoi fiind că chiar el nu le cunoaşte toate. Urmează deci că fără a mai întârzia să'ţi împărtăşesc acele ce sunt de neapărată trebuinţa. Dar avem multe de vorbit şi nu te vei putea întoarce la Cetate până de seară, vei fi deci silit să te mulţămeşti cu masa ce ţi-o va putea da un biet călugăr.

— Sânt oştean, şi deprins să mă mulţumesc cu cât găsesc, răspunse Ştefan.

— Dar este nevoie să-ţi câştigi răpede puterile. Din fericire un nepot al meu, pe care-l aşteptăm din ceas în ceas, vânător şi pescar vestit, mi-o trimis o căprioară şi câteva hârzoabe de păstrăvi afumaţi. Două ploşte mari cu vin vechiu de Nicoreşti însoţeau acele merinde şi astă-zi sânt în stare să fac cinste oaspelui meu.

XVI

Părintele Isaia arată lui Ştefan Stroici chipul în care a lucrat.

Tocmai atunci intră ucenicul Paisie aducând, pe o tablă de lemn, o ploscă, două ulcele de lut şi un colac cald.

— Până ce va sosi ciasul prânzului şi nepotul meu, zise călugărul, putem să stăm de vorbă. O ulcică de pelin vechiu şi o bucată de colac proaspăt îţi va da putere şi răbdare. Apoi, umplând amândouă ulcelile :

— In sănătatea Dumitale sufletească şi trupească şi în izbânda lucrării noastre, zise el ciocnind cu Ştefan.

După ieşirea ucenicului, călugărul începu să arăte lui Ştefan starea în care se aflau atât Mol-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dova cât şi ţările megieşe, apoi îi destăinui în chip amănunţit alcătuirea întregii mişcări.

— Făcusem cunoştinţa lui Bogdan, zise el, cu prilejul războiului purtat de Laţc cu Tătarii, în Moldova ; faima vitejiilor Voevodului ajunsese de mult până la noi şi în curând îmi putui da seamă de însuşirile strălucite cu care era împodobită mintea lui.

Faptul că inima fie-căruia din noi era stăpânită de aceeaşi mândrie de neam ; de acelaş dor de a'l dezrobi şi de a lucra la mărirea lui ne apropie răpede făcând să nască între noi o temeinică prietenie. După încetarea războiului, l'am urmat la Cuhnia unde am petrecut împreună mai multe săptămâni şi atunce, în urma unor lungi şi amănunţite chibzuinţi, am hotărât să ne punem la lucru spre a răsturna pe Sas, a întruni într'o singură oblăduire pe toţi Românii din această parte a munţilor spre a ridica pe Bogdan în scaunul nouei Domnii.

La întoarcerea mea în ţară, mi-am început lucrarea întâi în popor. Doi ani de zile de a-rândul am mers din sat în sat, am auzit plângerile lui şi am căutat să deştept în el dorinţa de mântuire. Haina ce o port depărta de mine ori-ce bănuială şi-mi dedea prilejuri pentru a p'trunde în fundul inimii sătenilor. Când vorbeam cu obştea, imi măsuram cuvintele cu îngrijire, ast-fel că, chiar dacă erau auzite de oamenii lui Sas, puteau să fie luate numai drept cuvinte de mângâere sufletească.

In sfaturile mele cu ei nu puteam atinge partea cea mai înaltă a scopurilor mele : dezrobirea neamului de sub domnia străină şi întemeierea unei mari Domnii româneşti; ei n'ar fi înţeles o asemenea cugetare, s'ar fi spăriet de ea şi s'ar fi depărtat de mine. Poporul nostru este îndrăzneţ, el desprefueşte viaţa căci viaţa pentru dânsul are aproape numai amărăciuni ; fiind nepăsător de moarte, căci primejdiile de tot felul în mijlocul cărora trăeşte l'au deprins cu dânsa din copilărie, o înfruntă cu uşurinţă pentru cel mai mic câştig, şi chiar adesea numai dintr'un dor de vitejie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndm1901-1932

Lefegiii români furnică în oştile stăpânitorilor străini şi pretutindeni se aduc numai laude strălucitei lor vitejii. Dar, despărţiţi de veacuri în obläduiri mici, vecinic supuşi domniei străine, s'au deprins cu dânsa : gândul că neamul lor este mare la număr, că dacă el şi-ar întruni puterile ar putea să fie de sine stătător, mândria de el, dorul de mărire şi de fala lui le este străin, puţini sunt acei în stare să 'l priceapă. Dacă Sas ar fi fost un stăpânitor drept şi vrednic, poporul ar fi fost mulţămit de el şi n'aş fi putut găsi nici o părghie pentru a 'l ridica, n'aş fi putut avea nici o înriurire asupra lui. Dar lăcomia, jafurile şi nedreptăţile Voevodului sunt simţite e toţi, ticăloşia ocârmuirei lui o stârnit în toate sufletele ură şi dor de mântuire.

Vorbeam deci cu poporul de nevoile lui zilnice, mulţămindu-mă să hrănesc în inima lui simţirile de împotrivire ce le vedeam. Când găseam însă vre-un om mai deştept, mai hotărât, în care dorul de răzbunare pentru nedreptăţile suferite vorbea mai cu putere, atuncea mi sileam să deştept intr'însul voinţa de a-şi tâlmăci simţirile prin fapte. Când îl vedeam bine pregătit îi descopeream o parte din scopurile mele şi îl legam prin jurământ strasnic la neobosită părtăşie în munca mea pentru dezrobirea obştească, la supunere oarbă către mine. Il însărcinam să lucreze necontenit printre cei-lalţi săteni, hrănind cu cea mai mare râvnă focul nemulţămirii ce fierbea într'înşii şi să aţiţe în inimele lor dorinţa de a se împotrivi jafurilor şi nedreptăţilor Stăpânirii. Mai era însărcinat să aleagă prin satele învecinate oameni hotărâţi ca el, de a cărora credinţă îmi era răspunzător, şi pe cari îi punea pe urmă în legătură cu mine.

Astăzi puţine sunt satele unde să nu am mai mulţi aseminea credincioşi. Cea mai mare parte din ei ştiu numai că ţelul ce-l urmărim este răsturnarea lui Vodă şi punerea pe scaun a unui stăpânitor drept, vrednic şi cu durere de popor. Dar câţi-va din ei; mai deştepţi, mai vrednici de credinţă, ştiu că ţintim mult mai departe şi că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ostenelile noastre sunt menite a întemeia, sub Domnia lui Bogdan, o mare Țară Românească, cuprinzând într'însa toate obladuirile dintre munți și Nistru.

Ei sunt oameni de frunte a căror minți vioae au priceput îndată mărimea acestei cugetări și în a căror inimi calde s'o trezit iubirea de neam; ei sunt astăzi ajutorii mei cei mai neobosiți, sfetnicii mei cei mai de credință Dar lucrarea mea nu s'o mărginit numai la popor, ea s'o întins și asupra boierimii: Sas o nedreptățit fără cruțare pe acei knezi și juzi ce n'au voit să se facă unelte supuse a patimilor lui; multe case au fost necinstite și batjocurite de nevrednicii săi fii. Credincioșii mei din popor mă puneau în cunoștința trecutului și a împrejurărilor fie-cărui nemulțămit; mi-era lesne în urmă, intrând de a dreptul în vorbă cu ei, să-mi dau seamă despre acei care erau vrednici de încredere. Aveam a face cu oameni de neam vestit, cei mulți din ei erau oșteni care-și făcuse un nume falnic prin războaie; firile lor mândre și dârje erau cuprinse de un dor nemărginit de răzbunare, pentru nedreptățile și ocările suferite: munca mea printre dânșii o fost ușoară. Cu toții cunoșteau pe Bogdan al cărui renume de oștean viteaz și de cârmuitor drept și vrednic străbătuse de mult până la ei; primiră cu bucurie să lucreze cu mine la înlocuirea lui Sas printr'însul. Toată greutatea era de a-i întruni, de a stinge vrăjbile și neînțelegerile dintre ei și de a îndrepta pornirea lor pe calea cea dreaptă. Cu încetul am învins această greutate și am avut fericirea să văd dușmani neîmpăcați dându-și mâna spre a lucra de acum împreună la mântuirea obștească. Pentru cei mai mulți din ei această lucrare nu este decât un mijloc de răzbunare, unii, o știu, iau parte la ea împinși mai cu seamă de nădejdea să se îmbogățească cu prilejul unei Domnii noi sau prin dobânda ce lo va ieși din războaiele ce le vom purta; alții, în sfârșit, s'au unit cu noi din pricina dorului de vitejie firesc în inima fie-cărui oștean. Puțini sunt acei cu suflete alese, în care arde acelaș dor ce arde în noi și sunt gata să jertfească tot pentru mântuirea și mă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rirea neamului lor. Dar acestea erau puterile ce s'au putut aduna pentru purtarea luptei care are să ne ducă la izbândă, din ele trebuia tras tot folosul putincios.

Rămânea acuma un pas greu de făcut: era trebuință de un povățuitor, de un cap al întregii mișcări care, întrunind în mâna lui toate puterile, să le îndrepte cu dibăcie spre țel.

Mă temeam ca alegerea acestui povățuitor să nu deie loc la certe, căci printre knezi erau mulți care prin stare, prin faimă războinică și prin alte însușiri erau în drept să râvnească la această sarcină pe cât de cinstește pe atât de împovărătoare. Spre mirarea mea însă, când i-am adunat la o sfătuire tainică, ei cu toții au hotărât, într'un glas: că de oare-ce toată această mișcare fiind pornită de la mine și eu bucurându-mă de toată încrederea lui Bogdan, se cuvinea ca, și de acum înainainte, să fiu tot eu povățuitorul lor, făgăduindu-mi supunere și ascultare. Nu m'am mulțămit cu această alegere, i-am întrunit pentru a doua oară, în număr mai mare, le-am zis că sânt gata să las locul de căpetenie altuia mai vrednic, mulțămindu-mă a 'i fi sfetnic, dar ei au hotărât din nou că acest loc mi se cuvine numai mie și cu toții mi-au făcut jurământ de oarbă supunere.

Întinsesem cercul silințelor mele peste hotarele Moldovei și făcusem legături de prietenie cu fruntașii țărilor românești de pe Siret și Prut, chiar înainte de a întruni în mânile mele toate firile mișcărei. Izbutisem să găsesc printre fruntașii lor oameni care au înțeles foloasele unei lucrări obștești; mi se făcură făgăduinți că mișcarea împotriva lui Sas va fi sprijinită de megieșii români ai Moldovei.

Am adus pe cei mai de seamă din ei aice, i-am adunat la un loc cu căpeteniile tovarășilor mei din Moldova în mai multe întruniri și i-am făcut să priceapă folosul ce l'ar trage cu toții închegând în aceiași mână puterile lor răzlețe, puteri mici câtă-vreme fiecare din ele lucra la o parte, dar vajnice odată strînse împreună. Când m-au întrebat care ar puteă să fie mâna destul de puternică și de dibace

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru a putea ţinea închegate aceste puteri, le-am numit pe Voevodul Bogdan din Maramureş, pe care îl rădicam întâi la scaunul Moldovei, iar pe urmă îl făceam Domn al tuturor Românilor dintre munţi şi Nistru. Nici unul nu se ridică împotrivă acestui cuvânt dar cu toţii se legară să lucreze în ţările lor pentru a lăţi faima numelui lui Bogdan.

S'au ţinut de cuvânt: astăzi acest nume răsună pretutindeni între Siret şi Nistru şi Bogdan este privit de Românii de pe acele locuri ca cel mai falnic fiu al neamului românesc, ca mântuitorul şi ocrotitorul firesc al acelui nume. De atunci am păşit repăde spre ciasul hotărîtor, acel cias nu mai poate întârzia: mişcarea este pregătită în toate amănunţimile ei şi am cerut lui Bogdan să vie el însuşi sau să-mi trimită un credincios cu care să putem hotărî ziua în care va izbucni.

Inainte însă de a putea lua o asemenea hotărîre, spre o mai bună închezeşuire a izbândei noastre, trebuie ca împreună cu Dumneta să adunăm căpeteniile tovarăşilor noştri de luptă, atât pe acele din boierime cât şi pe acele din popor.

Aşteptam cu mare nerăbdare să te văd însănătoşit căci în acel sfat trebuie ca Dumneta, rudă, şi sol al lui Bogdan, să iei în numele lui oareşicari îndatoriri menite a avea o înriurire puternică asupra mişcării noastre.

Ştii că la noi pământul este al Stăpânirii, că locuitorii aice, ca şi Românii de peste munţi, nu sunt stăpâni desăvârşiţi pe el. In satele stând, în puterea unor drepturi strămoşeşti, sub ascultarea knejilor, sătenii se bucură de roada pământului muncit de ei, iar kneazul ie numai dijmă din acea roadă, mai bucurându-se de osebite venituri cum sunt acele de pe mori, de pe crâşme, de pe heleşteie şi altele. In satele unde, în loc de knezi poroncesc juzi numiţi sau întăriţi de Stăpânire, dijma se stringe de dânşii pe seama lui Vodă iar ei, pe lângă venitul de pe mori, crâşmă şi heleşteie, se folosesc şi de o parte din gloabele plătite de locuitori pentru judecăţi.

In vremile din urmă, când sub un cuvânt, când sub altul, Sas o izgonit pe mai mulţi knezi din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

knezatele lor, punând juzi în loc şi făcând dintr'însele sate domneşti.

Pe de altă parte, pe lângă dijma legiuită luată din vechime, mai ie acuma alte două dijme, atât de la locuitorii satelor domneşti cât şi de la acei ai satelor knejeşti; nemulţumind într'acest chip atât pe knejі cât şi pe sătenii de rând. Nădejdea că venind Bogdan în locul lui Sas aceste neajunsuri să vor îndrepta, nu m'o ajutat puţin în lucrarea mea şi eu n'am stat la îndoială ca să le fac făgăduinţi în această privinţă. Acum socot că dacă aceste făgăduinţi ar fi reînoite în chip lămurit de credinciosul lui Bogdan ele nu ar putea decât să facă pe tovarăşii noştri să lucreze cu o râvnă mai deosebită şi mai aprinsă.

Iar în ziua în care va izbucni mişcarea, lăţirea vestei foloaselor făgăduite de Bogdan va mări în chip simţitor numărul nostru. Pentru a mulţumi pe ţărani va trebui deci să te legi, în numele Voevodului, că din ziua în care el să va urca pe scaunul Domniei, nu se va lua de la locuitori mai mult decât o singură dijmă pe an din roada pământurilor muncite de ei şi că numărul zilelor de clacă va fi acelaşi ca în trecut.

Spre a atrage cu desăvârşire pe knejі, va trebui să le făgăduieşti că noul stăpânitor le va întări în chipul cel mai desăvârşit, prin privilii liniştita şi vecinica stăpânire a veniturilor satelor stăpânite de ei, atât lor cât şi urmaşilor lor. Iar pentru a atrage pe juzi, mai numeroşi decât knejii şi bucurânduse în cea mai mare parte de o mare trecere în satele lor, va trebui să te legi că noul Voevod va răsplăti slujbele juzilor care vor ţinea cu el, hărăzindu-le pe vecie lor şi urmaşilor lor atât veniturile de care se bucură astăzi cât şi dijma ce o ie acuma stăpânirea, asemănându-i cu totul cu knejii. Cred că va fi bine să te legi prin jurământ că aceste făgăduinţi vor fi împlinite cu sfinţenie.

Am luat deci toate măsurile pentru ca peste trei zile knejii şi juzii cei mai de seamă şi un număr de săteni fruntaşi să s'adune la casa kneazului Baloş din Poiana. Această adunare nu va

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

putea da loc la bănueli de oare-ce, în ziua Sfinţilor Impăraţi Constantin, şi Ileana, kneazul Baloş, a cărui singură fată se numeşte Ileana, are obiceiu să adune la dânsul cu acel prilej, în fiecare an, pe prietenii şi cunoscuţii lui.

De acolo vom porni la Iaşi şi peste Prut spre a încheia, în numele lui Bogdan, legături şi cu tovarăşii noştri de pe acele locuri care au şi ei nevoi şi dorinţi ce ţi le voi arăta pe drum. Ne vom întoarce pe la Bârlad unde vom hotărî cu Toma Alimoş ziua în care va trebui să aruncăm vălul. Puterile noastre nu sânt de dispreţuit. După socotelile mele Moldova singură ne va putea da, din întâia zi, opt mii de oameni pedeştri şi şease mii de călăreţi. Cu această putere ne va fi uşor să închidem pe Sas în Suceava. Ieşănii şi Hotinenii s'au legat să ne aducă câte două mii de călăreţi şi câte o mie pedestrime, Orheienii şi Lăpuşnenii vor veni în ajutorul nostru cu cinci mii de călăreţi şi o mie de arcaşi vestiţi, iar Gheorghiţă a Salgăi, unul din Căpitanii Codrului, ne va aduce patru mii de călăreţi, astfel că cel mult o lună după isbucnirea răscoalei vom avea la îndemână o oaste cuprinzând nouă-spre-zece mii de călăreţi şi unspre-zece mii de pedestrime cu care vom aştepta sosirea lui Bogdan şi a Maramureşenilor lui.

Cât priveşte cetatea Neamţului, cel mai tare din toate adăposturile lui Sas, ea va fi în mâna noastră chiar din ceasul în care se va da semnul luptei, precum îţi-voi dovedi-o chiar azi şi din capul locului vom dobândi astfel un loc de mare tărie, pe care ne vom putea răzăma la ori ce întâmplare, şi unde ne am putea adăposti după vre-o neizbândă vremelnică.

Şi care sunt puterile ce Sas ne le poate pune împotrivă? Miezul puterei lui este alcătuit din o mie de slujitori Unguri şi Saşi care stau în Suceava, şi de alte câte-va sute împrăştiete prin celelalte oraşe; aceşti de pe urmă vor fi măcelăriţi sau prinşi de poporul răsculat iar Knejii şi juzii prieteni lui chiar dacă ar fi urmaţi de toţi oamenii din satele lor nu sunt în stare să adune mai mult de şease mii de oameni, pe jumătate că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

lăreți și pe jumătate pedeștri, adică toată puterea lui nu va putea alcătui nici o treime din puterea noastră.

— Dar Bârlădenii? întrebă Ștefan. Nu te bizui pe ajutorul lor?

— La Bârlad, cu toate ostenelile noastre, cu tot ajutorul ce ni'l dă Toma Alimoș, am dat peste greutăți mari. Toată puterea țării este în mâna fruntașilor târgului și ei se află în legături strinse cu Sas. Până acuma am putut câștiga numai pe vre o câțiva din ei. Șoltuzul și pârgarii sunt atât de aplecați spre Sas și, mai ales, spre Basarab, în cât nici nu am încercat să ne lipim de ei.

Toma Alimoș are o vază mare în țara lor și la chemarea lui sânt încredințat că vor răspunde o parte însemnată din knezi și din săteni; după socotelile noastre ar putea aduna împrejurul lui la patru mii de călăreți și tot atâți oameni pedeștri. Dar, de-o-cam dată, va fi silit să-i întrebuințeze pentru a se lupta în țara lui cu puterile ce vor fi adunate de târgoveți, și nu se va putea uni cu noi înainte de a-i fi învins. Ori-cum, tot ne ajută mult prin faptul că-i împiedecă să mărească numărul dușmanilor noștri.

Acuma îmi rămâne să-ți mai destăinuiesc o parte însemnată, poate chiar cea mai însemnată din toată chibzuiala mea.

Intr'o lucrare ca a noastră, multe se pot dobândi printr'o minte înțeleaptă și ageră, printr'o inimă tare și prin brațe puternice, dar puterea minții, a inimei și a brațelor se înzecește când, cu dânsa se unește puterea banului. Cu banul se dobândesc brațe vânjoase și arme pentru acele brațe, prin banul bine întrebuințat în ajutoare date la ceasul potrivit, se vine în ajutorul prietenilor strâmtorați, slabi de înger, împedicându-se astfel trecerea lor în partea potrivnicului; prin bani se pătrunde până în sfaturile lui și se ajunge la cunoștința tainelor lui celor mai ascunse; cu bani, în sfârșit, se țin oștirile, se întregesc din nou șirele lor împuținate, să înlocuesc armele tocite sau pierdute.

Văzându-mă ajuns în capul unei ocărmuiri tai-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nice, lucrând împotriva ocărmuirei nemernice a lui Sas, m'am gândit să am şi eu slujitorii mei în faţa slujitorilor lui, visteria mea în faţa visterici lui. Dar, cu deosebire că această visterie nu trebue să se umple din avutul câştigat prin sudoarea celui sărac, prin jaf şi prin înşelăciune, ci prin bir pus străinului şi prin dijmuirea cât de mare, luată de la jefuitorii norodului, chibzuite astfel ca măcar o parte din jaf să poată fi întrebuinţată de mine pentru mântuirea lui. Ai auzit vorbindu-se de Păunaşul Codrilor şi de isprăvile lui, îi datoreşti faptul că te găseşti în viaţă. Află că Păunaşul Codrilor nu este nici un lotru obicinuit nici un haiduc stăpânit de setea prăzii sau de vre un dor nebun de voinicie. Cetaşii lui nu sunt nişte lotri şi el este Căpitanul care poroncește slujitorilor mei. Ei alcătuesc floarea oştirii mele şi în în ziua în care se vor sfărâma lanţurile Moldovei ei vor lupta în fruntea tuturora.

XVII

Ştefan Stroici face cunoştinţă cu Mihu

Ştefan rămăsese mut de surprindere:

— Văd în ochii Dumitale nu numai mirare la auzul acestor veşti neaşteptate dar şi scârbă. Fiind oştean deprins a te lupta cu duşmanul în faţa lumii, în luptă voinicească dar cinstită, te temi să nu te vezi silit să primeşti, ca tovarăşi de luptă, voinici de codru care lovesc într'ascuns sau chiar de dinapoi şi luptă nu pentru cinste ci pentru pradă.

Linişteşte-te! Nici unul din cavalerii rătăcitori despre care vei fi auzit povestindu-se de cântăreţii din apus sau la şăzători, împrejurul focului otacelor, n'o purtat vr'o dată, la şold, spadă mai neprihănită decât paloşul Căpitanului meu. El o ieşit din teacă numai în apărarea celui slab şi nedreptăţit, el o lovit numai pentru pedepsirea nedreptăţii, a răutăţii şi a răului în luptă dreaptă de viteaz, faţă în faţă şi ochi în ochi, el n'o intrat în teacă decât cu cinste.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
nov.statransilvania.ro/mcrr1901-1932

Oștenii mei sunt împărțiți în toate satele Moldovei, de la hotarul leșesc până la cel muntenesc, de la munți până la Siret: un jurământ de oarbă și neapărată supunere îi leagă către mine și către Căpitanul ce l'am pus în fruntea lor. De câte ori mi se aduce vestea unui jaf, unei nedreptăți făptuită de oamenii lui Sas, prin focuri aprinse pe dealurile cele mai înalte ale țării, înșirate după împrejurare, când într'un chip când într'altul, putând astfel înlocui vorba sau slova scrisă, se chiamă la un loc dat un număr de oameni sub poronca Căpitanului sau a unui namestnic al lui. În curând nedreptatea este îndreptată sau pedepsită, dobânda luată pe nedrept înapoiată păgubașului, iar făptuitorul globit. O treime din gloabă este împărțită la oameni, două treimi, partea Căpitanului, se varsă în vistieria noastră. De două ori până acuma izbutit-am să punem mâna pe birul țării trimis de Sas peste munți. De anul trecut am pus bir pe negustorii străini ce trec prin țară. Ne plătesc aceiași vamă ce o plătesc lui Sas și, până astăzi, cu toate străjuirile lui Vodă încă nici un negustor n'o izbutit să iasă din țară nevămuit de noi. Lucrul nu s'o făcut fără de veste ci pe față; s'au pus la toate granițele tăbliți arătând cât era să se plătească de fiecare și pentru orice soiu de marfă. Cu banii adunați am alinat suferinți, am ajutat oameni săraci, ne-am făcut prieteni credincioși, am pătruns până în sfaturile lui Sas, am adunat arme pentru ciasul luptei și ne mai rămân grămezi de aur și de argint pentru purtarea războiului de mântuire. Mergi de cutreeră țara, oprește-te atât prin curțile knejilor cât și prin bordeiele sărăcimii, abate-te chiar și prin casele acelor ce țin cu Vodă: sânt încredințat că nicăiri nu ți se va putea dovedi măcar o faptă mișelească a Păunașului, o picătură de sânge nevinovat vărsat de el, o cruzime zadarnică săvârșită, un capăt de ață luată pe nedrept de oamenii lui fără ca fapta să nu fi fost pedepsită de dînsul de sârg și cu cea mai neînduplecată străsnicie! Tot norodul sărac s'închină astăzi în numele lui, toți îl binecuvântează.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cetele de hoți care jupuiau țara mai nainte au fost stinse de el și drumețul pacinic poate astăzi să doarmă cu desagii de bani și fără arme pe drumul mare, dar folosul cel mai de preț ce l'am dobândit este poate încrederea poporului în puterea lui, văzând că cu tărie de înger se poate înfrunta și învinge stăpânirea.

Da, Păunașul Codrilor este un oștean viteaz și drept. Dacă în luptă 'și ascunde fața sub un văl negru, n'o face de teamă, dar în urma poroncii mele. Acel văl nu-i este de folos în potriva armelor dușmanilor ci este menit a 'l feri de trădare și a îngreuia pentru oamenii Stăpânirii urmărirea și aflarea lui.

— Și cine este oare acel voinic, întrebă Ștefan, asupra căruia cuvintele călugărului lăsau o puternică întipărire.

— El este..... un nepot al meu, fiul unei rude a mele, rămas la naștere orfan de tată și de mamă și pe care l'am crescut. Se trage din neam vechiu și vestit, dar iată'l că sosește, și călugărul sculându-se de pe scaun merse de deschise ușa.

Mihu îmbrăcat mocănește intră în peșteră.

Luându-și din cap pălăria de pâslă neagră, sărută mâna călugărului care 'l sărută pe frunte și după ce închise ușa cu îngrijire îl luă de mână și îl aduse înaintea lui Ștefan, zicând:

— Nepotul meu, Mihu, apoi adăugă: Păunașul Codrilor.

Mihu tresări și se uită mirat la moșul său, dar acesta îi zise:

— Kneazul Ștefan Stroici, căruia i-ai scăpat viața, este trimisul lui Bogdan în părțile noastre cu deplină putere să încheie orice legătură și să lucreze în numele lui împreună cu noi la dezrobirea obștească; pentru el n'avem taine.

Ștefan câștigat cu desăvârșire de înfățoșarea frumoasă, deschisă și voinicească a lui Mihu, îi întinse mâna pe care acesta i-o strânse cu putere.

— Sânt fericit că pot întâlni pe acel căruia îi datoresc viața, îi zise el.

— O datorești mai ales unei ființi mult mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

dulce decât mine, răspunse Mihu, dar sânt fericit că întâmplarea m'o pus în stare să fiu de ajutor trimisului Voevodului Bogdan.

După ce mai schimbară câte-va cuvinte de curtenie, Mihu începu să deie seamă călugărului despre diferite însărcinări ce primise de la el și în curând Paisie aduse masa.

Călugărul bea și mânca puțin dar Ștefan și cu Mihu făcură cinste atât păstrăvilor și butului de căprioară cât și vinului de Nicorești cu o poftă de tânăr ieșit din boală și de călător flămând.

— Spune-mi te rog, Părinte, întrebă Ștefan, cum au nemerit cărțile lui Bogdan în mânile Dumitale.

— Foarte ușor, zise călugărul. Toate lucrurile găsite la Unguri s'au strins de oamenii lui Mihu, între ele s'au aflat cărțile și mi s'au adus a doua zi, tocmai când voiam să trimit pe Mihu la Cuhnia.

După ce se sculară de la masă, Isaia îndreptându-se spre una din ușile din fund, făcu semn lui Mihu și lui Ștefan să-l urmeze: ei îl urmară în tăcere. Dincolo de ușă peștera se îngusta și bolta ei se scobora treptat. In curând se găsiră la gura unei chioarce în care cu greu puteau păși doi oameni unul lângă altul iar uriașul Mihu era silit să ție capul plecat. După un mers de un sfert de ceas călugărul, oprindu-se, scăpără și aprinse un capăt de lumânare: ajunsese în capătul chioarcei.

— Acest drum sub pământ, zise el, este datorit muncei aproape neîntrerupte a ucenicului meu în vreme de trei ani. El o fost cunoscut până azi numai lui, mie și lui Mihu. Șase palme de pământ ne despart de altul, în curmezișul lui, care duce de la Cetate în oraș. Acesta este cunoscut numai de cei doi Cavaleri de la Cetate, de preotul papistaș și de un Sas credincios, în a cărui casă din oraș se află gura lui. Gura cealaltă este în fântâna Cetății, la zece stânjeni sub pământ. Un ceas de muncă ajunge pentru a dobori bucata de pământ care desparte aceste două drumuri. Printr'ânsele putem năvăli în Ce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tate ori când, cu două sau trei sute de oameni și cei două-zeci sau trei-zeci de Nemți ce o păzesc nu ne-ar putea face decât puțină împotrivire. Nu vorbesc de oamenii din satele închinate care se aduc de pază in fie-care zi: ei departe de a se opune nouă ne-ar veni în ajutor. Vezi că am avut dreptate când ți-am zis că Cetatea Neamțului va fi a noastră chiar din ciasul în care va izbucni răscoala.

— Și oare ce întâmplare fericită te-a pus în cunoștința acestui drum sub pământ, întrebă Ștefan după ce se întoarseră în peșteră.

— Ființa lui mi-o fost descoperită acum trei ani de către o slugă a Sasului în a cărui casă se află gura chicarcei, când acea slugă era în ciasul morței. El făcuse această descoperire din întâmplare, numai cu câte-va zile înainte de a fi atins de boală, căutând o tainiță pentru a ascunde niște lucruri furate de la stăpân. Iar eu, înțelegând tot folosul ce-l puteam trage de aicea, pentru a mă încredința mai bine am vârât vremelnic pe un credincios slugă la acel Sas și el, într'o noapte, o izbutit să meargă prin acel drum sub pământ de la casa Sasului până la Cetate, întorcându-se teafăr înapoi și putând prin ajutorul a două răsuflători să însemne pe unde trece drumul.

Părintele Isaia mai începu să ceară din nou lui Mihu seamă despre osăbite însărcinări ce-i dăduse, întrerupându-se din când in când pentru a pune pe Ștefan în cunoștința mai multor amănunțimi privind lucrarea lor.

Soarele era aproape de asfințit când Stroici părăsi peștera spre a se întoarce la Cetate; plecarea lor fusese hotărâtă pentru a doua zi de dimineață.

Când Ștefan ajunse la Cetate, Părintele Anselm și cu cavalerul Ulrich sosise. Ei auziră cu mirare hotărârea luată de oaspele lor și să încercară în zadar să'l înduplece să mai stee vre-o câteva zile, arătându-i temerile ce aveau că rănile lui, încă rău vindecate, să nu se deschidă din nou în cursul călătoriei. Ștefan le mulțămi pentru prie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

tenia ce-i o arătau; dar rămase neschimbat în hotărârea lui.

Insă văzându-se din nou cuprins de un dor nebun de a mai vedea odată pe Maria, rugă pe Părintele Anselm să-i spue că pleacă în zori de ziuă şi doreşte s'o vadă în acea seară spre a'şi lua ziua bună de la dânsa şi ai mulţămi pentru toate bunătăţile ei.

După o zăbavă destul de lungă minoritul se întoarse cu Maria. Faţa ei era mai albă de cât de obiceiu.

—Am auzit că ne părăseşti, zise ea, şi lui Ştefan i se păru că glasul ei atât de dulce tremură, şi mi-a părut rău căci mă tem ca osteneala drumu lui să-ţi facă rău. Trebue oare numai de cât să pleci?

— Fii încredinţată, Doamnă, răspunse Ştefan, că numai temeiuri din cele mai vajnice pot să mă facă să părăsesc mai curând de cât credeam această casă unde am fost primit cu atâta bunătate şi unde am petrecut ceasuri ce nu le voiu uita nici odată.

Apoi, după ce îi mulţumi pentru îngrijire şi ospătareaîşi luă ziua bună de la dânsa.

Nu-şi putea sătura ochii privind-o cât vorbea cu ea iar când luă mâna ei întinsă şi să plecă ca s'o sărute, i se păru că este pe cale de a părăsi lumina zilei şi a se cufunda în întuneric.

— Rămâi sănătos! Să te ajute Dumnezeu! cu aceste cuvinte Maria părăsi odaia.

A doua zi, Ştefan după ce îmbrăţişă pe Părintele Anselm şi pe cavalerul Ulrich, încălecă pe murgul voinic ce-il trimisese Părintele Isaia prin Onea. Ochii lui se îndreptară în spre fereastra Mariei, i-se păru că, pentru o clipă, perdeaua este ridicată într'o parte şi că doi ochi de nespusă dulceaţă îndreaptă razele lor spre dânsul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVIII

Părintele Isaia povestește ce a făcut la Țarigrad și la Roma

Isaia și cu Mihu așteptau pe Ștefan în marginea de la deal a orașului. Cu dânșii erau Onea și încă două slugi voinice.

Ei apucară pe Ozana în jos. La prânzul cel mic trebuiau să ajungă în Cristești unde erau să se oprească câte-va ceasuri, căci Părintele și Mihu își dăduse întâlnire cu Petrea Cărăbuș la casa lui moș Marin. Lipsa lor din Moldova având să fie prelungită era de neapărată trebuință ca ei să se sfătuiască cu dânsul ca unul ce era să înlocuiască în acel răstimp pe Căpitan în povățuirea cetașilor lor.

Când ajunseră la casa moșneagului, acesta lipsea de două zile și baba, rămasă singură, era foarte îngrijită caci unchesul îi spusese la plecare că să va întoarce a doua zi, de dimineață, și acuma, după douăzeci și patru de ciasuri de așteptare, nu primise încă nici o veste de la el.

Călătorii, fiind hotărâți de mai înainte să se oprească în Cristești până după amiazi, nu se îngrijiră de fel de neființa prelungită a moșneagului. Ei mângâiară pe babă zicându-i că moș Marin este om prea cuminte pentru ca să se fi vârât în vre-o primejdie dar că ol se va fi întârziat la casa vre-unui prieten și trebue să sosească dintr'un oras într'altul.

Bătrâna, fiind înștiințată însă de cu noapte de sosirea oaspeților, le pregătise prânzul.

Văzând că ciasurile sunt înaintate iar nici Petrea Cărăbuș nici Marin nu se arată, călătorii se puseră la masă și făcură cinste borșului de puiu și plăcintelor de brânză pregătite de gospodină.

După masă se apucară de vorbă și Ștefan, mirat de înțelepciunea și de invățătura care reieșeau din toate cuvintele călugărului, îl întrebă:

— Iartă-mă, Părinte, dacă îți pun această întrebare, dar tare aș dori să știu unde ți-ai însușit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdrr1901-1932

o învățătură din nenorocire atât de neobicinuită la preoții și călugării noștri?

— Învățătura mea, răspunse călugărul, este foarte mică față de acea a multor mireni și preoți din apus. De mic copil mi-o plăcut să învăț și am avut norocul să-mi pot astâmpăra setea de carte la cel mai mare izvor de învățătură ce-l are creștinătatea.

— Ai fost la Kiov? mai întrebă Ștefan.

— Am fost la Kiov și la Țarigrad, dar învățătura ce o poți culege în aceste două orașe este mică pe lângă aceea de care poți avea parte la Roma.

— Ai fost la Roma? strigă Ștefan uimit, o! dacă nu-ți este cu supărare, povestește-ne prin ce împrejurări ai ajuns tocmai acolo.

— Precum v'am spus, zise călugărul după oarecși care tăcere, de mic mi-o plăcut cartea. Tatăl meu, urmașul scăpătat al unor kneji vestiți, era preot. Văzând pe deoparte setea mea de carte și pe de alta, slăbăciunea trupului meu, mă pregătise din capul locului pentru tagma bisericească. Rămas de tânăr orfan de tată și de mamă, eram hotărât să-i urmez dorințele. Mă pregăteam să mă duc la Hălici pentru a dobândi hirotonia de diacon de la Vlădica din acel oraș, cu gândul de a mă întoarce îndată spre a mă așeza în satul în care mă născusem.

O... nenorocire, zdrobindu-mi toate visurile și făcând ca priveliștea locurilor pe care trăisem și care până atunci îmi păruse un raiu, să se schimbe pentru mine în lăcaș de chin și de durere nespusă, le-am părăsit pentru totdeauna și, în loc de a merge la Halici, m-am îndreptat spre Kiov cu hotărâre de a mă călugări. La Kiov am intrat în mânăstirea Lavrei celei mici, unde, după o ucenicie de un an, m'am făcut ieromonah.

Tocmai atuncea Mitropolitul Mihail al Kiovului se silea să aducă o apropiere între Biserica de la Răsărit și acea de la Apus. Încercările lui, bine văzute de unii din călugări, găseau în alții o împotrivire înverșunată. Mă aflam printre cei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de întâi căci de la început mă încredinţasem că desbinarea din Biserica creştină putea să fie numai spre paguba întregii creştinătăţi. Mi se părea că deosebirile de păreri asupra înţelesului tainelor erau mai ales roada încăpăţânării unora şi a nemăsuratelor pofte de putere a altora.

Sfaturile noastre în mânăstire purtau mai ales asupra acestor mari întrebări; ele adesea, se schimbau în sfezi aprinse. Setos de a pătrunde la adevăr. cetisem nu numai toate cărţile aflate în mânăstirea noastră, dar şi cele împrăştiete prin celelalte biserici şi mânăstiri din Kiov. Cu cât ceteam mai mult cu atâta mi se tulbura mintea mai tare. Adevărul însă, cel atât de dorit, rămânea tot atât de depărtat de mine, îndoiala în loc de a se micşora creştea.

Nu înţelegeam acuma cum fruntaşii bisericii creştine puteau să se sfâşie cu atâta turbare asupra înţelesului întunecat a unor cuvinte a căror tălmăcire, sau într'un chip sau într'altul, nu putea s'aducă nici umbră de tulburare miezului binefăcătoarei şi mântuitoarei învăţături a lui Hristos.

Cărţile noastre erau, aproape toate, cărţi greceşti sau tâlmăciri ruseşti a scrisurilor părinţilor Bisericii din Ţarigrad şi din ţările greceşti. Învăţasem greceşte spre a le putea ceti în limba lor şi a mă putea încredinţa, prin mine însumi, de adevăratul înţeles al cuvinteler. Crezând că voiu găsi la Ţarigrad şi cărţi mai multe şi dascăli mai luminaţi, trei ani după sosirea mea în Kiov, m'am folosit de mergerea în oraşul impărătesc a unui Archiereu rusesc pentru a-l însoţi.

In Ţarigrad am găsit, într'adevăr, o nemărginită comoară de cărţi şi dascăli, a căror dibăcie în mânuirea cuvântului şi a condeiului mă umpleau de mirare. Dar, ca şi la Kiov, toate vorbele, toate cuvintele lor purtau numai asupra înţelesului unor cuvinte. Deşi citeam cu sârguinţă toate scrisurile greceşti şi ascultam cu cea mai deosebită băgare de seamă cuvintele fruntaşilor Bisericii, lumina tot nu se făcea în mintea mea. Iar priveliştea ce mi-o arăta clerul grecesc îmi umplu în curând i-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaiasi.vanaro/md/1901-1932

nima de scârbă. Acest cler era fără de seamă, cu mult mai deștept și cu mult mai învățat de cât acel rusesc dar lăcomia, desfrâul și vicleșugul îl rodeau până la măduvă.

Poporul în mijlocul căruia trăiam era plin de înțelepciune vioaie, învățat, priceput la toate, dar stricat cu desăvârșire, mișel și neputincios. Mă mira faptul că ei Grecii, vorbind numa grecește, își ziceau Romani când, în tot Țarigradul, nu găseai nimic viu sămănând a Roman, numai lucrările uriașe făcute de dânșii și lăsate de Greci să se dărâme și să se prăbușească sub povara veacurilor. Vorbeau necontenit de Roma; cuvintele lor, însă, erau numai cuvinte de ură și de hulă. Mi se păru în curând că acea ură și acea hulă ascundeau numai o teamă nespusă de puterea Romei și o ciudă cum o resimte adesea o ființa slabă când se gândește la alta falnică și puternică.

După o ședere de doi în Țarigrad, simțindu-mă mai nedumerit, mai setos de a ști de cât în ciasul sosirii mele, am plecat la Roma.

Indată ce am pus piciorul într'însa mi-am dat seamă că intru, nu numai în altă biserică dar chiar în altă lume. In locul anarhiei din Biserica răsăriteană, unde fie-care Patriarh dă poporului său o îndreptare deosebită, unde patimile fie-căruia din ei sfâșie Biserica în ori-ce cias, la Roma un singur poruncitor ține în mâinile lui frâele întregului Sobor. Când acel unul poruncește toți se închină, ascultă și tac.

Aici am găsit o învățătura cu mult mai înaltă, cu mult mai temeinică, și o nemărginită comoară de cărți. M'am pus pe lucru cu însuflețire: toată ziua și o parte bună din noapte mi se trecea cetind sau ascultând învățătura dascălilor. Erau tagme întregi de călugări a căror menire era numai știința: învățau în tot cursul vieții lor, fără a obosi vre-o-dată. Fruntașii lor erau cei mai învățați dintr'înși care împărteau celorlalți știința lor prin graiu și prin scris. Toată viața era jertfită pentru fala și mărirea Bisericii fără ca vreunul să aibă în vedere un folos pentru sine.

Dar în scurt timp eram în stare să mă încre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dințez că acești adevărați ucenici ai lui Hristos alcătuiau numai o parte nemărginit de mică față cu obștea preoțimii papistașe și că afară de acea pătură subțire, ea este supusă aceloraşi patimi care necinstesc pe acea din Răsărit: lăcomia, viclesugu[1], desfrâul. Aceste apucături se dădeau pe față numai în cât privea purtarea lor în lume, dar nu aveau nici o înrîurire asupra treburilor Bisericii în deobște căci aico poroncile Papei erau pretutindeni urmate cu o supunere oarbă, cu ascultare desăvârșită.

Frumoase erau cuvintele cărților și a dascălilor din Roma, totuși, nu au fost în stare să-mi curme nedumerirea. Atâția ani petrecuți în căutarea adevărului au întărit numai în mine credința ce o căpătasem de la început că Biserica creștină ruptă în două, se ceartă asupra unor cuvinte seci, asupra unor lucruri de care Hristos nu o vorbit nici odată. Și în această vreme, ea lăsa cu totul în părăsire nemuritoarele lui povețe, de un înțeles atât de ușor. Am ajuns, chiar, la urmă să fiu încredințat că tălmăcirea dată de către Catolici acelor cuvinte a părinților Bisericii, din care isvorâse cearta, este mai încurcată și mai grea de înțeles pentru mintea omenească de cât acea dată de Biserica Răsăritului. Râvna de a pătrunde adevărul care trăise în mine până atunce, începu să slăbească căci pierdusem orice nădejde să pot odată pătrunde până la acel adevăr. Dar setea de a învăța crescu; numai ea se îndreptă po alt drum.

De la sosirea mea în Roma rămăsesem uimit de rămășițele uriașelor clădiri a Romanilor, ele făcuse o puternică întipărire asupra inimii și a minței mele. Le cercetam necontenit; rămâneam ceasuri intregi privindu-le pironit în fața lor de o putere ce nu mi-o puteam tălmăci.

Părăsind cu încetul cărțile bisericești și cuvântările din amvon, am început să răsfoesc izvoadele vechilor scriitori latini a căror limbă o știam bine. Am început să cetesc isprăvile acelui popor urieș, pornit dintr'o așezare de bejănari, care întemeind întâiu un oraș și a croit pe urmă un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dor1901-1932

petec de țară apoi, cu încetul, a supus Italia întreagă și în cursul vremurilor, o cucerit lumea toată făcând-o să trăiască fericită și înfloritoare sub legile lui. In curând mi-am dat seamă că pârghiile cu ajutorul cărora Romanii izbutise să ajungă, de la așa micime la atâta mărime, fusese iubirea și mândria nemărginită de neam, supunerea oarbă la lege și jertfirea fără preget a fiecăruia pentru binele obștii.

Și nu mă puteam împiedeca să fac o asemănare între împărăția vechei Rome și puterea Romei papistașe de astăzi. Roma veche domnise asupra lumii prin puterea armelor, pusese sub jug mai toate popoarele, iar Craii acelora care nu fusese de tot supuse se închinau la cuvintele venite de la Orașul cel vestit și se grăbeau să îndeplinească poroncile primite de la el. Când, la un asemenea Craiu, sosea vre-o solie, vre-un legat cum se zicea pe atunce, de la Roma, acel Craiu îl primea cu fruntea plecată și îl așeza în dreapta lui. Astfel, astăzi când merge un legat al Papei la vre-un Craiu creștin, Craiul își pleacă fruntea înaintea solului Romei și se închină la cererile lui. S'au văzut Crai și chiar Impărați, oameni groaznici, trufași, puternici care îndrăznise să înfrunte pe Papa, să nu vreie să asculte poroncile lui, chiar să pornească cu oaste asupra lui. Dar toți acești cutezători, fără deosebire, s'au văzut siliți să-i ceară iertare, în genunchi, desculți și cu capul acoperit de conușă. Și eu vedeam în această Romă nouă, atât de puternică și ea, deși de o putere deosebită de acea a Romei vechi, urmașa, moștenitoarea ei firească. Vedeam în acel Oraș un lăcaș ursit de pronia Dumnezeiască să fie pururea scaunul Puterii celei mai de căpetenie pe pământ! Mijloacele care adusese pe Roma veche la stăpânirea lumei toate prin puterea armelor, supunerea la legi, ascultarea oarbă către cei mai mari, jertfirea fiecăruia pentru binele obștesc, erau mijloacele întrebuințate și astăzi de Roma nouă pentru lățirea și întinderea stăpânirii Papei asupra întregii lumi catolice, nu prin arme ci prin cuvânt.

Zece ani cercetat-am izvoadele vechi latinești,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zece ani hrănitu-m'am cu amintirile Poporului Craiu. Am învățat pe de rost șirul minunatelor fapte războinice împlinite de brațele Romanilor. Mi-am intipărit în ochi chipul lucrărilor mărețe cu care au împodobit scaunul lor. Am căutat să mă pătrund de înțelesul legiuirilor înțelepte ieșite din mințile lor.

Un fior îmi scutura tot trupul, de la creștet până la talpă, când îmi ziceam că acei Romani, acei stăpâni ai lumii erau strămoșii noștri: că noi sântem carne din carnea lor, sânge din sângele lor, moștenitorii adevărați ai Poporului Craiu. Apoi, îndată, mă apuca o nemărginită jale când gândeam la starea de înjosire în care zăceau urmașii stăpânilor lumii. Nu mai era clipă de odihnă în care aceste simțiri să nu-mi stăpânească și să nu-mi tulbure adânc inima și mintea. In mine, domneau acum atot puternice, iubirea și mândria de neam. Ele nu mă lăsau să dorm noaptea în pace, nu mă îngăduiau să citesc ziua în tihnă, înțepându-mi necontenit inima cu gândul robiei rușinoase în care zace neamul din care am ieșit.

Atunci s'o născut în mine dorul de a-mi jertfi puterea, mintea, inima și viața pentru desrobirea și deșteptarea lui. Visasem odată să fiu un însemnat apostol, propovăduind pacea și unirea între Biserici. Acuma eram stăpânit de dorul de a fi un apostol al neamului. S'o deșteptat in mine, o crescut și s'o înfipt în sufletul meu credința nestrămutată că neamul românesc străbate astăzi numai un șir de încercări, că, cu vremea, el este menit să iasă învingător dintr'însele și să se îndrepte cu pași răpezi spre falnica cale ce i-o fost trasă de strămoșii lui.

Această lucrare nu este acea a unei vieți de de om sau chiar a unui singur veac, de dânsa vor avea parte veacuri multe și rânduri nenumărate de vieți omenești. Eu mă simt vrednic să mulțămesc îndestul Domnului fiindcă m'o ales pe mine, nevrednicul, ca să fiu înainte mergătorul întâiul propăvăduitor al unei lucrări atât de falnice.

Mâna Atot Puternicului o călăuzit pașii mei de la început. De scurtă vreme mă întorsesem în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcri1901-1932

țară când am avut norocul să fac cunoștința lui Bogdan. Găsisem miezul împrejurul căruia era să se înceapă lucrarea de deșteptare visată de mine în fața rămășițelor Orașului veșnic. Țelul vieței mele sta acuma lămurit înaintea ochilor mei. Întâiu închegarea puterilor române dintre munți, Nistru și mare, într'un singur mănunchiu purtat de o mână puternică și pricepută, apoi, întărirea acestor puteri adunate în una.

Mă simți fericit să văd întâia parte a acestei lucrări împlinită: voi tinerilor veți lucra pentru împlinirea părței a doua. Celor ce se vor ivi pe viitor, urmașilor voștri, le vor cădea alte sarcini. Vor fi pentru acest neam zile de miere amestecate fără îndoială cu zile amare dar, în sufletul meu, nestrămutată rămâne credința că la urmă el din toate încercările va ieși biruitor!

XIX

Un călător greu de vămuit

Cuvintele Părintelui Isaia erau atât de adânc simțite și atât de însuflețite în cât ele făceau pe Ștefan și pe Mihu să simtă la auzul lor că le trece un fior de alungul spinării. Și ei aveau despre Romani numai științe foarte nelămurite. Deși erau departe de a putea înțelege simțirile cari stăpâneau pe călugăr, totuși acesta știuse să stârnească într'ânșii dorul de a ști mai mult și ei începură a-i pune fel de fel de întrebări asupra Romei și a Romanilor vechi și noi la care Părintele răspundea cu o vădită plăcere.

In acest chip ciasurile treceau, soarele era acum jos și nu se arăta nici Petrea Cărăbuș nici moș Marin.

Părintele și cu Mihu începură a bănui că fără de știrea lor, să se fi ivit împrejurări care ar fi făcut trebuitoare vre-o lovire din partea cetei lor. Această bănuială câștigă mai multă putere când pe la toacă, văzură intrând în curte două femei care începură să întrebe pe baba lui moș Marin dacă nu are vre-o veste de la unchieș. Ele erau îngrijite

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căci bărbaţii lor plecase odată cu dânsul, lăsând vorbă că vor zăbăvi numai până a doua zi.

Mihu ar fi dorit măcar să afle încotro apucase ei spre a trimete pe Onea să-i urmărească pe la credincioşii din satele vecine, dar femeile nu-i puteau da nici o lămurire în această privinţă.

Îi mai liniştea însă faptul că în cele două nopţi de mai înainte nu se văzuse nici un foc pe dealuri ceia ce era o dovadă că dacă Cărăbuş, în cursul călătoriei ce o făcea la Suceava pentru trebi de ale sale, găsise prilej nemerit pentru o lovire, această lovire nu putea să fie decât fără seamă. Dar pe de altă parte întârzierea pusă de Cărăbuş la întâlnirea cu Părintele şi cu Căpitanul, întâlnire despre care fusese vestit la vreme, nu putea să fie pusă de cât pe seama unor temeiuri vajnice.

Noaptea venise acuma şi Părintele, spre marea lui supărare se hotărâse să rămâe peste noapte la Cristeşti, când un pas greoiu se auzi pe prispă, uşa se deschise şi moş Marin intră în casă.

Unchieşul era galben la faţă, fără pălărie, cu hainele rupte şi plin de sânge. La vederea Părintelui şi a Căpitanului rămase la uşă.

— De unde vii Marine, ce s'o întâmplat, întrebă călugărul nerăbdător şi îngrijit, văzându-l în asemine stare.

Moş Marin fără a răspunde căzu pe laviţa de lângă uşă cu un oftat greu.

— Ce este? eşti rănit? s'o întâmplat vre-o nenorocire? mai întrebă Părintele.

Moşneagul se sculă de pe laviţă dar nu putu să se ţie pe picioare şi căzu din nou pe dânsa.

— Iartă-mă, Părinte, dar nu pot sta în picioare din pricina unei lovituri de paloş ce am primit-o de asupra genunchiului. In fierbinţeala cea de în tâiu am putut veni până aice dar numai eu ştiu cum. Acuma simt că mi se înţepeneşte piciorul... mă simt slab de tot, şi glasu-i se muie.

Mihu şi cu Părintele să răpeziră la dânsul, îl ridicară în braţe şi-l întinseră pe pat. Baba şi Onea fură chemaţi, Marin fu desbrăcat: atunci se văzu că pe lângă mai multe tăcturi pe umere şi pe braţe, el primise, de asupra genunchiului drept, o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tăietură de paloș adâncă și lungă care străbătuse prin carne până la os. Rănile fură spălate și legate cu îngrijire, apoi i se dădu moșneagului o oală cu vin.

Simțindu-se mai în putere, Marin spuse babei și lui Onea să iasă apoi, făcând semn călugărului și lui Mihu să se așeze lângă dânsul, își începu povestirea.

— Alaltăeri, pe la amiazi, un om din Oniceni mi-o adus veste că Petrea Cărăbuș mă așteaptă în pădure, sub Dealul Crucii, cu câți oameni voi putea aduna. Am dat îndată de știre celor doi tovarăși ce-i aveam aici apoi, plecând cu dânșii, am adunat în drum oamenii noștri din alte cătune. Am strins astfel zece inși și ne-am întâlnit cu Cărăbuș la locul hotărât, pe la asfințitul soarelui.

El mi-o povestit atunci că, pe când se întorcea de la Suceava, i s'o dat de știre pe drum că niște negustori din Cetatea Albă, venind cu blăni și alte mărfuri din Țara Leșască, trecuse granița Moldovei. Ieșindu-le înainte Gheorghe Mănicuță cu șese oameni de ai noștri și cerându-le, în numele Păunașului, să plătească drepturile de vamă hotărâte de el, acei negustori s'au pus de pricină și au sărit la ei. S'au încins o luptă în care o căzut Mănicuță cu încă unul de ai noștri iar ceilalți cinci de abie au putut să scape din mâinile potrivnicilor.

Întâlninduse doi dintre dânșii cu Cărăbuș, i-au spus împrejurarea. Povesteau cu groază că negustorii sunt numai trei, cu zece argați care mână caii de la căruță, dar că, împreună cu ei se află un voinic cărunt, mai nalt și mai spătos decât Căpitanul, amarnic ca un zmeu. Ziceau că de mâna acelui voinic o căzut Mănicuță și cel lalt tovarăș al lor, iar ei amândoi fusese răniți tot de dânsul.

Cărăbuș avea și el cu dânsul zece oameni și, după ce ne-am sfătuit împreună, am hotărât să i așteptăm în locul în care ne aflam. Pe acolo le era și drumul căci noi credeam că vor urma să vie pe valea Moldovei. Socoteam că vor sosi a doua zi, adică ieri, de dimineață. Insă ei nesosind

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până la prânz, Cărăbuș o trimis pe unul din tovarăși călare pentru ca să cerceteze dacă nu 'și vor fi cumva schimbat drumul.

Omul s'o întors pe la toacă aducându-ne veste că negustorii cu pricina după ce poposise toată ziua la Bogdănești, au lăsat valea Moldovei și au apucat peste dealuri pentru a da în valea Siretului.

Cum am auzit această veste am și pornit și mergând toată noaptea i-am ajuns de dimineață mai jos de Lespezi. Cărăbuș s'o ferit să-i lovească în loc deschis dar, urmărindu-i de departe, când i-am văzut că intră în pădurea de sub dealul Ruginii am făcut un înconjur ca să le eșim înainte.

Erau de toate zece care mari, înhămate cu câte saase cai. Lângă ele mergeau patru călăreți printre care se deosebea de departe, căci îi întrecea cu umerile și cu capul, voinicul despre care ni se povestise.

Câte opt din noi s'au înșirat din fiecare parte a drumului, iar Petrea cu mine și cu alți patru le-am eșit înainte și, la un semn dat, cu toții ne-am răpezit asupra lor strigându-le să steie în numele Păunașului Codrilor.

Au oprit carele pe loc, dar argații care mânau caii de călare au sărit îndată jos și cu paloșele în mână, s'au aruncat asupra acelor din noi care le veneau împotrivă. Iar voinicul cel urieș, urmat de ceilalți trei călăreți, au năvălit asupra noastră fără a zice măcar un cuvânt. Multe lupte văzut-am, Căpitane, mulți viteji de toate neamurile cunoscut-am și de multe ori găsitu-m'am în fața unui paloș ascuțit purtat de un braț voinic, dar nici odată nu mi-o fost dat să văd paloș mânuit cu puterea și cu iuțala cu care era învârtit paloșul acelui voinic.

Petrea Cărăbuș nu-i copil și puțini au fost acei ce au rămas in viață după ce au încrucișat paloșul cu el, dar de astă dată-și găsise stăpânul. Voinicul se repezi întâi la dânsul și, într'o clipală, am văzut pe tovarășul nostru zăcând la pământ cu pieptul străpuns.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdrr1901-1932

— Cum? întrerupse Mihu, galben de mânie, Petrea Cărăbuș este ucis?

— Știu numai că l'am lăsat zăcând într'un lac de sânge în mijlocul drumului. Doi de ai noștri care erau mai aproape s'au aruncat vitejește asupra uriceșului dar el, prin două lovituri cumplite, i-o întins lați cu capetele spintecate. Vrau să mă arunc și eu atuncea asupra lui cu ghioaga dar doi din călărcții care'l întovărășau mă grămădesc între dânșii și incep a mă pisa cu paloșele. M'am apărat cât am putut. Izbutisem să trântesc de pe cal pe unul din ei și era să curm zilele celui lalt când cel căzut, ridicându-se în picioare, îmi trage deasupra genunchiului o lovitură cumplită care mă doboară la pământ. Potrivnicii mă lasă și se răpăd spre care.

Eu mă scol și, uitându-mă împrejur, văd pe cei patru oameni care stătuse în drum cu Cărăbuș și cu mine zăcând morți iar, împrejurul carelor, o învălmășală mare. Uriesul cu toți tovarășii lui grămădise pe trei de ai noștri în mijlocul lor și-i măcelăreau rău. Ne mai văzând pe alți de ai noștri în picioare, am înțeles că au fost uciși sau puși pe fugă și vazând că nu mai este nimica de făcut, am intrat în pădure și, cu mare greu, am venit acasă iar, la intrarea în sat, m'am întâlnit cu Ion Neagu care se întorcea și el, rănit. Era dintre acei care năvălise asupra argaților și mi-o spus că acei oameni numai argați nu puteau să fie ci oșteni deplini, foarte viteji și iscusiți în mânuirea armelor.

Unchiesul ostenit tăcu. Mihu ieși afară și se auzi glasul lui poroncind lui Onea să-i pue șaua pe cal. Când se întoarse, călugărul care rămăsese gânditor, îl întrebă:

— Ce ai de gând să faci?

— Mă duc pe urma lor. Voi ști eu să răzbun moartea lui Petrea și să-i silesc să plătească o vamă împătrită.

— Dar așa, singur?

— Știi bine că de multe ori am esit singur înaintea negustorilor și că i-am vămuit în tot-dea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

una fără ca ei măcar să îndrăznească să mi se opue.

Călugărul clătină din cap.

— Știu, dar după ce am auzit, mi se pare că de astă dată avem a face cu oameni pregătiți la o apărare înverșunată și duși de un ostaș de frunte.

— Dacă om lăsa această ocară nerăzbunată, am pierde rodul celor de pe urmă trei ani de muncă și de primejdie. Știi bine că puterea noastră se datorește mai cu samă faptului că până acuma n'am fost încă învins nici-odată, întemeindu-se astfel credința că nu putem fi biruiți și că este zadarnic a ne sta împotrivă. De astăzi înainte această credință ar fi stirbită și ar merge tot micșorându-se dacă ocara aceasta nu ar fi spălată. Potrivnicii noștri s'ar îmbărbăta și îndrăzneala lor ar crește văzând că putem fi biruiți. De acum înainte s'ar slăbi credința în atot puternicia Păunașului, însuși tovarășii noștri ar pierde încrederea întrânșii și la împrejurare n'ar mai arăta aceiași îndrăzneală.

— Așa este, răspunse călugărul liniștit. Sânt și eu de părere că această înfrângere nu trebuiește lăsată nerăzbunată cu nici un preț. Dar nu te gândești că dacă s'ar întâmpla să fii învins în lupta ce vrei s'o dai singur în potriva atâtor potrivnici voinici, faima că însuși Păunașul Codrilor o fost în sfârșit biruit, lățindu-se în țară, ne-ar face și mai mult rău de cât neizbânda unui namestnic al său.

— Dar atunce ce este de făcut? întrebă Mihu.

— Acești negustori mai au încă de străbătut un drum destul de lung până la eșirea lor din țară. Avem vreme până atunce să adunăm destui oameni pentru a zădărnici ori ce împotrivire. Semnele de foc se pot aprinde chiar în astă noapte și mâne, cel târziu poimâne, acei cutezători își vor primi pedcapsa lor.

Mihu nu răspunse dar fruntea-i încrețită și ochii încruntați arătau destul că deși recunoștea dreptatea vorbelor călugărului vitejia lui nerăbdătoare cu greu se îndura să se supue lor.

— Dar unde să adunăm oamenii? întrebă el, în sfârșit, după o lungă tăcere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Negustorii mergând la Cetatea Albă, pot alege unul din cele trei drumuri următoare. Să ție tot valea Siretului, în jos, până la Dunăre, sau părăsind-o la Cozmești, să apuce drumul prin Tecuciu, Bârlad și valea Kinezii sau, în sfârșit, de la Smirodava pot cârni spre stânga, trecând Siretul și străbătând dealurile, să dee în valea Bârladului, iar de acolo să apuce spre Dunăre. Ori care din aceste drumuri ar alege, pe la Smirodava trebue să treacă negreșit. Cred deci, că locul cel mai nemerit pentru a-i opri ar fi între Steţcani și Smirodava, pe lunca Siretului. Inainte de mâne seară negustorii nu pot să fie în Smirodava, popasul de noapte trebue să-l facă în lunca Siretului. Iar noi aprinzând focurile de pe acuma, putem aduna până mâne dimineaţă peste o sută de oameni de nădejde, faţă de care, ori cât de voinici ar putea fi argaţii negustorilor și oșteanul care-i poartă, tot nu vor avea cum să ne stee împotrivă.

— Ai dreptate, zise Mihu, așa trebue să facem. Dar pe mine mă ustură rău la inimă faptul că nu sânt slobod, singur și fără a pierde o clipală, să răsbun moartea unui tovarăș credincios ca Petrea Cărăbuș. Dar, fie cum va fi, nu putem să lăsăm trupul lui în prada fiarelor. Vom trimite pe Onea să aprindă focuri în vârful Moţcăi, iar eu mă voiu duce de a-dreptul la locul în care s'o dat lupta. In drum mă voiu opri la preotul din Pașcani, care este de ai noștri, îl voiu lua cu mine și vom astruca în luncă, creștinește, atât trupul lui Petrea cât și a celorlalți tovarăși căzuți.

— Nu vei merge singur, zise Ștefan, cu voia Părintelui, te voi însoți și eu.

— Dar, de ce să rămân eu singur aici? zise călugărul. Vin și eu.

Pregătirile de plecare fură făcute îndată și după ce moș Marin le dosluși în chip amănunţit locul unde zăceau tovarășii lor, călătorii își luară ziua bună de la el și plecară.

Indată ce ieșiră din sat, Onea se despărți de dânșii pentru a merge să aprindă focuri în vârful dealului Moţca, ridicătura cea mai înaltă din toată vecinătatea, după ce primi de la Mihu povățuire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

pentru numărul focurilor ce aveau să fie aprinse și chipul în care trebuiau așăzate. Ceilalți urmară drumul spre Pașcani unde ajunseră pe la zece ciasuri din noapte, trăgând de a-dreptul la casa preotului. Descălecară și Mihu, după trei șuierături, bătu de patru ori ușor la ușă, apoi mai dădu un șuier lung. Ușa se deschise îndată și călătorii intrară în casă.

In tindă fură întâmpinați de preot, un om nalt și voinic, de vre-o patruzeci de ani, cu barba și pletele negre care ținea o opaiță în mână. Departe de a arăta vre-o mirare la vederea Căpitanului și a Călugărului, îi primi cu cuvintele de:

— Bine ați venit! Vă așteptam.

Și-i duse în odaia din dreapta tindei, unde se vedeau, dormind pe un pat, trei copii ai preotului, iar preoteasa, o femeie tânără și frumoasă, isprăvea să-și prindă fota.

Părintele Isaia, mirat, zise oaspelui său:

— Și de unde știai că avem să sosim?

— Eram încredințat că Căpitanul nu va întârzia să vie să răzbune pățania lui Petrea Cărăbuș, răspunse preotul.

— Bietul Petrea! zise Părintele Isaia. Noi am venit să te luăm ca să ne ajuți să 'l astrucăm creștinește, dar poate că nu ne-ai așteptat pentru....

— A 'l îngropa? întrerupse preotul. Ferească Dumnezeu; doară datoria mea nu este să îngrop oamenii vii.

— Cum? întrebară călugărul, Mihu și Ștefan într'un glas, Petrea trăește?

— Noi nădăjduim că va mai trăi ani îndelungați și că va face încă multe vitejii, răspunse preotul zâmbind.

— Dar ni s'o spus de către unul de ai noștri, om de toată încrederea, care o luat parte la luptă și abia o scăpat dintr'ânsa rănit, că l'o lăsat zăcând în drum, străpuns de o lovitură de paloș.

— O văzut moartea de-aproape, răspunse preotul, dar întâmplarea i-o scăpat zilele. Rana nu-i este primejdioasă de loc. O împunsătură de paloș i-o străpuns partea stângă a pieptului, dar chiar la margine, și dacă o căzut jos pricina o fost pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

terea cumplită cu care o fost purtată lovitura. Paloşul o intrat până la mâner şi două coaste sunt zdrobite de lovitura mânerului. Omul care i-o purtat-o trebue să aibă o putere de uriaş.

— Dar unde se află acum Petrea?

— Aice la mine, în odaia cea mare unde doarme. De aceia v'am adus aice, lucru pentru care vă rog să mă iertaţi.

— Dar cunoştinţa şi-o are?

— Deplină.

— Dar din oamenii ce erau cu dânsul o mai scăpat vre-o unul.

— Eu am fost vestit de întâmplare de însuşi negustorii cu care s'o întâmplat harţa, când au trecut pe aicea. Ei mi-au povestit că, fiind opriţi în drum de nişte hoţi, i-au ucis pe toţi afară de doi care au fugit şi alţi doi ce-i duc legaţi de un car. Acei negustori s'au oprit aicea numai puţin şi au purces înainte, spre Smirodava. Cu ei era un boier bătrân, având înfăţoşare de viteaz mare şi trup de uriaş, iar argaţii lor purtau paloşele la brâu şi semănau mai mult a ostaşi încercaţi de cât a argaţi. Cum au plecat am luat cu mine trei oameni credincioşi şi m'am dus pe drumul Lespezilor, prin luncă, până ce am dat de locul unde zăceau ai noştri, sub dealul Ruginii, şi privirea era destul de jalnică

Am găsit şapte-spre-zece trupuri, toate răci şi înţăpenite. Le-am săpat răpede o groapă în care i-am astrucat pe toţi după ce am făcut prohodul pe scurt şi în grabă. Când era să ne întoarcem am auzit un cal nechezând şi căutându-l şi dând de el, am cunoscut roibul lui Petrea Cărăbuş. Era priponit într'un ochiu de poiană şi lângă dânsul zăcea Petrea. El, după plecarea negustorilor, îşi venise în fire şi se târâse cum putuse până la locul în care lăsase calul iar, ajuns acolo, îl apucase leşinul din nou. I-am legat rana cum am putut, apoi l'am suit pe cal şi sprijinându'l din fie-care parte, l'am adus aice de vre-o trei ciasuri. L'am culcat, i-am spălat rana încredinţându-mă că nu este primejdioasă şi i-am legat-o bine. Omul şi-o venit în fire, o cerut puţină mâncare şi ne-o po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vestit toată întâmplarea. Acuma doarme liniștit de vre-un cias. Să n'aveți nici o grijă pentru el căci cel mult peste zece zile va fi pe deplin îndreptat.

— Pe la ce vreme trecut-au negustorii pe aicea și unde crezi că vor fi poposit astă noapte? întrebă călugărul.

— Au plecat pe la toacă și, după cât spuneau, aveau de gând să facă popasul de noapte sub Muncel, în luncă.

— Oare, după ce au fost loviți de două ori, nu se vor fi abătut ei de la drumul mare pentru a face popasul de noapte într'un sat? mai întrebă Părintele.

— Nu, răspunse preotul, încă oameni așa de îndrăzneți n'am văzut. Voinicul cel bătrân despre care v'am vorbit, zicea in gura mare că numai de un lucru îi pare rău și anume că Păunașul Codrilor nu i-o ieșit singur înainte. Dar o adăogit că tot mai are nădejde că până va eși din țară, îl va duce păcatul să se încerce să-l oprească, dându-i astfol prilej să spânzure leșul lotrului de un copac la cea dintâiu răspântie, iar urechile tăiete are de gând să le țintuiască de o tăbliță ce o va pune la vama Bârladului, pentru a arăta negustorilor că, de acum inainte, pot merge în pace după trebile lor.

— Am să-i împlinesc dorința mai curând de cât crede, strigă atuncea de odată Mihu care, nebun de mânie să răpezi pe ușă afară.

Părintele Isaia îl urmă în grabă dar, fără a ținea seamă de cuvintele lui, Mihu 'și deslegă calul, se aruncă pe dânsul apoi, dându-i pinteni, sări cu el peste poarta ogrăzii preotului și se făcu nevăzut în întuneric, gonind spre Smirodava.

— Mare rău poate ieși din vorbele Dumitale nesocotite, zise Isaia preotului când se întoarse în odaie, ajută-ne cel puțin să micșorăm primejdia

— Sânt gata, zise preotul. Știi că sânt din suflet al vostru, n'am crezut că. ..

— Destule vorbe, îl întrerupse Isaia. Care este numărul oamenilor de încredere pe care ne putem bizui în acest sat?

— De toți sunt șase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvaniaro/mcn1902-1932

— Răpede-te călare pe la dânşii, scoală-i din somn, sileşte-i să încalece numai de cât şi grăbeşte cu ei, în fuga cailor, pe urma Căpitanului. Eu merg înainte. Să deie Dumnezeu să nu ajung prea târziu.

Preotul se grăbi se iasă.

— Nu vii cu mine, Jupâne Ştefane? întrebă călugărul pe Stroici care se uita şi asculta în tăcere.

XX

Tatăl şi fiul

In Ştefan Stroici se petrecea o luptă grea. Plecase de la Cetate hotărât să uite tot spre a se arăta vrednic de încrederea lui Bogdan. Pe drum, cuvintele călugărului îi umpluse inima de râvnă şi de însufleţire pentru lucrarea începută de el. Dar, de la sosirea lui moş Marin, tovărăşia cu nişte oameni cari eşau la drum înaintea negustorilor pacinici spre a le cere nişte dări ce numai voinţa lor le făcuse legiuite, jignea adânc simţirile lui cavalereşti. Deşi încredinţat că călugărul nu-i mintise când îi spuse că aceste dări nu erau puse de Păunaşul Codrilor pentru, dobânda lui ci pentru a mări mijloacele menite să înlesnească desrobirea neamului, totuşi i se părea necinsteş pentru un cavaler şi înjositor pentru pricina susţinută de ei ca să lucreze în taină, dând lumii prilej să-i privească ca nişte lotri. In inima lui nu putea să simtă decât aplecare pentru voinicul care apărase atât de vitejeşte pe negustori şi-şi zicea că tot astfel ar fi urmat şi el de s'ar fi aflat în locul lui.

Dar, pe de altă parte nu putea să uita că era de datoria lui să steie pe lângă acei către care îl trimisese Bogdan şi, pe lângă că datora lui Mihu faptul ca se afla în viaţă. se simţea atras de firea deschisă şi vitează până la nebunie a acestuia. La întrebarea lui Isaia, Stroici răspunse deci fără a mai sta la îndoială :

— Sânt gata să te urmez ori-unde.

Trecură prin sat în treapădul cel mare. Dar după ce lăsară după ei cele de pe urmă case, Isaia zise lui Ştefan :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Am o presimțire rea, mă tem de o mare nenorocire! Să ne grăbim cât vom putea și, cu aceste cuvinte, dădu pinteni calului și o luă la goană, urmat aproape de Ștefan și de cele două slugi.

Caii fiind de soiu, tineri și iuți, zburau ca vântul prin lunca Siretului prin care trecea drumul mare spre Smirodava. Calea era pustie: din când în când, norii groși care acopereau luna se răreau spre a se îndesa în curând: în acele restimpuri de lumină, păreau niște năluci.

După o goană de vre o trei sferturi de ceas, zăriră, în dreapta drumului, o lumină și, în curând, se încredințară că ea vine de la un foc mare de otac iar, când se apropiară de ea, auziră zângănit de arme și glasuri pline de mânie.

Părintele, oprindu-și calul, sări jos și alergă cât îl duceau picioarele spre locul de unde venea zgomotul, iar Ștefan care descălecase și el se luă după dânsul cu paloșul în mână.

— Ha câne, zicea un glas puternic dar răgușit de mânie, tu crezi că te poți juca cu mine cum te joci cu slujitorii lui Vodă? Am să te învăț eu cum se poartă paloșul!

Ochii călugărului, deprinși cu întunericul, putură atunce să vadă pe Mihu stând față în față cu un om de statură tot atât de înaltă ca și a lui dar neasemănat mai spătos.

Paloșele lor încrucișate se despărțeau unul de altul numai spre a purta niște lovituri, pornite cu iuțeala fulgerului dar care, totdeauna, întâlneau ferul potrivnicului, iar din cumplitele lor ciocniri ieșea ca o ploaie de scânteie.

Tocmai atunci Mihu purta o lovitură grozavă, fulgerătoare, la grumazul potrivnicului, dar paloșul acestuia întâlni ferul lui, îl înlătură cu putere și, dus de o mână care părea de oțel, i-ar fi străpuns fără îndoială pieptul dacă Păunașul Codrilor n'ar fi făcut o săritură înapoi.

— Era bine purtată, sirigă străinul, dar o cunoșteam de mult și ți-am arătat ce răspuns i se cuvine. Acuma să vedem de vei ști tu răspunsul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce se cade să se deie la întrebarea ce ți-o voi face si înaintă din nou asupra lui Mihu.

Tocmai atunci luna ieșea de sub norul gros care o ascundea și la lumina ei călugărul văzu fața și chipul acelui care se lupta cu Păunașul Codrilor. Era o față frumoasă de voinic bătrân, cu ochi de vultur, cu părul cărunt și cu lungi musteți albite de vreme.

Haina era alcătuită diutr'un dolman de postav albastru având două rânduri de mâneci, unul îngust și lipit de brațe, cel lalt lat, și deschis atârnând slobod de la umere. Peste dolman purta o cămașe de zale fără mâneci, strânsă de trup printr'o cingătoare de piele neagră cusută cu flori de aur de la care atîrna teaca de oțel a paloșului .Iar peste zale avea un conteș ușor de postav albastru, împodobit cu șireturi negre, cu mâneci largi deschise cari atârnau de la coate drept în jos și deschis la piept. Nădragii de postav albastru, asemenea împodobiți cu șiret negru, erau vârâți în ciobote de iuft roș cu turetcile suflecate care se suiau până la genunchi. Pe cap purta o pălărie de pâslă neagră cu fundul înalt și împodobit cu ciapraz de fir și cu pană de vultur.

La vederea străinului un țipet eși din pieptul lui Isaia și, fără a ține seamă de paloșe, el se aruncă între cei doi potrivnici.

— In numele Mântuitorului, stați! strigă el.

Mihu, recunoscând glasul călugărului făcu un pas înapoi.

— In lături, răcni străinul care în întuneric nu avusese timp să bage îndată de seamă haina noului venit.

Tot odată de pe împrejurul lor eșiră mai mulți oameni cu paloșe goale în mână.

Dar Isaia, scoțând repede din sân o cruce cu chipul Mântuitorului răstignit pe dânsa, o întinse spre bătrân zicând tot o dată cu un glas poroncitor:

— Toma Alimoș! Dacă crezi în acest semn și dacă nu-ți este teamă de blăstămul Cerului, oprește-te!

Străinul auzindu-se strigat pe nume, văzând cru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cea și băgând în sfârșit de seamă haina călugărească, lăsă vârful paloșului în jos iar oamenii înarmați care-i încunjurase, se opriră pe loc.

— Și cine ești Dumneta, Părinte, care iei apărarea unui lotru de pe drumul mare și vrei să-l scapi de pedeapsa ce i se cuvine?

— Un smerit rugător al lui Dumnezeu, răspunse călugărul, Isaia ieromonah de la Neamțul.

La auzul acestui nume mirarea cea mai vie se zugrăvi pe fața lui Toma Alimoș. Înfățoșarea semeață a oșteanului se schimbă ca prin farmec și, închinându-se înaintea călugărului, el zise:

— Mă bucur că fac, în sfârșit, cunoștința unui om pe care de mult doream să-l cunosc și stau cu totul la poroncile Cuviosiei Tale.

— Atuncea, zise călugărul, dă-mi voie, nu să-ți dau o poroncă ci să-ți fac o rugăminte: pune paloșul în teacă și spune tovarășilor Dumitale să-ți urmeze și ei pilda.

Toma puse îndată ferul în teacă, ceia ce făcură atât tovarășii lui cât și Mihu.

— Acuma, zise părintele, te rog să vii cu mine la oare-și care depărtare, căci am să-ți fac o destăinuire care este menită numai pentru Dumneta.

— Sânt gata răspunse Alimoș, dar n'aș voi ca în vremea în care vom vorbi împreună să-mi scape puiul de uliu care o avut cutezanța să mă trezească din somn și, mărturisind singur că este căpitan de lotri, o îndrăznit să mă cheme la luptă.

În Mihu, din clipa în care Părintele rostise numele potrivnicului său, se făcuse o schimbare desăvârșită. Toată mânia, tot dorul de a răzbuna atât pe tovarășii săi uciși cât și știrbirea renumelui său, căzuse. Ele făcuse loc mirării amestecată cu mândrie și cu un soiu de spaimă, dacă acea simțire putea să aibă ființă în inima lui Mihu, văzând că încrucișase ferul cu acel oștean a cărui vitejii, cântate de o lume întreagă, semănau cu minunile din povești și care tot-odată, era unul din sprijinii cei mai puternici ai neamului românesc. Se simțea atras către el de un farmec, netâlmăcit și nu-și putea sătura ochii privind la a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

cea înfăţoşare în care cinstea, frumuseţea, puterea şi bărbăţia se întreceau una pe alta. Simţea că între dânşii lupta, de acum înainte, era cu neputinţă.

Când auzi eşind din gura lui Alimoş cuvintele batjocoritoare pentru el, iuţimea firei îl făcu să s'înroşească şi să apuce mânerul paloşului dar, stăpânindu-se îndată, zise, închinându-se înaintea viteazului :

— Fii pe pace, Jupâne, cinstea de a mai încrucişa paloşul cu Toma Alimoş este destul de mare pentru mine ca să aştept cu nerăbdare până ce vei binevoi să mă cinsteşti din nou, dacă vei crede că este cu cale.

— Puiul de uliu are gură de aur şi ştie să se poarte ca un curtean, răspunse Alimoş, care la rândul său nu se putea împedeca să privească cu plăcere înfăţişarea frumoasă şi voinică a tânărului său potrivnic,— păcat numai că şi-o ales o meserie atât de scârboasă. Voi primi chezăşia Părintelui ; dar cine-i cel l'alt, strigă el de odată, zărind pe Stefan care rămăsese până atunce nebăgat de seamă.

— Este un prieten al nostru şi nu mă îndoesc că în curând va fi şi un prieten al Dumitale se grăbi să răspundă călugărul, iar în cât priveşte pe Păunaşul Codrilor iţi dau chiezăşie că nu se va mişca din locul său până ce nu te vei întoarce.

Toma Alimoş, după ce zise câteva cuvinte la ureche unuia din tovarăşii săi, se întoarse către călugăr şi spuindu-i că este gata să-l urmeze, amândoi se depărtară. Iar Mihu se aşeză jos lângă foc ; Stroici luă loc lângă dânsul şi tovarăşiil ui Alimoş se aşezară şi ei la oareşi-care depărtare de tineri. In dosul lui Mihu şi al lui Ştefan erau slugile cu caii.

Când călugărul se văzu la o depărtare de cincispre-zece stânjeni de foc, se opri şi uitându-se în prejurul lui, văzu la lumina lunei, care acuma eşise cu desăvârşire din nouri, un plop trântit la pământ. Merse de se puse pe el şi făcu semn lui Toma să iee loc lângă dânsul.

Isaia rămase câtăva vreme fără a vorbi. Părea sub stăpânirea unei mişcări adânci si trupul îi era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scuturat de un tremur. După ce se reculese câtva începu să vorbească.

— De trei ani de când lucrăm împreună, nu ne-o fost dat să dăm ochi unul cu altul. Hotărâri vajnice au fost luate de noi fără ca să ne fi consfătuit altfel decât prin ajutorul unor credincioși. Doream să te văd, doream să vorbesc cu Dumneta, însă îți mărturisesc că nu mă gândeam la această întâlnire fără o teamă ascunsă.

— Dar pentru ce, întrebă Toma Alimoș mirat, nu înțeleg...

— Ai să înțelegi în curând. Imi dai voie să-ți fac o povestire, povestire din cele mai jalnice? Te rog ascultă-mă cu răbdare.

Sunt douăzeci și cinci de ani de când trăia într'un sat, în jos de Bârlad un tânăr, orfan de tată și de mamă. El se scobora din neam cinstit; fără a fi bogat nu era lipsit de mijloace. Bunul său fusese knezaz peste satul întreg și avusese patru copii dar tânărul despre care vorbesc fiind singur la părinți rămăsese stăpân pe a patra parte din sat adică pe mai bine de o sută de pământuri

Tatăl său fusese preot și el fiind slab de trup și de fire pacinică, învățase carte de tânăr și se pregătea să intre și el în tagma preoțească. Învățătura și-o primise într'un sat megieș, de la un preot prieten cu tatăl său, în casa căruia fusese luat după moartea părinților.

Acel preot avea o fată frumoasă, bună și blândă. Trăind lângă dânsa, văzând-o în fiecare cias, tânărul se văzu cuprins de o dragoste nebună. Ea, din partea ei, își închipuia că îl iubea. Tatăl fetei se învoi cu bucurie la căsătoria lor. Se hotărâ ca tânărul să meargă la Halici spre a dobândi treapta de diacon și, apoi, să se întoarcă spre a se căsători. Dar preotul, tatăl fetei, muri fără de veste și judecăți neașteptate cu neamuri e intârziară plecarea tânărului la Halici.

Tocmai atunci sosi în vecinătate, la un sat al său, un boier bogat, tânăr încă dar vestit atât prin faima unor vitejii nepomenite, săvârșite în războaie cu fel de fel de neamuri, cât și prin frumusețea strălucită a chipului său. Fata preo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?drr1901-1932

tului, logodnica tânărului despre care am vorbit, și acest voinic se văzură din întâmplare. El fu cuprins de pofta ei iar ea uită totul pentru dânsul. Și cum era să nu uite pe logodnicul ei, pe tânărul sărbed, urât, sfiicios, neînsemnat și să nu i se umple ochii la vederea voinicului vestit, îndrăzneț, frumos ca un soare, puternic ca un zmeu, a cărui fapte minunate erau povestite în serile de iarnă pe la șezători. Logodnicul fu uitat, iubirea lui, curată ca rugăciunea fu disprețuită și fata căzu pradă cu sufletul și cu trupul, patimii voinicului.

Aice glasul călugărului care, de o bucată de vreme, se făcea din ce în ce mai răguşit, se opri cu totul iar Alimoș a cărui băgare de seamă creștea mereu, îl întrebă cu un tremur în glasul său:

— Cum se numea fata?

Dar călugărul, fără a răspunde, urmă:

— Bietul tânăr, înștiințat de nenorocirea lui prin șoaptele și șăgile oamenilor, nici nu se gândi să intre în luptă cu voinicul. Știind de mai înainte că nu va putea să iasă decât cu rușine și cu mai multă durere dinăr'însa. Indura în tăcere chinurile cele mai grozave. După trei luni de dragoste un războiu neprevăzut despărți pe voinic de iubita lui Lumea începu să răsune iar de minunile săvârșite de el, dar lunile trecură și fata, care avea să fie mamă, nu mai primea nici o veste de la iubitul ei. Logodnicul părăsit își mântuise judecățile în acest răstimp și era gata să plece la Halici. In ajunul plecărei însă, împins de un dor nebun, merse în satul vecin cu gândul ca măcar să-și sature ochii și să-și amărască inima încă o dată cu privirea acelei ce fusese și era încă pentru dânsul ființa cea mai scumpă de pe lume.

Era noapte, o noapte senină și luminoasă de vară. Trecând pe dinaintea grădinei fetei, muşcat de dorul de a mai revedea locul unde petrecuse odinioară ciasuri atât de fericite, sări peste gard.

De abia făcusem câți-va pași când m'am găsit de o dată în fața ei. Am rămas încremenit privind-o: era atât de schimbată că, de mirare și de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spaimă era să cadă dacă nu m'aș fi grăbit s'o cuprind în brațe. Am rămas astfel o clipală, fără a putea scoate măcar o vorbă când, de odată, auzim gardul trosnind și, dinaintea noastră, apare voicul iubit de Ancuța.....

— Ancuța, strigă Toma Alimoș ridicându-se în picioare, galben și cuprins de o tulburare cumplită, o, atuncea ești Pavel Hâncu!

— Taci și ascultă până la sfârșit, zise călugărul și, cu o putere uimitoare într'o ființă atât de sârbedă, îl sili să se așeze din nou lângă el. Apoi urmă:

— Ancuța se zmulse din brațele mele și, cu un strigăt de bucurie nebună vroi să se arunce pe pieptul lui dar el, dând-o la o parte, grămădi asupra ei cuvinte de mânie și de ocară numind-o muiere fără credință și lipsită de rușine. Ea, cuprinsă de spaimă nu avu glas să se apere iar când eu am deschis gura spre a mărturisi nevinovăția Ancuței, el a scos paloșul și s'o năpustit asupra mea. Nu m'am mișcat din loc, așteptând lovitura dar când paloșul era să se scoboare asupra capului meu, se vede că el și-o schimbat gândul și nu m'o găsit vrednic de tăișul paloșului căci m'o lovit în față cu mânerul, întinzându-mă la pământ fără cunoștință.

Când, după o bucată de vreme, mi-am venit în cunștință, am auzit un vaier lângă mine: Ancuța se trudea în durerile facerii. Târându-mă ametit până la casă, am chemat pe mama ei și pe femeile din vecinătate.

Dar toate îngrijirile au fost zadarnice, Ancuța o murit în acea noapte, dând naștere unui prunc, iar cel de pe urmă cuvânt ce l'o rostit o fost numele acelui pentru iubirea căruia jertfise și cinste și viață.

Călugărul tăcu. Toma Alimoș care numai cu greu își putuse până atunci stăpâni mișcarea, se sculă în picioare și cu un glas răgușit, zise:

— Jură-mi că Ancuța era nevinovată și că ea nu-și călcase credința către mine.

Călugărul se sculă și el; o privire de dispreț, un fulger ieși din ochii lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ai cunoscut pe Ancuța, ai fost iubit de dânsa și cutezi să te îndoiești de curățenia sufletului ei ? zise el cu mânie. O, cât, de nevrednic fost-ai de iubirea ei. Ascultă ! Pe haina ce o port, pe cruce, pe nădejdea ce o pun în ispășirea sufletului meu de păcate, pe credința ce o am în mântuirea neamului nostru : îți jur că Ancuța te-o iubit numai pe tine și că ți-o fost credincioasă până la cea de pe urmă a ei suflare.

Toma Alimoș, cuprins de o nemărginită mâhnire și de o adâncă remușcare rămase în tăcere.

Dar călugurul urmă :

— Și această ființă care trăia numai pentru tine, care de dragul tău jertfise cinstea ei de fecioară, ai părăsit-o fără cuget după ce ți-ai săturat pofta de frumusețea ei !

— O nu ! strigă Toma Alimoș, am fost vinovat când m'am îndoit de credința ei dar, până atuncea nici nu-mi trecuse prin gând s'o părăsesc. Silit să mă despart de ea pentru a mă duce la oaste, am avut nenorocirea să cad în robia dușmanilor și, când prin minune am scăpat, am venit intins la dânsa, neodihnindu-mă nici zi nici noapte, arzând de dorul s'o revăd. Când am ajuns, te-am văzut sărind peste gard ; când te-am urmat și am găsit'o în brațele tale, am crezut-o vinovată. Dar mă jur, pe cinstea mea, pe paloșul meu, pe numele nepătat purtat de strămoșii mei, că venisem nerăbdător și hotărât să fac dintrânsa, chiar a douazi, soția legiuită a vieții mele.

Culugărul la rândul lui asculta în tăcere, uimit.

După oareși-care tăcere, Toma întrebă :

— Dar pruncul ce s'o făcut ? Trăiește ?

— Trăiește, răspunse călugărul.

— Trăiește ! strigă bucuros Toma Alimoș. Unde-i ? Cine-i ?.

— E vrednicul fiu al părintelui său, e voinicul cu care te luptai adineoare când v'am despărțit.

Toma Alimoș rămase ca ametit, apoi, sculându-se în picioare zise, cu glasul răgușit de mânie :

— Un lotru ! Fiul lui Toma Alimoș și a îngerului care se numea Ancuța, un lotru ce iesă la drumul mare ! Ah ! mare cazna mi se cuvenea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar aceasta, călugăre, este prea mare! Răzbunarea ce ai luat-o pentru răul ce ți l'am putut face întrece ori ce măsură—și scoțând palosul îl ridică cu mânie de asupra capului lui Isaia.

Dar acesta nu se mișcă din loc, uitându-se țintă în fața uriașului turbat. Ochii lui Toma întâlnind această privire liniștită și pătrunzătoare, fură supuși ca fermecați de dânsa. Mâna lui scăpă palosul amenințător și el rămase în fața călugărului nemișcat și fără voință.

— Mi-ai sfâșiet inima în bucăți, urmă Isaia cu un glas liniștit, ai zdrobit fericirea tinereții mele, ai învăluit viața mea întreagă în durere și în jale. Aș fi fost în drept să mă răzbun asupra ta și poate că de mi-ar fi fost atunce cu putință, m'aș fi răzbunat. Dar cum crezi, nenorocitule, că m'aș fi răzbunat asupra copilului Ancuței, cum crezi că aș fi dus pe calea peirei și a necinstei pe fruptul eșit dintr'însa, pe sângele ei? Nu, să nu-ți fie rușine de fiul tău, ori ce părinte, s'ar putea făli cu asemine fecior.

— Un lotru! întrerupse Alimoș cu amărăciune.

— Un oștean! răspunse Isaia cu mândrie. Un oștean viteaz, cu braț de fier, cu minte aleasă și ageră, cu inimă mare, curată, cinstită! Toma Alimoș, fiul tău nu este ce seamănă, el nu este căpitan de haiduci ci căpitan de oaste!

— Ooaste care iesă la drumul mare și se luptă pentru dobândă.

— Oaste care luptă pentru aceiași lucrare pentru care ai jurat și tu să-ți jertfești viața. Nu în folosul lui o pus Păunașul Codrilor vamă pe mărfurile ce intră în țară ci în folosul Vistieriei norodului român! Banii strinși de el și do ai săi se strecoară prin mânile lui fără ca cea mai mică parte să-i rămâie într'însele. Ei sunt păstrați de mine spre a alcătui comoara prin ajutorul căreia voiu putea duce la sfârșit bun lupta cu asupritorii noștri.

Fața lui Toma Alimoș se înseninase, el privea acuma pe călugăr cu mirare.

— Lotru Mihu! urmă Isaia, dar el face războiu numai lui Sas și celor vânduți acestuia, puternicilor nedrepți și lacomi, dar este prietenul tutu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ror celor slabi și asupriți. Auzit-ai oare că acel pe care tu îl numești lotru să fi luat ceva de la sărac sau de la cel bogat și drept, sau ca să se fi făcut vr'o dată vinovat de vr'o cruzime?

Nu, răspunse Alimoș, poporul îl vorbește numai în bine.

— Crezi oare că puțină trudă am avut până ce am înduplecat pe fiul tău să primească însărcinarea ce i am dat-o? De ai ști cât de nesuferit îi pare gândul de a trece drept lotru în ochii lumei? Numai după ce i-am arătat primirea acestei însărcinări ca fiind o jertfă ce el trebuia numai decât s'o aducă neamului său, în suferință, o primit-o.

— Destul, zise Toma, te cred și te-am înțeles. Acuma pricep îndrăzneala și vitejia arătată de el față de mine, venind singur să înfrunte atâția dușmani. Ele nu erau datorite setei de pradă ci izvoreau din simțul care împinge pe ori-ce căpitan de oaste să răzbune fără întârziere moartea sau neizbânda oștenilor lui, să nu lese cu nici un preț ca faima lui de ostean nebiruit să sufere vr'o știrbire.

— Da, răspunse Isaia, ai priceput. Ostean, căpitan de oști, ocărmuitor de oameni, ai priceput pe Mihu căci, în locul lui, ai fi făcut ca și dânsul.

Toma, urmă el după o tăcere, am plătit cu ani de durere și de suferință faptul că o dată mi-ai încrucișat calea. Întâlnirea noastră de atunci o pricinuit moartea ființei dulci și blânde pe care am iubit-o amândoi. Au trecut de atunci douăzeci și cinci de ani. Dacă amintirea ei jalnică și sfântă, mireasmă depărtată a tinereței noastre, trăește și va trăi totdeauna in inima acelui ce se numea o dată Pavel Hâncu; dacă sufletul lui o hrănit vreme îndelungată simțiri de ură neîmpăcată pentru tine, astăzi te încredințez că ele nu mai au ființă. Dar și astăzi când Toma Alimoș întâlnește pe călugărul Isaia, prin o uimitoare asemănare, ei astăzi ca acum două-zeci și cinci de ani, au inimele lor stăpânite de o nemărginită și pătimașă iubire pentru aceiaș ființă, frumoasă, sfântă și, de astă-dată, pe veci neperitoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toma se uita mirat, nepricepând înțelesul cuvintelor călugărului.

Acesta urmă:

— Iubirea nemărginită și pătimașă care ne stăpânește astăzi pe amândoi este iubirea pentru neamul din care am ieșit. Știu că în sânul tău arde pentru dânsul aceiași flacără mare și puternică care arde și în pieptul meu. Știu că dorul de a-l trezi din amorțire, de a-l desrobi, de a-l pune pe cale să urmeze menirea măreață la care este chiemat prin nașterea sa strălucită, domnește stăpână pe tine ca și pe mine. Dar, dacă iubirea hrănită altă dată în inimile noastre ne-a despărțit pentru un sfert de veac și o adus jale și durere în viața noastră, cea de astăzi ne leagă, ne unește, ne silește să mergem mână în mână și inimă în inimă spre scopul râvnit. Iar Dumnezeul Atot Puternic să binecuvinteze întâlnirea noastră de astăzi, să facă ca roadele acestei întâlniri să fie izbânda și mântuirea obștească.

Și zicând aceste cuvinte, Isaia întinse mâna lui Toma.

— Amin, răspunse voinicul strângând acea mână.

În această clipală se auzi în apropiere strigătul huhurezului, iar Alimoș întorcându-se spre partea de unde pornea acel strigăt, zise:

— Să nu fie acest strigăt vre un semn rău.

— Nu, răspunse călugărul zâmbind, el poate să fie un semn rău numai când este dat de ființele cu pene al căror graiu îl alcătuește. De astă dată el este numai un semn prin care niște tovarăși ai noștri ne înștiințează că se află în apropiere.

La auzul cuvântului: tovarăși, Alimoș, fără voință, făcu o mișcare pentru a căuta mânerul paloșului. Călugărul, însă urmă, făcându-se că nu a văzut această mișcare:

— Cred că vei slobozi pe cei doi oameni pe care-i duceți legați cu voi căci...

— Nu numai că-i voi slobozi, răspunse Alimoș, dar voi face ca vama pusă de Păunașul Codrilor să fie plătită întreit. Nu eu voiu fi pricina micșorării renumelui său atât de folositor pricinii noastre. Negustorii care mă însoțesc sunt nepoții unui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vechiu prieten şi tovarăş de războaie, negustor genovez aşezat de ani în Cetatea Albă. M'am legat către dânsul că mărfurile aduse de el de la Liov şi Gdansk să ajungă la Dunăre fără a plăti nici o vamă Păunaşului Codrilor şi fără ca să fie silit să ceară, în acest scop, un steag de slujitori de la Sas, ceia ce l'ar fi ţinut, poate, şi mai scump. Alegându-mi zece oameni din satele mele, vechi oşteni încărunţiţi în războae i-am dus la graniţa leşească şi când au sosit carele i-am pus să le mâe în locul argaţilor tocmiţi. Mă voi ţinea de cuvânt către vechiul meu prieten căci vama va fi plătită din punga mea şi renumele Păunaşului Codrilor, în loc de a se ştirbi, va creşte când se va şti că până şi Toma Alimoş o fost silit să i se supue.

Părintele Isaia vroi să se scoale spre a se îndrepta spre foc, dar Toma îl reţinu :

— Spune-mi, zise el, bănueşte el oare ceva despre naşterea lui ?

— Nimică, răspunse călugărul. Crede că este un fărtat, nepot mie.

— In curând va vedea că are un tată gata să-l recunoască şi să-l înstărească, răspunse Toma.

— Deocamdată însă nici un cuvânt, zise călugărul hotărât. Ne vom sfătui împreună şi vom chibzui chipul in care i se va face această destăinuire. Iţi voi arăta temeiurile care le am pentru a cere această amânare. Dar acuma să mergem.

Se îndreptară spre foc şi Toma Alimoş, apropiindu-se de Mihu care, la sosirea lor, se ridicase în picioare, îi zise :

— In urma celor ce mi le-o povestit Părintele sunt gata, voinice, să mă supun cererilor Dumitale. Găsesc aceste cereri drepte şi recunosc că rău am făcut opunându-mă să plătesc vama cerută de oamenii Dumitale. Voi plăti-o nu odată ci de trei ori ca gloabă pentru îndărătnicia mea iar, pe voinicii opriţi de noi, îi voi slobozi pe loc. Şi, drept dovadă că nu păstrez inimă rea, iată dreapta mea care cere să stringă pe a Dumitale.

Mihu puse voios mâna lui în dreapta puternică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a vestitului oștean și amândoi își dădură o strângere voinicească.

— Și acum, adaose Toma Alimoș urmând să-i ție mâna, de oare-ce ne-am făcut prieteni, te rog spune-mi de la cine oare învățat-ai lovitura ce mi-ai purtat-o la urmă? Era cât pe ce să nu-i pot înjgheba apărarea destul de repede. Noroc numai că o cunoșteam și-i știam leacul de mult.

— Am învățat-o împreună cu multe altele de la un fruntaș genovez din Cetatea Albă, oștean vestit, meșter în mânuirea spezei și a suliții, pe lângă care am copilărit.

— Și care este numele acelui Genovez? mai întrebă Toma.

— Andrei Landi, răspunse Mihu.

— Landi! strigă Toma în culmea surprinderii.

— Landi! strigară voios cei trei negustori.

Isaia și Mihu rămaseră mirați de mirarea arătată de dânșii.

— Dar mai'a din aceste care este a lui Landi, zise Toma Alimoș. El este un vechiu și nepreținut prieten al meu și moșul acestor trei tineri. Iar Dumneta, fără îndoială, ești micul Mihu despre care Landi mi-o vorbit de atâtea ori și care îi fusese încredințat, spre a-l crește și a-l învăța de moșul său, călugărul, când acesta o plecat la Roma. Din deosebite întâmplări n'am fost la Landi în toată vremea cât ai petrecut-o la el, căci altfel ne-am fi cunoscut și noi de mult. Nu mă mir că la școala lui Andrei ai deprins atât de bine meșteșugul armelor. Pe lângă dânsul nu puteai de cât se te faci oștean deplin și viteaz, om de inimă și cărturar bun, și Toma Alimoș scutură din nou mâna lui Mihu, cu mai multă putere.

Apoi, la rândul lor, nepoții lui Landi veniră să strângă mâna Păunașului pe care îl lăsase copil când ei plecase din Cetatea Albă, la învățătură, la Genova și îl găseau acum bărbat.

După ce făcu cunoștința lui Ștefan Stroici, despre care auzise cu patru ani înainte cu prilejul războiului cu Tătarii, Toma Alimoș porunci să se dezlege cei doi oameni ai Păunașului care erau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

legați la care. Ei primiră de la voinic un dar însemnat iar călugărul îi trimise acasă, cu poroncă să spue părintelui Ignat să se întoarcă și el la Pașcani și să-i trimită de sârg la otacul unde se aflau pe Onea, care trebuia să se abată pe la preot încă de cu noapte.

Genovezii poroncirâ să se aducă din care mâncări alese și vin vechiu grecesc și sicilian. Mihu, Stroici și cu dânșii, după ce mâncară și băură cu toată pofta tinerețelor, stătură la vorbă glumind și râzând până aproape de ziuă.

Călugărul și cu Toma Alimoș, după o scurtă gustare, se retraseră la o parte și avură împreună o lungă și amănunțită sfătuire în urma căreia se hotărâ ca, de la Smirodava, negustorii cu carele să purceadă adoua zi pe Bârlad cu un om al Păunașului, iar Toma să însoțească pe călugăr și pe tovarășii săi în mergerea lor la kneazul Baloș, la Poiana.

Onca sosi înainte de ziuă și Mihu îl trimise să iee măsurile trebuitoare pentru ca oamenii ce trebuiau să se adune în urma semnelor făcute să fie cât mai curând întorși spre vetrele lor.

Ceilalți urmară drumul împreună până în dreptul cetății Smirodava. De aice Genovezii apucară spre Bârlad iar ceilalți, trecând Siretul, cârniră în dreapta și pe, la amiazi, ajunseră în dealul Muncelului, deasupra Poienei.

XXI

Pentru ce Mihu nitase drumul Ciortolomului

Satul Poiana se afla pe locul unde este așezat astăzi satul Bălușeștii din ținutul Romanului. Era foarte mare, cuprinzând peste patru sute de case și se afla atunci, întreg, sub stăpânirea kneazului Baloș.

Fusese aice, până în vremurile din urmă, două sate sau cum să zicea atuncea, două județe deosebite, așezate unul lângă altul sub numire de Poiana. Dar kneazul Baloș, luând în căsătorie pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Tudora, singura fiică a kneazului vecin Danciul, întrunise amândouă județele sub stăpânirea lui. Jupâneasa Tudora murise acum de câțiva ani, în urma jalei cumplite ce-i pricinuise moartea singurului ei fiu, Tudor, ucis la un ospăț de Balc fiul voevodului Moldovei, al cărui tovarăș de petrecere era. Curtenii și cei vânduți lui Sas ziceau că se luase la ceartă fiind beți amândoui, că nu se știa care a fost cel ce a dat lovitura dintâiu și că mare a fost supărarea lui Balc când s'a trezit și și-a dat seamă de cumplita lui faptă. Cei mulți însă ziceau că dacă Tudor era într'adevăr beat la acel ospăț, Balc era cu totul treaz și că în adins îmbătase pe tovarășul lui, îi căutase gâlceavă și-l lovise de moarte, spre a putea răpi și petrece în tihnă cu o fată frumoasă dar din părinți de rând, cu care se iubea Tudor.

Kneazul Baloș care, până la uciderea fiului său, era bine văzut de Vodă și mergea des pe la Curte, prinsese de atuncea, precum era de altmintrelea firesc, o ură neîmpăcată pe toată casa domnească. Curtea lui se făcuse locul de întâlnire al tuturor nemulțumiților. Era de ajuns ca cineva să vorbească rău de Vodă și de feciorii săi pentru a fi îmbrățoșat și dăruit de dânsul. Date fiind pornirile lui Sas, este de crezut că alt kneaz ar fi plătit cu capul o dușmănie atât de fățișă către Domnie. Mulți se mirau de răbdarea lui Vodă și o puneau pe seama remușcării ce o simțea Balc în urma uciderii lui Tudor. Pricina acestei îngăduieli era însă cu totul alta. Baloș avea o soră care fusese vestită pentru frumusețea ei și era căsătorită cu fratele lui Andrei Lațc, Voevodul Ardealului. Sas și Balc erau oameni mult prea cuminți pentru a nu fi foarte îngăduitori cu un om atât de bine înrudit.

Pe de altă parte, Părintele Isaia și Bogdan erau, și ei, mult prea aperi pentru a nu se folosi de această nepedepsire a dușmăniei arătate de Baloș Domniei. El fusese unul din cei de întâi câștigați. Iubirea de neam și de țară erau departe de a fi simțirile cari predomneau în inima kneazului. Ea era stăpânită întreagă de fudulie, de zgârcenie și de un dor nebun de răzbunare. Dar aceste

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

patimi pentru bărbaţi pricepuţi în mânuirea oamenilor, ca Bogdan şi Isaia, erau nişte pârghii nepreţuite.

Făgăduirĕ kneazului că după isbânda şi aşezarea lui Bogdan în scaun, dregătoria de frunte în sfatul noului Domn va fi a sa pe viaţă impreună cu venitul a jumătate din satele stăpânite de casa lui Sas. Ei ştiau să mărească peste seamă, faţă cu Baloş, ajutorul care îl putea da kneazul în răsturnarea Voevodului celui urât şi îl lăsau să creadă că acea răsturnare va fi mai ales datorită ajutorului lui şi că fără de el, ei nu s'ar fi putut măcar gândi la dânsa.

Prin aceste mijloace Baloş, fără să-şi deie seamă, se făcuse o unelţă ascultătoare de mare preţ în mânile lui Isaia.

Cu prilejul întrunirei care avea să se ţie la Poiana, la kneazul Baloş, călugarul trebuia să aducă înaintea căpeteniilor mişcării pe trimisul lui Bogdan. Iar Stroici avea să lămurească acelor căpetenii care sunt măsurile ce vărul său se îndatoreşte să ice după aşezarea sa în scaun pentru stârpirea asupritoarelor obiceiuri şi a impilătoarelor aşezări datorite nemerniculuĭ Sas. La această întrunire era, mai cu seamă, să se caute chipul pentru a ajunge la o hotărâre spre a curma neînţelegerile ivite între săteni şi kneji, în privinţa drepturilor unora şi a datoriilor celorlalţi.

Părintele Isaia punea cel mai mare preţ pe ajungerea unei înţelegeri în această privinţă înainte de isbucnirea răscoalei, încredinţat fiind că knejii şi sătenii vor lupta cu atât mai bine cu cât vor fi mai înţeleşi între ei şi mai mulţămiţi de drepturile şi îndatoririle unuia către cel l'alt. Acuma, în drum spre Poiana, punea pe Stroici în cunoştinţa tuturor amănuntelor şi se bucura văzând cât de uşor mintea lui deschisă ştia să aleagă îndată calea cea mai dreaptă şi cea mai folositoare.

Satul Poiana era aşezat atunce, întocmai cum este aşezat astăzi satul Băluşeştii, pe botul de deal numit Cătănesca între valea Cătănească despre Răsărit şi valea Mănăstirească despre Apus, amândouă vărsându-se în pârâul Tabăra care curge

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

despre Miază zi. Acest sat a fost fără îndoială descălecat de un oștean priceput în alegerea locurilor tari, căci este astfel apărat despre Răsărit, Apus și Miază zi de trei pârae cu maluri râpoase care se prelungesc până la culmea Dcelor, apărată despre Miază noapte de niște ponoare cumplite. Iar drumul îngust care ducea de la Smirodava prin culmea Muncelului la culmea Deelor era foarte ușor de apărat

Casa kneazului Baloș, cu biserica, se aflau în capătul de Miază noapte a satului, într'o curte încunjurată de ziduri înalte și așezată în mijlocul unei livezi. Casa foarte încăpătoare era zidită din bolovani : cei patru pereți fiind toți de acciași lungime, clădirea avea chipul unui pătrat. Temelia era destul de înaltă și, de jur împrejur, casa era încunjurată de un cerdac larg de un stânjen și jumătate, cu privaz de lespezi de piatră înalt de patru palme și stâlpi, tot de piatră, ciopliți în patru muchii.

La fie care părete se vedeau patru ferești care ar fi părut înguste astăzi dar care, pentru acea vreme, erau neobicinuit de mari și cuprindeau o mulțime de giamuri mici, prinse în cercevele de plumb și apărate pe din afară cu zăbrele groase de fer. In mijlocul fiecărui părete se vedea câte o ușă grea de stejar într'un singur canat, îmbrăcată cu fer, întărită cu drugi încrucișați, tot de fer, și prinși de ușă prin puternice și numeroase piroane. Ușile fiind așezate față în față, de la una la alta ducea câte o sală îngustă, astfel că casa era împărțită în patru despărțituri.

De mai multe zile se făceau pregătiri pentru primirea nenumăraților oaspeți po tiți de kneaz sub cuvântul prăznuirei zilei fiicei sale Ileana. La două săptămâni Ileana, cărcia era încredințată ducerea întregei gospodării a casei lui Baloș, lucra la pregătirile trebuitoare. Și acele pregătiri nu erau o șagă căci kneazul o vestise că numai din boerime se vor aduna în casa lui, în ziua Sfinților Impărați peste o sută de oaspeți, fără a mai vorbi de slugile lor și de prostimea care trebuia să se stringă din toate părțile. Toată această lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatara.vanau.ro/mdrr1901-1932

me trebuia să fie adăpostită și hrănită într'un chip care să fie vrednic de bogăția și de numele lui Baloș. Căci kneazul era mai sudul de cât era sgârcit și-i plăcea să facă să strălucească bogăția și puterea lui.

Pregătirile fusese făcute astfel în cât, când Ileana se trezi în dimineața zilei Sfinților Constantin și Ileana, ea era încredințată că faima casei kneazului nu va putea de cât să crească în urma praznicului ce avea să se deie în acea zi.

Oaspeții, care începuse să sosească din ajun, urmară necontenit în vremea dimineții, iar curtea, la prânzul cel mare era înțesată de țărănime venită nu numai din toate satele de pe împrejur, dar din toată Moldova și chiar din fundul Vrancei.

După cea de pe urmă punere la cale, Ileana se duse în odaia ei și începu să se îmbrace spre a fi gata pentru masa ce avea să se deie îndată după sosirea călugărului Isaia, sihastrul de la Cetatea Neamțului, care era așteptat împreună cu alt boier de seamă și pentru adăpostirea cărora se pregătise odaia cea mai bine împărțată. Oamenii ziceau că kneazul Baloș are multe comori dar că una din ele face cât toate celelalte împreună și aceasta este fiica lui, frumoasa și blânda Ileana. Ea era de statură înaltă și mlădioasă. Părul bogat, negru ca pana corbului, când era desplotit o acoperea ca o mantie de mătasă neagră : atâta era de lung în cât călca pe el. Sprincenele lungi erau negre și ele, iar ochii de un albastru închis, mari, lucitori ; privirea lor era plină de o nespusă dulceață. Fruntea era lată, nasul drept, nici prea lung nici prea scurt, gura mică cu buze pline și rumene, chipul obrajilor și a bărbiei fără greș. Gâtul era alb ca zăpada, rotund dar gingaș, pieptul plin, brațele rotunde de o albeață uimitoare iar mâinile și picioarele niște adevărate minuni.

Dar Ileana nu era înzestrată numai cu frumusețea feței și a trupului, ea mai era vestită prin împrejurimi pentru bunătatea ei. Nu era nenorocire care să-i ajungă la știre fără ca ea să nu iee îndată măsuri pentru alinarea ei. Numai ea știa să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

învingă sgârcenia kneazului și să găsească mijloace pentru a face bine la toți. Pe lângă că era frumoasă și bună Ileana mai era deșteaptă și harnică; chipul în care ducea gospodăria Poienei era vestit în țară.

O fată atât de vestită prin naștere, însușiri, frumuseță și bogăție, nu putea să nu aibă numeroși petitori. Mare era numărul acelora care năzuise la mâna ei dar kneazul răspunsese tuturora că fiica lui încă nu voește să se căsătorească. Kneazul era bucuros să mai păstreze pe lângă el atât fata care-i înveselea casa cât și zestrea însemnată ce ar fi trebuit să-i o deie, dar răspunsul era într'adevăr acel dat de Ileana căci bătrânul nu-i ascunsese nici una din cererile ce i să făcuse. Ileana îi răspunsese tot-de-a-una că se simte foarte fericită în casa lui și nu este de loc nerăbdătoare s'o părăsească. Nici unul din tinerii knezi care, atrași de faima ei, se abătuse pe la Poiana nu știuse să-și intipărească amintirea în gândul sau în inima ei: ea privise pe toți cu cea mai desăvârșită nepăsare.

De vre-o câteva luni însă, slugile casei și numeroasele fete din sat care veneau, pe rând, să deie ajutorul lor la lucrările gospodărici, bagase de seamă că fiica kneazului se cam schimbase. Li se părea că kneghina punea mai puțină inimă la trebile casnice, că privegherea ei nu mai era așa de ageră ca mai înainte că, ea, a cărei mâni până atunci ei le văzuse vecinic în mișcare, rămânea acuma adesea ciasuri întregi nemișcată, gânditoare, cu fusul în mână. Erau cu toții de părere că această schimbare era datorită spaimei resimțită de Ileana în urma unei întâmplări de care avusese parte la începutul toamnei trecute.

In ziua de Sânta Maria mică Ileana mersese cu kneazul la Smirodava, unde era zi de târg, spre a cumpara mai multe lucruri trebuitoare casei. Aicea, în urma unor vești primite, kneazul se văzu silit să plece numai de cât la Bacău și să trimită pe Ileana la Poiana sub paza vatamanului său, Țintă și a șase argați voinici.

După plecarea stăpână-său, Țintă mai perdu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vre-o trei ciasuri cu vânzarea unui cârd de juncani și când, în sfârșit, plecară, începuse a înopta.

Ileana, împreună cu o tânără slujnică, se afla într'un car mare tras de patru boi frumoși. Ea ședea pe perini moi de lână, așezate pe o scoarță sub care era așternut fân. Înaintea carului mergeau, călări, doi flăcăi zdraveni cu paloșe la brâu și măciuci atârnate la oblâncul șălii ; după car, asemenea călare, venea Țintă, purtând și el paloș și ghioagă năstrujită. În urmă veneau, pe jos, trei argați purtând baltage lungi și grele iar al șeaselea argat, fără altă armă de cât o secure în brâu, mâna boii.

Străbătuse jumătate de cale ; drumul era pustiu iar noaptea fără lună și cerul cam întunecat. Ileana ședea răzămată a lene pe perine, slujnica adormise chiar bine. Cei doi flăcăi cari mergeau înainte se cam depărtase de car și-și povesteau izbânzele lor pe lângă fetele din sat ; Țintă care, cu prilejul târgurilor ce le făcuse în cursul zilei, fusese silit să cinstească de nenumărate ori cu cumpărătorii și cu vânzătorii, avea capul greu și atipise pe cal, iar cei trei argați din urmă veneau a lene, unul după celalalt, sprijinindu-se fiecare pe baltag ; s'auzea scârțâitul roților iar omul de la boi rupea și el din când în când tăcerea prin o pocnitură de biciu și un : ța-ho ! răgușit. Drumul mergea acuma la vale prin o țihlă deasă.

De o dată, din țihlă, din dreapta și din stânga, se răpeziră asupra carului vre-o douăzeci de umbre. Omul de la boi fu lovit peste cap cu ciomegul din nainte și trântit la pământ, Țintă dat jos de pe cal și ținut cu putere de brațe vânjoase. Cei doi călăreți auzind sgomot, întoarseră caii și se îndreptară în treapăd spre car, dar alte umbre ieșiră din țihliș, se răpeziră asupra lor, îi dădură jos de pe cai și-i amețiră cu lovituri de mânere de paloș înainte ca ei să fi avut vreme să scoată pe ale lor din teci ; de aceiaș soartă avură parte și argații care urmau carul.

Ileana care rămăsese mută de surprindere și de spaimă, mai venindu-și în fire, scoase un țipet :

— Săriți ! Hoții ! Ajutor !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar îndată se simți trântită pe perine, o mână grea apăsă pe gura ei și un glas rosti cuvintele:

— Taci de-ți este dragă viața.

Dar ea înfipse dinții în mâna care-i strivea buzele cu atâta putere în cât străinul dădu un vaet de durere și fu silit să sloboadă gura fetei care strigă încă o dată din toate puterile:

— Săriți, oameni buni! Hoții!

Gura îi fu închisă din nou cu mai multă putere, auzi câteva cuvinte rostite cu mânie într'o limbă străină și se găsi în neputință de a face cea mai mică mișcare.

Necunoscuții erau pe cale să întoarcă carul când se auzi tropotul mai multor cai venind de la vale, în fugă. Carul nu era încă întors când se zări umbra nriașă a unui călăreț și se auzi un glas puternic strigând;

— Cine strigă după ajutor?

Ileana n'avea chip să răspundă căci pe gura ei apăsa cu putere o mână învălită într'o mănușă de fier, dar argatul care mânase boii se trezise din amețeala pricinuită de loviturile primite; el strigă:

— Hoții vrau să răpească pe fata kneazului Baloș. Săriți oameni buni!

— Ha, răspunse călărețul care s'apropiase acuma de tot, iar avem a face cu nemernicii de feciori domnești. Pe dânșii, Petre!

La o poroncă dată într'o limbă străină de acel care ținea pe Ileana, oamenii lui s'aruncară înaintea noilor veniți.

Aceștia erau numai cinci dar chipul în care începură a mânui paloșele dovedea că erau oameni pentru care lupta era un obicoiu. Mai ales acel care vorbise părea a fi dracul în carne și oase: de câte ori se scobora paloșul lui cădea câte un dușman la pământ.

Acei care le stăteau împotrivă erau vre-o douăzeci iar alți doi-spre-zece rămăsese împrejurul carului îl întorsese cu greu în spre Smirodava în drumul îngust și pornise la deal. Scârțâitul roților fu auzit de călăreți.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mișcii pleacă cu fata, strigă atunce către tovarășii lui Mihu, căci el era acel pe care întâmplarea îl aducea în ajutorul Ilenei, dați, dați de tot, băieți, să ne curățim mai repede de acești ticăloși și să mergem s'o scăpăm.

Petrea Cărăbuș și ceilalți trei învârtiră paloșele cu atâta hărnicie, încât în curând acei din potrivnicii lor care mai rămăsese în viață o rupseră la fugă și se făcură nevăzuți în țihlă.

Fără a pierde vreme Mihu, și cu ai lui se răpeziră după car. Îl și găsiră cu boi cu tot, la o depărtare de vre-o sută de stânjeni de locul unde se luptase, dar nu era nime nici întrânsul nici pe împrejur.

— Au fugit mișcii cu fata în țihlă, zise Petrea.

Onea se dădu jos de pe cal, scăpără răpede și aprinzând o făclie se plecă jos și începu să caute urmele fugarilor.

— Uitați-vă, zise el deodată ridicând capul, pe aice au intrat în desime! Iată ce-a perdut fata și cu degetul el arătă, în marginea țihlăi o mică ciubotă roșie.

Dar înainte ca ceilalți să fi putut zice ceva, se auzi la o mică depărtare, în țihlă un sgomot mare deasupra căruia resună de trei ori strigătul cucuveicii.

Fețele lui Mihu și a tovarășilor se înveseliră.

— N'au avut noroc, zise Onea cu râsul lui tăcut, au fugit de noi și au dat peste moș Marin cu ai lui.

Sgomotul în țihlă încetase, Petrea atunci făcu și el să răsune de trei ori strigătul cucuveicii, iar din țihlă i se răspunse prin chiote voioase.

— I-au răpus, zise Petrea, ia să vedem dacă fata o scăpat teafără, și intrând cu toții în țihlă merseră într'însa ca vre-o sută și cincizeci de stânjeni, apoi dădură într'o poieniță în care văzură mai multe facle aprinse și împrejurul lor o grămadă de oameni.

— Unde-i fata? întrebă Mihu îndată ce s'apropie de ei.

— Aice, răspunse voios glasul lui moș Marin.

Și Mihu apropiindu-se, văzu, la lumina faclelor, pe Ileana stând rezămată de trunchiul unui ulm

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bătrân, galbână ca ceara și cu ochii plini de spaimă. El rămase mut la vederea frumuseței ei, iar după ce-și veni în fire, îi zise închinându-se.

— Fii fără frică kneghină, ești printre prieteni și vei fi dusă la casa Dumitale.

Ochii Ilenei, dând de fața lui Mihu, spaima dintr'înșii dispăru și privirea lor se opri cu o mirare plăcută pe înfățoșarea frumoasă și bărbătească a tânărului. Dar, vrând să-i mulțămească, nu putu să rostească decât cuvintele :

— Mulțămesc..., o.... mulțămesc..

— Dar cine sunt mișeii care au cugetat să răpească o fată de kneaz? întrebă Mihu pe moș Marin.

— Cine să fie? Un hotnog de la Smirodava cu o ceată de slujitori unguri.

— Unde sunt ei?

— Aice, legați cot la cot, vrei să-i vezi?

— Da, răspunse Mihu și scoțând din brâu un zăbranic negru in care se vedeau două borte, și-l puse pe obraz înnodând capetele la ceafă.

— Du-mă la ei, spuse el moșneagului.

Moșneagul, făcând semn la doi oameni care țineau câte-o făclie, îl duse într'un ungher al poieniței unde găsi câți-va oameni de ai lui păzind vre-o doisprezece slujitori, legați de mâni și de picioare și răzămați de tufe.

— Care-i hotnogul? întrebă Mihu.

— Eu sânt hotnogul, zise unul dintr'înșii.

— Ești Ungur?

— Ba nu sânt Român, tatăl meu este kneazul Peletucul, de la Peletuci lângă Bacău.

— Cu atâta mai rău, răspunse Mihu. De ce ai răpit pe fata kneazului Baloș.

— Fiind că așa mi s'o poroncit.

— De către cine?

— De către acel care are drept să-mi poroncească : Ștefan.

— Feciorul vitreg a lui Sas?

— Da, el.

— De ai fi Român adevărat și oștean cinstit n'ai fi îndeplinit o asemine poroncă, zise Mihu. Apoi, întorcându-se către moș Marin îi zise :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Moș Marine, eu plec ca să duc pe kneghină până la casa tătâne-său, Dumneta cu oamenii Dumitale îți-vei urma drumul înainte, acolo unde trebue să mergi, eu înainte de ziuă voiu fi iar printre voi. Dar până a nu pleca îmi vei întinde pe acești mișei la pământ și le vei trage câte trei sute de nuiele: să nu fie în stare să se întoarcă la Smirodava de cât pe brânci! Ai înțeles?

— Da, Căpitane, înțeleg, răspunse moș Marin, dar hotnogului ce să-i fac?

— Să-i tragi cincizeci de nuiele mai mult decât celorlalți și să fie trase cu mai multă putere.

— Ai milă, Căpitane, strigă hotnogul, bagă de samă că sânt Român și fiu de boier.

— Cu atâta mai mare rușine pentru tine, ai spurcat prin mârșava-ți faptă și numele de Român și acel de boier. Dar, dacă rușinea nuielelor îți pare prea mare, poți să fii spânzurat. Moș Marine, îl vei lăsa să aleagă între nuiele și spânzurătoare.

Apoi Mihu, fără a mai aștepta răspunsul hotnogului, plecă iar spre locul unde lăsase pe Ileana, scoase zăbranicul care-i acoperea fața, se apropie de ea și-i spuse:

— Kneghină este vreme să plecăm, vom merge pe jos până la carul care așteaptă în drum și te voi însoți eu singur până la curtea kneazului.

Când ajunseră în drum, găsiră împrejurul carului atât pe Țintă cât și pe argați cu slujnica Ilenei. Deși erau amețiți de loviturile primite, își revenise cu toții în fire afară de fata din casă care, de atunci, rămase cam smintită. Dar, din slujitorii care stătuse împotriva lui Mihu și a tovarășilor lui, șase erau morți iar alți șapte zăceau greu răniți în drum. Mihu, împreună cu Petrea și ceilalți trei tovarăși ai lui care venise călări, însoți pe Ileana până la poarta kneazului.

Pe drum el îi spuse că fusese răpită de Ștefan, unul din fiii vitregi ai lui Vodă și Pârcălab al cetății Smirodava, vestit pentru desfrânarea lui. Fata se cutremură la gândul primejdiei din care scăpase.

— De ce, zise ea când ajunseră în sat, nu vrei să stai la noi până la sosirea tatălui meu; el vine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deseară și ar fi fericit să-ți mulțămească singur pentru scăparea mea.

— O datorie sfântă mă chiamă in altă parte, răspunse Mihu, apoi, venindu-ți în ajutor n'am făcut decât ceia ce ar fi făcut în locul meu ori-ce creștin și ori-ce oștean vrednic de acest nume. Kneazul nu-mi datorește nici o mulțămire.

Ajunsese acuma la poarta curții.

— Cel puțin, zise Ileana, spune-mi numele Dumitale ca să pot, la rândul meu, să-l spun tatei.

Mihu stătu pe gânduri.

— Numele meu, kneghină, obicinuit nu-l spun, dar Dumitale nu-l voiu ascunde.

Se plecă pe cal până la urechia ei și-i șopti:

— Sânt Păunașul Codrilor!

Apoi adaose cu glas tare:

— Rămâi sănătoasă kneghină, sânt mulțămit că te-am putut îndatori. Fii încredințată că nu te voiu uita nici o dată!

Și dând pinteni calului se depărtă repede, urmat de tovarășii săi în spre obârșiile Bârlăzelului unde daduse întâlnire lui moș Marin. Aice trebuiau să aștepte trecerea unor negustori care duceau marfă bogată de la Chilia în Țara Leșască, marfă ce aveau de gând să o vămuiască.

Dar, de atuncea icoana Ilenei rămase vie în mintea lui iar acea a Vidrei se ștergea din zi în zi mai mult.

Ileana rămăsese încremenită la auzul numelui aceluia care îi scăpase cinstea. Știa cine era Păunașul Codrilor căci nu era copil în țară care să nu fi auzit despre dânsul. Crescuse la țară, în mijlocul poporului pentru care Păunașul Codrilor era privit ca un al doilea Hristos; fiică a unui dușman înverșunat al Domnului, nu hrănise nici o dată decât simțiri bine-voitoare pentru dânsul. In ochii ei el fusese tot-de-a-una un viteaz de frunte care se lupta pentru pricina cea sfântă și dreaptă; faptul că datorea acum păstrarea cinstei Păunașului Codrilor, departe de a-i fi neplăcut o măgulea.

Când kneazul, la întoarcerea lui auzi întâmplarea, izbucni în oeări cumplite împotriva mișcilor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anii1901-1932

de feciori domnești ; ura lui pentru casa lui Sas se făcu mai mare. Pe de altă parte nu găsea cuvinte destule pentru a lăuda și a slăvi pe Păunașul Codrilor ; jura că dacă ar ști unde să'l găsească i-ar dărui jumătate din averea lui.

Aceste cuvinte de laudă pentru Păunașul Codrilor rostite de kneaz erau ascultate de Ileana cu o adevărată lăcomie ; simțea, auzindu-le, o bucurie nespusă. Chipul frumos și vitejesc al mântuitorului ei ast-fel cum i se arătase dinaintea ochilor uimiți, în poienița din pădure, erau acuma necontenit în fața lor, făcând-o să rămâie ceasuri nemișcată cu fusul sau cu șuveica în mână.

Nu este deci lucru de mirare dacă Ileana, pieptănându-și a-lene părul bogat în dimineața zilei Sfinților Constantin și Ileana, să fi avut înaintea ochilor chipul lui Mihu și să se fi gândit că cu toate pregătirile facute în acea zi pentru dânsa nu puteau s'o facă cum ar fi dorit-o, căci el nu avea să fie printre oaspeți.

XXII

Ce s'a întâmplat la Poiana în ziua Sfinților Împărați Costantin și Ileana

O fată din casă intrând în odaie, trezi pe Ileana din visuri dându-i de știre că Părintele Isaia sosise cu alți boieri de seamă și că kneazul întrebase de dânsa.

Scuturând -și amorțeala, kneghina se grăbi să se îmbrace. Puse o cămeșă de borongic cusută la piept și la mâneci cu flori de mătasă roșie și presărată peste tot cu puișori de aur; peste cămeșă o bondiță albastră fără mâneci, cusută cu flori albe și roșii amestecate cu fir, o fotă grea, țesută din mătasă albastră, cu dungi largi, roșii și altele mai înguste de fir de aur. Mijlocul îi era strâns de o bată lată țesută asemenea din mătasă albastră cu dungi roșii amestecate cu altele de fir. Pe partea de dinapoi a capului puse o basma de mătasă roșie, cusută pe la mărgini cu fir, a că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rei capete îi atârnau pe spete. In picioare purta ciuboţele de iuft roşiu având mici călcâie ferecate cu argint.

Când ieşi din odaia ei, Ileana se îndreptă spre cerdacul din faţa porţii celei mari a curţii, unde kneazul, împreună cu oaspeţii lui cei mai însemnaţi, făceau cerc împrejurul Părintelui Isaia.

Străbătând rândurile boerilor, kneghina merse drept la călugăr, pe care'l cunoştea de mult şi, plecându-se îi sărută mâna. Părintele Isaia o binecuvântă, o sărută pe frunte şi-i zise cât de fericit se simte că a putut veni de ziua ei să-i ureze ani mulţi şi fericiţi, dar văzu că fata se îngălbeneşte şi se clatină pe picioare.

— Ce ai? întrebă el mirat, cuprinzându-i mijlocul cu braţul ca să nu cadă.

Iar kneazul să răpezi şi el către fiica sa.

— Nimica, mulţumesc, răspunse Ileana venindu-şi în fire, o slăbiciune neaşteptată, dar acuma mi-a trecut.

Slăbiciunea îi era pricinuită de vederea neaşteptată a lui Mihu care se ţinea în dosul celorlalţi oaspeţi, dar a cărui cap se ridica de-asupra tuturor celorlalte. Era galben, şi el, deşi aşteptase acea zi mai multe săptămâni cu nespusă nerăbdare, cu nemărginit dor, dar şi cu mare teamă. Iar când ochii lor se întâlniră şi când ceti în ochii fetei bucuria de care era cuprinsă, i se păru că o rază de fericire luminoasă înveseleşte cerul; când o văzu şovăind pe picioare cu greu izbuti să se stăpânească şi să nu se repadă la dânsa pentru a o sprijini.

Ileana îşi încordă toată voinţa şi putu să răspundă în chipul cerut de obiceiurile vremii urărilor rostite de Toma Alimoş şi de Ştefan Stroici, pe care nu-i văzuse nici odată până atunci. La grea cumpănă fu pusă când Mihu se apropie de ea şi-i făcu aceleaşi urări. Cât pe ce era să-i spuie că-l recunoaşte şi să-l arăte kneazului, în faţa tuturor ca fiind acel care o scăpase de ruşine dar el, gâcind ce să petrecea în inima ei, îi aruncă o privire din care Ileana pricepu că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

o roagă să tacă. Se mulțămi, deci, să se închine la dânsul in tăcere.

Printre boierimea adunată la Poiana nu se afla o singură jupăncasă sau fată de kneaz; erau numai bărbați. Ii fu deci ușor Ilenei să se retragă la o parte spre a să liniști puțin până la vremea mesei.

Boierii se despărțiră prin cerdacuri și odăi alcătuind cercuri deosebite împrejurul Părintelui Isaia, a lui Toma Alimoș și a lui Ștefan Stroici.

In curte domnea veselia cea mai mare: peste două mii de țărani erau adunați împrejurul unei mulțimi de mese acoperite cu mâncări gustoase, iar între mese să vedeau buți desfundate din care vinul se scotea cu cofele. Din toate părțile se ciocneau ulcelile și se cinstea în sanatatea kneghinei Ileana și a kneazului.

In curînd boerii fură poftiți la masa pusă în livadă, la umbra unor nuci uriași, unde găsiră pe Ileana care-i aștepta. In capul mesei fu pus Părintele Isaia, între el și Baloș luă loc Toma Alimoș, în stânga călugărului Ileana, iar lângă dânsa Stroici. Mesenii ședeau pe lungi laviță de lemn peste care erau așezate perine de lână. Slujba era făcută de nenumărate slugi în haine țărănești: ițari, cămeșă albă ca zăpada, brâu roș, chimir de piele cusut cu flori și ciubote.

Masa era alcătuită din borș de pasăre, din păstrăvi și alți pești fierți și afumați, din mulțime de tocături și fierturi de pasere și de carne cu ciuperci și verdețuri, din fripturi de tot soiul, de păseri și de vânat, precum și din prăjituri dulci de tot felul făcute, bine înțeles, cu miere.

Cestile de argint care înlocuiau paharele se umpleau de slugi necontenit, nu numai cu vinuri vechi din vinaturile cele mai renumite din țară, dar și cu vinaturi grecești aduse cu mare cheltuială de la Țarigrad. Singurii din meseni care nu mâncau și nu beau cu poftă erau Ileana și Mihu. El ședea de aceiași parte a mesei ca Toma Alimoș, numai mult mai jos, cu tineretul; putea prin urmare să vadă pe Ileana și Ileana putea să-l vadă pe dânsul. El se uită numai rar spre dânsa iar ea nu îndrăsnea să-i arunce câte o privire decât pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

furiș. Fata se simțea cu totul ametită, i se părea că se află în mijlocul unui vis și izbutea numai cu greu să răspundă la întrebările ce i le puneau Părintele Isaia și Stroici. Când se aduse cea de pe urmă prăjitura și putu prin urmare să se scoale lăsând pe ceilalți meseni să petreacă înainte i se păru că iesă dintr'o caznă nesuferită.

Soarele era jos de tot când knezul Baloș și cu oaspeții lui părăsiră masa și se îndreptară înspre poarta curții, înaintea căreia flăcăii din satele învecinate întinseseră o horă uriașă.

Spre a nu știrbi renumele pivniței knezului, trebue să lămuresc că nu toți boierii care luase parte la ospăț intovărășau pe Baloș și pe călugăr; mulți dintr'înșii se sculară de la masă numai pentru a se lungi pe iarbă și a trage câte un somn, iar mulți din acei care urmară pe gazda lor, numai cu oareși-care greutate se țineau pe picioare și mergeau drepți.

Când se opriră lângă horă, fură îndată încunjurați de oamenii mai așezați și mai în vrâstă care nu luau parte la joc. Vaza de care se bucura Părintele Isaia era bătătoare la ochi; care de care se îndesa spre a se apropia de el, a-i săruta mâna și a primi binecuvântarea lui. Iar călugărul avea pentru fie-care câte o vorbă bună și, din întrebările ce le punea, era vederat că cunoștea pe mulți din ei.

Knejii cei mai în vârstă, urmând pilda lui, se lăsară și ei în vorbă cu țăranii pe care îi cunoșteau, iar cei mai tineri, atrași de vioiciunea horei în mijlocul căreia cântau două-zeci și patru de lăutari și de cobzari, intrară și ei în joc având, bine înțeles, grijă să ice loc pe lângă fetele cele mai frumoase.

— Frumoasă zi, Părinte, zise către Isaia un țăran cu plete și mustoți albe, nalt, încă sprinten, cu o față frumoasă în care luceau niște ochi vioi. Frumoasă zi și, mai ales, arătând în spre horă, frumoasă frăție.

— Frumoasă frăție, adevărat, moș Șerbane, așa trebuie să fie totdeauna. Doară suntem cu toții, boeri și țărani, frați din același neam, țara asta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nbn:1901-1932

ne este tuturora mamă și slăvim pe acelaș Dumnezeu!

—Să te audă Dumnezeu, Părinte, așa să fie, cel puțin de astă-zi înainte că până acuma o fost altfel, răspunse țăranul uitându-se drept în ochii călugărului.

Acesta uitându-se împrejurul lui, văzu o mulțime de țărani cu privirile ațintite pe dânsul.

— Dacă n'o fost așa, răspunse el lui Șerban, se vede că au greșit și unii și alții; datoria noastră este să lucrăm din toate puterile ca, cel puțin de acuma înainte, frăția să domnească între cei mari și cei mici.

Tocmai atunci Toma Alimoș cu alt kneaz, trecând spre horă pentru a o privi mai bine, țăranii care stăteau împrejurul călugărului se dădură în lături și Isaia se folosi de acest prilej pentru a șopti lui Șerban.

— Nici un cuvânt mai mult acuma. Vom avea cum să ne sfătuim și să ne lămurim la noapte, apoi zicând aceste cuvinte călugărul se depărtă de Șerban spre a intra în vorbă cu alt țăran.

Soarele asfințise acuma și cete de țărani începură a ieși pe poartă, dar jocul ținu până după înoptat. Boierii se retrăsese în cerdac unde petreceau glumind sau ascultând povestirile celor mai bătrâni și mai limbuți.

Indată după ce cei de pe urmă țărani părăsiră ograda, poarta cea mare fu închisă și cheia ei adusă kneazului de către Țintă.

— Oprit-ai pe toți acei pe care ți-i-am însemnat? întrebă kneazul

— Pe toți și încă vre-o câți-va peste dânșii, răspunse vatamanul.

Kneazul să uită mirat la dânsul.

— Mai mulți din oamenii noștri cei mai de credință mi-au cerut să opresc prieteni de ai lor, pentru care s'au puș ei chizășii.

— Care sunt aceia? întrebă călugărul cu glasul îngrijit.

— Preotul Matei Țifrea din Dofteana pe Trotuș, Andrei Țițiriga din Helegiu, Stan Bălțatul din Dumbrăveni și Nastasă Lenca din Ruginești.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indrr1901-1932

— Toți sunt buni, zise călugărul și putem avea toată încrederea într'înșii, numai cel de pe urmă este cam prost. Ce fel de oameni oare oprit-a el sub chizășia lui.

— Pe un văr al lui, un țăran din Vrancea și pe un preot tot de acolo, din satul Neruja.

— Foarte bine, acuma îmi aduc aminte, zise călugărul a cărui față se însenină. Năstasă Lenea se lăudase mai de mult că are neamuri în Vrancea și că printr'înșii are să ne aducă în ajutor o ceată de Vrânceni voinici.

— Nu socotiți, Părinte și Jupâne Baloș, zise atunci unul din knejii de față, că ar fi bine să începem voroava la care ne-ați chemat. Unii din noi șed departe de aicea și, spre a ajunge mâne seara acasă, vor trebui să plece înainte de ziuă.

— Dacă doriți și dacă este cu voia Părintelui, putem începe îndată, zise Baloș.

— N'am de făcut nici o împotrivire, zise Părintele.

— Atunce, zise Baloș către Țintă, pregătește precum ți-am poruncit, du pe țărani în hrubă și vină de ne dă de știre.

Țintă plecă.

— După cât văd, voiți ca țăranii să iee parte și la acest sfat atât de însemnat prin urmările ce trebue să aibă? zise, întorcându-se către călugăr, unul din kneji, un bărbat nalt și uscăcios cu lungi mustețI negre lăsate în jos.

— Tocmai fiindcă urmările sfatului nostru au să fie grele și se vor resfrânge asupra poporului întreg, trebuie ca la el să fie de față barbați din toate treptele, răspunse Părintele Isaia.

— Și ce lumină poate ieși din sfatul ținut cu mojicii? Ce ajutor poate să deie boierilor mintea lor mărginită? Cu toată supunerea datorită Părintelui, mi se pare că dacă-i chemăm acuma la sfat cu noi, stârnim numai niște pofte care cu greu se vor putea mulțămi după izbândă! zise acelaș kneaz.

— Așa este! ziseră mai mulți din knejii de față.

— Dacă mojiciii se vor crede semenii noștri,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ei nu vor voi să asculte de povățuirea noastră în luptă, mai adaogă kneazul care vorbise.

Părintele Isaia, liniștit și rece, răspunse:

— Lupta care avem s'o dăm are să fie lungă și crudă. Spre a ieși dintr'ânsa biruitori avem nevoie de toate puterile neamului românesc. Ne trebuiesc mai cu samă oșteni mulți, brațe vânjoase care să se lupte și să înfrunte zilnic truda, foamea, setea, durerea și moartea fără a primi simbric. Eu acele brațe multe și vânjoase nu le pot căuta și găsi decât în poporul de jos. Pentru ca să învingem trebuie ca oștenii noștri să aibă necontenit înaintea ochilor un țel măreț care să-i însuflețească și să-i facă a-și păstra inimile oțelite chiar după un șir de înfrângeri, a nu să îngrozi nici la gândul că dușmanul le-ar putea arde coliba, pustii ogorul, nimici tot avutul, robi nevasta și copiii. Dar pentru a-l însufleți astfel acest scop trebuie să fie într'adevăr mare: să deie fie-căruia credința că să luptă pentru a fi, după izbândă, om desăvârșit care, el și copiii lui, să poată purta pe vecie capul sus, să fie om a cărui cinste și avere să fie în veci la adăpostul impilării și a nedreptății, să fie în veci ferite de necinste și de batjocură. Pentru a-l face să intre în luptă pătruns de această mântuitoare credință, trebue ca de la început să ne purtăm cu dânsul nu precum neam purta cu o turmă de robi ci precum ne-am purta cu frați mai mici și mai tineri. Cu cât îi veți cinsti mai mult cu atâta va pieri mai curând din ei ori-ce bănuială împotriva voastră și, în ceasul nevoii, veți avea oșteni mai ascultători și mai pregătiți să înfrunte primejdia. Vom învinge întâi pe Sas și, pe urmă, pe Craiul Lajos nu cu turme de robi ci cu frați de arme! Vă întreb pe toți care sunteți adunați aice, kneji și juzi fruntași ai țării, care v'ați trăit viața în mijlocul poporului nostru, oare de câte ori l'ați luat cu binișorul, de câte ori ați vorbit cinstei și omeniei lui, datu-va el de greș chiar în împrejurările cele mai grele și când nu avea nimica de câștigat?

— Nu, nu, nici-o-dată, se auzi din toate părțile.

— Apoi, urmă Părintele, dacă el nu v'o dat greș în împrejurări, grele când nu avea de așteptat nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un folos, închipuiți-vă cum va ști să vă urmeze, să lupte și să biruiască când va avea totul de câștigat?

— Ai dreptate Părinte! Vom face cum ne sfătuești! Să mergem să ne sfătuim cu poporul! răspunseră knejii.

Tocmai atunci sosi și Țintă care spuse lui Baloș că totul este gata și că oamenii așteaptă.

— Să mergem! zise kneazul și, luând pe Părintele Isaia de braț, se îndreptă spre livadă; toți îl urmară.

Ajunseră în curând la gura unei hrubi unde stăteau două slugi cu fânare care intrară în gârlici și merseră înaintea lor spre a le lumina calea. Scoborîră vro douăzeci de scări, apoi urmară un fel de șală îngustă la capătul căreia cărniră în stânga și se găsiră într'o hrubă largă și naltă, luminată de vro treizeci de ăclii de ceară. Aice se aflau adunați ca o sută de țărani care la vederea Părintelui, se descoperiră și se închinară.

— Bine v'am găsit oameni buni! zise Părintele. Să trăiești! răspunseră țăranii.

Erau aproape toți oamenii făcuți și, după îmbrăcăminte fruntași în satele lor. Printre ei se vedeau și câți va preoți. Țărănimea la venirea boierilor se grămădi în fundul hrubei, intrarea fiind cuprinsă de knejii.

— Oameni buni, zise Părintele cu glas tare, am rugat pe prietenul nostru, kneazul Baloș, să vă oprească astă noapte la dânsul pentru ca să ne putem sfătui încă o dată cu toții împreună, căci ciasul luptei s'apropie cu răpegiune. La sfatul nostru ie parte de astă dată și trimesul acelui care este menit de noi toți să fie Domn stăpânitor. Kneazul Ștefan Stroici, adaose el luând pe tânăr de mână, vărul Voevodului Bogdan, este însărcinat de el să-i ție locul până ce va sosi, să se chibzuiască cu căpeteniile noastre asupra măsurilor ce vor trebui luate pentru a închizășlui izbânda și să facă, în numele lui Bogdan, cu boerimea și cu poporul țărei ori-ce legătură vor socoti de trebuință.

— Boleri Dumnea-Voastră și oameni buni, zise Stroici, sânt mândru de cinstea ce mi-a făcut-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaifans.vana.ro/mdr1901-1932

vărul meu, Voevodul Bogdan, când mi-a încredințat sarcina măreață de a-l înlocui până la sosirea lui printre acei care l-au ales povățuitor și căpitan al lor în mândra năzuință de a croi neamului nostru o soartă vrednică de el. Voiu face tot ce-mi va sta în putință pentru a mă arăta vrednic de cinstea ce mi-a făcut-o Bogdan și vrednic de a fi pentru o bucată de vreme, căpitanul vostru. Vă rog pe toți, boieri și locuitori ai satelor, să mă ajutați în îndeplinirea grelei sărcini ce mi s'a încredințat. Lupta noastră va fi grea căci, după ce vom dobori pe Sas, va trebui să ținem piept puterei ungurești. Numai prin ajutorul tuturor, numai dacă vom fi pătrunși cu toții de acelaș dor, numai prin fracția cea mai strînsă între boieri și popor pute-vom vedea încercările noastre încununate de izbândă, pute-vom izbuti să croim pentru acest popor o țară care să fie numai a lui și unde cel mic ca și cel mare să aibă de o potrivă parte la sfânta dreptate!

Înfățoșarea bărbătească a lui Ștefan, fața lui deschisă, însuflețirea cu care rosti aceste cuvinte îi cuceriră bunavoința tuturor celor ce erau de față.

Din toate părțile se auziră strigăte:

— Să trăești!

— Bine ai vorbit!

— Te vom ajuta!

— Să ai încredere în noi!

— Nu te vom lăsa!

— Să trăiască Bogdan și namestnicul lui!

Când adunarea se mai liniști, un om ieși din rândurile țăranilor, în locul rămas slobod între ei și boieri. Era acel pe care am auzit pe Părintele Isaia numindu-l Șerban.

— Cu voia Dumnea-Voastră, Cuvioase Părinte și cinstiți boieri, aș dori să grăiesc și eu ceva.

— Cum nu, zise Părintele Isaia, spune ce ai de zis, te-ascultăm, Șerbane.

— Cuvioase Părinte, boieri Dumnea-voastră! Frumos o vorbit kneazul de peste munți și mare dreptate are: numai dacă între noi va domni unire și frăție putem să nădăjduim că vom izbuti. Frumos o vorbit kneazul când ne-o spus că, prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lupta care suntem gata s'o începem, avem să ne croim o țară care să fie numai a noastră și unde cel mic ca și cel mare să aibă de o potrivă parte de sfânta dreptate. Sânt om de șai-zeci de ani trecuți, sânt gospodarul cel mai de frunte din satul meu, din Ghindăoani, am turme de cai, de vite și de oi, am sute de stupi. Dumnezeu mi-o dat nouă feciori, toți în viață, toți mai nalți de cât mine, șapte sunt însurați și cu copii, și tus-șapte sunt fruntași în satul nostru. Totuși, pentru a ajunge să ne croim o țară ca acea de care o vorbit kneazul de peste munți sânt bucuros să jertfesc rămășița mea de viață, să pierd averea mea întreagă, să văd băieții căzând unul după altul sub paloșul sau sub sulița dușmanului, căci va rămânea nădejdea că cel puțin nepoții mei vor fi oameni, că vor putea trăi in tihnă ca oameni deplini; că vor fi feriți de jaf, de siluire, de batjocură, că nici străin nici diregător nedrept nici stăpân lacom nu se vor putea atinge de avutul sau de cinstea lor. Și ca mine, Cuvioase Părinte și boieri Dumnea-Voastră, simte intreg norodul acestei țări.

Nu este unul din noi, care să nu jertfească cu bucurie și viață și avere pentru a pregăti copiilor sau nepoților o soartă mai omenească decât acea de astăzi. Și nu se vor lupta ca viteji, se vor lupta ca zmei. Căci, să nu vă fie de supărare boieri, grea este astăzi soarta țăranului. Impilările și siluirile domnești vă sunt cunoscute: grele sunt birurile puse de Domnie și noi nu plătim numai cât este hotărât de Domnie dar plătim cât vra să ne ieie diregătorul. Dreptatea este numai pentru acel care are cu ce s'o cumpere; țăranul este privit ca o vită, cel de pe urmă diregător se crede în drept să'și bată joc de dânsul și de cinstea casei lui. Dar mai sunt și alte impilări și alte nedreptăți, boieri Dumnea-Voastră de care nu voiți să știți căci, iertați-mă dacă grăesc ca un țăran prost, acele impilări se fac de oamenii Dumnea-Voastră. Legea și obiceiul pământului acestuia au fost că kneazul să ieie a zecea din toate roadele pământului și fiește-care lo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

cuitor să-i facă trei zile de clacă pe an. Insă oamenii Dumnea-Voastră ieu dijma în aşa chip în cât adesea partea stăpânului copleşeşte partea omului, iar cele trei zile de clacă pe an, nu ştiu prin ce minune, au ajuns împătrite. Să mai vorbesc de altele? Locuitorul nu poate să macine decât la moara stăpânului, aşa o fost de când lumea, dar stăpânul trebue să'l vămuiască drept luându 'i un miertic din zece: oamenii Dumnea-Voastră ieu trei. Dar judecăţile strâmbe, dar samovolniciile, să mai vorbesc de ele?

Vedeţi, boieri Dumnea-Voastră, că mare este deosebirea între starea în care ne aflăm şi cea care ne-o juruieşte kneazul de peste munţi, dacă vom izbuti prin mintea şi vitejia Dumnea-Voastră, prin puterea braţelor noastre, să gonim pe Sas şi pe puii lui de lup din ţară şi să înfruntăm puterea ungurească. Proşti am fi noi, ţăranii, dacă am sta macar o clipală la gânduri pentru a jertfi o viaţă atât de amară spre a pregăti copiilor noştri un viitor atât de strălucit! Numai, boieri Dumnea-Voastră, să nu vă supăraţi, dar mulţi dintre noi se tem că vom lupta şi vom birui dar că, după luptă şi izbândă, numai cei mari se vor folosi, iar pentru prostime tot rău are să fie. Şi mă tem că o asemine bănuială stăpânind multe inimi, ele nu vor mai avea toată tăria trebuitoare pentru a purta lupta cu destulă vitejie, pentru a îndura nevoile şi durerile nedespărţite de dânsa cu destulă îndârjire. Şi când inima se moaie, ştiţi Dumnea-Voastră că nici braţele nu mai au putere. Tare mă tem de această bănuială blăstămată şi fiindcă dorul de a-mi vedea neamul slăvit şi ducând un traiu cinstit îmi arde şi-mi pătrunde inima, tare vă rog, Cuvioase Părinte şi cinstiţi boieri, să faceţi Dumnea-Voastră ce veţi şti pentru ca să piară bănuiala şi să ştie Românul că binele lui şi a copiilor lui atârnă numai de la oţelirea inimei lui, de la vârtutea braţelor lui şi că mişel ar fi acela care ar cruţa inima sau braţul. Am zis!

Din grămada ţăranilor se auziră strigăte de:

— Aşa este!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine o vorbit!

— Faceţi să piară bănuiala dintre noi.

— Fără încredinţare că soarta ne va fi cu totul schimbată nu putem face ca poporul să intre în luptă cu toată inima şi cu tot sufletul, zise un preot bătrân.

Kneazul cu musteţile negre şi groase, pe care l'am văzut nemulţămit de sfătuirea cu ţăranii, Radomir de lângă Bacău, ieşi din rândurile boerimei şi ceru de la călugăr încuviinţare să vorbească.

Părintele consimţind, Radomir, intr'o lungă cuvântare, învinovăţi pe ţărani că vor să se folosească de nevoia în care se găseşte neamul şi ţara pentru a dobândi foloase noui pentru dânşii şi a stirbi drepturile şi veniturile knejilor. El vesteji cu cuvintele cele mai tari o asemine precupeţire a unui ajutor ce nu era decât o datorie sfântă către mama obştească : ţara.

Cuvântarea lui Radomir fu primită de o parte din kneji cu semne de mulţămire, ţăranii tăcură dar, din rândurile lor, ieşi iarăşi Şerban din Ghindăoani.

— Greşit este kneazul când zice că ţăranii vor să se folosască de nevoia neamului spre a dobândi foloase noui pentru ei şi spre a stirbi şi a înputina veniturile boiereşti. Ţăranii nu cer nici un folos nou, nu vor să stirbească nici un drept, ei cer numai să se folosească nesupăraţi de drepturile de care, în puterea obiceiului pământului, s'au folosit moşii şi strămoşii lor. Ei nu vor să se atingă de nici unul din drepturile şi din veniturile de care s'au folosit moşii şi strămoşii boierilor, în puterea aceluiaşi obicoiu al pământului, dar vor ca obiceiurile noui, ca dările şi îndatoririle noui puse de unii din Kneji asupra ţăranilor numai din voinţa lor şi cu samovolnicie, dări şi îndatoriri care fac din viaţa ţăranului un chin şi o nevoie, să piară cu desăvârşire.

— Aşa este! strigară ţaranii. Poporul cere numai drepturile care au fost ale sale din veci.

— Vroiţi ca knejii să nu mai fie stăpâni pe pământul lor, strigă Radomir.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să am iertare, Jupâne, zise atunce preotul cel bătrân care mai vorbise, dar pământul nu este al knejilor, pământul este al neamului care 'l locuieşte. Neamul întreg l'o luat în stăpânire, neamul întreg l'o apărat cu sângele lui; norodul o desăleeat sate şi oraşe, norodul o făcut curăţiri; nime n'o împărţit knejilor pământul stăpânit de neam. Dar fiind-că neamul avea trebuinţă de judecători în vreme de pace şi de povăţuitori în vreme de războiu, s'au ales cei mai buni de neam, cei mai vrednici şi li s'o încredinţat lor şi scoboritorilor lor puterea de a judeca şi de a povăţui pe ceilalţi. Iar în schimb, spre a răsplăti osteneala lor, le s'au dat dreptul de a lua a zecea din tot rodul pământului, acel de a ţinea moară şi crâşmă, acel de a globi pe vinovaţi şi s'au îndatorit pe toţi Românii să lucreze knezului câte trei zile de clacă pe an. Ştiţi bine că aşa este, căci în această ţară nu stăpâneşte nici un kneaz pământ pustiu, nelocuit iar satele cu pământul locuit împrejurul lor se numesc şi astăzi judeţe.

— Aşa este, strigară toţi ţăranii şi chiar mulţi din knezi, mai ales din acei mai bătrâni.

— Boieri Dumnea-Voastră, zise iar Şerban, n'o avut dreptate knezul Radomir când o învinovăţit pe popor că folosindu-se de nevoia neamului precupeţeşte ajutorul său. Poporul nu precupeţeşte nimica, nu vă cere nimica. Dar noi, fruntaşii satelor, noi cărora Cuviosul Părinte ne-o făcut cinstea să ne destăinuiască scopul lucrării sale, noi în sânul cărora o ştiut să deştepte mândria şi iubirea de neam, noi care trăim cu poporul, auzim plângerile lui, ştim gândurile lui, datori suntem să vă grăim adevărul. Şi acest adevăr este că, dacă nu se va face o legătură mare, prin care să se închezăşluiască poporului drepturile lui cele vechi şi stârpirea obiceiurilor noui şi rele, poporul va merge la luptă pentru izgonirea lui Sas, dar nu va pune în această luptă însufleţirea şi îndârjirea fără de care nu vom putea avea sorţi de izbândă. Apoi nu uitaţi un lucru: cea mai mare parte din knezi este din partea noastră, de unde ştiţi că Sas ca să-şi răzbune pe oi şi casă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pete oșteni, nu juruiește el poporului mult mai mult decât vă feriți Dumnea-Voastră să-i juruiți?

Aceste de pe urmă cuvinte ale lui Șerban, care arătau knejilor o primejdie foarte adevărată și foarte mare, la care ei nu se gândise până atuncea, nu fură pierdute. Ei începură să se sfătuiască între dânșii cu jumătate de glas, apoi unul dintr'înșii, un kneaz bătrân de pe Șomuz, numit Liteanu, zise lui Isaia:

— De ce taci, Părinte, și nu ne cinstești cu părerea. CuviosiiTale. Cuviosia Ta ești povățuitorul nostru, căpetenia noastră, acel care o pus la cale această lucrare măreața. De la Cuviosia Ta așteptăm lumină.

— N'am vorbit până acuma, răspunse călugărul, fiind-că am vrut ca fie-care să-și spuie părerea neînrîurit de nimeni. Bănuiala și lipsa de încredere care domnește între boieri și popor alcătuiește o primejdie mare, grozavă pentru isbânda pricinei noastre. Are dreptate Șerban din Ghindăoani când zice că poporul va lupta cu îndoită inimă când va ști că izbânda va pune pe copiii săi la adăpostul tuturor relelor nesuferite de care este bântuit astăzi, și trebuie să mărturisesc că poporul rabdă pe lângă relele și fără de legile venind de la Domnie și altele. Nu toți knejii se poartă cu dreptate; sunt printre dânșii și oameni lacomi și nedrepți care fac soarta țăranului din cale afară amară. Este foarte adevărat că mulți kneji, fără dreptate, numai cu de la sine putere, au incalcat drepturile strămoșești a locuitorilor din județele lor și le-au pus dări și îndatoriri noui, necunoscute de bătrânii noștri. Primejdia despre care ne-o vorbit Șerban este foarte vie și foarte amenințătoare. Trebuie să luăm măsuri pentru a ne feri de dânsa și a face ca poporul să intre în luptă pătruns de gândul că mântuirea lui de toate relele atârnă numai de la vitejia și de la voința lui. Sânt de părere că chiar în astă noapte să se facă între knejii și fruntașii satelor care sunt de față aice o mare legătură, prin jurământ pe evanghelie, să se lege că îndată după gonirea lui Sas să nu mai ceară locuitorilor din județele lor nici o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

dată, în veci, vre o dare sau vre o îndatorire peste cele obicinuite din vechiu. Iar fruntaşii satelor să se îndatorească a păzi cu sfinţenie îndatoririle la care au fost supuşi bătrânii lor către kneazul sub a cărui ascultare se aflau. Şi, spre mai mare credinţă, această legătură să fie întărită de către namestnicul viitorului şi mult doritului nostru stăpânitor. Kneazul Stroici să jure în numele lui Bogdan că va face să se păzească cu străşnicie această legătură dintre knejii şi poporul acestei ţări şi că va pedepsi cu asprime pe oricine, kneaz sau ţăran, s'ar abate de la îndatoririle legăturei făcută astăzi.

— Aşa să fie! strigară ţăranii.

Boierii se sfătuiră câtva între dânşii, apoi kneazul Liteanu zise cu glas tare:

— Suntem gata să urmăm sfatul Părintelui, să facem jurământul cerut de Cuviosia Sa şi să-l ţinem cu sfinţenie.

— Dar, zise Radomir, are oare kneazul Stroici putere să iee asemine îndatorire în numele lui Bogdan? Văzut-o cineva puterile lui?

— Eu am văzut puterile lui, zise Părintele, scoţând un pergament de care era atârnată, prin un găitan de mătasă, o pecete de ceară; iată-le, să vi le cetesc.

Şi, în mijlocul unei adânci tăceri, Părintele Isaia începu să tălmăcească pe româneşte cartea slavonă prin care Bogdan, printre altele, împuternicea pe Stroici să iee în numele lui, împreună cu Părintele Isaia, ori-ce îndatorire ar crede de cuviinţă, încredinţând că îndatoririle luate de Stroici şi făgăduinţele făcute de el vor avea aceiaşi putere ca acelea făcute de însuşi Voevodul.

După ce Isaia isprăvi tălmăcirea cărţii, el spuse câteva cuvinte la ureche lui Ţintă. Acesta ieşi până în gura hrubei pentru a veni îndată înapoi însoţit de preotul din Poiana cu crucea şi cu evanghelia în mână. Iar după dânsul două slugi aduceau o masă.

Era de înţeles că Isaia, dacă nu pusese însuşi la cale, prevăzuze cele ce aveau să se întâmple la această întrunire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Preotul aşeză evanghelia şi crucea pe masă unde se mai aşezară şi două făclii de ceară. Apoi Părintele Isaia chiemă pe rând pe fiecare din knezi, îi dădea crucea într'o mâna, îl punea să pue cea-l'altă pe evanghelie şi rostea cu glas tare şi răspicat cuvintele jurământului prin care kneazul se lega ca, îndată după izgonirea lui Sas, să nu mai ceară locuitorilor din judeţul lui decât dările şi îndatoririle statornicite de obiceiul strămoşesc şi să-i judece cu dreptate. Kneazul rostea fiecare din cuvintele zise de călugăr apoi, sărutând evanghelia şi crucea zicea: Aşa să mi ajute Dumnezeu, proclet să fiu de-mi voiu călca jurământul! După ce acest jurământ fu făcut de toţi boerii, Părintele Isaia chiemă pe ţărani, iarăşi pe rând, şi-i făcu să jure în acelaş chip că se vor supune cu desăvârşire tuturor dărilor şi îndatoririlor statornicite de vechiul obiceiu al ţării şi datorite kneazului în judeţul căruia se aflau. Fiecare mai jură credinţă şi ascultare kneazului său. După cel de pe urmă ţăran, Stroici luă crucea într'o mână, puse cealaltă pe evanghelie şi, cu glasul mişcat dar puternic, rosti la rândul său următorul jurământ:

— In numele Voevodului Bogdan, din poronca şi cu voia lui, jur pe sfânta cruce şi pe Dumnezeu că dacă Voevodul Bogdan, cu mila Celui Atât Puternic, se va învrednici să apuce şi să ţie oblăduirea acestei ţări, el va priveghea cu străşnicie ca knejii acestui pământ să nu ceară de la locuitorii judeţelor lor alte dări şi alte îndatoriri decât acele statornicite de veacuri de obiceiul pământului, va priveghea ca ei să judece pe locuitori cu dreptate şi va înfrâna şi pedepsi cu asprime ori-ce călcare a acestei legături. Asemenc, jur că dacă Voevodul Bogdan va ajunge la oblăduirea acestei ţări el va priveghea ca locuitorii satelor knezeşti să împlinească cu sfinţenie indatoririle către knezi statornicite de obiceiul strămoşesc al pământului, că va pedepsi cu străşnicie pe acei ce se vor împotrivi şi-i va sili să fie credincioşi şi ascultători către kneji. Aşa să ajute

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dumnezeu Voevodului Bogdan. Proclet să fie dacă va călca acest jurământ!

Apoi sărută crucea și evanghelia. Atunci Părintele Isaia zise :

— Dumnezeu Atât Puternicul, martor al jurământului ce l-ați făcut, să binecuvinteze pe acei ce-l vor ținea cu sfințenie, să pedepsească pe acei care vor cuteza să-l calce.

Apoi zise către țărani :

— Sunteți mulțămiți, oameni buni ? Perit-o în sfârșit bănuiala din voi ?

Șerban răspunse pentru tovarăși lui :

— Suntem mulțămiți, Cuvioase Părinte, și cinstiți boieri. Să trăiți, căci astă noapte ați făcut o faptă mare care umple de bucurie un norod întreg. Ați făcut să piară cu desăvârșire dihonia dintre noi. Noi, fruntașii satelor, vă încredințăm pe cinstea noastră că nu vă veți căi de fapta pe care ați făcut-o. Veți vedea în curând, la luptă și la nevoie, cum știm să ne răsplătim dreptatea care ni-se face. Dați-ne răgaz până atunce !

Apoi plecând genunchiul înaintea Parintelui, îi sărută mâna zicând :

— Să trăești, Părinte, ceia ce ai făcut astăzi nu vor uita strănepoții noștri nici peste o mie de ani.

Toți țăranii urmară pilda lui Șerban și veniră pe rând să sărute mâna lui Isaia.

Acei care aduceau tovarăși noi pe chizeșia lor, îi numeau Părintelui, arătându-i satul din care era noul venit.

Când veni rândul lui Nastasă Lenea din Ruginești, el după ce sărută mâna lui Isaia, îi zise arătându-i pe un țăran tânăr, nalt și voinic și pe un preot tânăr ce se țineau de el :

— Iată, Părinte, vărul meu, Nistor Mircea, din satul Neruja, cu cumnatul său, Preotul Dănilă, tot de acolo. Ei sunt ai noștri cu trup și cu suflet și s'apucă să ne aducă în ajutor, la cea de întâi cerere, trei sute de munteni voinici, toți arcași de frunte.

— Și nu se tem ei să atragă asupra lor mânia lui Basarab dacă, fără de voia lui, vor veni în a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jutorul nostru? întrebă Părintele uitându-se lung la nouii veniți cu ochii lui adânci și pătrunzători.

— Vrancea nu este robită lui Basarab, zise preotul Dănilă cu un glas răgușit cu desăvârșire, după ce sărută mâna călugărului, ea se ocârmuește singură, plătindu-i numai bir și dându-i ajutor la război. Dar Vrâncenii se fălesc că sunt Români între Români. Acolo unde se face vre-o lucrare românească ei cer, ca un drept sfânt, să aibă partea lor la lucru. Puțin le pasă dacă fapta lor place sau nu place lui Basarab.

— Glasu-ți este foarte răgușit, fiule, zise părintele Isaia privindu-l cu mulțămire, totuși frumoase și românești sunt cuvintele ce le rostești.

— Părintele o răcit rău pe drum, zise atuncea tovarășul preotului, Nistor Mircea, dar inima lui este totdeauna caldă. Așteptăm cu toții cu nerăbdare semnul de a intra în luptă.

Părintele Isaia mai puse străinilor câteva întrebări și ei răspunzând într'un chip care-l mulțămi pe deplin, orice bănuială că crierii cam greoi ai lui Năstasă Lenea ar fi putut să-l facă să aducă la întrunire tovarăși nevrednici de credință pieri din mintea lui Isaia.

Scopul de căpetenie ce-l avea în vedere Părintele Isaia într'această întrunire era curmarea neînțelegerilor dintre kneji și săteni și încetarea nedreptăților și a samovolniciilor de care se tânguiau acei de pe urmă. Precum am văzut acest scop fusèse atins. Apoi folosindu-se de faptul că atâția fruntași erau adunați în fața împuternicitului lui Bogdan, el le propuse să facă cu toții înaintea lui Stroici jurământ de credință către Domnul ales de ei. Acest jurământ fu făcut de fiecare în parte, adunarea întreagă izbucnind necontenit în strigăt de:

— Să trăiască!

— După săvârșirea jurămintelor, Părintele Isaia se mai sfătui cu cei de față asupra mai multor amănunțimi. Se hotărî, între altele, chipul în care era să i se aducă la cunoștință întâmplările cele mai de samă în vremea călătoriei lui.

Apoi adunarea se sparse, cei mai mulți din kneji și din țărani plecară de-a dreptul la casele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

lor, numai puțini rămaseră la Băluşeşti peste noapte.

Părintele Isaia cu tovarăşii lui plecară în zori de ziuă căci călugărul era aşteptat la Iaşi. Este de crezut că Mihu nu împărtăşea graba călugărului şi că ar mai fi zăbăvit bucuros la Poiana spre a-şi mângâia ochii cu privirea Ilenei.

Se vede că kneghina, din partea ei, credea că şederea Părintelui Isaia la tatăl-său avea să fie mai lungă, căci un nor acoperi frumoasa ei faţă când, la sculare, află că Părintele cu ai săi plecase. Slugile casei văzură cu mirare că, de astă dată, cu toate silinţele ce-şi dădeau, nu erau în stare să mulţămească pe stăpâna lor, obicinuit atât de răbdătoare şi de blândă.

XXIII

Floarea Lăpuşnii

Pe malul înnalt al unei scursuri a Lăpuşnii se afla aşezat, pe acea vreme, satul Vişineştii, descălecat, cu un veac înainte, de kneazul Vişin, un vitcaz vestit a cărui nume era încă viu în mintea Lăpuşnenilor.

Cele trei sute şi mai bine de case care alcătuiau satul erau, aproape toate, încunjurate de livezi şi de vii intinse, întinzându-se, unele, până la poalele codrilor mărginaşi. Printre gardurile aşezărilor şerpuiau o mulţime de drumuri iar, prin mijlocul satului, trecea şleavul care ducea de la Lăpuşna la Kigheciu.

Intr'o seară senină a începutului lui Iulie, adică vre-o şase săptămâni după întrunirea de la kneazul Baloş, vre-o două ceasuri după stinsul lumânărilor în sat, un călăreţ venea în goana calului dinspre Kigheciu.

Călăreţul era tinăr, innalt, de făptură puternică deşi sprintenă. Pletele lungi care-i cădeau pe umere erau de un castaniu deschis, în ochii albastri închişi, aproape nogri, mari şi vioi, scânteaia îndrăzneala ; nasul era drept, musteţile bălane şi răsucite lăsau descoperit chipul frumos al gurii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe cap, purta o pălărie de pâslă neagră, cu fundul ridicat și drept, a cărei margini late și răsucite erau împodobite cu fir.

Imbrăcămintea îi era alcătuită dintr'un mintean cu mâneci albastru închis, cusut peste tot cu flori roșii și galbene. Mânecile, strimte până la cot, largi și spintecate de la cot în jos, erau în cheiate de-asupra mânilor. O cingătoare de piele roșie, împodobită cu cuie și cu flori de argint, stringea nădragii largi de aba albastră, cusuți cu flori ca și mintеanul și vârâți, sub genunchi, în ciubote de iuft roș cu turetcile sufiecate.

Calul era un armăsar murg: capul îi era mic, coama lungă și deasă, pieptul și sapa late și puternice iar picioarele subțiri și vânjoase cu copite mici.

Scaunul șălii, de fildeș săpat, acoperit cu o perină de iuft roș, era așezat pe o arșea de postav roș, împodobită, de jur împrejur, cu ceapraz lat de fir de aur, iar popii, căpețala și frâul de piele roșie erau acoperite cu cuie și flori de fir.

Nu se vedea asupra lui altă armă decât, la șoldul stâng, un paloș atârnat de o curea prinsă sub chimir și trecând, sub mintean, pe umărul drept.

Călărețul când se văzu aproape de cele de întâi case, cârni la stânga, pe cărare, schimbând goana calului în umblet.

Incunjurând astfel, aproape tot satul, ajunse în curând la piciorul unei mici ridicături de pământ, sădită cu vie și cu pomi și împrejmuită cu un gard de nuiele care făcea o cotitură pe loc.

Aproape de cotitură călărețul descălecă, legă calul de o răchită la marginea cărării și, cu un pas răpede dar ușor și fără a face sgomot, incunjură colțul gardului având grijă să se ție în umbra lui și, de oarece acest gard nu era înnalt, să se plece ca să nu i se poată zări capul peste strașina alcătuită din vreascuri. Când ajunse lângă doi nuci crescuți unul lângă altul, ca de gemeni și lipiți de gard, auzi tușind ușor și, oprindu-se, văzu intre cei doi copaci, trecând peste gardul care aicea era stricat, capul și umerile unei fete. Tânărul se opri privind-o în tăcere. Intr'adevăr, era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nori1901-1932

bună de privit Florica Vișin, stăpână pe a treia parte a satului Vișinești, strănepoată de frate și moștenitoare, atât a lui Drăgan Vișin cât și a Părintelui Ioasaf Vișin, starețul schitului de la Măgură, de-asupra Ocnelor, stăpâni și ei amândoi peste câte o treime din Vișinești.

Dar nu era bună de privit numai fiindcă era bogată ceia ce, cum toată lumea știe, nu strică nici odată unei fete ci, mai ales, fiindcă era de o frumuseță vestită pe amândouă malurile Prutului și primise chiar porecla de: Floarea Lăpușnei. Zău, Gheorghiță a Șalgăi, căci călărețul nostru nu era altul de cât tânărul și viteazul Căpitan de Codru, avea cu ce să-și desmierde ochii privind-o.

Închipuiți-vă un cap mic, așezat pe un gât alb, rotund, gingaș dar plin; o frunte albă ca zăpada, lungi sprincene castanii și gene aproape negre sub care luceau doi luceferi căprii, bătând în vânăt, strălucitori, veseli, șagalnici și vecinic în mișcare. Buzele gurii gingașe, pline și rumene, deschise într'un surâs, lăsau să se vadă niște mici mărgăritare. In mijlocul bărbiei drăgălașe se vedea o gropiță, alte două pe obraji, iar urechile erau două minuni mici, răsucite și rumene. Din toate trăsăturile, nasul singur poate că nu era fără greș căci după ce pornea și mergea câtva în chip neprihănit, spre capăt se cam ridica în sus și totuși, acest nas departe de a strica câtuși de puțin frumusețea feții, mai mărea poate farmecul ei. De pe acest cap se scobora, despletit, pe umeri și pe spete, un potop de păr bălan auriu care, la lumina lunii, semăna a fi o mantie de aur topit.

— Oare, mi-ai cerut să vin să te întâlnesc la gard numai pentru ca să holbești ochii la mine, zise ea, izbucnind într'un râs limpede și argintiu când văzu că Gheorghiță rămâne nemișcat privind-o

— Ești așa de frumoasă... începu el.

— O știu de mult, îl întrerupse ea începând să râdă din nou. Atât Dumneta cât și alții mi-ați spus de mii de ori această noutate pe care eu o cunoșteam de când eram copilă.

— Atâta bucurie ai să-mi spui după ce nu te am mai văzut de trei lungi săptămâni? zise-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gheorghiță, venind la gard și sprijinindu-și coatele pe vreascuri, în fața ei.

— Dar vroiai poate să rămân și eu cu ochii căscați la Dumneta? zise fata urmând să râdă. Zău că mie nu mi-au părut cele trei săptămâni din urmă mai lungi decât altele.

— Cred, răspunse Gheorghiță oftând. Între noi este o deosebire: eu te iubesc la nebunie și Dumitale nu-ți pasă de mine de feliu, dar de feliu.

— De nu mi-ar păsa așa de feliu, de feliu, ce aș căuta eu aice în puterea nopții? Dacă ar afla mătușa una ca asta ar fi rău de mine.

— Cât îți pasă de mine, îți pasă și de alții: de Constantin Bibire din Lăpușna, de Ioniță Soare din Cornești, de Șerban Flamură de la Turia, de Gavril Gherman de la Ghermănești și chiar de kneazul cel de peste Prut, de Târziul care-i trecut de patru-zeci de ani, pântecos și cu ochii încrucișați! zise Gheorghiță cu amărăciune.

— Nu vorbi rău de Tarziul, zise fata, el nu mai este ținănăr, tinerel, nici subțire, nici frumușel, dar este bărbat de samă, viteaz în războiu, cuminte la sfaturi. Bârlădenii au știut ce fac când l-au pus Voevod peste oștirile lor!

— Dar eu, zise Gheorghiță cu un amestec de ciudă și de mândrie, n'am așteptat să-mi fie părul cărunt pentru a-mi face un nume în războaie. Abie împlinisem două-zeci și patru de ani în toamna trecută când Codrenii, alți oameni decât soponarii din Bârlad, mai cunoscători în de-ale războiului, m'au ales chiar pe câmpul de luptă, Căpitan de Codru în locul viteazului Grigoraşcu căzut sub paloșele tătărești!

— Dar vorbitu-te-am de rău? zise fata. Spus-am vr'odată că nu ești viteaz?

— Nu, zise Gheorghiță, dar este un an de când știi că te iubesc peste tot, că gândesc numai la Dumneta, că trăiesc numai pentru a-ți câștiga dragosteaIn nenumăraterânduri spusu-ți-am iubirea mea și rugatu-te-am să-mi fii soție. Am trimes pe mama să te ceară de la moșul și mătușa Dumitale, iar răspunsul o fost ca să mai aștept că vei vedea, că nu te poți încă hotărî!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Florico, adaose el, luând mâna fetei în mânile lui, fie-ți milă de mine, dă-mi un răspuns hotărât. Sau împlinește-mi dorul cel mai scump, sau spune-mi să părăsesc orice nădejde, să-mi iau lumea în cap, să mă duc din nou în țări străine, să caut în războaie moartea sau uitarea chinurilor mele. Nu mă mai chinui, Florico, că-i păcat!

Fata tăcea.

— Să nu-ți fie teamă să-mi încredințezi soarta ta, urmă tânărul. Vei fi fericită cu mine; vei fi stăpână, eu îți voi fi rob și rob voios! Florico, spune că mă primești de soț! Codrul întreg ți se va închina: vei fi Crăiasa lui, și Gheorghiță ducând mâna gingașă a fetei la gură, o acoperi cu sărutări fierbinți.

Florica urmând să tacă, el zise din nou:

— Răspunde-mi, Florico:

Iar buzele lui lacome începură să se suie de la mână în sus, spre încheietura cotului.

— Căpitane Gheorghiță, zise atuncea fata, desprinzându-și mâna din mâinile lui, înainte de a-ți răspunde doresc să-ți fac o întrebare.

— Întreabă, voi răspunde.

— Zici că dacă mă voi lua de soție voi fi Crăiasa Codrului, dar atunci cum rămâne cu mama Dumitale, cu Jupâneasa Șalga?

— Cum să rămâie, zise Căpitanul, ea va rămâne mama mea și soacra Dumitale.

— Vezi, zise Florica, Jupâneasa Șalga de douăzeci și mai bine de ani este deprinsă să stăpânească, nu numai satele de pe ocinile ei și a răposatului Căpitan Voicu, dar să vadă că Codrul întreg să pleacă la poroncile ei. Nu-i vorbă, ea este o femeie fără seamăn prin mintea și vitejia ei. Dar uite, eu sânt o ființă știurlubatecă: mintea îmi este slabă, viteji nici nu-mi trece prin gând să fac, însă dacă mă voi hotărî la pasul care mi-l ceri, apoi nu vreu să mă închin nimărui nu vreu ca să fie nimeni mai mare decât mine în casa mea, nu vreu să-mi poroncească nimeni. Împăcase-va Jupâneasa Șalga cu gândul să șadă altă stăpână în casa în care o poroncit o viață întreagă?

— Teama de asprimea mamei este pricina pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tru care te fereai să-mi răspunzi până acum? întrebă Gheorghiță punând din nou stăpânire pe o mână a Floricăi.

— Dacă nu-i singura pricină, este cu bună samă una din cele mai vajnice.

— Poți atunce să o înlăturezi cu totul, zise Gheorghiță voios și începând din nou să-și primble buzele pe mâna iubitei. Mama o stăpânit și stăpânește casa tătânc-meu câtă vreme am fost neînsurat, ea este hotărâtă, îndată ce-mi voi fi găsit soție, să se mute de o parte, in vre unul din satele sale. Nu mai ai nimic de zis, trebue să mă iei.

— O mai încet, răspunse Florica încercând dar nu tocmai cu dinadinsul să-și desprindă iar mâna. Cu Jupâneasa Șalga în casă însă n'aș fi primit nici o dată să-ți fiu soție, căci eu nu vreu stăpână peste mine.

— Prin urmare, zici da?

— O încă nu, zise Florica, n'am nici o grabă dar, adaose ea, poate să zic o dată da.

— Când?

— Peste puțin, poate spre toamnă, să mă mai gândesc puțin.

— Și eu să mai trăiesc în nedumerirea asta încă câteva luni! strigă Gheorghiță cu desnădăjduire. Să mai trăiesc atâta vreme cu teama de a te pierde nedespărțită de mine! Să-mi fie rece la inimă de câte ori voi auzi că Bibire sau Flamură sau Gherman sau Tărziul sau cine mai știe care altul, o fost pe aice. Nu! Nu! Florico, nu mai pot răbda! Simt că-mi va lipsi răbdarea! Pe cel dintâiu care voi auzi că s'o apropiat de tine îl voiu răpune! Mai cu samă Bibire, dacă se va mai arăta pe aici, va face cunoștință cu paloșul meu!

— Bibire este pururea bucuros de aseminea cunoștință! rosti atunci un glas puternic în apropiere și, din partea opusă acelei din care venise Gheorghiță, văzură ieșind din umbra gardului, un oștean tânăr și voinic, cu pletele și mustețile negre, îmbrăcat cu haine de același chip ca acele ale Codreanului, numai de coloare roșie și care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când zări pe Gheorghiță, scoase din teacă lungul paloș ce-i atârna în partea stângă.

Gheorghiță, fără a pierde timp, trase pe al său și se aruncă cu furie asupra potrivnicului: palo-șele, încrucișându-se, începură a zăngăni și a fulgera.

Florica, care încremenise la vederea lui Bibire, își frânge a mânile.

— Maică Prea Curată! Au să se ucidă din pricina nebuniei mele! strigă ea.

Și văzând că lovitură urmează după lovitură, se sui răpede pe gard, sări jos și se aruncă între dânșii strigând:

— Pentru numele lui Dumnezeu, stați!

Dar de abie isprăvise aceste cuvinte când dădu un țipet de durere și căzu jos strigând:

— M'ați ucis!

Potrivnicii înspăimântați scăpară paloșele din mână și căzură în genunchi lângă dânsa, unul în dreapta și celalalt în stânga ei.

Florica în nemișcare sta întinsă pe iarbă brațul stâng întins lângă trup, cel drept strins la sân, iar pe pieptul cămeșei pete de sânge. O crezură străpunsă de paloșele lor.

— Am ucis-o! strigă Gheorghiță.

— Din pricina ta, mișelule, i se trage moartea! strigă Bibire.

— Ba tu ești de pricină, nemernicule, răspunse Gheorghiță, nebun de mânie, ridicându-se iar în picioare cu paloșul în mână, pildă care fu răpede urmată de celalalt.

Lupta era să înceapă din nou, mai înviersunată când Florica, rămasă nemișcată între ei, ridică capul și zise cu un glas rugător:

— Fie-vă milă de mine și dați-mi ceva apă.

Paloșele ridicate se lăsară din nou în jos și amândoi dușmanii se răpeziră la fântâna care se găsea la câțiva pași departe de ei. Bibire care ajunse cel dintâiu, puse mâna pe ciutură o împinse răpede în fundul fântânei și o scoase plină cu apă. Dar Gheorghiță o apucă de îndată ce ieși de asupra ghizdeilor, umplu iute cu apă fundul pălăriei și alergă la Florica.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu o voioasă surprindere o văzură în picioare. Din brațul drept, pe care îl ținea îndreptat în jos, cădeau câteva picături de sânge. Din întreaga ei înfățoșare se vedea că rănile primite nu puteau să fie decât ușoare.

Fără a zice un cuvânt, fata luă în mâna stângă apă din pălăria ce i-o întindea Gheorghiță și-și spălă brațul drept pătat de sânge. La a doua stropire brațul își recâștigase albeața întreagă, numai pe fața din întru se vedea o tăietură subțire ca o ață roșie și lungă de o șchioapă.

Tot în tăcere, luă o basma din brâu, o așeză pe rană, o învârti de două ori împrejurul brațuiui, o strînse, se uită la amândoi potrivnicii care erau cu ochii ațintiți asupra ei, văzu pe Gheorghiță cu pălăria plină de apă în mână și zise lui Bibire:

— Innoadă!

Pe când Bibire înnoda basmaua cu îngrijirea unei mame înfășindu-și copilul, Gheorghiță vărsa cu ciudă apa rămasă în pălărie.

Când basmaua fu înnodată, Florica, dându-se puțin înapoi, zise către tineri cu un glas hotărât, uitându-se când la unul când la altul:

— Căpitane Gheorghiță și Căpitane Constantino, aveți amândoi nume de viteji mari și astăzi puterile voastre intrunite erau cât pe ce să ucidă pe o biată fată a cărei singură vină este că vă place la amândoi. Amândoi vă jurați că mă iubiți la nebunie, amândoi m'ați cerut de soție și iubirea voastră nu o fost in stare să vă oprească paloșele când m'am aruncat între voi ca să nuvă maisfâșieți. Până acum v'am ascultat de o potrivă atât pe unul cât și pe celalalt, însă nu m'am putut hotări pentru nici unul. Nu-mi place Căpitanul Gheorghiță mai mult de cât Căpitanul Constantin, nu-mi place Căpitanul Constantin mai mult de cât căpitanul Gheorghiță. Cum stau lucrurile astăzi mi s'ar părea că fac o nedreptate alegându-mi pe unul dintre voi de soț. Zice-veți că sunt nesimțitoare. Poate, dar așa sânt, nu mă pot preface: în cumpăna inimii mele nu atârnă unul din voi mai mult de cât celalalt. Dar ca să vorbesc drept, trebuie să mărturisesc că fie-care din voi îmi place mai bine de cât alții care, și ei, zic că le sunt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1901-1932

dragă și mă cer de nevastă. Sunt plecată să-mi aleg soțul între voi doi, lăsând pe celalalt de o-parte. Dar pe care să-l aleg? Amândoi sunteți tineri, amândoi viteji, amândoi cu vază, amândoi de neam, amândoi bogați, amândoi cu fețe plăcute! M'am hotărit să aleg pe cel mai vrednic. Soț îmi va fi acel din voi care, înainte de doi ani, va fi trimes să mă pețească vornicel purtând, drept năframă, la suliță, steag dușmănesc cucerit de mâna lui în bătălie. Dar să nu osteniți în zadar vornicel cu steag de Căpitan creștin sau păgân, căci eu mă voi închina numai înaintea unui steag de Voevod creștin sau de mărzac tătăresc. Iar până atunci, nici unul din voi să nu cuteze să se apropie de mine sau să deie ochi cu mine, căci din clipala în care îl voi zări, va fi pierdut ori-ce nădejde de a mă putea câștiga, chiar de ar face în urmă minuni de vitejie, și încă un lucru să'l știți: de voi afla că ați ridicat brațul unul asupra altuia, sau chiar că v'ați gâlcevit, jur pe această cruce, și scoase din sân o cruce de aur atârnată de gâtul ei, jur că cât voi trăi nu voi mai schimba o vorbă cu vre unul din voi. Și acuma veți pleca fără a rosti o vorbă, Dumneta, Căpitane Constantine, spre Lăpușna, Dumneta, Căpitane Gheorghiță, spre Kigheci. Nu, nu, nu vreu să aud nimica, cel care va rosti măcar un cuvânt jur că va fi ca și mort pentru mine. Mergeți. fie-care spre casa lui: eu nu mă mișc de aice până ce nu veți fi plecat, ascultați,... se aud glasuri prin vie, slugile mă caută, să nu vă găsască aice în puterea nopții.

Intr'adevăr, se auzeau glasuri în depărtare.

Tinerii, cu totul fărmăcați de această stranie ființă, cu toată patima care fierbea într'înșii, se plecară înaintea ei și se îndreptară înspre locurile unde lăsase caii.

Florica rămase nemișcată pe loc până ce îi auzi depărtându-se călări, fiecare spre locul său.

— Nebuni sunt ei, zise ea atunce plecând spre gard, dar mi-se pare că mai nebună sunt eu. Doamne Sfinte! Ce nenorocire era să se 'ntâmple! Gheorghiță care își ținuse calul la umblet, câtă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vreme se afla pe cărare, îi dădu drumul la fugă nebună îndată ce se văzu ajuns la drumul mare. Această goană se potrivea cu simțirile care clocoteau într'însul.

Gheorghiță iubea pe Florica Vișin de mai bine de un an și, precum am văzut, o ceruse de soție, dar fata amânase luarea unei hotărîri. Știa din capul locului că ea era peţită și de alți tineri cu vază și cu avere, în curând își dadu seamă că pe fiecare zi se ivea câte un nou peţitor. Acest fapt, departe de a răci iubirea lui, o stârnea și mai tare, dar cu iubirea creșteau și înțepăturile. Ele devenise însă de nesuferit de vre-o două luni, de când se întorsese de la Țarigrad, din slujba împărătească, cu o ceată de Lăpușneni, Constantin Bibire. Fiul unuia din fruntașii Bâculni, numele noului venit, tânăr și frumos, era însoțit de renume mare de viteaz. Cum văzuse pe Florica se îndrăgostise într'însa și lui Gheorghiță i se păru că ea era departe de a-l privi cu răceală. Bănuielile lui crescând din zi în zi, se hotărîse să ceară Floricăi întâlnirea despre care am dat samă mai sus, cu hotărîre de a limpezi starea lucrurilor.

Cele întâmplate ar fi trebuit să-l bucure, căci ele vădeau că, dacă Florica nu era îndrăgostită într'însul, nu era îndrăgostită nici în Bibire nici în altul și le pusese amândurora, pentru a o câștiga, aceiași îndatorire.

Dar în inima lui, ca în acea a ori cărui îndrăgostit, tot mai trăia până atunce nădejdea că poate este iubit și că, în curând, Florica va fi a sa. Acuma, după cele petrecute în acea noapte, asemene nădejde trebuia să piară. Îl mai jignea dureros faptul că Bibire era pus de Florica pe aceiași treaptă cu dânsul, lucru ce pe un îndrăgostit îl ustură totdeauna cu deosebire.

XXIV

Un sol care cade din copac

Un glas puternic care-i striga să steie trezi pe Gheorghiță din gânduri. Tânărul Căpitan domoli mersul calului, strînse dârlogii și, cu mâna dreaptă pe mânerul paloșului, întrebă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

— Cine îmi aține calea?
— Oameni buni, răspunse acelaș glas.
— Niște călători rătăciți, adaose altul.

Atunce, la câțiva pași înnaintea lui, la piciorul unui mic pripor, văzu la lumina lunii, stând pe loc în drumul care șerpuia între tufe, o ceată de oameni și de cai. Gheorghiță se opri și el.

— Cine sunteți, de unde veniți și unde mergeți? întrebă el.

— Eu sunt Toma Alimoș despre care trebuie să fi auzit dacă ești de pe aceste locuri, zise călătorul al cărui glas se auzise întâi. Vin de la Orheiu cu niște prieteni ai mei. Am luat-o deadreptul, în curmezișul văilor. De la un loc am pierdut cărarea, am rătăcit ciasuri prin codru și nu știu dacă acest drum, în care ajunsesem tocmai când te-am auzit venind, duce la satul Gradiștea, pe Galbâna, la Gheorghiță a Șalgăi, care-i Căpitan de Codru.

Gheorghiță, sărind jos de pe cal, se îndreptă către Toma Alimoș care descălecase și el în mijlocul drumului, își scoase pălăria și, închinându-se, îi zise:

— Jupân Toma Alimoș, mare este bucuria mea fiindu-mi dat să văd, în sfârșit, pe acel despre a cărui vitejii am tot auzit cu mirare de când eram mic copil. Drumul pe care vă aflați duce întins la Gradiștea și eu sunt Gheorghiță a Șalgăi, Căpitan de Codru și sluga Dumitale.

— Norocul ne-o slujit dar bine rătăcindu-ne prin codri! Mă bucur că fac cunoștința unui tânăr oștean a cărui începuturi îndreptățesc părerea că în curând ne va lăsa pe noi, bătrânii, cu mult în urmă, răspunse Toma Alimoș care se apropie de Gheorghiță și-i strinse mâna.

— Dar pe mine, mă mai cunoști? zise un glas lângă Gheorghiță.

Când acesta să întoarse, el dădu un strigăt.

— Mihu!

Și amândoi prietenii se îmbrățoșară lung. S'apropiase acuma și Părintele Isaia cu Stroici. Gheorghiță nu văzuse nici odată pe călugăr dar, prin credincioși de ai lui, intrase în legături cu el și era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

câştigat, trup şi suflet, pentru mişcarea pregătită de dânsul.

Indată ce îl zări în tovărăşia lui Toma Alimoş şi a lui Mihu, pricepu cine este şi merse să-i sărute mâna, numindu-l: Apostol al neamului.

Când Părintele îi spuse cine este Stroici, Gheorghiţă îşi aduse îndată aminte de dânsul. Fusese şi el cu oştile leşeşti la împresurarea Vilăului, unde văzuse pe kneazul maramureşean şi cunoştea vitejeasca lui purtare în năvala de noapte, încercată asupra taberei creştine de către Keistut şi Olgerd.

— Oare mult mai este este de aice până la Gradiste? întrebă Părintele Isaia.

— In fuga mare ai ajunge în două ciasuri, zise Gheorghiţă. Cu mersul obicinuit de drum ne vor trebui patru dacă nu cinci.

Călătorii se uitară unul la altul.

— Caii noştri sunt osteniţi cu desăvârşire, zise Toma. Suntem pe drum de două zeci de ciasuri: de abia popăsit-am de amiază trei ciasuri. Cred că ar trebui să le dăm puţină odihnă, măcar până în ziuă.

Cu toţii se învoiră cu propunerea lui Toma şi după ce Gheorghiţă le arată că în capătul priporului se află o poiană cu iarbă bună, se hotărîră să popăsească într'însa.

Caii fură deşălaţi şi priponiţi în poiană, călătorii se puseră jos, la piciorul unui carpăn gros şi tufos, iar slugile strinseră uscături şi aprinseră răpede un foc mare.

Părintele Isaia începu să povestească lui Gheorghiţă cele puse la cale în călătoria lor.

Pretutindene pe unde umblase până atunce: la Iaşi, la Hotin, la Orheiu, fusese primiţi şi îmbrăţoşaţi cu cea mai mare dragoste. Pretutindene găsise pe fruntaşii Românilor gata să deie tot ajutorul lor mişcării pusă la cale de Isaia şi menită să închege ţărişoarele lor răzleţe într'o Domnie puternică, în stare să-i ferească de năvălirile Tatarilor şi de încercările celorlalţi duşmani din afară. Atât fruntaşii Iăşenilor cât şi acei ai Hotinenilor şi ai Orheienilor se legase prin jurământ faţă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de ei, să le vie în ajutor cu oşti, îndată ce Părintele va fi dat semnul răscoalei împotriva lui Sas. Se hotărîse atât numele căpitanilor care erau să ocârmuiască aceste oşti cât şi locurile prin care aveau să intre în Moldova.

— Acuma, adaose Părintele Isaia, veneam la Kighecin ca să vedem ce ajutor avem de aşteptat de la viteji Codreni.

— Fii încredinţat, Părinte, că toate puterile Codrului sunt, chiar de pe acum, la poroncile Cuviosiii Sale, zise Gheorghiţă. Poroncesţe şi peste trei zile vor trece Prutul şase mii de călăreţi şi două mii de arcaşi pe jos. Ei iţi cer numai un lucru : să-i pui vecinic în frunte, în locul unde primejdia va fi mai mare.

— Nu m'am îndoit niciodată de Codru, zise călugărul : vom avea de pus la cale numai amănunţimile. Cu prilejul şederei noastre în Codru, avem de gând să ne răpezim şi la vecinii şi prietenii voştri : Lăpuşneanii. Deşi mai puţini la număr de cât voi, ei sunt viteji de samă şi ajutorul lor nu este de lepădat. Am printre ei un prieten vechiu care lucrează pentru mine ; în cărţile lui îmi dă cea mai bună nădejde. Trebue să cunoşti pe Marin Bibire. O fost căpitan vestit în vremea lui : astăzi este om în vrâstă. In locul lui s'o ales Căpitan fiul său, Constntin, iar bătrânul şi-o păstrat printre Lăpuşneni vaza întreagă.

Fruntea lui Gheorghiţă se încreţi la auzul numelui de Bibire şi, cu glasul silit, zise :

— Da, îl cunosc.

— De ei am tot atât de puţină grijă ca şi de voi şi îmi este grabă să merg la Bârlad, urmă Părintele.

— Acolo vom avea negreşit de furcă cu păcătoşii de târgoveţi, întrerupse Toma Alimoş. Dar ne vom pune pe atâta ca să izbutim şi, cu voia lui Dumnezeu, fiindu-ne curat cugetul şi scopul sfânt, vom izbuti. Dumneta trebue să ştii dacă este adevărată vestea care ne-o ajuns în Orheiu, acum trei zile şi ne-o îngrijit atâta.

— Vestea despre sosirea soliii de la Alexandru Basarab ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ai găcit-o, zise Părintele. Oare adevărat să fie? O sosit în Bârlad?

— Știu că acum două săptămâni era fierbere mare în Bârlad unde se aflase de venirea unei solii de la Basarab. Se faceau pregătiri pentru găzduirea solilor în casa din târg a kneazului Tărziul, noul Voevod ales de Bârlădeni și căpetenia potrivnicilor noștri. Se zicea chiar că Basarab trimisese acea solie în urma unor cărți primite de la Tărziul și de la ai săi. Dar, în zilele din urmă, am aflat că solia lui Basarab o lăsat Bârladul de o parte și o apucat de a lungul Dunărei, spre Cetatea Albă unde au treabă cu Genovezii, și numai la întoarcere se va abate pe la Bârlad.

— Mai bine ar fi fost pentru noi dacă nu ar fi trimis Basarab nici o solie la Bârlad dar, dacă o trimis-o, ne este de folos să mai zăbăvească, ca să avem vreme sa lucrăm înainte de sosirea ei, zise Parintele. Dar, ești încredințat că este cum ți s'o spus și că solul o plecat spre Cetatea Albă?

— Nu pot avea cea mai mică îndoială.

Gheorghiță nu sfârșise bine aceste cuvinte, când tresăriră cu toții la auzul unui glas care zicea:

— Greșiți sunteți, boiari, solul lui Basarab acilea este. Cu voia Alui dă Sus va merge la orașiul Bârlad împreună cu Domniile Voastre și, prin ajutorul său, ieși-veți biruitori.

Și, înainte ca călătorii noștri să-și fi putut aduna mințile, în crengile carpânului sub care se aflau, se auzi un foșnet și, înaintea lor, căzu, în picioare, o ființă minunată, lungă cât o prăjină, cu cap de om împodobit de plete negre, de asupra unui trup acoperit cu păr lung, de un roș de sânge, la care nu se vedeau nici mâni nici picioare.

Date fiind închipuirile acelei vremi, alți oameni decât acei ce se aflau adunați aice, la vederea unei asemene arătări, ar fi rupt-o de fugă încredințați că se găsesc în fața celui necurat. Și călătorii noștri săriră în picioare, dar nu pentru a fugi ci pentru a pune mâna pe acea ființă. Într'o clipală mânile de oțel ale lui Mihu și ale lui Gheor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

ghiță se abătuse pe dânsa, ținând-o strinsă ca într'un cleste și puind-o în neputință să facă vre-o mișcare.

— Ii de carne și de oase, zise Mihu, simt umărul lui sub mâna mea.

— Aoleo! Dar cum să nu fiu dă carne și dă oase nenișiorule! zise ființa necunoscută care nu arătase nici cel mai mic semn de opunere. Sunt doară creștin ca și voi, sunt boiar ca și voi. Faceți bine și nu mă stringeți așia dă tare că-mi fărimați osișioarele. Lăsați-mă slobod căci nu am nici urmă dă armă pă mine. N'aveți să vă temeți, sunt singur pe când sunteți mulți.

Gheorghiță desprinse mâna stângă care stringea un braț al necunoscutului și începu să-l pipăe. Atunci se văzu că ceia ce ei luase. la început, drept păr roș, era o sarică roșie cu care era învălit trupul gol al străinului.

Mihu și Gheorghiță îi dădură drumul dar rămaseră unul în dreapta și celalalt în stânga lui, temându-se ca nu cumva să fugă.

— Cine ești tu? mai întrebă Toma Alimoș.

— Cine sunt? Sunt Jupân Părvu Nedeianu, solul trimis la Cetatea Albă și la Bârlad dă Alexandru Basarab, Domnul Țării Rumănești.

Toți cei de față pufniră de râs.

— Frumos își mai îmbracă Basarab solii, zise Gheorghiță.

— Nu-mi dați crezare fiind că mă vedeți gol, zise pretinsul sol. Ce să fac dacă m'au prădatără Tătarii pă drum și mi-au omorâtără slugile? Dar, adaose el, am cu ce împrăștia ori ce bănuială, ați putea avea. Văd cu voi pă un Cuvios Părinte, el trebuie să știe carte.

Și, zicând aceste cuvinte, scoase de sub sarică un săculteț de mătasă ce-i atârna de gât printr'un găitan, desprinse găitanul, s'apropie de Părintele Isaia, îi sărută mâna cu evlavie și-i dădu săculțelul.

— Iată cărțile ce le trimite milostivul meu stăpân, Marele Voevod Alexandru Basarab, Domnul Țării Rumănești, Căpitanilor dă la Cetatea Albă și fruntașilor Bârladului, poftindu-i să se încreză

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în toate câte le voi grăi, dân partea Mării Sale, cu Pârvu Nedeianu. Mai suntără și poruncile lui către namestnicii județelor dân calea mea.

Părintele Isaia deschise săculețul și, scoțând dintr'însul mai multe pergamente, s'apropie de foc spre a le ceti.

Pe când călugărul cetea, tovarășii lui se uitau la pretinsul sol, a cărui față era acuma bine luminată de flacăra focului hrănit cu îngrijire de Onea și de celelalte slugi.

Munteanul era un om de vre-o treizeci de ani, de o statură întrecând bine pe acea mijlocie și, după cât lăsa să vadă sărica întredeschisă, de făptura sprintenă.

Pielea, atât pe față cât și pe trup, era foarte smolită. Obrazul era cam lungăreț, nasul subțire și coroietic, gura mare dar de chip frumos; ochii foarte mari, negri, strălucitori de o vioiciune neobicinuită. Pletele erau negre, lungi și dese; barba tot neagră, cam ascuțită și puțin creață. După ce isprăvi cetirea cărților, Părintele Isaia se uită lung la Munteau, apoi le ceti a doua oară, de la început până la sfârșit.

— Și Dumneta ești Pârvu Nedeianu, solul Domnului Țărei Românești? întrebă el în sfârșit.

— Da, răspunse Munteanul, cu sunt Pârvu Nedeianu, solul lui Alexandru Basarab.

— Dacă ești într'adevăr, și Părintele Isaia apasă pe acest din urmă cuvânt, solul lui Alexandru Basarab, trebuie să cunoști împrejurările care au făcut pe Voevod să te trimită în solie la Bârlad. Fă bine de ne le împărtășește și ne povestește în urma căror întâmplări ai ajuns gol în cracii acestui copac.

— Da, Părinte, vă voiu povesti totul, numai înnainte de a vi le spune, rogu-vă, dați-mi ceva mâncare căci dă trei zile n'am pus măcar nici o fărămitură cât dă mică în gură. Apoi vă voiu da nu numai lămuririle care mi le cereți dar și altele ce nu mi le cereți, însă care vor fi dă folos pentru a arunca dăparte orice bănuială dântre noi. Dar dați-mi să îmbuc ceva căci mă cuprinde leșinul.

Părintele făcu un semn lui Onea care, aducând îndată un desag plin, scoase dintr'însul o pâne, bujă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

niță de cerb, brânză de oi, fălii de slănină și întinse aceste merinde, împreună cu o ploscă, pe iarbă, la picioarele Munteanului.

Acesta se aruncă asupra lor cu o lăcomie nespusă care dovedea cu prisosință că nu minți se când spusese că de trei zile postea.

Călătorii se puseseși ei jos, alcătuind o jumătate de cerc împrejurul străinului și priveau în tăcere, minunându-se de răpegiunea cu care merindele dispăreau în gura lui.

Toma Alimoș care se afla lângă Părintele Isaia, îi șopti la ureche:

— Nu samănă a boier!

Iar Părintele îi șopti la rândul său:

— Nu samană a sol, dar cărțile îi sunt în cea mai deplină orânduială. In ele se cere Căpitanilor Cetății-Albe și fruntașilor Bârladului să deie deplină încredere la toate câte le va grăi credinciosul boer a lui Basarab, Pârvu Nedeianu. Nu poate încăpea îndoială că cărțile sunt adevărate.

— Să nu le fi furat.

— Poate, voi vedea. Dacă, într'adevăr, este solul și credinciosul lui Basarab, trebuie să cunoască multe împrejurări necunoscute obștii dar care eu le știu. După cum va răspunde întrebărilor mele voi vedea cu cine am a face.

Munteanul care acuma isprăvise merindele, dăduse năvală la ploscă, o dusese la gură și se părea că a rămas lipită de buzele lui. Noroc că nu era plină căci, altfeliu, nu s'ar fi despărțit treaz de dânsa. Incredințându-se că n'a mai rămas în ea, nici o picătură, o puse în sfârșit jos, se ridică în picioare, făcu semnul crucei, apoi se așeză iar pe iarbă și zise călugărului.

— Crez, Părinte, că dorința Cuviosiii Tale este să auzi din gura mea, nu numai chipul cum m'au lovitără și m'au prădatără hoții dă Tătari dar, mai cu seamă, scopul soliii încredințată mie dă Basarab. Dacă am ghicit bine gândul Cuviosiii Tale, apoi tă rog să bine-voești a-mi spune dacă pociu vorbi dăschis, atât înaintea boiarilor care ne înconjură cât și înaintea ăstor oameni, și arătă cu mâna spre slugi. Printre lucrurile ce am să ți le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

destăinuiesc sunt taine a căror răspândire poate să pună în primejdie, nu numai viața noastră și acea a altora mai sus puși dăcât noi, dar pot primejdui chiar ființa unor noroade.

La un semn al Părintelui, Onea și cu celelalte slugi se depărtară.

— Poți vorbi deschis înaintoa acestor boieri, zise calugarul, pentru ei nu am taine.

XXV

Păţăniile unui sol

După ce tuși de mai multe ori, Munteanul începu:

— Cuvioase Părinte și cinstiți boiari! Să nu credeți ca mi-a scăpatără dân vedere bănuiala vădită cu care m'ați primitără. Nu pociu tăgădui că o asemenea bănuială este firească și ar fi împărtășită dă ori-ce om cu minte, văzând că sare dân pom un om gol, învelit numai într'o sarică roșie și strigă că este solul lui Alexandru, Domnul Țării Rumânești. Cu toate cărțile ce le va fi având la el, un om în asemenea împrejurări nu poate dăcât să fie bănuit, mai ales când, ca mine, nu este încă ajuns la vrâsta la care se aleg obicinuit solii. Să nu credeți, deci, că o asemenea bănuială ar putea să mă supere sau chiar să mă mire. Vă mai spui că am cu ce s'o împrăștii.

Mă numesc Pârvu Nedeianu, sunt fiu lui Preda Nedeianu care, și el, se trage dân neamul Basarabilor și a Sandei, o vară primară cu Domnul. Taica, Dumnezeu să'l ierte, a crescutără cu Vodă: până la moartea lui a trăitără la Curte, având loc dă frunte atât la oști cât și la sfaturi. Pă mine m'a botezatără chiar însuși Basarab; dă mic copil m'a luatără la Curte, crescându-mă cu feciorii lui, cu Vlaicu și cu Radu.

Nu-mi răsărise încă bine barba și eram Căpitan păste o sută dă călăreți olteni, viteji aleși, unul și unul, cu cari făcuiu pârjol printre Bulgari când ne-am războitără cu ei, acum câțiva ani. Mi-a rămas semn cinsteș dân războiul ăla, priviți!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

Dând sarica la o parte, el se întoarse pentru ca focul să bată în plin asupra lui și arătă, sub țâța dreaptă, adânc săpat pe pielea smolită, semnul unei cumplite lovituri de suliță.

— Dă atunce, urmă el, n'a fostă războiu în care să nu fi luat parte, și nu mai sunt în stare să număr dușmanii căzuți sub palosul sau sub sulița mea. Dar am știut să ajut pă Basarab, nu numai prin puterea ăstui braț, dar și prin agerimea ăstor creeri, și zicând aceste cuvinte se bătu pe frunte. M'a trimis în solie la Țarul Bulgarilor, la Craiul Sârbilor, la Voevodul Ardealului, în împrejurări grele, în vremuri dă cumpănă, când un cuvânt prea mult putea să aducă peire, când trebuia să ghicești însemnarea unui zâmbet, a unei încruntări de sprânceană, și chiar adesea acea a unei tăceri prelungite. Nici odată nu m'am întors fără a fi izbutitără și a fi depășitără nădejdea pusă dă Vodă în mine. Iată pentru ce sunt nelipsit dă la sfaturile lui și pentru ce Vodă nu are taină pentru mine.

Dar să încetez a vă mai vorbi dă mine, căci ați putea să credeți că sunt om lăudăros, și să vă spuiu în ce împrejurări și în ce scopuri m'a trimis Basarab la Bârlad.

Cuvioase Părinte și cinstiți boiari! Mai bine dă cât mie vă este știut că toată Rumânimea care locuește în țara care se află între munții ăi mari, Nistru și Marc se află în a mai cumplită fierbere.

Călătorii noștri se uitară unul la altul.

— Împilările și fărădelegile lui Sas, Voevodul Moldovei, plecarea lui oarbă la toate poruncile Ungurilor au stârnitără în Moldova nemulțumirile ălo mai cumplite, poporul stă gata să se răscoale. Celelalte țări: Bârladul, Hotinul, Iașul, Orheiul, Lăpușna, Codru, trăiesc cu groaza pustiirilor tătărești, puterile lor răzlețe putând cu greu să se apere dă păgâni. Pă dă altă parte, Craiul Laios, cu floarea puterii ungurești, a plecatără tocmai la Napoli pentru ca să răzbune moartea frățîne-său și să cuccrească crăiia aia.

Alexandru Basarab, care are știință dă toate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

câte se petrec în țările vecine cu a păste care domnește, a urmărit dă la inceput, cu osibită băgare de seamă, mișcarea Rumânimii d'acilea. Știut trebuie să fie că el, dă mult, umblă pă lângă Bârlădeni pentru ca ei să se închine lui, îndatorându-se din parte-i a-i apăra dă Tătari și dă orice alt dușman. N'a izbutitără pentru că Bârlădenii erau neuniți și nu se înțelegeau între dânșii. A intrat în vorbă și cu Codrenii dară n'a izbutit fiind ca vitejii dă Codreni s'au crezutără în stare să se apere singuri dă Tătari fără a-și mai da stăpân.

Tot îmi zicea Basarab: Pârvule, fătul meu, cum stau lucrurile pă Siret și pă Prut, i-ar ajunge unui bărbat îndrăzneț să aibă numai puțin noroc, pentru a face dân atâtea țărișoare mici și slabe o țară mare și cu putere. Ce păcat că nu se ivește un asemenea bărbat sau că nu pociu eu să prind picior în Bârlad sau în Codru!

In iarna trecută ne veniră însă vești dăspre alcătuirea, în munții Moldovei, a unui fel dă frăție pentru alungarea lui Sas și dăzrobirea țării dă sub ascultarea Ungurilor. In curând mai sosiră altele, zicând că frăția aia se întinde păste hotarele Moldovei, prin Bârlad, prin Codru, prin Lăpușna, până la Orheiu, până la Iași, până la Hotin. S'a mai aflatără dăspre ivirea unui voinic, porecliț Păunașiul Codrilor, care purta și poartă războiu cu Sas și cu ai lui și ia vamă dă la negustorii care intră și iesă dân țara Moldovei și dăspre care am bănuitără, Basarab și cu mine, că trebuie să fie în legătură cu frăția care voiește să dăsrobească Moldova. Dar iată că, acum o lună, ne vine veste că căpetenia, sufletul întregii mișcări, este un călugăr care lucrează pentru un kneaz vestit dân Maramureș: Bogdan dă la Cuhnia!

La auzul acestor cuvinte Toma Alimoș, Mihu, Ștefan și Gheorghiță cu greu se putură împiedeca de a sări de pe locurile lor. Iar Părintele Isaia zise Munteanului, cu glas liniștit:

— De unde ați aflat această veste; de unde știți că este adevărată?

— De unde am aflat-o, răspunse Munteanul cu oareși-care mândrie, dă la iscoadele noastre. Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

este Domn să aibă iscoade ca ălea care slujesc lui Basarab. Se vără ori unde, află până și ce gândește omul. Adevărat că și darnic stăpân e Alexandru Vodă : știe să prețuiască și să răsplătească slujbele făcute, ți-e drag să-l slujești !

Știm că vestea este adevărată urmă el, căci ăl care a adus-o a auzit cu urechile lui pă fruntașii Moldovei, la un kneaz Baloș, dân satul Poiana, jurând ascultare unui boiar dă peste munți anume trimis dă Bogdan în Moldova. Dar mai bine dăcât mine, știi Cuviosia Ta că grăiesc adevărul, căci le văzură toate ochii Cuviosiii Tale și le puse la cale toate mintea Cuviosiii Tale.

— Crezi ? întrebă călugărul uimit.

— Părinte, câte le spuseiu până acum le știam d'acasă, cu ajutorul lor am înțeles, după vorbele ce le auzii cât am stat ascuns în ăst carpin, că călugărul dăspre care ni se spuse că este în capul mișcării dă dăzrobire a Moldovei nu este altul dă cât Cuviosia Ta ! Oare, după câte vă ziseiu până acum, vă mai îndoiți că sunt Pârvu Nedeianu, solul lui Alexandru Basarab ?

— Nu, răspunse Părintele Isaia uimit, aproape îngrozit, văzând că tainele lucrării sale erau cunoscute într'o țară străină până în amănunțimile lor. Nu mă mai îndoiesc.

Iar Toma Alimoș adause :

— Între noi o fost un trădător !

— Trădător nu, răspunse Pârvu liniștit, dar o iscoadă dășteaptă, plătită dă noi. Dar să vă arăt cum ajunseiu acilea. Basarab aflând amănunțimile ce vi le spusei, după ce rămase singur cu mine, îmi zise :

Pârvule fătul meu, veștile ce le auzirăm mă silesc să iau fără întârziere o hotărîre în privința mișcării ce este pă cale d'a izbucni în Moldova și a cărei izbândă îmi pare mai pre sus dă indoială, dat fiind potopul dă ură ce a stârnit nemernicul dă Sas. El va fi alungat și cu bună seamă că nu-i voi da eu nici un sprijin. Dar Ungurii nu vor putea să-l lase și Voevodul Ardealului va veni cu bună seamă în ajutorul lui. Dă oare ce însă oștile ungurești ăle mari se află cu craiul la Napoli, iar altele pă granițele Sârbiei, nu va fi în stare Voe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vodul Ardealului să răpuie pă Românii dă la Siret şi Prut, mai ales dă vor fi toţi strinşi împrejurul aluiaşi steag. Aş putea să mă folosesc dă accastă tulburare şi să pun mâna pă Bârlad. Dar punând mâna pă Bârlad aşi micşiora mult sorţii dă izbândă a Rumânilor şi aşi uşura pă a Ungurilor care s'ar arăta în urmă mai trufaşi dăcât sunt azi. Apoi, înainte dă toate sunt Rumân, şi doresc izbânda Rumânimei. Dacă Bogdan va izbuti să întemeieze o nouă Domnie rumânească între munţi şi Nistru, o astfel dă Domnie numai dă folos ne poate fi şi dă sprijin mare la întâmplare dă războiu cu Ungurii sau cu alte neamuri. Trebuie deci să dau lui Bogdau mână dă ajutor. Dacă nu-'l pociu ajuta pă faţă, cu arma, căci nu se ştie cum se întorc lucrurile, pociu să-i folosesc mult pă sub mână. Iar eu îmi voiu căuta vre-un câştig păste munţii noştri, în Ardeal, şi-l voiu dobândi cu uşiurinţă, căci Ungurii având dă furcă pă Siret pă vremi îndelungate, nu vor îndrăzni să se strice pă faţă şi cu mine.

Insă fruntaşii negustorilor din Bârlad, cu noul lor Voevod, Kneazul Târziul, fiindu-mi câştigaţi şi hotăriţi a se închina mie, mi-e teamă că nu vor primi să dea ajutor Moldovenilor şi lui Bogdan, şi că se vor întâmpla vrajbe cu knejii şi cu poporul dă la ţară, care se ţin dă Toma Alimoş şi sunt câştigaţi mişcării. Trebuie deci să trimit la Bârlad un om dă încredere care să-i povăţuiască pă Bârledeni spre bine, dar fără a mă da dă gol, ca să nu poată găsi pă urmă Ungurii prilej dă răzbunare, dacă vor fi biruitori. Gândesc deci să te trimit pă tine, căci altul mai dăştept şi mai dă încredere ştii că n'am.

Pleacă deci, fătule, la Bârlad, chiar dă mâine dacă poţi. Vei avea la tine cărţi dân parte-mi către Târziul şi ai săi, prin care le voi zice să dea crezământ dăplin la toate câte vor auzi dă la tine. Le vei zice că Basarab înainte dă toate este Rumân; şi doreşte mai presus dă toate mărirea şi izbânda Rumânimii; că cei ce vor să întemeieze o nouă Domnie rumânească lucrează la un lucru care numai plăcut poate fi unui Domnitor rumân. Le vei zice că, faţă cu mişcarea pornită în Moldova, Basarab le cere să dea uitării făgă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

duințele făcute lui, să uite vrăjbile și neînțelegerile ce au cu Toma Alimoș și ai săi și cu toții împreună să dea sprijinul ăl mai puternic întemeierei nouei Domnii.

Multe a vorbitără Basarab cu mine, căci o noapte întreagă ne am tot sfătuitără, acușia vă spuiu numai miezul sfatuirii noastre. A treia zi, de dimineată, plecat am cu cărți dă la Vodă atât pentru Bârladeni cât și pentru Căpitanul dă la Cetatea Albă unde, după isprăvirea trebilor ce le aveam la Bârlad, urma să merg pentru a curma niște neînțelegeri cu Genovezii in privința vămuirii mărfurilor lor. Când ajunsesem la Siret, iată nene, că mă ajunge un credincios al lui Basarab cu poruncă să mă duc întins la Cetatea Albă, unde să nu zăbovesc mai mult dă trei zile, iar d'acolo să merg dă sârg la Bârlad, unde să mă opresc numai o noapte. Înțeleseiu că Vodă nu voește ca lumea să creadă că solia lui este menită mai cu seamă pentru Bârladeni, ci că menirea ei dă căpetenie este să pună capăt neînțelegerilor cu Genovezii, iar că prin Bârlad trec numai cu prilejul întoarcerei mele.

Am pornitără deci drept înnainte spre Cetatea Albă, însoțit dă vre-o șease slugi ale mele și dă trei-zeci dă roșiori dău straja Curții Domnești. Acum trei zile popăsisem dă seară în niște stufării, in capătul dăspre Răsărit al Ialpuhului. Incepuse a înnopta și, strinși împrejurul focurilor, așteptam să se gătească mâncarea când, d'odată, auzim niște strigăte selbatece și, din stufărie, năvălesc asupra noastră o mulțime dă Tătari. Cei mai mulți dân noi nici nu puturăm apuca să ne apărăm. Eu, de abia pusesem mâna pă paloș când o lovitură cumplită pă cap mă întinse fără cunoștință la pământ. Când îmi venii iarăși în fire, soarele era sus, iar eu eram gol ca în ziua în care m'a născut mâmica, și împrejurul meu zăceau trupurile măcelărite ale tovarășilor mei dăspoiate și ele dă toată îmbrăcămintea lor.

Simțeam o greutate mare la cap, dar rana mi era ușoară, căci calpacul ce'l purtam amorțise lovitura Tătarului. Ma duseiu la apă, îmi ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

coriiu trupul într'însa, luaiu niște iarbă și u-dând-o bine, o puseiu pă cap, schimbând-o dân când în când și in curând mă simțiu mai bine. Făcându-mi-se foame, mă întorseiu la locul luptei și căutaiu dacă nu găsesc ceva merinde dă mâncare, dar nu putuiu da măcar dă o fărimiță dă mălaiu.

D'odată, aproape dă locul pă care zăcusem în nesimțire, văz ceva alb, mă plec și găsesc cărțile lui Vodă către Bârladeni și Genovezi.

Le țineam într'o geantă dă piele încredințată slugii mele ălei mai credincioase. Tătarii luase geanta dar aruncase velința cu cărțile ca netrebnice. Mi-o legaiu îndată dă grumaz cu un capăt dă curea ce-l găsiiu. D'odată auzii un cal nechezând la spetele mele și mă înspăimântaiu crezând că iar dau Tătarii păste mine. Când ma intorc însă, văz unul din caii mei, un armăsar sur. Se vede că rămăsese toată noaptea ascuns în stuf, nu fusese găsit' dă Tătari și acuma ieșise. Cu mare greu prinsu-l'am și cu mai mare nevoie incă am izbutitără, ținându'l cu mâna stângă dă coamă, a impleti un feliu dă frânghie dă stuf dân care îi făcuiu un căpăstru și așia, gol pă părul lui, am plecatără spre Miază-Noapte unde știam că voi da dă țara vitejilor dă Codreni.

Toată ziulica dă alaltăeri mers-am prin câmpie, găsind în vre-o două locuri leșiuri dă oameni și dă cai; am înțeles că au trecutără Tătarii și p'acolo. Se vede că ma lăsaiu prea înspre Răsărit căci noaptea târziu tot în câmpie mă aflam și nu dădusem încă dă mărginile Codrului. Mort dă oboseală și dă foame, m'am opritără lângă un lac și numai după ce împletiiu un nou odgon dă papură și iarbă pentru a împiedeca calul, m'am culcatără. Am dormitără, însă rău și, dă teamă să pierz calul, m'am trezitără necontenit. In ziuă am pornitără din nou și cu mare bucurie, după o călătorie dă vre-o două ciasuri, ajunseiu la poalele unui codru.

Innaintam acușica voios. Pă la amiază, intrând într'o poiană, auzii un lătrat dă câne și văzuiu înnaintea mea o colibă. Dăscalec, mă indrept spre colibă și, când ajung aproape dă dânsa, văz că-mi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iesă înainte un unchiaș care, cum mă vede gol, dă un țipăt dă spaimă și o rupe dă fugă.

Eu mă iau după el și mă încerc cu vorbe bune să-l liniștesc. Văzând că nu se oprește, încep să alerg și eu ca să-l prinz, să aflu dă la el calea spre locuințe omenești.

El, văzând că sunt mai sprinten și că nu se poate scăpa dă mine, găsește calul meu în cale, sare pă el, îi pune picerele în burtă și se face nevăzut în codru. Vă închipuiți ciuda și necazul meu văzându-mă iar singur singurel și, preste toate, pă jos, cu picerele goale. Mă purtam cu nădejdea că voi găsi în colibă cevași mâncare dar, când caut, nimic dăcât sarica ce o vedeți pă mine și opincile ăste vechi și rupte care le-am în picere. Imprejurul colibei, în partea opusă ălei prin care venisem, era o prisacă dă vre-o câteva sute dă stupi, dar fiind gol nici nu era dă gândit să mă pui să scoț miere: fiindcă m'am apropiatără prea tare mă și aleseiu cu câte-va împunsături care m'au durutură toată ziulica. Insă ce să mai lungesc vorba: văzând că nu găsesc nimic ca să-mi astâmpăr foamea, am încălțatără opincile ăle vechi și rupte, am luatără sarica, nevoia făcându-mă tâlhar și împingându-mă să fur dă la un biet prisăcar, eu Pârvu Nedeianu, sol și nepot lui Alexandru Basarab, menit să devin la îarnă Ban al Craiovei, eu stăpânul a șapte-spre-zece sate păste Olt, nouă dă la Craiova în sus și opt dă la Craiova în jos, fără a număra ăle dân Vlașca, ăle dân Teleorman, locurile dă pășiune pă lalomița și codrii dân Vâlcea și Gorjiu. Căci ce era să fac, gol cum eram: soarele îmi arsese trupșorul ziua, iar frigul mă înghețase noaptea, apoi dăsculț cum era să umblu prin codru, eu dăprins dă mic copil să calc pă covoarele moi ale Curții unchiu-meu?

Am pornitără deci, pă jos, prin codrul pustiu, tot la deal, urcând zeci dă dealuri, scoborând în zeci dă văi, toată ziulică până târziu noaptea când, istovit dă oboseală și dă foame, am ajuns în ăst pisc dă deal. Dă teamă să nu dea păste mine, fiare dă care văzusem mai multe prin codru, sau oa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meni răi, mai primejdioşi ca fiarele, mă urcaiu în ăst carpin în a cărui crengi tufoase mi-am făcutără un culcuşiu şi am adormit.

Nu ştiu cât dormisem când sgomotul ce'l făceaţi m'a deşteptatără ; am ascultatără vorbele ce le ziseraţi, ca să pricep ce feliu dă oameni sunteţi, buni sau răi. In curând am priceputără că norocul m'a slujitără minunat şi, dând laude Domnului, am săritără dân pom ca să vă liniştesc grijile ce vă cuprinsese în privinţa soliii lui Alexandru Basarab.

— Şi acuma, urmă el după o clipă de tăcere, aştept dă la Domniile Voastre răspuns : dacă mă recunoaşteţi dă sol al lui Basarab sau nu.

Uimitoarea cunoştinţă dovedită de Muntean, atât în privinţa împrejurărilor din ţările învecinate cu acele locuite de Români cât şi în acea a amănunţimilor mişcării de desrobire în capul căreia să aflau Părintele Isaia şi Bogdan, amănunţimi ce le credeau necunoscute aiurea decât într'un cerc foarte restrins, risipise bănuelile stârnite de chipul uimitor în care le apăruse solul lui Basarab. Părintelui Isaia i se părea cu neputinţă ca altul decât un bărbat trăind în atingere zilnică cu Domnul muntenesc să fie în stare a lămuri scopurile lui Basarab într'un chip atât de luminos. El se ridică deci în picioare şi întinzând mâna Munteanului zise :

— Jupân Pârvu Nedeianu, iartă bănuielile stârnite în inimile noastre prin chipul neobicinuit în care ai apărut înnaintea noastră, bănuieli ce orice om cuminte nu le-ar putea numi de cât binecuvântate. In urma lămuririlor Dumitale nu mai avem nici pic de îndoială ca eşti solul Marelui şi înţeleptului Voevod al Ţarii Româneşti. Tare ne bucurăm văzându-te printre noi, date fiind mai ales liniştitoarele ştiri ce ne le aduci, că departe de a se pune de a curmezişul năzuinţelor noastre, Alexandru Vodă râvneşte numai la binele neamului românesc şi ne dă puternicul lui sprijin pe lângă norodul bârlădean. Bun sosit, printre noi, Jupân Pârvu Nedeianu, şi călugărul îi strinse mâna cu putere, iar Munteanul plecându-se, sărută cu evlavie mâna Părintelui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Călugărul îi spuse pe urmă numele fiecăruia din tovarășii săi și toți, începând cu Toma Alimoș, veniră pe rând să stringă mâna străinului.

Dar Toma Alimoș, când se văzu iar lângă călugăr, îi șopti la ureche:

— Deștept, bun de gură, știe lucruri care m'au uimit, dar nu samănă a boier.

Părintele Isaia ridică umerii drept răspuns.

— Boierilor, zise Pârvu, nevoia mă silește să vă fac o rugăminte. Nu cumva ați putea se mă împrumutați cu nisca-i-va dân hainele dă prisos ce trebuie să le aveți la Dumneavoastră.

— Cum nu, se grăbi să răspundă Stroici, suntem de acelaș stat și cam de aceiași făptură: am în desagi un rând întreg de haine de prisos și de tot nou; cu bucurie îl pun la poroncile solului lui Alexandru Basarab.

Făcu lui Pârvu semn să'l urmeze și-l duse la niște tufe, în dosul cărora Onca adăpostise șălile și lucrurile lor. In curând, Pârvu ieși de acolo îmbrăcat, într'o haină de vânătoare care cuprindea cioreci verzi și un dolman tot verde, împodobit cu găitan negru, cu ciubote de iuft negru venind până la genunchi, purtând pe cap o căciuliță ușoară, brumărie, de catifea verde cu o pană de naghât înfiptă într'însa. Părintele Isaia, Mihu și Gheorghiță nu se putură împiedeca să recunoască că'i șede bine Munteanului. Numai Toma Alimoș, dând din umere, zise din nou, dar cu jumătate glas:

— Nu samănă a boier.

Părintele Isaia, apropiindu-se, zise atunce:

— Aș fi de părere că dacă Jupân Pârvu are de gând să steie cu noi, ar fi bine să nu deie în vileag împrejurarea că este solul lui Basarab...

— Dorești să trec drept un om dă rând? întrebă Pârvu.

— Ba nu, de loc, răspunse Isaia, voiu spune tuturor că ești un boier de frunte a Țării Românești, neam cu Basarab, care o fost prădat de Tătari și pe urmă o scăpat ca prin minune din mânele lor După cele ce ne le-ai spus, cred că ai de gând să mergi la Bârlad împreună cu noi pentru folosul pricinii noastre. Ar fi nemerit să sosim împreună în Bârlad și ca sosirea noastră să fie neașteptată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru ca și lovitura ce o vom purta-o potrivnicilor noștri să fie neașteptată și prin urmare mai puternică

— Ai dreptate, Părinte, zise Pârvu, cuminte ai vorbit: dă acuma înnainte și până ce vom sosi în Bârlad eu nu sunt Pârvu Nedeianu, ci Pârvu Izvoranu, după o moșie de zece mii dă pogoane ce o am în Teleorman, boier dân Curtea lui Basarab și neam cu el.

Se luminase acuma chiar bine de ziuă și Gheorghiță propuse călătorilor să se puie pe dram. Neopunându-se nime, slugile primiră poronca să puie șălile pe cai.

— Cred, zise Gheorghiță apropiindu-se de Pârvu, că îmi vei face cinstea să stai câte-va zile în casa mea, cel puțin până când vom putea pune la cale călătoria Dumitale spre Bîrlad. Gradiștea, satul în care locuiesc, este în apropiere.

—Cu bucurie și recunoștință, răspunse Pârvu, căci dă m'ați lăsa singur acilea, ași fi în mare primejdie să mor dă foame, necunoscând pă nimeni și neavând lețcaie la mine. Dar nu știu cum vă voiu putea urma căci sunt pă jos.

— N'ai grijă, răspunse Toma Alimoș, am cu mine doi cai slobozi, înșăuați gata. Vei lua pe unul din ei.

In curând ei plecară și se îndreptară în jos spre Gradiște, în umbletul cailor. Pornise abia de jumătate de cias când se auzi în urma lor sgomot de fugă de cal nebună. Se opriră pe loc și, de departe, se văzu un călăreț care venea într'un vârtej de colb. Când fu aproape de ei, Gheorghiță strigă:

— Toma Făgău! Să nu se fi întâmplat ceva mamei.

Toma Făgău, căci călărețul nu era altul decât vechea noastră cunoștință de la otacul de sub Perkiu, opri pe loc calul scăldat în spumă, sări jos și alergând la Gheorghiță, îi zise:

— Căpitane, de ieri de amiază te caut. Te-am urmărit pe la Kigheciu, pe la Vișinești, pe la Lapușna; toată noaptea am fost călare.

— Dar ce este? Mama?

— Sănătoasă și voinică cu voia lui Dumnezeu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O plecat ieri, de amiază, cu toţi flăcaii noştri şi cu oamenii din Gânceşti, Gura Galbână şi toate satele megieşe, peste tot ca la vr'o mie de suliţi, în urmărirea unui drâmbe de Tătari venind despre Prut şi care o ridicat turmele ce păşteau în Valea Adâncă, măcelărind aproape toţi păzitorii; numai vr'o câţi-va au putut să scăpe răniţi. Pe mine m'o trimes la Kigheciu cu poroncă să te caut şi să dau de ştire Căpitanului Băncilă să-i vie şi el în ajutor. Pe Petrea Mănăilă l'o trimes la Lăpuşna, după Lăpuşneni; m'am întâlnit cu el astă noapte; acuma trebuie să fi plecat din Lăpuşna, în ajutorul Jupânesei, Căpitanul Constantin Bibire cu cinci sute de suliţi.

— Tătarii erau mulţi?

— După cât am putut înţelege trebuie să fi fost mai multe mii. Dar, cum ţi-am zis, acei din străjitorii noştri care au scăpat acasă sunt mai toţi răniţi şi zăpăciţi rău, nu-i prea poţi înţelege.

— Boieri, zise Gheorghiţă către tovarăşii lui, vestea care am primit-o mă sileşte să mă grăbesc să ajung acasă. Domniile Voastre n'aveţi nevoie să va grăbiţi; voi da poronci pentru ca să fiţi bine ospătaţi, şi cu aceste cuvinte dădu pinteni calului.

Dar tovarăşii lui strigară într'un glas:

— Nu ne despărţim de Dumneta, unde vei merge vom merge, şi dând la rândul lor pinteni cailor, se ţinură de el.

XXVI

La Gradişte

Soarele era aproape de prânzul cel mic când ceata călătorilor noştri ajunse în faţa satului Gradişte, aşezat pe râpa stângă a pârâului Galbâna. De-asupra satului, în mijlocul unei ogrăzi întinse, împrejmuită cu un zid de piatră nalt de trei stânjăni şi mai bine, având trei laturi încunjurate cu şanţuri adânci, iar a patra aşezată de-asupra unei râpi, se vedea casa lui Gheorghiţă. Era o zidire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pătrată, având la ficcare latură câte un cerdac cu stâlpi de piatră.

Incă de la oareşi caro depărtare de sat Gheorghiţă şi acei ce 'l urmau ajunsese sau întrecuse cete de călăreţi înarmaţi cu arcuri, suliţi şi paloşe. Mulţi din ei purtau pe cap coifuri de chipuri deosebite : unii erau îmbrăcaţi în cămeşi de zale, alţii aveau pieptul şi braţele apărate prin platoşe de oţel. Printre dânşii erau şi arcaşi pedeştri dar în număr mic.

Erau omeni din gura Galbenii, din Găneşti şi de pe hotarul Bâculuí, care rămăsese în urmă dintr'un prilej sau altul şi care se grăbeau acuma să ajungă cât mai curând în Grădiste. Îndată ce recunoşteau pe Gheorghiţă, dădeau pinteni cailor pentru a-l urma cât mai de aproape. Astfeliu când, după ce străbătu satul, tânărul Căpitan de Codru ajunse la podul ridicător de la poarta curţii sale îşi opri calul şi se uită în urmă, se văzu urmat de o ceată numărând mai multe sute de oşteni.

Podul fu lăsat în jos, greaua uşă de ştejar, căptuşită întreagă cu platoşe de fer şi legată cu drugi groşi, se deschise şi călătorii intrară într'o ogradă mare cât un câmp care era plină de oameni înarmaţi şi de cai.

Unii adăpau caii, alţii le spânzurau în cap traistele cu grăunţe ; unii din ei curăţau şi ascuţeau armele, alţii îmbucau câte ceva din glugile cu merinde iar cea mai mare parte alcătuia cercuri şi se sfătuia. Aceşti Codreni aveau înfăţoşarea unui neam de oameni voinici, nalţi, spătoşi, vânjoşi, bine hrăniţi şi bine îmbrăcaţi, iar feţele lor pârlite de soare, privirea lor mândră şi hotărită arătau îndestul că erau deprinşi să înfrunte primejdia.

Cum zăriră pe Căpitanul lor, scoaseră nişte chiote de bucurie care făcură să răsune văile şi codrii de pe împrejur.

Cea d'întâiu grija a lui Gheorghiţa, îndată ce se dădu jos de pe cal, fu de a cere unei slugi cu barba albă, dar încă verde, care-i ieşise înainte la scară, dacă au primit veşti de la Jupâneasa.

—Pâna acuma nu ştim nimica de la Jupâneasa, Căpitane. I-am trimes în cursul serii şi a nopţii vre-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

patru, cinci sute de ostași sosiți aice după plecarea Dumisale și am mai aflat de la Kigheciu că Căpitanul Pâncilă trebuia să plece astăzi, înnainte de revărsatul zorilor, cu vre-o două mii de oșteni. Despre Tatari am aflat vești de la alt pazitor al nostru, care o căzut aice tocmai pe la miezul nopții și ne spune ca sunt peste zece mii, sub steagurile lui Kara-Katuș, mârzacul cel vestit.

— Dar n'ați putut să opriți pe mama de la un pas atât de primejdios? Aș fi crezut, Axinte că pot să am mai multă încredere în tine.

— Căpitane, atât eu cât și ceilalți câți îți mâncăm pânea, am făcut tot ce ne-o stat prin putință spre a îndupleca pe Jupâneasă să nu plece împotriva păgânilor. Am îngenunchiet cu toții înnaintea ei și am rugat-o cu lacrimi să ne lese pe noi să întoarcem paguba. I-am arătat că Codru are destui viteji pentru a da pâgânilor o pedeapsă straşnică, i-am spus că pasul care-l face are să te mâhnească și că ai să ne ții de rău că n'am oprit-o. Jupâneasa de feliu nu ne-o ascultat: ba cu mare greu am făcut-o să aștepte sosirea oștenilor din satele învecinate. Voia se plece înnainte numai cu slugile Dumitale, pentru a prinde cât mai curând limbă cu Tătarii, zicând că nu se va lăsa în luptă cu ei până ce nu vor sosi ajutoarele.

— Și mama are numai o mie de suliți cu dânsa? zise Gheorghiță a cărui față arăta acuma o îngrijire vădită.

— Până acuma, cu câți i-am trimes de aice și câți au mai ajuns negreșit, porniți din alte părți, trebuie să fie încunjurată de două mii de oșteni dacă nu mai bine.

Sosise acuma și descălecase toți călătorii; Gheorghiță, văzându-i, zise către Toma Alimoș.

—Mă iertați boieri, că întâia mea grijă o fost pentru mama și nu pentru Dumnea-Voastră. Iată vechea mea slugă, Axinte, are să vă poarte de grijă ca să nu lipsască nimica celor ce se vor simți prea obosiți pentru a mă însoți în ajutorul mamei...

Iar ei într'un glas întrerupseră:

— Mergem cu Dumneta!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cum, zise Gheorghiță Părintelui Isaia, și Cuviosia Ta vrei să mergi la războiu?

— Nu mă despart de tovarășii mei, răspunse călugărul, Evanghelia ne învață că acolo unde este turma trebuie să fie și păstorul.

Vă mulțămesc din inimă, zise Gheorghiță; rugăciunile unui cuvios ca Părintele și paloșele unor viteji vestiți ca boierii care 'l însoțesc nu pot decât să ne fie de folos neprețuit.

— Vor vedea mișeii dă păgâni cât dă greu cântărește braț dă Oltean. 'Imi voi răzbuna cu acușica paguba și batjocura ce ăi cutezători au cutezat să o facă.....

— Solului lui Basarab era să strige Părvu, dar se opri la vreme și adăogi:

—.....Unui boiar dă a lui Basarab.

— Până ce voi face pregătirile de plecare și voi alege cai pentru Dumnevoastră, vă rog să urmați pe Axinte în casă, pentru a vă răcori și a îmbuca câte ceva înnainte de plecare.

Pe când călătorii urmau vechea slugă în casă, Gheorghiță, fără a pierde vreme, adună împrejurul său căpeteniile oștenilor care umpleau ograda spre a-și da samă amănunțită de numărul de oameni ce avea sub mână. De la cei doi kneji și zece hotnogi față, află că erau adunați aproape opt sute de călăreți și vre-o sută și mai bine de arcași pedestri. Apoi puse de se aduse înnaintea lui pe păzitorul de vite, despre sosirea căruia în cursul nopții îi vorbise Axinte și începu să'l cerceteze.

Din spusele lui reieșea că Tătarii, după ce trecuse Nistrul, o luase răpede de alungul Dunărei, unde prădase satele, trecuse Prutul, prădase pe Covurlui și, dintr'o pricină sau din alta, se întorsese răpede spre Nistru, dând peste cirezile de vite ale Codrenilor care păsteau fără grijă pe întinsele pășuni din pustietatea ce se întindea între Codru și Dunăre. Acest păzitor nu era cu vitele ci venea la ele când Tătarii le răpise. Avusese norocul să se poată ascunde, cu cal cu tot, într'o stufărie de unde privise, trecând înaintea ochilor lui, întreaga Tătărime, cu pradă cu tot.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După dânsul numărul păgânilor trecea cu mult peste zece mii de călăreți și se vedea că omul nerănit, nefugărit, nespăriet și foarte deștept de feliul lui, vorbea numai curatul adevăr.

Gheorghiță, din ce în ce mai îngrijit pentru maicăsa, care-i era mai scumpă de cât ori-ce, porunci ca toată lumea să fie gata de pornire peste o jumătate de cias, se duse la grajduri ca să aleagă caii trebuitori pentru oaspeți și apoi se întoarse la ei.

Îi găsi la masă cu knejii și oștenii cei mai de samă; erau primeniți, încăoați și încinși cu paloșele. Cu greu îl făcură să se puie jos și să ieie și el câte ceva. Vinul vechiu de Nicorești ce'l pusese Axinte pe masă, în niște ploști uriețe, fusese foarte gustat de Pârvu. În scurtul timp care trecuse de la punerea lor la masă, el se împrietenise de tot cu kneazul Maxim de la Maximești, lângă Gănceşti. Tânărul kneaz, de abie întors acasă din oștile leșești, se simțea foarte măgulit de această prietenie și mai ales de lipsa de fudulie ce o arăta acest neam a unui Voevod cu nume mare între Codreni, cum era Alexandru Basarab. De abie se pusese la masă și Pârvu îl tutuia; încă până a nu sosi Gheorghiță jurase că de vor scăpa amândoi din mâna păgânilor se leagă frate de cruce cu Maxim. Iar după ce Gheorghiță se așeză la masă, veselia și vioiciunea lui se făcură cu totul uimitoare. Toma Alimoș șoptise de vre-o două ori până atunce la urechea Părintelui Isaia:

— Nu samănă a boier!

Iar Părintele se mulțămise să zâmbească. Cum se așeză Gheorghiță la masă, Pârvu se sculă în picioare:

— Să bem, zise el ridicându-și cupa, întâi în sănătatea viteazului și puternicului nostru oaspe Căpitanul Gheorghiță, care se poate făli că este nu numai fiu de viteaz ci și do vitează. Să bem apoi, în sănătatea vitejei și strălucitei sale mume, Kneghina Șalga, fala femeilor rumâne. Faima vitejiilor împlinite dă ea a pătrunsără până printre noi. Ea astăzi are să întrunească sub steagul ei Rumânii dă la Prut, dă la Siret, dă la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Moldova, dă la Maramureș, dă la Olt. Cu ea în frunte, acoperi-vom câmpia dă leșiuri, dă păgâni. Eu, Pârvu Izvoranu rudă cu marele și puternicul Voevod Alexandru Basarab, Domn al Țării Rumânești, mă jur pă cinstea mea dă boiar, să nu bag paloșiul în teacă până ce brațul meu nu va fi obositără ciopârtind în carne dă Tătar. Trăiască Kneghina Șalga!

Cu toții reluară strigătul și deșartară cupele lor, Toma Alimoș ca și ceilalți, dar bătrânul Voevod nu pierdu prilejul să șoptească din nou la urechea Părintelui Isaia:

— Nu samănă a boier!

— Poate că așa sunt boierii în țara lui, răspunse călugărul, dar cel puțin omul pare plin de inimă.

Tocmai atunce intră în odaie bătrânul Axinte și spuse lui Gheorghiță că caii sunt la scară

Cu toții se sculară și, după ce Părintele Isaia zise o scurtă rugăciune de mulțămire, ieșiră și urmară pe Gheorghiță la scară.

Aice găsiră, însăuați și ținuți în mână de argați, șase armăsari din vestitele grajduri de la Gradiște, pentru dânșii, precum și caii knejilor și a hotnogilor care șezuse la masă cu ei. Oștenii din ogradă încălecase acuma cu toții și, tocmiți în șire, oștenește, așteptau semnul pornirii. Gheorghiță arătă fie-căruia din oaspeți calul care trebuia să-l încalece, dând cel mai blând și cel mai cuminte Părintelui Isaia.

După ce încălecă călugărul, se aduse calul lui Toma Alimoș, ca cel mai batrân și mai de samă, iar pe urmă veni rândul lui Pârvu, ca rudă a Voevodului Țării Românești. Când Munteanul puse piciorul în scară se auzi un țipet de spaimă, urmat de strigăte de:

— Dracu! Dracu! Iaca dracu!

Iar când cei de față, uimiți, se uitară spre locul din care porneau țipetele, vazură lângă coltul casei, un moșneag cu ochii holbați de spaimă, care tremura și țipa.

— Ii Coșma Prisacarul, zise Axinte, pe semne că a fi înnebunit.

Când Gheorghiță poronci să'l aducă, el se în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spăimântă şi mai rău; argaţii fură siliţi să'l aducă în braţe. Iar când stăpânul său îl întrebă ce are şi de ce s'a tulburat aşa, bătrânul, fără a putea răspunde, arăta cu degetul pe Pârvu. Dar atunce Pârvu, recunoscându-l, strigă:

— Pre legea mea, ăsta e afurisitul dă unchiaş care mi-a furatără ieri calul şi dăspre care vă spuseiu astă noapte! Ce ai făcut cu armăsarul meu moşiule? zise el către moşneag.

In locul bătrânului, care nu era în stare să scoată un cuvânt, Axinte răspunse:

— Ieri, pe la toacă, am văzut pe moş Cozma venind în fuga mare, pe un armăsar sur rotat. Era foarte spăriet şi când l'am întrebat de ce o lăsat prisaca, mi-o răspuns că o dat peste el un drac, negru şi gol, care o voit să'l stringă de gât şi că o scăpat cu vai nevoie, sărind pe calul dracului şi venind în fuga mare la Curte. Calul este la câmp: îi frumos şi pare de soiu.

— Şi cum să nu fie dă soiu, neică, dacă e chiardă la Basarab, zise Pârvu.

— N'aibi grijă Jupâne, spuse atunce Gheorghiţă, vazând că se întârzie cu vorba şi fiiind nerăbdator să plece, calul Dumitale va fi îngrijit ca şi în grajdiurile lui Basarab Voevod. De-o camdată, fă bine şi încalecă pe acest murg; cred că te va mulţumi căci îl am de bun.

Pârvu sări sprinten pe armăsarul de soiu pe care'l ţinea cu greu un argat şi pilda lui fu urmată de Ştefan şi de Mihu, apoi Gheorghiţă încălecă şi el. Trecură dinaintea oştenilor înşiraţi care, tocmindu-se câte doi, îi urmară pe poartă.

Până devale de sat, merseră în pasul cailor dar, îndată ce se găsiră pe loc drept, puseră caii la umbletul pentru care erau vestiţi.

In cap mergea Gheorghiţă cu Părintele Isaia, cu Toma Alimoş şi cu Oprea Corobană, cel mai bătrân dintre knezi. Apoi veneau Mihu cu Ştefan şi, îndată după dânşii, Pârvu cu cel mai tânăr din knezi şi cu un hotnog mai în vrâstă, iar în urma acestora întregul şir al oştenilor. Venind vorba despre Şalga, Pârvu zise către tovarăşii care mergeau pe lângă el:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce minunată fămeie trebuie să fie Jupâneasa Şalga! Vestea dăspre vitejiile ei au pătrunsără până la Curtea lui Basarab, iar lăutarii le cânta nu numai păste Olt, dar chiar păste Dunăre, după cum singur mă putuiu încredința cu prilejul ălei dă pă urmă solii a mele, la ţarul Duşan.

— Ii femeie minunată de tot, zise kneazul Maxim, nu-i numai viteză fără seamăn, dar am auzit de la tată-meu că nu poţi găsi cap de bârbat iscusit, ager şi cuminte ca al ei la sfaturi, iar de la mama că gospodină ca dânsa nu este între munţi şi Nistru. Ş'apoi ce frumuseţă de femeie!

— Oare de câţi ani să fie? întrebă Pârvu.

— Zău nu ştiu, răspunse Maxim, nu cred să fie mare tare de ani, poate ştii Dumneta, hotnoage Vlad?

— Are patru zeci şi doi până la patru-zeci şi trei de ani, răspunse hotnogul care călărea de cealaltă parte a lui Pârvu. Ţin minte că când o furat o Căpitanul Voicu umbla vorba că împlinea şepte-spre-zece ani. De atunci sunt două-zeci şi cinci de ani, prin urmare Jupâneasa Şalga este acuma de patru-zeci şi doi.

— Cum, întrebă Pârvu, ea a fost furată dă la părinţi? Te rog, hotnoage, fă-mi parte şi mie dă această povestire.

Hotnogul, bucuros de vorbă şi măgulit că are şi el ceva de povestit rudei unui Voevod străin, se grăbi să-i împlinească dorinţa.

XXVII

Ş a l g a

— Jupâneasa Şalga, zise el după ce tuşi, este fiica kneazului Degeratu de la Degeraţi, pe Nistru, lângă Soroca. Kneazul Degeratu era viteaz bun, om cuminte, mulţi ani Căpitan ot Soroca şi cuprins foarte, dar zgârcit, îndărătnic şi neîndurat. El avea trei fii, toţi viteji de soiu şi o fată, kneghina Şalga. Ce să vă spun, boieri Dumnea-voas-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tră, multe femei frumoase sunt în țările noastre, în multe țări străine ostit-am și multe femei văzut-am, dar niciodată n'o fost dat ochilor mei să privească frumuseță ca a Jupânesei Șalga!

Frații ei slujau în oștile leșești și cel mai mare, Andrei, era cât pe ce să piară, noaptea, într'o cursă: fusese scăpat de moarte numai prin ajutorul unui prieten al său, viteaz leah de neam mare.

Andrei Degeratu își împlinise sorocul său de slujbă și era de doui ani acasă, la tată-său, când Leahul care-l scăpase de moarte, veninau-i dor de el, sosi la Degerați ca să-l vada.

Andrei și cu tatăl său îl primiră cu mare cinste căci, precum v'am spus, pe lângă prietenia ce o arătatase lui Andrei Degeratu, el era om de neam mare, înrudit prin mamă cu Craiul Leșilor și peste samă de bogat. Dacă nu mă înșel numele lui era Osolinski.

Indată ce Osolinski văzu pe Șalga se îndrăgosti nebun de dânsa; nu trecuse nici săptămâna de la sosirea lui la Degerați și iată că o ceruse de soție lui Degeratu și încă cu rugăminte mare. Kneazul se bucură tare de astfeliu de ginere neașteptat, mai ales că Leahul îi spusese că Șalga, fiind comoară neprețuită, nu-i mai cere nici un ban zestre.

Cu vre-o două săptămâni înnainte de sosirea lui Osolinski, fusese adus la Degerați, rănit într'o luptă peste Nistru cu Tătarii, kneazul Voicu de la Gradiște, tatăl Căpitanului Gheorghiță. El atunce nu era încă Căpitan de Codru, dar era cunoscut ca viteaz bun și căpătase rana urmărind pe niște Tătari care se încercase să prade poalele Codrului despre Bâcu. Fusese bine primit în casa lui Degeratu din pricina prieteniei și a frățiii de cruce care legase odinioară pe Degeratu cu Căpitanul Preda, tatăl lui Voicu.

Voicu, care avea numai două-zeci și patru de ani, era om vestit de frumos: chipul lui tulbura somnul tuturor fetelor și a multor neveste dintre Nistru și Prut și chiar de mai departe. Dar dul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cele lor zâmbete și privirile lor galeșe și desmierdătoare il lăsau cu totul nesimțitor. El avea două ibovnice care, pe rând, îl stăpâneau cu desăvârșire: războiul și vânatul.

Insă cum văzu pe kneghina Șalga, lucrurile se schimbară; ochii ei negri îl cuceriseu cu desăvârșire de la întâia privire. Fie îngrijire bună, fie puterea iubirei, deși rănile lui erau departe de a fi ușoare, kneazul Voicu era în picioare după zece zile și-și lua ziua bună după două săptămâni, adică chiar în ziua în care sosise Osolinski. Dar el părăsea Degeraților numai după ce izbutise să capete de la kneghina Șalga, în seara din ajunul plecării sale, în livada de deasupra Nistrului, făgăduința că-i va fi soție. Făgăduința fusese dată fără greutate căci puținele ciasuri care le petrecuse împreună ajunsese ca s'o facă și pe dînsa să-l iubească la nebunie.

Prin urmare vă puteți închipui cu ce simțiri o aflat kneghina Șalga vestea neașteptată că Osolinski o cere de soție.

Kneazul care-i împărtăși singur aceasta veste, căci soția lui murise de mult, se aștepta ca Șalga s'o primească cu mare bucurie. Care nu-i o fost însă mirarea când o văzut pe fică-sa îngălbenindu-se, cuprinsă de un tremur și izbucnind în hohote de plâns. Crezu dintâi că bucuria o aduce în asemenea stare, dar această închipuire o fost răpede împrăștietă căci fata, izbutind să-și mai stăpânească scârba, îi hotără că nici odată nu va fi soția lui Osolinski. Iar la toate întrebările kneazului asupra pricinii unei hotăriri atât de neașteptate, ea rămânea mută.

In zadar îi arătă bătrânul că Osolinski este un pețitor cum ea nici nu'l putea visa, că are o stare strălucită, că este unul din cei mai cu vază boieri ai Țărei Leseşti, că să înrudește chiar cu Craiul și că luând-o de soție are să facă dintr'însa, fată crescută la țară, una din podoabele sălnicii Curți leșești. La toate câte-i le spunea kneazul, Șalga se mulțămea să răspundă: nu pot.

Bătrânul Degeratu, zgârcit și neînduplecat, nu era om să scăpe din mână un ginere ca Osolinski

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru toana sucită a unei fete, cum zicea el, mai ales când acel ginere nu-i cerea nici măcar un ban zestre. El hotărî Şalgăi că voinţa lui s'o deie lui Osolinski este nestrămutată, că logodna se va face în aceiaşi seară, iar nunta peste o lună, având Osolinski nevoie să se întoarcă acasă pentru a pune la cale cele trebuitoare şi a-şi aduna rudele şi prietenii ce voia să-i aibe de faţă la nunta lui. Kneazul ieşi din odaia fetei poroncindu-i să se gătească pentru logodnă.

Sosi ciasul mesei, toţi oaspeţii erau adunaţi, când o slujnică veni să vestească pe Degeratu că kneghinei venindu-i rău, s'o pus în pat şi nu poate veni la masă. Kneazul, supărat, se răpezi până la dânsa ca s'o silească să vie, dar o găsi culcată şi în prada unei astfel de fierbinţeli în cât nu avu ce să mai spuie. Se întoarse la oaspeţi şi linişti pe Osolinski zicându-i că Şalga, zdruncinată de fericirea neaşteptată de care avea parte, o fost cuprinsă de friguri şi silită să se culce dar că, a doua zi, îi va fi negreşit bine. Se puseră deci la masă fără de dânsa.

Dar, pe când Degeratu şi Osolinski mâncau şi beau fără poftă, un călăreţ sprinten, călare pe un fugar de soiu, pleca din Degeraţi spre Gradişte. Era un flăcău din sat, îndrăgostit până în cap cu Ioana, cea mai frumoasă din slujnicile Salgăi. El merse toată noaptea pe poteci necunoscute obştiii şi, a doua zi, pe la toacă, calul lui acoperit de spumă cădea mort la scara curţii lui Voicu, iar călăreţul cerea să fie adus de sârg înaintea kneazului.

Nu se ştie ce vorbiră împreună dar nu trecuse ciasul de la sosirea flăcăului şi iată-l că pleca de iznoavă, călare pe cel mai iute din caii Voicului, cu punga plină de zloţi şi traista ticsită de merinde ale e. A doua zi, de amiază, flăcăul fu văzût vorbind cu ana la gardul curţii lui Degeratu. Nu se ştie ce au vorbit, dar nu trecu nici jumătate de cias şi kneghina Şalga, care nu părăsise patul de două zile, trimise răspuns kneazului că se simte mai bine şi are de gând să se scoale.

Ea făcu chiar mai mult, căci primi să vadă pe Osolinski şi când acesta îi arătă iubirea lui şi îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceru să-i fie soție, Șalga răspunse că de vreme ce tatăl ei o dat-o lui Osolinski, ca, ca fiică ascultătoare, nu poate de cât să se închine înaintea voinței lui. Dar când Osolinski o întrebă dacă această supunere a ei către voința părintească îi este cu voie, ea îi spuse zâmbind:

— Mulțămește-te de o cam dată cu atâta.

Leahul avu nebunia să se increadă și a doua zi plecă înspre țara lui. In răstimpul de șase săptămâni care o despărțea de ziua nunții Șalga se arătă liniștită și kneazul Degeratu își freca mânele când gândea la viitorul strălucit ce se pregătea pentru fiică-sa, dar mai ales când își aducea minte de sacii de zloți pregătiți pentru zestrea Șalgei, care puteau acuma să'și urmeze somnul în lăzile celo ferecate din taină.

Oamenii din sat însă nu înțelegeau pentruce Sandu al Mărioței, flăcăul cel mai mândru din sat era acuma vecinic pe drumuri și tot dea una s'întorcea pe alt cal de cât pe acel care'l încăleca la plecare. Se văzură chiar bătrâni și mai ales bătrâne clătinând din cap și dând a înțelege că Sandu poate că s'o apucat de negustorie necinstită și că s'ar putea prea bine ca caii să nu fi fost dobândiți în chip cinstit. Cine știe dacă Sandu n'ar fi dat peste vre o supărare cu vornicul satului din pricina acestor cai, dacă întoarcerea lui Osolinski cu o ceată mare de prieteni și de slugi, de cai și de care, nu ar fi dat alte prilejuri de vorbă bătrânilor și mai ales bătrânelor din Degerați.

Drept să spun, n'am văzut de atunce asemenea adunătură de bogății. Când intraiu în curtea lui Degeratu mătăsurile, aurul, argintul și pietrele scumpe care acopereau oamenii și caii tovarăși lor lui Osolinski îți luau ochii. Slugile din casă povesteau că darurile aduse de Leah logodnicei sale umpleau două odăi și că atât de strălucitoare erau pietrele care le acopereau în cât noaptea luminau singure acele odăi. Șalga primise pe viitorul ei soț, pe rudele și prietenii lui fără a arăta vre-o bucurie deosebită, dar; cu liniște și cuviință. Oamenii băgară de samă însă, că ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

căuta, pe cât îi era cu putință, să înlăture prilejurile de a se găsi singură cu mirele.

Degeratu poftise la nuntă nu numai pe toată boierimea de la Nistru și de la Prut, dar încă mulți kneji și viteji de peste Prut. Era poftit și Voicu, despre a cărui legături de dragoste Degeratu nu avea nici cea mai mică bănuială. Voicu însă nu sosi decât în dimineața nunții, după ce popăsise toată noaptea la un sat apropiet. Cu dânsul mai erau câțiva kneji, tot tineri ca și el, vre-o douăzeci de oșteni care se țineau de casa lui, printre care mă aflam și eu și o ceată destul de însemnată de slugi, tot alese, una și una: oameni vânjoși, coltoși, gata să se vâre in foc numai pentru a avea pe urmă plăcerea să se lupte spre a ieși dintr'însul.

Când încălecasem de dimineață, Voicu ne strînse pe toți: boieri, oșteni și slugi împrejurul lui, ne cinstise cu vin vechiu de la bunicul său, ne spusese că este hotărît să fure pe kneghina Șalga înnainte de intrarea nunții în biserică și ne ceruse ajutorul nostru. I'l făgăduirăm într'un glas. Cei mulți din noi nu avusese de mult prilej să scoată paloșul din teacă și ne se părea că ne amorțesc brațele. Apoi ne sfătuirăm pe scurt asupra chipului și a mijloacelor acestei răpiri; Voicu arătă fiecăruia partea ce trebuia s'o îndeplinească.

Când intrarăm in curtea lui Degeratu, o găsirăm ticsită de oameni și de cai. Kneazul, cu Șalga și cu Osolinski, erau în cerdac, încunjurați de oaspeții cei mai de samă, iar ceilalți umpleau odăile casei și se țineau și pe afară, împrejurul cerdacului.

Șalga era gătită ca mireasă, cu peteala în cap.

Degeratu veni cu brațele întinse către noi.

— Buni sosiți, boieri! zise el knejilor, stringându-le mâna, buni sosiți, vitejilor! adaose el întorcându-se către noi.

Apoi, băgând de samă că suntem cu toții încinși cu paloșele și că slugile noastre sunt cu arcurile și tolbele în spinare, izbucni în râs.

— Se vede că voi, Codrenii, dormiți cu armele voastre. S'o mai auzit să vie oamenii la nuntă pregătiți par'că de Tătari? Ia mai lepădați acele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

palose, căci atârnă greu și are să vă fie cald tare cu ele.

— Indată după cununie, moș Kneze, răspunse atunce Voicu, nu știi că așa este obiceiul la noi, în Codru, să întovărășim mireasa până la biserică cu palosele goale.

Kneazul dădu din umere.

— Cum voiți, zise el râzând, multe obiceiuri ciudate mai aveți voi.

Șalga, când Voicu se arătă înnaintea ei, îl privi drept în ochi, dar cu cea mai desăvârșită liniște și fără a arăta vre-o tulburare. Cu aceiași liniște și cu un glas nemișcat răspunse ea urărilor lui de fericire.

— Sau se înșală Voicu, crezând în iubirea fetei, sau ea este într'adevăr vrednică să fie, nu Căpitănească de Codru, dar Impărătească, îmi șopti la ureche kneazul Mitru Veneriță, vărul lui Voicu. Dar uite, adaose el, Voicu n'o dat mâna cu Leahul.

Intr'adevăr, când Degeratu, arătând pe Voicu lui Osolinski, îi zise :

— Kneazul Voicu de la Gradiște, un vitcaz fruntaș din Codrii Kighecinului, despre care ai mai auzit aice.

Osolinski întinse mâna lui Voicu, dar el, făcându-se că n'o vede, se mulțămi să se închine înaintea potrivnicului său. Osolinski se uită cam mirat, dar tocmai atunci glasul lui Degeratu se auzi zicând :

— Iată preotul catolic este gata, înveșmântat, să mergem !

Osolinski stăruise să fie cununat și de un preot de legea lui și ca această cununie să se facă înnaintea acelei făcute în biserica noastră drept credincioasă.

La o mică depărtare de cerdac, în livadă, se vedea un altar și un preot catolic stând înveșmântat alături.

Ne uitarăm uimiți unul la altul; noi știam de o singură cununie, la biserica pravoslavnică de lângă curte și eram înțeleși să furăm pe Șalga în vremea mergerii la biserică. Dar Voicu, înțelegând îndată nedumerirea noastră, șopti la urechea lui Mitru :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Fiți gata acuma, înnainte ca mireasa să ajungă la altar.

Toți Codrenii ne scoborirăm din cerdac.

— Să mergem, zise Degeratu.

Atunci Osolinski, luându-și locul lângă Șalga, păși printre rândurile oaspeților urmat de Degeratu.

Când ajunseră la scară, Voicu strigă :

— Codreni, paloșele afară pentru cinstea miresei.

Într'o clipală scânteiau și fulgerau la soare treizeci de paloșe ascuțite, apoi ne desfăcurăm pe două rânduri, luând pe mire și pe mireasă în mijlocul nostru și-i urmarăm spre altar.

Dar, la jumătatea drumului, de odată vedem că Voicu se răpede, amețește cu o lovitură a mânerului paloșului pe Osolinski, îl trântește la pământ cu un ghiont puternic, cuprinde mireasa în brațe și dă printre noi fuga spre locul unde așteptau slugile noastre și caii rămași cu șălile pe dânșii. Noi îl urmarăm iar mulțimea nuntașilor înlemnise de mirare și stătea nemișcată. Băieții lui Degeratu și câți-va din prietenii lui Osolinski, desmeticindu-se mai degrabă, se răpeziră spre noi, dar noi o luasem acuma bine înnainte și puțin ne păsa de ei căci erau aproape toți fără arme. Grija noastră era să nu fim opriți de mulțimea slugilor și de țărănimea care umplea ograda. Băieții lui Degeratu și unii din Leși începură să strige, unii românește și alții leșește, să saie lumea și să ne oprească calea. Câte-va slugi leșești se puseră în mișcare pentru a ne tăie calea, dar numai mișcarea amenințătoare a paloșelor noastre ajunse pentru ca să-i ademenească a se retrage ; scosese paloșele și slugele noastre.

De la locul în care Voicu pusese mâna pe mireasă până la cai nu erau nici trei sute de pași, astfeliu că încălecasem înnainte ca să se fi luat vre-o măsură temeinică pentru oprirea noastră.

Atunce numai, ceata nuntașilor venindu-și în fire, auzind strigătele bătrânului Degeratu care îi ruga să răzbune batjocura ce o făcusem casei lui, se hotări să se răpadă asupra noastră. Tot odată,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mulți din oamenii kneazului puseră mâna pe topoare, furci și ciomege și se aruncară înnainte pentru-ca să ne oprească calea și să închidă poarta. Dar paloșele noastre izbutiră fără prea multă greutate să-i împrăștie și ne văzurăm în curând afară de ograda kneazului care acuma răsuna de zbierete, de vaiete și de sudălmi: par'că ajunsese un metoh al iadului.

Cum ne văzurăm afară, începurăm a lucra cu pintenii și caii noștri zburau de ți se părea că s'au prefăcut în rândunele. Innaintea noastră era Voicu cu Salga în brațe, și cu toată această îndoită povară, armăsarul lui cel șarg, din prăsilă împărătească, de abie atingea pământul cu copitele.

Știam bine că vom fi urmăriți, atât de obștea oaspeților datori să răsbune batjocura făcută gazdei lor cât și de ceata rudelor și a slugilor lui Degeratu și a lui Osolinski; mai știam că numărul lor avea să fie îndoit și întreit mai mare de cât al nostru. Dar pricepând că vor pierde vreme până ce vor pune șălile pe cai și se vor înarma, ne încercarăm să ne folosim de răgaz și să punem între ei și noi cât mai mult câmp se putea.

Alergam acuma ca de vre-un cias; ne depărtasem binișor de Nistru, scoborisem într'o vale strimtă și ne urcasem pe un tapșan întins pe care se vedea, la vre-o două bătăi de arc de noi, o dumbravă deasă prin care trecea un drum. Atunci auzirăm strigăte în urma noastră și văzurăm, scoborând în vale, ceata gonașilor noștri; la o bătaie de arc înnaintea lor venea ca un vârtej, călare pe un fugar negru, un om a cărui haine străluceau de departe în fir de aur și pietre scumpe. Era Osolinski. Voicu întorcându-se, îl zări și opri calul pe loc.

— La pas!

Domolirăm cu greu avântul caiior și ne grămădirăm împrejurul lui. Osolinski trecuse acuma peste valea cea strimtă și nu se mai vedea căci urca suișul pe care venisem: în schimb însă se vedea întreaga ceată a urmăritorilor ajungând în vale. Erau vre-o două sute și mai bine.

— Unu la patru, zise Mitru Veveriță, are să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fie o luptă frumoasă, dar am avut noi parte și de mai frumoase.

Tocmai atunce se aude o trâmbiță la spatele noastre și, când ne întoarcem mirați, vedem ieșind din dumbravă, în treapădul cailor, o mândră ceată de călăreți înarmați. La cea dintâi ochire nu numai că pricep că sunt Codreni dar recunosc steagul lui Voicu. Erau cinci sute de călăreți aleși din satele lui, plecați, după cum am aflat mai târziu, în urma noastră și duși de Ionașcu Făgău, hotnogul cel vestit.

El avea poroncă de la Voicu ca în ciasul cununiii, să se afle în apropiere de noi dar fără ca Degeratu să poată bănui ceva despre ființa lor înnainte de sfârșitul cununiei și, îndată ce va sosi, să sune de trei ori din trâmbiță. Făgău își chibzuise mersul de minune; venise în urma noastră, tot prin codri și prin poteci puțin umblate. Dacă împrejurarea cu cununia catolică n'ar fi silit pe Voicu să-și schimbe întreaga punere la cale, apoi hotnogul Ionașcu ar fi sosit în Degerați tocmai pe la sfârșitul cununiii a cărui cias se cunoștea de toți și numai la sunetul trâmbiților ar fi încercat Voicu să răpească pe Șalga.

Ai noștri, recunoscând pe hotnog, izbucniră în chiote voioase, la care oamenii lui Ionașcu răspunseră cu prisos, grăbind mersul lor spre noi.

Dar Ionașcu, îmbătrânit în lupte purtate în toate țările care ne încunjură, dă o poroncă scurtă și ceata oștenilor lui cârnește la dreapta, domolește pasul cailor, apoi se oprește cu fața la drumul pe care venisem, la cinci-zeci de pași de acel drum și la vre-o două sute de capătul priporului care ducea la tapșan.

Iată că tocmai atunce ajunge și Osolinski în vârful priporului. El ne zărește și, dând un strigăt selbatec, voiește să se răpadă drept la noi, dar dă cu ochii de ceata lui Ionașcu rămasă acuma neclintită și, cu toate că recunoște dușmani în ea, nu se întoarce nici nu stă, numai scoate paloșul și domolește calul, urmându-și mersul spre noi.

Voicu văzând aceste, zice două cuvinte Șalgăi, descălecă, o așează bine pe cal, îi dă frâiele în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mână apoi, liniștit, se oprește în mijlocul drumului, înnaintea cetei noastre.

Osolinski, ajungând în fața lui, îl recunoaște, sare de pe cal și se răpede la el, strigând în limba lui :

—Mișelule, înnapoește-mi mireasa care mi-ai furat-o.

Voicu care, ca aproape toți Codrenii de samă, slujise în oștile leșești și vorbea bine leșește, îi răspunse :

— Nu eu ți-am furat mireasa ta, ci tu te-ai încercat să furi pe a mea. Șalga era logodită cu mine înnainte ca tu s'o fi văzut. Intoarce-te în țara ta dacă vrei să rămâi în viață.

— Minți, strigă Osolinski, Șalga este mireasa mea.

— Spune singură a cui mireasă ești, răspunse atunce liniștit Voicu. Răspunde, Șalgo, adăose el ridicând glasul, a cui mireasă ești și a cui soție voiești să fii.

Atunce Șalga, rămasă călare înnaintea noastră, răspunse cu un glas tare și hotărit :

— Sunt mireasa kneazului Voicu, pe care îl iubesc din toată puterea sufletului și pe care voesc să'l ieu de soț, împărtășind cu el atât dulceața cât și amărăciunea vieței.

— Auzi! zise Voicu lui Osolinski. Inchinăte înnaintea voinței sale și pleacă.

— Niciodată! strigă Leahul, ne mai putându-și stăpâni mânia și purtând lui Voicu o puternică lovitură de paloș.

Voicu sări sprinten în lături, scoțând tot odată palosul și punându-se în apărare, dar nu destul de răpede pentru a rămânea nevătămat: obrazul stâng îi fu atins de vârful săbiii lui Osolinski.

—Iată o lovitură pentru care mâna care o purtat-o nu va mai vedea Țara Leșască, urmă Voicu cu acelaș glas liniștit, făcându-se că voiește la rândul său să însemne obrazul potrivnicului, dar când acesta își acoperi fața cu palosul, kneazul întoarse fierul și dând cu el cum ar fi dat cu un biciu, răteză mâna cu o bucată de braț a Leahului.

Leahul, galbăn ca ceara, rămase câtva în picioare apoi, învins de durere și de slăbăciune căci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sângele curgea din brațul ciuntit mai tare de cât apa dintr'un șipot de munte, se prăbuși și căzu leșinat la pământ lângă mâna care stringea încă paloșul.

Acuma ajunsese pe tapșan ceata urmăritorilor noștri și văzându-ne în fața ei, se îndreptase cu turbare spre noi. Dar atunce Ionașcu, ridicând paloșul și slobozind o poroncă, trâmbițele lui sunară și ceata întreagă se clătină și se puse în mișcare la treapăd.

La vederea acestor potrivnici, coplesindu-i de trei ori cu numărul, și amenințându-i în coastă, băieții lui Degeratu și Leșii înțăpeniră frâele, se opriră pe loc și începură a se sfătui. Ionașcu opri și el pe ai săi. Atunce Voicu spuse să se lege strins brațul drept al lui Osolinski, de asupra ciuntirii, poronci la patru slugi să 'l iee în brațe și ne rugă, pe Mitru și pe mine, să 'l ducem tovarășilor săi și să le arătăm că dacă vor războiu, el este gata și pregătit căci, pe lângă oștenii lui Ionașcu, mai are încă pe atâția cari trebuiesc să sosească în curând cu alt hostuog, dar că el îl sfătuiește să se întoarcă în liniște la locurile lor. Ne o mai însărcinat să zicem băieților lui Degeratu să nu aibă nici o grijă pentru fericirea Salgei căci căsătoria o va face la cea dintâiu biserică ce o va găsi pe drum și că Salga va fi fericită cu el căci ea îi este mai dragă de cât lumina ochilor.

Ce să vă mai zic? Cu mare jale și cu mare mâhnire primit au Leșii și băeții lui Degeratu trupul ciuntit al lui Osolinski. Nici vorbă, ei aproape toți erau oamenii viteji, dar ce era să ne facă când eram de trei ori mai mulți de cât ei și așteptam încă pe atâția tovarăși în ajutor? După o scurtă sfătuire au plecat jalnic spre Degerați iar noi ne am reluat voios drumul spre Gradiște.

In curând ne am întâlnit cu a doua ceată de oșteni din satele lui Voicu, sub povățuirea hotnogului Pătrașcu, apoi oprindu-ne la cea dintâi biserică, s'o făcut cununia Kneazului Voicu cu Kneghina Salga, nuni fiind hotnogul Ionașcu și preuteasa popei care slujea. Iar la ieșirea din biserică, am luat pe mire și pe mireasă și i-am dus

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe umere până la casa preuțască. Cum s'au așezat Voicu și cu Șalga în Gradiștea au și venit la dânșii Ioana ce fusese slugă credincioasă a Sălgăi și Sandu, ibovnicul ei. I-au cununat kneazul și kneghina și i-au miluit cu casă bună, cu turme de vite și în mare cinste și iubire i-au ținut.

S'o aflat atunce că când Sandu o venit pentru antâiaș dată la Gradiște, de o adus kneazului veste că Degeratu voiește numai de cât să căsătorească pe fiică sa cu Osolinski, Voicu trimesese răspuns Sălgăi : să se facă că se pleacă la voința tătâne-său și să-i trimită de două ori pe săptămână vești despre cele ce se întâmplă la Degerați ; că va avea el grijă s'o scăpe de ori-ce soț altul de cât el ; să fie fără grijă și să se încreadă în el cum se încrede și el într'însa. Și s'au încrezut unul altuia și au izbutit de s'au luat.

Și cât au trăit împreună, deplină încredere o urmat să aibă unul în altul și au fost fericiți căci nu trecuse șase luni de la nunta lor când, căzând unul din Căpitanii de Codru în luptă cu Tătarii, s'o ales Voicu în locul lui. Nu trecuse anul de la căsătorie și le-o hărăzit Dumnezeu un baiet frumos și voinic care nu-i altul de cât Căpitanul Gheorghiță.

Dar dacă fericirea lor o fost nemărginită, ea n'o ținut mult, căci în al patrulea an după căsătorie, Căpitanul Voicu o căzut greu rănit în luptă cu păgânii și cu mare nevoie l'au adus în viață la casa lui, la Gradiște. In zadar l'au căutat, zi și noapte, Șalga cu vracii cei mai vestiți din Codru și din Bârlad. In zadar s'au rugat pentru însănătoșirea lui, zi și noapte, nu numai toți preoții de pe la toate bisericile și toți călugării de pe la toate mănăstirile și schiturile, dar și poporul întreg, cu mic și cu mare, căci era om iubit și cinstit de obștea întreagă. Voința lui Dumnezeu o fost să moară plin de zile și o murit plin de zile, în al douăzeci și optulea an al vieții.

Când o văzut că nu mai este pentru el nici o nădejde de scăpare, înnainte de a-și pierde cunoștința, o mulțămit Șalgăi pentru fericirea ce i-o hărăzise în scurtul răstimp al căsătoriii lor și o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rugat-o că, astfeliu precum ea nu cruțase nimica pentru fericirea și binele lui, de acum înainte să-și puie toată silința și toată grija pentru fericirea și binele copilului lor.

— Fii liniștit, i-o răspuns ea, voi fi pentru el nu numai o mamă neadormită și iubitoare dar voi căuta să-i fiu și o bucată de tată, ager, harnic, viteaz la trebuință.

— Am încredere, o răspuns el cu un zâmbet și acestea i-au fost cele de pe urmă cuvinte.

Și Șalga s'o ținut de cuvânt cu sfințenie. De la moartea lui Voicu ea o trăit numai pentru Gheorghiță. Mamă mai neadormită, mai cu grijă de binele copilului, mai harnică, mai pricopută n'o fost nici n'are să fie. Știam cu toții că ea este înțeleaptă și harnică, că are un suflet curat; cât trăia Voicu se făcuse vestită pentru bunătatea și milostenia ei. Ea o dovedit în curând că pe lângă însușirile femeii alese, în sufletul ei este loc și pentru acele care împodobesc pe bărbatul de frunte. Folosindu-se de faptul că o oaste mare de Codreni plecase în leafă în slujba împărătească, o ceată de Tătari pustii poalele Codrului și ridică, între altele aproape toate cirezile lui Gheorghiță.

Șalga, știind că nu are de la cine cere ajutor, o încălecat singură, o strins oamenii din satele lui Voicu și pe acei rămași de prin cele din vecinătate, s'o pus în urmărirea păgânilor, i-o ajuns și le-o dat războiu mare. Mă aflam și eu cu dânsa și par'c-o văd și astăzi, călare pe un cal murg, încinsă cu paloșul cu care Voicu rătezase mâna lui Osolinski, cu pălărie neagră peste ștergarul alb, de o frumuseță uimitoare, dând năvală în fruntea noastră. Biruința ei o fost desăvârșită, toată paguba întoarsă; două mii de leșuri tătărești acopereau câmpul de luptă și printre ele, acel al mărzacului, Demir Khan, cu capul rătezat de paloșul Șalgăi. Noi, oșteni desăvârșiți, rămăsesem uimiți de chipul cum această femeie, care până atunce învârtise numai acul și fusul, știa să mânuiască sabia.

De atunce și până ce o ajuns Gheorghiță în vrâstă de a ieși singur la harță, n'o fost an în care să nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai fi avut Șalga prilej să-și arăte vitejia și iscusința în meșteșugul războiului Puțini din noi sunt a căror brațe au răpus atâția păgâni. Tătarii se îngălbeneau numai la auzul numelui ei.

Era neadormită în toate. Vre-o doi vecini lacomi dar puternici încercară să știrbească hotarele unor sate a fiului său, crezând că-și vor putea împlini cu ușurință scopurile față cu o femee și cu un copil, dar s'au înșelat amar. Șalga nu s'o odihnit până ce, nu numai i-o silit să deie înapoi tot ce răpise pe nedrept, dar i-o mai făcut și de rușine în fața tuturor knejilor din Codru adunați în Kigheciu, silindu-i chiar să se ducă din țară pentru câtă va vreme.

Când o murit tatăl Șalgăi, bătrânul Degeratu, fiii lui s'au ispitit s'apuce toată averea, zicând că surorii lor nu i se cuvine nimica fiind că fugise din casa părintească. Dar Șalga s'o dus numai de cât la Soroca și, ce-o făcut ce-o dres, 'și-o luat partea întreagă. Și doară nu-i lacomă de avere: femeie mai darnică nu este, dar spunea că ceia ce i se cuvine de la tatăl său trebuie să meargă lui Gheorghiță și nu voiește ca moștenirea acestuia să fie știrbită măcar cu un ban.

Hotnogul Vlad mai știa multe amănunțimi despre Șalga și le povesti tovarășilor pe lângă care se mai alăturase, încă de la începutul povestirii. Mihu și cu Ștefan.

XXVIII

Spre Nistru

Pe la toacă, Gheorghiță dădu poroncă de oprire lângă un iaz, spre a odihni și a adăpa caii. Oștenii de abie avusese vreme să descalece și să desprindă chingile șălelor când, în mâna dreaptă, se văzu un nour de colb și în curând se zăriră strălucind coifuri și arme ce veneau despre Kigheciu. Ei din partea lor văzuse cetele lui Gheorghiță și le recunoscuse căci se auziră sunete de trâmbițe și chiote voioase.

— Oare cine să fie? întrebă Ghiorghiță pe Oprea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Corobană. Aș crede că-i Căpitanul Băncilă, dar după cele cc'mi zicea Axinte, Băncilă trebuie să fie înnaintea noastră.

— Poate că s'a fi întârziet, zise Oprea, ei vin de la Kigheciu și nu pot fi decât Codrenii noștri, sub povățuirea lui Băncilă.

— Sunt și Lăpușneni printre ei, strigă atunci tânărul kneaz Maxim, care era vestit pentru vederea lui, văd mintene și nădragi roșii. Este o oaste întreagă. Dar iată doi călăreți care se răpăd spre noi în fugă.

Și într'adevăr se vedeau doi oșteni gonind spre ceata lui Gheorghiță.

— Savin Băncilă, fiul Căpitanului și Ichim Clopotel, din Lăpușna, strigă Maxim când călăreții fură mai aproape.

Călăreții fură în curând în mijlocul lor și, sărind de pe cai, salutară pe Gheorghiță cu câte un:

— Să trăiești, Căpitane!

— Să trăiți și voi! Dar cu cine sunteți, întreabă Gheorghiță.

— Cu tata care aduce două mii două sute de călăreți și cu Căpitanul Constantin Bibire din Lăpușna, care are cu el șase sute de Lăpușneni aleși.

— Vă credeam înnaintea noastră; mi se spusese că aveți să plecați de cu ziuă.

— Da, trebuia să plecăm de cu ziua, dar oamenii fiind vestiți ieri târziu, au tot curs necontenit în cete mici. Azi dimineață, când tata s'o sculat, nu se adunase nici o mie de suliți. De abie pe la prânzul cel mic am putut pleca. Și încă tot o mai rămas mulți să vie în urmă.

Când sosi Căpitanul Băncilă, un bărbat chipeș și voinic, încă în toată puterea, Gheorghiță se grăbi să'i iasă înainte.

— Să trăiești, moș Căpitane.

— Să trăiești, nepoate, răspunse Băncilă, descălecând și stringându-i mâna. Ce veste de la Jupâneasa?

— Până acuma nici una. Drept să spun foarte sunt îngrijit.

— Stringeți grija în chimir, răspunse Băncilă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

râzând, Dumneta n'ai purtat ca mine zece ast-feliu de războaie împreună cu Jupăneasa. Pre cât e de vitează, tot pre atâta este pricepută și cuminte. De ai cunoaște-o bine nu ai avea nici o grijă.

Acuma se apropia de el Constantin Bibire, cam cu sfială, din pricina sfezei lor din ajun. Dar Gheorghiță pași răpede către el și'i întinse mâna zicând :

— Bun sosit, frate Căpitane. Mulțămesc pentru grabnicul ajutor și în izbândă de care vom avea parte, doresc ca Dumneta și vitejii care te însoțesc să aveți partea cea mai mare.

— Urarea Dumitale este urare de viteaz adevărat, răspunse Bibere apucând mâna întinsă și stringând-o cu căldură, în lupta care avem s'o purtăm, locul de frunte poate fi numai al Dumitale.

Gheorghiță era să răspundă când se auziră izbucnind strigăte de bucurie.

Knejii și hotnogii codreni recunoscuse pe Toma Alimoș, sub ale cărui poronci luase parte la numeroase războaie și arătau astfel bucuria ce o simțeau văzându-se încă odată strinși împrejurul încercatului Voevod.

— Moș Căpitane, zise Gheorghiță lui Băncilă după oarecși care curgere de vreme, caii mei sunt odihniți și au fost adăpați ; după cât aud Dumneavoastră mai dinioarea făcurăți popas, nu crezi că ar fi nemerit să ne dai poroncă de pornire?

—Și oare de ce, nepoate, să dau porunca tocmai eu, întrebă Băncilă.

— Dar mi se paro că suntem numai doi Căpitani, Dumneta și eu, și Dumneta ești de două ori mai bătrân decât mine.

— Oi fi, oi fi, nepoate, răspunse Băncilă, deși îmi pare rău și m'aș mulțămi bucuros să fiu eu cel mai tânăr. Dar cred, când avem cinstea să numărăm printre ai noștri pe un voinic și un Voevod încercat ca Toma Alimoș, nu putem face altfeliu decât să-l rugăm să primească el povățuirea peste noi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Ai dreptate, moşule, ziso Gheorghiţă bucuros, dar Dumneta să-i faci cererea.

Băncilă după ce luă şi părerea lui Bibere, care primi cu bucurie, se apropie de Toma Alimoş şi, cu pălăria scoasă, îl rugă în numele tuturor oştenilor strinşi împrejurul lor să primească să le fie Voevod şi să-i ducă la izbândă sub povăţuirea lui.

Toma Alimoş, măgulit de încrederea ce i se arăta, primi cu bucurie şi după o scurtă consfătuire dădu poronca de plecare.

In tot timpul opririi lor pe malul acelui iaz sosise necontenit, despre Kigheciu cât şi despre Gradişte, oşteni care întârziind din deosebite împrejurări, nu putuse pleca odată cu dânşii. Astfeliu că, la plecare, oastea adunată sub poroncile lui Toma Alimoş număra peste patru mii de călăreţi şi vre-o patru sute de arcaşi pedeştri cari ştiuse să se ţie la o scurtă depărtare în urma celor dintâiu.

Caii călăreţilor erau aproape toţi de soiu, bine hrăniţi şi bine îngrijiţi. Oştenii purtau, unii coif de oţel dar cei mulţi pălării de pâslă neagră, mintene cu mâncci şi nădrăgi largi de aba albastră, cusută cu flori roşii, albe şi galbene la Codreni; iar de aba roşie cusută cu flori albastre albe şi galbene la Lăpuşneni. Puţini din ei purtau cămeşi de zale sau platoşe de oţel pe piept. Erau încălţaţi cu ciubote având turetcile sufiecate, acele ale oştenilor de rând fiind de piele obicinuită, neagră, pe când acele purtate de căpeteuii erau de iuft roş sau galben. Asemene. toţi purtau chimire largi, împodobite unele cu cuie şi flóri de alamă, altele cu flori şi cuie de argint sau chiar de aur. Cuie de acelaş feliu împodobeau curelele de la care atârnau paloşele, căpeţelele, dârlogii şi popii şălelor.

Pe lângă paloşe aveau ca arme suliţi lungi, în trei muchii, cu coada de lemn văpsit, atârnată de umăr printr'o curea bătută de mijlocul cozii, a cărui capăt de dinapoi intra într'o verigă de piele înţăpenită de scară, arcuri în tocuri de piele, purtate sau prinse, împreună cu tolba de săgeţi, de capătul de dinapoi al scaunului şălei, buzdugane, baltage şi ghioage năstrujite prinse de oblânc.

Printre Codreni se vedeau atât oameni trecuţi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sase zeci de ani cât și băieți de abie ieșiți din copilărie, pe când Lapușneanii erau numai oameni aleși între două zeci și trei zeci de ani. Când oastea se clăti spre plecare, se văzură ieșind dintr'însa, în urma poroncilor date de Toma Alimoș, două străji de câte cinci zeci de oameni, dusă fie care de un hotnog destoinic. Aceste străji o apucară în treapădul cel mare pe câmpia nemărginită, una în dreapta și cealalată în stânga grosului care urma la umbletul obicinuit. Patru ciasuri pline își urmară mersul spre Nistru, oprindu-se prea puțin în două locuri pentru a mai lăsa caii să resufle. Soarele era aproape de asfințit când se văzu venind un călăreț.

— Strâjile au dat de dușman sau este vre un oștean trimis cu vești de la mama, zise Gheorghiță care, împreună cu Mihu, mergea în urma lui Alimoș. Și, ne mai putându-și stăpâni nerăbdarea și grija, dădu pinteni calului și se răpezi spre acel care venea.

Recunoscu de departe pe un flăcău din Gradiște, și'i strigă!

— Ce veste de la mama, Ioniță?

— Mila Domnului, Jupăneasa este teafără, zise flăcăul oprindu-și calul; Tatarii au împresurat-o pe un tăpșan încunjurat de bălți la vre-o zece bătăi de arc de Nistru. Se poate ajunge la acel tapșan numai pe o cărare unde doi cai de abie au loc și care necontenit șerpuiește între pârâiții de stuf, de aceia mi-o fost ușor să ies singur de acolo. Am ajuns aproape de ei fără ca să mă vadă, iar când m'au zărit, am scăpat printre dînșii fără multă greutate. Au tras cu arcul după mine dar fără a mă nemeri, nici pe mine nici pe calul meu. De dat navală asupra tapșanului nici gând nu este pentru ei. Numai cu de a le mâncării o duce Jupăneasa cam greu. Apă este destulă dar cam proastă, iar iarbă pentru cai am avut până acuma căci tapșanul este întins.

— Dar săgețile păgânilor nu ajung ele oare pe ai noștri? întrebă Gheorghiță întorcându-și calul și îndreptându-se spre Toma Alimoș.

— Doamne ferește, bălțile au o lungime de cel puțin patru bătăi de arc, răspunse Ioniță. De ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fi merinde ar putea rămânea Jupăneasa în liniște acolo și până la anul.

— Ai întâlnit străjile noastre?

— Da, ele se află acum la vre-o douăzeci de bătăi de arc. Au popăsit lângă un rediu și mi s'o părut că fac pregătiri de otac.

Ajungând lângă Toma Alimoș, se opriră cu toții și Ioniță puse și pe Voevod în cunoștința celor povestite lui Gheorghiță.

— Cam câți Tătari rămas-au dincoace de Nistru? întrebă Toma.

— N'o trecut nici un Tatar dincolo de Nistru, răspunse flăcăul, toți sunt de astă parte a apei și au cu dânșii toate cârdurile de vite răpite de ei. De pe tapșanul nostru le vedem bine; moș Stanciu Herghelegiu făcea azi dimineață socoteală că trebuie să fie peste douăzeci de mii de capete de vite mari numai.

— Dar de ce nu au trecut dincolo?

— Când au ajuns la Nistru au văzut că apa o venit mare de tot, pe semne în urma unor ploi cumplite, căzute departe în sus, pe la obîrșia ei. Dincolo se vede altă tabără mare de păgâni.

— Cam câți să fie? mai întrebă Alimoș.

— Cel puțin douăsprezece mii de partea asta, răspunse flăcăul și tot atâția dincolo de Nistru. Acei din partea asta sunt împărțiți în două cete: una mai mică, ca o treime din numărnl lor, păzește vitele iar rămășița păzește pe Jupăneasa.

— Departe sunt vitele de locul în care se află Jupăneasa?

— Vitele pasc chiar pe malul Nistrului, pe o întindere care cu greu ai putea-o încunjura într'un cias, călare pe un umblător bun. Tapșanul pe care se află Jupăneasa poate să fie la douăzeci de bătăi de arc de capătul de la deal a locului unde pasc vitele. Tătarii care păzesc vitele fac cerc împrejurul lor, acei care păzesc pe Jupăneasă stau tăbărâți grămadă.

— Cum o ajuns Jupăneasa pe acel tapșan?

— Am dat de Tătari înainte ca ei să ajungă la Nistru, astăzi în zori de ziuă. Ei atunce încă nu știau că apa venise mare și că nuvor putea trece;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

singura lor grijă era să vadă cârdurile de vite pe celalalt mal. Deci, pe de-o parte au grăbit mersul lor și acel al cirezilor, iar pe de alta au trimes împotriva noastră vre-o patru mii de ai lor ca să ne ție pe loc. Ne-am hărțuit cu ei ca vre-o două ceasuri : când îi alungam noi pe ei, când ei pe noi. Dar Jupâneasa pricepuse scopul lor și voia cu ori-ce preț să-i ție pe loc cu vitele, să nu le îngăduie trecerea până la sosirea ajutoarelor. Cu mare meșteșug, despărțindu-ne în trei cete, am izbutit să zăpăcim pe Tătarii care ne stăteau în potrivă și, lunecând ca șopârla printre păgâni, să ajungem aproape de grosul lor, lângă Nistru. Cum ne-am apropiet de apă, am văzut de departe că o venit mare de tot și ca până în două sau trei zile n'ar fi cu putință s'o treacă Tătarii. Jupâneasa cunoștea bine locul și, aducându-și aminte de tapșanul încunjurat de bălți, iar ne o despărțit în trei cete și cu ele s'o hotărit să'l apuce și să'l ție până la sosirea Dumitale. S'o prefăcut că vrea să tăbărăscă asupra pagânilor, când într'un loc când în altul. Când i-o văzut bine încurcați și înșelați, o strins răpede cetele împreună și s'o răpezit de-am apucat capătul drumului care duce, printre bălți, la acel tapșan. Aice parte din noi am descălecat și, cu arcurile, am ținut pe Tătari la o depărtare bună, până ce s'au strecurat ai noștri printre bălți : apoi cu încetul i-am urmat și noi.

— Pierdut-ați oameni mulți ? întrebă Gheorghiță.

— Numai trei morți și vre-o două-zeci de răniți, din cari nici unul n'o căzut în mânile păgânilor.

— Cât mai este de aice la Nistru ?

— Două până la trei ciasuri de umblet bun.

Toma Alimoș făcu un semn și oștenii care'l încunjurau, toți nerăbdători să afle vești, se depărtară, rămânând lângă dânsul numai căpeteniile și călătorii noștri.

— Dumnezeu este cu noi, zise Voevodul. Venirea mare a Nistrului are să fie pricina peirii Tătari-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor și a izbânzii noastre; mă gândesc să popăsim și să hrănim caii în locul în care au descălecat străjile noastre. Pe la miezul nopții vom încăleca și vom merge cu toții împreună până aproape de apă, la care trebue să ajungem înnainte de revărsatul zorilor și unde ne vom despărți în două cete. Cea mai slabă va lovi pe Tătarii care păzesc vitele. Lovirea va trebui să fie cât de neașteptată și cât de puternică, se va face cu zgomot mare, chiote prelungite și sunete de trâmbiți. Este de crezut că Tătarii care păzesc pe Jupâneasa vor trimite numai de cât ajutor tovarășilor lor și atunce trebuie să ne aflăm destul de aproape spre a năvăli asupra lor și ai pune pe fugă. Odată împreunați cu ceata Jupânesei vom fi peste șase mii de oșteni și socot că șase mii de Codreni și de Lapușneni plătesc nu numai cât două-spre-zece dar și cât două-zeci și patru de mii de Tătari.

—Ne cunoști Dumneta, căci ne-ai mai văzut la treabă, zise Băncilă, și cu mila lui Dumnezeu ne vei mai vedea astăzi și-ți vom dovedi că nu neam muiet de atunce.

— Să mergem, zise Toma, căci caii sunt flămânzi și așteaptă popasul cu nerăbdare.

Peste o jumătate de cias întreaga oaste descăleca pe marginea unui rediu mare de sălcii și plopi lângă care era un iaz cu apă limpede, alcătuit din scurgerea unor puternice izvoare. Șălele fură luate de pe cai iar aceștia fură adăpați și apoi priponiți și hrăniți. Traistele se deslegară și oștenii întinși pe iarbă făcură cinste merindelor puse în ele de gospodine.

Toma Alimoș dădu poroncă să nu se aprindă nici un foc și, îndată după ce oamenii mâncară, trimise trei puternice străji cu poroncă ca fiecare din ele să se oprească la câte două-zeci de bătăi de arc și să rămâie acolo toată noaptea cu cu caii înșăuați. Aveau poroncă să fie în atingere una cu alta și să aibă, înaintea fie căreia, la cinci bătăi de arc, un număr îndestulător de străjări cari să se schimbe din cias în cias.

Nu trecuse o jumătate de cias după plecarea străjilor și în otac domnea liniștea cea mai desă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vârșită: oștenii deprinși din copilărie a se folosi de cea mai mică clipală de odihnă de care puteau să aibă parte, dormeau duși. Singur hotnogul de rând și Gheorgbiță erau treji. Pleoapele tânărului Căpitan rămâneau neatinse de somn, gândul îi era la mamă și acel gând stârnea în pieptul lui remușcarea.

Ea fusese pentru dânsul mai mult decât este în deobște chiar mama cea mai iubită. Dacă cu drag își aducea aminte de îngrijirile și de dezmierdările ei cele dulci, de graba și de agerimea cu care ea îi ghicea și-i implinea dorințele, de chipul cum îi păstrase și-i sporise starea, își aducea aminte că ea îl pusese pe cal, îi dăduse palos și suliță în mână, că alături cu dânsa înfruntase păgânul pentru întâia oară, că lângă ea își căpătase întâia rană, că palașul ei întinsese la pământ pe Tătarul care'l rănise. Ea făgăduise lui Voicu că va fi mamă și tată copilului lor și se ținuse de cuvânt.

Mama lui era femeia cea mai frumoasă ce o văzuse pe lume, nu-și putea închipui îngerii din ceriu decât cu tresăturile ei. Mama lui era o sfântă: nici odată minciuna nu necinstise buzele ei, nici odată nevoiesul nu ceruse de la dânsa ajutor în zadar, nici odată ea nu scăpase prilejul să facă un bine, să aline o durere. Mama lui era ființa cea mai înțeleaptă, ea avea înțelepciunea cea mai înnaltă ce o cunoscuse. Toate sfaturile ce-i dăduse erau sfinte, nici odată nu o văzuse înșelându-se în judecățile ei; bărbații cei mai însemnați din țară căutau sfatul Jupânesei Șalga și se grăbeau să-l urmeze. Mama lui sădise în inima lui numai simțiri alese și frumoase, după chipul simțirilor ei.

Când venise în Codru vestea despre cele urzite de Părintele Isaia, cine decât mama lui îl împinsese să făgăduiască călugărului întreg ajutorul lui. cine rostise cuvintele: Dumnezeu în ceriuri, cinstea și binele neamului pe pământ?

Și el cum se purtase cu o astfel de mamă? Ca un copil răsfățat.

Știa că mama lui nu vede cu ochi buni curtea care o făcea Floricăi Vișin, despre care zicea că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1901-1932

nu va iubi nici odată pe nime decât însuși pe dânsa. Gheorghiță cam bănuia că mama lui are dreptate și judecă pe Florica drept, dar totuși, fărmăcat de ochii ei cei vineți, fugea de mamă și de certările ei și își căzuca mintea pentru a găsi prilejuri să vadă pe Florica.

Și iată că acuma fiind că, ca un nebun, se dusese să-i vorbească noaptea la gard și se făcuse de râs atât el cât și Bibire, mama lui înfruntase moartea pentru a recuceri o parte din avuția lui.

Și nu-și putea ascunde că răspunderea primejdiii în care se afla Șalga cădea asupra lui, căci de s'ar fi găsit acasă la sosirea vestei despre răpirea cirezilor, ar fi mers el în urmărirea Tătarilor și Șalga ar fi rămas la Gradiște.

Și grija pentru viața ei creștea cumplit în pieptul lui. In zadar își zicea că Tătarii n'au ce-i face, că nu pot pătrunde în locul în care se află, că în ziuă vor fi cu toții lângă dânsa și că toată lupta era un joc pentru atâția Codreni duși de un Căpitan ca Toma Alimoș. Grija creștea și povara ce simțea pe pieptul lui, tot mai greu îl apăsa.

Ura acuma pe Florica, n'o mai găsea frumoasă ar fi dat jumătate din avere ca să n'o fi cunoscut nici odată, era hotărît s'o lese lui Bibire.

XXIX

Cea de pe urmă izbândă a Șalgăi

Când hotnogul însărcinat cu privegherea străjilor începu să trezească pe oșteni, zicându-le că este vreme de plecare, căci Toma Alimoș dăduse poruncă ca să nu cumva să se sune trâmbițele, nu-i fu greu lui Gheorghiță să fie printre cei dintâiu în picioare: el nu închisese încă ochii.

Pripoanele fură desfăcute, caii duși la apă și șălele puse pe ei. Toma Alimoș strînse împrejurul său căpeteniile, le dădu poroncile trebuitoare și puse la cale alcătuirea celor două cete.

Hotărî să meargă cu cea mai numeroasă, care trebuia se lovească grosul Tătarilor. Cu dânsul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rămaseră Băncilă, Părintele Isaia, Gheorghiță și Mihu. Cealalta fu pusă sub poroncile lui Bibire; kneazul Maxim și Pârvu se alipiră și ei de dânsul Această de pe urmă ceată număra o mie cinci sute de călăreți, cealaltă două mii cinci sute, căci vre-o două sute mai sosise în timpul odihnei precum și arcașii pedeștri toți, în număr de peste cinci sute

Pe drum, străjile se alipiră fiecare de ceata din care aveau a face parte și vreme de două ciasuri oastea merse toată împreună. Innaintarea era acoperită printr'o perdea de o sută de oameni, reschirată pe o mare întindere de loc, în fruntea cărora mergea hotnogul Vlad cu Ioniță, flăcăul trimis de Șalga. Noaptea era fără lună și cerul acoperit cu nouri, întunericul era desăvârșit. La un loc se opriră și așteptară sosirea grosului.

— Ce este? întrebă Alimos.

— Flăcăul spune că nu mai putem fi departe de Nistru și se teme că, dacă vom mai innainta, vom da peste vre-o strajă tătărească.

Alimoș, chibzuind că este vreme ca cele două cete să se despartă, dădu poroncile trebuitoare și Bibire cu ai săi, se îndreptară spre dreapta.

Alimoș opri ceata lui pe loc și ceru să iasă din rânduri zece oameni de nădejde care să descalece și, târându-se prin iarbă pe brânci, să vază dacă nu se pot apropie de Tatari. In loc de zece ieșiră o sută, dar Băncilă și Gheorghiță alesără pe cei zece mai de nădejde.

Precum am văzut din povestirea făcută de Ioniță, Tătarii care împresurase pe Șalga erau mult mai aproape de locul în care se despărțise cetele și rămăsese Alimoș, de cât acei care străjuiau împrejurul vitelor.

Nu trecu mult și cercetașii se întorceau cu răspuns că tabăra tătărească se află ca la o mie de stânjăni de locul unde se află Voevodul, că într'însa domnește cea mai desăvârșită liniște și că atât la ducere cât și la întoarcere, au întâlnit două straji la jumătate de cale între creștini și otacul păgânilor, dăr că iarba fiind mare s'au putut ascunde și au rămas nevăzuți.

Alimoș își făcu toate pregătirile pentru năvală.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ingrijit pentru părintele Isaia și nevoind să'l bage în luptă, îl sili să făgăduiască că va rămânea pe loc, sub paza a două-zeci de oameni aleși de Gheorghiță. Cum își isprăvea pregătirile, sosiră oștenii din urmă cu arcașii și se auziră trâmbițele lui Bibire sunând năvală. Aceste sunete fiind urmate de chiote voioase a creștinilor și de strigăte sălbatece din partea păgânilor.

Alimoș porunci pornirea la treapăd și ajuns la vre'o cinci sute de stânjăni de locul unde pornise, își opri iar ceata.

Trâmbițele, chiotele și urletele se auzeau acum la vale pe o mare întindere, dar se auzeau zgomote și la deal de ei și în curând un puternic tropot de călăreți trecu la vre-o două bătăi de arc de dânșii și făcu să se cutremure pământul. Erau mai aproape de dușmani decât credeau. Alimoș așteptă până ce tropotul se pierdu la vale apoi, scoțând palosul și dând pinteni calului, strigă:

— Năvală.

Intr'o clipă ajunse cu Codrenii care se țineau scurt după dânsul, în mijlocul otacului Tătarilor fără ca aceștia, înșelați prin lovirea lui Bibire, de la vale, să fi bănuit măcar ființa dușmanilor în asemenea apropiere. Cei mulți din ei plecase în jos în ajutorul tovarășilor lor, iar din cei rămași puțini apucase să încalece. Fu mai mult o căsăpie decât o luptă. In câte-va clipe nu mai era Tătar viu unde fusese otacul lor, numai puțini putură să scape pentru'a duce mărzacului, plecat și el la vale, vestea înfrângerii.

Tocmai atunce se crăpa de ziuă și Șalga cu oștenii ei care, la auzul trâmbițelor lui Bibire, încălecase și se țineau gata de plecare, putură, de pe înnălțimea pe care se aflau, să vadă pe tovarășii lor ridicând pălăriile în vârful sulițelor. Impresurații de până atunce se puseră în mișcare în cap cu Șalga și în curând ieșeau la câmpie.

In capul lor venea, pe un armăsar negru, o femeie de statură impunătoare. Fața era palidă dar trăsăturile îi erau de o frumusețe mare, cu ochi negri, mari, luminoși, pătrunzători, plini de viață, de vitejie dar și de bunătate: niște ochi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care zugrăveau bine întreaga ființă. Părul care ieșea pe la tâmple din ștergar, era negru închis, fără nici un fir de argint.

Peste ștergarul de pânză de in era așezată o pălărie de pâslă neagră, cu mărginile largi, împodobită numai cu un găitan negru împrejurul fundului. Purta un mintean de aba neagră, cu mânecile spintecate la cot, lăsând să se vadă mânecile cămeșii de pânză de in, înbumbiet la piept cu bumbi negri și împodobit cu găitan negru. Fota era de lână neagră cu dungi albastre deschise și prinsă de mijloc printr'un chimir de piele neagră, împodobit cu cuie de argint. La picioare purta ciubote de iuft negru. Un paloș lung dar ușor, cu mâner de abanos și teacă de piele, îi atârna de la brâu în partea stângă, la oblâncul șâlei era spânzurat un buzdugan.

Gheorghiță care era în capătul cărării, sări jos de pe cal și, alergând la Șalga, căzu în genunchi înnaintea ei, sărutându-i scara.

— Mamă dragă, iartă-mă !

Dar ea, îi cuprinse capul în brațe și, dându-i pălăria jos, începu sa-l sărute ca pe un odor, cu evlavie, pe păr, pe frunte, pe obraz.

El urmând a o ruga să-l ierte, ea zise :

— Și pentru ce să te iert, dragul mo ! Fiindcă ai venit să mă scoți din primejdie ?

— Fiindcă, prin lipsa mea de acasă, când trebuia să fiu acolo, te am lăsat să întri în primejdie.

— Poate că aveai alte trebi, mai grabnice, zise Șalga cu un zâmbet. Dar iată și cumătru Ion Băncilă ! adaose ea indreptându-se să pe șea. Buna dimineață, cumetre ! și întinse mâna Căpitanului.

— Buna dimineață cumătro ! zise Băncilă cu pălăria scoasă, plecându-se și sărutându-i mâna. Ți-am adus pe o cunoștință veche și arătă pe Toma Alimoș !

— E Toma Alimoș ! strigă Șalga cu bucurie. Mult doream să te mai văd dar nu îndrăzneam să nădăjduiesc că ne vom mai întâlni vre-odată pe câmpul de luptă.

Toma Alimoș îi sărută mâna.

— Mă bucur că te găsesc cum te am lăsat acum zece ani, zise el, tot pe malul Nistrului și tot după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o izbânda asupra păgânilor, frumoasă, viteză, înțeleaptă.

Înnainte ca Șalga să fi putut răspunde, se auziră oștenii strigând :

— Fug, fug.

— Cine fuge? întrebă Alimoș.

— Căpitanul Bibire !

— Fuga lui este prefăcută, trebuia să fugă ! răspunse Voevodul.

Într'adevăr, departe în jos, se vedea o lungă perdea subțire și dreaptă de călăreți fugind iar, în urma lor, urmarindu-i, altă perdea mai groasă, încovoiată la amândouă capetele care întreceau lungimea perdelei dintâi.

— Mă tem că i-o lăsat să s'apropie prea tare, zise Băncilă. Au să-l prindă Tatarii în coarne.

— Așa mă tem și eu, zise Alimoș.

— Să sune trâmbițele și să năvălim asupra lor, zise atunce Șalga. Auzindu-ne și văzându-ne, Tatării vor da dosul ca să nu fie apucați din două parți.

— Ai grait cu înțelepciune, ca totdeauna, zise Alimoș, apoi strigă :

— Călări cu toții.

Într'o clipală oștenii erau călări și șirurile alcătuite, par'că era sa fie o căutare de oaste.

— Dar Dumneta, Jupăneasă, destul ți-ai pus viața în primejdie. Acuma m'au ales pe mine Voevod peste aceasta oaste și ca Voevod îți poroncesc să stai pe loc aice.

— Dar eu nu vreu să știu de Voevod căci îmi fac astăzi cea de pe urmă vitejie, răspunse Șalga râzând, după mine copii ! și dând pinteni calului porni în goană spre Tatări.

Năvala lui Bibire asupra Tătarilor care păzeau vitele, făcută cu pricepere și cu hotărîre, izbutise pe deplin. Deși creștinii dăduse peste o strajă tătărească, păgânii fură cu totul luați pe neașteptate și măcelăriți pe toată întinderea liniii ținută de ei. Rămășițele lor împrăștiete o luară la fuga în cotro puteau.

Bibire nu lăsase pe ai săi să se împrăștie ci îi ținuse strinși împreună și-i oprise pe loc ca să răsufle caii, când, la lumina zorilor, văzu înnaintând spre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

el Tătărimea care, de la otacul din fața tapșanului apărat de Șalga, venea în ajutorul tovarășilor lor. Năvala aceasta era lucru prevăzut și așteptat. Bibire, trecând răpede printre cele două șiruri pe care erau așezați oștenii lui, le porunci ca când vor porni să-și cruțe caii și să ție cu îngrijire pas cu dânsul.

Când Tătarii ajunseră numai la o sută de stânjăni de creștini și începură a face să răsune văzduhul cu urletele lor, Bibire ridică paloșul și dădu porunca de plecare. Atunce toată linia creștinilor făcu la dreapta împrejur și o luă în spre câmpie, întorcând spatele Nistrului.

Tatarii, schimbându-și și ei îndreptarea mersului, se luară după dânșii. După obiceiu, voiră să se folosească de numărul lor mai mare, spre a învăli pe creștini, întinzându-și linia lor în dreapta și în stânga, în chip de coarne, menite a apuca pe creștini între ele.

Dar deși tânăr, Bibire purtase războiu cu Tătarii încă din copilărie și le cunoștea toate meșteșugurile, de aceia poroncise să se cruțe caii. Oștenii lui aveau încredere în el și erau deprinși să împlinească într'o clipală ori ce mișcare le se poroncea.

El pândi bine clipa și când coarnele tătărești fură aproape alcătuite, înnainte ca acest clește să se închidă, la o poroncă a lui și fără a domoli pasul cailor, creștinii se găsira alcătuiți pe patru șiruri strinse, în loc de două rescbirate, apoi ocolind de odată spre stânga, numărul șirurilor spori la opt și ceata lor, astfeliu ghemuită, se năpusti cu o furie nebună asupra aripei drepte a Tatarilor. Ucigând, răsturnând și călcând tot în calea lor, trecură peste păgâni ca o vijelie, îndreptându-se spre oastea lui Toma Alimoș care se vedea apropiindu-se.

Tatarii, zăpăciți atât de năvala neașteaptată a oștenilor lui Bibire, despre a căror desăvârșită nimicire nu se îndoise, cât și de sunetul trâmbițelor lui Alimoș, se opriră pe loc spre a se toemi din nou și a se sfătui. Șalga, după o sută de stânjăni, domolise fuga calului și fusese ajunsă de Ghe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

orghiță, de Alimoș și de Băncilă. Înnaintând cu toții la treapăd, se împreunară în urmă cu Bibire.

Toma Alimoș aduse acestuia mari laude pentru chipul strălucit în care își mânuise ceata, prorocindu-i viitor de viteaz mare. Pierderile creștinilor fusese până atunce neînsemnate; se aflau acuma adunați împreună peste șase mii de călăreți. Din potrivă, pagubele Tatarilor fusese foarte însemnate: ei pierduse în morți, răniți și mai cu sămă în oameni împrăștieți pe câmp, aproape de o treime din numărul lor.

Totuși acest număr întrecea încă simțitor pe acel al creștinilor și mârzacul lor, vestitul Kara-Katuș, mai păstrând încă nădejde de izbân ă, se hotărî să nu lese din mână bogata pradă ce o făcuse. Nădăjduia că, ce' puțin, va putea ținea pe creștini pe loc până ce va scădea Nistrul și va îngădui pe Tătarii tăbăriți dincolo de apă să treacă și să zdrobească pe dușmani.

De oarece cirezile rămăsese fără păzitori, el trimise la ele două mii de Tatari și cu rămășița puterilor lui, vreo șase până la șapte mii de oameni, se hotărî să rămâie în așteptare dar gata la orice întâmplare. Creștinii se sfătuise din partea lor și toate căpeteniile, fără deosebire, se rostise pentru a năvăli asupra Tatarilor.

Se făcură deci pregătirile de luptă. Creștinii se împărțiră in trei cete: acea a lui Bibire, acea a lui Gheorghiță, alcătuită din oamenii care venise cu Șalga, către care se mai alipiră o mie de Codreni și a treia ceată, sub povățuirea Căpitanului Băncilă.

Se hotărî ca întâia năvală să fie făcută de Gheorghiță asupra mijlocului Tatarilor; după cum aveau să răspundă Tatarii la această năvală urma să se îndrepte ajutorul adus de a doua ceată, a lui Bibire, iar a treia, a lui Băncilă, pe lângă care era să rămâie Toma Alimoș, trebuia să doie lovitura hotărîtoare. Gheorghiță rugă pe Șalga să rămâie de o parte sau cel puțin cu ceata lui Băncilă, dar în zadar: ea spuse că este hotărîtă să-și împlinească în acea zi cea de pe urmă vitejie și rămase neclintită cu toate rugămintele lui Alimoș, a Pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rintelui Isaia, care sosise acuma și el și a celorlalți kneji și hotnogi. Gheorghiță luă pe Mihu de o parte.

— Frate dragă, zise el, nu știu de ce nu mai pot de grijă pentru mama. Am o presimțire rea și tare mă tem de o nenorocire. Sunt hotărît să fac tot ce atârnă de mine spre a o scăpa de primejdie. Te rog, ține-te în dreapta ei și veghează asupra ei. Știu cât plătește brațul și ochiul tău, am nădejde în tine cain nime altul. În stânga mamei, voi fi eu.

Mihu îi făgădui că-i va împlini dorința.

Ceata lui Gheorghiță, odată tocmită pe patru rânduri, porni la treapăd urmată de celelalte două. Paloșele erau în tecile lor. Tatarii se văzură atunce întinzându-se în niște șiruri lungi și subțiri și mișcându-se în această tocmală spre mijloc.

— Tot a celaș meșteșug, zise Șulga, nu înțeleg ei oare că îl cunoaștem și avem leac pentru el?

Ajunși la două sute de stânjăni de dușmani, cele două cete din urmă se opriră, iar Gheorghiță, scoțând paloșul, poronci:

— Navală, cu sulița!

Cele două mii cinci-sute de suliți se plecară înțăpenite înnainte de niște mâni vânjoase și Codrenii se răpeziră în goană asupra dușmanului, scoțând chiote asurzitoare.

Dar mijlocul Tatarilor amenințat de acest zid de suliți, nu așteptă lovitura lor și, în loc de a le ține piept, se deschise înnaintea creștinilor care trecură printr'înșii ca un vârtej. Dar cu o răpejiune uimitoare, Codrenii se întoarseră din fugă și se năpustiră din nou cu sulițele întinse asupra aripei stângi a Tatarilor. Păgânii nu se așteptau de loc la această navală și aripa lor, nefiind de loc tocmită pentru a-i face față, porni în risipă. Când aripa dreaptă făcu o mișcare pentru a-i alerga în ajutor, Bibire se aruncă asupra ei făcându-se o ciocnire grozavă. Mijlocul Tatarilor, care dăduse dos înnaintea întâii năvăli a lui Gheorghiță, se întoarse acuma și, cu mârzacul în frunte, se năpusti asupra cetei tânărului Căpitan de Codru.

Alimoș și cu Băncilă, văzând primejdia în care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se lăsa Gheorghiță, se răpeziră cu a treia ceată în ajutorul lui. Învălmășala era grozavă. Codrenii neavând lo: pentru mânuirea lungilor lor suliți, se apucase de paloșe și de buzdugane. Tatarii, simțind că dacă sunt biruiți piere ori:e nădejde de scăpare pentru ei, se luptau ca niște fiare.

In asemenea împrejurări, numărul luptătorilor fiind acelaș într'o parte ca în cealaltă, izbânda nu putea să fie decât a celor mai hotărîți, mai puternici și mai bine înarmați care, fără îndoială, erau creștinii.

Numărul Tătarilor se împuțina văzând cu ochii și cei rămași în viață luptau numai pentru așî face drum spre câmpul slobod.

Toma Alimoș făcea minuni: capetele și brațele de păgâni sburau sub cumplitele iovituri ale paloșului său. Băncilă lovea rar dar nu lovea niciodată în zadar sau de două ori pe acelaș Tătar.

In urma lui Băncilă, Ștefan Stroici tăia și împungea cu lăcomia oșteanului care de mult fusese dorit de asemene sărbătoare. Bibire făcea palancă pe unde trecea. Pârvu zbiera și suduia pe muntenește cât îl iertau plămânii: legea și strămbunele păgânilor erau pomenite în cuvinte puțin alese deși sunătoare, dar aproape la fiecare asemenea pomenire paloșul lui se abătea cu furie asupra unui Tătar și Tătarul scăpa dârlogii din mână și luneca sub cal.

Intâmplarea luptei aducându-l lângă Toma Alimoș, un Tătar îndreptă cu vârful săbiii, spre pieptul Munteanului, o lovitură care, dacă l'ar fi nemerit, fără îndoială îi curma zilele. Dar Pârvu prinsese de veste și izbuti să depărteze la vreme vârful fierului amenințător, însă fără a mai putea răspunde prin vre-o lovitură din parte-i, neizbândă care aduse pe buzele lui o sudalmă mai îngrozitoare de câte toate acele care le rostise până atunci.

— Ii viteaz dar nu samănă a boier! zise Voevodul printre dinți, rătezând totodată capul păgânului dintr'o singură întorsătură a paloșului.

Dar pustiirile cele mai cumplite printre păgâni le făceau Șalga, Gheorghiță și Mihu, care alcătuiau un feliu de troiță nedespărțită, cu trei capete, trei cai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și trei paloșe vajnice. Ei sfărâmau rândurile tătărești ca o vijelie ; pe urma lor rămânea palanca.

Gheorghiță și cu Mihu alcătuiau acuma niște scuturi vii a Șalgăi, unul în dreapta și celalalt în stânga ; nimic nu o putea atinge fără a fi străbătut mai întâi prin unul din ei.

De odată ei se găsesc în fața mârzacului, ușor de recunoscut în mulțimea Tătarilor prin hainele lui cele scumpe, prin coiful și panțerul de oțel suflate cu aur și mai ales prin steagul purtat în urma lui.

Cum îl vede Șalga, se răpede la dânsul și în cârnitura la care silește pe calul ei cel negru, acesta calcă pe copita calului lui Mihu care potihnește și este împiedecat de la cădere numai de mâna ageră a călărețului.

Dar Șalga a scăpat din închisoarea vie în care se afla și, într'o clipală, calul ei se ridică în două picioare în fața lui Kara-Katuș, paloșul ei se abate asupra gâtului mârzacului, dar răsună pe platoșa de oțel care'l apără. Un Tatar poartă vitezei o lovitură de sabie la cap, dar înnainte ca sabia s'o ajungă, Mihu, din urmă, dintr'o singură lovitură, spintecă în două nu numai capul dar și pieptul păgânului. Lovitura care mârzacul o poartă Șalgăi ca răspuns la cea neizbutită a ei, nu o nemerește deși atinge și rănește destul de adânc brațul drept al lui Gheorghiță, împins înainte în ajutorul mamei. Șalga poartă a doua lovitură care atinge pe păgân în față, o taie de la frunte până la gât, chiorându'l cu sânge.

Mârzacul amețit, întoarce calul, îi înfundă pintenii în pântece și, răsturnând tot ce-i stă în față, o rupe la fugă fără ași da samă unde fuge. Șalga dă și ea pinteni calului și urmează în ulița deschisă de Kara-Katuș, fără a băga în samă câte o lovitură de paloș purtată de Tătarii lângă care trecea, lovitură care o atingea ușor pe brațe sau pe umere.

Gheorghiță și Mihu se ieu după dânsa dar ulița deschisă de mârzac este îngustă și Tătarii le stau împotrivă ; vitejii noștri doboară pe păgâni la pământ, dar rămân ceva în urmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Kara-Katuș a ajuns în sfârșit la câmp cu Șalga pe urma lui ; fără a'și da samă, fuge înspre tapșanul încunjurat de bălți pe care împrejurase pe Șalga. Armăsarul cel negru al Șalgăi, din prăsila împăraților țărigradeni, este mai voinic și mai iute de cât calul mârzacului. Departarea dintre Șalga și Kara-Katuș descrește văzând cu ochii. Mihu și Gheorghiță, care au ieșit și ei din învălmășală, vin în goană, dar sunt la mai bine de o sută de stânjăni în urmă.

Tătarul ajunge lângă stufărie, s'întoarce pe șea, vede că Șalga este aprope să'l ajungă dar că tovarășii îi sunt departe, întoarce calul și se răpede la ea cu palosul ridicat. Dar viteaza atâta a așteptat. Dă calului o puternică lovitură de pinteni și el, cu pieptul, se lovește cu putere de pieptul calului lui Kara-Katuș, făcându-l să cadă pe picioarele de dinapoi. Șalga depărtează fierul Tătarului printro lovitură dealungul acelui fier, de la vârf spre mâner, apoi îndreptând vârful palașului spre dușman, îl vârâ întreg sub brațul rămas ridicat, strigând :

— Așa moare hoțul, de mâna unei muieri.

Kara-Katuș bătu vântul cu brațele apoi, răsturnându-se pe spate, căzu de pe cal, mort.

Șalga privea în nemișcare dușmanul ucis de mâna ei și simțea acum ca un fior rece pe spinare. Mihu și Gheorghiță nu mai erau de cât la vre-o zece stânjăni de dânsa.

In cursul acestei lupte între Șalga și mârzac, o mână dădu înlături păretele de stuf de lângă ei și, în deschiderea ast-feliu făcută, apăru capul rasal unui Tătar. Tătarul ținea un arc în mână. Când văzu ce se petrece, potrivi răpede o săgeată și luă pe Șalga la ochi. Dar mișcările ei și acele ale lui Kara-Katuș erau atât de răpezi în cât nu îndrăzni să tragă, temânduse se să nu lovească pe mârzac. Dar când acesta căzu mort, Tătarul ieși cu totul din stuf și folosinduse de nemișcarea Șalgăi precum și de faptul că ea se uita la dușmanul mort, făcu doi pași spre dânsa și trase. Se auzi strigătul dat de Mihu și de Gheorghiță care văzuse fapta Tătarului și aazise zbârnâitura arcului. Tătarul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ucigaș căzu cu capul spintecat de palosul lui Mihu, dar vai! Săgeata intrase aproape întreagă în coasta Șalgăi, care ar fi căzut de pe cal dacă n'ar fi primit-o Gheorghiță în brațe. O crezu moartă căci avea ochii închiși. O întinse pe iarbă rămânând nimicit, în genunchi dinaintea ei. Dar ea deschise ochii. Mihu atunce, scoase răpede șaua de pe calul Șalgăi și ridicându-i încetișor capul, împinse șaua dedesubt. Șalga îi mulțămi din ochi, apoi căutând cu privirea pe Gheorghiță și văzându-l pierdut de durere, întinse mâna spre el zicând:

— Dragul meu!

Iar el izbucni în lacrimi și Mihu, la vederea nemărginitei dureri a acestui oștean atât de înalt și de voinic, care atât de des se jucase cu moartea, se simțea gata să plângă și el.

— Mamă, mamă dragă, de ce nu ne-ai ascultat, de ce n'ai rămas de o parte, zise Gheorghiță cu un glas înnecat în lacrimi și întretăiet de hohote.

— Nu plânge așa, zise ea, căci durerea ta mă doare și pe mine. Ceia ce s'o întâmplat trebuia să se întâmple odată, și mâna ei găsind mâna fiului, o strinse încă cu destulă putere.

După o tăcere, ea vorbi iar:

— Când tatăl meu o vrut să mă deie după un străin, neștiind că iubeam pe tătal tău, pe scumpul meu Voicu, m'am spăimântat tare știind pe tata om aspru și neîndurat. Nebună de grijă, am trimis la Voicu să-i cer ajutor.

El mi-a trimes răspuns să am încredere într'însul căci el are sa mĕ scape de Leah și nu va lăsa să fiu a altuia de cât a lui. Din clipa în care am aflat cuvintele lui, ori ce teamă o pierit din inima mea, căci mă încredeam într'însul. Și am avut dreptate căci el m'o scapat și i-am fost soție, iar atât de mare fost-au fericirea traiului meu cu el în cât lumea îmi părea prea mică spre a o cuprinde. Bine că mă încrezusem în el.

Glasul Șalgăi c re slabea din ce în ce, tăcu acuma. Mihu se răpezi la apă și, umplându-și pălăria, o aduse rănitei, dându-i să beie dintr'însa și stropindui fața.

— Când Dumnezeu mi l-o rapît, reluă Șalga cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanilor.ro/mdr1901-1932

glasul ceva mai tare, am simțit că lumea se cufundă cu mine în întuneric. Dar el îmi spusese să îngrijesc de tine, să-ți feresc copilăria de primejdii și de pagube și să te cresc în frica lui Dumnezeu și în iubirea de neam.

I-am jurat că-i voi împlini toate dorințele și știu ca el o închis ochii având desăvârșita încredere că-mi voi îndeplini jurământul.

Aice iar tăcu și făcu semn lui Mihu să-i deie apă. După ce bău urmă:

— Mi-am împlinit jurământul, nu cu sfințenie dar cu dragoste, căci după fericirea de care avusesem parte cu Voicu, nu puteam să am alta mai mare de cât aceia de a te vedea crescând în putere, în minte, în frumuseță, o podoabă a ochilor mei! Toate dorințele pe câte o mamă o putut să le aibă, tu le-ai împlinit.

— Mamă, am fost nevrednic de bunătatea ta, izbucni atunce Gheorghiță, aceperind mâna rănitei cu sărutări fierbinți.

— Nu vorbi astfeliu dragnl meu. Care o fost mama, care o avut parte de fiu blând catră dânsa ca tine, înțelept ca tine, viteaz ca tine, frumos ca tine. Mamă mândră de copilul ei ca mine, n'o fost nici n'are să mai fie.

Și-acuma, dragul meu, puțin să se mai suie soarele și voi fi departe, departe de tine, tu mângâierea văduviei mele. Voi fi iar lânga Voicu meu iubit și-i voi putea arăta cum am răsplătit încrederea care o pus-o în mine, îi voi putea mulțămi pentru darul ce mi l'o făcut în tine.

Cele de pe urmă cuvinte erau mai mult un șoptet; Șalga tăcu și închise ochii. Fața ei se făcuse albă ca varul, trupul rămăsese nemișcat.

Gheorghiță crezând-o moartă, se aplecă și o sărută pe frunte. La această desmierdare, deschise ochii și-i făcu cu dânșii semn că n'a murit încă apoi îi închise iar.

După o tăcere destul de lungă îi deschise și glasul ei se auzi, dar acuma slab de tot.

— Innainte de a muri trebuie să-ți dau un sfat. Știu că iubești po o fată. Ea este frumoasă și de neam bun. Îți doresc să fii fericit cu dânsa, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făgăduiești-mi că vei lua-o în căsătorie numai dacă vei simți că ai încredere deplină, nemarginită într'însa cum am avut eu în tatăl tău, cum o avut el în mine. Jură-mi că cât vei avea cea mai mică, cea mai neînsemnată îndoială despre iubirea sau despre statornicia ei, nu vei lua-o.

— Mamă, zise Gheorghița cu hotărire. Acea fată este pricina morții tale fiindcă, de rămâneam acasă în loc să mă duc s'o văd, plecam eu în locul tău și nu te pierdeam. Mamă, de acum înainte pot avea numai ură pentru acea fată căci o privesc ca ucigașa ta. Inima ta de mamă o judecat'o bine. Îți jur, mamă, că ea nici odată nu-mi va fi soție.

— Bine cuvântat să fii, și Dumnezeu să'ți audă jurământul, zise atunce Șalga cu glasul mai tare și, trăgându'l ușor de mână îl făcu să se plece și'l sărută pe frunte și pe obraz, îi netezi părul cu mâna : apoi zise încet, ca pentru dânsa :

— Nu mor în zadar.

Dar acum se auzi un tropot de cai și glasuri numeroase.

Toma Alimoș cu Părintele Isaia, cu Băncilă, cu Bibire și cu toate căpeteniile s'apropiau răpede de ei.

— Ce văd aice, strigă Toma Alimoș, sărind de pe cal, Jupâneasa rănită și după o izbândă ca acea de astăzi, dar nădăjduiesc că rana este ușoară.

Mihu făcu semn că nu mai este nici o nădejde.

Cu toții o încunjurară, pătrunși de durere, căci ea era privită ca o mamă de întreg Codrul și de întreaga Lăpușnă. Ochii ei care se uitau împrejur dădură de Părintele Isaia; făcu semn să i se deie puțină apă și, după ce bău ceru să fie lăsată singură cu călugărul, ca să se spovăduiască.

Cu toții se depărtară, mâhniți până în fundul inimii.

Spovădurea fu scurtă, în curând călugărul îi chemă și Gheorghiță îngenunchiă din nou lângă Șalga : ea îi netezi fața cu mâna, uitându-se la el cu nespusă iubire și nespusă jale și apoi, făcându-i semn să-i ridice capul și umerile, își adună puterile și zise cu un glas întretăiet dar încă destul de tare :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Voevoade Toma, Căpitanilor, kneji, hotnogi şi oşteni. De multe ori auzitu v'am zicând că nu este dorinţă a mea care nu aţi împlini-o cu bucurie. Sunt în ciasul morţii şi aş voi să vă cer să vă legaţi prin jurământ că mi veţi împlini cea de pe urmă voinţă.

Toţi strigară într'un glas:

— Jurăm să'ţi împlinim dorinţa ori care ar fi.

— Te rog, Părinte, punemi crucea pe piept.

Părintele Isaia îi puse pe piept crucea de abanos ce o purta atârnată de gât.

— Intindeţi ficcare dreapta de asupra crucii.

Toţi întinseră mâna

— Juraţi, zise ea, că veţi da ajutorul vostru întreg şi fără preget oricărui Român care va lucra pentru întărirea şi mărirea neamului nostru.

Toţi răspunseră într'un glas:

— Jurăm.

— Iar tu, adaose ea către Gheorghiţă, jură mamei tale care are numai câteva clipe de traiu că vei fi în fruntea oricărei lupte pentru întărirea şi mărirea neamului român.

— Jur! zise Gheorghiţă.

Peste puţine clipe Şalga îşi dădea cel de pe urmă suflet.

După ce Gheorghiţă îi închise ochii, se făcu o targă alcătuită din suliţi legate împreună şi încrucişate, apoi trupul mamei tânărului Căpitan de Codru fu depus pe această targă şi acoperit cu mantale oşteneşti. Fu pornit spre Gradişte unde îl urmară toate căpeteniile oastei.

Izbânda creştinilor fusese desăvârşită. Din douăsprezece mii de Tătari numai o mie scăpase cu viaţa şi aceia robiţi şi meniţi să fie vânduţi în Ţara Românească şi peste Dunăre. Cirezile de vite fură aduse înnapoi, pe păşunele de pe care fusese răpite.

Steagul mârzacului fusese cucerit de Bibire. Nu trecuse un cias după moartea Şalgăi şi un om al căpitanului lăpuşnean gonea spre Vişineşti cu steagul legat de şea. Dar nu avea poroncă să-l ducă, precum s'ar putea crede, frumoasei Florica. Era însărcinat sa-l deie în mâna preotului bisericii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din Vișinești cu hramul Sfinților Impărați Constantin și Ileana spre a fi așezat lângă icoana lor.

Iar a treia zi după bătălie, trupul Șalgăi fu astrucat în mormântul soțului ei și la astrucare luă parte Codrul întreg precum și mare parte din Lăpușna.

Mare și adâncă fu durerea lui Gheorghiță. El pierduse în Șalga, pe lângă o mamă duioasă, un sfetnic de frunte, cu minte ageră și iscusită. Se simțea acuma ca un vas fără cârmă.

Părintele Isaia, în urma rugămintei lui Mihu, se hotărîse să-și prelungească șederea la Gradiște. Înțelegerea cu Codrenii fusese desăvârșită chiar a doua zi după înmormântarea Șalgăi, dar Mihu dorea să nu lese pe prietenul său singur, cu jalea cumplită în care se găsea. Rămaseră deci în Gradiște până la începutul lui August când plecară la Bârlad, întovărășiți de Gheorghiță până la malul Prutului.

XXX

In care se vede sosirea călătorilor noștri la Bârlad și găzduirea lor la fostul șoltuz, Ploscan.

Călătorii maseră în acea noapte la Urlați, unul din satele lui Toma Alimoș, la casa vatamanului, de unde mânecându-se, ajunseră a doua zi, pe la toacă, în Bârlad.

Bârladul, pe acea vreme, nu se afla chiar pe locul unde este asezat astăzi, ci ceva mai la vale, în șes, iar apa Bârladului tăia drept în două orașul care era încunjurat de șanțuri adânci.

Deasupra șanțurilor erau întăriri alcătuite din pari de stejar, groși ca cofa, bătuți în pământ de un stânjăn, legați unul de altul, nalți de trei stânjăni deasupra pământului, ascuțiți la vârf și căptușiți, până la o palmă de acel vârf, atât despre oraș cât și despre șanț, cu pământ îndesat între mai multe garduri de nuiele, alcătuind un feliu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de zid, gros de şase palme bune. La unghiurile acestui zid încunjurător se vedeau turnuri clădite, asemene, din lemn de stejar şi din pământ bătut între garduri de nuiele, şi ridicate de trei stânjăni deasupra zidului. La fiecare din cele patru porţi ale oraşului erau câte două asemene turnuri.

Toma Alimoş fu întâmpinat, la poarta despre Răsărit, de către Ploscan, un negustor fruntaş, fost de mai multe ori şoltuz, prieten şi tovarăş de arme a Voevodului. El fusese vestit de sosirea lor şi venise călare să-i ieie şi să-i ducă în gazdă la casa lui spre care se îndreptară îndată după ce făcu cunoştinţă cu toţi călătorii. Casa lui Ploscan aflându-se în partea despre Apus a oraşului, îl străbătură aproape întreg.

Uliţile erau strimte fără, bine înţeles, nici o urmă de podeală: plouase cu două zile înainte şi caii intrau în glod până aproape de genunchi.

Casele erau, în cea mai mare parte, de lemn, aproape toate cu două rânduri, acoperite cu olane, înguste şi strinse una lânga alta; curţile se întindeau în dosul lor. Toate ferestile erau la faţă, la rândul de sus se vedeau numai câte una sau două ferestuici mici iar rândul de jos, aproape pretutindene, era alcătuit dintr'o dugheană cu uşa şi taraba de lemn de stejar, căptuşit cu fier. Numai tărăbile dughenilor celor mai sărace erau de lemn necăptuşit, dar legat cu drugi de fier.

În cele mai multe dugheni se vedea câte un singur feliu de marfă, numai acele care ţineau marfă străină o ţineau de mai multe feliuri.

Deşi era zi de lucru, mişcarea pe uliţă era mare; prin uşile dughenilor se vedea lume multă intrând şi ieşind din ele, iar prin tărăbile deschise se zăreau numeroşi meseriaşi, care împingând andreaua, care trăgând acul, care mânuind ciocanul sau barda. Ştefan Stroici spuse lui Ploscan că oraşul lui sĕ aseamănă cu un ştiubeiu de albine.

Ploscan zâmbi.

— Astăzi îi linişte, Jupâne, să vezi ce este în zi de târg. Păcat ca n'ai venit luna trecută, în vremea iarmarocului: de sgomot mare ce era pe u-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

liță nici nu te mai puteai auzi când vorbeai cu un prieten.

Părintele Isaia, din tinerețele lui nu mai fusese prin Bârlad, tăcea dar se vedea că inima îi este adânc mișcată prin amintirile stărnite într'însa.

In sfârșit ajunseră la casa lui Ploscan, o clădire de piatră cu două rânduri, lată de vre o șapte stânjăni la uliță, dar prelungindu-se mult în curtea care era mai lată de cât casa și împrejmuită cu zid. Ei nu intrară ca în cele lalte case, prin dugheana care cuprindea tot rândul de jos, ci prin o poartă mare care se afla în partea din dreapta zidului, despre uliță. Spre mirarea călătorilor, Ploscan, care apucase înainte, nu cârni la stânga, spre casă, dar merse drept spre grădina ce se vedea în fund și care era despărțită de ogradă printr'un zaplaz.

— In rândul de sus a casei celei mari sunt odăi unde, în schimbul unei plăți, se adăpostesc călătorii, zise Toma Alimoș tovarășilor săi, dar pe noi, Ploscan ne găzduiește în casa din grădina unde șede însuși.

O portiță așezată în zaplaz ducea în grădină și înnaintea ei așteptau mai mulți argați. Ploscan descălecă, rugă pe oaspeții săi să descalece și ei și să încredințeze căii lor argaților apoi, deschizându-le portița, îi pofti să intre.

De a lungul zaplazului era ca o perdea de soci care ascundea casa cu un singur rând și cu acoperimântul de olane, așezată numai la vre-o trei stânjăni de această perdea și a cărei față era întoarsă spre grădină. Intrai printr'un cerdac ridicat de trei palme de asupra pământului, lat de patru palme la capete iar, la mijloc, de-asupra gârliciului pivniții, de șase. In capul scării îi aștepta o fată tânără, cu părul negru, cu ochi mari și negri ca murile și fața de o frumuseță plină de gingășie. De statură mijlocie, purta deasupra unei cămeși albe, cusută cu fir, o bondă fără mâneci de catifea neagră, căptușită cu atlas galbăn, un colan de fir de aur, închis cu paftale mari de argint, suflate cu flori de aur și, peste o fustă albă cusută cu fir la marginea de jos, o fotă de țesătură de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mătasă neagră, cu dungi înguste de fir. Pe cap avea o basma de mătasă galbănă, cu găitan și ciapraz de fir la mărgini, iar în picioare cisme de piele galbănă.

Când Părintele Isaia ajunse la scară, fata scoborî răpede treptele, căzu în genunchi, îi sărută mâna și-i ură bună venire în casa tătânc-său. Părintele o sărută pe frunte, o ridică și o binecuvântă. Fata se închină înnaintea lui Toma Alimoș care o netezi pe obraz, zicându-i:

— Bine te-am găsit, fetițo.

Apoi, arătând cu mâna spre cei trei tineri, îi numi pe rând, pe jupân Pârvu, ruda lui Basarab, Voevodul Țării Românești, pe kneazul Ștefan Stroici de peste munți și pe jupân Mihu, nepotul Părintelui Isaia.

Fata se închină adânc la rostirea numelui rudei lui Basarab și în privirea ei, tot-odată spărietă și mirată, se ceti destul de lămurit plăcerea de a se găsi în fața unui om așa de însemnat. Închinarea de care avură parte Stroici și Mihu fu mult mai puțin adâncă deși zâmbetul fetei arăta că fețele lor frumoase și deschise nu-i displăceau.

Părintele cu tovarășii săi urcară treptele; Ploscan și fiică sa îi urmară. Casa fiind încăpătoare, patru odăi erau pregătite pentru cinci oaspeți; în trei fură găzduiți Părintele, Toma Alimoș și Pârvu, fiecare în deosebi, Stroici și cu Mihu împărțiră pe a patra.

Ploscan era un om de vre-o cincizeci și cinci de ani, cu o față rumână și deșteaptă, împodobită cu o pereche de lungi mustețI albe care atârnau în jos. De statură mijlocie, era spătos și începea a face pântece. Peste bonda albastră, cusută cu găitan negru, purta un feliu de dulamă de aba, tot albastră, a cărei piepturi, când se încheia, se încrucișau, sponcile mergând de la umărul stâng la șoldul drept. Mijlocul îi era cuprins într'un brâu lat de piele neagră, fără flori, dar având mai multe buzunare. Brâul stringea nădragii de aba albastră care, la genunchi, intrau în ciubote de iuft negru.

Ploscan era unul din negustorii cei mai bogați

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din Bârlad; în dughenile și în hambarele lui ținea tot feliul de marfă : băcălii, țesături, fier și lucruri de aramă venind din Țarigrad, dela Veneția și de la Genova. El vindea mai ales cu ridicata. Fiu de negustori bogați, în tinerețele lui călătorise mult, mergând să-și facă cumpărăturile la locul unde se făcea marfa și aducea în schimb pe acea din țările care se învecinau cu Dunărea. Văzuse toate scheleie Răsăritului, Italia întreagă și ajunsese chiar până la Marsilia și la Barcelona.

După ce înnaintase în vrâstă și ajunsese de mai multe ori șoltuz al Bârladului, treapta cea mai înnaltă la care putea năzui un negustor, începuse să trimită pe fiul său, Mitru, pentru a face cumpărăturile în țări străine. Cu patru ani innaintea întâmplărilor povestite aice, Ploscan fusese lovit de o crudă nenorocire. Mitru căzu la Candia sub cuțitul unui căpitan de vas sicilian cu care se certase la prilejul unei petreceri cu muieri. Lovitura era mai ales crudă pentru soția negustorului, Tofana, care iubea pe fiul ei preste tot. La nu-i supraviețui decât câteva luni și lăsă pe Ploscan singur cu fiică sa, Mitrana.

Călătorii remaseră uimiți de bogăția îmbrăcămintei și de indemânările de tot soiul ce erau în casa lui Ploscan. Se vedea că multe din obiceiurile țărilor prin care călătorise făcuse asupra lui o întipărire adâncă. Casa era mai încăpătoare și mai bine împărțită decât casele boierilor celor mai bogați, avea îmbrăcăminte mai multă, mai indemânatecă, era plină de covoare și de lucruri de preț. Așternuturile erau mai moi și mai bogate ; în toate unghiurile se zăreau o mulțime de lucruri despre a căror întrebuințare Mihu nu-și putea da seamă și pe care chiar Ștefan Stroici le vedea cu mirare.

Bogăția mesei la care se adunară după ce se răcorise și se primenise, chipul în care erau slujiți la dânsa, mâncările alese, parte încă necunoscute lor, vinurile scumpe, atât străine cât și din țară, turnate cu îmbielșugare, îi uimi și mai tare. Pârvu, mai ales, nu-și putea stăpâni mirarea.

— Da bogați mai suntără negustorii d'acilea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neică, zise el lui Stroici lângă care ședea. Asta face cât zece boiari! Pre legea mea, nici curțile mele dă la Târgoviștea nu suntără îmbrăcate mai frumos dăcât ăle d'acilea și nu știu dacă nu aș schimba pă bucătarul meu pă bucătarul lui.

— In cât mă privește, răspunse Stroici scurt, trebuie să mărturisesc că atât casa cât și masa mea sunt departe de a se apropia de asemene bogăție.

După masă se scoborîră cu toții în grădina care se întindea până departe de casă și în care oaspeții lui Ploscan văzură, pe lângă pomi roditori și flori frumoase, tufișuri dese pe lângă care erau așezate laviți de lemn. Părintele Isaia cu Toma Alimoș și cu Ploscan se așezară pe una din ele iar cei trei tineri pe alta, în altă parte a grădinei. Pe când ei petreceau istorisindu-și deosebite întâmplări războinice, la care fusese față sau despre care auzise de la alții, Ploscan lămurea călugărului și vechiului său prieten starea în care se afla atunce Bârladul.

Sfatul care se afla în capul trebilor era alcătuit din soltuzii Bârladului și a Tecuciului, din patru negustori de frunte, aleși de târgoveți și din patru kneji. Numai unul din kneji, bătrânul Pogan și soltuzul din Tecuci, țineau cu Toma Alimoș și cu Ploscan și erau câștigați pentru scopurile urmărite de călugăr. Ceilalți erau cu totul sub înriurirea kneazului Târziul, un boier bogat, ales de Bârlădeni spre a povățui oștile lor în războiu și despre care a mai fost vorba în această povestire.

Târziul, care trăise mai multă vreme la curtea lui Sas, cu care era chiar înrudit, părăsise Suciava în urma unei sfezi cu Balc și de când se 'întorsese în satele lui, se zicea că s'a dat în partea lui Basarab și lucrează pentru a aduce Bârladul sub stăpânirea acestui Voevod.

Prin bani izbutise să intre în sfat, împreună cu doi kneji și patru negustori plecați lui, dar se făcuse urât atât knejilor cât și multor negustori prin o trufie nesuferită. Ploscan era încredințat că, la nouile alegeri, care trebuiau să aibă loc în ziua de Simedriu, Târziul și ai lui nu puteau de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cât să cadă cu rușine și că aveau să intre în sfat Toma Alimoș cu dânsul și alți prieteni de ai lor. Dar Ploșcan nu putea să ascundă mirarea ce'l cuprinsese când auzise că solul lui Basarab venea cu dânșii și mai ales când Toma Alimoș, cu care stătuse de vorbă înnainte de masă, îl încredințase că Pârvu are poronca Domnului său să ceară de la acei care țineau cu dânsul tot sprijinul lor pentru întemeierea nouei Domnii.

—Și pe mine, zise Părintele, m'o uimit această veste și așĭ fi bănuit vr'o înșelăciune dacă cărțile care mi le-o arătat solul și, mai ales, lucrurile care mi le-o spus n'ar fi făcut să piară din mine ori-ce îndoială. De alt-mintrelea vom vedea numai de cât dacă el este sau nu de bună credință, după cum se va purta și cum va lucra aice. Întâlnirea cu dânsul ne-o făcut, pe Voivod, arătând spre Toma Alimoș, și pe mine să părăsim calea la care eram hotărîți. Precum știi, ne propusesem să ne folosim de nemulțămirea pricinuită în țărănime prin impilările unora din kneji și prin lăcomia multora din negustori. Eram hotăriți să răsculăm poporul de la țară în numele unui Domnitor care făgăduia că, sub oblăduirea lui, vor pieri toate obiceiurile rele și locuitorii satelor nu vor mai fi supuși la alte dări și îndatoriri decât acele statornicite de obiceiul strămoșesc. Voevodul Toma trebuia să se puie în fruntea mișcării; Dumneta, cu Marcu, șoltuzul din Tecuci și cu alți negustori cu iubire de neam, era să ne dați ajutorul vostru și nu poate încăpea îndoială că Târziul, și ai lui, cu negustorii, dușmani nouă, nici nu s'ar fi putut împotrivi unei asemenea furtuni și ar fi trebuit să se supuie nouă sau să fugă în țări străine. Izbânda era a noastră fără îndoială, dar oareși care vărsare de sânge tot trebuia să se facă și dihonie mare avea negreșit să se nască între biruitori și biruiți. Întâlnirea minunată cu Pârvu, veștile neașteptate ce ne le o adus de la Basarab, ne-au făcut să ne gândim că am putea ajunge la scopul dorit aice fără vărsare de sânge românesc și fără dihonie mare între oameni care locuiesc în acelaș oraș, și sunt legați între ei prin înrudire. Împreju-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rarea că chiar Basarab dorește izbânda noastră nu poate decât să facă pe obștia negustorilor care ține cu el și pe mulți din knejii care ne sunt potrivnici să se deie cu noi. Vor rămânea de o-parte numai Târziul cu câțiva din knejii robiții lui prin datorii bănești, șoltuzul Ifrim Coțofană, cu puținii negustori pe care i-o orbit prin laudele lui și cei câțiva knezi și negustori care, uitându-și cu desăvârșire legea și neamul, și-au pus toată nădejdea în Unguri. Acești dușmani, fiind puțini la număr și desbinați între dânșii, nu vor îndrăzni să ne să împotrivească cu armele: izbânda noastră va fi desăvârșită fără vărsare de sânge și nemulțămiții vor rămânea prea puțini. Apoi mai este ceva. După izbândă, o poroncă a lui Bogdan va stârpi împilările la care sunt supuse satele și va opri pe viitor dările și îndatoririle adăogite peste cele cunoscute din vechime.

Astfeliu, pe de o parte se va face dreptate poporului iar, pe de alta, nu vom datori izbânda noastră numai țărănimii, lucru primejdios, căci ea, simțindu-și astfeliu puterea, ar putea să fie ușor împinsă s'o întrebuințeze și pe viitor numai pentru folosul ei.

— Târziul și cu ai săi bănuiesc ei oare că solul lui Basarab este cu noi?

— De unde să afle, răspunse Ploscan, chiar eu am aflat această veste numai în astă noapte, din gura credinciosului ce mi l'o trimis de la Urlați Jupân Toma.

— Știau ei că trebuie să vie aice un sol al lui Basarab?

— Târziul se tot laudă de o bucată de vreme că, în urma cărților trimise de dânsul la Târgoviștea, Basarab s'o hotărît să trimită aice pe un boier al lui și ca acel boier are să tragă în gazdă la casa din târg a lui, a Târziului și are să ție voroavă cu sfatul despre mai multe trebi vajnice. Intâi era vorbă că solul trebuie să sosască îndată; Târziul făcuse chiar pregătiri mari pentru primirea lui dar, în urmă, s'o auzit că solul o mers întâi la Cetatea Albă unde are de împăcat niște gălcevi cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Genovezii și va veni la noi numai după ce își va isprăvi trebile acolo.

— In curând da-vom lucrul pe față, zise călugărul ; dar ar fi bine să ne sfătuim și cu Munteanul.

— Nu-ți pare el, Cuvioase Părinte, cam tânăr pentru o asemenea însărcinare și cam...

Ploscan căuta, fără a-l găsi, un cuvânt nemerit.

— Cam nu samănă a boier, zise Toma Alimoș zâmbind.

Călugărul dădu din umere.

— Hotărît lucru, zise el, Pârvu nu-i vine la socoteală. Așa sunt Muntenii, mai vioi, mai sburdalnici, mai puțin cumpăniți la vorbă, mai lăudăroși de cât noi.

— Mă iartă, Părinte, am cunoscut și eu mulți boieri munteni, căci nu puține sunt războaiele ce le-am purtat avându-i drept tovarăși. Intr'adevăr vioi, sburdalnici, bucuroși de vorbă și de laudă erau acei boieri, dar aceste toate erau în alt chip decât la Pârvu al nostru. Adevărat este însă că o trecut multă vreme de atunce și poate s'or fi schimbat și ei. Insă nu tăgăduiesc că întâlnirea noastră cu acest Muntean fost-au spre marele bine a pricinii noastre și că ajutorul ce ne-l dă de neprețuit folos ne este. Dar iată-l că vine.

Intr'adevăr, Pârvu cu Stroici și cu Mihu veneau spre dânșii.

Fără a mai răspunde lui Toma Alimoș, călugărul se ridică de pe laviță și urmat de Voevod și de Ploscan, merse înnaintea tinerilor și când se întâlniră, propuse lui Pârvu și lui Stroici să meargă cu toții în casă spre a se sfătui asupra celor ce aveau de făcut.

Ei nefăcând nici o împotrivire, se îndreptară cu toții înspre casă. Noaptea căzuse cu totul, o noapte de vară, fără lună, senină și caldă. Când se apropiară de casă, auziră sunetele unei lăute însoțite de un glas de femeie, dulce și limpede care zicea un cântec duios. Fără ca să se fi sfătuit, ei se opriră cu toții și ascultară în tăcere, dar cântecul fiind pe sfârșite sunetele încetară în curând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce cântec duios, zise Ştefan rupând tăcerea, rar auzit-am glas atât de dulce!

— Privighitoarele să se ascunză, strigă Pârvu. ăsta era glas dă înger; ascultându-l mi s'a părută că m'au luatără îngerașii pă aripioare și m'au dusără în raiu! Mă prinz că gâtlejul dân care iesă e mai alb ca zăpada dă pă Negoiu, este prins dă trup fraged și mlădios și ține față dă fecioară pă lângă care crinii și trandafirii rămân dă rușine.

— Glasul este al Mitranei, fiica gazdei noastre, zise Toma Alimoș, râzând de focul cu care vorbise Munteanul. Ea într'adevăr este plăcută, atât la privit cât și la auzit dar dacă glasul ei îți place într'atâta, usor lucru este să te facem să-l mai auzi. Mitrano, fetiță, zise el ridicând glasul, ia zimi cântecul Cucului și a Turturicăi, tare mi-i dor de el căci de mult nu l'am mai auzit și știi cât îmi place. Dar luați loc, boieri.

Ei se așezară pe o laviță care se găsea alăturea. Lauta răsună din nou din mijlocul tăcerii, se ridică iar dulce și limpede dar puternic și cald glasul fetei, zicând viersul duios al celui mai gingaș din tre cântecele poporului nostru. Voevodul era mișcat până în fundul inimei, căci auzise acest cântec altă dată, din gura Ancuței.

El făcea să apară înnaintea ochilor lui icoanele acelui trecut depărtat, atât de dureros și, totuși, nespus de dulce. Când glasul amuți și după ce bătăile în palme, în semn de mulțămire, încetară, Toma Alimoș ceru fetei alt cântec și pe urmă iar altul. Ea, din dosul tufișului care o ascundea, se grăbea să-i împlinească dorința, fără ca glasul să-i fie ostenit sau să piardă câtuși de puțin din dulceața sau din limpezimea lui. Voevodul ar fi făcut-o sa cânte până după miezul nopții, dar când se s'ârși al patrulea cântec, Ploscan le aminti că mai aveau nevoie să ție sfat despre lucruri vajnice și că ciasul era înnaintat.

Călugărul se sculă îndată și se îndreptă spre casă; tovarășii săi, deși cu vederată părere de rău, se văzură siliți să-l urmeze. Innainte de a se depărta, Toma Alimoș strigă Mitranei:

— Mulțămesc, fetițo, mi-ai desmiердat urechi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

le şi mi-ai mângâiet inima. Noapte bună şi somn uşor !

Iar Pârvu, urmând pe ceilalţi, strigă :

— Pă boiaria mea, atare frumusete şi atare glas ar face mândria şi podoaba curţii lui Basarab.

Ploscan duse oaspeţii în odaia cea mare în care şezuse la masă. Indată ce sosiră acolo, slugile aduseră, pe tablale de aramă, ulcioare cu vinuri greceşti răcite în fântână şi cupe de argint. Când cupele fură pline şi slugile plecate, călugărul începu să lămurească lui Pârvu atât starea lucrurilor în Bârlad cât şi ceia ce aştepta de la dânsul pentru folosul pricinii obşteşti.

După ce isprăvi, Munteanul care ascultase cu cea mai mare băgare de seamă, se ridică de pe patul pe care şedea şi răspunse :

Cuvioase Părinte, străluciţi boiari si cinstite oaspete ! Starea lucrurilor dân Bârlad îmi este cunoscută dă mult. Nu se întâmplă nimic în ţările ăle mai depărtate fără ca vestea întâmplării să nu ajungă la urechile lui Basarab, dân ţările învecinate are ştiri zilnice dăspre ăle mai mici amănunţimi. Ce ştie Basarab ştiu şi eu, căci Basarab pentru mine tainâ nu are. Câte mi le-a zis Părintele, le ştiam aproape toate. Precum vă spuseiu când avui norocul să vă întâlnesc, Basarab doreşte izbânda Domniilor Voastre. Intemeiarea unei puternice Domnii rumâneşti pă locurile âste i-ar fi plăcută ; dăcât să vază Bârladul în mânile Ungurilor, mai bine să-l apuce Jupân Bogdan. Sunţ gata să lucrez precum doriţi, împreună cu Cuvioşia Ta şi cu Domniile Voastre, sunt gata să mă întâlnesc cu fruntaşii Bârladului, kneji şi negustori, sunt gata să le spuiu că Basarab se leapădă dă orice gând dă stăpânire asupra Bârladului, sunt gata să-i îndrept spre Domniile Voastre şi spre Bogdan, fără a da în vileag scopurile ce le urmăriţi, lăsându-vă şi Domniilor Voastre grija dă a le face la vreme destăinuirile ce veţi crede dă cuviinţă. Cu bucurie aşi începe chiar dă mâine. Dar, Cuvioase Părinte, străluciţi boiari, cinstite oaspete, cu toată ruşinea mă văz silit să vă amintesc că m'aţi întâlnitâră gol şi învelit numai în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tro sarică. Hainele mele, armele mele ăle scumpe, caii mei ăi dă soiu, desagii ăi cu bani, le-au luatără păgânii, slugile mele au fostără ucise. Hainele ce le port astăzi pă mine le datoresc bunătăţii kneazului Stroici, nu am cu ce să mă schimb. Nu pociu zice că punga îmi-este goală căci nici măcar pungă nu am. Sunteţi acilea un Cuvios Părinte, munte dă înţelepciune, nişte străluciţi boiari dăprinşi cu treburi mari, dă care atârnă soarta popoarelor, un negustor dă frunte, bogat, purtat prin ţări streine care a văzutără şi ştie mult. Vă întreb pă Domniile-Voastre, poate oare solul şi ruda Marelui Voevod Basarab să se arăte în asemene stare fruntaşilor unui popor strein? Ce feliu dă trecere poate să aibă un sol care are un singur rând dă haine şi chiar ăla a altuia, împrumutat lui dă pomană? Credeţi Domniile Voastre că vorbele şi sfaturile unui sol cu cismele pleznite şi cu hainele cârpite să aibă marc răsunet în minţile şi în inimile Bârlădenilor?

Pârvu încetând să vorbească, Părintele Isaia se sculă de pe scaunul pe care şedea.

— Solul lui Basarab, zise el, se va arăta knejilor şi negustorilor din ţara Bârladului, în hainele ce se cade să fie purtate de un boier de sama lui, rudă a Marelui şi puternicului Alexandru Basarab.

— Vedeţi, prin urmare, întrerupse Pârvu, că nu pociu să încep a lucra cum doriţi Domniile Voastre şi cum doresc eu însumi, înnainte dă a avea ăle trebuitoare pentru a nu da pă Basarab, pă Domniile Voastre şi pă mine dă ruşine. Trebuie deci să-mi dati un om călăreţ, pă care să-l trimiţ dă sârg la Târgovişte, să vestească pă Basarab dă câte mi s'au întâmplatără, să ducă vorbă acasă la mine ca să mi să trimiţă bani, haine, cai şi slugi căci, slava Domnului, dăstule am acolo şi chiar dă prisos.

La auzul acestei propuneri, Părintele Isaia, Toma Alimoş şi cu Ploscan putură ascunde numai cu greu supărarea şi grija de care fură cuprinşi. Bănuiala cu care cei doi de pe urmă priveau pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muntean deveni și mai vie, ea începu să fie împărtășită și de călugăr.

Fără să se fi sfătuit, tus-trei făcură presupunerea că se putea prea bine ca ei să fi fost niște jucării în mânile lui Pârvu care știind, nu puteau pricepe de unde, parte din tainele lor, izbutise să afle mare parte din câte mai remăsese, înșelându-i cu o închipuită bună voință a lui Basarab pentru scopurile lor. Un schimb de cărți ori de vești între Domnul Țării Românești și solul său trebuia împiedecat cu ori ce preț, cel puțin până când erau să aibe dovezi neîndoielnice despre buna credință a lui Pârvu.

Ingrijirea cu care Munteanul aștepta un răspuns la propunerea ce o făcuse se cetea ușor în ochii lui; bănuiala celorlalți crescu. După o lungă tăcere, călugărul vorbi, uitându-se țintă în ochii Munteanului:

— Și ce nevoie este să trimeți tocmai la Târgoviște ca să-ți aducă niște lucruri care, cu cea mai mare ușurință, ți le putem găsi aice cu mult mai puțină zăbavă.

Călugărul văzu cu surprindere că fața lui Pârvu se luminează.

— Nu cred, adaose Părintele, că ne vei ține de rău dacă te vom ruga să primești de la noi, bine înțeles ca împrumut, ori cât ți-ar trebui pentru ați face hainele trebuitoare, ați cumpăra arme și cai, pentru a ți tocmi slugi.

Fața lui Pârvu se lumină cu totul.

— Cuvioase Părinte, strălucițiboiari, cinstite oaspete, zise el închinându-se. Primesc cu mare mulțumire să mă folosesc dă ajutorul Domniilor-Voastre numai pentru că sunt nerăbdător să iau și eu parte la lucrările Domniilor-Voastre. Dar oare găsise-vor acilea croitori, ceaprazari și cismari dăstul de meșteri pentru a face haine și încălțăminte vrednice dă solul lui Basarab? Suntără oare în dughenile negustorilor d'acilea catifele și mătăsuri dân care să-mi pot alege?

— Fii pe pace, Jupâne, zise Ploscan zâmbind, îți vom aduce mâne mătăsuri și catifele, ceaprazuri și găitane cum n'ai văzut adesea nici la Târ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

goviștea. Iar în cât privește croitorul, avem aice pe un Genovez care, în vremea când străbătcam cu mările, era cel de întâi meșter în Genova. Având păcatul să facă, într'un cias de beție, moarte de om, o fost silit să fugă și o nemerit tocmai la noi. Iar pentru bani, poroncește, te voi împrumuta cu câți îți vor trebui.

Pârvu mulțămi din nou și se hotărî ca Ploscan să ieie măsuri pentru ca chiar a doua zi să se aducă, acasă la dânsul, mărfurile din care să-și aleagă Pârvu cele de trebuință și pentru ca croitorul Leonardo să fie și el de față.

Se mai hotări, cu primirea tuturor, ca însușirea de sol a lui Pârvu să nu fie încă dată în vilea, având el de o-cam dată a rămânea un boier muntean călător, prădat de Tătari în drumul său.

Dar de vreme ce hainele nu puteau să fie gata înnainte de câte-va zile, se hotări ca călugărul, Toma Alimoș și Stroici să meargă în această vreme la Pungești, satul unde Voevodul își avea așezarea, spre a aduna acolo knejii prieteni lui și fruntașii satelor din întreaga țară a Bârladului, spre a se sfătui cu dânșii. Plecarea lor fu hotărîtă pentru dimineața zilei următoare iar Mihu rămase în Bârlad, unde aștepta vești de la oamenii lui.

Când, a doua zi, Pârvu se sculă și ieși din odaie, fu întâmpinat de Ploscan care îl rugă să-l urmeze în odaia cea mare unde, pe paturi, pe scaune, și pe mese erau întinse o mulțime de pânzături, de mătăsuri și de catifele, de toate colorile, de ceapraze și de găitane de aur și de argint, de iufturi negre, galbene și roșii.

Uimit, Pârvu întrebă pe Ploscan:

— Dar pentru cine țin negustorii dân Bârlad lucruri atât dă minunate?

— Pentru cine? răspunse Ploscan. Pentru toți boierii țărilor dintre munți, Dunăre și Nistru, pentru curțile lui Basarab și a lui Sas și, mai ales, pentru boierii cei mari din Țara Leșască. Să nu uiți că Bârladul este o șchelă, din care se strecoară în țările mărginașe toate mărfurile Răsăritului și chiar mare parte din acele din Apus.

Alegerea și potrivirea materiilor pentru alcătu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

irea celor şase rânduri de haine, fără de care Pârvu zicea că solul şi ruda lui Basarab nu se poate arăta obştei Bârlădenilor, precum şi luarea măsurilor de către Leonardo, croitorul genovez, ţinu dimineaţa întreagă şi se mai prelungi până după amiazi când veni rândul ciubotarului. Zilele următoare trecură cu încercatul şi cu îndreptarea cususurilor găsite.

Mihu care, de la început, nu simţise nici o aplecare către Muntean şi care avea câţi-va cunoscuţi în oraş, îşi petrecea vremea mai mult pe la ei şi se întâlnea cu Pârvu numai la prânz şi la cină. Serile le petreceau în grădină, cu Ploscan care, peste zi, era sau în dughenile şi hambarele lui de marfă sau în oraş, pe la alţi negustori cu care avea afaceri.

Mihu fu uimit de silinţele ce-şi dădea Pârvu spre a se împrieteni cu gazda lor. Încercările lui, la început, fură primite cu mare răceală, vederat că bătrânului negustor nu-i era plăcut Munteanul. Dar Pârvu îi arătă atâta plecăciune, îi ceru sfaturile într'un chip atât de măgulitor, găsi cuvinte atât de frumoase pentru a-i lăuda gospodăria şi mai ales ascultă povestirile lui Ploscan asupra călătoriilor sale cu atâta bună voinţă în cât, a treia zi, cucerirea negustorului era desăvârşită. Mihu auzea cu surprindere pe Ploscan lăudând agerimea de minte, învăţătura şi buna creştere a lui Pârvu.

— Se vede, adăoga negustorul, că iesă din soiu bun, că-i rudă de Domn.

A patra zi, Pârvu izbutise să cunoască toate afacerile lui Ploscan şi să-şi deie samă mai lămurită de bogăţia lui. Se vede că această bogăţie era foarte mare căci Munteanul devenise şi mai plecat faţă de gazda lor.

Parte din haine se isprăvise. Pârvu lepădase acea ce o avea de la Stroici şi care începea să deie semne neîndoielnice de oboseală, pentru a se îmbrăca în cele lucrate de Leonardo : numai catifea şi mătasă, cusute cu găitane şi ceaprazuri scumpe.

Cu două zile înnainte de întoarcerea Părintelui Isaia, Mihu îşi putu da samă, la masă, că fru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

moasa Mitrana privea pe Pârvu cu cea mai vederată plăcere și că ea era departe de a fi nepăsătoare pentru dânsul. Pârvu încercă acuma niște cai de călăric trimeși, înurma cererei lui Ploscan, din herghelia unui kneaz ieșan; se întâmplă că încălecând pe unul dintr'înșii, și stringând frâul prea tare, calul se ridicase în două picioare și se răsturnase pe spate, iar el scăpase de moarte numai aruncându-se jos la vreme. Fata, la care Mihu se uita din întâmplare tocmai în acea clipală și a cărei ochi păreau ferecați asupra Munteanului, se făcu de odată mai albă de cât varul și fu silită să se sprijine cu mâna de masă ca să nu cadă îndărăt. Pârvu, căruia spaima Mitranei nu-i scăpase, începu îndată să povestească alte întâmplări de acelaș soiu, cu prilejul cărora scăpase de moarte numai ca printre urechile acului. Mitrana asculta tremurând și îngălbenindu-se la fiecare povestire.

Din intâmplare Mihu ieși după masă, împreună cu Ploscan, spre a merge la un negustor prieten lor, de la care trebuia să afle despre intrarea în țară a mai multor negustori venind din Țara Ungurească. Se întoarse singur la gazdă căci Ploscan avea de descurcat niște socoteli destul de lungi cu acelaș negustor. Înnoptase de vre-o două ciasuri, cerul era întunecat și nădușala mare. In depărtare se vedeau fulgere și se auzeau tunete. Căldura în odaie fiind nesuferită, Mihu ieși în grădină și începu să-i colindeze cărările, pierdut în gânduri și cu chipul Ilenei înnaintea ochilor. De odată, în tufișul pe lângă care trecea, auzi răsunând o sărutare. Oprindu-se mirat, auzi șoapte și o nouă sărutare, mai răsunătoare de cât cea de întâi. Tocmai atunce un fulger mai puternic de cât celelalte lumină cerul și, printre crengi, Mihu putu să vadă în chip foarte lămurit, pe Pârvu, stând pe o laviță și stringând în brațe pe Mitrana care ședea lângă el.

Mihu rămase uimit. Era vederat pentru dânsul că Pârvu, folosindu-se de trecerea care știuse s'o cucerească pe lângă Ploscan și de rătăcirea fetei, era pe cale să necinstească casa gazdei lor. Firea cinstită a lui Mihu fu cuprinsă de scârbă și de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mânie. Nu-i era iertat să îngăduie săvârșirea unei fapte atât de mișelești. Era cât pe ce să intre în tufiș și să zică lui Pârvu, în fața fetei, ce gândește despre purtarea lui când, despre casă, se auzi glasul lui Ploscan care striga pe o slugă.

— Vai! Tata! zise Mitrana și, scăpând din brațele lui Pârvu, se îndreptă cu fuga spre casă, ieșind din tufiș prin partea opusă celei în care se afla Mihu. Acesta rămase o clipală în nedumerire dacă trebuie sau nu să se arate lui Pârvu, apoi aducându-și aminte că Părintele Isaia avea să sosească a doua zi, înnainte de vremea mesei, se hotărî să nu facă nimic până ce nu-i va fi luat sfatul. Se depărtă deci și el spre casă îndata ce se auzi un tunet puternic și prelungit care acoperi zgomotul pașilor lui.

Călătorii sosiră a doua zi, la ciasul hotărît, voioși și bine dispuși căci se încredințase că trebile lor mergeau de minune: toți knejii și țăranii cu care vorbise, bine pregătiți de Toma Alimoș, erau cu totul câștigați scopurilor lor și gata să urmeze în luptă steagul bătrânului Voevod. Atât călugărul cât și Stroici aduceau laudele cele mai mari poporului bârlădean pe care îl găseau mai vioiu, mai ager la minte, mai ușor de însuflețit decât locuitorii părții dintre Siret și munți. La auzul acestor laude, Toma Alimoș clătina din cap, râzând și răspundea:

— Da, ei se însuflețesc mai răpede, dar această însuflețire piere, în schimb mai curând decât la Moldoveni. Am dus la războiu oșteni din Moldova și oșteni din Bârlad; mai mult foc au ai noștri, mai năprasnici sunt ei la năvala cea dintâiu, nici odată nu măsoară mărimea primejdiii ce au de gând s'o înfrunte, dar dacă acea dintâi navală este răspinsă, nu arată, în fața neizbândei, stăruința și îndârjirea Moldovenilor. Numai Codrenii sunt, ca îndrăzneală, mai presus decât toți!

Părintele Isaia și cu Voevodul auziră cu mare bucurie că Pârvu era înzestrat acuma cu toate cele trebuitoare spre a se putea arăta Bârlă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

denilor cu întreaga podoaba cuvenită solului lui Basarab.

Se hotări ca el să înceapă să se pună în legătură cu fruntașii Bârladului în ziua următoare, văzând mai întâiu pe Târziul și pe șoltuz. Apoi, seara, urma să poftească la o întrunire, la Ploscan, pe knejii aflători în oraș, pe preoții de samă, fruntea negustorimii și meseriașii cei mai cu vază. Se mai hotări că, spre a lămuri faptul că orașul fusese, vreme de atâtea zile, ținut în desăvârșită neștiință despre sosirea lui, să se povestească curatul adevăr, adică prădarea lui Pârvu de către Tătari și trebuința neapărată în care se găsise de a se închipui cu haine, arme și cai.

După ce se retraseră cu toții în odăile lor, Mihu ieși dintr'a lui, se duse la Părintele Isaia și-i povesti cu amănunțime atât cum Pârvu știuse să se puie bine cu Ploscan, cât și ce văzuse în ajun, în grădină. Părintele nu putea să-l creadă.

Părere deosebită despre însușirile sufletești ale lui Pârvu nu avusese călugărul din capul locului, dar o asemine faptă era dovada unei firi diu calc afară stricată și lipsită de cinste.

— Nu știu ce încredere mai putem avea într'însul, zise călugărul. De la un om care este în staro să încerce pângărirea fetei aceluia care i-o deschis casa spre a-l găzdui, a aceluia a cărui pâne și sare o mânâncă, te poți aștepta la orice vicleșug, la orice trădare! Nemernic fost-am dându-i încrederea ce i-am dat-o; de unde știu că nu am a face cu un trădător care, cunoscând acuma scopurile noastre în toate amănunțimile are să lucreze la nimicirea lor? De unde știu eu că, într'adevăr, însărcinările ce i le-o dat Basarab sunt acele care ne le-o spus? Tare mă tem că am ajuns de râsul acelui vicleanl Și Isaia, neputându-și stăpâni îngrijirea, bătu la ușa care ducea din odaia lui în odaia Voevodului și-l întrebă dacă doarme. Drept răspuns, ușa se deschise și Toma Alimoș, pe jumătate desbrăcat, intră în odaia călugărului care îi împărtăși numai decât vestea ce i-o dăduse Mihu.

Voevodul, la auzul purtării scârboase a Mun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teanului, fu cuprins de mânie și strigă că urechila mișelului trebuiesc tăiete chiar în ciasul acela. Voevodul era cu atât mai mânios cu cât o asemene ocară se făcea fetei unui prieten pe care-l iubea și îl prețuia, unei copile ce o cunoștea de când era încă în fașe. Călugărul izbutind, deși cu oareși care greutate, să-l liniștească, îi făcu parte de îngrijirile de care era cuprins. Toma Alimoș le împărtășea și el.

—Chiar, zise călugărul, dacă el în întrunirile la care voiu fi față sau în acele deschise la care va fi lume multă, nu ar îndrăzni să vorbească în potriva scopurilor noastre, chiar dacă prin vorbele lui s'ar arăta prielnic lor, asta nu ar însemna nimica și nu ar putea să îndrepte răul ce ne-l poate face în convorbirile deosebite ce le va avea, între patru ochi cu Târziul, cu șoltuzul și cu alții. Dacă el, în vorbele lui cu dânșii, le va zice că ține partea noastră numai cu chip de meșteșug, pentru ca noi să fim nebănuitori și să-i descoperim toate scopurile noastre, apoi cu bună seamă că ei vor ști cum să lucreze asupra oamenilor lor spre ai face să nu deie ascultare la câte va vorbi Munteanul în fața obștiii.

—Dar, zise Voevodul, lucrând astfeliu, într'ascuns în potriva noastră, tot nu ne face răul ce ne l'ar putea face dacă ar arăta pe față că Domnul lui ne este potrivnic.

Stroici fu chiemat și el la sfatul care se prelungi până târziu după miezul nopții și din chibzuirea lor ieși hotărîrea de a nu arăta lui Pârvu, deocamdată, bănuielile deșteptate asupra bunei lui credinți ci numai de a fi cu îndoită băgare de samă asupra tuturor faptelor și vorbelor lui. In cât privea purtarea lui cu Mitrana însă, rămase ca adoua-zi, de dimineață, Părintele Isaia să-i vorbească și să-i zică hotărît că dacă nu va pune capăt încercărilor sale de a necinsti pe fata gazdei lor, vor destăinui lui Ploscan intreaga împrejurare. Intr'adevăr, îndată ce Pârvu ieși din odaia lui, întâlni pe Părintele care îl rugă să-l urmeze la dânsul, având ai vorbi; Munteanul îl urmă fără nici o bănuială. După ce călugărul în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chise ușa și-l pofti să șadă, așezându-se și el pe un scaun, în fața lui, îi zise :

— Mă văd silit, Jupâne, cu mare părere de rău, să-ți spun că am fost pus în cunoștința unei fapte rele ce ești pe cale s'o faci.

Pârvu îngălbeni.

— Eu, o faptă rea ? Luminează-mă, Părinte, căci cugetul îmi este tot atât de nevinovat ca și când sugeam la sânul mamei.

— Da, o faptă rea cu desăvârșire, reluă Părintele, ne-ai înșelat pe toți.

Pârvu sări în sus, fața lui era mai albă decât varul și trupul îi era cuprins de tremur.

— Credeam, urmă călugărul, că avem a face cu un boier, cu un oștean adevărat.

— Și de ce oare n'aș fi boiar și oștean adevărat ? îngână Pârvu.

— Pentru că vrei să răsplătești cu răutate binele ce ți s'o făcut și ai de gând să necinstești pe copila acelui sub a carui acoperământ te adăpostești, a cărui pâne și sare o mănânci.

Pârvu trase sufletul lung, iar fața i se înveseli.

— Încă o-dată, Părinte, zise el, dar de astă dată cu liniște, te rog vorbește lămurit, nu te înțeleg.

— Mă înțelegi prea bine, răspunse Părintele ; zic că frumusețea fetei lui Ploscan o stârnit în Dumneta pofte necurate și că vrei să le mulțămești necinstind-o.

Pârvu care'și revenise cu to-totul in fire se uită lung la călugăr apoi zise cu glas apăsat și răspicat.

— Sunt fermecat de frumusețea Mitranei și vreau s'o iau dă soție. Nu știam că o asemenea faptă se poate numi rea.

Fu rândul călugărului să rămâie uimit.

— Dumneta vrei să iei de soție pe Mitrana, pe fata unui negustor zise el în sfârșit, vrei să-ți bați joc de mine.

Dăparte dă mine este o atare cugetare, răspunse Pârvu, vrau să iau dă soție pă Mitrana, fata lui Ploscan, dacă Ploscan va binevoi să mi-o dea.

— Dar ești boier, neam de Domn, zise Părintele, și ea este numai fată de negustor. Ce vor zice Basarab și rudele Dumitale când te vor vedea intor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cându-te la Târgoviște cu fata unui negustor drept soție?

— Vor zice ce vor voi, zise Pârvu, fata îmi place și voiu s'o iau. Neamul dân care mă trag este dăstul dă strălucit pentru a cuprinde în strălucirea lui și pă nevastă mea pă lângă mine. Dacă Basarab s'ar supăra pă mine dân această pricină, voi părăsi Curtea lui și mă voi retrage la satele mele, mila Domnului, dăstule am, și nu eu ci Basarab va fi păgubașiul. La ăl dântâi războiu se va grăbi să trimiță după mine. Știu bine că la noi toate fetele dă boiar se-lat pentru mine. Boiarii ăi mai mari dă păste munți și dă păste Dunăre mi-au trimis vorbă că mi-ar da cu bucurie dă ales dântre fetele lor și mi-ar da drept zestre sate și lăzi cu bani. Dar până acama nu s'a găsitără încă fată la vederea căreia să se fi mișcatără ininimioara mea. Numai fața și glasul Mitranei o făcură să vorbească și eu îi voi asculta cuvântul.

In uimirea lui, călugărul nu știa ce să răspundă. Auzind pasul lui Toma Alimoș care trecea pe dinaintea ușii, merse să 'l chieme.

— Jupân Pârvu mi-o arătat, zise el Voevodului, că este hotărît să ieie de soție pe Mitrana.

— Și sunt hotărît s'o cer gazdei noastre chiar astăzi, adaose Pârvu. Rău-voitori au povestitără Părintelui că voiu să necinstesc pă Mitrana, nu voi mai da prilej la astfeliu dă bârfeli.

Toma Alimoș rămase și el mut de mirare dar, împreună cu călugărul, erau bucuroși de această întorsătură a lucrurilor căci ea făcea să piară ori-ce bănuială asupra bunei credinți a lui Pârvu. Faptul că un om în starea lui putuse să se îndrăgostească atât de cumplit într'o fată pe care o cunoștea numai de câte-va zile și care era pe o treaptă cu atâta mai jos decât acea pe care stătea el, le părea peste seamă de copilăros și de nepotrivit, dar tocmai această copilăric făcea să piară ori-ce prepus de rea credință și de vicleșug din partea Munteanului. Apoi această căsătorie, dacă era să se facă, alcătuia o puternică chizășie că Pârvu lucra cu tot înadinsul și cu bună credință pentru izbutirea scopurilor lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pârvu rupse tăcerea care se făcuse în odaie.

— Crez Părinte, zise el, că recunoşti acuma netemeinicia învinovăţirilor ce mi le-ai adus.

— Recunosc cu bucurie că rău te-am nedreptăţit, zise Isaia, şi te rog să mă ierţi. Poate că la pasul ce eşti pe cale să 'l faci păşeşti în chip cam uşuratec, dar nu poate încăpea îndoială că el dovedeşte o inimă curată şi cinstită.

— Pociu oare să nădăjduiesc că Domnia Voastră veţi sprijinea cererea ce am de gând s'o fac chiar acuma taicăi Mitranei?

Călugărul şi cu Voevodul se sfătuiră din ochi apoi cel dintâiu spuse:

— Vorbeşte-i Dumneta şi dacă va fi nevoie îi vom mai vorbi şi noi.

Spre marea mirare a Părintelului şi a lui Toma Alimoş care se aşteptau la greutăţi din partea lui Ploscan acesta, după întâia mirare, primi cu mulţămire cererea lui Pârvu.

Gândul că fiica sa era să fie soţia unui boier mare, neam cu Basarab cel vestit, că avea să strălucească la curtea din Târgovişte şi că el era să aibă nepoţi boieri mari şi rude domneşti, îl măgulea într'atâta în cât cam ieşise din simţiri. Duse îndată pe petitor la fiică-sa, care şi ea, la auzul vestei, era cât pe ce să nebunească de bucurie şi făgădui că le va da o zestre împărătească.

Pârvu, arătând că atât datoria către Domn cât şi treburile sale cer grabnica lui întoarcere la Târgovişte, izbuti ca Ploscan să primească ca căsătoria să se facă în a doua Duminecă ce avea să vie.

Pârvu văzu pe Târziu şi pe şoltuz în aceiaşi zi Dacă ştirea despre aflarea lui în Bârlad, răspândită în aceiaşi dimineaţă de oamenii lui Ploscan, mirase pe kneaz şi pe acei care ţineau cu el, veştile neaşteptate despre hotărîrile lui Basarab, aduse de sol, fură pentru ei nişte adevărate lovituri de trăsnet.

Pârvu le spuse amândurora că faţă cu năzuinţele Ungurilor asupra Bârladului, Basarab era hotărît să retragă pe ale sale, neputând să se puie rău cu Craiul Ungariei, dar că el, ca Român, sfătuieşte pe Bârlădeni să nu se închine unui craiu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

străin ci să caute să intre într'o unire strînsă cu Românii de peste Siret şi de peste Prut, spre a putea să se opuie cu mai multă putere oricărui duşman care ar dori să-i calce. Le mai spuse că Basarab sfătuia pe Târziul şi pe şoltuz să se împace cu Toma Alimoş şi cu ai săi şi să-l aleagă, chiar în vreme de pace, ca povăţuitor al oştilor pentru războaiele ce ar putea izbucni pe viitor, căci alt Voevod român care să se bucure de un renume atât de mare nu era.

La întrunirea cea mare care se ţinu la Ploscan, după prânz şi unde venise atât de mulţi în cât de abie intrau în casă şi în grădină, Pârvu ţinu mai multe cuvântări, iar Părintele Isaia şi cu Stroici nu se putură opri să recunoască că mare meşter de vorbă era Munteanul şi că ei nu văzuse încă om care să ştie să zică mulţimei ceia ce avea să-i zică în chip atât de plăcut ei.

Numai Toma Alimoş dădea din umere şi găsea că prea mult povesteşte despre rudenia cu Basarab, prea se laudă cu trecerea ce o are la Domn şi prea mult vorbeşte de moşiile lui. Dar şi Voevodul era mulţămit căci era vederat că se pornise o mişcare hotărîtă a negustorilor spre dânsul, iar mulţi kneji care nu vorbeau cu el de ani se grămădeau acuma împrejurul lui.

XXXII

Un trăsnet din senin

Pregătirile nunţii şi sfătuirile cu fruntaşii oraşului umplură zilele următoare. Numărul celor care mai ţineau cu Târziul şi cu şoltuzul rămăsese acuma cu totul neînsemnat. Lucrul era firesc căci trecerea de care ei se bucurase până atunce era mai cu samă datorită faptului că treceau drept oamenii lui Basarab.

Ajutorul lui Pârvu în aceste împrejurări fu nepreţuit, mai ales pe lângă negustorii cei mici şi breslaşi. Vorbele curgeau din gura lui cu aceiaşi uşurinţă cu care curge apa din şipot. Nici Părin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zele Isaia, nici tovarășii lui nu știau să găsească ca Munteanul cuvinte potrivite pentru a pătrunde în inimile negustorilor și a meseriașilor bârlădeni și a stârni în ele iubirea de neam și dorul de a lucra pentru mărirea lui. El izbuti să rupă de la Tărziul și de la șoltuz atât de mulți oameni despre a căror credință erau cu desăvârșire încredințați, se arătă un dușman atât de vajnic, în cât din mai multe părți îi veni sfatul să se păzească și să nu iasă decât bine întovărășit, căci potrivnicii sunt hotărîți să se mântuie de el cu orice preț.

Bănuielile ce le avusese călugărul și, mai ales, Toma Alimoș, dispăruse cu desăvârșire: amândoi priveau acuma pe Muntean ca pe un tovarăș de luptă minunat, pus în calea lor de voința lui Dumnezeu. Dacă Pârvu întrebuința ziua întreagă pentru a aduce pe cât mai mulți în partea Părintelui Isaia și a Voevodului, serile le petrecea cu Mitrana în grădină, făcându-i jurăminte de dragoste și povestindu-i pe lung despre cele făptuite de dânsul în războaie până atunce, despre curtea lui Basarab și despre curțile de peste Dunăre, la care fusese trimis în solie.

Fata asculta cu o adevărată lăcomie aceste povestiri care i se păreau că vin dintr'o lume fărmăcată, și când și-le reamintea peste zi, i se părea că ciasul fericit în care va putea să aibă și ea parte de asemene viață de încântări, cu Pârvu alături, n'are să mai vie.

Și totuși vremea trecea răpede. Se aflau acuma în seara ajunului cununiii, când se făcu logodna.

O mulțime mare se înghesuia în casa și în grădina lui Ploscan. Nu numai fruntea negustorimii, dar și cea mai mare parte din knejii bârlădeni erau de față cu soțiile și cu fetele lor; peste treizeci de fete vestite prin naștere și bogăție depănase peteala miresei.

Se lăți de o-dată vestea printre cei de față că însuși Tarziul și cu Ifrim Cotofană, șoltuzul Bârladului, au trimis lui Ploscan vorbă că doresc să deie uitării vrăjbile lor măcar pentru o noapte și o zi, că do-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rind să ieie și ei parte la bucuria lui, sunt gata să vie la dânsul dacă i primește în casa lui. Vestea, deși uimitoare, era adevărată iar Ploscan, după o scurtă sfătuire cu Toma Alimoș și cu Isaia, răspunse că dacă kneazul Târziul și cu șoltuzul Cetofană îi vor face marea cinste să vie să icie parte la veselia lui, îl vor găsi la poarta grădinei așteptându-i cu toată nunta.

Peste puțină vreme se văzu o slugă care venea fuga, strigând :

— Iată-i că vin!

Ploscan, urmat de miri, de nunta întreagă și de nenumărate slugi purtând făclii aprinse, se grăbi să meargă la poarta grădinei. In curând se văzură, străbătând ograda luminată ca ziua prin putini pline cu păcură și în care juca și se vesela mulțimea, kneazul Târziul cu șoltuzul lângă el și cu tovarăși mulți în urma lor. Cum se apropiară de nuntași fură primiți cu chiote voioase. Ploscan făcu un pas spre dânșii și, cu amândouă mâinile întinse spre ei, le ură bună venire în casa lui. Târziul și cu șoltuzul luară fiecare câte una din mâinile întinse, o scuturară lung și Târziul zise cu glas tare, care fu auzit de toți : că cinstea strălucitei căsătorii ce o face fiica lui Ploscan, revărsându-se asupra orașului și chiar a întregii țări a Bârladului, n'au voit să steie de oparte și uitând pentru o zi neînțelegerile cele vechi, au venit și ei cu prietenii lor ca să aducă urări tinerii părechi și să ieie parte la veselie ca potrivnici cinstiți și fără vicleșug.

Ploscan, foarte mișcat și cât se poate de măgulit, le mulțămi în câteva cuvinte și luându-i fie care de o mână, îi aduse spre miri și spre oaspeți care alcătuiau un cerc împrejurul lor.

Târziul era un om de vre-o patru-zeci de ani, înnalt, spătos, pântecos, cu părul și mustețile negre și cu ochii încrucișați. Imbrăcămintea lui, de catifea roșie, era acoperită cu găitane de fir, brâul, lat ca de patru degete, era alcătuit din șolzi de aur legați între verigi, tot de aur, iar pietre scumpe străluceau pe mânerul paloșului și pe acel al junghierului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ifrim Coţofană era mic, uscăcios, cu faţa spână şi părul galbăn. Purta haine de aba verde deschisă, subţire, împodobite cu găitane mai închise.

Târziul se apropie de miri şi făcu Mitranei, într'o limbă destul de întortochiată, o lungă urare de fericire, mulţămindu-i la urmă pentru alegerea unui soţ care făcea atâta cinste Bârladului. Iar lui Pârvu îi zise că dacă flăcăii bârlădeni trebuie să fie supăraţi pentru paguba ce le-a făcut-o răpindu-le floarea cea mai frumoasă a Bârladului, oamenii gospodari sunt fericiţi căci ştiu că prin această căsătorie au câştigat pe un nou prieten care, prin rudenia lui cu Basarab şi însuşirile sale, va alcătui pentru ei un sprijin nepreţuit.

Pârvu mulţămi kneazului şi, ridicând glasul, se jură că cât va trăi va lucra peutru binele oraşului unde s'a născut soţia lui iubită care îl părăseşte spre a fi podoaba Târgoviştei.

Pârvu îşi trăgea sufletul ca să mai vorbească când, dintre acei care venise cu Târziul, se auzi un glas care zicea:

— Fetei î-ar şedea foarte bine şi la Târgovişte păcat numai că âl dă care ea voieşte să-şi lege soarta ar nemeri mai curând la spânzurătoare dă cât la curte.

Toţi rămaseră uimiţi.

— Cine e ăla care cutează să rostească astfeliu dă vorbe, strigă Pârvu punând mâna pe mânerul junghierului care-i atârna de brâu, dar alb ca varul.

Atunce, dintre knejii şi negustorii care venise cu şoltuzul şi cu Târziul, ieşi un om învălit, într'o manta de aba roşie care îi cădea până la glezne şi purtând o pălărie care-i acoperea faţa. Cu pasul liniştit el se apropie de Pârvu, lepădă mantaua, aruncă pălăria jos şi încrucişând braţele pe piept, se uită ţintă în ochii mirelui şi zise:

— Eu!

Era un om nalt şi spătos, între cinci-zeci şi şase-zeci de ani; faţa era frumoasă cu ochii negri, mari, pătrunzători, cu nasul drept; pletele şi mustăţile lungi erau cărunte! Hainele de catifea vânătă erau fără găitan, fără ceapraz. Nu purta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

paloș ci numai un junghier cu mâner de argint, atârnat la brâul de piele de aceiași, coloare ca hainele. Infățoșarea ii era mândră și liniștită.

La vederea lui, Pârvu încremenise pe loc, tremurând, cu ochii holbați în fața care acum se făcuse verde.

— Și cine ești Dumneta? strigă atunce către necunoscut, Ploscan uimit și ingrozit.

— Să-ți răspundă ginerele Dumitale, răspunse necunoscutul liniștit.

Dar Pârvu nu răspunse nimic: era scuturat de același tremur, ochii lui aveau aceiaș privire de groază.

— Nu-ți vine să răspunzi, zise străinul, voi răspunde eu in locul tău. Eu sunt Pârvu Nedeianu, solul lui Basarab.

— Minți, strigă Ploscan, Pârvu Nedeianu este el, și arătă spre mirele fiicei lui.

— Uităte la el și uităte la mine, apoi hotărește singur care din noi minte și care seamănă a sol, zise străinul cu aseiași liniște.

Din mulțimea care privea uimită, nu mai era măcar unul care să se îndoiască că noul venit vorbește adevărul. Mitrana căzu leșinată. Ploscan, mai întrebă:

— Dar atunce, el, cine este?

— El, răspunse străinul, este Manea Fărtatul, căpetenia isccadelor lui Basarab.

Plin de mânie, Ploscan apucă pe mire de umăr și 'l scutură cu putere.

— Mut ești? Răspunde, spus-o străinul adevărul.

— Da, răspunse în sfârșit, cu un glas surd acel ce până atunce se dăduse drept Pârvu Nedeianu.

— El este Pârvu Nedeianu, solul lui Basarab? mai întrebă Ploscan fără a-i slăbi umărul.

— Da.

— Adevărat este că tu ești Manea Fărtatul, iscoada lui Basarab? urmă Ploscan.

— Da.

— Și de ce oare bătutu-ți-ai joc de noi, mișelule, strigă Ploscan și, în furia de care era cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prins, îl împinse cu atâta putere în cât nenorocitul care de abie se ţinea pe picioare, căzu jos la câţi-va paşi. Ploscan se răpezi la dânsul şi cine ştie ce i-ar fi făcut dacă nu l'ar fi reţinut mâna puternică a lui Toma Alimoş.

Manea, căci astfeliu îl vom numi de acum înainte, se sculă ruşinat. Mitrana fusese dusă în casă. Pârvu Nedeianu, făcând un pas către Toma Alimoş şi Părintele Isaia, zise:

— Cred că datoria mea să vă lămuresc cum şi pentru ce mă aflu aci. Trimis că Domnul meu cu cărţi d'ale sale către Genovezii că la Cetatea Albă şi către orăşenii d'aci, am fost lovit că Tătari pă neaşteptate în drumul meu spre Mare. Credeam că ăi ce mă urmau fuseso măcelăriţi cu toţii, se vede însă că Manea Fărtatul care era şi el cu dânşii a scăpat. Tătarii m'au dus păste Nistru şi acolo avu iu norocul să găsesc pă un mărzac căruia îi dăruisem viaţa cu câţiva ani înainte, când căzu se rănit sub paloşul meu.

Cu ajutorul lui putui să ajung la Cetatea Albă, unde Căpitanul genovez, pă care îl cunoşteam că mult, dădu crezare celor vorbite că mine, cu toate că cărţile lui Vodă către el rămăsese, credeam eu, pă locul unde fuseiu lovit că Tătari. După isprăvirea treburilor mele la Cetatea Albă, m'am îndreptat spre Bârlad unde am ajuns astăzi la amiazi. Am tras în gazdă la kneazul Târziul care, uimit că sosirea mea, nu ştia dacă trebuie să mă recunoască că sol şi mi a dat crezare numai în urma sosirii nouilor cărţi trimise, mie acilea că Basarab, în urma cererii ce-i făcusem prin inadins călăreţ repezit la Târgovişteа în ziua ajungerii mele la CetateaAlbă. Kneazul mi-a povestit cum a sosit în Bârlad că câteva zile alt sol, având cărţi că la Basarab şi dându-se drept Pârvu Nedeianu.

Din amănuntele ce mi le-au dat kneazul şi şoltuzul am înţeles numai decât că acel viclean nu poate fi altul dăcât Manea Fărtatul. Când kneazul şi şoltuzul m-au înştiinţat că mişelul a izbutit a ademeni pă un negustor fruntaş să-i dea fata în căsătorie, încrezându-se în toate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

znoavele ce i le-a povestit și că cununia se va face chiar mâine, i-am rugat să vină cu mine acilea spre a împiedeca cu ori ce preț săvârșirea unei astfel dă nenorociri.

Crez că toată lumea acuma este luminată și că părintele fetei va izgoni cu rușine pă nevreduicul care a cutezat să fure un nume falnic și însușiri streine, cu scop de a'l înșela și d'a nenoroci pă fata lui. Nădăjduiesc că nu mă va ține dă rău că i-am turburat veselia căci turburând-o, am împiedecat jale adâncă pentru viitor. Nu-mi mai rămâne dă cât să mă retrag, lăsându-vă să faceți cu el ceia ce veți crede dă cuviință, și închinându-se cu o curtenie plină de mândrie, Pârvu Nedeianu se depărtă urmat de Târziul și de Ifrim Coțofană cu ai lor, precum și din cea mai mare parte a oaspeților lui Ploscan.

Cetitorul își poate închipui cu ce simțiri Isaia, Toma Alimoș, Stroici și Mihu privise la cele ce s'întâmplase sub ochii lor, mânia și rușinea de care erau cuprinși văzându-și scopurile cu totul primejduite și ei ajunși de râsul potrivnicilor.

Călugărul însă și cu Toma Alimoș, își păstrase sângele rece. Văzând că mulțimea oaspeților a plecat și că acei puțini rămași în grădină și care umblau să se strecoare și ei pe poartă, unul câte unul, erau din cei mai credincioși lor, Voevodul zise cu glas tare:

— Rog pe toți prietenii noștri să nu plece, spre, a fi față la judecata ce avem s'o ținem aci. Apoi, întorcându-se către două din slugile lui, le zise, arătându-le pe Manea care rămăsese nemișcat, și că pironit pe loc:

— Păziți pe acel mișel și nu-l lăsați să scăpe.

Călugărul se apropie de el și amândoi, după ce schimbară câteva vorbe, chiemară pe Ploscan. După o scurtă sfătuire, Ploscan dădu slugilor o poroncă și ele, respândindu se prin casă și prin grădină, se întoarseră în curând aducând scaune și lăviți, pe care le așezară în locul slobod ce se întindea între casă și curte. Atunce Toma Alimoș zise către toți cei de față:

— Frați boieri și cinstiți negustori, ați fost de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

față la uimitoarea întâmplare din astă seară, vă rugăm să rămâneți de față și la judecarea aceluia care, înșelându-ne pe noi, ne-o făcut să vă înșelăm și noi pe Dumnea-Voastră. Vă rog luați loc.

Se așezară cu toții pe lavițe și pe scaune. Călugărul, Voevodul, Stroici, bătrânul Pogan, șoltuzul Tecuciului, Ploscan și doi negustori luară loc pe scaunele din față.

La un semn al lui Toma Alimoș, cele două slugi cărora le poroncise să privigheze pe Manea, îl împinseră înaintea lui și Voevodul îi zise cu un glas aspru:

— Avem să te judecăm. Bagă bine de seamă să răspunzi drept la întrebările ce ți-le vom pune: nu căuta să ne încurci prin noui minciuni și nu crede că prin tăcere vei scăpa de judecată, căci cunosc mijloace pentru a face vorbareț chiar pe omul cel mai îndărătnic.

Dar se vede că Manea avusese vreme să iasă din amețeala în care îl aruncase vederea neașteptată a adevăratului Pârvu Nedeianu: fața nu-i mai era atât de galbână și glasul era ca cel obicinuit lui.

— Sunt gata, boieri Dumnea-Voastră, să răspund la toate întrebările ce veți bine voi să mi le puneți.

—Care ți-o fost scopul înșelându-ne precum ne-ai înșelat și dându te drept solul lui Basarab?

Manea rămase cât-va în tăcere, se uită la Voevod și la cei care ședeau lângă dânsul: se vedea ca într'insul să dădea o luptă.

— Vorbește, poronci Toma Alimoș cu un glas amenințător.

Manea tuși, apoi începu cu un glas hotărît:

— Voi vorbi, boiari Dumnea-Voastră și dă astă dată, voi vorbi numai adevărul. Boiari Dumnea-Voastră, eu sunt Manea Fărtatul, căpetenia iscoadelor Voevodului Alexandru Basarab. Meseria mea și a oamenilor care stau sub poruncile mele este d'a afla ori-ce dorește să știe Domnul nostru, d'a urmări tot ce se petrece prin țările învecinate. Astă primă-vară fuseiu însărcinat dă însuși Vodă să urmăresc cu d'amănuntul tot ce se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

petrece în Moldova căci se știa că fierberea împotriva lui Sas era mare și o răscoală apropiată. Întâmplarea mă făcu să dau, pă drumul dă la Buzău spre Siret, păste un prost, păste Nastasă Lenea dân Rugineşti.

Dân vorbele lui înțeleseiu că știe lucruri dă seamă pentru noi și ca în Moldova se pregătesc întâmplări neașteptate. Mai mult nu putuiu să aflu dar, când era să ne despărțim, prostul scăpă vorbe care îmi dădură a înțelege că Nistor Mircea, dân satul Neruja, trebuia să știe și el multe din ăle ce doream să le aflu. Cată să vă spun că Nistor Mircea este cumnat cu mine, dă vreme ce el, la ieșirea lui dân straja domnească, în care a slujitără opt ani, la Târgoviștea, a luatără în căsătorie pă sora mea, Marina. Făcui ce făcui și nu numai ca scosei dă la Nistor tot ce știa, dar am izbutit chiar să'l ademenesc să mă ducă, împreună cu dânsul, la întrunirea ce s'a ținutără în ziua dă Sfinții Împărați Constantin și Ileana, la knezul Baloș, în Poiana. Cuvioase Părinte, eu sunt preotul Dănilă, al cărui glas ți se părea atât dă răgușit. La întoarcerea mea în Târgoviște, unde dădui seamă dă ăle aflate dă mine, mi s'a poroncitără să însoțesc pă solul ce îl trimitea Basarab la Cetatea-Albă și la Bârlad, pă Pârvu Nedeianu, pentru a-i fi dă adjutor, mai cu seamă în ăst dă pă urmă oraș, spre a afla lucrurile până la care nu ar putea să pătrunză însuși solul. V'am povestitără cum ne loviră Tătarii și cum mă lăsară întins pă iarbă după ce mă desbrăcară crezându-mă mort.

Toate câte vi le spuseiu atunce: găsirea cărților dă solie, găsirea calului, întâlnirea cu unchiașul în prisacă, sunt adevărate. Dormeam la rădăcina unui carpin când am auzit sgomot. Dă frică m'am suit în crengi. Dumnea-Voastră v'ați așezatără sub ăl pom și ați începutără a vorbi dăspre trebile Dumnea-Voastră. Eu, după voroave, numai dăcât am prieputără cine sunteți. Atunce mi-a venitără gândul să mă scobor dân carpin și să mă dau drept Pârvu Nedeianu. Vă mărturisesc că scopul meu era de a afla toate tainele câte le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai aveți, pentru ca, în urmă, părăsindu-vă când mi se va părea nemerit, să dau seamă dă ele la Târgoviște. Mărturisesc că n'aveam altă țintă când v'am însoțit până acilea, în Bârlad, dă unde îmi propuneam să fug la Târgoviște cu ajutorul ălor d'acilea care țin cu Basarab. Dar, urmă el după o scurtă tăcere în cursul căreia se păru că ie o hotărîre, bogăția gazdei noastre și frumusețea fiicei sale trezîră în mine pofte noui. Innainte ca Dumnea-Voastră, în seara sosirii noastre, să mă fi chemat la sfat, eram hotărît să părăsesc slujba lui Basarab și să mă statornicesc în Bârlad, luând dă soție pă fiica gazdei noastre.

— A câne! întrerupse Ploscan.

— Rău faci că te superi, Jupâne, scopurile mele erau curate căci hotărîi să mă fac om dă treabă, să nu mă mai întorc în Țara Rumânească și să lucrez cu Dumnea-Voastră. Văz că Voevodul râde. N'ai pentru ce râde, Jupâne, am fost dă bună credință cu Dumnea-Voastră; ați văzutară cu ce inimă am lucrat printre negustorași și popor, pă câți am atras în partea Dumnea Voastră.

Dar eram muncit d'o teamă mare Printre leșiurile ălor căzuți uciși dă Tătari, nu găsisem pă ăl al lui Jupân Pârvu; presupuneam că a fost luat rob dă către Tătari, precum ați văzutără că s'a și întâmplatără și mă temeam să nu răsară dă undeva precum iarăși ați văzutără că s'a întâmplatără și tocmai când viața îmi era mai dragă. Mă mai temeam ca nu cumva să vină dân Țara Rumânească acilea cineva care să fi cunoscut pă Jupân Pârvu și să mă fi dat dă gol și d'aia grăbeam nunta pă cât îmi era cu putință.

Aș putea să mă mulțumesc cu atâta și să nu mai adaog nimic, totuși, nădăjduind că veți fi milostivi cu mine și vrând să mă arăt vrednic dă mila Dumnea-Voastră, mai adaog ceva: să știți că, într'adevăr, este poruncă dă la Basarab către oamenii săi, kneazul Târziul și șoltuzul Ifrim, să nu pună piedici unei mișcări menite a întemeia o Domnie rumânească și în părțile aste. Nu crez că al doilea rând dă porunci ce le-a dătără Basarab

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Jupân l'ârvu să sune întru altfeliu. Nu mai am nimic dă zis, boiari Dumnea-Voastră, aștept pedeapsa ce veți binevoi să mi-o dați, dar vă rog să fiți milostivi cu mine.

— Și răul care l-ai făcut copilei mele, oare să rămâie nepedepsit, ticălosule ? strigă Ploscan. Nu mă voi lăsa până ce nu te voi vedea murind sub biciu !

Munteanul tăcu și lăsă capul în jos. Mărturisirea lui pe care toți o primiseră de adevărată, dispusese la milă pe cei adunați ca să-l judece, afară de Ploscan și de Toma Alimoș.

Acesta, ridicându-se, zise că batjocura făcută de Pârvu lui Ploscan trebuia să capete o pedeapsă din cele mai aspre. Apoi datoria lor era să fie neînduplecați căci, altfeliu, potrivnicii lor ar putea să creadă că au fost părtași la înșelăciunea lui Manea. A'l lăsa pe acesta nepedepsit, ar însemna că mărturisesc părtășie la înșelăciunea lui și vor să-și cruțe tovarășul. Voevodul își sfârși cuvântarea arătând că este de părerea lui Ploscan și că înșelătorul trebue să piară sub biciu. Această pedeapsă păru din cale afară crudă celorlalți. Stroici, cu kneazul Pogan și cu șoltuzul Marcu, erau dispuși a se arăta milostivi, mai ales după cea de pe urmă arătare făcută de Muntean. Se hotărî în sfârșit ca Manea să primească trei sute de lovituri de biciu chiar în acel cias, în ograda lui Ploscan, apoi să fie aruncat în uliță.

Când Munteanul auzi aceasta groaznică hotărîre el, fără a-și schimba fața câtuși de puțin, făcu un pas înnainte, se închină către acei care îl osândise și zise :

— Vă mulțumesc, boiari, că mă lăsați cu viața. Crudă și rușinoasă este bătaia dar, totuși, este mai puțin aspră ca moartea. Nădăjduiesc că voi fi odată în stare să va răsplătesc pentru mila ce mi-o arătați.

— Auziți, mișelul, strigă Ploscan, el mai cutează să ne amenințe !

— Fii încredințat, Jupâne că, față de Dumneta, voi ști să mă port tot dauna ca un ginere, zise Manea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndrr1901-1932

Amenințările lui ar fi putut prea bine să-i aducă o înăsprire a pedepsei, dar kneazul Pogan făcu semn acelor care-l păzeau, și ei îl luară de brațe și-l duseră în ogradă, unde își primi osânda, îndată, de la mâna argaților lui Ploscau.

Deși loviră fără milă, Manea nu scoase macar un vaiet. Pe urmă, îl desbrăcară de hainele lui cele scumpe, îl îmbrăcară cu o cămeșă și cu o pereche de izmene vechi și, de oarece nu mai era în stare să se miște, îl duseră în uliță.

După depărtarea lui Manea din grădină și pe când el își primea pedeapsa, cei rămași se mai sfătuiră puțin asupra întorsăturii luată de împrejurări; cu toții fură de părere că, dacă poroncile date de Basarab solului său erau, într'adevăr, acele arătate de Manea, ei nu pierduse nimic în urma celor ce s'întâmplase. In sfârșit se despărțiră, fiecare mergând la gazda sa, iar acei care locuiau la Ploscan se duseră să caute puțină odihnă.

Numai atunce merse Ploscan să vadă ce face Mitrana pe care n'o mai văzuse de când fusese dusă în casă leșinată. Fata își venise în fire dar plângea necontenit. Ploscan o desmierdă, o sărută, căută s'o mângâie, dar în zadar: ea urma să plângă fără a zice măcar un cuvânt. După un cias tatăl ei o lăsă în grija femeilor din casă și se duse și el să se odihnească.

A doua zi, după o lungă sfătuire, se hotări ca Isaia, cu Stroici și cu Mihu, să plece înapoi spre Moldova unde ființa lor era de neapărată trebuință, iar Toma Alimoș să rămâie în Bârlad, având a le trimite veste despre cele rostite și făcute de către solul lui Basarab.

Stroici, întrebând ce s'a făcut cu Pârvu, slugile nu putură să-i deie alt răspuns de cât că, dimineața, când au deschis porțile, nu l'au mai văzut în uliță: nu se știa încotro se dusese.

Mitrana era aproape în aceiași stare, ca nu ieși de loc din odaie. Ploscan, însă, nu se îngrijea din pricina ei, încredințat fiindcă jalea îi va trece în curând.

In cursul zilei mai mulți din kneji și din negus-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tori veniră la Toma Alimoș. El află de la dânșii că solul muntenesc nu se arătase nimărui și că atât Târziul cât și șoltuzul se arătau supărați și năcăjiți. Arătarea făcută de Manea în privința poroncilor date de Basarab solului, părea deci să fie adevărată. Mihu plecă chiar în acea seară cu kneazul Pogan la satul căruia, pe valea Tutovei, avea să mâie spre a putea pleca a doua zi, Miercuri de cu noapte, spre Smirodava unde zicea că are trebi grabnice. Părintele Isaia, cu Stroici și cu slugile, plecară a doua zi în tovărășia șoltuzului Marcu și-a mai multor negustori spre Tecuci unde trebuiau să petreacă noaptea.

XXXIII

Au dat Tătarii!

Era încă mult până în ziua când Mihu părăsi casa lui Pogan și apucă pe Tutova în sus. La răsăritul soarelui se afla dincolo de Bârlăzel, pe culmea care desparte acest pârâu de apele care se aruncă în Siret, între Bacău și Roman.

Aice descălecă, desprinse chingile lui Fulger, îi scoase zăbala din gură și'l lăsă să pască iarba deasă a poeniii în care se afla. El se așeză la câți va pași și rămase gânditor, cu ochii țintiți spre Miază-Noapte, spre locul în care știa că se află Poiana și așazarea kneazului Baloș. Căci icoana Ilenei rămăsese nedeslipită de dinaintea ochilor lui de când o părăsise, erau acum aproape trei luni. Se simțea cuprins de un dor nemărginit, de o nerăbdare cumplită să mai vadă încă o-dată, nu năluca ei dar chipul ei cel viu.

Nu avea nici o treabă la Smirodava, părăsise pe moșu-său și pe Stroici numai spre a avea prilej să se apropie de Ileana și, cine știe, poate s'o vadă, să'i vorbească.

Da, voia s'o vadă pentru cea de pe urmă oară, și apoi era hotărît să nu mai vie pe la Poiană, să nu se mai încerce s'o vadă căci dragostea lui era fără de nădejde. Ileana era fiica kneazului ce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

lui mai bogat, celui mai fudul din țară, de neam străvechiu și, frumoasă cum era, putea să nădăjduiască că va fi soție de Voevod.

In cât îl privea pe dânsul, știa că este un copil fără tată, crescut din mila moșului său, a Părintelui Isaia, că departe de a avea bani sau sate nu avea măcar o casă ce o putea numi a lui. Nu, el nu putea să îndrăznească a năzui până la Ileana. Era să s'încerce s'o mai vadă astăzi încă o-dată și apoi să caute s'o uite.

Și, de o dată, chipul Vidrei s'arătă dinaintea ochilor lui, desbrăcată, cu părul pe umere, cu sânul, brațele și picioarele goale, cum o lăsase în rateșul de la Ciortolom erau acuma mai bine de șase luni. Dar acuma îl apuca o silă cumplită de Vidra, de frumusețea ei, de desmierdările ei pline de patimă.

Era sătul de ele. Vidra îi îmbăta simțurile dar nu vorbea de loc inimii lui care rămânca rece și, acuma, inima vorbea nu simțurile. Și iarăși icoana dulce a Ilenei venea să gonească pe acea a Vidrei și Mihu simțea cum îi este cald la inimă.

Simțea că de acum nu-i mai era cu putință să sufere atingerea și desmierdările Vidrei. Trebuia să-i spuie că nu o mai iubește, că nu-i mai este cu putință s'o vadă. Nu putea să fugă de dânsa fără ca s'o vestească, n'ar fi fost faptă de bărbat cinstes, și Mihu fusese învățat din copilărie să se poarte cinstes cu femeile.

Fusese crescutde la vrâsta de șase până la acea de șapte-spre-zece ani, în Cetatea Albă, de Genovezul Landi care era și cavaler fără seamăn și oștean viteaz și negustor de frunte și cărturar mare.

Landi, în vreme de două-zeci de ani fusese cavalerul cel mai iubit de femei in Genova. El atinsese de tânăr cele mai înalte diregătorii ale Republicei, dar fusese silit să vie să se așeze la Cetatea Albă, unde el și fratele său aveau o însemnată casă de negoț.

In urma unei boli crude, de care fusese lovit frate-său, averea întregii familii era în joc și el trebui să se mute pe aceste locuri depărtate fără nădejde de întoarcere în mândra Genova.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In cursul unei șederi prelungite la Țarigrad, făcu cunoștință și prietenie cu călugărul Isaia, care se afla atunce în acel oraș și se pregătea să plece la Roma. Călugărul avea cu dânsul un nepot, un băiețel de șase ani. Copilul fiind frumos și deștept, îi plăcea lui Landi care nu avea copii ; ceru lui Isaia să il încredințeze ca să-l crească. Calugărul primi să il lese până la vrâsta de șapte-sprezece ani și Mihu fu dus de Landi la Cetatea Albă. Nepoții Genovezului plecase tocmai atunce la învățătură, la Genova, și Mihu era singurul copil în casa pe care o înveselea prin vioiciunea lui. Învață de la Landi aproape tot ce știa Genovezul : a ceti, a scrie, a socoti, a mânui spada și a călări, a cânta, a zice viersurile lui Ariosto dar, mai cu seamă, învață a fi bărbat cu cugetul curat, drept, viteaz, iubitor de adevăr, mândru față cu cei mari, plecat către bătrâni și blând pentru cei mici. Învață să privească femeia ca pe o ființă căreia oricare bărbat vrednic de acest nume îi datorește cinste, plecare și ocrotire, a cărei slujbă nu înjosește ci cinstește.

Și Mihu se ținuse cu sfințenie de învățăturile bătrânului său prieten. El se purtase cinstit cu femeile cu care avusese până atunce legături de dragoste. Iubea pe Ileana din tot sufletul, nu putea să se mai întoarcă la Vidra de care îi era silă ; nu știa cum s'o rupă cu dânsa.

Un nechez al calului îl trezi din gânduri. Se uită la soare, care era sus, strinse chingile lui Fulger, îi puse zâbala în gură, încălecă și plecă înainte.

Pe la amiază, când se apropia de Poiană, văzu un nour gros de fum care se ridica spre Miază Noapte și altul spre Apus. Grăbi mersul calului și ajunse în Piscul Ciolăcului care este de asupra Poienii. De aice ochii lui văzură o priveliște îngrozitoare : satul ardea, curtea lui Baloș, cu toate clădirile, ardeau.

Se răpezi cu calul la vale : în marginea de la vale a unui pâlc de pădure, la două bătăi de arc de sat, dădu peste o tabără de oameni, bărbați, femei, copii, cu vite și cu care. Mihu opri calul și întrebă :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce faceți aice? De ce arde satul?
— Au dat Tătarii! fu răspunsul.
— Când?
— Astăzi, pe la prânzul cel mic.
— Kneazul vostru?
— O scăpat, era dus la Bacău.
— Dar fiică sa?
— Au răpit-o Tătarii după ce au ucis toate slugile.

Mihu rămase ingrozit, unul din țărani urmă:

— Tătarii veneau despre Ștefănești și mergeau spre Bacău. La Sabaoani, le-o ieșit Balc înnainte a seară și i-o risipit. Parte din ei au apucat în fugă la vale, spre Siret, parte s'aŭ rupt în mai multe drâmbe. Una din ele s'o ascuns astă noapte în pădurile de sub dealul Mărului și ne-o lovit azi dimineață. Noroc că un om de ai noștri care dăduse poste ei in pădure, o venit în goana calului să ne deie de știre cu un cias innainte de sosirea lor. Am scăpat prin păduri; satul era pustiu când au venit Tătarii și i-au dat foc. Numai kneghina rămăsese cu slugile, căci vatamanul n'o vrut să creadă pe omul cu vestea și o făcut pe stăpână-sa să rămâie. Tătarii au ucis tot ce au găsit afară de kneghină pe care au luat-o cu dânșii și de un băiet care s'o furișat cum o putut și o venit la noi. Noi, când am văzut că Tătarii au plecat, ne-am apropiet de sat și am tăbărît aice în pădure. Așteptăm să se stângă focul căci tot numai avem nimica de scăpat în sat.

Tocmai atunce se văzu un om călare care venea în goană despre Apus. Când ajunse la o bătaie de arc, Poienarii tăbărîți în pădure îl recunoscură și'l strigară pe nume. Omul îi zări și veni la ei.

— Cum este la voi, la Crăiești? îl întrebară.

— Rău de tot, satul ars, o mulțime de oameni uciși. N'au robit pe nime, au culcat sub sabie tot ce le-o ieșit innainte, oameni sau vite.

Atunce numai Mihu, mai desmeticindu-se, întrebă:

— Incotro au apucat?
— Spre Bârlad, răspunse omul din Crăiești.
— Au robi mulți cu dânșii?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Numai pe fata kneazului Baloș ; am văzut-o cu ochii mei cum era legată pe un cal fără șea. Tătarii au trecut numai la o prăjină de tufișul în care scăpasem.

Fără a mai zice un cuvânt, Mihu întoarse calul și'l răpezi spre Chilii iar de acolo, trecând sub Piscul Ursului, goni spre Bârlăzel.

XXXIV

Din gura lupului

Tătarii, trecuse peste Bârlăzel și apucase pe drumul numit al Scaunelor.

Pe la asfințitul soarelui, Mihu, tot ținându-se pe urma lor, ajunsese sub Dealul Racovei. Aice se opri ca o jumătate de cias pentru a lăsa pe Fulger să mai răsufle. Când încălecă din nou, greutatea locului îl sili să meargă aproape necontenit la pas. Vreme de mai bine de două ciasuri urmă pârtea lăsată de Tătari care apucase curmeziș peste văi, îndreptându se spre obârșiile Lipovei. Mihu cunoștea aceste locuri foarte bine. Luna nu ieșise încă, dar noaptea fiind senină, urmele Tătarilor nu se puteau pierde. La un loc acele urme cârneau în dreapta, aproape drept la deal, prin codru. Aice urma fiind mai grea de urmat, Mihu, temându-se s'o piardă, se văzu silit să se oprească din când în când pentru a se încredința că nu s'a abătut de ea. După una din aceste opriri, găsind loc mai drept, pusese calul la umblet când, de o dată, auzi de trei ori strigătul cucuveicii urmat de două șuierături, cea de întâi trăgănată și cea de a doua foarte scurtă.

Pentru tovarășii Păunașului Codrilor aceasta însemna :

— Primejdie ! Stai !

Mirat, opri calul pe loc. Printre copaci, se văzură înnaintând fără sgomot spre el, două umbre, una mare și cealaltă mică.

— Buna seară, Căpitane, ziseră ei când ajun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seră lângă Mihu care recunoscu pe vechile noastre cunoştinţi, Andruşca şi Timofei.

Aducându-şi aminte de chipul în care se despărţise de ei, întâia mişcare a lui Mihu fu să caute cu dreapta mânerul paloşului, adunând tot o dată dârlogii în stânga şi înţăpenindu-se în scări spre a fi gata la ori-ce întâmplare. Dar Ruşii, văzând mişcarea şi pricepându-l, căzură în genunchi înnaintea lui şi piticul Andruşca îi zise :

— Să nu ai nici o grijă de noi, Căpitane, căci noi nu păstrăm inimă rea pentru pedeapsa cuvenită ce ne-ai dat-o astă primăvară şi ne aducem aminte numai de binele ce ne l-ai făcut altă-dată. Te-am oprit ca să nu cazi în mijlocul străjilor Tătarilor.

— Ei sunt în apropiere? întrebă Mihu.

— Străjile lor umblă la trei bătăi de arc de aice, iar grosul este tăbărit într'o poiană, ceva mai la vale, aproape de pârâul Lipovei, răspunse Andruşca.

— Aţi văzut otacul lor ?

— Am scăpat din mijlocul lui.

— Văzut-aţi robi cu dânşii?

— Am văzut numai o fată de boier, tânără şi frumoasă ca un înger. Ea se află sub un cort aşezat la o parte şi păzit de doi Tătari.

— Cum, strigă Mihu descălecând, cortul ei este la o parte ? La ce depărtare de dânsul sunt corturile Tătarilor ?

— Tătarii sunt la vre-o trei-zeci de stânjăni de cort, dar n'au întins de cât acel sub care stă fata.

— Şi ea este păzită numai de doi Tătari, văzut-aţi bine ?

— Cum să nu fi văzut bine când am stat mai bine de două ciasuri ascunşi în crengile unui stejar, lângă locul unde au întins cortul pentru fată şi aşteptând să înnopteze bine ca să putem fugi.

Mihu rămase gânditor apoi, aşezându-se jos, zise lui Andruşca :

— Spune-mi toată întâmplarea.

— De când ţi-am greşit şi ne ai gonit dintre credincioşii Dumitale, începu să povestească Rusul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ducem o viață rătăcitoare și ne câștigăm cu greu traiul. După ce am prebegit prin mai multe locuri, întâmplarea ne-o adus în Țara Bârladului unde am lucrat cu alții, până mai dăunăzi, la facerea unei iezături a kneazului din Corodu. Isprăvindu-se iezătura, ne s'o dat drumul ieri seara și noi am apucat-o îndată peste dealuri cu gândul de a merge la Smirodava. În asta seară, după asfințitul soarelui, ajunsesem într'o poiană lungă unde voiam sa mânem și începusem a stringe uscături pentru foc când auzirăm un tropot de cai. Ne-am dat indată în dosul unui stejar batrân care face parte dintr'o limbă de pădure ce desparte poiana de o bobeică lungă. Vazând ca intră în poiană mai mulți Tătari călări, ne-am grăbit să ne suim în stejarul lânga care ne aflam și să ne ascundem în crengile lui. Tatarii nu mai încetau de a curge în poiană, de toți trebuie să fie între patru și cinci sute.

Au descălecat și au deslegat de pe un cal o față care părea leșinată, au întins-o cu îngrijire pe pământ, apoi au și început să întindă la vre-o zece stânjani de la piciorul copacului în care eram, cortul unde au dus-o îndată, punând și doi oameni de pază.

Noi atunce am priceput că Tătarii au de gând să mâie în acea poiană și ne-am îngrijit foarte mult. Ei au scos șălele de pe cai și i-au dus tocmai în partea de la vale a poienii, lângă pârâu, unde ea se lărgește mult. Au aprins un singur foc pentru mărzac, la care au pus să frigă o oaie, iar acei de rând au mâncat ce au avut în trăistele lor. Apoi câți n'au fost rânduiți de strajă s'au întins pe pământ sub copaci, în marginea despre răsărit a poienii, împrejurul mărzacului. Am mai văzut cum au dus fetei mâncare și apă de băut.

După ce s'au liniștit, noi ne-am dat binișor jos din copac, cu mare grijă din pricina celor doi Tătari de la cortul fetei, căci ne aflam foarte aproape de ei. Noroc că tocmai atunce vântul sufla tare.

— In vremea cât ați stat în copac, băgat-ați samă dacă s'au schimbat păzitorii de la cort?

— Nu s'au schimbat deși am stat mai bine de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

două ciasuri. Se vede că sunt rânduiți pe toată noaptea.

— Ce lărgime are limba de pădure care desparte poiana de bobeică.

— Vre-o zece stânjăni.

— O desparte până de vale?

— Da.

— Putut-ați să înțelegeți dacă Tătarii se temeau să fie urmăriți.

— Nu cred, căci altfeliu ar fi făcut mai puțin sgomot și ar fi priponit caii.

Mihu rămase câtăva vreme în tăcere. Când se pusese pe urma Tătarilor își propusese să-i ajungă și să se încredințeze de calea ce aveau de gând s'o apuce spre a se întoarce în țara lor apoi, bizuindu-se pe repezigiunea lui Fulger, era hotărît să'i întreacă, să ridice satele bârlădene din calea lor și să ație cu dânșii calea păgânilor. Dar în urmă, întâlnirea lui cu Rușii și amănunțimile culese de la ei făcură să se nască în gândul lui hotărîrea îndrăzneață de a scăpa încă în acea noapte pe Ileana din mâna răpitorilor.

Hotărîrea era de o îndrăzneală nebună și Mihu înțelegea foarte bine greutățile ei dar, dacă întreprinderea izbutea, Ileana scăpa de primejdia unei lupte în care se putea ca ea să fie rănită sau chiar ucisă. După o scurtă chibzuială el zise Rușilor:

— Vreu să încerc să scăp fata din mâna Tătarilor chiar în astă noapte, pot oare să mă bizui pe ajutorul vostru?

Rușii încremeniți se uitară unul la altul fără a răspunde.

— Vă temeți? îi mai întrebă Mihu cu oareși-care despreț în glas.

— De, Căpitane! zise Andrușca scărpinându-se pe cap, dacă crezi că sunt sorți de izbândă.

— Eu sunt încredințat că voi izbuti. Dar pentru voi primejdia este mică, căci vă cer numai să mergeți înnaintea mea până la marginea bobeicii ca să mă înștiințați când va trece straja, și'apoi să-mi țineți pe Fulger până ce mă voi întoarce. Vă puteți ascunde cu calul în pădure și când veți auzi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

strigătul huhurezului veţi răspunde. Neieşind la loc deschis şi rămânând în desime, puţină grijă aveţi, căci în întuneric, printre copaci, cu greu vă vor putea prinde călăreţii.

Andruşca şi cu Timofei se uitară unul la altul, sfătuindu-se din ochi ; în sfârşit piticul răspunse :

— Fie pe voia Dumitale, dar şi Dumneta să ne încuviinţezi o cerere.

— Spune !

— De vom scăpa teferi cu toţii, să ne primeşti iar printre cetaşii Dumitale şi-ţi jurăm că vom fi oameni de treabă.

— Cererea este încuviinţată, răspunse Mihu.

Ruşii se închinară înnaintea lui până la pământ.

— Suntem robii Dumitale. Porunceşte ! zise Timofei care până atunce nu deschisese gura.

Mihu le mai lămuri încă odată ceia ce aştepta de la dânşii apoi, trimiţându-i înnainte, încălecă şi îi urmă la pas.

Ajunseră în curând în zarea dealului şi începură să se scoboare, tot prin codru, pe celalalt preval. De o-dată, răsună de trei ori strigătul cucuveicii, întâiaşi dată tare, a doua şi a treia oară mai încet ceia ce insemna : duşmanul este aice. Mihu se opri. După o bucată de vreme acelaşi sunet răsună din nou, de două ori încet, a treia oară tare : Ruşii îl înştiinţau că calea era slobodă.

Când Mihu îi ajunse, Andruşca zise :

— Ai noroc, chiar acuma au trecut în sus, poţi să intri în bobeică fără grijă.

După ce Mihu descălecă, ei luară calul ca să se ascundă cu dânsul în pădurea de la marginea bobeicii, din faţa pâlcului care o despărţea de poiana cea mare.

— Noroc bun, Căpitane, să-ţi ajute Dumnezeu ! şoptiră ei.

Mihu, pe brânci, începu să se scoboare de a lungul bobeicii, până ce zări lumina unui foc. Ajuns drept foc, intră, tot pe brânci, în limba de pădure, o străbătu, şi când ajunse lângă un copac gros, se ridică în picioare şi se uită spre foc.

Tăcerea cea mai adâncă domnea în otacul întreg ; în depărtare se auzea numai câte un cal

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdrr1901-1932

nechezând. La câţiva stânjăni de el văzu cortul şi la gândul că Ileana zăcea sub dânsul, inima începu, să-i bată cu putere. Ochii lui, deprinşi cu întunericul, dosebiră în curând chipurile celor doi Tătari de strajă care şedeau jos, unul de la deal şi celalalt de la vale de cort. Erau într'o nemişcare desăvârşită şi Mihu pricepu că, dacă nu dormeau, erau cel puţin aţipiţi.

Fără a mai sta pe gânduri, se întinse iar la pământ şi se îndreptă, pe brânci şi cu o nemărginită băgare de seamă, spre cort, cu junghierul în mâna dreaptă şi cu cea stângă stringând teaca paloşului ca să nu facă vuiet atingând vre-o piatră sau vre-un vreasc. Părea un şarpe uriaş şi în calea lui nu făcea nici un zgomot.

Ajunse în sfârşit la spinarea Tătarului care şedea de la deal de cort: n'avea de cât să întindă mâna pentru a'l atinge. Tătarul dormea, Mihu auzea cum îşi trăgea sufletul. Stătu o clipă nehotărît: până atunce lovise pe duşmanii săi numai în faţă, îi venea greu să deie, chiar în păgân, pe dinapoi şi tocmai când era adormit. Dar, amintindu-şi că este în joc cinstea şi viaţa Ilenei, nehotărîrea lui pieri. Răzămându-se pe mâna stângă, se ridică puţin şi vârî junghierul până la mănunchiu între umerile Tătarului care se întinse la pământ ca lovit de trăsnet, fără a scoate măcar un oftat. Dar în căderea lui paloşul se lovi de o piatră, făcând astfel o mică pocnitură.

Mihu se tupi îndată la pământ iar celalalt Tătar se sculă răpede în picioare şi, cu suliţa în mână, se îndreptă spre locul unde era tovarăşul lui. Nevăzându-l, crezu că doarme în iarbă şi se plecă ca să-l trezească dar, atunce, Mihu se ridică de odată, îi cuprinse grumazul cu amândouă mânile şi strinse cu toată puterea lui uriaşă, trăgându-l spre pământ. Tătarul se zbătu cât-va dar fără a putea scoate nici un sunet. Mihu desprinse mâna dreaptă apoi, urmând a'l stringe cu stânga, luă junghierul co'l ţinea în dinţi şi'l înfipse de mai multe ori în pieptul Tătarului.

Când se încredinţă că este mort, se târî până la cort, intră într'însul cu capul şi cu umerile, pipăi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu mânile şi dădu de braţul Ilenei. Apăsă uşor pe dânsul, zicând tot o dată încet :

—Kheghină, nu te spărie. Eu sunt, Mihu, am venit să te scăp din mâna păgânilor. Scoală, kneghină, pune-te pe brânci şi mă urmează fără a face nici un sgomot căci primejdia este mare. Răspunde, kneghină ! eşti trează ?

Teama cea mai mare a lui Mihu era acuma ca Ileana, trezită din somn, să nu se sparie şi să nu deie vre-un ţipet care ar fi trezit pe toţi Tătarii.

Dar Ileana nu dormea : se îngrozi când simţi o mână apăsând pe braţul ei, dar auzind cuvintele lui Mihu, îşi dădu îndată seamă că ajutorul ce nu'l mai nădăjduia venise.

— Sunt trează, şopti ea uşor. Te urmez.

Mihu ieşi din cort urmat de fată, amândoi pe brânci.

— Ţine-te aproape de mine, îi zise el la ureche, nu te teme, Tătarii dorm. De vom trece teferi peste limba asta de pădure suntem ca şi scăpaţi.

In :et şi ferindu-se cu îngrijire de vreascuri, străbătură pâlcul de copaci şi ajunseră în bobeică.

—Încă puţină rabdare, zise Mihu, şi nu vom mai avea nici o grijă.

In sfârşit străbătură şi bobeica : ajunşi aproape de capătul ei de la deal, Mihu cârni spre pădure. Când se aflară într'însa, se ridicară în picioare şi Ileana auzi cu mirare strigătul huhurezului ieşind din gura lui Mihu. Alt strigăt în apropiere răspunse şi Mihu, luând fata de mână, se îndreptă spre locul de unde pornise strigătul. Andruşca şi cu Timofei care aşteptau ţinând pe Fulger de frâu, de abie înnăbuşiră un strigăt de bucurie când îi văzură. Se aruncară în genunchi, luară mânile lui Mihu şi le sărutară de nenumărate ori.

— Vă mulţămesc, le zise Mihu, fără de voi, nu ştiu dacă aş fi izbutit ; nu voi uita nici o dată ajutorul ce mi l'aţi dat.

Apoi încălecând, luă pe Ileana de sub suoară, o ridică ca pe un copil şi o aşeză dinaintea lui, cuprinzându-i mijlocul cu braţul drept.

— Să ne vedem cu bine, mai zise el Ruşilor şi plecă încet la deal.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

Când ajunse la poteca care încunjura capul bobeicii și a poienii, dădu pinteni lui Fulger care se răpezi înnainte dar, în acea clipă, se auzi un tropot de copite și luna sculându-se, îi arătă în urma lui mai mulți Tătari care veneau spre dânsul înfugă: ei îl zăriseră; dădură niște țipete sălbatece și vro două săgeți zburară deasupra capetelor lor.

Mihu înfipse pintenii în pântecele calului care se răpezi urmat de Tătari, dar fuga printre copacii și trunchii căzuți era din cale afară anevoioasă. Tot odată, de la otac, se auziră urlete îngrozitoare, semn că Tătarii deșteptați de țipetele străjii, descoperise fuga roabei lor și se pregăteau să se pue pe urma fugarilor.

Norocul acestora fu că dădură în curând de un drum bătut pe care Mihu putu să întindă pe Fulger la fugă. Dar fiind obosit de lunga cale făcută în ajun, se mai resimțea și de îndoita sarcină purtată de el, astfeliu că depărtarea între el și păgâni era mică; din când în când Mihu auzea vâjiitul unei săgeți. In curând înțelese, după tropotul cailor, că numărul celor ce'l goneau crescuse. Ajuns în sfârșit pe opicina Dealului Scaunelor, apucă în spre stânga și aice locul fiind neted și cu un suiș foarte ușor, izbuti să mărească depărtarea între el și Tătari.

Fulger păstră aceiași iuțeală mai bine de un cias, tropotul păgânilor se auzea numai în depărtare; cu vremea însă mersul calului se domoli în chip simțitor, începu să potihnească. Mihu îl oprila piciorul unui suiș răpede, acoperit cu un aluniș des.

Ileana care în tot timpul rămăsese nemișcată, strinsă la pieptul tânărului de brațul său puternic, înțelese că calul nu mai poate de oboseală și întrebă:

— Nu mai este nici o nădejde de scăpare?

— Dacă putem ajunge înnaintea păgânilor în vârful acestui suiș suntem scăpați dacă nu...

— Imi poți da un cuțit? întrebă ea, nu vreu să cad vie în mânile lor.

Fără a răspunde, Mihu scoase jun[illegible]erul de la brâu și îl puse în mână.

— Iți mulțămesc, zise ea, uitându-se în ochii lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu un surâs, mi-ai dat un prieten care nădăjduiesc că îmi va fi credincios.

Strigăte de fiară, izbucnind atunce în urma lor, le arătară că Tătarii se apropiau şi'i zărise. Pintenii lui Mihu dispărură până la călcâie în deşerturile lui Fulger care, după această clipă de odihnă, zbură la deal. Dar acest foc nu ţinu mult, suişul era foarte anevoios, numai cu greu ajunseră în vârful lui. Se aflau acuma pe un feliu de tapşan îngust, drumul era săpat în piatră şi se îngustea, strins de amândouă părţile, între nişte pereţi de piatră, năsipoasă, nalţi de un stat de om şi apoi se scobora iar la vale, aproape drept.

Mihu sări de pe cal, depunând tot odată pe Ileana la pământ, puse mâna în brâu, scoase răpede o piatră, un amnar şi o bucată de iască. Iasca se aprinsese la cea de întâi scăpărătură şi Mihu, luând-o între doue degete cu stânga, puse dreapta încet pe capul lui Fulger; calul nu se mişcă. Apoi după ce suflă pe iască, i-o vâri răpede în fundul nării. Calul, simţind arsura, sări odată în sus apoi, nebun se răpezi înnainte pe scoboriş.

—Urmează-mă, strigă Mihu Ilenei şi, apropiindu-se de păretele de piatră din dreapta, dădu în lături nişte curpeni de mure care-l acopereau.

Apoi, pipăind întâiu cu mânile faţa stâncii, apasă uşor cu dreapta şi cu călcâiul şi, de odată, păretele se deschise, lăsând o deschizătură prin care putea trece un om cu capul plecat. Tropotul Tătarilor se auzea acuma în aluniş, aproape de tot. Mihu luă pe Ileana de mijloc, o împinse înnaintea lui, întră şi el după ea, apoi uşa se închise fără zgomot, cum se deschisese.

Era vreme: de abie închisese uşa şi se auziră copitele cailor răsunând pe piatră, dar Tătarii trecură înnainte fără a se opri.

— Suntem scăpaţi, zise Mihu.

— Dar dacă se vor întoarce şi ne vor urmări? zise Ileana.

— Mai întâiu, că cu greu ar putea să ne urmărească şi apoi chiar de ar şti că suntem aice, n'ar putea pătrunde la noi de cât după multe zile de muncă grea, cu unelte ce ar trebui să le aducă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de departe, răspunse Mihu scăpărând din nou și aprinzând o opaiță pe care o luă de la părete.

La lumina ei, Ileana se văzu într'un fel de șăliță, lată de două palme și lungă cel mult de cinci, a cărei păreți păreau ciopliți în piatră iar de desupt podeala era de lemn. Mihu trecu înaintea ei, se opri în fața părețelui, apăsă cu mânile și cu piciorul în acelaș chip în care apăsase în părețelo de afară și îndată se deschise o nouă ușă.

Până acuma, zise el, am fost în tindă, acuma intrăm în casă și înaintă făcându-i semn să'l urmeze.

După ce Ileana intră, Mihu, împinse după dânsul ușa care se închise fără a face cel mai mic sgomot apoi, întinzând opăița spre părete, de o dată se făcu apoi o lumină vie, provenind de la o făclie mare, făcută din crengi de mesteacăn unse cu pacura ce o aprinsese cu opaița.

XXXV

Peștera

Ileana văzu că se află într'o peșteră mare care mergea îngustându-se și scoborându-se în pământ dinaintea lor.

— Aice, zise Mihu, ești mai teafără decât într'o cetate. Această peșteră o adăpostit în multe rânduri, altă dată, sute de creștini retrași într'însa pentru a scăpa de năvălirile păgânilor și dușmanii nici o-dată n'au putut să pășască peste pragul ei.

Apoi, băgând de seamă că fata, care fusese răpită fără de manta, era cuprinsă de frig și tremura, zise:

— Ți-i frig și trebuie să fie ostenită. După ce te vei odihni ne vom pune pe drum și nădăjduiesc să te pot duce teafără acasă.

Ileana de abie se ținea pe picioare în urma ostenelei și a groazelor îndurate în ziua și în noaptea trecută. Ea urmă pe Mihu spre fundul peșterei care, precum am zis, mergea tot îngustându-se. Mihu se opri înnaintea unei deschizături la stânga:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a cărei intrare era închisă prin o rogojină. Ajuns aice, el zise, dând opaiţa în mâna fetei :

— In dosul acestei rogojini vei găsi un pat care cred că nuţi-va părea prea vârtos şi cergi calde pentru a te învali. Somn uşor! Apoi se depărtă întorcându-se înnapoi, spre intrare!

Ileana dădu rogojina în lături, văzu că din dosul ei, pe piei de lup, era întinsă o saltea mare şi groasă, acoperită cu mai multe cergi de lână roşie pe care erau aşezate perine de deosebite mărimi. Fără a se mai desbrăca, ea se întinse pe saltea şi se acoperi cu o cergă. Se simţea amorţită. Icoanele împrejurărilor prin care trecuse îi veneau în minte, dar încurcate, şterse şi fără şir : se părea că ele se ciocneau în capul ei. Singur chipul lui Mihu îi rămânau dinaintea ochilor, statornic viu şi strălucitor. Invinsă de trudă, ea adormi în curând, dar chipul voinicului nu se depărtă de dânsa căci urmă să 'l vadă în vis.

Când, după un somn adânc şi lung, Ileana se trezi, cu greu îşi putu da seamă de locul în care se afla. De o dată, şirul împrejurărilor cumplite prin care trecuse în câteva ciasuri, se înfăţoşă înnaintea minţii ei şi-i pricinui un fior de groază, care se schimbă răpede într'un fior de fericire când îşi aminti că datorea scăparea ei lui Mihu şi că Mihu era lângă dânsa. Şi îşi amintea cu bucurie că chiar în clipa în care se văzuse în puterea Tătarilor, tot chipul lui Mihu se arătase dinaintea ochilor ei şi că o presimţire tainică şi ne tălmăcită dăduse naştere în inima ei nădejdii că Mihu o va scăpa. Această nădejde nu o părăsise nici o clipală şi când ea, sub cortul sub care era închisă de Tătari, simţise o mână atingând-o, ştia că este mâna lui Mihu chiar înnainte de a fi auzit glasul lui. Credinţa ce o avea într'însul nu fusese înşelată : pentru a doua oară el îi apărea în ciasul primejdiii ca un arhanghel mântuitor. Putea oare Mihu să fie o fiinţă omenească? Care bărbat pe lume putea să i-se asemene în vitejie, în putere, în frumuseţă? Şi câtă blândeţă să unea la dânsul cu vitejia şi cu puterea! Şi această fericire o făcea să uite spaima prin care trecuse şi primejdia grozavă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care scăpase. Mai mult chiar: își aducea aminte de nespusa dulceață a simțirii de care se văzuse cuprinsă când brațul puternic al lui Mihu o stringea la piept; în fuga lor ar fi fost în stare să dorească a trece încă o dată prin aceiași spaimă, să mai înfrunte aceiași primejdie. Ileana, acea copilă iubitoare, uita acuma casa părintească și durerea grozavă de care trebuia să fie cuprins bătrânul kneaz pentru a simți numai o fericire fără margini că se afla lângă Mihu, sub paza și ocrotirea lui. Până a doua zi n'avea să se depărteze de el, putându-și însfârșit sătura ochii privindu-l și desmierda urechile auzindu-l.

Acuma era negreșit treaz de mult, o aștepta poate, și la acest gând Ileana tresări din pat. Când aruncă ochii asupra hainelor, le văzu rupte, stricate de ploaie, pline de colb și de noroiu, își simți părul despletit și nepieptănat iar mânile ei, obicinuit atât de albe și îngrijite, erau negre de murdărie. Cum era ea să se arate lui Mihu în asemine stare?

Se încercă să scoată noroiul de pe haine, începu să le scuture, dar cu ce era să le dreagă, cu ce era să se pieptene, cu ce să-și prindă părul bogat când acele toate îi căzuse?

De o dată inima-i tresări căci auzi pasul lui Mihu în dosul rogojinei.

— Buna ziua, kneghină, zise el cu un glas vesel. Auzindu-te mișcând am priceput că te-ai sculat. Odihnitu-te-ai bine?

Cu greu găsi puterea să răspundă:

— Foarte bine, îți mulțămesc.

— M'am gândit, urmă el, că hainele de pe Dumneta trebuie să fie rupte și feștelite, și apoi pentru călătoria ce avem s'o facem ele nu ar fi potrivite. Trebuie să le lepezi și să îmbraci altele, țărănești. Un om de ai mei care trăiește la o prisacă, nu departe de aice, are o fată cam de făptura Dumitale. El o pregătit din vreme zestrea fetei și temându-se s'o ție la prisacă o adus-o aice, într'o ladă. Nu-i va fi cu supărare de vei lua o parte din acele lucruri, căci cu despăgubirea ce-i vei da-o, va putea să faca altele și mai frumoase și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai multe. Am dus lada deschisă la un șipot ce se află în fundul acestei peșteri. Il vei nemeri dacă vei apuca la stânga și vei merge drept înnainte. Vei găsi aice o lumânare pentru a aprinde niște facle ce sunt puse la părete, deasupra șipotului. Eu te aștept cu masa și, zicând aceste cuvinte, Mihu se depărtă răpede.

Indată ce nu mai auzi pașii lui, Ileana dădu rogojina în lături, luă în mână lumânarea lăsată de Mihu și se scoborî în chioarca lată de un stânjăn care ducea în fundul peșterii.

De abie făcuse zece pași când auzi în dreapta zgomotul ușor făcut de șipot și când îndreptă lumina în acea parte, văzu o înfundătură destul de mare, boltită de mână de om, având chipul unei jumătăți de cerc, în mijlocul căreia curgea printr'un uluc, din părete și cădea într'o troacă de piatră, un izvor de apă stravezie. Iar de asupra sipotului se vedeau, înfipte în boltă, două facle mari de coajă de mesteacăn, unse cu pacură. Când le aprinse, toată fundătura fu luminată. Pe o poliță săpată în boltă, văzu o oglindă de oțel și mai mulți piepteni de tisă și de os, iar la picioarele ei un sipet deschis.

Sipetul era plin de ștergare, de cameși de pânză de in și de cânepă, unele cusute, altele fără cusuturi, fuste, fote bonde și tulpane.

După ce se spălă și se pieptănă, Ileana alese o cămeșă de in fără cusuturi, o fotă albastră cu dungi albe, o bătă albastră, o bondă ușoară de aceiași coloare și un tulpan roș. Ar fi vrut să schimbe și papucii roși ce-i purta, a cărei talpă subțire nu era potrivită pentru drum, dar în sipet se găseau numai două părechi de cisme, mult prea mari pentru picioarele ei.

Indată ce fu gata se îndreptă spre intrarea peșterii u de găsi pe Mihu care o aștepta lângă o măsuță rătundă acoperită cu un șervet alb pe care se vedeau osebite merinde.

Fata kneazului Baloș în port de țărancă un era mai puțin frumoasă decât când purta hainele scumpe potrivite cu nașterea și cu averea ei. Ochii lui Mihu, setoși de dânsa, se luminară când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dădură de ea. El luă de la părete una din cele două facle care ardeau, o apropie de Ileana, o privi lung, cu lăcomie, și zise:

— Ai pus haine de țărancă tot kneghină ai rămas

—Kneghină sau țărancă, răspunse Ileana uitându-se la rândul ei la dânsul și văzând că își schimbase hainele acum ca un țăran de rând, cu cămeșă de cânepă, itari de lână, și opinci, nu sunt vrednică să-ți mulțămesc pentru mărinimia cu care ai venit în ajutorul meŭ, vârându-te singur în mijlocul mai multor sute de vrăjmași spre a mi scăpa cinstea și viitorul?

—Kneghină, răspunse Mihu, am dormit și am mâncat în casa părintelui Dumitale, el este prietenul acelui ce m'o crescut, el este un boier vestit prin vrednicia lui și un stâlp adevărat și neclătit al pricinei pentru care luptăm cu toții. Era de datoria mea să alerg în ajutorul fetei lui, nu mi-am făcut decât datoria. Dar, adaose el schimbând vorba, masa te așteaptă. Ea nu este acea la care ești obicinuită, dar te rog să-i faci cinste caci drumul nostru fiind lung și greu, trebue să aduni putere înainte de a'l începe.

Ileana, uitându-se la masă, văzu lângă ea un singur scăuieș.

—Dar Dumneta n'ai să mănânci cu mine? întrebă ea cu mâhnire in glas.

—Dacă mi faci cinstea să ma primești la masa Dumitale, primesc această cinste cu fericire, răspunse Mihu și luând dintr'un colț un al doilea scăuieș, îl apropie de masa unde amândoi luară loc.

Prânzul era alcatuit din brânză de burduf, brânza de coșciug, mușchiu de porc afumat și bujeniță de cerb, iar în mijlocul mesei era un ulcior cu vin vechiu de Nicorești. Ileana mâncă din toate cu pofta tinereții, ascuțită încă prin faptul că de mai bine de două zeci și patru de ciasuri nu pusese nimica în gură și, mai ales, prin fericirea de a se găsi singură, față în față cu Mihu.

Stând alăturea cu Ileana la masă, Mihu îi făcea o mulțime de mici slujbe la care nu fusese deprinsă de boierii ce veneau în casa părintelui său, crescuți departe de obiceiurile cavalerești ale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apusului și pentru care femeia nu era de cât o unealtă de plăcere sau o slugă. Aceste mici îngrijiri ale lui Mihu, până atunce necunoscute Ilenei, aveau pentru ea, pe lângă farmecul noutății și acel cu mult mai mare de a veni de la dânsul, mărind astfeliu în ochii ei dulceața lor. Iar el, stăpânit de fericirea de a se găsi lângă dânsa, de a o privi, de a o auzi, de a ghici micile ei dorinți, ar fi voit s'o slujască în genunchi, și uita foamea cu care se pusese la masă. Trebui ca ea, mirată de cumpătarea lui, să'l îndemne pentru ca, din când în când, să imbuce câte ceva.

După ce isprăviră prânzul și merseră de-și spălară mânile la șipot, Ileana îl rugă ca înnainte de plecare să'i arăte toată peștera și Mihu îi împlini cererea cu bucurie, primblând-o prin toate unghiurile ei. Intâi o duse la ușa prin care intrase, o deschise și'i arătă din nou sălița care ducea la ușa de din afară.

—Aceste uși, zise el, nu sunt de cât bucăți din stâncă, rupte dintr'însa fără a fi cioplite și păstrând pe muchiile lor toate colțurile pricinuite prin ruperea din stâncă. Pentru a nu se cunoaște că este aice o ușă, s'au făcut, în păretele de din afară a stâncii, o mulțime de crăpături cu totul asemânate acelor pricinuite prin desprinderea acestei bucăți de piatră este de patru palme. Precum vezi la mărginile feței despre peșteră, sunt două-sprezece zăvoare, late de câte trei degete și aceste zăvoare, când se închid, intră de șase degete în stânca care încunjură ușa astfeliu că izbind într'însa chiar cu cea mai mare putere, ea nu se poate mișca câtuși de puțin.

Vezi în mijloc acest capac de fer ; sub dânsul se află broasca. Această broască a fost făurită acum trei ani, de un meșter vestit, din Țarigrad, fugit aice de teama unei morți de om ce o făptuise din răsbunare. Eu i-am făcut bine iar el, vroind să mi'l răsplătească și întrebându-mă ce ar putea să facă pentru mine, i-am cerut să mi făurească o broască pentru această peșteră. Coarda acestei broaște se îndoaie și zăvoarele se deschid numai când apeși pe șapte piroane, a căror capete stră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nrr1901-1932

bat aproape toată lărgimea uşii şi se opresc la două degete de faţa ei de din afară, iar degetele le ating prin nişte borte ce se văd în acea faţă. Dar nu sunt numai şapte borte, ci peste două-zeci numai în uşă, pe lângă că tot păretele de stâncă pe din afară este plin cu sute de asemene borte, aşa că dacă nu ştii care anume sunt bortele ce trebuie să le atingi, chiar de ai şti că este aice o uşă, poţi să te încerci ani întregi s'o deschizi şi tot nu vei izbuti. Şi acele borte, pe care trebuie să apeşi sunt puse la astfeliu de depărtare între ele încât trebuie să apeşi cu amândouă mânile şi pe toate bortele odată pentru ca uşa să se deschidă. A doua uşă este tocmai ca cea dintâi, tot atât de puternică, broasca ei nu se deosebeşte de broasca celeilalte, numai bortele în care trebuie să vâri degetele pentru a o deschide sunt aşezate în alt chip. Ar trebui, spre a pătrude în peşteră ca duşmanii să bată zile întregi cu capră puternică, întâi într'o uşă şi pe urmă în cealaltă, iar când ar intra înăuntru ar vedea că munca lor o fost zadarnică.

— Cum zadarnică ? întrebă Ileana.

— Da, zadarnică căci cei închişi în peşteră ar fi fugit de mult.

— Dar pe unde ?

— Pe lângă această intrare mai sunt încă două, închise în acelaş feliu : ele dau în nişte râpi sălbatăce în mijlocul codrului: printr'una din ele avem să ieşim.

Apoi Mihu o purtă prin toată peştera arătându-i mai multe înfundături şi tainiţi în care se ţineau arme, merinde, haine şi unelte.

— Şi de când îţi este cunoscută fiinţa acestei peşteri, întrebă Ileana.

— Precum ţi-am spus-o, peştera o slujit, în vremile de demult, ca adăpost pentru locuitorii acestor părţi în potriva năvălirilor păgâne. Dar, de la o vreme încoace, deşi se spunea de bătrâni că au auzit de la părinţii lor că este o asemine peşteră în codrii Bârladului, totuşi nime nu ştia unde anume se află. Prisacarul despre care ţi-am vorbit o descoperit din întâmplare una din gurile ei de devale, singurele în fiinţă atunce şi fiind un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

om al meu, mi-o vorbit de dânsa. Am venit cu el aice şi cercetând toată peştera, mi-am dat samă că îmi va putea fi de trebuinţă. Am închis gurile de devale, tot cu uşi de piatră şi am pus de s'o săpat intrarea ce ai văzut-o.

— Nu te temi ca oamenii care au lucrat aice să arăte altora locul unde se află peştera.

— Nu, răspunse Mihu zâmbind, cei patru cioplitori de piatră care au făcut deschiderea din deal au fost aduşi tocmai din Kiov. De la Smirodava până aice au venit noaptea, cu ochii legaţi şi după ce şi-au isprăvit lucrarea, tot astfeliu i-am trimes înapoi sub paza unor credincioşi, neîngăduindu-i să vorbească cu nime în trecerea lor prin ţară, atât la dus cât şi la întors. Iar fierarul ţarigrădean care o făcut broaştele este un om de toată încrederea şi n'am nici o grijă de el

Zicând aceste cuvinte, se duse spre un colţ al peşterei de unde se întoarse în curând cu două mantale, una de suman prost şi alta de aba uşoară pentru Ileana. După ce umplu o traistă cu merinde, puse în spinare traista, o tolbă cu săgeţi şi un arc, luă mantalele pe umăr, vârî o secure în brâu, luă un băţ în mâna stângă apoi, dând altul Ilenei, stinse faclele şi ţinând o opaiţă în mâna dreaptă, începu să se scoboare în fundul peşterei urmat de fată.

Chioarca se făcea din ce în ce mai îngustă, la un loc Mihu se opri şi arătă Ilenei cum se despărţea acolo în doi craci, unul spre dreapta şi celalalt spre stânga. Apucară cracul spre stânga care mai departe devenea atât de îngust în cât fură siliţi să meargă vre-o câţi-va stânjăni în genunchi. Mai departe însă, se lărgea din ce în ce şi, după un mers de un şfert de cias, ajunseră în capăt, unde se aflară într'o peşteră aproape tot atât de mare ca cea din deal.

Fără a se opri, Mihu păşi spre un colţ în care se vedea acoperişul de fer al unei broaşte, apăsă pe dânsa şi îndată păretele se deschise. Intrară într'o şăliţă; Mihu apăsă din nou în părete, iar se deschise o uşă şi amândoi fură orbiţi de lumina zilei care pătrunse în peşteră. Mihu făcu semn

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ilenei să iasă şi, urmând-o, trase uşa care se închise fără sgomot.

Se aflau într'o râpă selbatecă şi adâncă, plină de copaci căzuţi, cu malurile drepte şi înălte.

— Ciasurile sunt aproape de toacă, zise Mihu după ce se uită la soare, trebuie să mergem răpede pentru a ajunge la locul popasului de noapte. Dar, adaose el, zărind papucii subţiri de iuft roşu purtaţi de Ileana, cu asemene încălţăminte porneşti la drum prin codri ? N'ai găsit în ladă cisme mai trainice ?

— Ba da, am găsit ciobute, dar îmi erau prea mari, răspunse Ileana.

— Mă tem că papucii au să fie rupţi înainte de noapte, zise Mihu. De ar ţine numai până la popas, bine ar fi, căci n'am pierde vreme pe drum, iar acolo mă însărcinez eu să-ţi dau altă încălţăminte de toată nădejdea.

Incepu a sui dealul cu un pas uşor şi sigur, urmat de aproape de Ileana, sprintenă de firea ei şi odihnită prin somnul îndelungat de care avusese parte în peşteră.

Toată calea lor nu era decât un şir neîntrerupt de dealuri şi de văi. Pe la asfinţitul soarelui făcură un mic popas şi Mihu se încredinţă că papucii Ilenei erau rupţi în mai multe locuri iar tălpile de abie se mai ţineau de căpute. Pentru a le pune în stare să mai ţie până la locul unde erau sa măie, le legă cu nişte gânji, dar mersul fetei deveni din ce în ce mai greu, pe lângă trudă să mai adăogea şi durerea pricinuită de atingerea vreascurilor şi a pietrelor de pe jos. Pentru a o face să uite oboseala, Mihu îi vorbea despre feliuri de lucruri, întreţinând'o mai ales despre obiceiurile cavaleriei din apus şi povestindu-i cum petreceau cavalerii şi damele în acele ţări, lucruri ce el le auzise din gura lui Landi.

Mihu îi propusese de mai multe ori s'o ieie în braţe dar Ileana îl tot încredinţase că este în stare să mai meargă, însă pasul ei se făcea tot mai încet şi opririle lor din ce în ce mai dese. Noaptea căzuse cu totul când, în sfârşit, ajunseră în vârful unei culmi sub care era o ruptură adâncă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sub această râpă, zise Mihu, este locul unde avem să petrecem noaptea: dar scoborișul, mai ales noaptea, este nu numai greu dar și primejdios. Mă tem că obosită cum ești și cu picioarele stâlcite să luneci de pe cărare și te rog să mi dai voie să te ieu în brațe până de vale și fără a mai aștepta un răspuns o ridică de la pământ ca pe un copil și, ținând-o pe brațe, pășì cu hotărîre dar tot o dată cu băgare de seamă pe cărarea îngustă ce se scobora șerpuind prin mijlocul rupturii.

Ajuns în vale, o puse cu îngrijire pe pământ.

—Am dat la spate partea cea mai grea a drumului nostru, zise el voios, de aice înnainte avem de suit numai un deal, mare dar trăgănat și apoi mergem tot la vale, până în Giosăni.

Ileana era atât de ostenită în cât de abia se putea mișca, tot trupul o durea și picioarele, mai ales o usturau rău. Ie vremea scoborișului gânjurile, se desfăcuse și papucii căzuse talpa într'o parte și, căputele în alta, așa că acuma era cu totul desculță.

XXXVI

Opincile de coajă de mesteacan

Mihu strinsese răpede lemne uscate și, făcând din ele o stivă înaltă, aprinsese focul. La lumina lui, Ileana văzu că să află lângă un șipot din care isvorea un mic părăuț. Fără a se scula își puse picioarele stâlcite în apa limpede și rece a părăuțului și, în curând, fu mântuită de usturimea și de focul dintr'însele.

Mihu scoase din traistă mâncărea, o așeză lângă Ileana se puse și el în fața ei și amândoi făcură cinste merindelor și vinului.

După isprăvirea cinei, Mihu mai puse lemne pe foc apoi, de odată, se făcu nevăzut. Ileana începea să fie îngrijată de lipsa lui, când îl văzu că s'întoarce aducând în brațe o legătură de coajă de mesteacăn.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vrei să faci făclii ? întrebă ea.

— Nu, răspunse el, vreu sa'ţi fac o păreche de opinci.

— Opinci de coajă ! Dar oare putea-voi merge cu ele.

— Foarte bine, răspunse Mihu, să vezi ce îndemânatece şi moi sunt ele. Ţăranii ruşi le poartă şi iarna şi vara. Am învăţat a le face când slujeam în oştile leşeşti şi mi au prins chiar bine într'o iarnă. Urmăream nişte lotri prin munţi, când mi s'au rupt ciubotele şi nu ştiu cum aş fi dus-o de n'ar fi păţit ca şi mine un slujitor rus dar într'un cias el şi-o făcut o păreche de opinci de coajă de mesteacăn şi eu văzind că par a fi bune, l'am rugat să'mi faca şi mie o păreche şi după ce le-am pus le-am găsit atât de îndemânatece în cât i-am plătit de m'o învăţat să le fac şi eu. Să vezi, îndată sunt gata.

Şi, punându-se jos, Mihu începu să ţese o împletitură deasă, în patru muchii.

Noaptea era întunecoasă, din fundătura în care se găseau, puteau zări numai vr'o câteva stele. De jur împrejur domnea o tăcere adâncă întreruptă numai de şoptetul lin al apei care cădea din ulucul şipotului, iar în faţa lor se vedea un plop urieş a cărui frunzet des, argintit ziua, era acum aurit prin bataia luminii focului asupra lui; De o bucată de vreme tinerii amândoi amuţise. el lucra la opinci iar ea privea la dânsul.

Când văzu încălţămintele isprăvite, Mihai zise Ilenei :

— Opincile sunt gata, să le potrivim acuma pe picior şi, apropiindu-se de dânsa, îngenunchiă înaintea ei.

Fata în nevinovăţia ei, întinse fără sfială lui, Mihu piciorul drept şi Mihu îl luă în mână. Dar când el simţi în mâna lui acest picior mic, îngust, cu pielea albă ca spuma laptelui, sub care se vedea reţeaua vinelor albastre, cu talpa fragedă şi rumenă, cu degetele gingaşe, juvaer viu săpat de meşterul cel mare, ispita fu prea puternică: se plecă şi lipi pe dânsul buzele lui, într'o sărutare fierbinte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un fior străbătu trupul întreg al fetei; ea sări în picioare, spăimântată ca de o muşcare, tulburată de această întâie atingere asupra trupului ei fecioresc, apoi rămase nemişcată, cu braţele întinse, ca în apărare, cu ochii plini de groază.

Mihu care îşi dobândise iar îndată sângele rece, rămase în genunchi, ruşinat de fapta lui necugetată şi mâhnit la vederea spaimei şi a durerii întipărită pe faţe Ilenei.

— Iartămă, kneghină, zise el cu glasul tulburat, iartămă; nu m'am putut stăpâni şi am descoperit taina ce trebuia să rămâie pe veci ascunsă în inima mea. Iartă-mă, kneghină, dacă pentru o clipă ţi-am atins piciorul cu buzele, când nu sunt măcar vrednic să sărut locul pe unde ai călcat. Dar nu-mi retrage încrederea Dumitale, nu te feri de mine ca de un duşman, căci supărarea şi spaima ce ţi le văd scrise pe faţă sunt o pedeapsă care, deşi dreaptă, este prea grozavă şi prea dureroasă pentru inima mea. Iartă mă, kneghină, căci n'am fost impins la fapta mea necugetată de vr'o patimă ruşinoasă şi de care ai avea să te fereşti.

Sunt acum silit să vorbesc, urmă el cu mai multă căldură, căci nu pot să te las să crezi că Mihu este un nevrednic, în stare să te pângărească măcar cu gândul. Te iubesc, kneghină, cu toată puterea inimii mele, dar cu o iubire fără nădejde şi curată. Eşti stăpână pe inima şi pe mintea mea. ele zi şi noapte sunt pline de Dumneta. Fiinţa Dumitale este pentru ochii mei lumina soarelui, ea este pentru inima mea roua care dă viaţă floarei uscată de arşiţa lui Cuptor. De când sunt pe lume n'am gustat fericire mai mare decât acea de care am parte de aseară, când întâmplarea ţi-o legat vremelnic soarta de mine. De atunce mi s'o tot părut că porţile raiului sunt deschise pentru mine, şi ochii mei nu se satură privind la Dumneta. Dar nici o dată, nici măcar prin gând, eu cutezătorul, a cărui chiemare pe lume este să cutez orice, eu îndrăzneţul pentru care toate au fost cu putinţă, n'am năzuit să nădăjduiesc că, o dată, ai putea să fii pentru mine altceva decât o icoană a tot ce este mai frumos şi mai ales in lume, căci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

am măsurat prăpastia ce ne desparte pe amândoi; știu cât de departe ești de mine prin naștere, prin stare, prin creștere, prin nume. Eu sunt un fărtat ce mila unui călugăr l'o cules de pe drumuri; soarta o făcut din mine un haiduc în primejdie de a-și găsi, în orice cias, sfârșitul prin streang sau pe roată! Haiduc numai cu numele, căci nici o dată brațul meu n'o vărsat sânge nevinovat și, adesea, al meu o curs în apărarea nevinovăției. Haiduc cu numele, căci am luat numai de la bogații nedrepți și nu este sărac căruia să nu-i fi dat. Da, haiduc cu numele, pe când în adevăr sunt numai un oștean ce se luptă pentru desrobirea neamului său. Știu că la iubirea Dumitale nu pot să mă gândesc deși, kneghină, numai pentru a auzi acest cuvânt din gura Dumitale, n'ar fi pentru mine sarcină prea grea de îndeplinit.

Pentru aceste cuvinte m'aș simți în stare să-ți cuceresc, eu singur, o țară după ce voi dezrobi pe a mea, și să te așez crăiasă pe scaunul acelei țări cucerite. Ți-aș aduce roabe, ca să te slujască, fete de crai și de împărați și ți-aș pune la picioare comorile lumii întregi. Și după ce ți-ar cădea de pe buze cuvintele dorite, să fiu supus la caznele cele mai grozave, ce călăul cel mai iscusit ar fi în stare să le iscodească, lasă de mi-ar scoate măcar un singur țipet de durere, lasă de ar pieri surâsul de pe buzele mele. Fericirea de a fi auzit că mă iubești nu m'ar ingădui să simt durerea și aș muri fără a avea cunoștință de chinurile mele. Dar eu îți cer numai un cuvânt de iertare; te rog, spune'l, kneghină, fă-mi parte de ori-ce cazną afară de acea a mâhnirii Dumitale.

Ileana își venise în fire, brațele le lăsase în jos, spaima de care fusese cuprinsă pierise pentru a face, cu încetul, loc în inima ei, unei simțiri de nemărginită fericire la auzul cuvintelor de iubire pătimașă ce le rostea Mihu.

O iubea! El, acel voinic care de două ori, când cinstea și viitorul ei erau în primejdie, îi apăruse pentru a o mântui. Acel viteaz vestit despre a cărui fapte strălucite o lume întreagă vorbea, o iubea pe dânsa! Ea era stăpână pe inima și pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mintea lui și el nu cuteza să nădăjduiască iubirea ei. El, care o scăpase de robie și de necinste prin o minune de îndrăzneală și de agerime! El un haiduc. El apărătorul întregii sârâcimi a țării și apărătorul tuturor celor mici și slabi! Și el o iubise de la întâia lor întâlnire.

Mihu care aștepta răspunsul ei, tot în genunchi, mai zise odată cu glasul rugător:

— Iartămă, kneghină.

Atunce Ileana făcu un pas spre el și punându-i, încet mâna pe umăr, îi zise cu glasul ei duios:

— Scoală.

Dar Mihu răspunse:

— Nu mă voi scula până ce nu mă vei ier a.

— Scoală, zise fata și în glasul ei era o rugămînte.

Mihu se sculă în picioare

— Mă ierți? mai întrebă el.

— Dar oare, zise ea după o scurtă tăcere, cuvintele ieșindu-i cu greu din gură și fiind rostite cu un tremur, cum poate să încapă de la mine vorba de iertare către acel ce, de două ori cu primejdia zilelor lui, mi-o scăpat cinstea și viața? Către omul cel mai viteaz, cel mai mărimimos din lume, către acel...

Glasul i se opri dar, de odată, împinsă de o putere necunoscută, adăogi cu patimă:

— Către acel ce îmi este mai drag decât orice pe lume.

De abie scăpase aceste cuvinte din gură și își ascunse fața cu mânile, spărietă și rușinată de mărturisirea făcută.

— O Doamne! strigă Mihu, căzând în genuchi înaintea ei, îți mulțămesc, mi-ai dat ceiace n'aș fi îndraznit să visez! mi-ai hărăzit iubirea Ilenei! Te rog, mai spune-mi odată acele cuvinte ca sa fiu încredințat ca nu visez că nu sunt prada unei vrăji, că am auzit bine că mă iubești.

In glasul lui era o rugăminte fierbinte unita cu o patimă puternică, care învinse rușinea de simțirea ce pusese stăpânire pe Ileana. Luă mânile de la față și răspunse cu hotărîre:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, te iubesc! și de astă-dată mărturisirea îi păru dulce.

Mihu luă mânile ei în mânile lui și le acoperi cu sărutări. Ileana nu se mai împotrivea dar văzând că rămâne în genunchi, s'încercă cu slabele ei puteri să'l ridice, zicându-i :

— Scoală, nu se cade ca mântuitorul să steie în genunchi dinaintea mântuitului scoală, te rog.

— Mântuitorul ești Dumneta, zise Mihu sculându-se, căci iubirea unui înger nu poate să fie decât mântuitoare. Și ce aș putea face eu oare ca să mă arăt vrednic de această iubire?

— O dragul meu, zise Ileana făcând un pas spre el și punând mâna dreaptă pe umărul stâng a lui Mihu, bun, viteaz, mărinimos cum ești, care este oare iubirea vrednică de Dumneta? Oarecare împărătească n'ar fi fericită s'o îngădui să te iubească și să știe că în această inimă este un loc ales pentru dânsa. Și fata răzămă capul pe pieptul lui Mihu, iar el o sărută întâi pe frunte, pe urmă pe amândoi ochii și, însfârșit, îmbărbătându-se, lipi buzele lui pe buzele ei.

Ea răspunse desmierdării și la această lungă sărutare luară parte, nu numai buzele dar și inimile lor, aprinse de aceiași iubire fierbinte, tânără și curată.

Și în acea fundătură îngustă și întunecoasă din fundul codrilor, în fața copacilor urieși ce de abie lăsau să se vadă peteci din bolta cerului, uitând primejdia grozavă din care de abia ieșise, Păunașul Codrilor și kneghina Ileana se legară să împartă pe viață zilele bune și zilele rele. Șezând lângă foc, el cu brațul împrejurul mijlocului ei, ea cu capul răzămat pe umărul lui, își cântară lungul cântec al iubirii tinere și curate, cântec vechiu cât lumea dar veĭnic tânăr și veĭnic dulce pentru acel ce-l ascultă ca și pentru acel ce-l cântă.

Mihu era îngrijit de chipul în care era să fie primită de kneazul Baloș mărturisirea fetei lui. Îl știa mândru de numele lui strămoșesc, de bogăția, de cinstea lui, dârz și îndărătnic și nu-și ascundea teama că kneazul se va opune la căsătoria singurei lui fete, floarea frumuseței moldo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vene, cu un fărtat fără avere, cu un căpitan de haiduci. Știa că era lucru ușor să se dovedească kneazului că acel căpitan de haiduci avea inimă și mâni mai curate decât mulți viteji vestiți slujind prin oștile străine ce i-ar fi primit de gineri cu bucurie, dar numele de fost căpitan de haiduci tot era să apese asupra întregii lui vieți, răsplată amară pentru că se jertfise, trup și suflet, izbânzii pricinii românești.

Dar Ileana era încredințată că kneazul nu va face nici o greutate. Ea privea pe Mihu cu ochii iubirii: pentru dânsa el era cinstea, mărinimia, puterea și vitejia întrupate într'un trup de zeu și nu-i putea trece prin minte ca cineva și, mai ales, tatăl ei, cuminte și iubitor cum îl știa, săpoată privi pe Mihu alt-feliu de cât cum îl privea ea după ce, pentru a doua oară, o scăpase de pierire.

— O femeie, o țară, un nume, zise ea, se cuceresc numai odată, pe când pe mine m'ai cucerit de două ori. Ești de două ori stăpân pe mine! Cine oare ar putea să-ți tăgaduiască un drept de stăpânire dobândit într'acest chip?

Trecuse de miezul nopții când Mihu își aduse aminte că mai aveau o cale lungă de străbătut și că dacă pentru el câteva nopți fără somn erau un lucru fără seamă, gingașa ființă pentru a cărei fericire era hotărât să-și întrebuințeze viața, era nedeprinsă cu drumurile lungi pe jos și avea neapărată trebuința de odihnă.

Aduse câte-va brațe de frunze uscate și, așezându-le cu îngrijire pe pământ, așternu sumanul peste ele și așeză gluga ca căpătâiu.

După ce Ileana se întinse pe acest pat de vânător, el o acoperi cu mantaua ei și dându-i încă un lung sărut, voi să se depărteze.

— Dar unde și pe ce ai să dormi? întrebă ea.

— Fii fără grijă, zise Mihu zâmbind, voi petrece o noapte mai dulce decât cele mai dulci ce le-am petrecut până astăzi.

— Dar unde și cum? mai întrebă ea.

— Am să veghiez răspunse el. De multe ori vegheat am până astăzi; sarcini mari și scumpe aŭ fost încredințate neadormirii mele, dar nici o-dată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

n'am păzit încă o sarcină atât de dulce şi atât de scumpă şi nici o veghiare încă nu mi-a pricinuit atâta fericire. Dormi, iubito, şi lasă pe Mihu să veghieze şi să te privească dormind.

Ileana adormi surizând, iar Mihu, răzămându-se cu spinarea de plop, rămase în picioare cu arcul în mâna stângă şi cu dreapta pe coada securii. Ochii lui strălucitori, când se opreau pe faţa dulce a Ilenei adormite şi când dădeau o roată de jur împrejur, cercetând întunericul pentru a se încredinţa că nu o ameninţă nici o primejdie.

Ciasurile nopţii trecură, par'c'ar fi fost numai o clipală. Soarele răsărea când, părăsind plopul, Mihu după ce 'şi spălă obrazul şi mânile la pârău şi 'şi pieptănă părul cu un pieptene de lemn ce'l scoase din chimir, îngenunchiă lângă Ileana şi o trezi cu o sărutare a cărei răspuns nu întârzie.

Fata îşi răcori şi ea mânile şi obrazul la şipot şi îşi pieptănă părul negru şi greu cu pieptenul lui Mihu.

XXXVII

O întâlnire nenorocită

Dacă calea ce o străbătură acuma tinerii fu lungă, în schimb ea fu mult mai uşoară decât în ajun: dealurile erau mai trăgănate şi mai puţin nalte.

Când atinseră opcina Siretului, pe la prânz, se opriră într'o poiană unde făcură un mic popas şi isprăviră merindele din traista lui Mihu.

Pe la amiază intrară în Tamaşi, străbătură satul şi se opriră la o casă neîngrădită, în capătul lui, nu departe de care era o fântână. Căldura era apăsătoare şi Ileana jăluindu-se de sete, Mihu rugă pe stăpâna casei să le aducă puţină apă de la fântână. Femeia însă neputând părăsi un copil pe care îl legăna chiar atunce fără a putea să-l adoarmă, dădu lui Mihu o cofă cu care el se duse la fântână, iar Ileana se aşeză pe prispă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Deodată se auzi sunetul unei trâmbiți, urmat un tropot de cai și se văzu o ceata de slujitori care venea la treapăd. In fruntea lor mergea un călăreț nalt și sprinten, cu ochi albastri, balan la păr și la barbă, a cărui față era de o frumuseță deosebită. Purta pe cap un coif de oțel cu pene roșii și albastre, iar sub cămeșa de zale se vedea o haină veche împodobită cu fir de aur. Toată ceata se opri dinaintea fântânei iar călărețul care mergea în frunte descălecă și aruncă frâul unui copil de casă care sărise răpede de pe cal și venise să-i ție scara.

Călărețul care părea a fi un boier mare, puse din întâmplare ochii pe Ileana și se îndreptă țintă spre dânsa. Cum ședea fata pe prispă, catrința i se ridicase puțin și lăsa descoperite gleznele gingașe și albe. Când văzu că oșteanul se apropie de dânsa, ca se sculă în picioare, ingrijită. Dar el, oprindu-se în fața ei, îi spuse, zâmbind și uitându-se drept la dânsa cu niște ochi ce pareau înzestrați cu o putere stranie și tulburătoare :

— Bucuros de întâlnire, copilă ! Oare toate fetele de pe aceste locuri au glezne albe și gingașe ca a tale ?

Ileana, spărietă și tulburată, se uită răpede spre fântână că să vadă dacă nu mai vine Mihu, când oșteanul, fără de veste, o cuprinse în brațe și-i dădu o sărutare

Dar nu trecu o clipă, brațele i se desprinseră și căzu lungit la pământ de pumnul lui Mihu care apăruse deodată lângă el.

Oșteanul doborît de Mihu nu era alt cineva decât Balc, fiul Voevodului Moldovei, Sas. El, după ce risipi sepe Tatari la Sabaoani, urmărise cea mai numeroasă din drâmbele lor care, în zăpăceală, apucase valea Siretului în jos, o ajunsese la Ploscuțeni unde o nimicise cu desăvârșire. Se întorcea acuma spre Bacău după ce dăduse oștenilor adunați împrejurul lui o zi de odihnă. Lăsase grosul oștirii în urmă și o luase înainte însoțit numai de un steag de slujitori unguri de ai Curții Domnești.

Când slujitorii vzură pe stăpânul lor întins la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pământ, ci săriră de pe cai și se răpeziră la Mihu cu săbiile goale, căutând să'l încunjure. Mihu luă pe Ileana de mijloc, dintr'o săritură ajunse lângă păretele casei, apoi se puse dinaintea ei cu palosul cel scoase din iţari gol în mâna lui.

Cei dintâi slujitori care îndrăzniră să se apropie de el căzură cu grumazul sau pieptul străpuns, cu capul spart sau cu braţul tăiet. Ei se dădură acuma îndărăt și, tocmindu-se, erau să năvălească asupra lui cu sulițile când, deodată, se auzi glasul lui Balc care fusese ridicat de la pământ și care striga ;

— Nu'l ucideți, prindeți'l viu !

Slujitorii se opriră pe loc făcând un semi cerc împrejurul lui Mihu, apoi se auzi ceva vâjâind prin văzduh : un laţ se abătu pe gâtul și pe umerile Păunașului și, în urma unei zmuncituri puternice, funia se întinse. In zadar făcu Mihu opintiri desnădăjduite pentru ca să-și desprindă braţele : o nouă zmuncitură îl trânti jos. Fusese prins cu arcanul.

—Bine ai ochit, Talpane, strigă Balc, cinci zloți ai la mine. Acuma, urmă el către slujitori, legați-mi-l burduf.

Intr'o clipală Mihu, pe jumătate gâtuit de laţ, fu legat de mâni și de picioare cu curele, în aşa chip că cea mai mică mișcare îi fu cu neputinţă. Ileana, înspăimântată, rămăsese răzămată de păretele casei, aproape fără cunoștinţă.

— Talpane, poronci Balc, vei lua fata pe cal cu tine, îmi răspunzi de dânsa cu viaţa ta. Pe hoţoman legați-l pe un cal slobod. Să plecăm ! și îndreptându-se spre calul lui încălecă.

Se aduse un cal slobod pe care Mihu fu pus și legat, apoi Talpan, un hotnog spătos, cu musteți negre lungi, purtând coif de oţel cu pene și cămeșă de zalc, se îndreptă spre Ilena.

Fata, văzând că el voieşte să puie mâna pe dânsa, sări în lături, voind să fugă, dar fu încunjurată îndată de oșteni din toate părţile.

— Fii cuminte, puiculiță, zise Talpan, vină în braţe la tata, căci altfeliu poroncesc flăcăilor să te unfle ! și se apropie din nou de ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar Ileana își mai revenise în fire sub amenințarea acestei noui primejdii. Făcu doi pași îndărăt și, cu glas hotărît, zise :

— Luați sama, eu nu sunt ceia ce par a fi, veți avea de a face cu tata.

Un râs îi răspunse.

— Și cine este cinstit părintele Dumitale ? o întrebă Talpan. Vre-un boier mare, zii pe nume ca să-l cert că lasă o fată atât de frumuoasă să umble în catrință proastă și în opinci de coajă de mesteacăn,

— Sunt kneghina Ileana, fata kneazului Baloș de la Poiana, răspunse fata cu mândrie. Voinicul ce l'ați legat m'o scăpat din mâna Tătarilor și...

— Nu mai sta de vorbă, Talpane, strigă Balc, umflați-o numai decât și pe drum !

Slujitorii cărora Voevodul le făcuse semn, luară pe Ileana în brațe cu toată împotrivirea ei, o legară de mâni și de picioare și o duseră la calul lui Talpan. După ce acesta încălecă, slujitorii legară fata de șea și de brâul lui,

— Nu ți-am spus, puicuță, să fii cuminte, zise Talpan după ce porniră. Vezi ce ai pățit : în loc să șezi frumușel în brațele tatei, iată-te legată, atârnată de spinarea mea par'c'ai fi o traistă !

Ileana nu răspunse căci pierduse cunoștința. După un mers de un cias, pe o căldură obositoare, ceata ajunse pe malul Bistriței, în fața Bacăului.

Bacăul, pe acea vreme, nu se afla ca astăzi, întreg pe malul drept al Bistriței ci cea mai mare parte a orașului era clădită pe un ostrov al râului, la gura Bârnatului și numai câte-va case se aflau pe malul drept. Ostrovul era încunjurat de un zid de bolovani și era legat de amândouă malurile prin poduri de lemn, puse în fața celor două porți ale orașului care erau păzite de o straj de orășeni. Trâmbițele lui Balc începuse a suna de departe și când el ajunse la poarta așezată în dreptul malului stâng al Bistriței, găsi straja sub arme.

De abie trecuse printr'însa și intrase într'o uliță strimtă cu case mici, cu un singur rând, unele de zid dar cele mai multe de lemn, acoperite cu șândrilă, când se văzu venindu-i înainte o ceată de târgoveți în capul cărora mergea un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nori1901-1932

om de statură mijlocie, gras, bălan și roșu la față, purtând haine nemțești.

Acest om era Iohan Mayer, șoltuzul orașului și împrejurul lui erau vre-o câți-va pârgari, unii îmbrăcați în haine nemțești, alții în haine ungurești. Căci în Bacău cea mai mare parte a negustorilor fiind pe acea vreme Sași și Unguri, bine văzuți de Voivod, sfatul orașului se alcătuia numai dintr'înșii, căci negustorii români erau puțini la număr iar acei armeni nu se bucurau de nici o vază.

Balc își opri calul pe loc la vederea târgoveților. Ei ajunseră lângă dânsul și îl salutară închinându-se până la pământ. Șoltuzul îi ură bună sosire și arătă părerea sa de rău pentru că nefiind vestit la vreme, nu putuse să facă fiului Domnului primirea ce i se cuvinea, mai ales acum când vitejia lui izbutise să ferească orașul și împrejurimile de pustiirea păgânilor.

Balc îi răspunse mulțămindu-i pentru urări și lăudând atât credința mult cunoscută a Sașilor și a Ungurilor din Bacău cât și vitejia strălucită arătată de feciorii de oaste trimiși de oraș pentru a-l ajuta să răspingă năvălirea Tatarilor.

Cuvântarea lui Balc fu întreruptă prin sosirea unui oștean care venea în fuga calului și se opri în fața lui.

— Ce este Mândrila, de vii cu atâta grabă? S'o întâmplat ceva Voevodului? întrebă Balc cunoscând pe un oștean al Curții Domnești.

— Să trăiești, Măria Ta, zise oșteanul sărind de pe cal și închinându-se ostășește. Sunt trimis de Măria Sa Vodă cu poroncă să gonesc zi și noapte până ce te voi găsi pentru ca să-ți înmânez această carte a MăriiiSale, și luând din sân o scrisoare pecetluită o dădu lui Balc.

Acesta rupse pecetea și luă cunoștință de cuprins în grabă: o vie nemulțămire se arătă pe fața lui.

Sas vestea pe Balc că fusese încunoștiințat de către locțiitorul Voevodului Ardealului că trimete pe un credincios al său la Cetatea Neamțului spre a împărtăși Voevodului Moldovei știri de cea mai mare greutate pentru el. Ungurul îi scriea să se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ducă de sârg la Cetate spre a se întâlni cu acel credincios sau, dacă nu putea merge însuși, să trimită pe Balc. Sas se temea ca trimiterea acelui credincios să nu fi fost din poronca Craiului, în urma vre-unei jalbe dată de unul din acei nenorociți, jertfe a lacomiii și a nedrepătăților lui. Neputând, din pricina sănătății zdruncinate, să se puie pe drum, poroncea lui Balc ca, fără a pierde un cias, să pornească la Cetatea Neamțului spre a întâmpina acolo pe trimisul unguresc înainte ca el să se fi putut întâlni cu vre-un dușman de ai lor. Ii mai zicea că îndată ce va fi aflat de la el pricina adevărată a trimiterei lui, să i-o împărtășească de sârg la Suceava.

Balc era un bărbat prea ager și prea priceput pentru ca să fi stat câtuși de puțin la îndoială dacă trebuie să plece sau nu.

Știa cât de mare era ura țării asupra lui, știa că datoreau toată puterea ocrotirii Ungurilor și mai ales Voevozilor Ardealului, ocrotire cumpărată cu bani storși din țară. Știa că jalbele date de țară altă dată dăduse Ungurilor prilej să amenințe pe Sasu cu scoaterea din scaun, spre a se lăsa pe urmă ademeniți prin daruri scumpe să'l menție în scaun.

Dar această plecare îl supăra căci își propusese să rămâie cel puțin o zi în Bacău spre a pedepsi în chip strașnic pe acel care avusese cutezanța să'l lovească. Ii era lucru ușor să puie să-l omoare, acuma pe loc, dar sufletul lui trufaș și crud găsea că moartea era o pedcapsă prea ușoară pentru acel mojic îndrăzneț: voia ca ea să vie numai în urma unor chinuri strașnice, pentru ca să arăte astfeliu poporului la ce soartă s'ar expune acei care ar îndrăzni să urmeze pilda acelui cutezător, iar frumusețea Ilenei îl făcea nerăbdător să se găsească singur cu ea pentru ca să-și mulțumească cât mai curând pofta asupra oi. După o scurtă tăcere zise lui Mândrilă:

— Indată ce te voi fi odihnit, du-te înapoi și spune lui Vodă că eu plec numai decât și în astă noapte voi fi la Cetate, iar de acolo îi voi trimete veste despre ce voi fi auzit și făcut. Meștere Mayer, zise-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

el întorcându-se către șoltuz, mergem la casa Dumitale și, mult peste un cias, Dumneta și cu Berdilă, arătând cu mâna pe namestnicul Bacâului care îl însoțise, veți îngriji ca trei zeci și cinci de cai buni să fie pregătiți pentru mine și pentru oștenii ce vor veni cu mine la Cetate.

Mayer și Berdilă închinându-se, îl încredințară că îi vor aduce cai care nu vor lăsa nimic de dorit, apoi se puseră cu toții în mișcare și porniră spre casa șoltuzului. Pe drum Mayer și cu namestnicul se sfătuiră și trimiseră la toate locurile pe unde știau că se găsesc cai buni.

După ce Balc descălecă, el zise lui Mayer :

— Avem doi prinși cu noi. Unul este un hoțoman care o îndrăznit să mă lovească. Aveam de gând să-l cercetez și să'l judec eu însumi, dar poronca neașteptată ce mi-o trimes-o Vodă să plec la Cetate mă silește să ți-l încredințez Dumitale și lui Berdilă. Vi-l dau în primire ca să-l puneți bine : înainte de plecare voi mai vorbi despre dânsul. Celalalt este o fată care era cu ei și asupra căreia am prepusuri vrajnice ; n'o pot lăsa cu ochii, trebuie s'o iau cu mine. Ingrijește să fie adusă într'o odaie din casă și să i-se deie ceva de mâncare, ținând-o însă sub paza cea mai aspră în tot timpul popasului nostru aice, și zicând aceste cuvinte Balc intră în casă,

Mayer chemă pe unul din pârgari și îi dădu pe seamă pe Mihu care rămăsese legat pe cal, poroncindu-i să ieie patru oameni aleși din straja orășănească și să ducă pe prins, cu cal cu tot, la temnița orașului unde să-l deslege de pe cal, să-i puie fiare la mâini și la picioare și să-l încredințeze păzitorului temniții spre a-l scoborî în fundul ei, având totodată grija să îndoiască numărul străjarilor. După ce pârgarul se depărtă cu Mihu, Talpan puse să desfacă legăturile care legau pe Ileana de dânsul și de șea, apoi ea fu luată în brațe de un oștean, dusă într'o odăiță din curtea șoltuzului și pusă pe un pat de scânduri acoperit cu o rogojină, iar el se așeză pe pragul ușii.

Deși sosirea lui Balc fusese cu totul neașteptată, șoltuzul fiind om cuprins și soția lui o gospodină de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

frunte, îndată ce Voevodul isprăvi să se spele și după ce colbul de pe armele și hainele lui fu curățit, i se dădu un prânz bogat și gustos la căre făcu cinste cu pofta omului care a stat călare din zori de ziuă.

Dupa ce-și potoli foamea și setea, Mayer care era de față și îndeplinea însuși slujba de stolnic, îi zise:

— Am auzit că oștenii ce au să însoțască pe Măria Ta au mâncat și ei, iar caii sunt la poartă.

— Îți mulțămesc, meștere Mayer, răspunse Balc, dar înainte de a pleca, am să vorbesc două cuvinte în taină cu Dumneta și cu Berdilă. Te rog trimite să-l cheme.

Șoltuzul trimise după namestnic care sosi numai decât căci casa îi era în apropiere,

Balc poronci ca să se închidă ușile, apoi zise către Mayer și către Berdilă, după ce le făcu semn să șadă:

— Mojicul care vi l'am dat pe samă o cutezat să mă lovească cu pumnul. Știti că dușmanii noștri se mișcă și că niște necunoscuți caută să stârnească în norod nemulțămiri și simțiri nebune împotriva Domniii. Sub îndemnul acestor atâtări, mojicimea o început a pierde supunerea datorită poroncilor ce pornesc de la scaunul domnesc și dela nomestnicii lui. Din toate părțile ne sosesc știri care ne arată că nu numai șe țin cuvântări dușmănoase împotriva lui Sas, dar chiar că oamenii puși de dânsul ca să ocârmuiască țara sunt adesea nesocotiți și chiar batjocuriți de prostrime. Cunoașteți faptele îndrăznețe săvârșite de Păunașul Codrilor. Acest lotru, de mai bine de doi ani nu numai o izbutit să prăde nepedepsit țara întreagă, batându-și joc de Domnie, dar o cutezat să se măsoare de două ori cu slujitorii domnești, duși de feciori domnești, să puie mâna pe bani crăiești și aceste fapte cumplite au rămas până azi nepedepsite. Când prostimea o văzut neputința noastră față de un lotru, s'o încuibat într'însa credința că ajunge să fii îndrăzneț pentru a te pune mai presus de ori ce poroncă a ocârmuirii. Obrăznicia ei crește din zi în zi, dacă va rămâne încă mul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr:1901-1932

tă vreme nepedepsită s'ar putea ca în curând să vedem o răscoală a întregii mojicimi, căreia s'ar alătura toți knejii nemulțămiți pentru că Vodă o smerit semeția lor. Știți ca și mine că necunoscuții care lucrează prin norod se dau de prieteni ai neamului românesc și că ei zic că Vodă este un Domnitor vândut Ungurilor și asupritor al Românilor. Ținta lor este de a scăpa de Sas, slugă credincioasă a sfintei coroane ungurești și ocrotitor adevărat al străinilor așezați în țară. La întâmplare de răscoală, adaose el uitânduse țintă în ochii lui Mayer, urgia poporului se va îndrepta cu bună samă mai întâiu asupra negustorimii străine a cărei averi însemnate, adunate prin o muncă stăruitoare, o stârnit de mult lăcomia lor. Primejdia ce amenință Domnia este tot atât de vajnică pentru negustorii Sași și Unguri; se cade deci ca credința lor către scaunul domnesc, dovedită în atâtea împrejurări, să nu slăbească. Prostimea nu se poate astâmpăra și cuminți prin blândețe și îngăduire, ea se pleacă numai înaintea asprimei și a groazei. Faptele ei îndrăznețe au rămas în vremile din urmă totdeauna nepedepsite sporindu-i astfeliu semeția. Astăzi avem un prilej să pedepsim pe unul din acești îndrăzneți și să-i dăm o pedeapsă care, vârând spaima în sufletul semenilor săi, să gonească dintr'înșii dorința de ai urma pilda. Mojicul care m'o lovit trebuie să piară în chinurile cele mai cumplite, în fața unui norod numeros, adunat din toate împrejurimile. Imi era în gând să mă opresc astăzi și mâne aice și să fiu însumi față la cercetarea, judecata și pedepsirea lui. Poronca lui Vodă mă silește să plec fără întârziere, dar pe vinovat vi-l las și voi veți îngriji ca nu cumva, prin neființa mea, caznele ce va trebui să le îndure, se fie câtuși de puțin micșorate.

— Măria Ta, poți să fii încredințat că noi, slugile Măriii Tale, suntem și mai supărați decât Măria Ta de batjocura ce ai suferit de la dânsul. Firea miloasă a Măriii Tale s'ar fi putut îndupleca de țipetele și de vaitele lui, dar noi vom fi neînduplecați și-l vom osândi să piară în caznele cele mai grele, răspunse Mayer.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vor vorbi și copiii copiilor celor de față de grozăvia pedepsei acelui cutezător, adaose Berdilă plecându-se adânc.

— Nu mă îndoiesc de credința voastră, răspunse Balc. Dar, acei care ocârmuiesc oamenii trebuie tot deauna să caute să se folosească de oricare împrejurare pentru a-și mări puterea și vaza asupra turmei supusă lor. Pilda ce se va da prin osânda acestui cutezător ne va fi fără îndoială folositoare. Dar folosul ar fi mai mare și mai vederat dacă s'ar putea stoarce vinovatului mărturisirea că el este un cetaș de ai Păunașului Codrilor. S'ar putea asfel stîrbi renumele acestuia arătându-se norodului că tovărășia cu acel lotru nu mai ajunge pentru a fi apărat de pedeapsă. Înainte de toate însă este neapărată nevoie de o pază bună ca să nu se mai întâmple ca astă primăvară, când ați scăpat din temnița de aice pe unul din cetașii lui după ce fusese cunoscut și dat pe față.

— Fii liniștit, Măria-Ta, zise Berdilă, ceiace s'o întâmplat nu se va mai întâmpla și ori cât de tare de înger ar fi acest hoțoman, vom ști să-i scoatem din gură cuvintele dorite.

—Astăzi este Vineri, urmă Balc, Duminecă este zi de târg și s'adună mulțimea din toate împrejurimile: vin chiar mulți din locuri mai depărtate. Cred deci că Duminică, pe la prânzul cel mic, ar fi ciasul nemerit pentru cercetarea lui în fața mulțimii. Călău cred că aveți iscusit ?

—Ferenț Iojă, călăul nostru, este bărbat meșter în meseria lui, unelte are multe și deosebite, răspunse Mayer.

— Mă las pe nădejdea voastră și plec fără grijă. Vodă va afla din gura mea vitejia arătată de Bacâoani în lupta cu păgânii și voi ști să dau mărturie bună despre credința șoltuzului și a namestnicului său de aice. Pentru paza rânduielii las aice slujitorii ce au venit cu mine, afară de trei-zeci și doi care mă vor însoți la Cetate. Veți trimite pe ceilalți acolo îndată după ce lotrul își va lua pedeapsa.

Apoi Balc făcu semn lui Berdilă sa deschidă ușa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și poronci să i se aducă zaua și armele. Când ieși la scară pentru a încăleca, găsi trei-zeci și doi de slujitori aleși în șea, având în capul lor pe Talpan, de spetele căruia era legată Ileana.

Balc se închină către mulțimea adunată pe uliță cu capetele descoperite apoi, după ce încălecă, toată ceata sa se puse în mișcare, înaintând la pas prin ulițele înțesate de lume. Ajunși la poarta opusă acelei prin care intrase în Bacău, trecură podul care era la dreapta și se depărtară în umbletul cel mare, în sus, pe șesul Bistriței.

XXXVIII

In care Balc se înțelege cu alt mișel dar se ceartă cu un om de inimă

Caii lor erau toți aleși, umblători buni, deprinși cu drumurile; până la Podoleni nu se opriră, acolo făcură numai un scurt popas și, pe la asfințitul soarelui, erau în Piatra.

Namestnicul și cu șoltuzul acelui oraș, vestiți de către un calaret trimis de la Bacau înaintea plecării Voevodului, așteptau la poartă cu pârgarii, slujitorii domnești și un alt rând de cai aleși. Zăbaviră numai vremea trebuitoare pentru a pune șălile lor pe caii care-i așteptau și Balc schimbă numai câte-va cuvinte cu dregătorii înainte de a porni din nou spre Neamțul. Ciasurile erau aproape de zece când ajunseră la poarta Cetății.

Podul mișcător era ridicat dar, îndată ce se auzi numele lui Balc, păzitorii îl scoborîră și când fiul Domnului intră în curtea Cetății, Cavalerul Albrecht, vestit tocmai când era să se culce, îi eși înainte și-i ură bună venire.

Cavalerul Albrecht era un bărbat de statură mijlocie și sprintenă. Fața îi era luminată de ochi negri mari, adânci, pătrunzători și buni; nasul era drept, gura frumoasă, cu buzele pline, încă rumene; purta barba, căruntă ca și părul, lungă până la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

piept. Era îmbrăcat în haine nemțești de lână neagră, fără gaitan sau șireturi și purta ciubote de iuft negru. Singura podoabă care se vedea pe el era un lanț de aur care îi atârna pe piept.

Balc, după ce descălecă, îi mulțămi și amândoi se îndreptară spre sala cea mare, unde cavalerul Ulrich și Părintele Anselm se grăbiră să vie și ei să se înfățoșeze oaspelui.

Balc află că trimisul Vice-Voevodului Transilvaniii sosise cu câteva ciasuri mai înainte, după ce tăiase deadreptul prin munți și că se retrăsese spre a se odihni. Voevodul mărturisind ca este flămând, Cavalerul Albrecht se grăbi să meargă să se înțeleagă cu soția lui pentru pregătirea cinei lui Balc, iar acesta rămase în convorbire cu cavalerul Ulrich și cu Anselm.

De abie apucase Cavalerul să spuie Mariii câteva cuvinte, când ușa se deschise și Hertha galbănă și tulburată intră în odaie.

— Ah! Dumnezeule, milostivă Doamnă, strigă ea, ce nenorocire! Voevodul a adus cu dânsul o fată tânără, de o frumuseță minunată, legată de spetele unui oștean. Când au dat-o jos de pe cal, vazând ca este leșinată, au dus-o în odaia unde șed Conrad Müller și Hans Biedermann, au întins-o pe patul lui Conrad și m'au chemat ca s'o fac să'și vie în fire. M'am încercat dar în zadar, fața îi este galbănă ca ceara și trupul înghețat. Am întrebat cine este ea, de unde o aduc și ce au de gând să facă cu ea și ei mi-au răspuns cu un râs selbatec că n'a vrut să se lese s'o sărute Voevodul și că el a luat-o cu dânsul ca s'o îmblânzească.

—Albrecht, zise Maria, aceasta trebuie sa fie vre-o nouă fără de lege a lui Balc, nu vei îngădui să se întâmple fetei vre-un neajuns câtă vreme va sta sub umbra steagului tău.

— Inainte de toate, răspunse Albrecht, trebuie să se deie de știre Părintelui Anselm ca să caute să aducă pe fată în firea ei. Tu, grăbește de pune la cale pentru cină: până atunce sau în timpul ei, voi găsi eu mijloc să aflu de la Balc cine este fata și ce gânduri are asupra ei. Ori care ar fi ele, câtă vreme se va afla în zidiurile noastre, ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

este la adăpost de ori ce neajuns. Mă duc și vă trimit pe Părintele Anselm aice, ca să'i spuneți întâmplare.

Cavalerul se întoarse în sala unde se afla Balc căruia slugile îi scoteau atunce zaua și armele. Trăgând pe Anselm de o parte, îl rugă să se ducă la Maria de oare ce aceasta are neapărată nevoie de el. Până se gâti cina, amândoi cavalerii întrutinură pe Balc cu amănunte asupra mersului războiului din Italia, aduse de trimisul din Ardeal.

In curând se aduse cina și Cavalerii se puseră și ei la masă lângă Balc pentru a-i face cinste și a-i ține de urât. După câtă-va vreme se întoarse și Părintele Anselm și fu poftit să se puie la masă; el se așeză lânga cavalerul Albrecht.

— Cum îi este fetei? întrebă el încet pe Minorit.

— Și-a revenit în fire, nu are nimic: leșinase mai mult din spaimă decât din obosală, răspunse Anselm pe acelaș ton.

— Cine este ea?

Părintele era să raspundă când cavalerul Albrecht, văzând ochii lui Balc ațintiți asupra lor, zise Voevodului:

— Părintele Anselm îmi spune că o fată, adusă aice fără cunoștință de oștenii Dumitale, se află mai bine mulțămită îngrijirilor lui.

— Ah, da, răspunse Bale, cu un râs «am silit, am uitat să te previn de frumosul oaspe ce ți-l'am adus și de împrejurarile în care l'am întâlnit. Inchipuiești că azi dimineață, oprindu-ne la satul Tamași pentru a lăsa caii să răsufle, un țaran necunoscut s'o aruncat asupra mea și o voit să îmi deie o lovitură de cuțit dar eu, făcând o mișcare grabnică, am fost lovit numai de brațul lui și mărturisesc că lovitura o fost atât de puternică încât am căzut la pamânt. Vrând oștenii mei să-l prinză, el s'o apărat ca un turbat scoțând din ițari un paloș și rănindu-mi mai mulți oameni. In sfârșit Talpan, hotnogul de slujitori o izbutit să-l prindă cu arcanul. L'am dus la Bacău unde l'am dat pe mâna șoltuzului Mayer și a lui Berdilă, namesticul, ca să-l cerce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teze și să-l judece. Fata era cu dânsul și i-aș fi dat drumul dar ea, pe de oparte o început să strige că este fiica kneazului Baloș de la Poiana iar, pe de altă parte, din graiu vrednic de credință, am aflat că țăranul cu care se afla este unul din căpeteniile cetei acelui lotru vestit ce se numește Păunașul Codrilor. Dacă, într'adevăr, nu se laudă că ar fi fata kneazului Baloș care știm că este un dușman ne împăcat al Domniii, apoi faptul că ea însoțea pe unul din tovarășii tălharului ar fi un început de dovadă că kneazul este în oarecare înțelegere cu el și este vrednic de mai de aproape cercetare. Iar chiar de nu o grăit adevărul și este o fată din prostime totuși, ca ibovnică a unui hoț, trebuie să cunoască multe taine de a lui și prin ea vom putea afla amănunțimi folositoare pentru noi. Pe dânsa n'am vrut s'o dau pe mâna lui Mayer și a lui Berdilă căci ei, cum știi, sunt oameni aspri. M'am hotărît să umblu cu ea cu binișorul spre a afla ceiace vreu să știu. Mi-am pus de gând să încep s'o cercetez chiar mâne de dimineață, între patru ochi și de aceia ți-aș fi îndatorit dacă ai pune-o într'o odaie lângă acea în care am să șed eu, ca să-mi fie cercetarea mai cu îndemână. Te-aș ruga chiar să poroncești ca fata să fie adusă îndată acolo, căci n'aș vrea să poată vorbi cu alt cineva înainte de a da ochi cu mine.

Chipul firesc în care Balc spusese această povestire ar fi putut face pe un om care nu l'ar fi cunoscut să creadă că el zicea numai curatul adevăr, dar Cavalerul Albrecht îl știa de mult și în multe împrejurări fusese în stare să-și deie seamă de meșteria cu care fiul lui Sas mânuia minciuna. Se îndoi din capul locului că împrejurările întâlnirii lui cu fata să se fi petrecut așa cum le povestea Balc și cererea de la sfârșit îl încredință că el urmarește scopuri necurate. De aceia răspunse scurt:

— Singura odaie în care te pot pune are, în stânga, pe acea în care doarme trimisul unguresc, iar în dreapta odaia mea de culcare, prin urmare nu-ți pot îndeplini cererea. Dacă dorești ca fata să nu poată vorbi cu nimeni, lucrul este, ușor:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

avem aice mai multe încăperi pentru oprealâ şi pot poronci ca ea sa fie dusă într'una dintr'însele şi să nu meargă nimeni la dânsa fără ştirea mea.

—Dacă nu se poate altfeliu,răspunse Balc, încercându-se în zadar să ascundă nemulţămirea ce o simţea văzându-se dejucat, te aş ruga să dai poroncile cuvenite.Cred că nu te vei împotrivi ca cheia temniţii în care va fi pusă să'mi fie adusă şi ca un slujitor de ai mei să steie de pază înaintea uşei.

— Ostaşii mei sunt de toată credinţa, răspunse Cavalerul, dar dacă nu ai încredere, va fi precum doreşti. Să vie Hans aice, poronci el unui servitor.

Vechea noastră cunoştinţă de la ratcşul din Ciortolom sosi în curând şi se opri la trei paşi de masă, facând salutul oştenesc.

— Hans, zise Cavalerul ie fata adusă de Voevod şi o du în temniţa cea de sub capelă. Ingrijeşte-te ca Hertha să trimită acolo un aşternut curat, lumânare şi ce va mai fi de trebuinţă. Apoi închide-o şi adă cheia aice după ce vei spune hotnogului de slujitori domneşti să puie de pază, la uşa temniţii, pe un oştean de încredere de ai lui. Mergi !

Hans, salutând din nou, ieşi pe uşă. Balc vărsându-şi un pahar de vin, începu să povestească despre izbânda lui asupra Tătarilor, făcându-se că nu mai gândeşte la cele întâmplate.

După o jumătate de cias, Haus apăru din nou, urmat de Talpan, şi dând în mâna Cavalerului o cheie mare, de aramă, pe care acesta o înmână Voevodului, spuse că poroncile ce i-au fost date sunt îndeplinite iar Talpan spuse lui Balc numele oşteanului pus de strajă la uşa temniţii. După ce mai schimbară câteva cuvinte, Balc se sculă, rugă pe gazda lui să-i arăte unde este odaia pregătită pentru el, apoi îşi luă noapte bună dela Cavalerul Ulrich şi dela Părintele Anselm.

De oarece în odaia în care zăcuse Ştefan Stroici se afla trimisul unguresc, Cavalerul Albrecht duse pe Voevod în acea de alăturea, din partea dreaptă, unde găsiră pe Talpan şi pe o slugă a lui Balc,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apoi Cavalerul se retrase, dorind oaspelui său somn ușor.

Dupa ce dădu câteva poronci prin curte, merse în odaia lui unde Maria îl aștepta vorbind cu Părintele Anselm și cu Hertha.

— O, Albrecht, zise Maria, trebuie să faci toate chipurile ca să scăpi biata fată de atingerea acestui neom. Părintele mi-o povestit basmul iscodit de Balc; este o minciună de la început până la sfârșit, chiar oștenii lui au spus că el o sărutat-o cu de a sila și că voinicul care o însoțea o lovit pe Balc cu pumnul pentru a o feri de această batjocură. Ea este pe jumătate moartă de groază. Când și-o venit în fire și o zărit pe Părintele Anselm, s'o aruncat în genunchi, la picioarele lui, rugându-l s'o mântuie și o spus ca o scăpat din mâna Tătarilor numai pentru a intra într'o primejdie și mai grozavă. Mai mult n'am putut afla căci Hertha care i-o dus cele de trebuință în temniță, o putut să rămâie prea puțin singură cu dânsa din pricina hotnogului care, cu toate încercările lui Conrad Müller să-l facă să mai zăbăvească pe afară, o intrat în întru și o zis că are poroncă aspră de la Voevod să nu lase pe nime să vorbească cu ea. Nu putem s'o lăsăm în mânile lui Balc, ar fi un păcat.

— Așa-i de tânără și de frumoasă! zise Hertha. Fără îndoială este o fată de neam mare, mânile ei sunt albe și gingașe ca mânile stapânei mele, se vede că ele nu au fost nici odată întrebuințate la muncă.

— Balc are cheia temniții și poate intra la dânsa la orice cias din zi și din noapte; o are în puterea lui, zise Maria. Albrecht, trebuie să iei măsuri de ocrotire pentru această nenorocită.

— Să n'aveți nici o grijă în această privință, zise Cavalerul zâmbind. Am dat poroncă lui Hans să puie de strajă, la ușa de din afară a temnițelor, doi oșteni de ai noștri, cu lozincă să nu lese pe nime să intre fără de a-l striga pe dânsul. El va veghea toată noaptea, iar jos, la scara ce duce la ușa odaii Voevodului, mai sunt doi oșteni de ai noștri care au poroncă să-mi deie de știre indată ce ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vedea pe Balc scoborându-se pe scară. Fiți deci pe pace, fata astă noapte nu este amenințată de nici o primejdie și tot atât de teafără va rămânea câta vreme va sta în această cetate. Mâne vom vorbi și ne vom gândi la ce este de făcut pentru a o scăpa din ghiarele lui Balc. Dar miezul nopții a trecut de mult, ar fi vreme să ne odihnim.

Părintele Anselm dori prietenilor lui noapte bună și ieși din odaie, urmat în curând de Hertha și peste puțin toate luminile câte mai ardeau în cetate se stinseră.

Balc se trezi de dimineață și grija lui cea dintâiu fu să se întâlnească cu trimisul unguresc. Acesta, un nemeș de rând de la curtea Voevodului Transilvaniii, se numea Bela Somossy, era un ungur oacheș, gros mustecios, greoiu la minte, îngâmfat, lăudăros, necioplit, dar pintenat și plin peste măsură de șireturi și de fir.

Balc îl primi în sala cea mare. Indată ce Ungurul intră pe ușă, Voevodul veni grabnic înaintea lui și-l salută cu o plecăciune care ajungea până la slugărnicie. Ai fi zis că Somossy era un fiu de Domn primind pe un mic diregător străin Deși era foarte nerăbdător să afle pricina venirii lui, Balc puse pe Ungur să șadă pe un jilț iar el se așeză pe un scaun în stânga lui și începu convorbirea, care să făcea în limba ungurească, prin feliu de feliu de întrebări asupra sănătății mărinimosului său stăpân și binefăcător, Voevodul Ardealului, zicând că arde de nerăbdare să afle cum îi merge la Napoli. Apoi, după ce Somossy îi împărtăși puținul cât știa și el în această privință, Balc începu alt șir de întrebări asupra sănătății ocrotitorului său, Vice-Voevodul Transilvaniii. Pe urmă, arătă toată bucuria ce o simțea auzind că Vice-Voevodul binevoise să trimită către smeriții săi prieteni, Sas și Balc, pe un sol ales ca Bela Somossy, a cărui vitejii la oaste și dibăcii în sfaturi îi erau de mult cunoscute. Toate acestea erau amestecate cu incredințări de nemărginită credință către strălucita și falnica coroană ungurească, singurul sprijin, singura dar puternica pa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

văzâ a Domniii moldovenești. Ungurul asculta și se umfla din ce în ce mai tare în pene.

— Ai dreptate să te bizui pe sprijinul Vice-Voevodului, zise în sfârșit Somossy, el îți-este binevoitor: venirea mea aice este o dovadă de prietenia lui. Sunt trimes să vă dovedesc că erați amenințați de de o mare primejdie, Dumneta și cu părintele Dumitale. Un număr de nemulțămiți de aice au alcătuit o lungă și amănunțită jalbă asupra voastră, pe care o trimisese prin un credincios tocmai la Vișegrad, pentru ca de acolo să fie trimisă Craiului. O întâmplare fericită a făcut ca acel trimis să fie oprit tocmai dincolo de Cluj și să fie adus Vice-Voevodului cu hârtiile ce s'au găsit asupra lui. Vice-Voevodul a deschis cărțile și s'au găsit, înșirate întrînsele, o mulțime de fapte nelegiuite care ar fi fost săvârșite de Dumneta și de Sas asupra locuitorii acestei țări a Craiului, Moldova.

— Nu mă îndoiesc, îl întrerupse Balc, că Vice-Voevodul care ne cunoaște nu le a dat nici un crezământ. El știe că credința noastra către Crăiă și agerimea cu care împlinim toate poroncile ce ne vin de peste munți ne au făcut dușmani nenumărați care nu se dau îndărăt de la nici o scornitură, de la nici o mișelie spre a scăpa de noi și a aduce în locul nostru stăpânitori cu mai multă îngăduială pentru ei, dar cu mai puțină râvnă pentru trebile Craiii.

— Toate aceste le știm, zise Somossy, dar știi că această țară atârnă de Voevodul Transilvaniii, și că el este oarecum răspunzător de buna ei ocârmuire, mai ales când totdeauna s'a pus pentru Sas și l'a apărat de toate pârile venite asupra lui, necontenit, de ani. Dar plângerile în potriva voastră se înmulțesc din zi în zi și dacă întâmplarea n'ar fi făcut ca această de pe urmă jalbă să cadă în mânile noastre, dacă ea ar fi ajuns la Vișegrad, nu încape îndoială că palatinul, în neființa Craiului, ar fi deschis-o și că ar fi trimis în cercetarea faptelor pe vre un om de ai lui. Noi nu ne îndoim că acele arătate sunt minciuni, dar mai știi ce soiu de oameni trimite Palatinul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

în asemenea împrejurări? Curtenii sunt lacomi și dacă dușmanii voștri ar fi izbutit să câștige pe omul palatinului în partea lor, era rău de Sas și mai aveam și noi neplăceri, sub cuvânt că nu vă privighem îndestul. Vice-Voevodul ar fi ars bucuros hârtiile și ar fi trimis pe purtătorul lor să înfunde vre-o ocnă, dar s'a temut să nu se fi făcut două rânduri de hârtii, trimise pe două căi deosebite și atunce ar fi putut să fie rău de el. Ne-am chibzuit împreună și el m'a trimis pe mine aice ca să fac cu cercetarea și să i dau de știre dacă jalbele sunt adevărate sau nu.

— Cărțile prinse le ai cu Dumneta? întrebă Balc.

— Nu, răspunse Somossy, Vice-Voevodul a pus de le-a tălmăcit pe latinește și mi-a dat mie acele tălmăciri, dar cărțile care sunt scrise pe sârbie au rămas la el.

Balc acum înțelesese pe deplin scopul Ungurilor. Vice-Voevodul Transilvaniii voia să se folosească de aceste jalbe pentru a stoarce bani de la Sas ; dar faptul că se încredințase lui Somossy numai tălmăciri de pe acele plângeri îl făcea să se teamă că dobândirea originalelor îl va ținea scump.

— Dacă vrei, urmă Ungurul, îți pot arăta cărțile.

— Nu mi-ar folosi mult căci nu știu latinește, răspunse Balc.

— Dar capelanul acestei cetăți ți le-ar putea tălmăci ușor pe românește sau pe nemțește, zise Somossy. Eu n'am avut vreme să învăț carte și Vice-Voevodul mi-a spus să cer, în cercetarea mea, ajutorul acestui călugăr.

— Dar, zise Balc, căruia propunerea de a pune pe Părintele Anselm în cunoștința unor asemenea lucruri nu-i surâdea de loc, nu-ți aduci aminte de cele ce sunt rostite în acele cărți ?

— Îmi amintesc pe unele dintr'însele.

— N'ai putea să mi le spui pe scurt.

— Cum nu.

Și Ungurul începu să înșire lui Balc un șir întreg de fapte neomenoase și nelegiuite săvârșite de Sas, de el, de frații lui și de oamenii lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toate erau adevărate și Balc, ascultându-le, era silit să-și mărturisească că dacă ele veneau la cunoștința palatinului ar fi trebuit ca Sas, pe lânga nesfârșite osteneli și umiliri, să cheltuiască o parte însemnată din câștigul adus prin săvârșirea lor pentru a izbuti să scape Domnia.

— Și de cine sunt iscălite jalbele ? întrebă el întrerumpând pe Ungur.

— Tălmăcirile mele nu poartă iscăliturî, răspunse acesta, și nu țin minte numele jăluitorilor, după cât știu însă sunt mulți și tot oameni de seamă.

Balc, sculându-se de pe scaun, începu să se plimbe prin sală. Scopul Ungurilor era vederat: voiau bani și bani mulți. Dacă nu-i mulțumea îndată, Voevodul Moldovei era în primejdie să deie și mai mult oamenilor trimiși de palatin. Cererile Vice-Voevodului puteau fi micșorate în urma unor tocmeli, prelungind tratările cu Somossy, dar dacă jăluitorii făcuse două sau și mai multe rânduri de scrisori, ele puteau ajunge, dacă nu ajunsese, în mânile palatinului. De unde putea să știe dacă nu cumva trimișii palatinului, însărcinați să cerceteze faptele arătate, nu erau pe drum ? Era deci neapărat trebuință să capete curând originalele jalbelor pentru ca, văzând iscăliturile, să poată să puie mâna pe jăluitori și să-i predeie călăului. Iar la sosirea trimișilor Palatinului nu s'ar fi găsit cine să susție acele cuprinse în jalbe, căci iscălitorii lor n'ar mai fi trăit, iar ceilalți dușmani ai Domniii ar fi fost prea îngroziți pentru ca să îndrăznească să înfrunte pe Vodă. Și dacă rândul de hârtii prins de Vice-Voevod era singurul ieșit din țară, ce lovitură cumplită dădea dușmanilor lui prin osândirea acelor îndrăzneți cari cutezase să-l părască, ce liniște și ce groază ar fi domnit în țară, după o pildă atât de strașnică. Bănuia cine erau jăluitorii, era încredințat că printre dânșii trebuiau să se afle cei mai cu vază din knejii care, în multe rânduri, îndrăznise să-i steie în potrivă, silindu-'l uneori să deie îndărăt de la vreo împilare. Avea un prilej minunat pentru a trage o răsbunare groaznică.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Oprindu-se pe loc în fața Ungurului, a cărui privire îl urmărea necontenit, îi zise cu un glas nepăsător :

— Toate câte mi le-ai spus sunt numai născociri de ale neprietenilor noștri, care sunt și neprietenii Craiului. Poți să faci cercetarea, vei vedea că nimic nu se va putea dovedi. Ș'apoi chiar dacă urzelile acestor pârâtori ar fi atât de bine ticluite încât unele din faptele arătate de ei ar putea, prin mărturii mincinoase, să pară adevărate, Voevodul și cu mine nu ne temem de nimic, căci pe lângă curățenia cugetului și credința noastră bine dovedită către Coroană, mai avem sprijin puternic pe lângă Craiu. Tatăl meu o avut norocul să poată ajuta la vreme de nevoie magnați care vorbesc zilnic cu Craiul și au un loc de frunte printre sfetnicii lui. Ei vor ști să-l apere și să ne ferească de orice rău.

La auzul acestor cuvinte, fața până atunce veselă a Ungurului începu să se întunece.

— Dar, urmă Balc, pentru ce să te supui la un zdruncin zadarnic, colindând țara pentru a asculta niște spuse ce ți le voi dovedi de mincinoase cu înlesnire și care la urma urmii nu ne ar putea pricinui nici un rău. Scrie îndată Vice-Voevodului să'ți trimită jablbele ca să mi le înmânezi spre a mă pune în stare să aflu numele pârâtorilor și noi vom fi gata să vă arătăm amândurora recunoștința noastră, iar pedeapsa ce o vor lua-o bărfitorii de la noi va fi cea mai bună chezășie de liniște pentru viitor.

Intâiu Ungurul se apără pe temeiul poroncilor primite de la Vice-Voevod și primejdia la care s'ar expune dacă împrejurarea ar veni la cunoștința palatinului dar, la urma urmei, căzură la toc mală. Se învoiră ca Vice-Voevodul să primească o mie de galbeni și Somossy trei sute ; se mai hotărî să se scrie lui Sas, la Suciava, pentru a'l înștiința despre această înțelegere și ai cere să trimită banii. Iar Somossy, din partea lui, urma să răpadă pe unul din slujitorii cu care venise, la Cluj, spre a lua jalbele de la Vice-Voevod și a le aduce la Cetate unde Balc urma să rămâie până

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la sosirea răspunsului lui Sas și Somossy până la acea a cărților.

Această de pe urmă măsură fusese luată de către Balc căci, ținând pe Somossy la Cetate, nu era în primejdie ca acesta să se întâlnească cu dușmanii Domniii și din vorbele lor să-și deie seamă de mărimea nemulțămirii care domnea în țară, ceia ce ar fi putut sa'l facă să strice târgul făcut și să-și mărească cererile. Somossy se duse să caute pe unul din oamenii lui care era cu știință de carte pentru a face scrisorile către Vice-Voevod iar Balc, fiind cărturar bun, ceru cele trebuitoare pentru a scrie Voevodului.

Începuse să pecetluiască cărțile când ușa se deschise, Talpan intră și ceru cheia chiliii în care era închisă Ileana pentru ai duce mâncarea de dimineață. Înștiință tot odată pe Voevod că soția Cavalerului celui bătrân trimisese, prin o slujnică a ei, haine și alte lucruri pentru fată și venea să ceară deslușire dacă poate s'o lese să intre la dânsa.

— Poți s'o lași să intre, răspunse Balc, după oareși care gândire, dar nu vei îngădui ca ele să vorbească împreună și vei cerceta cu deamănuntul lucrurile ce i sunt trimise ca să nu cumva să se afle printrînsele unelte ce i-ar putea înlesni fuga. Mergi și te întoarce în curând cu cheia căci am nevoie de tine.

După ieșirea lui Talpan, Balc isprăvi pecetluirea cărților și când hotnogul se întoarse, îl întrebă cum se află fata și dacă nu cumva a vorbit cu slujnica.

— Se află bine, răspunse Talpan. Nu le-am auzit schimbând nici un cuvânt iar în lucrurile trimese nu se afla nimic ce ar putea să deie de bănuit.

— Talpane, zise Balc, iată niște cărți către Vodă și către frații mei. Incalecă pe calul pe care am venit eu ieri și pleacă la Suciava unde va trebui să fii la noapte fără zăbavă. Luni vei pleca înapoi cu răspunsul lui Vodă și vei fi negreșit seara aice, căci numai până Marți pot să stau.

Talpan se închină, luă cărțile și plecă tocmai când intrau amândoi Cavalerii care veneau să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

deie lui Balc buna dimineaţă. In curând Somossy, care isprăvise alcătuirea cărţilor către Vice-Voevod şi le pornise cu un credincios veni şi el. Şezură cu toţii întreţinându-se de deosebite lucruri până la vremea prânzului care avu loc în sala unde se aflau şi la care luă parte şi Maria.

Cu toată greaţa ce o simţea pentru Balc, datoria ei de gazdă şi faptul că el era fiul Voevodului Moldovei o sili să se facă că îl vede cu plăcere, să asculte vorbele lui cu surâsul pe buze şi, la masă, să-l puie în dreapta ei.

Vinul Cavalerilor era bun şi Balc, dar mai ales Somossy, îi făcură cinste. Văzând că acest din urmă devenea din ce mai zgomotos, Maria se retrase cu Părintele Anselm, rămânând la masă numai cei doi cavaleri cu oaspeţii lor. Se aduseră alte ulcioare pline cu un bosioc vechiu de la Odobeşti care fusese cu deosebire lăudat de Ungur. Cavalerii beau cu cumpăneală şi, de la o vreme, Balc urmă pilda lor dar Somossy deşertă pahar după pahar. Se făcuse cumplit devorbăreţ şi nu mai înceta să-şi cânte izbânzile la războiu, la masă sau pe lângă femei dar, de la o vreme, limba, începu să i se îngreuieze şi, la urmă, căzu adormit, cu coatele pe masă, făcând să răsune sala cu horăiturile lui. Faptul stârni veselia celorlalţi meseni şi îi făcu să părăsască masa şi să se retragă fie care în odaia lui spre a se odihni. Somossy însă, nefiind în stare să se scoale de pe scaun, fu dus pe braţe de doi oşteni şi depus pe patul lui.

După o jumătate de cias domnea în Cetate liniştea cea mai desăvârşită când Balc iesi din odaia lui, scoborî scările fără zgomot şi se îndreptă spre partea unde se aflau temniţele. Insă, când ajunse la uşa lor, un ostean de la Cetate se puse înaintea ei, încrucişând sulita şi-i spuse că are poronca să nu lese pe nimeni să între fără învoirea castelanului. Balc îşi spuse numele şi se încercă, întâiu să-l facă cu binele să i deie drumul, dar Neamţul răspundea că nu este voie şi rămânea neclintit la locul lui. Voevodul, supărat, începuse să strige şi să'l ameninţe când auzi în curte un zgo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mot de pași și, când se întoarse, văzu pe Cavalerul Albrecht care se apropiase de el.

— Bine că ai venit, zise Balc, închipuiești că acest încăpățînat nu voia să mă lese să intru în temniță.

— El și-a făcut datoria, răspunse Cavalerul. căci rânduiala Cetății este ca nimeni să nu intre în temniți fără învoirea mea!

— Vreu să merg să văd ce voiu putea afla de la prinsa mea. Te rog să-i dai poroncă să mă lese să intru, zise Bale.

— Te voi însoți cu însumi, zise castelanul și făcând oșteanului un semn, acesta se dădu înlături.

Apoi, Cavalerul, împingând ușa grea de stejar, întărită cu șine groase de fer, Balc intră într'o sală strimtă în care se vedea o scară cu câteva trepte. Scoborîră treptele și se găsiră într'o altă sală, luminată prin niște răsuflători și în care se vedeau ușile mai multor chilii. Dinaintea celei din capătul din dreapta al sălii, se ținea un slujitor domnesc cu sulița în mână.

— Iți mulțămesc, Domnule Cavaler, zise Balc când ajunse înaintea acelei uși, de acum nu mai am trebuință de Dumneta.

— Dar eu, zise Albrecht, am temeiuri care mă silesc să te însoțesc în chilia acestei fete.

— Glumești? întrebă Balc răstit și înroșinduse. Nu înțelegi că am trebuința să rămân singur cu ea?

— Tocmai fiind că bănuiesc care sunt acele temeiuri, răspunse liniștit Cavalerul, sunt hotărît să nu te las singur cu dânsa.

— Mi se pare, Domnule Cavaler, zise Balc, ridicând glasul, că Dumneta uiți că fata este prinsa mea și că eu am temeiuri pentru a bănui că ea stă în legătură cu dușmanii Domniii ce sunt și acei ai Crăiii și uiți, în sfârșit, că eu sunt fiul Domnului acestei țări.

— Și eu, răspunse Cavalerul cu cea mai mare liniște, Castelanul acestei Cetăți a Craiului Ungariii, nu stau nici sub ascultarea Voevodului Moldovei nici sub acea a fiului său. Banderiul meu fâlfâie pe zidiurile Cetății alături cu acel al Cra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iului și nu voiu îngădui ca în lăcașurile adăpostite de umbra lui cineva, cât de fiu de Voevod ar fi el, să-și facă râs de o femeie, ori cât de vinovată ar fi ea.

— Și cum îndrăznești, strigă Balc, punând mâna pe paloș, să bănuiești gândurile mele. Cine-ți dă voie să presupui că vreu să intru la dânsa pentru alt ceva decât pentru a o cerceta.

Cavalerul, fără a se arăta câtuși de puțin mișcat de mânia lui Balc, îi răspunse liniștit, uitându-se drept în ochii lui:

— Trăiesc de prea multă vreme pe aceste locuri, am văzut și-am auzit prea multe pentru ca să nu știu cu cine am de a face. Lasă palosul în pace, căci dacă este vorba să ne arătăm puterea, n'am de spus decât un cuvânt și atât Dumneata cât și slujitorii Dumitale vă veți trezi dincolo de podul mișcător al Cetății, mai curând decât dorești.

Tot odată, în capul scării, se arătară Cavalerul Ulrich și Haus urmați de mai mulți Nemți înarmați.

Balc, cu toată vitejia lui, recunoscută chiar de dușmanii săi cei mai ne împăcați, era un bărbat prea chibzuit și prea stăpân pe sine pentru ca să-'l fi putut târî mânia într'o luptă din care n'ar fi putut ieși decât cu rușine.

— Nu mă sparie oștenii Dumitale, răspunse el. Apoi urmă cu un glas mai domol: Cetatea fiind a Craiului nu vreu să fac gălceavă într'însa, dar să știi că voi înștiința pe tatăl meu și că el, la rândul lui, va aduce la cunoștința Curții crăiești purtarea Dumitale.

— Voi ști să mi arăt îndreptările către Curtea crăiască, răspunse Cavalerul. Ii voi putea chiar arăta multe lucruri ce-i sunt necunoscute și care, de ar fi cunoscute, ar putea face ca niște oameni stând astăzi mai sus decât le se cuvine să cadă pe urmă jos de tot.

Aceste de pe urmă cuvinte ale Cavalerului schimbară mânia lui Balc în teamă, căci cunoștea vaza de care se bucura Cavalerul, atât pe lângă Voevodul Transilvaniii cât și pe lângă Curtea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

crăiască. După ce rămase câtva în tăcere, zise cu un glas cu totul schimbat:

— Nu trebuie să te miri, Domnule Cavaler, dacă bănuielile Dumitale m'au jignit. La urma urmei dacă nu vrei să mă lași să vorbesc singur cu fata, paguba nu este mare, căci Marți gândesc să plec de aice și, odată ajuns la Suciava, voiu putea să aflu de la ea tot ce doresc să aflu.

— Indată ce vei ieși din Cetate vei putea face cu dânsa ce vei dori și ceia ce te va ierta cugetul, răspunse Cavalerul, apoi amândoi părăsiră temnița și se îndreptară fie-care spre locuința lui. Cavalerii, în acea zi, nu mai văzură pe oaspeții lor până la cină, căci Somossy nu se trezi decât seara târziu, iar Balc rămase închis în odaia lui.

La cină însă, Balc vorbi cu toată lumea ca și când nu i s'ar fi întâmplat nimic neplăcut în cursul zilei, iar Somossy mâncă și, mai ales, bău cât patru. Pe lângă bosiocul de la Odobești, Cavalerul poroncise să se aducă și niște Nicorești roș, vechiu de zece ani, iar trimisul Vice-Voevodului, neștiind căruia să-i deie cununa, bău dintr-amândouă până când își pierdu tot cumpătul. După ce laudele îi curseră din gură cu mai multă ușuriuță decât la prânz, începu să se plângă că Balc nu a știut să prețuiască îndestul cinstea ce-i făcuse Vice-Voevodul trimițându-i pe acel mai bun prieten al său și-i mulțămea pentru ostenelile lui numai cu trei sute de galbeni, când el îi dădea prilej să se mântuie de odată de cei mai vajnici neprieteni ai lui.

Iar Balc nu știa ce să facă ca să-i închidă gura. La urmă, Somossy jură că nu-i dă jalbele până ce nu-i va da, peste banii juruiți, și câte două poloboace din fie care din vinațurile ce erau pe masă.

Balc se grăbi să i le făgăduiască, nădăjduind că îl va astâmpăra, dar Ungurul începu să ceară altele pentru Vice-Voevod, destăinuind în beția lui toate amănunțimile afacerii pentru care fusese trimis. Balc vedea zâmbetul ironic pe buzele Cavalerului Albrecht, hazul ce făcea în urma destăinuirii lui Somossy și nu mai putea de supărare. In sfârșit alese mijlocul cel mai nemerit pentru a pune capăt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acestei batjocuri. Incepu să verse Ungurului pahar peste pahar şi grăbi astfeliu sosirea clipei în care beţivul, doborît în sfârşit de puterea vinului, se prăbuşi sub masă în desăvârşită nesimţire

— Cred, zise atunce Balc Cavalerilor, că sunteţi oameni prea cuminţi pentru a da credinţă vorbelor nesocotite ieşite din gura acestui beţiv.

— Noi credem numai ceia ce vedem, răspunse Cavalerul Albrecht. Ştim că dacă adesea se întâmplă să găseşti adevărul în vin, altă dată el aduce numai minciuni şi, cu aceste cuvinte, duse pe Balc în odaia lui.

XXXIX

In care aflăm cine era Vidra

Am văzut că Anton Guercy, sluga lui Ştefan Stroici, rămăsese la Cetatea Neamţului fiind încă prea slab pentru a urma pe stăpânul său când acesta plecase cu Isaia şi cu Mihu.

Ingrijirile Părintelui Anselm, o hrană bună şi odihna îl îndreptară în scurtă vreme pe deplin. Anton ar fi fost fericit la Cetate dacă ar fi avut ce să facă. Harnic şi iute din firea lui, trândăvia îi era era nesuferită. Işi trecea vremea cu vânatul, meşteşug în care era neîntrecut şi niciodată masa Cavalerilor nu fusese atât de bogată în vânaturi de tot soiul. Nedibăcia Nemţilor în mânuirea spezei stârnise de la început mirarea lui. Ei ştiau să întrebuinţeze numai tăişul armei. Anton lua în fiecare zi câte cinci din ei şi-le arăta, vreme de un cias, cum se întrebuinţează vârful armei. Totuşi, când era vreme rea ori, dintr'un prilej oarecare, nu putea să meargă la vânat, bătrânul ostean nu mai putea de urât.

Era acuma pe la sfârşitul lui August, întoarcerea lui Stroici nu putea să mai întârzie şi Anton o aştepta cu nerăbdare când, într'o seară, un ostean veni să-l cheme din partea Părintelui Anselm. Anton se grăbi să se ducă la Minorit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ai putea,, îi zise acesta, să-mi faci o slujbă pentru care ți-aș rămânea recunoscător.

— Cu cea mai mare plăcere, Părinte, zise Anton, poronceşte.

— Am de trimis la Târgul-Trotușului niște cărți care nu le pot încredința decât unui om de toată nădejdea. Hans Biedermann, care de obiceiu duce cărțile de aice părinților de acolo, este dus la Suciava și se va întoarce numai peste câteva zile. M'am gândit să te rog pe Dumneta să-mi faci această slujbă. Ești om cuminte și viteaz, știi românește bine și-ți voiu da un cal bun.

— Sunt prea fericit, Părinte, că-ți pot fi de trebuință. Când dorești să plec?

— Astă noapte, aș dori ca cel mai târziu poimâine de amiază cărțile să fie in mâna Părintelui Gerivasie.

— Fii încredințat că voi face precum dorești.

Anton plecă cu două ciasuri înainte de răsăritul soarelui: calul ce i se dăduse avea un umblet minunat, la prânzul cel mic era la Piatră unde se odihni două ciasuri, la toacă sosea in Bacău. Nemții de la Cetate îl sfătuise,că dacă ajunge de vreme în Bacău și calul nu-i este din cale afară obosit, să nu mâie acolo dar, după un scurt popas, s'apuce pe la Călugăra, de a dreptul peste deal și să steie peste noapte la rateşul jupânesei Sandei, în Ciortolom, unde va găsi vin bun și adăpost curat. Văzând în Bacău că calul mai poate merge departe, îl odihni un cias și plecă înainte. Drumeții pe care îi întâlni îl îndreptară spre rateşul cunoscut de toți și unde ajunse cu vre-o două ciasuri după aprinsul lumânărilor.

Indată ce sosi, văzu de cal, puse să-l frece, să l săcele, să-l perie și să-l adăpe față cu dânsul, părăsindu-l numai după ce-l văzu legat înaintea unei iesle pline de grăunțe, a unei corlăți umplute cu fân mirositor și cu un așternut de paie care-i venea până la pântece.

Bătrânul oștean se îndreptă spre crâșmă pentru a-și mângâia și el stomahul cu ceva mâncare și cu vinul ce-i fusese atât de lăudat de Nemții de la Cetate când, ajuns în fața unei uși deschise,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

rămase încremenit, cu ochii holbați. In odaie era lumină și pe prag sta o tânără femeie care nu era alta decât Vidra.

Văzând că străinul o stat de odată pe loc, se uită și ea la dânsul. Deveni galbână ca ceara și nu putu să înăbușească, un strigăt :

— Anton.

Iar el răspunse :

— Kneghina Domnica ! Dumnezeule ! Ea trăiește!

Și bătrânul, îngenunchind înaintea ei, îi luă mânile și le acoperi cu sărutări. Lacrimile isbucniră din ochii Vidrei.

—Da, Antoane, zise ea mângâind capul și fața lui, eu sunt Domnica și tare mă bucur că te văd! Ah! ce vremuri îmi amintești, și Vidra își acoperi ochii cu mânile.

Dar aducându-și aminte că împrejurul lor, pe lângă carele trase în răteș, mai suntși străini, zise lui Anton, silindu'l să se scoale și luându-l de mână :

— Vină în odaia mea, ca să vorbim în liniște.

Nu voiu osteni pe cititor cu cele rostite de Vidra și de Anton dar voiu da aice pe scurt povestirea vieții tinerii și frumoasei femei, lăsându'l să ghicească de ce feliu au trebuit să fie voroavele lor.

Vidra era fiica kneazului, Stan de la Comănești pe Soloneț, vestit atât prin nemărginita-i bogăție cât și prin vitejiile făcute în nenumărate războaie.

Knezatul lui cuprindea satele Comănești, Băiești și Pârtești, cu peste opt sute de gospodari bogați ; cu mori, crâșme și brudini de poduri, cu heleșteie și prisăci de mii de stupi, cu codri întinși și cu păsuni pe cari păsteau nenumărate turme de boi și herghelii de cai.

Rămas orfan când abie ieșise din copilărie, firea-i neastâmpărată și un dor nemărginit de voinicii îl făcură să lese îngrijirea averei credinciosului vătăman Mincu iar el, urmat de o ceată mare de voinici din satele lui, bine înarmați și bine gătiți, intră în slujba Impărății de la Răsărit. Luă parte la multe războaie impotriva Turcilor și a lefegiilor catalani care, răsculându-se și punând mâna pe o parte din statele Impărătești, înfruntară vreme îndelungată toată puterea Impă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ratului. Din slujba împărătească trecu în aceea a Craiului Ungariii și susținu pentru el lupte crunte cu Venețianii în Dalmația și cu Cehii în Boemia. Neputându-se împăca cu trufia Ungurilor, intră în slujba lui Vladislav Piticul, Craiul Țării Leșești. Dacă ceata lui se împuținа după fie-care bătălie, ea își întregea iar numărul în curând, căci lefegiii români mișunau pe acea vreme prin oștirile Domnitorilor megieși cu țările noastre și fie-care din ei alerga bucuros sub steagul lui Stan, căci el izbutise să-și facă pretutindeni un nume mare de oștean viteaz și înțelept. Slujbele îi erau bine plătite de craii la care se tocmea în leafă și, nu numai că nu trăgea bani de a casă dar punea de-o parte, pe fie care an, sume destul de însemnate.

Frumusețа îi fusese vestită în tinerețe și nu câștigase mai puține izbânzi pe calea iubirii decât pe câmpul de bătaie. Frumosul Român aprinsese mari și numeroase focuri în albele sânuri a damelor bizantine, se vorbea că fusese chiar iubit de femei șezând pe treptele scaunului împărătesc. Mai pe urmă, atât frumoasele Venețiane cât și Maghiarele aprinse și galeșele fete ale Lehiii numai crude nu se arătară către el. Deși adesea ar fi avut prilejul să se căsătorească în chip strălucit, rămăsese burlac până la vrâsta de cinci-zeci de ani trecuți, când fu cuprins de dragoste pentru o tânără și frumoasă Polonă de neam mare.

El era acuma bărbat cărunt, trupul lui de uriеș începuse a se îngreuia și era ciuruit de răni. Spada unui cavaler teuton îi tăiese obrazul drept în două, de-a curmezișul, lăsându-i o dungă adâncă și lată ; piatra unui prăștinaș dalmațian îi pusese în mijlocul frunții o pecete albă și jumătate din urechea stângă îi fusese ruptă de o suliță litvană. Dar era vestit și bogat ; fata era tânără, frumoasă și gingașă iar părinții ei erau săraci și cu casa plină de copii. Căsătoria fu răpede hotărîtă și îndată după nuntă, Stan, obosit de războaiele purtate în timp de aproape patru-zeci de ani, părăsi slujba leșască și se întoarse acasă.

Mincu ocârmuise knezatul cu vrednicie și cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

credință: el dădu pe seamă lui Stan, la întoarcere, o avere cu mult mai însemnată decât acea ce'i fusese încredințată la plecarea stăpânului său.

Cei trei ani ce urmară întoarcerea kneazului la Comănești fură cei mai fericiți din toată viața lui. Vanda, așa se numea soția lui Stan, era o ființă blândă și supusă, ca întra în toate voiele kneazului care, din partea lui, o iubea la nebunie. Dar această fericire nu ținu mult căci, în al patrulea an al căsniciii lor, Vanda muri dând naștere unei fetițe.

Lovitura fu cu atât mai dureroasă pentru Stan cu cât era neașteptată; rămase timp de mai multe luni ca tâmpit. Închis în casă, nu voia să vadă pe nimeni, afară de batrânul Mincu și de vro două slugi mai credincioase. Când își reveni în fire și începu să iasă iar în lume, acei care 'l știau de mai nainte îl recunoscură cu greu; îmbatrânise cu zece ani: părul și barba i se făcuse albe ca zăpada. Cu vremea firea lui voinică se trezi din nou și își reluă traiul obicinuit dar jalea îi rămase tot atât de mare ca în ziua în care Vanda îi fusese răpită.

Vânatul era acuma singura lui plăcere, rămânea adesea săptămâni întregi prin munți urmărind zimbrii și urșii.

Domnica, așa se numea copila, fu crescută de slugi, căci Stan nici nu voia s'o vadă și dăduse poronci strașnice ca, sub nici un cuvânt, să nu fie adusă înaintea lui. Însă, când era de cinci ani, o întâmplare făcu ca kneazul să se găsască față în față cu ea și atunce frumusețea fetiții și asămănarea ei uimitoare cu Vanda aduseră o schimbare desavârșita în simțirile lui. De unde până atunce nu voia s'o vadă, acuma se simțea fericit numai când o avea lângă el; în scurt timp oșteanul vajnic, la numele căruia tremurau odinioară oștiri întregi, deveni robul copilei.

Domnica luase de la frumoasa ei mamă numai trăsăturile obrazului, moștenise însă de la Stan o fire pornită, un duh neastâmpărat și o îndrazneală fără seamăn; ca din copilărie arătă cel mai desă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vârșit desgust pentru toate îndeletnicirile femeiești, îi plăceau numai caii și armele.

Când kneazul o întrebă pentru întâia oară dacă are vre o dorință, ea îi răspunse rugându-l s'o învețe a călări. Nici o cerere nu putea să fie mai plăcută bătrânului oștean, iubitor patimaș de cai, care fusese și era încă un călăreț neîntrecut. Sub povățuirea lui, Domnica fu în curând în stare să călărească caii cei mai nebuni din grajdiurile kneazului, făcându-l, prin îndrăzneala arătată de dânsa, să tremure pentru întâia oară în viața lui. Ca să nu se despartă de ea, Stan rărise din ce în ce vânătorile prin munți, vânând în schimb, împreună cu copila, iepuri și pasări cu ogarii și cu copoii. Când vremea era din cale afară urâtă, silindu-i să steie în casă, Domnica, așezându-se pe un scăuieș, la picioarele tatâne-său, îl ruga să-i povestească faptele războinice săvârșite sau văzute de el și le asculta ciasuri întregi. Multe războaie văzuse kneazul și multe avea el de povestit, dar toate lucrurile au un sfârșit și, cu vremea, Domnica ajunse să le cunoască toate. Atunce ca îl puse să i le zică din nou; la urmă le știa pe de rost dar tot le asculta cu plăcere. La povestirea vre unui fapt mai îndrăzneț, inima îi bătea tot atât de tare ca la întâiul auz. Acuma nu se mai mulțămea cu călăria. Kneazul trebui s'o învețe a mânui palașul și sulița, a trage din arc și, pentru toate, ea arăta o agerime uimitoare.

Sili pe Stan s'o ducă la vânătoare de zimbri și de urși; în fața fiarelor dădu dovadă de o îndrăzneală și de un sânge-rece de care s'ar fi putut făli un vânător bătrân.

Dar, pe când creștea întrînsa patima vânatului, puterile kneazului slăbeau cu vrâsta, vânătorile și chiar primblările călări se răreau din ce în ce. Povestirile bătrânului urmau într'adevăr a curge necontenit, dar acuma nu mai puteau aduce Domnicăi decât umbra placerii simțită când se afla în fața fiarelor selbatece, sau când supunea vre-un cal neînvățat. Era atât de deprinsă cu viața la câmp sau la pădure în cât, după o scurtă vreme de ședere neîntreruptă în casă, obrajii ei rumeni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nan1901-1932

începură să îngălbenească, pofta de mâncare îi scăzu și prinse a slăbi. Atunce Stan, spăriet, se hotărî s'o lese să meargă la vânat fără dânsul, sub privigherea lui Anton Guercy, prinsul lui de războiu în urma unei lupte cu cavalerii teutoni, care rămăsese pe lângă el ca slugă și-l urmase în Moldova când părăsi serviciul leșesc.

Obrajii Domnicăi se făcură iar rumeni, pofta de mâncare și somnul liniștit se întoarseră, dar viața începu să se facă din zi în zi mai amară pentru bietul Stan, căci soarele la care își încălzea bătrânețile începu să lucească din ce în ce mai rar pentru el: Domnica își petrecea toată viața călare sau vânând prin munți.

După o vreme, privigherea lui Anton îi păru nesuferită și începu să meargă la primblare sau la vânat singură, ceiace îi atrase certări din partea kneazului. Dar el era acuma prea bătrân și prea stăpânit de slăbăciunea lui către dânsa pentru a pune în chip hotărît capăt acestei purtări a Domnicăi. Se mulțămi să facă pe Anton răspunzător de orice s'ar putea întâmpla fetei.

Domnica atinsese acuma vrâsta de șapte-sprezece ani, frumusețea îi era uimitoare și Stan începu să se gândească la căsătoria ei. Știa că, dată fiind atât frumusețea fetei cât și însemnata lui bogăție, peținorii nu vor lipsi; se mai mângâia cu nădejdea că căsătoria va schimba pornirile bărbătești ale Domnicăi și că după nuntă ea va trăi cu soțul ei în casa părintească.

Începu deci să adune la dânsul nu numai tineretul Moldovei și acel din țările române megieșe, dar și tineri de neam din Lehia și din Țara Rusască. Toți rămăsese fărmăcați de frumusețea ei, toți, privind-o, treceau cu ușurință peste firea ei pornită și peste aplecările ei bărbătești. Averea ce trebuia s'o moștenească atârna în cumpănă, pentru ochii a câtorva dintr'înșii, poate mai greu de cât frumusețea, dar în cele mai multe inimi, la vederea ei, se deștepta o iubire adevărată. Insă Domnica întâmpina toate cererile lor cu cel mai desăvârșit despreț. De multe ori, deși știa că casa este plină de oaspeți, i se întâmplă să incalece

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în zori de ziuă pentru a se întoarce numai după căderea nopții. Când vremea urâtă sau vre-un cuvânt mai hotărît al kneazului o silea să ieie parte la petreceri și la ospețe, ea răspundea la măgulirile puse la picioarele ei, luându-le în râs. Nu ascundea nici ura ei pentru căsătorie nici credința ce o avea că curtea lor ținteşte mai cu seamă la zestrea ei. In curând această purtare sili până și pe cei mai cutezători sau mai îndrăgostiți să părăsească orice nădejde că o vor putea lua de soție.

In primăvara anului 1344, Stan fu silit să trimită pe Anton la Bârlad pentru trebi grabnice, dar toată lumea era acuma obicinuită să vadă pe Domnica mergând singură la vânat și plecarea lui nu schimbă întru nimic chipul în care ea își petrecea vremea.

XL

In care se vede cât este de primejdios pentru o fată ca să vâneze singură

Intr'o frumoasă zi a începutului lui Mai, fiind vestită că un zimbru a fost văzut în fundul Bucovățului, Domnica porni de dimineață, însoțită de Vifor și de Pârjol, copoii ei cei mai buni. Când ajunse aproape de locul unde credea că va găsi fiara, priponi calul într'o poiană și apucă, prin codru, la deal. Insă deși bătu cu deamănuntul fețele dealurilor din dreapta și din stânga pârâului, nu putu să deie de nici o urmă. După o scurtă odihnă se puse din nou în urmărirea zimbrului, insă tot în zadar și era acuma să se întoarcă înspre poiana unde lăsase calul când auzi un câne gonind in depărtare. Vifor și Pârjol începură îndată a bate și ei și se răpeziră în partea în care se auzea glasul cânelui străin iar Domnica se luă după dânșii.

Gura cânelui străin se auzea din ce în ce mai bine și, după bătaia lui Vifor și a lui Pârjol, ea înțelese că au dat și ei de urmă și mână împreună. Incepu să urce la deal spre a ajunge înaintea zimbrului la curmătura spre care mânau cânii. Era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

aproape să ajungă la ea când auzi cânii bătând pe loc la vre-o cinci-zeci de paşi în dreapta ei. Se sui răpede pe un dâmb ce o despărţea de copoi şi, când ajunse în vîrful lui, văzu, pe un picior de plaiu sub dînsa, un zimbru urieş care purta o săgeată înfiptă în coastă şi făcea faţă celor trei câni iar, mai la deal, la vre-o zece de paşi, un vânător care ţinea o ţapă ferecată in mână. De o dată zimbrul se răpezi cu capul în jos asupra vânătorului, cu o iuţală atât de mare în cât acesta fu silit să sară în lături spre a'l putea lovi cu îndemânare. Dar piciorul alunecându-i pe frunzele uscate şi lucii, căzu pe spinare. Zimbrul care în răpegiune trecuse de dînsul, se întoarse pentru a se arunca din nou asupra lui dar, tocmai când era să'l străpungă cu coarnele, Domnica, care in două sărituri ajunsese lângă fiară, cu o mână hotărită îi înfipse ţapa în mijlocul cefii. Zimbrul se prăbuşi mort la pământ, iar vânătorul necunoscut sări răpede în picioare strigând :

— Mulţămesc, voinice, mi-ai scăpat viaţa. Dar, adaose el privind cu uimire pe Domnica, pe legea mea, voinicul este o voinică !

Domnica, fără a răspunde, se uită lung la el. Necunoscutul era un bărbat de vre-o trei-zeci de ani, de statură înaltă, de făptură puternică dar tot-o-dată sprintenă. Pletele şi musteţile îi erau bălăi ; în ochii mari, albastri, strălucea un foc straniu iar trăsăturile feţii erau de o frumuseţă neobicinuită.

Purta o haină strimtă, de postav sur, cu şireturi verzi, cioreci de aceiaşi materie şi de aceiaşi coloare care intrau, la genunchi, în ciuboto de iuft rusesc ; capul îi era acoperit cu o căciuliţă de postav verde, împodobită cu o pană de bâtlan. De brâul de piele galbână era prins un cuţit lung, cu mânerul de os şi o tolbă cu săgeţi îi atârna pe spate.

El privea acuma pe Domnica în tăcere, fărmăcat de frumuseţa acestei fiinţi, pe jumătate bărbat şi pe jumătate femeie. Ea purta un mintean bărbătesc de lână verde cu şireturi negre şi desprins la piept ; mânecile minteanului spintecate de la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cot în jos, erau desbumbiete şi descopereau mânecile cămeşii de in, împodobite cu betiţi albastre. Fusta, do aceiaşi materie dar mai închisă decât minteanul, acoperea în parte turetcile ciubotelor de piele galbănă şi era strinsă într'o cingătoare lată, de piele neagră, cusută cu flori de aur, de care era atârnat un cuţit cu mâner de fildeş săpat. Părul era adunat într'o singură pleată, groasă de un lat de mână, care atârna până la brâu şi apoi era îndoită şi adusă înapoi pe cap, sub o căciuliţă de catifea sură în care era înfiptă o pană de cucoş de munte. In spinare purta un arc şi o tolbă cu săgeţi.

Vroi să-şi ieie ochii de pe ochii străinului, dar în zadăr, privirea îi era pironită de privirea lui, se simţea ca sub puterea unei vrăji. In sfârşit necunoscutul, luând ochii de pe ea, rupse farmecul întrebând-o :

— Spunemi, cui datoresc viaţa, unei fete sau unei zine?

— O trecut vremea în care trăiau zinele, răspunse ea simţindu-se acuma uşurată, nu sunt decât fiica kneazului Stan de la Comăneşti şi mă numesc Domnica. Dar Dumneta cine eşti?

Necunoscutul, făcându-se că nu aude această întrebare, zise închinându-se :

— Văd că toate câte le-am auzit despre frumuseţa şi agerimea fiicei kneazului Stan erau sub adevăr şi îmi vine a crede că ne întoarcem la vremea zinelor.

— Dar Dumneta cine eşti ? mai întrebă Domnica.

Necunoscutul îşi aţinti iar privirea asupra ochilor ei, făcând-o să resimtă din nou o tulburare necunoscută, apoi zise :

— N'aş răspunde la această întrebare dacă mi-ar fi pusă de alt-cineva, dar nu-mi este ertat să las fără răspuns pe acea care mi-o scăpat zilele. Sunt un kneaz român de peste munţi, gonit de duşmani puternici din casa părintească şi desbrăcat de averea-mi legiuită. Potrivnicii mă urmăresc şi astăzi, silindu-mă să trăiesc pribeag, prin munţi şi prin păduri: am găsit un adăpost vremelnic la călu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gării unui schit din vecinătate și-mi trec vremea cu vânatul.

— Casa tatălui meu este deschisă tuturor nedreptățiților, răspunse Domnica; oricât de puternici ar putea să fie dușmanii d-tale, deși kneazul este acuma slăbit de bătrânețe, nimeni n'ar îndrăzni să se atingă de oaspele lui.

— Ai o inimă pe cât de viteză pe atât de bună, răspunse necunoscutul, îți sunt recunoscător pentru propunerea ce mi-o faci, dar temeiuri vajnice mă împiedecă să mă folosesc de ea. Mai mult chiar: dacă ai vorbi kneazului Stan despre întâlnirea noastră, m'aș vedea silit să părăsesc adăpostul găsit cu atâta greutate.

— Cum, oare kneazul îți-este dușman? întrebă Domnica cu bănuială, căci străinul își luase iar ochii de pe ea.

— Nu, el nu mă cunoaște și nici eu nu'l cunosc, răspunse el, îmi pare rău că nu-ți pot descoperi taina ce apasă asupra mea, dar împrejurările mă silesc să tac. Îndrăznesc chiar să te rog să nu vorbești kneazului de mine, căci m'ai pune în mare zdruncin.

Glasul era blând și rugător, car privirea i se făcuse poroncitoare și Domnica, sub stăpânirea ei, nu putu decât să răspundă:

— Fie după cum dorești, îți făgăduesc că nu voi vorbi nimărui de întâlnirea noastră.

Fața necunoscutului se lumină la auzul acestor cuvinte, privirea din poroncitoare deveni nespus de dulce, din ochii lui ieșea o lucire care făcea să pătrundă în inima Domnicăi o căldură ce era o desmierdare.

— Îți mulțămesc, mă îndatorești din nou, zise el, închinându-se încă odată înaintea ei.

— Calea mea este lungă, zise Domnica după o clipă de tăcere, trebuie să mă grăbesc dacă voiesc s'ajung acasă înainte de noapte. Să știi că, dacă cumva îți vei schimba mai târziu gândul și vei voi să te folosești de găzduirea tatei, poarta lui este totdeauna deschisă pentru acei ce caută adăpost. Acuma ajută-mă, te rog, să leg pe Vifor și pe Pârjol, adaose ea desprinzând o curea de la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

brâu, căci ei nu vor părăsi zimbrul de bună voie, ar mânca din el până în ziuă şi ţi l'ar strica rău.

— Cum, zise străinul, după ce l-ai ucis, ai de g'nd să mi-l laşi mie?

— I-am dat într'adevăr lovitura de moarte, răspunse Domnica, dar Dumneta l-ai stârnit, cânele Dumitale l-o mânat şi l-ai fi ucis singur dacă întâmplarea nu te-ar fi făcut să luneci pe frunze.

— Sunt recunoscător acestei întâmplări, căci fără de dânsa n'aş avea fericirea să-ţi datoresc viaţa, zise străinul, dar ar trebui să iei măcar coarnele ca amintire a acestei izbânzi de care ar putea să fie mândru orice vânător.

— Casa noastră este plină de coarne de zimbru şi de piei de urşi ucişi de mine, răspunse Domnica care izbutise să lege pe Pârjol.

Străinul prinse pe Vifor şi-l ţinu până ce fata îl legă, zicându-i în aceiaşi vreme:

— Vestea despre îndrăzneala Dumitale o trecut munţii şi o ajuns până la noi, dar ceiace am văzut o întrecut toate aşteptările mele. Ţi se întâmplă oare des să vânezi singură prin acești codri?

— Aproape în toate zilele, răspunse Domnica, vânatul este singura mea plăcere.

— Nădăjduiesc dar că voi mai avea fericirea să te întâlnesc dacă duşmanii nu-mi vor descoperi adăpostul în curând şi nu mă vor alunga dintr'însul, zise străinul, căci cu vânatul îmi trec vremea şi eu. Dar cum se face oare că kneazul te lasă să umbli singură prin munţi?

— Imi place primejdia, zise Domnica cu mândrie, fiindcă-mi dă prilejul s'o înving; şi mulţămirea mea este deplină numai când izbutesc s'o înving singură. Tata ştie că sunt în stare să mă apăr singură împotriva oricărui feliu de duşmani. Acuma, rămâi sănătos! şi închinând capul uşor, plecă cu un pas sprinten spre poiana unde îşi lăsase calul.

Străinul rămase pe loc urmând-o cu ochii până ce se făcu nevăzută în codru, apoi zise către sine, zâmbind şi cu jumătate de glas:

— Iţi place primejdia şi-ţi place s'o învingi singură? Vom vedea cum vei ieşi din acea în care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1901-1932

ai căzut fără să'ți dai seamă, apoi prinzându-și copoul, îl legă de un lanț și porni în partea opusă acelei în care plecase Domnica.

Fata se ținu de cuvânt și nu vorbi acasă de loc de întâlnirea ei cu străinul, dar îi fu greu s'adoarmă în acea noapte și când, în sfârșit, spre ziuă, somnul veni să-i închidă pleoapele, s'întâlni cu necunoscutul și în vis.

In potriva obiceiului ei, dormi târziu și când se sculă, simțindu-se obosită, se hotărî să rămâie toată ziua acasă. Dar gândul ei nu se putea despărți de chipul străinului, ochii îi erau plini de dânsul, i se părea că se află sub farmecul privirii lui, că tot mai simte acea căldură ce-i desmierdase inima când se uitase atât de dulce la ea.

Ce om frumos era acel necunoscut! Ce bărbătească era înfățoșarea lui. In urechile ei răsuna încă acel glas plin și cald care o pătrunsese până în fundul inimii. Se simțea apăsată sub puterea unui farmec necunoscut.

Voi să'l scuture. Poronci să'i aducă pe Iad, calul cel mai nebun din grajdiu; un armăsar negru prins din herghelie cu arcanul numai de vre-o câteva zile și care nu cunoștea încă șaua și frâul. Când sări pe el fără a atinge scara cu piciorul, calul sări drept în două picioare și slugile spăriete crezură că are să se răstoarne pe spate, dar coada harapnicului Domnicăi îl lovi cu atâta putere în cap, în cât dobitocul ametit fu silit să aducă iarăși picioarele la pământ. Începu să asvârle nebunește cu picioarele de dinapoi și atunce Domnica, rămasă neclintită în șea, îi înfipse pinteniî în deșerturi, și calul, nebun de durere, fu silit s'o ieie din loc. Sări de două ori înainte, apoi iar se ridică în sus dar, primind o nouă lovitură în cap, nu putu de cât să'și sprijine din nou picioarele de dinainte de pământ. Iar începu să asvârle și iar simți pintenii ascuțiți rupându-i pântecele; sări în dreapta, sări în stânga, dar Domnica rămânea înfiptă în șea. In sfîrșit, armăsarul se răpezi înainte și ieși pe poarta deschisă. După o alergare nebună de două ciasuri, peste dealuri și peste văi, calul se opri, alb de spumă și tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

murând pe picioare: se simțea invins și se supunea. Când, pe înserate, Domnica îl aduse înapoi la scară, Iad era blând ca un miel. Dar îndată ce aprinderea luptei fu trecută, chipul străinului apăru din nou înaintea ochilor Domnicăi.

După cină, ea rugă pe kneaz să-i mai povestească o dată luptele lui cu Catalanii, lupte purtate în tinerețe, când era stăpânit de un dor nebun de vitejie, lupte cu prilejul cărora împlinise în fie-care zi fapte de o îndrăzneală ne mai pomenită și înfruntase moartea de zece ori pe cias. Obicinuit ea tresărea la auzul lor, se părea că întreaga-i ființă este aninată de buzele bătrânului, iar ochii ei vedeau, desfășurându-se înaintea lor, șirul acestor falnice întâmplări. Dar, de astă-dată, deși își încorda voința pentru a nu pierde nici un cuvânt, gândirea ei rătăcea într'una spre părăul Lipovățului și, pe dinaintea ochilor ei, trecea necontenit chipul acelui adus de întâmplare în fața ei.

A doua zi porni, înainte de răvărsatul zorilor, spre locul în care'l întâlnise, dar în zadar cutrieră codrii până în seară, nu auzi glasul copoului pribeagului, nu-l întâlni nicăiure. Trei zile de a-rândul bătu munții fără a da de el și dorul de a'l vedea încă o dată creștea necontenit într'însa. In dimineața zilei a patra se găsi, fără de veste, față în față cu el pe un colnic de deal și, când îl zări, deveni galbănă ca ceara, inima-i încetă de a bate și numai cu greu putu să răspundă închinării lui.

Ii ceru voie să vâneze împreună cu dânsa, voie ce-i fu lesne hărăzită; ziua întreagă o petrecură împreună dar, atât pentru unul cât și pentru celalalt, vânatul era numai un cuvânt. Pentru ea era un mijloc spre a-și desfăta ochii privindu'l și a auzi desmierdarea glasului său; pentru el prilejul de a pune, prin vorbe meșteșugite, stăpânire desăvârșită pe mintea și pe inima ei. Ii fu un lucru ușor să cunoască firea și chipul de train al fetei, căci ea răspundea fără sfială la întrebările lui și se simțea fericită văzându-l atât de doritor de a cunoaște tot ce s'atinge de ea. Apoi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

el, la rândul lui, îi povesti pe lung cum se trage dintr'un neam vechiu şi strălucit, cum şi-a petrecut tinereţile în războaie, câştigându-şi un nume falnic şi cum, acuma, nişte neamuri lacome şi viclene, prin urzeli meşteşugite, izbutise să arunce în sarcina lui o faptă tâlhărească săvârşită de ei. Il pârîse către Voevodul Ardealului şi'l silise să fugă spre a-şi scăpa viaţa, iar ei pusese stăpânire pe averea lui. Mai adăogi că urgia lor îl urmărise până în Moldova şi că oamenii lui Sas îl căutau în toate părţile, nevoindu'l să ducă prin codri o viaţă rătăcitoare.

Această povestire care înfăţoşa pe necunoscut ca pe jertfa unor urzeli viclene, mări încă în inima Domnicăi simţirea deşteptată la întâia lor întâlnire.

Deşi când se despărţiră nu schimbase încă nici un singur cuvânt de dragoste, inima fetei era întreagă a lui, ferecată de el prin lanţurile unei patimi puternice. Se întâlniră din nou în fie-care din zilele următoare şi, atunce, el rosti cuvinte de iubire care măriră tulburarea Domnicăi şi aduseră patima ei la culme.

Până atunce dragostea fusese o simţire ce o cunoştea numai prin auz şi o făcea să zâmbească. Dorul de iubire ce zace în ori-ce inimă femeiască, dormise până atunce într'însa, dar acuma se trezise de o dată şi, cu nespusă putere, pusese stăpânire pe această fire selbatecă dar bogată, a cărei îndemnuri nu cunoşteau nici frâu nici stavilă. De abie trecuse zece zile de când se cunoşteau şi priboagul nu mai avea nimic de cerut de la Domnica, ea îi hărăzise tot ce o femeie care iubeşte poate hărăzi bărbatului iubit de dânsa.

Petrecură o lună plină de încântări. O peşteră părăsită, pe malul unei scursuri, fu cuibul unde adăpostiră dragostea şi fericirea lor. Se întâlneau într'însa de dimineaţă şi se despărţeau seara într'amurgul, părăsind-o peste zi numai pe puţine ciasuri pentru a vâna câte un şoim, căci Domnica se temea să nu deştepte vre-un prepus de s'ar fi întors tot-deauna acasă cu mânile goale.

Din zi în zi îi creştea patima. Cu cât sorbea mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mult din cupa iubirii, cu atâta era mai însetată. Vlad, așa îi zisese necunoscutul că se numește, părea că și-a uitat toate nenorocirile și toate grijile și că nu se mai satură de frumusețea minunată a iubitei lui și de dragostea ei aprinsă. Dar, într'o zi, Domnica când ajunse la locul lor de întâlnire, nu numai că nu văzu pe Vlad ieșindu-i înainte ca de obiceiu, dar, când intră în peșteră, o găsi deșartă. Trecu mai bine de un cias până la sosirea lui, iar când, în sfârșit, sosi și ea voi să i se arunce în brațe, se opri pe loc încremenită văzându-i privirea plină de grijă.

— Ce ai, întrebă ea, ce s'o întâmplat de te văd atât de supărat.

Fără a-i răspunde, o luă în brațe și o sărută lung, dar ea, după ce îi înapoiă desmierdările, îl întrebă din nou:

— Te rog spune-mi ce ți s'o întâmplat! Găsit-au cum-va dușmanii urma ta? Ești oare amenințat de o nouă primejdie?

— Am primit astăzi o veste care m'ar fi umplut de bucurie dacă aș fi primit-o cu câteva săptămâni mai înainte și sunt fericit că n'am primit-o atunce, căci altfeliu n'aș fi avut fericirea să te cunosc. Află că în urma unor întâmplări neașteptate s'o descoperit nevinovăția mea. Sunt rechemat acuma de sârg acasă pentru a da cele de pe urmă dovezi, dar mă chinuiește amar gândul că trebuie să te părăsesc.

— Cum, să mă părăsești...

— O, pe scurtă vreme: numai atâta cât va trebui pentru ca să desăvârșesc infundarea ticăloșilor care m'au viclenit. Crezi tu că traiul departe de tine, mi-ar fi cu putință? Indată ce nevinovăția îmi va fi recunoscută, mă întorc fără a pierde măcar o clipă și vin să te cer tatălui tău. Fericirea este în fața noastră, o fericire fără margini și fără sfîrșit cât vom trăi, căci toate stavilele sunt înlăturate, dar inima îmi-este grea căci pentru câtăva vreme ochii nu mi se vor putea răsfăța privindu-te și buzele mele nu'și vor putea potoli setea sărutându-te.

Domnica, la gândul acestei despărțiri, simțea că inima i se rupe; ea se deprinsese acuma cu fericirea ei zilnică, cu desmierdările lui. Dar această despărțire era să fie scurtă, cel mult peste șase săptămâni,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir1901-1932

Vlad trebuia să se întoarcă pentru a nu se mai deslipi de ea. Având într'însul o credinţă nemărginită, se supuse fără împotrivire.

Petrecură ziua întreagă fără a ieşi din peşteră şi, printre desmierdări, croiră planul vieţii lor viitoare, un lung vis de dragoste şi de fericire ; când se despărţiră stelele luceau.

XI.

Răsbunare şi fuga

In zilele următoare Domnica nu ieşi din casă, îşi petrecu vremea cu kneazul care se mira mult de această schimbare în feliul de traiu al fetei. Rămânea gânditoare ciasuri întregi ; în loc de a cere lui Stan să-i povestească vitejii, îl rugă acuma, pentru întâia oară, să-i vorbească despre mama ei şi despre dragostea lui pentru dânsa. Bătrânul, cu lacrimile în ochi, îi spunea cât de frumoasă fusese Vanda şi cât o iubise, iar Domnica asculta toate amănunţimile cu aceiaşi atîntire a întregii ei băgări de seamă cu care asculta odinioară faptele lui de voinicie.

Din când în când numai făcea câte o primblare călare pe Iad dar, în loc de a'l goni nebuneşte, cum ar fi făcut altă dată, îl silea la un mers liniştit spre a nu fi tulburată în visuri, când pe dinaintea ochilor îi treceau atât icoanele fericirii trăite cât şi acele, mai încântătoare, a fericirii viitoare. In ziua de Sân Petru era hramul bisericii de la Olovăţ şi kneazul care nu încălecase acuma mai bine de un an, propuse Domnicăi să meargă amândoi călări spre a privi lumea adunată la hram. Ea primi cu bucurie şi după amiază plecară la Olovăţ însoţiţi de un număr de slugi călări. După ce stătură acolo aproape de un cias, Stan se simţi obosit şi se hotărî să s'întoarcă acasă.

Pe la jumătate de cale zăriră deodată, venind spre ei în goana cailor, o ceată mare de călăreţi. In fruntea lor era un bărbat înalt la stat, îmbrăcat în haine de mătasă vişinie, împodobite cu şireturi de fir, călare pe un cal pag de toată frumuseţa, iar alăturea venea, pe o iapă albă, o femeie purtând o rochie de mătasă verde, cusută cu fir şi având pe cap o pălărie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sură cu pene negre. In urma lor veneau vre-o treizeci de slujitori îmbrăcați în roș și albastru, cu coifuri de oțel în cap și ținând în mână suliți lungi, în capătul cărora fâlfâiau flamuri albastre și roșii.

Cu tot colbul ridicat de cai, Domnica putu să vadă fața femeii care era tânără și frumoasă, dar acea a bărbatului îi fu ascunsă până ce ajunse drept mica ceată a kneazului, oprită în loc și înșirată pe marginea drumului. Atunce Domnica recunoscu în acel barbat pe Vlad pribeagul, iar el trecu răpede pe dinaintea lor, fără a se uita la ea, răspunzând închinăciunii kneazului printr'o aplecare ușoară a capului

— Cine era acel boier? întrebă ea pe Stan cu glasul răgușit.

— Balc, fiul Voevodului Sas, răspunse kneazul.

—Și... femeia de lângă el? mai întrebă ea.

— Soția lui, Margareta, dar, adaose kneazul văzând-o albă ca varul, ce ai? Nu-ți este bine?

Numai încordându-și toate puterile Domnica izbuti să raspundă:

— Căldura și colbul m'au obosit, nu-i nimica.

Până acasă nu descleștă dinții iar îndată ce ajunse, merse de se închise în odaia ei, unde căzu pe un scaun și rămase ca nimicită. Mintea-i era ametită de un vârtej de gânduri, înaintea ochilor îi treceau răpede vedenii arătând toate întâmplările iubirii sale cu Vlad, icoanele fericirii visate, apoi, de odată, Vlad era schimbat în Balc și lânga dânsul era altă femeie.

Cu încetul însă mintea i se limpezi, vedeniile pierîră și numai atunce își putu da seamă de trădarea mișelească a cărei jertfă fusese.

Ea, Domnica, fiica kneazului Stan, ea, urmașa celui mai falnic neam din Moldova, ea a cărei frumuseță ar fi făcut podoaba unui scaun crăiesc, ea a cărei mână fusese cerșută în genunchi, nu numai de, tinerii cei mai de seamă și Moldovei și a țărilor române, dar și de floarea tinerimii leșești și rusești! Ea uitase tată, nume și cinste, ea își jertfise fericirea și frumusețea minunată pentru mulțămirea poftei unui mișel! Și acel căruia ea se dăduse cu tot trupul și cu tot sufletul era Balc! Balc, acel desfrânat, la numele căruia fugeau, înspăimântate, toate femeile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din țară, căci din ochii lui ieșea o lucire vrăjitoare, o putere netălmăcită care le lăsa fără voință față de el. Pe urma lui nu rămăsese decât jale și rușine! Balc, acel neom crud și lacom asupra căruia apăsa ura și blăstămul unei țări întregi. El îndrăznise, mișelul, să'și facă râs de dînsa, să se joace cu cinstea și cu iubirea ei, s'o întrebuințeze ca pe o unealtă de plăcere și apoi, odată sătul, s'o lepede ca pe un lucru de nimic. Dar ce ar fi zis oare bătrânul kneaz, a cărui ură și despreț pentru Sas și pentru tot neamul Voivodului erau fără mărgini, dacă ar fii știut că cinstea fetei lui mult iubită, că podoaba sfântă a acelei de care era mai mândru decât de fala lui războinică, decât de numele lui cel străvechiu, că acea ce i era de o mie de ori mai scumpă de cât toată bogăția lui, ajunsese o jucărie vremelnică în brațele lui Balc?

Și pe inima ei, în locul dragostei moarte, deveni stăpână o ură cumplită și neîmpăcată, un dor nemărginit de răsbunare. Balc, căruia ea îi scăpase viața, îi răpise cinstea; Balc trebuia să moară fără răgaz și de mâna ei. Chipul în care era să-și îndeplinească hotărîria fu răpede găsit.

A treia zi era Duminecă. Sas, fii săi precum și toată curtea mersese de dimineață la biserica domnească din năuntrul Cetății Sucovei pentru a asculta sfânta liturghie. După săvîrșirea slujbei, Voivodul ieși din biserică, urmat de feciorii domnești, cu soțiile lor și de ceata curtenilor: un îndoit șir de slujitori era înșirat de la ușa bisericii la scara Curții. De odată, se văzu un cal negru goind, pe poartă, drept spre biserică și, la câți-va pași de slujitori, se opri Domnica. In mână ținea acciași țapă cu care ucisese zimbrul, iar ochii ei de departe găsise pe Balc și rămăsese ațintiți pe el. Inainte ca cine-va să fi putut face o mișcare spre a o împiedeca, ea răpezi cu putere brațul înainte și țapa, vâjiind prin văzduh, merse de s'înfipse în pieptul lui Balc și'l trânti la pamânt, scăldat în sânge.

— Mi-ai luat cinstea, ea nu este platită cu viața ta, strigă Domnica și, întorcându-și calul, o luă la fugă și ieși pe poartă înainte ca slujitorii înmărmuriți să fi avut vreme să s'arunce pe dînsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Păzitorii de strajă la poarta orașului voiră s'o oprească dar Iad, sărind peste dânșii, trecu ca fulgerul prin poarta deschisă și apucă pe drumul care duce din valea Sucevei în acea a Moldovei. Străbătu cu iuțeala fulgerului șirul dealurilor ce desparte aceste două văi. Când ajunse la apa Moldovei, apucă de a lungul ei, spre Miază-Noapte, gonind în fugă nebună peste câmpii și peste pârae, prîn sate și prin păduri. Era aproape de amiază când își opri calul într'un ariniș des, la gura Moldaviței.

Nu alesese partea în care fugea în urma vreunei hotarîri chibzuite: odată fapta săvârșită, apucase pe cel dintâiu drum de care dăduse, fără ca să știe încotro fuge, numai când intră în valea Moldovei recunoscu locurile, căci cu doi ani înainte fusese cu kneazul la Vama Câmpulungului. Până atunce gândise numai la răsbunarea ei, acuma începu să se întrebe unde s'ar putea ascunde.

Acasă nu se mai putea întoarce câci, pe lângă că știa bine că luând calea în spre Comănești era în primejdie să fie prinsă de slujitorii trimiși în urmărirea ei, apoi n'ar fi îndrăznit să se găsească față în față cu kneazul și să-i mărturisească păcatul ei. Cunoștea destul de bine starea Moldovei pentru a ști că cei nemulțumiți de ocârmuirea lui Sas se numărau cu miile și că kneazul avea mulți prieteni pe lângă care ar fi putut găsi un adăpost vremelnic.

Dar acești prieteni locuiau, parte în jos de Suciava și parte împrejurul Rădăuțului și ar fi fost prinsă de oamenii Voivodului înainte de a fi putut ajunge la casele lor. Ș'apoi chiar de ar fi putut străbate teafără până la dânșii, gândul de a le mărturisi rușinea ei îi era nesuferit. Fuga peste hotarele țării era deci singura cale ce-i rămânea deschisă. Știa că graniță leșască trecea nu departe de obârșiile Moldovei, cunoștea drumul până la Vatra Moldaviței. Se hotarî să apuce pe vale în sus, până la Vatra și acolo sa ieie un călăuz care s'o scoată la graniță prin munți. După ce dădu lui Iad puțină odihnă, porni din nou având grijă să încunjure numeroasele locuințe de pe vale și, pe la toacă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ajunse la satuletul Vatra. Cunoștea pe un bătrân, așezat în acel sat după ce urmase steagul kneazului în Țara Leșească și care văzuse mult bine, atât dela kneaz cât chiar și de la dânsa.

Trase de-a dreptul la el și, luându-l de o parte, îi spuse că viața îi este în primejdie și-i ceru să plece numai decât cu dânsa și s'o ducă, prin munți, la hotarul leșesc. Bătrânul oștean, fără ai mai pune vreo întrebare, o încredință că este gata s'o însoțească și începu îndată să facă pregatirile de plecare. Văzând că Iad este foarte obosit, puse șaoa Dumnicăi pe un cal al său, iar el încălecă pe altul și porniră pe la asfințitul soarelui, luând pe Iad cu sloboda după dânșii. Dupa o călătorie de două zile prin munți, pe poteci cunoscute lui, bătrânul o scoase teafără la un sat rusesc, pe Ceremușul alb.

Aice Domnica se despărți de moșneag și, după ce luă un călăuz care vorbea românește, străbătu, după o nouă calatorie obositoare de trei zile, munții și pădurile dintre Ceremuș și Prut, ieșind în valea acestui de pe urma râu, la satul Deletin. De aice s'îndreptă singură spre Nadworna pentru a ajunge pe valea Bistriței, la Stanislau.

Era acum afară de ori ce primejdie să fie ajunsă de trimișii lui Sas, dar se întreba cu ingrijire ce era să facă și cum avea să trăiască în țară străină. Luase cu dânsa, la plecarea de-acasă, o pungă cu două sute de zloți tătărești, sumă foarte însemnată pentru acea vreme și cheltuise până atuncea numai vr'o patru. Avea cu ce trăi mai mulți ani, dar nu știa unde să se așeze și era înspăimântată văzându-se pierdută într'atâta străinătate.

De la Nadworna, drumul spre Stanislau era foarte umblat. Înfățoșarea ciudată a acestei ființi de o frumuseță neobicinuită, cu haina pe jumătate bărbătească, cu arcul și tolba de săgeți în spinare și cu cuțitul atârnat de brâu, atrăgea privirile tuturor drumeților. Incepu să se teamă ca nu cumva să fie oprită și întrebată despre îndreptările ei. La Nadworna, oamenii la care trăsese în gazdă o sfătuise să mâie în noaptea următoare la o vădană, într'un sat, la jumătatea căii spre Stanislau. Ii spusese că acea vădană vorbea bine românește și o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

învățase cum să nomerească la dânsa, așa că Domnicăi îi fu ușor să găsească casa ei.

Vădana o găzdui în schimbul unei plăți neînsemnate dar o supără mult prin întrebările de tot felul ce i le puse, la care Domnica răspunse în chipul cel mai scurt, spre marele năcaz al bătrânei. A doua zi, era gata de plecare când, din întâmplare, o cergă spânzurată la părete căzu și lăsă descoperite niște haine ostășești atârnate de un cuier de lemn.

Ele cuprindeau un coif de oțel, un pieptar de piele roșie cu mâneci, o cămeșă de zale, cioreci verzi, o pereche de ciubote de iuft galbăn, o manta de aba roșie cu șireturi galbene. După dânsele se vedea, răzămată de părete, o sulită, un palos lung cu brâul lui și unu scut de piele groasă, întărit cu platoșe de oțel.

Când Domnica întrebă pe gazdă a cui erau acele haine și arme, aceasta îi zise că fratele său, care trăia cu dânsa dar era acuma dus la Halici, le cumpărase de la un slujitor român. Apoi, bucuroasă că a găsit prilej de vorbă, începu să povestească Domnicăi că, înainte de cucerirea leșească, țara Haliciului era cutrierată de cete de tâlhari și că de răul lor negustorii nu mai puteau aduce marfă de nicăiurea. Dar îndata după ce Craiul Cazimir adusese țara sub stăpânirea lui, tâlharii fusese stârpiți de slujitorii trimeși în urmărirea lor, iar pentru ca să nu se poată ivi din nou alte cete Craiul ținea cu cheltuiala lui, în toate orașele, steaguri de slujitori toemiți cu leafă. La Stanislau erau două steaguri de Litvani, la Colomea și la Przsemysl câte unul de Nemți, iar la Liov patru steaguri, unul de Leși, unul de Ruși și două de Români. Domnica ascultă de astă dată vorbele bătrânei cu cea mai mare băgare de seamă și, spunându-i că are și ea un frate la Liov, îi mai puse diferite întrebări asupra traiului acestor slujitori români. După ce bătrâna îi împărtăși tot ce știa în această privință, Domnica îi spuse că dacă hainele sunt încă în stare bună, ar dori să le cumpere pentru fratele său care este cam de aceiași statură ca și ea. Bătrâna le luă îndată din cuier și fata își putu da seama că erau a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

proape noui și păreau a se potrivi pe dânsa. După o scurtă tocmală, le cumpără cu doi zloți, adică cu cel puțin întreit prețul dat poate de fratele bătrânei. După ce se făcu o legătură din haine și din arme, Domnica plecă cu ele.

După o cale de un cias, intrând într'o pădure deasă, se depărtă de la drum, descăleca într'o poiană prin care curgea un pârâu și priponi pe Iad după ce îl adăpă. Apoi desbrăcă hainele ei, puse pe acele cumpărate și văzu cu bucurie că păreau facute pentru trupul ei. Ciubotele slujitorului, singure, îi erau din cale afară mari, dar acele ce le purta erau aproape de aceiași făptură și se potriveau destul de bine cu noua ei îmbrăcăminte. Când voi să puie coiful în cap se gândi la pletele ei cele frumoase; ele trebuiau să fie neapărat jertfite și se întreba cu grijă cum să le taie, neavând foarfeci la dânsa. În sfârșit, neputând să rămâie cu ele fără a-și zădărnici tot meșteșugul, scoase cuțitul ascuțit ce-l purta la brâu și, luând o șuviță după alta, își scurtă tot părul, lăsându-l numai până deasupra umerilor. Apoi puse coiful în cap, s'încinse cu paloșul, luă într'o mână sulița, iar în cealaltă pavăză, se duse la pârâu și privi chipul ei în apa limpede ce curgea pe o matcă de stâncă neagră. Icoana care se înfățoșă ochilor ei fu un chip de fecior de oaste mândru cum nu mai văzuse încă altul până atunce.

Ascunse cu îngrijire hainele cele lepădate într-o tufă, puse frâul în capul lui Iad și își reluă calea spre Stanislau. Dar acuma bărbații nu se mai opreau în cale ca s'o privească cu uimire, ei de departe se dădeau în lături ca să facă loc slujitorului crăiesc, numai femeile o urmau lung cu ochii și cele tinere îi surâdeau dulce.

XLII

Slujitorii români ai Craiului Cazimir

Domnica trecu fără nici o piedecă prin Stanislau și prin Halici, o zi de drum o mai despărțea de Liov. Când, în acea seară, intră în satul unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trebuia să rămâie peste noapte și se opri înaintea unei crâsme mari, așezată pe un feliu de piață, văzu că iesă dintr'însa cinci ostași care purtau aceiași haină ca și ea. Nu apucase bine să descalece și ei o și înconjurase:

— Bun sosit printre noi, voinice! îi strigă pe românește un flăcău nalt, cu mustăți și plete bălăi, mlădios și subțire ca o trestie, mândru ca un Făt-Frumos.

— Bun sosit! strigară și ceilalți în cor.

— Ai venit fără îndoială să legi frăție de arme cu noi, zise slujitorul care vorbise cel dintâiu, luând mâna fetei în mâna lui voinică și scuturând-o cu putere. Văd că ai de gând să intri în steagul nostru, căci ai și îmbrăcat haina lui. Ești de la noi, din jos? In steagul nostru sunt numai Codreni și Bârlădeni.

— Dar Moldoveni nu se primesc? întrebă Domnica.

— De ce nu, răspunse slujitorul, până acuma avem numai pe unul, dar am fi mulțămiți să fie mulți ca dânsul.

— Dar, zise Domnica, mi s'o spus că sunteți două steaguri românești la Liov; în celalalt nu sunt mai mulți Moldoveni?

— In celalalt sunt numai Orheieni și Hotineni, răspunse slujitorul. Ascultă-mă pe mine, semeni a fi flăcău de neam, nu te vâri printre dânșii, căci steagul lor este alcătuit mai cu seamă din prostime. La noi sunt numai flăcăi de neam și cu dare de mână: avem argați pentru îngrijirea căilor și ședem fie care la gazda noastră.

Domnica se bucură când auzi că în amândouă steagurile se află un singur Moldovan, dar se temea ca el să nu fie vre un tânăr din vecinătatea Comăneștilor, care ar fi putut s'o cunoască; se grăbi deci să întrebe:

— Și cum se chiama Moldovanul care este în steagul vostru și de unde este el de loc?

— Poate să-ți fie cunoscut, răspunse slujitorul, el îmi este frate de cruce: se numește Mihu și este nepotul unui călugăr de lângă Cetatea Neamțului. Dar acum spune-ne și Dumneta cine ești și cum te numești.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eu sunt Dan, nepotul kneazului Corlat, de pe Homor, răspunse Domnica.

— Și eu sunt Gheorghe Bantaș, zis Gheorghiță a Șalgăi, după mama mea, Șalga, văduva kneazului Voicu, care o murit Căpitan de Codru. Și iată tovarășii mei : Ion Dobrin, Andrei și Gheorghe Făgău, Codreni ca și mine ;Vasile Decusară și Toader Cap-de-Bou sunt Bârlădeni,cel dintâiu de pe Simila și celalalt de pe Tutova. Dar să dăm calul Dumitale pe sama argaților și apoi să mergem să te cinstim.

Cinstea fu încercarea cea mai grea pentru Domnica, căci se făcea cu rachiu, vinul fiind un lucru necunoscut în satele din Galiția și ea, care de obiceiu bea numai apă, se temea să nu-și piardă mințile în urma unor ciocniri prea dese.Mintea ei isteață o scăpă de această primejdie, căci după ce duse la gură cea dintâiu ulcică, zise slujitorilor :

— Închin în sănătatea voastră și pentru frăția noastră de arme ! Nădăjduiesc că în curând veți fi încredințați că ați găsit în mine un tovarăș vrednic de voi, la luptă hărțăgos, dar trebuie să vă mărturisesc de la început un cusur ce'l am și care șede rău unui slujitor : la masă sunt rușinos, căci așa m'am legat.

— Și cui făcut-ai acest jurământ ciudat ? întrebă Gheorghiță mirat.

— L'am făcut inimii mele, unei fete de la noi, cu care ne-am legat să fim soți îndată ce mă voi întoarce în țară. Ea s'o jurat că nu va șugui cu altul în lipsa mea și eu, în schimb, m'am prins să nu desmierd pe alta și, ca să nu-mi uit cumva jurământul sub stăpânirea beției, m'am mai legat ca nici odată, nici la ospăț nici la cinste, să nu beu mai mult de un pahar de vin sau de o ulcică mică de rachiu.

— Ciudat jurământ ! zise Gheorghiță. Cu băutul va merge cum va merge, dar cu desmierdatul sau, mai bine zis, cu nedesmierdatul are să-ți vie greu de tot. Liovencile, pe lângă că sunt frumoase, mai sunt și miloase tare pentru slujitori dar ori cum ar fi, un jurământ este lucru sfânt și trebuie ținut cu sfințenie... dar tare mă tem că nu va trece luna și'l-vei călca pe al Dumitale.

Toți slujitorii începură să râdă și din gurile lor în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cepură să iasă cuvinte din ce în ce mai sărate, cum Vidra încă nu auzise şi care o făcură să se înroşască până la ochi, deşi putea înţelege numai parte din ele.

Nouii ei tovarăşi erau toţi tineri în floare, plăcuţi la privit şi nu încape îndoială că trebuiau să fie bine văzuţi de fete şi de neveste, dar ei, în acea seară, se lăudară cu atâtea izbânzi în cât chiar Vidrei îi fu uşor să priceapă că cele multe aveau fiinţă numai în închipuirea lor. Totuşi vorbele lor o tulburară adânc, căci o făcură să se întrebe cu grijă cum îi va fi cu putinţă să împărtăşască vreme îndelungată o viaţă ca acea ce i-o zugrăveau şi să asculte zilnic asemenea vorbe fără a se înroşi. Pentru a pune capăt acestei voroave, începu să pue lui Gheorghiţă feliu de feliu de întrebări asupra traiului, a slujbei şi a lefei slujitorilor. Din răspunsurile sale se încredinţă că leafa era destul de bună şi că slujba se mărginea la străjuire în oraş şi, mai ales, pe drumurile mari. Gheorghiţă şi cu tovarăşii lui erau trimişi atunce tocmai pentru străjuirea drumului spre Halici şi trebuiau să se întâlnească a doua zi, încă de cu noapte, în satul unde se aflau, cu straja care venea din Halici spre Liov. Slujitorii în schimb erau datori să se îmbrace, să se hrănească şi să se găzduiască pe socoteala lor, ei şedeau în oraş pe la deosebite gazde. Fie-care slujitor trebuia să aibă un cal bun, al său, care era hrănit pe socoteala craiului, în grajdiurile steagului şi îngrijit de către argaţi plătiţi de oşteni.

Nouii veniţi învăţau, la intrarea lor în steag, mânuirea armelor şi facerea deosebitelor mişcări călări sub privighorea căpitanului. Steagul lui Gheorghiţă era sub ascultarea unui Ungur, Andrei Farkaş, pe care nu-l iubeau de loc fiindcă era beţiv, mojic, şi din cale afară aspru. In steag trebuiau să fie şapte-zeci şi cinci de călăreţi, dar se întâmplase tocmai atunce că vro câţi-va slujitori împlinise anii lor de slujbă şi căpitanul era foarte doritor să'şi întregească numărul legiut de oşteni, căci primea dela craiu o sumă anumită pentru fie-care slujitor sub arme. Ciasurile fiind acum înaintate, Gheorghiţă sub poronca căruia era pusă straja, propuse să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meargă cu toţii să se culce. Crâşmarul îi duse într'o odaie unde erau trei paturi de scândură, acoperite cu rogojini şi cu câte un mindir subţire de paie. Slujitorii s'întinseră pe ele îmbrăcaţi şi fără a-şi scoate zalele, căci nu ştiau când avea să sosească straja care venea din Halici şi nu voiau să fie surprinşi de dânsa neîmbrăcaţi.

Gheorghiţă oferi Domnicăi jumătate din patul lui şi biata fată fu silită să s'aşeze lângă el. Era cuprinsă de o cumplită tulburare, atât în urma celor întâmplate şi auzite cât şi la gândul de a dormi alături cu acel tânăr, apoi de grija vieţii ei viitoare. Dar lui Gheorghiţă nici nu-i trecea prin minte că frumosul flăcău care doarme lângă el, aproape în braţele lui, este o fată şi, că sub acea îmbrăcăminte ostenească, s'ascunde un trup de zină. El adormise cu uşurinţa omului cu cuget curat şi lipsit de grijă. Cu încetul, Domnica se linişti şi dormea dusă când, în zori de ziuă, mâna voinică a tovarăşului ei de pat o trezi, scuturând-o cu putere.

— Scoală leneşule, zicea el, Nemţii trebue să sosască numai de cât şi nu ne ar şedea bine dacă ne-ar găsi nepregătiţi pentru întâlnire. Tovarăşii noştri sunt la grajdiu şi, zicând aceste cuvinte, Gheorghiţă ieşi şi el.

Domnica se sculă răpede, se spălă pe obraz şi pe mâni şi după ce îşi descîlci părul cu un piepten de tisă ce'l purta la dânsa, se duse la graj, unde găsi pe Iad adăpat, hrănit şi îngrijit de argaţii slujitorilor.

Tocmai atunce se auzi şi trâmbiţa Nemţilor : încălecară cu toţii şi se împreunară cu ei în faţa crâşmei. Aico Gheorghiţă schimbă cu slujitorul pus peste Nemţi ştiinţile cerute de slujbă şi după ce mai convorbiră puţin împreună, Românii plecară spre Liov.

Domnica nu putuse să schimbe aproape nici o vorbă cu nime de când ieşise din ţară şi simţea acuma o mare bucurie auzindu-şi limba şi văzându-se încunjurată de oameni de neamul ei. Slujitorii erau toţi tineri, nepăsători şi veseli, o duceau într'o şagă şi într'un râs, amintindu-şi voios întâmplările vieţii plăcute dusă de dânşii în Liov.

Pe buzele lor venea necontenit numele lui Mihu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și când Domnica ceru amănunte asupra lui, Gheorghiță se grăbi să-i răspundă.

— Precum ți-am spus, Mihu este fratele meu de cruce: el mi-o scăpat viața într'o gâlceavă ce am avut-o anul trecut la Colomea când, într'o noapte, se năpustise asupra mea șase Litvani, din pricina unei fete și erau să mă omoare când el, venindu-mi în ajutor, o ucis pe doi din ei apoi, împreună, am pus pe ceilalți patru pe fugă. De atunce am legat frăție. El este stegarul nostru. Este cu un cap mai nalt decât cel mai nalt dintre noi și până astăzi o fost fără îndoială cel mai frumos slujitor din toate steagurile câte stau in Liov, dar mă tem că in această privință ai să-l întreci Dumneta de acum înainte. Îndrăzneala lui este fără mărgini, nimic nu-i place ca primejdia; călăreț ca dânsul nu s'o mai văzut. Are puterea unui urieș și nime nu se poate măsura cu el în cât privește mânuirea paloșului și a suliții, iar cu arcul nu greșește nici odată paserea în zbor. Și Mihu este nu numai oștean fără seamăn, dar și cărturar de frunte, cetește ca un popă și scrie ca un piser. Vorbește rusește, leșește și chiar italienește mai bine decât vorbim noi românește. Cu toate aceste însușiri el nu știe ce este fudulia, este bun la inimă, îndatoritor pentru toată lumea, totdeauna gata să se jertfească pentru prietenii lui și darnic peste măsură. Când îl vei cunoaște te vei încredința că însușirile lui sunt cu mult mai presus decât tot ce ți-aș putea spune: nu-i așa băieți? întrebă el pe ceilalți slujitori.

— Așa este, răspunseră cu toții într'un glas, apoi se întrecură care pe care povestind Domnicăi câte un fapt de îndrăzneală nebună sau de mărinimie a tovarășului lor.

Pe la înserate ajunseră în Liov și Domnica însoți pe slujitori la cancelaria steagului, unde erau și grajdiurile. La sosirea lor găsiră în ogradă vre-o două-zeci de oșteni adunați împrejurul unui tânăr care-i întrecea pe toți prin statură, purtând haine ce se deosebeau de acele purtate de ceilalți numai prin faptul că gulerul și mânecile erau cusute cu fir.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Iată Mihu, zise Gheorghiță și, sărind de pe cal, se îndreptă răpede spre el.

Cei doi prieteni își strinseră mâna cu căldură apoi, după ce mai schimbară câteva cuvinte, se apropiară de Domnica, care decălecase și ea.

— Iată Dan, noul tovarăș ce ne-o venit, zise Gheorghiță.

— Bun sosit printre noi, voinice! zise Mihu luând mâna Vidrei și scuturând-o. Ai pribegit departe de casă, dar aice vei găsi șapte-zeci de frați în locul celor lăsați a casă. Judecând după înfățoșare, ne vei face cinste atât la hartă cât și la dragoste. Frumos cal mai ai! Dar lasă'l pe sama argaților, nu te teme, va fi bine îngrijit și haideți la cancelarie ca să nu scăpăm pe Căpitan. Un argat luă pe Iad pentru a'l duce în grajdiu, iar Domnica, cu Mihu și cu Gheorghiță, se îndreptară spre cancelarie. Căpitanul Farkaș era un om de vre-o cinci-zeci de ani, uscăcios, și de statură mijlocie. Pierduse ochiul stâng, iar cel drept, negru, mic și crunt, era vecinic în mișcare și, împreună cu nasul scurt și roșu, cu fălcile puternice și cu gura mare cu buzele vinete, acoperite de o păreche de musteți negre, atât de lungi în cât treceau de urechi, îi dădeau o înfățoșare din cele mai fioroase.

Tinerii îl salutară purtând mâna la coif și Gheorghiță îi dădu seama, pe scurt, despre chipul în care își îndeplinise însărcinarea.

— Bine, răspunse Căpitanul care vorbea românește fără nici o greutate, dar cine este tânărul care vă însoțește?

— El este un flăcău din Moldova care dorește să intre în steagul nostru, răspunse Mihu. Are un cal foarte frumos și este fecior de neam bun.

— Are fața unei fete, răspunse Căpitanul apropiindu-se de Domnica care, la auzul acestor cuvinte, se înroși și fu cuprinsă de un tremur.

— Este cam mic la stat, adaose Ungurul, deși el era mai scurt decât dânsa cu vre-o trei degete, și-mi pare foarte tânăr. De câți ani ești, băiete?

— Sunt de două-zeci de ani, să trăiți, Căpitane, răspunse Domnica cu mâna la coif.

— De călărit, călărește tot atât de bine ca ori care din noi, zise atunce Gheorghiță.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Îl primesc, dar pe răspunderea voastră, zise Căpitanul. Ți'l dau pe seamă Dumitale, adaose el, întorcându-se către Mihu, peste o lună trebuie să-i fie învățătura desăvârșită. Mâne dimineață va jura credință Craiului: puteți merge.

Lucrul de căpetenie pentru Domnica era găsirea unei gazde; când întrebă pe Mihu și pe Gheorghiță dacă nu cunosc vre-una, cel dintâiu îi răspunse că, aproape de casa unde șede el, este o femeie bătrână care va fi bucuroasă să găzduiască pe un slujitor. Se duseră îndată la dânsa și tocmala fu răpede făcută.

XLIII

Frumosul slujitor

Domnica își învăță slujba cu o răpegiune uimitoare: nu trecuse luna de la sosirea ei în Liov și era un oștean deplin. Își îndeplinea slujba arătând, în toate amănunțimele, o râvnă și o conștiință cu totul neobicinuite la tinerii recruți care intrau în steag. Pe când prea adesea ei se lăsau să fie adeseniți de nebunia tinereții la feliu de feliu de petreceri, a căror prilej cei mulți din ei îl găseau pentru întâia oară în acel oraș, noul venit nu numai că nu căuta asemene petreceri, dar chiar fugea de ele și ducea o viață de o curățenie ce umplea de mirare pe tovarășii săi.

Domnica sosise de o lună în Liov când, ieșind într'o seară de a-casă, se întâlni pe uliță cu Mihu și cu Gheorghiță.

— Știi una, îi zise Mihu, un negustor din Suciava o adus veste că Balc, fiul Voevodului Moldovei, o fost greu rănit de fata unui kneaz pe care o necinstise.

— Ce? N'o murit? strigă Domnica îngălbenindu-se.

— Nu, răspunse Mihu, vracii ar fi spus că viața nu-i este în primejdie. Trebuie să cunoști fata. Ci că-i una Domnica, fiica kneazului Stan dela Comănești, pe Soloneț.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, îngână Domnica, o cunosc... Suntem megieși.

— Ci că-i o fată ciudată: frumoasă ca ziua dar mai mult bărbat decât fată; călărește ca un slujitor și trage din arc ca cel mai bun vănător de munte.

— Da, răspunse Vidra tulburată, călărește bine și trage bine cu arcul

— Păcat că n'o ucis pe mișelul de Balc, că i s'ar fi căzut, urmă Mihu. L'o lovit cu țăpușul la ieșirea din biserica domnească, în mijlocul curții și a slujitorilor și n'au putut s'o prindă. Se presupune ca ar fi fugit în Țara Ungurească. Ticălosul de Sas o trimes slujitori să caute pe fată la casa kneazului, iar kneazul, când o auzit despre această întâmplare, o căzut mort, ca lovit de trăsnet și Vodă o pus să-i dărâme casa și o pus mâna pe toată averea lui. Dar ce-ți este? zise el răpezându-se la dânsa și luând-o sub suoară, îți vine rău?

— Domnica, albă ca varul, simți că picioarele i se taie și s'apucă de stâlpul unei porți ca să nu cadă.

— Nu-i nimic..... kneazul era prieten bun..... cu tatăl meu.... m'o cuprins o amețală.... vă rog duceți-mă acasă. Tinerii o sprijiniră cu brațele lor și o duseră până la poarta ei.

— Vă rog.... lasați-mă.... să.... mă liniștesc, le zise ea când ajunseră acolo.

Adâncă fu durerea Domnicăi ; acuma își aducea aminte cu câtă dragoste bătrânul kneaz încunjurase copilăria ei.

Amintirea acelei vremi fericite făcea să se desfășure înaintea ochilor ei, în șir nesfârșit, icoanele trecutului și stârnea în inima ei un dor nemărginit, o jale adâncă. Și durerea ei era încă mărită prin gândul că nebunia ei dăduse kneazului lovitura cea de moarte. Gândul că nu'i va mai auzi glasul o chinuia amar, se simțea singură de tot pe lume. Jalnice și amare fură pentru dânsa săptămânile următoare. Numai cu încetul vremea și tinerețele, acești vraci aproape atât puternici, izbutiră s'o aducă iar în firea ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Slujba care o făcea acuma ca oricare alt oștean o ajută să-și învingă durerea. In curând începu să iele parte și ca la străjuirea drumurilor și întâmplarea îi dădu prilej, în două sau trei împrejurări, să arăte o îndrăzneală și un sânge rece, care îi atraseră laudele tuturor tovarășilor ei. Aceștia erau toți tineri și nici unul nu era fără vre-o legătură de dragoste, unii aveau chiar mai multe Ei se așteptau, văzând frumusețea noului tovarăș, la numeroase și mari izbânzi pe această cale din partea lui. Văzură deci cu o mirare ce creștea în fiecare zi că Dan, departe de a se folosi de trecerea vădită cu care fusese privit de femei, chiar din întâia zi a sosirii lui în Liov, nu ținea și nici nu se uita la ele. Această nesimțire către sexul frumos dădu loc la feliu de feliu de glume și de presupuneri, dar Dan, deși era adesea silit s'înroșască la auzul lor, le asculta mulțămindu-se să răspundă că logodnica lui era cea mai frumoasă din toate fetele care le văzuse până atunce și că el îi va rămânea credincios cel puțin până ce va găsi altă fată, mai frumoasă decât dânsa. In curând liniștea cu care glumele lor erau primite îi făcu să le puie capăt. Vestea despre nepăsarea lui se lățise în oraș și-i mărise încă farmecul în ochii Liovencelor care-l poreclise: Frumosul slujitor.

Dan făcuse prietenie mare cu Gheorghiță și, mai ales, cu Mihu. Acesta se simțise, de la început, atras către noul venit prin un nu știu ce straniu, neobicinuit la alții și pe care nu'l putea tălmăci, căci Domuica, deși născută cu aplecări bărbătești și dedată de copilă la îndeletniciri bărbătești, era totuși o femeie tânără și frumoasă. Ea resimțise dragostea, acea patimă ce moaie firile cele mai aspre; nenorocirea o atinsese și, fără voia și știrea frumosului slujitor, un farmec gingaș și dulce plutea împrejurul ei.

Pe lângă știința de carte, atât de neobicinuită la un oștean de pe acele vremuri, toată purtarea lui Mihu, prietenoasă și veselă către frații săi de arme, dar tot odată mândră, liniștită și demnă, făceau dintr'însul în ochii fetei o ființă cu totul deosebită. Mihu lua

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

parte la petrecerile și plăcerile tovarășilor săi dar cu măsură și fără zgomot. Se zicea că izbânzile lui pe lângă femei fusese numeroase, dar el departe pe a se lăuda, se ferea să vorbească de ele. Prietenia loc crescuse în urma unei întâmplări petrecută la începutul iernei.

Niște negustori armeni fusese prădați între Liov și Halici ; Farkaș trimesese în urmărirea hoților pe Mihu cu zece slujitori între care era și Dan. Erau pe urma hoților când Mihu, care se depărtase de tovarăși, fu încunjurat fără veste de patru tâlhari înarmați cu topoare și cu măciuci. Cel mai îndrăzneț nu întârzia să cadă sub sabia lui, dar calul lunecă de odată pe ghețuș și căzu jos, prinzând sub dânsul piciorul drept al călărețului. Hoții năvăliră pe el și erau să-l ucidă când un vârtej se abătu peste dânșii: sabia lui Dan se văzu ridicându-se în sus apoi scoborându-se în jos de trei ori și tâlharii zăceau tus trei la pământ, doi cu capetele despicate, al treilea cu grumazul deschis.

Mihu fu scos de sub cal cu fluerul rupt și petrecu aproape toată iarna în pat : de abie în primăvară se văzu vindecat. Toți slujitorii veneau să-l ție de urât dar Gheorghiță și Dan erau nedespărțiți de el. Dan, mai cu seamă, îi fu de mare ajutor. Nime nu știa ca el să întoarcă pe bolnav în pat cu atâta iscusință, fără ca el să resimtă cea mai mică durere: nime nu știa să-i desfacă înfășurătura și să i-o pue la loc atât de răpede și de ușor: nime, în sfârșit, nu știa să-i ghicească, numai uitându-se în ochii lui, toate dorințele fără ca el să aibă nevoie să vorbească. Când începu să se îndrepte, Mihu ținu pe prietenii lui nopți întregi povestind din câte le cetise în cărțile italiene ale lui Andrei Landi: despre cruciate și despre cavalerii rătăcitori, precum și din câte le auzise de la bătrânul Genovez și de la prietenii lui, despre minunile țărilor de la Apus și dela Răsărit. Le mai povesti cele auzite de la moșul său, de la călugărul Isaia, despre orașul Roma, despre stăpânirea Romanilor pe lumea întreagă și cum acei Romani erau strămoșii Românilor Iubirea de neam, întipărită de călugăr în inima pornită spre însuflețire a tânărului, se vădea atunce și vorbele lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

calde stârneau acea simțire și în inimile prietenilor lui. Le împărtăși cuvintele călugărului, cuvinte în care credea ca într'o prorocire: că în curând va sosi timpul în care neamul românesc va fi deșteptat la o viață nouă și chemat a reînvia fala strămună. La auzul lor, ceilalți se inflăcărau la rândul lor și se gândeau acum cu dor la primejdiile ce vor avea prilej să înfrunte, la vitejiile ce vor putea să îndeplinească.

De Paști, Mihu putu să iasă din casă și să-și reînceapă slujba; legăturile lui de prietenie cu Domnica rămaseră aceleași dar prilejurile de a fi singuri împreună se făcură mai rari. Cerințele slujbei îi despărțeau acuma necontenit. Fata își dădu seamă cât de stăpânită era de această nouă iubire când simți jalea și dorul care o cuprindeau îndată ce Mihu nu mai era lângă ea. Dintâiu goni cu mânie gândul că ea, după ce fusese înșelată cum o înșelase Balc, ar putea să mai simtă iubire pentru vre-un bărbat. Dar îndată inima o mustră, fu prinsă de remușcare pentru că asemănase în gând pe Mihu cu Balc. Nu, Mihu nu era un mișel, el nu era în stare să înșele pe nime, inima lui nu știa ce este vicleșugul, el era vrednic de iubire. Cine oare era frumos, viteaz, tare cinstit, mărinimos și învățat ca el? Ea își dădea bine seamă că această iubire nu era, ca cea dintâiu, vre un farmec necurat aruncat asupra ei, o iubire a ochilor, la care s'adăogise mai pe urmă o furie a simțurilor. Nu, chipul lui Mihu întradevăr îi umplea ochii mai mult chiar de cât îi umplusc chipul lui Balc dar, de astă dată, iubea cu inima, căci inima îi fusese cucerită prin strălucitele însușiri a inimii calde și curate a iubitului, mintea i se simțea stăpânită de mintea lui mai puternică și mai bogată.

O, cu ce fericire mândra fiică a lui Stan s'ar fi făcut roaba lui Mihu! Și nu putea să aibă parte nici odată de iubirea lui, el măcar nu știa că ea este o femeie.

De multe ori se gândise să-i descopere taina ei, era încredințată că Mihu nu o va trăda, dar Mihu și-ar fi adus aminte de tulburarea de care fusese cuprinsă când auzi că Balc trăiește, ar fi ghicit că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ea lovise pe Balc, ar fi fost silită să-i spuie tot și ar fi murit mai bucuros de zece ori decât să mărturisească cui-va și, mai ales lui Mihu rușinea ei. Se hotărî deci să tacă și să-și înghită durerea care se făcea nesuferită, mai cu samă când vro glumă a lui Gheorghiță sau a altui slujitor îi dădea a înțelege că Mihu are vre-o legătură de dragoste.

In acest timp frumosul slujitor urma să fie privit cu ochi dulci de fete și de nevestе. Unele din ele, mai îndrăznețe și mai nerușinate, intărâtate prin nepăsarea lui, îi făcuse prin mijlocitori sau de-a dreptul, propuneri de iubire care, bine înțeles, fură respinse dar, pe la începutul lui Apriл, Dan descoperi că aprinsese un foc care amenință să-i pricinuiască supărări mari.

Căpitanul lor, Farkaș, avea o soție tânără și de o frumuseță vestită, pe care o temea grozav și o ținea sub privigherea cea mai aspră. Slujitorii, prin firea slujbei lor, erau adesea siliți să vie acasă la Farkaș, chemați pentru a primi poronci sau certări, altă dată pentru a-i da seamă de împlinirea poroncilor date, ori a cere lămuriri sau scutiri de slujbă. Le se păruse la toți că ochii cei negri ai căpitănesei, cum o numeau ei, se făceau neobicinuit de galeși când priveau pe frumosul slujitor și începuse să-l năcăjască cu iubirea care o insuflase frumoasei Ilona. Dan so mulțămise să deie din umeri fără a răspunde, dar Mihu le impusese tăcere deșteptându-i asupra faptului că vorbele lor nesocotite ar putea să vie la urechile lui Farkaș și să pricinuiască tovarășului lor mari neajunsuri. Intâmplarea făcu ca Farkaș să ieie acuma pe Dan la ochi pentru buna lui purtare și râvnă la slujbă și să-l întrebuințeze necontenit în feliu de feliu de însărcinări de încredere. Frumosul slujitor era zilnic în casa căpitanului, adesea de trei și de patru ori pe zi, iar Ilona făcea tot ce putea pentru a-i arăta prin ochi că se usucă de dorul lui și, acum, el nu știa ce să facă ca să piardă trecerea ce o avea la căpitan, trecere care devenise atât de primejdioasă.

Dar furtuna izbucni mai curând decât credea. In

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fie care zi un slujitor era de rând la casa căpitanului pe două-zeci și patru de ciasuri, pentru ca Farkaș, la ori ce întâmplare, să aibă pe cine-va sub mână spre a-l trimite în oraș cu poronci. Când veni rândul lui Dan, frumoasa Maghiară îndată ce ieși soțul ei, nu se mai deslipi de lângă slujitor.

Fiind născută în comitatul Biharului, vorbea cât se poate de bine românește și începu să întrebe pe Dan despre trecutul lui, iar Dan îi răspunse pe cât putu mai pe scurt. Apoi Ilona începu să-i povestească viața ei: cum era fiica unui magnat sărac și cum tatăl ei o făcuse cu sila să se căsătorească cu Farkaș, căruia îi datorea bani. Îi zise pe larg cât de nenorocită era cu bărbatul ei care o ținea vecinic închisă și o bătea când s'intorcea beat acasă, lucru ce-i se întâmpla foarte des.

Dan o sfătui să aibă răbdare și să caute să-și îmblânzească soțul prin blândețea și supunerea ei. Atunce Ilona începu să năcăjească pe frumosul slujitor vorbindu-i de cuceririle și de nesimțirea lui. Dan s'încerca în zadar să puie capăt convorbirii, dar căpităneasa se ținea grapă de dânsul și graiul ochilor ei se făcea din ce în ce mai lămurit. Farkaș se întoarse și Dan începuse să se liniștească când, de odată, un slujitor al castelanului Cetății sosi cu o poronca.

In urma acelei poronci, Farkaș, chemând pe Dan, îi spuse să meargă numai decât la Mihu să-i spuie să trimită, peste un cias, două-zeci și cinci de slujitori pregătiți cu hrană, pentru ei și pentru cai, pe trei zile, căci castelanul aflase despre sosirea unei cete de tâlhari între Liov și Przsemysl și-i poroncea să pornească însuși pentru prinderea lor.

Când Dan intrebă pe Farkaș dacă îl ie și pe dânsul, acesta îi răspunse:

— Nu, vei rămânea aice și'mi vei păzi casa până la întoarcerea mea. Am mai multă încredere în Dumneta decât în ceilalți slujitori, știu că nu-ți plac nici vinul nici femeile.

Raza de bucurie care trecu prin ochii și pe fața Ilonei nu scăpă lui Dan și'l umplu de grijă.

Dar, după plecarea căpitanului, văzând că ea nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

i se mai arată, începu să se liniștească. Slujitorul de pază se ținea totdeauna într'o odăiță din rândul de jos al casei locuită de Farkaș și era obiceiu să i se aducă mâncare de la masa căpitanului. In acea seară se aduse lui Dan o cină neobicinuit de bogată și un ulcior de vin vechiu de Tokay, iar slujnica care venise cu mâncarea îi zise că stăpâna dorește să golească acel ulcior întreg în sănătatea ei, mai adăogând că căpităneasa este într'o pornire din cele mai vesele și că a dat învoire tuturor slugilor să meargă să petreacă la o nuntă din vecinătate până în ziuă.

Această veste deșteptă din nou îngrijirile lui Dan, dar slugile plecară, ușile fură încuiete de o femeie de încredere a Ilonei, trecu un cias, casa se liniști și Dan, obosit, se lungi pe pat și adormi.

Dormea de mai bine de un cias când fu deșteptat de scârțiitura ușii. Sări de pe pat și, cu ochii plini de somn, văzu pe frumoasa Maghiară cu o lumânare în mână. Drept îmbrăcăminte purta, pe umere, prinsă numai de grumaz, peste cămeșa răscroită la piept și scurtă, o manta de lână roșie, împodobită cu fir de jur împrejur, lăsând descoperiți, atât sânul bogat, umerile și brațele strălucitoare de albeață cât și pulpele rotunde, gleznele gingașe și picioarele mici și strimte, vârâte în papuci roșii, iar părul despletit îi cădea ca un văl negru pe spinare. Spaima se cetea în ochii ei și, cu un glas tremurând și întretăiet, zise lui Dan:

—Am auzit în somn un zgomot în odaia mea de culcare și, uitându-mă sub pat, am văzut umbra unui om ascuns acolo: trebuie să fie vre un hoț. Slugile mele nu sunt acasă, te rog vină și pune mâna pe el căci te știu îndrăzneț.

Domnica, încă plină de somn, nu-și dădu seamă de lipsa de temeiu a acestei urzeli copilărești și, luându-i lumânarea din mână, sui scara și se îndreptă spre odaia de culcare, cu paloșul gol în mână, iar Ilona se ținea după el. După ce ajunse în odaie, în zădar căută sub pat, în toate ungherile, prin dulapuri, nu găsi nici urmă de om. Începu atunce cursa și, punând paloșul în teacă, depuse lumânarea pe masă și se îndreptă spre ușă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar Ilona îl apucă, cu braţele, de gât şi'i zise:

— O, nu te duce, mă tem să rămân singură.

— Nu este nime în odaie, răspunse Domnica, silindu-se să se sloboadă din îmbrăţoşarea ei, şi, adaose ea după o clipă de îndoială, nici n'o fost nime.

Dar Ilona o strinse şi mai tare, zicându-i cu un glas plin de patimă:

— Da, nu a fost nime. Ai ghicit că te-am înşelat, că am venit să te atrag aice, dar nu vezi că mor de dorul tău. Trebuie să mă iubeşti. O! iubeşte-mă. Uite, adaose ea, desprinzându-şi braţele de la gâtul lui şi depărtându-se cu un pas, sunt tânără, sunt frumoasă, sunt vrednică să fiu iubită de tine. Aşa că sunt frumoasă? şi apucă din nou pe Domnica în braţe.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, Jupâneasă, zise Domnica, luptându-se ca să se despartă de ea, nu gândeşti că ai soţ, că eşti soţia căpitanului nostru.

— Nu vorbi de dânsul, zise ea, lipindu-şi pieptul de pieptul Domnicăi, el este bătrân şi urât, el este beţiv şi varvar; mă bate când s'întoarce beat acasă, desmierdările lui îmi stârnesc greaţa. Tu eşti tânăr, tu eşti frumos, eşti nespus de dulce, aş vrea să te mănânc sărutându-te, şi Ilona, zicând aceste cuvinte, acoperi buzele, faţa şi ochii Domnicăi cu sărutări arzătoare.

Domnica, cuprinsă de desgust, dar neîndrăznind să'şi puie puterea cu dânsa, nu ştia cum să iasă din braţele ei, când uşa se deschise de odată cu zgomot şi Farkaş intră în odaie. Căpitanul s'întâlnise pe drum cu slujitorii din Przemysl şi fiind înştiinţat de dânşii că ei lovise pe tâlhari cu câteva ciasuri mai înainte şi ucisese sau prinsese pe cei mai mulţi din ei, iar că câţi mai rămăsese slobozi fugise la nişte adăposturi prin pădurile din vecinătatea Liovului, se întorsese îndată îndărăt.

Ajuns în Liov, dăduse drumul slujitorilor, poroncind unuia din ei să caute numai decât pe Mihu şi să'l trimită la dânsul acasă, cu gândul de ai poronci să încalece în zori de ziuă, cu zece oameni, spre a bate toate pădurile din împrejurime în urmărirea hoţilor, iar el se îndreptase singur spre casă. Când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ajunse, legă calul de un stâlp ce se afla dinaintea casei apoi, fără a mai bate în uşă, o deschise cu o cheie ce o avea la dânsul şi se duse drept la odaia lui de culcare. Rămăse încremenit la privelişteа ce se înfăţoşă ochilor lui.

La zgomotul făcut de uşă, Ilona întorsese capul ; când zări pe Farkaş braţele ei căzură în jos, slobozind pe Domnica din îmbrăţoşarea în care o ţinea: rămase o clipă neclintită, cu ochii măriţi de spaimă, apoi, dând un ţipet, căzu jos leşinată.

— Mişelule, aşa îţi îndeplineşti însărcinarea ce ţi-am dat-o, strigă căpitanul trăgând sabia, tot sângele tău spurcat nu va ajunge ca să spele batjocura ce mi-ai făcut-o, şi cuprins de o mânie nebună, se răpezi asupra Domnicăi.

Dar ea îl încunjură sărind de o parte şi, dând dosul, fugi pe uşă afară, cu Farkaş după dânsa. Sprintenă cum era, i-ar fi scăpat uşor din mână dar, în grabă, păşi greşit pe o treaptă şi căzând, veni de a rostogolul pe scară până în şala rândului de jos. Nu apucase să se ridice când căpitanul o ajunse cu sabia sus. Dar când voi s'o lovească, o mână de fier îi apucă braţul. Mihu fusese întâlnit de slujitorul trimis după el când se întorcea călare de la străjuirea oraşului. Auzind poronca căpitanului, venise în fuga calului la casa lui Farkaş şi, găsind uşa descuietă, intrase în şală în care ardea o opaiţă, tocmai când Domnica se abătuse jos şi avuse timpul să oprească lovitura de moarte ce el era să primească de la Ungur.

— Căpitane, pentru Dumnezeu, nu-ţi pune mintea cu un copil, zise el.

— In lături, strigă Farkaş, şi lovind puternic cu pumnul stâng braţul lui Mihu, îl sili să-i sloboadă braţul drept.

Dar Domnica avuse vreme să se ridice şi, scoţând sabia, se pusese în apărare. Dar Mihu se puse între ea şi Farkaş.

— In lături, mişelule, strigă din nou acesta.

— Ori-ce ţi-ar fi greşit, adăţi aminte că el este numai un copil, zise stegarul cu glas împăciuitor.

— Un copil care mi-a necinstit casa, strigă Ungurul, îi voi lua viaţa. Dă-te în lături.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu vrei? adaose el, văzând că Mihu nu se mişcă, na, primeşte asta pentru îndrăzneala de a te opune mai marelui tău şi, orb de mânie, lovi cu putere pe stegar cu latul săbiii peste obraz.

La primirea acestei batjocuri, Mihu, cuprins de o furie nespusă, trase şi el paloşul.

— Apără-te, strigă el, de acuma numai mort vei scăpa de mine.

— Tălharilor! V'aţi pus doi ca să mă ucideţi mişeleşte, strigă Farkaş, purtându-i mai multe lovituri, vă voi arăta cine sunt eu.

— Dane, să nu te mişti că dau şi în tine, strigă Mihu, apărându-se de loviturile Ungurului.

Lupta nu ţinu mult căci, pe lângă că iscusinţa lui Mihu în mânuirea paloşului era cu mult mai mare de cât acea a căpitanului, acesta era atât de orbit de mânie în cât se înjunghiă singur în sabia stegarului, a cărui vârf îi intră sub ţâţa stângă şi îi ieşi pe la spate.

Ungurul, cu un blăstăm, căzu mort într'un lac de sânge, iar Mihu rămase nemişcat, privindu-l cu faţa galbână ca ceara.

— Iţi jur că nu sunt vinovat cu nimic, îi spuse Domnica a cărei dinţi clănţăneau de spaimă, femeia lui....

— Nu este acuma vreme pentru vorbe, zise atunce Mihu, ştergându-şi paloşul de haina mortului şi vârându-l iar în teacă. Vinovat sau nevinovat, am fost silit să ucid un om şi acel om este căpitanul nostru. Dacă vrei să mai trăieşti şi să nu faci cunoştinţă cu ştreangul, călare şi la fugă! Apoi ieşi răpede pe uşă, urmat de Domnica.

— Incalecă pe calul lui Farkaş, zise Mihu şi, după ce fură călări, porniră în goana mare spre poarta Haliciului.

Trecură prin ulita în care şedeau şi Mihu o întrebă:

— Ai bani asupra ta?

— Da, răspunse ea, cât am este asupra mea.

— Atunce să nu ne oprim, dă pinteni.

La poartă străjării, nişte Orheieni din celalalt steag românesc, îi opriră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Poroncă de la căpitan să mergem cu o carte grabnică la Halici, zise scurt Mihu acelui ce era peste Orheieni și poarta se deschise.

XLIV

In care vedem pe Domnica schimbată în Vidra

Goniră câtva pe drumul Haliciului apoi, la o răspântie, Mihu îl părăsi și apucă altul la dreapta.

— Unde mergem? întrebă Domnica.

— La munți și de acolo în Țara Ungurească, răspunse Mihu.

Goniră, ținându-se tot pe drumuri lăturalnice; soarele era aproape de prânz când se opriră într'un țihliș des, departe de drum. Scoaseră șălele de pe cai, le frecară tot trupul cu frunzi uscate și-i priponiră într'un ochiu de poiană. Apoi Mihu se lungi jos în țihlă și făcu semn lui Dan să vie lângă el. Până atunce nu schimbase aproape nici un cuvânt.

— Spune-mi ce s'o petrecut, zise el.

Dan, în puține cuvinte, îl puse în cunoștința celor ce se întâmplase în casa lui Farkaș până la venirea lui. Mihu se uită cu ochi mari și zâmbind la tovarăș când auzi cât de nesimțitor el remăsese la propunerile Ilonei, dar în curând gânduri îngrijitoare îi întunecară privirea.

— Treaba este destul de proastă, zise el, după ce Dan își sfârși povestirea. Din pricina poftelor unei muieri desfrânate am fost silit să ucid pe un bărbat care îmi era căpitan. Farkaș era bețiv și varvar une ori, dar nu i se poate tăgădui că o fost un oștean deplin, viteaz și înțelept. Imi pare rău de fapta ce am făcut-o. Este o nenorocire. În fața ocării primite, nu puteam decât să scot paloșul și să'mi răsbun cinstea, dar și el avea dreptate și, în locul lui, tot ca dânsul făceam și eu. Și tu, iar nu ești vinovat: singura vinovată este muierea și, după cât mi se pare, ea este aceia ce are să scape mai ușor. De o cam-dată stăm destul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prost. Caii noştri sunt foarte buni dar n'avem să'i mai putem goni cum i-am gonit până acum ; trebuie să gândim că în celelalte steaguri nu lipsesc caibuni. Până acuma trebuie să fie împănate toate cărările cu slujitori trimişi în urmărirea noastră; Tarnovski, castelanul Liovului, nu este bărbat care să lese să treacă nepedepsită o asemenea faptă. Şi în urmărirea noastră n'o trimes el slujitori din steagul nostru, nici măcar din celalalt steag românesc, cu bună seamă că o trimes numai Ruşi si Litvani şi Ruşii cunosc bine locurile pe unde avem să trecem, fiind născuţi pe ele. In curând ne vor ajunge şi cu greu ne vom putea strecura între ei, mai ales cu haina ce o avem pe noi. Trebuie ca la cel dintâiu sat să cumpărăm altele şi s'ascundem pe a noastre. Acuma destulă vorbă, avem numai decât nevoie de puţină odihnă şi, punând capul pe şea, Mihu închise ochii şi adormi, lucru ce veni cu mult mai greu Domnicăi, tulburată cum era de împrejurarea grozavă la care se găsise faţă dar, în sfârşit, oboseala biruind-o, fu cuprinsă de somn.

Se odihni până aproape de toacă, când porniră din nou. După ce ieşiră din pădure, ajunseră într'un sat unde cumpărară merinde pentru ei, grăunţe pentru cai pe mai multe zile şi câte un rând de straie ţărăneşti aproape noui. Cum ieşiră din sat, se opriră pentru a-şi îmbrăca nouile haine şi, spre marea mirare a lui Mihu, Dan, pentru a se schimba, se depărtă în dosul unor tufe.

— Păstrează zaoa, îi strigă Mihu, dar pune-o sub haină, între scurteică şi cămeşă. După ce ascunseră hainele lepădate, îşi urmară drumul spre munţi. Temerile lui Mihu păreau a fi fără temeiu căci, chiar a patra zi de la fuga lor din Liov, pe la amiază, se aflau aproape de graniţa ungurească fără să fi văzut măcar urma unui slujitor.

— Pe acest plaiu merge hotarul unguresc, zise Mihu, arătând lui Dan cu mâna vârful unui munte la piciorul căruia ajunsese.

Suişul era greu şi înaintau încet din pricina copacilor căzuţi şi a frunzelor uscate pe care lunecau picioarele cailor. In sfârşit, pe la toacă, atin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seră plaiul și văzură, desfășurându-se înaintea ochilor lor, toată Ungaria de sus, cu dealurile, pădurile și apele ei răpezi, până la șesul nemărginit al Dunărei.

Fără a mai odihni caii, căutau un drum pentru a se scobori pe partea opusă celei ce o urcase, când auziră un tropot de copite și văzură, venind de departe, în goană, o ceată de călăreți. După îmbrăcăminte cunoscură că erau slujitori ruși.

— Stați, strigă acel ce mergea în fruntea lor.

— Pinteni, Dane, de ți-i dragă viața! zise Mihu și amândoi o luară la fugă.

Dar caii lor, obosiți de suișul greu, nu puteau păstra depărtarea dintre ei și Ruși și aceștia se apropiau mereu. Câte-va săgeți începuse a vâjii la urechile lor, altele îi atinseră, dar rămaseră înfipte în haine neputând străbate zaoa, când zăriră o răspântie și un drum care se scobora spre Ungaria. Siliră caii la o nouă opintire și erau aproape de răspântie când calul Domnicăi căzu jos, lovit de o săgeată în coastă și ea, venind peste capul lui, își lovi pieptul de un copac, rămânând nemișcată. Rușii dădură un țipet de bucurie, dar Mihu care venea ceva mai în urmă, se plecă și apucă cu o mână tovarășul de brâu, îl ridică de la pământ apoi, așezându-l dinaintea lui, înfipse pintenii în pântecele calului și dispăru de dinaintea ochilor slujitorilor în dosul unei cotituri ce făcea drumul care mergea peste graniță. Slujitorii, în avântul lor, trecură înainte fără a băga în seamă răspântia și drumul care mergea la vale, spre Ungaria, și goniră înainte pe plaiu.

Mihu, îndată după ce trecuse cotitura, dăduse în răspântie și văzând o desime la stânga, intrase într'însa, iar după ce auzi cum trec slujitorii pe plaiu înainte, ieși iar la drum și îl urmă.

Văzând că calul îi este din cale afară obosit, descăleca și depunând pe Dan leșinat pe pământ, desmierdă dobitocul, îl privi lung, cu ochii umezi, apoi îl duse într'un țihliș des, scoase cuțitul și i'l înfipse în inimă: calul căzu ca trăsnit. Mihu după ce luă de la șea rafturile cu merinde, merse iar la locul unde lăsase pe Dan, îl luă iar în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

brațe ca pe un copil și, părăsind drumul, o luă în jos prin codru.

Într'amurgul ajunse în vale și se opri pe malul unui pârău: Dan nu dăduse încă nici un semn de viață. Ingrijit, el începu să-l desbrace; îi scoase întâiu scurteica, apoi zaoa ce o păstrase sub această haină și rămase încremenit când cămeșa întredeschisă îi arătă un sân de femeie.

Atunce pricepu tulburarea de care fusese cuprins Dan la auzul veștilor aduse de negustorul din Suceava, traiul lui atât de ciudat pentru un tânăr, nepăsarea lui față cu propunerile Ilonei, faptul că s'ascunsese de dânsul pentru a'și schimba hainele și o mie de împrejurări care'l mirase în toată vremea de când îi făcuse cunoștința. Dar leșinul ei prelungit îl îngrija din ce în ce mai mult. Merse la pârău, scoase apă în căciulă, îi udă fața și pieptul, o frecă pe mâni și pe brațe. In sfârșit ea deschise ochii. Văzu pe Mihu îngenunchiet lângă ea, simți că pieptul îi este gol; spărietă, voi să se scoale, dar fu cuprinsă de amețală și căzu iar pe spate.

— Stăi liniștită, îi zise Mihu, nu te mișca; cu mila lui Dumnezeu suntem afară de ori ce primejdie și Mihu va fi pentru Domnica cu aceiași credință cu care o fost pentru Dan.

Domnica rămase nemișcată, se simțea prea slabă pentru a vorbi și chiar pentru a gandi; se vedea cuprinsă de o toropeală în potriva căreia n'avea nici puterea nici voința să lupte și în curând adormi.

Mihu îi puse sub cap rafturile ce le luase de la șea, o acoperi cu mantaua lui căci a ei rămăsese pe cal și apoi, înainte de a se culca, adună lemne uscate și făcu un foc zdravăn pe care'l întreținu toată noaptea, sculându-se din când în când spre a'l hrăni.

Când se crăpă de ziuă, el trezi pe Domnica, punându-i mâna pe umăr și scuturând-o ușor.

— Ii ziuă și trebuie să ne punem pe drum. Scoală și vezi dacă poți umbla.

Domnica se sculă fără greutate: partea dreaptă a pieptului îi era încă destul de dureroasă dar,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

după ce făcu câțiva pași, se încredință că poate umbla. Făcură în tăcere o gustare ușoară cu rămășița merindelor ce le aveau cu ei și porniră înspre miază-zi, urmând cursul apei.

Mihu urmărise în vre o două rânduri cete de hoți până la granița Ungariii și, având o oareșicare cunoștință a locurilor străbătute de ei, credea că apa ce o urmau era una din obârșiile Tisei. Dar în curând pricepu că se înșelase, lăsându-se în fuga lor mai înspre Apus decât credea căci, pe la prânz, întâlniră pe un vânător purtând haina obicinuită de țăranii ruși din Galiția și întrebându-l, în limba lui, cum se numește acel pârău, vânătorul le răspunse că este Unghiul care se aruncă în Tisa. În loc să iasă, cum socotea el, în Comitatul Maramureșului, ieșise în acel al Unghivarului și calea lor spre Moldova era lungită în chip simțitor. Vânătorul îi învăță drumul spre satul cel mai apropiet, vestindu-i că nu vor putea ajunge într'însul înainte de asfințitul soarelui. După ce se despărțiră de el, mai străbătură o bucată de drum până ce soarele fu aproape de amiază, când căldura și oboseala îi sili să se adăpostească într'o poiană unde curgea un izvor. Merinde nu mai aveau și pentru a-și astâmpăra foamea se văzură siliți să stringă de pe jos jir și să-l mănânce. În drum găsise într'adevăr mai multe găinuși și văzuse căprioare la o depărtare destul de mică, dar neavând cu ei nici arc nici săgeți, nu le putură ucide. Nu schimbase în toată dimineața aproape nici un cuvânt : fiecare din ei se simțea stânjănit în fața celuilalt. In sfârșit Domnica rupse tăcerea întrebând :

— Unde mergem ?

— Cred că calea cea mai teafără pentru noi este de a ne urma drumul,pe jos, până la Unghivar unde, după spusele vânătorului, putem să fim poimâne pe această vreme. Acolo vom cumpăra doi cai și ne vom îndrepta spre Moldova unde vom intra pe la Tulgheș.

— Dar, zise Domnica schimbându-se la față, îndată ce voiu trece granița Moldovei sunt în primejdie să fiu cunoscută.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mihu nu se gândise la această greutate.

— Ai dreptate, zise el după ce rămase câtva timp gânditor, vom intra în țară pe la Oituz; am la Târgul-Trotușului niște cunoscuți la care te vei putea adăposti. Depărtarea de acolo până la Suciava este mare și nu cred că ai fi în primejdie să fii recunoscută, dar calea ne se va lungi cu mult.

— Nu vreu să te pun în zdruncin din pricina mea: lasă-mă în Unghivar și urmează-ți calea singur, destul ai tras pentru mine.

—Nu te voi părăsi decât când te-voiu vedea adusă la un adăpost teafăr, răspunse Mihu. Ș'apoi n'am nici o grabă și puțin îmi pasă s'ajung în țară cu o săptămână mai curând sau mai târziu. Dar în această vreme trebuie să ne gândim la ce te vei face pe viitor.

— Ce viitor poate să mai fie oare pentru mine? zise Domnica, și învinsă de simțirile înăbușite într'însa de atâtea luni, ne mai putând stăpâni dorul de a-și ușura inima împărtășind altuia durerile ei, povesti lui Mihu împrejurările în urma cărora încercase să ucidă pe Balc și fuga ei în Galiția.

Când povestirea fu sfârșită, ea se uită în ochii lui, temându-se să nu descopere într'înșii vre-o privire de dispreț pentru dânsa din pricina ușurinții cu care căzuse în brațele lui Balc. Dar el, care o ascultase cu cea mai mare băgare de seamă, îi arătă acuma prin cuvinte calde, ce-i ieșeau din inimă, nu numai compătimire pentru soarta ei nenorocită, dar mânie și dispreț pentru mișelească purtare a lui Balc.

— Balc este un neom, zise el, și este mișel ca orice neom. Am trăit destul în țară pentru a auzi de puterea de vrajă ce este în ochii lui și de care se slujește fără cuget, spre a rușina femeile ce au păcatul să fie destul de frumoase pentru a-i atâța pofta; o nenorocit o mulțime de femei cinstite și de fete nevinovate, este o rușine pentru Moldova întreagă că nu s'o găsit încă un bărbat care să răsbune cinstea soției, a surorii sau a fiicei lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

batjocurite, ucizând pe acel mișel ca pe o fiară primejdioasă.

Când își reluară calea, Domnica văzu cu bucurie că purtarea lui Mihu către dânsa era poate încă mai prietenoasă și mai blândă decât până atunce și iubirea ei pentru dânsul crescu. A treia zi ajunseră la Unghivar, unde cumpărară doi cai și câte un rând de haine mocănești, apoi se îndreptară spre Oituz, prin Satul Mare, Dăbâca, Târgul Mureșului, Brașov și Kezdi-Vasarhely. Călătoria era lungă; ploi mari umflară râurile, rupseră podurile și desfundară drumurile. Adeseori erau siliți să se oprească câte trei și patru zile în același loc. Împărțeau noaptea aceiași odaie, de multe ori a celași pat. Domnica iubea pe Mihu cu toată puterea inimii, cu toată furia simțurilor. Inima lui Mihu care se simțise atrasă către ea de un farmec ce nu și-l putea tălmăci când el o credea bărbat, nu putea să rămâie nepăsătoare către o fată a cărei soartă fusese atât de nenorocită, care dovedise în împrejurările grele prin care trecuse o fire atât de voinică și, cu toată slăbăciunea de care fusese stăpânită față de Balc, o inimă atât de curată și de cinstită. Iar ochii și simțirile îi fură în curând stăpâniți de frumusețea ei minunată.

Dacă Domnica ar fi cerut atunce lui Mihu s'o ieie de soție, nu poate încăpea nici umbră de îndoială că s'ar fi cununat cu ea înaintea preotului celui dintâiu sat românesc prin care ar fi trecut. Dar, pe lângă că era prea orbită de iubire pentru a se gândi mai departe, nici nu-i trecea prin minte că ea, care fusese o unealtă de plăcere în brațele lui Balc, să poată fi soția lui Mihu, a bărbatului care, în ochii ei, era frumusețea, cinstea, vitejia și mărinimia în ființă.

Era prea însetată de desmierdările lui pentru a pune preț pe ale sale și a le tocmi. Căzu în brațele lui la cea dintâiu cerere ce Mihu îi făcu. Și după ce o aduse la Târgul-Trotușului, în casa unui negustor sas a cărui cunoștință o făcuse când era la Laudi, cu care Sasul era atât în afaceri de negoț cât și în legături de prietenie, era atât de îmbătat de desmierdările ei și de frumu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seța ei fără de seamăn, în cât nu se mai putea hotărî s'o părăsească. Povestise Sasului întâmplările din pricina cărora fugise din Liov fără'a-i destăinui însă că tovarășul lui era o femeie. In sfârșit se hotărî să se despartă de dânsa pentru a merge la moșul ce'l crescuse, la Părintele Isaia. Apoi, după ce stătu, închis cu el în sihăstrie, câte-va zile petrecute în consfătuiri tainice, s'întoarse iar la Târgul-Trotușului. Căuta acum un loc singuratec unde să poată ascunde dragostea lui. Auzînd că rateșul din Ciortolom, clădit de protopopul catolic din Târgul-Trotușului, cu pășunele de împrejur, era de dat în arendă, îl luă îndată pe zece ani, plătind toată chiria înainte. In urmă făcu o nouă călătorie în sus și se întoarse în curând cu o femeie în vrâstă, ce nu era alta decât Sanda, manca Domnicăi. Mihu o duse la rateș și, după ce cumpără vin și tocmi slugi, plecă din casa Sasului cu Domnica îmbrăcată în haine bărbătești spre Palanca, dar în cale ea se schimbă în haine femeiești și, încunjurând pe Tazlăul-Sărat și Tazlău, o duse la rateș.

Pentru slugi, Domnica era vara lui Mihu, iar Sanda mătușa amândurora. Atunce îi pusese Mihu nume de Vidra, din pricina părului ei, care părea de aur roșietec și toți o cunoscură de atunce sub acest nume. In toată firea ei se făcuse o schimbare din cele mai însemnate: vânatul, călăria și celelalte îndeletniciri bărbătești, cărora se dăduse, nu-i mai făceau nici o plăcere. Spre marea mirare a lui Mihu și a Sandei, învățâ a toarce, a țese, a coase; voi ca hainele purtate de Mihu să fie făcute numai de mâna ei. In sfârșit, iubirea făcuse dintr'însa o femeie și devenise acuma o femeie încântătoare. Frumusețea ei își atinsese acuma desvoltarea deplină; iubirea lui Mihu creștea din zi în zi: o părăsea foarte rar și numai pe puține zile. Vidrei i se părea acuma că fericirea îi este nemărginită și fără sfârșit.

Dar, după o vreme, Mihu începu să fie chemat de călugăr din ce în ce mai des, călătoriile lui se făcură din ce în ce mai lungi. Incepu să se vorbească în țară de un viteaz ce singur se poreclise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Păunașul Codrilor și care îndrăznise să se puie împotriva puterii lui Vodă. Mihu pusese pe Vidra în cunoștința întregii lucrări a călugărului; însuflețirea ce domnea într'însul era împărtășită și de iubita lui, ca îi dorea izbândă din tot sufletul, atât din dorul de a vedea desrobirea și mărirea neamului ei cât și din ură pentru Balc și Sas. Dar Vidra iubea și acuma, când Mihu lipsea, ea, îndrăzneața, ea, care altă dată visa numai primejdii și viteji, tremura pentru viața iubitului. Ea nu se amesteca de loc în purtarea rateșului, lăsată cu totul în seama Sandei și nu ieșea din odaie când soseau călători, nu vedea pe nime. Dar preotul Stoian fiind una din căpeteniile cetei lui Mihu și fiind cu casa în Patrașcani, în apropiere de rateș, era însărcinat de dânsul să aducă Vidrei vești dela el. Preotul ghicise lesne legăturile dintre ei, am văzut ce scopuri hrănea întrascuns și, pentru a și le ajunge, începu să atâțe într'însa patima geloziii. Ii vărsă veninul cu încetul, întâiu începu să șuguiască, zicându-i că-i prea frumoasă pentru a se teme să fie înșelată. Apoi aruncă cuvinte cu îndoit înțeles, fără a numi pe nimeni, dar din care biata femeie putea înțelege că preotul a descoperit căMihu nu-i mai este cu credință și, în sfârșit, veniră vorbe cu totul neîndoielnice cum erau acelea despre Stanca lui Floareș. După neizbutirea acelei încercări, Stoian nu se mai arătă la rateș vreme de multe săptămâni, dar aflând că căpitanul nu s'a mai întors, se hotărî să-și mai încerce norocul.

Spre marea lui mirare găsi pe Vidra liniștită, căci îi venise de la Neamțu veste că Mihu era plecat cu călugărul într'o lungă călătorie și lămuriri destul de amănunțite asupra chipului cum își întrebuințase vremea până atunce, lămuriri care nu-i lăsară nici urma unei bănuieli. Primi pe preot destul de rece, dar el plecă bucuros, căci aflase că Mihu nu se va întoarce înainte de mai multe luni și vedea deschis câmpul pentru urzelile lui. Începu să deie mai des pe la rateș, dar se păzi să mai vorbească Vidrei de iubire, se făcu că a înțeles cât de zadarnică fusese nădejdea ce o hrănise și, cu încetul, supărarea ei începu să piară. Dar lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nile treceau și de la Mihu nu venea nici o veste: grijile și bănuielile începeau s'o chinuiască de iznoavă. Desnădăjduirea începuse s'o stăpânească când întâmplarea aduse pe Anton la rateșul Ciortolomului.

Ea povesti bătrânului întreaga ei viață, fără a-i ascunde nimic și amândoi plânseră asupra nenorocirilor ei.

Când auzi că Anton trebuie să plece de cu noapte la Târgul-Trotușului, Vidra nu voi să-l lese; îi cerea să părăsească slujba lui Stroici și să vie să-și sfârșească viața lângă dânsa. Bătrânul obținu cu mare greu să fie îngăduit să meargă la Trotuș, spre a îndeplini însărcinarea luată către Părintele Anselm, făgăduind că a doua zi va fi negreșit înapoi. Când se întoarse, găsi pe Vidra cu totul schimbată. Stoian venise din Bacău cu veste că Petrea Cărăbuș chemase pe toate căpeteniile cetei lor, printre care era și Stoian, peste trei zile la un loc anumit, lângă Cetatea Neamțului. Vidra presupunând că va putea afla la această întâlnire ceva despre Mihu, zise preotului că voiește să meargă și ea. El se bucurase mult la auzul acestei vești neașteptate, nădăjduind că pe drum se va ivi vre-o întâmplare care să folosească scopurilor lui. Dar bucuria și nădejdea îi pieriră la sosirea lui Anton din Târgul-Trotușului, când auzi pe Vidra hotărînd oșteanului că el trebuie să plece a doua zi, cu dânsa, la Neamțu. In ziua următoare, care cădea într'o Sâmbătă, plecară tus trei, mai luând cu ei și un argat al Vidrei pentru a îngriji caii. Noaptea o petrecură la Piatra și Duminecă, pe la amiază, ajungeau la Humulești.

Vidra trase în gazdă la o vadană, numită Ana, pe care o știa de mai de mult. Anton voia numai decât să meargă la Cetate, dar Vidra izbuti să-l înduplece să rămâie încă cu dânsa până a doua zi. Stoian își găsi găzduire la gospodarul care ședea alături de vadană.

Satul era plin de vestea că Balc este la Cetate și că a adus cu el, legată, pe o fată de kneaz, de mare frumuseță, că a voit s'o siluiască în închi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

soare, dar că a fost împiedecat de la această faptă de către Crijatul cel bătrân.

La auzul acestor veşti, Vidra simţi redeşteptându-se toată ura ei împotriva lui Balc. Se hotărî îndată să scăpe din mânile lui pe nenorocita fată, de care voia să-şi bată joc. Pentru o clipă uită grijile iubirii sale şi scopul pentru care venise la Neamţu.

Chemând pe Anton şi pe Stoian de-o parte, le împărtăşi hotărîrea ei şi le ceru jutor. Anton i-l făgădui fără multă greutate, căci ura şi el pe Balc şi inima lui de oştean cinstit privea cu scârbă mişeleştele scopuri ce le hrănea Voevodul asupra fetei. Cu Stoian lucrul fu mai greu: nu înţelegea de loc ce zor era de a înfrunta pe puternicul Voevod şi de a se expune să fie urmăriţi şi chiar descoperiţi de oamenii lui, pentru a scăpa cinstea unei necunoscute care nici nu ceruse ajutorul lor. Numai după multă vorbă şi după ce Vidra îi hotărî că dacă nu'l ajută, el nu va mai da cu ochii de dânsa, preotul primi să deie ajutorul lui.

După o sfătuire între ei, se hotărî ca Stoian şi Anton să rămâie de-o camdată ascunşi în casa unei rude a vadanei la care trăsese Vidra, iar vadana fu rugată să vestească pe Hans, la Cetate, despre sosirea tinerei femei.

XLV

In care vedem că Ileana are prieteni, care se mişcă pentru a o scăpa

Acuma ne vom întoarce la cele ce se petreceau în Cetatea Neamţului în a doua zi după sosirea lui Balc.

Cavalerul Ulrich, rămas singur în sală după ieşirea lui Balc şi a Cavalerului Albrecht, chemă servitorii şi le porunci să ioie pe Somossy ca să'l ducă în odaie, să'l desbrace şi să'l puie în pat. Apoi fiindu-i cald şi simţind că capul îi este 'cam

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

greu, se scoborî în Curte unde se primblă, încredințându-se tot odată că cei cinci străjari, doi Nemți și trei Români din satele închinate, erau la locurile lor. Apoi negăsind destul aer în Curte, se îndreptă spre o portiță care da în livadă și, spre marea lui mirare, o găsi deschisă. Clătinând din cap la vederea acestei nerânduieli, o închise cu îngrijire, luă cheia la dânsul și intră în livadă, propunându-și să facă lui Conrad Müller, în a cărui soamă era încredințată paza Cetății în acea noapte, o mustrare din cele mai aspre.

Nu făcuse zece pași când, părându-i-se că aude șoapte, se opri pe loc și ascultând cu băgare de seamă, se încredință că ele veneau din dosul unui nuc. Se îndreptă într'acolo, având grijă să nu facă sgomot și, când ajunse lângă copac, văzu, la lumina stelelor, două umbre. Deși luna încă nu răsărise, noaptea fiind senină, Ulrich recunoscu pe Hertha, camerista Mariii, lângă Conrad Müller care era îmbrăcat în zale, cu coifiul pe cap și cu spada la cingătoare. Erau atât de adânciți în convorbirea lor în cât nici nu văzură nici nu auziră pe Cavaler venind : amândoi tresăriră când auziră glasul Cavalerului lângă ei.

— Frumos îți cauți de datorie, Wachtmaistru, zise acel glas. Îți părăsești straja în puterea nopții, lăsând poarta deschisă într'o vreme ca asta, pentru a face dragoste unei ființi deșerte ca Hertha, adăogi el, făcând haz de zăpăccala care cuprinsese pe îndrăgostiți.

— Frumos îți șede ție, Hertho, mai zise Cavalerul, să dai uitării vechile tale legături de iubire către mine și să părăsești mustețile mele bălăi pentru mustețile negre ale lui Conrad.

Hertha, fiica unui oștean neamț mort în Cetate, se născuse și crescuse aice. Ulrich de Lindenburg o cunoștea de când era copilă și de atunce făcea frumoasei fetițe o curte din cele mai nevinovate căci, fiind un tânăr cu suflet curat, nici nu-i trecea măcar prin minte să se folosească de împrejurări pentru scopuri uecinstite. Glasul cu care vorbea acuma fetei era pe jumătate mustrător, pe jumătate săgalnic și Hertha, deprinsă a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

glumi cu dânsul, după o închinăciune mai adâncă decât se cuvenea, răspunse:

— Să am iertare, Domnule Cavaler, dar mustețile Dumitale cele bălăi și frumoase, fiind prea sus puse pentru mine, m'am văzut silită să-mi aleg altele, la care să pot atinge cu înlesnire.

— Vedeți nerușinata, zise Cavalerul, ca nu numai că nu și tagăduiește necredința, dar încă mărturisește că nu poate trăi fără a avea la îndămână vro pereche de musteți. Ia dă-mi mânile tale.

Hertha îi întinse mânile.

— Ce mâni mici și gingașe, urmă Ulrich, luându-le în mânile lui și netezându-le, ce dulci de desmierdat sunt ele, nu sunt mâni de slujnică dar mâni de doamnă nobilă. Ce păcat că au un cusur!

— Și ce cusur au ele oare, Domnule Cavaler? întrebă Hertha retrăgându-și mânile.

— Un cusur mare, fetița mea, răspunse Ulrich cu un glas mai serios; se primblă în întunericul nopții prin livada Cetății, strinse de mânile unui oștean tânăr, fără a avea inel la vre-un deget. Și șugubăț lucru mai este dragostea! Adesea s'amestecă dracul în trebile ei pentru a le încurca, nenorocind fetele. Apoi știi că nu numai oamenii au astă-zi ochi și urechi, dar și zidiurile și copacii și, ceia ce este și mai primejdios, se întâmplă să aibă și limbă veninoasă. Frumos ți-ar ședea dacă v'ar fi văzut altul decât mine și dacă mâne s'ar întâmpla ca Conrad să se întâlnească cu moartea care vecinic ne stă nouă, oștenilor, în cale?

— Ferească Dumnezeu! strigă Hertha spăriată.

— Da, ferească Dumnezeu, urmă Cavalerul, nădăjduiesc din inimă că Conrad va trăi ani mulți și că veți fi fericiți amândoi, dar omul cuminte trebuie să fie pregătit la toate.

— Domnule Cavaler, zise Conrad, de mult iubesc pe Hertha și de mult o rog să primească a-mi fi soție...

— Și astă-zi, întrerupse Hertha, l'am chemat aice pentru a-i spune că sunt încredințată, atât de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iubirea lui pentru mine cât și de a mea pentru dânsul și că primesc bucuros să-i fiu soție.

— Da, zise Conrad, dar cu ce tocmală.

— Cum, întrebă Cavalerul mirat, tu ai cap să te gândești la tocmală când este vorba să fii a acelui pe care zici că-l iubești. Și, cu voia ta, putea voiu eu să aflu la cât anume prețuiești iubirea ta?

— Să spun Cavalerului? întrebă Conrad pe Hertha.

— Ba nu, zise aceasta, mai bine îi spun eu, căci știu bine că din vo. bele Dumitale Cavalerul nu va putea să înțeleagă nimic. Domnule Cavaler, zise ea lui Ulrich, am spus lui Conrad că mă voiu cununa cu dânsul îndată după ce fata, adusă aice de Voevodul Balc, va fi scăpat din mâinile lui.

— Bine, zise Cavalerul mirat, dar acesta este un lucru care nu stă în putința lui. Ea este închisă sub pază strașnică și cheia chiliii se află în mânile lui Balc. Și chiar dacă ar izbuti s'o facă scăpată, ar fi cel mai bun mijloc ca să nu-ți fie soț nici odată. Faptul s'ar descoperi ușor și Cavalerul Albrecht l'ar spânzura numai decât pe vârful turnului, de-asupra porții celei mari.

Hertha dădu din umeri.

— Cavalerul nu l'ar mai spânzura, zise ea cu un glas foarte hotărît.

— De unde știi? întrebă Ulrich.

— Domnule Cavaler, zise Hertha, stăpâna mea mi-a zis în astă seară, pe când o desbrăcam, că ar fi pe veci recunoscătoare dacă vre-unul din oștenii noștri ar avea îndrăzneala să scoată pe sărmana fată din ghiarele acelui neom și a mai adăogat că este încredințată că nu numai Cavalerul nostru ar fi foarte fericit și el dacă s'ar întâmpla una ca asta, dar și că mântuitorul acelei biete ființi ar fi ocrotit de ea. Cunoști pe stăpâna mea și știi că ea nu este în stare să împingă pe cine-va, ori-care ar fi, la pieire și mai ales pe un om de ai noștri.

— Nu mă îndoiesc de stăpâna ta, răspunse Ulrich după ce rămase câtva gânditor, ea pe lângă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că-i bună ca un înger, mai e cuminte şi cumpănită în vorbe. Dar tare mă îndoiesc de capul tău cel frumuşel şi zăpăcit, mă tem că vei fi înţeles-o rău.

— Urechile mele sunt foarte bune, răspunse Hertha supărată de îndoiala arătată de Cavaler, stăpâna a avut grijă să-mi spuie acelaş lucru cel puţin de zece ori.

— Ascultă Hertha, zise Cavalerul, fapta ce ai propus-o lui Conrad este prea grea şi prea primejdioasă pentru ca să fie făptuită numai decât, numai pe spusa ta. Crede-mă că în cât mă priveşte aş fi prea fericit dacă acea biată fată ar putea să fie mântuită de batjocura care o ameninţă. Sângele fierbe în mine când mă gândesc că ştiu că se petrece o asemenea neomenie sub ochii mei şi că eu, Cavaler purtând pinteni de aur, jurat sa ieu pururea apărarea celui slab şi nevinovat, sunt împiedecat de alt jurământ să ridic braţul în apărarea ei. Astăzi, când mişelul de Balc a pus mâna pe paloş, fiind-că Cavalerul Albrecht n'a vrut să-l lese să intre singur la fată, aşteptam cu nerăbdare să-l tragă ca să-i pot vârî spada mea până la mâner in pântece. Dar mişelul zărindu-ne, n'a cutezat să scoată fierul din teacă. Insă, dacă într'adevăr stăpâna ta a zis cuvintele ce ce ne le-ai spus, nu poate încăpea indoială că Cavalerul Albrecht cunoaşte dorinţa ei şi o încuviinţează. Precum ţi-am zis, nici un om cuminte nu se va potrivi spuselor tale. Dar dacă stăpâna ta ;ar spune vorbele ce spui că ţi le-a zis, nu către mine dar în auzul meu, nu numai că aşi împiedeca fuga fetei, dar încă aş ajuta-o pe cât îmi va fi cu putinţă.

— O, ce mulţămită sunt, strigă Hertha, şi ce mulţămită va fi stăpâna când îi voiu spune vorbele Dumitale. Vei vedea că ea nu va întârzia să vă zică din gura ei ceia ce v'am spus şi că nu sunt o fiinţă atât de lipsită de crieri cum crezi Dumneta.

— Vom vedea, zise Cavalerul, iar acuma să mergem să ne culcăm. Dar crede-mă, nu te mai primbla

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noaptea cu Conrad până ce nu vei purta inelul lui la deget, și cu toții se întoarseră în Cetate.

A doua zi fiind Duminecă, un preot român veni de dimineață ca să slujească liturghia în sala cea mare a Cetății pentru Maria și pentru Balc, fiind de față cavalerii amândoi și străjării români de rând în acea zi. După săvârșirea ei, Părintele Anselm sluji în capela Cetății liturghia pentru Cavaleri, oștenii nemți și slujitorii unguri veniți cu Balc. Precum Cavalerul Albrecht asculta totdeauna slujba provoslavnică, Maria nu lipsea nici odată de la acea catolică. La sfârșitul slujbei, oștenii ieșiră din capelă iar Maria și ambii cavaleri mai rămaseră într'însa, vorbind cu Părintele Anselm. La ieșirea lor, găsiră dinaintea ușii pe Hans Biedermann cu Conrad Müller și alți șapte sau opt Nemți. Ei se dădură în lături pentru a face loc capelanului, care trecu înainte spre locuința lui, dar Maria se opri în fața unui oștean pentru a-l întreba dacă soțiii lui îi este mai bine. După ce ascultă răspunsul oșteanului și-i mai dădu câte-va sfaturi asupra chipului cum trebuia s'o caute, întrebă pe Hans dacă are grijă ca fata închisă în temniță să aibă cele de trebuință. Hans răspunzându-i că poroncile ei sunt urmate cu îngrijire, ea zise tare, privind mai ales spre Hans și spre Conrad care stătea alături:

— Ce fericită aș fi dacă s'ar găsi un bărbat îndrăzneț care să scape pe această ființă nevinovată din mânile nemiloase ale Voevodului. Ar fi o faptă vrednică de un om de inimă și știu bine că soțul meu, departe de a-l pedepsi, i-ar fi recunoscător și ar căuta prilej să-i arate mulțămirea lui.

Oștonii nu răspunseră nimic și Maria trecu înainte, dar Ulrich, care venea după dânsa și auzise cuvintele ei, îi zise:

— Suntem cu toții oameni de inimă, Milostivă Doamnă, dorințele Dumitale sunt totdeauna poronci pentru noi, fii încredințată că acea de azi va fi îndeplinită cu sfințenie și fără întârziere.

Maria mulțămindu-i din ochi, îi întinse mâna pe care cavalerul o sărută, închinându-se asupra ei, apoi o părăsi și se întoarse spre grupul alcătuit de oșteni și, după ce strigă pe Hans

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Biedermann și pe Conrad Müller, se duse cu ei în odaia lui. Rămaseră sfătuindu-se cu ușile închise mai bine de două ciasuri. Apoi amândoi oștenii ieșiră și se îndreptară spre odăile unde locuiau Nemții și în care fusese adăpostiți și slujitorii veniți cu Balc. Îi adunară pe toți și-i înștiințară că Cavalerul Ulrich, pentru a sărbători sosirea în Cetate a Voevodului, le-a poruncit să aducă lăutari și să desfunde, la capra podului mișcător, un vas de vin pentru a cinsti pe slujitori. Adăogeau că vor da de știre în oraș pentru ca să vie fete și neveste în număr mare. Vestea fu primită cu bucurie de toți oștenii și un Neamț fu trimis călare după lăutari.

Tot atunce începură a sosi șoltuzul cu pârgarii târgului, knejii, juzii și preoții din satele învecinate, care ceruse din ajun să fie învoiți a aduce feciorului domnesc închinăciunile lor.

Balc, însoțit de Somossy și de amândoi Cavalerii, îi primi în sala cea mare, se întroținu cu fiecare din ei în parte și-i prezentă lui Somossy care ședea în dreapta lui, mai pintenat, mai cusut cu fir, mai mustecios și mai fudul decât oricând.

Șoltuzul și pârgarii erau toți Sași, iar acei din knejii și din juzii care venise numai oameni plăcuți stăpânirii. Balc se arătă binevoitor către dânșii, le vorbea cu blândețe și întreba pe fiecare, în chip amănunțit, despre familia și despre mersul trebilor lui. Iar Somossy, la închinăciunile lor, de abie răspundea cu o neînsemnată plecare a capului, cinstindu-i pe ici și colea numai cu câte un cuvânt pentru a-i întreba dacă știu ungurește, căci deși știa destul de bine atât nemțește cât și românește, se făcea că nu înțelege decât ungurește.

Când sosi ciasul prânzului, cei mai însemnați din oaspeți fură reținuți la masă, iar ceilalți se retraseră pe la casele și gazdele lor în oraș. Deși cei rămași erau oameni cu totul plecați stăpânirii, totuși Balc nu se bucură de nici o clipă de liniște în toată vremea prânzului, temându-se ca Somossy, sub stăpânirea beției, să nu scape de iznoavă cuvinte compromițătoare. Dar, de astă dată, el se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mulțămi să'și sature pofta cu mâncările alese de pe masă și să deșerte în tăcere cât mai multe pahare de Nicorești și de Odobești, ajungând în curând în starea ce'i era obicinuită la sfârșitul mesei.

Când se sculară, ziua fiind deosebit de frumoasă, ieșiră cu toții la poarta Cetății pentru a privi jocurile lumii adunate în urma înștiințării trimise de Cavalerul Ulrich. Petrecerea aceasta era foarte zgomotoasă. Vasul de vin adus din poronca Cavalerului se deșerta văzând cu ochii, slujitorii domnești, prin înfățoșarea lor, arătau că le se făcuse partea leului, căci toți începeau să fie peste seamă de veseli. Veselia lor începuse chiar să deie semne de viață supărăcioasă. Din toate părțile se vedeau fete fugind de ei, lăsându-le în mâni vreun tulpan sau vre-o bucată de mânecă de la cămeșă. Nemții de la Cetate care, din potrivă, fusese neobicinuit de cumpătați, se încercau pre cât le era cu putință, se păzească buna rânduială și să mai domolească sburdăinicia slujitorilor.

După ce privi câtva la jocuri, Balc se întoarse în Cetate cu Cavalerul Albrecht și cu oaspeții, dar Cavalerul Ulrich rămase și făcând semn lui Conrad Müller, se retrase la o parte cu el.

— După cât mi se pare treaba merge bine, zise el oșteanului. Dacă vinul nu va ajunge, pune să mai scoată încă un vas.

— Cred, răspunse Conrad, că acesta va ajunge căci cei mulți de abie se mai țin pe picioare. Uite, adaose el, unul a și căzut jos și în zadar se încearcă ai noștri să'l ridice, iată'l că'l duc pe brațe în întru. In curând și ceilalți vor fi în aceiași stare.

— Aflat-ați care din ei va fi de strajă, la ușa fetei deseară, după ce va înopta?

— Da, răspunse Conrad, după socoteala ce am făcut, va veni rândul celui roșcovan care se luptă cu fata cea de lângă capra podului. El este mai puțin beat decât tovarășii lui, dar am dat înadins mai puțin de băut celor patru ce au să fie de strajă până în seară, pentru ca nu cumva să bage Voevodul de seamă cât sunt de beți și să nu privigheze mai pe urmă singur chipul cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

străjuiesc. Dar nu-i slăbim cu băutura până în seară, aşa că, când îi va veni rândul lui, îl vom putea sfârşi lesne cu un ulcior de vin în care vom pune pe jumătate horilcă.

— Cine din voi merge să scoată pe fată din chilie, tu sau Hans?

— Cheia care se potriveşte la uşa ei este la Hans, dar am hotărît sa mergem amândoi. El va intra în chilie şi va da fetei hainele bărbăteşti pregătite de Hertha şi eu voiu sta de pază lângă slujitor. Am rânduit la uşa de din afară pe Fritz Winkelmann, el este om de toată nădejdea. Dar, mai adause Conrad, Domnule Cavaler, după părerea mea ar fi bine să punem capăt petrecerii căci ticăloşii aceştia de Unguri încep a se apuca de gâlcevă. Ia priveşte!

Într'adevăr, se auzeau ţipete însoţite de sudălmi româneşti, nemţeşti şi ungureşti. Lăutarii încetase de a mai cânta şi se vedea un ghem mare de oameni, strigând şi ameninţând, iar în mijlocul ghemului, peste capetele celelalte se zărea capul lui Hans. Cavalerul şi cu Conrad, ducându-se numai decât să vadă ce s'întimplase găsiră pe un slujitor ungur întins la pământ, fără cunoştinţă dar cu paloşul în mână şi, lângă dânsul, un flăcău nalt cât un brad, plin de sânge la faţă, ţinut de doi Nemţi, pe când alţi trei oşteni de ai Cetăţii, cu Hans, se pusese între flăcău şi mai mulţi slujitori care ţineau în mână paloşele lor goale. La vederea Cavalerului, ei îi făcură loc şi Nemţii dădură drumul flăcăului.

— Ce este? întrebă Ulrich pe Hans.

— Slujitorul care zace la pământ a vrut să ducă pe o fată cu deasila în pădure cu dânsul şi acest flăcău venind în ajutorul fetei, slujitorul a tras paloşul şi a lovit pe tânăr în faţă, tăindul precum se vede. Dar el fiind voinic, i-a tras un pumn zdravăn între ochi şi l'a culcat la pământ. Ceil'alţi slujitori au sărit cu paloşele la flăcău şi l'ar fi făcut bucăţi dacă n'am fi prins de veste şi nu ne-am fi pus între ei.

— Petrecerea a ţinut destul. Toţi oştenii, atât ai noştri cât şi acei ai Voevodului să intre în Ce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tate, zise Cavalerul lui Hans. Apoi adăogi, întorcându-se către slujitori:

— Întoarceţi-vă în Cetate; cât a mai rămas din vin vi se va aduce în întru şi'l veţi bea acolo în tihnă.

Ungurii, deşi cu o rea voinţă vădită, se supuseră, neîndrăznind să se pue de pricină cu Ulrich, a cărui înfăţoşare hotărită şi glas poroncitor le impunea. Tovarăşul lor fu luat pe braţe de cei doi Nemţi şi dus în Cetate. Vasul cu vin, pe trei şferturi deşert fu împins de-a rostogolul în curte, iar lumea adunată şi lăutarii, se îndreptară spre oraş. Ungurii, văzând că vasul de vin îi urmează în curte, nu întârziară să se mângâie de ocara suferită, punându se din nou pe băut. Iar Nemţii stăteau împrejurul lor, îndemnându-i mereu să beie pe când ei duceau numai din când în când ulcelile lor la gură.

Hans şi cu Conrad se sfătuiau între dânşii la oareşi-care depărtare de coilalţi, când unul din străjării dela poartă veni să spuie celui dintâiu că un om din Humuleşti voieşte să-i vorbească numai decât. Hans se duse îndată cu el la poartă, unde găsi pe un ţăran cunoscut lui care, luându-l de o parte, îi zise:

— O venit Jupăneasa Vidra în sat la noi, şi m'o trimes să-ţi spun ca să vii numai decât la dânsa, căci aro să-ţi împărtăşască lucruri vajnice. O ras la casa cumetrei mele.

La auzul acestei veşti neaşteptate, tot sângele pieri din obrazul lui Hans, el se făcu galbân ca ceara, inima îi stătu pe loc, rămase câtva fără a putea vorbi. In sfîrşit, venindu-şi în fire, răspunse omului:

— Intoarce-te înapoi şi spune Jupănesei că vin numai decât, apoi se grăbi să meargă la Cavalerul Ulrich pentru a-i cere voie să părăsească Cetatea pe un cias.

Căpătă această învoire dela Cavaler cu cea mai mare greutate, numai după ce îl încredinţă pe cinstea lui de oştean că se va întoarce înainte de toacă şi după ce Conrad luă asupra lui orice răspundere pentru urmările ce ar fi putut să aibă nefiinţa tovarăşului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XLVI

In care Hans face pe șiretul

Hans se duse pe la grajdiu, puse șaua pe cal, și porni în fuga mare spre Humulești. Când ajunse la poarta văduvei, văzu pe iubita lui, atrasă de tropotul calului, stând pe prispă. Sări jos de pe cal și, în două sărituri, se află lângă dânsa.

— Ah! Vidro, ce surprindere, ce fericire, zise Hans mâncându-i mânile cu sărutări. Dar oare ce întâmplare te aduce aice?

— Nu ghicești, răspunse Vidra privindu-l dulce, iar Neamțului i se păru că din ochii ei iesă niște raze aurite care pătrund până în fundul inimii lui, făcând-o să resimtă o căldură îmbătătoare.

— Nu ghicești pentru ce am venit? mai zise ea odată, și lui Hans i se păru că glasul ei sună mai dulce decât oricând.

— Nu, răspunse el nedumerit.

— Am venit.... fiind-că mi era dor de tine, zise ea încet.

Nebun de bucurie, Hans voi s'o cuprindă și s'o strîngă în brațe, dar Vidra, dându-se răpede înapoi, scăpă de îmbrățoșarea lui.

— Așa te porți, zise ea amenințându-l cu degetul, drept mulțămire că ți-am vorbit din inimă; vrei să mă faci de râs înaintea satului?

— Iartă-mă, Vidro, zise bietul Hans, bucuria m'a inebuuit, nu știam ce fac, te rog iartă-mă.

— Te iert, răspunse Vidra, dar să nu mă mai faci să mă căiesc de încrederea mea în tine, căci altfeliu te las și plec înapoi, fără a mă mai uita la tine.

Hans jură pe toți sfinții, atât pe cei nemțești cât și pe cei românești, că va privi la dânsa ca la o icoană și Vidra, de tot îmblânzită, îi propuse să intre în casa.

— Hans, zise ea după ce se așezară pe o laviță, de când nu te-am mai văzut, necontenit am gândit la cele ce am vorbit noi astă-primăvară dar, înainte de toate, aș dori să știu dacă nu ți-ai schimbat gândul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cum să-mi schimb gândul ? întrebă Hans. Eu sunt mai nebun după tine decât oricând ; zi și noapte te văd înaintea ochilor mei și mă usuc de dorul tău.

— Atunce de ce n'ai mai dat pe la mine de atâta amar de vreme ?

— Dar, răspunse el, nu știi că când m'am întors de la tine s'a întâmplat o nenorocire mare. Din cincisprezece oșteni de ai noștri care se întorceau de peste munți cu soția Cavalerului celui bătrân și au fost loviți fără de veste de Ianoș, hoțul cel vestit, trei-spre-zece au rămas morți și s'au întors numai doi din care, unul, greu rănit. Rămăsesem atât de puțini în Cetate în cât n'a fost cu putință să lipsesc, mai ales că cel rănit era Conrad Müller, ajutorul meu. De abie a trecut luna și s'a întors Cavalerul care, fiind vestit de întâmplare, a zăbăvit peste munți până ce a adunat alți oșteni în locul celor uciși. Și, de la întoarcerea lui, am avut multă treabă cu atâția oameni noui până când i-am deprins cu slujba lor. Mă gândeam acuma să cer o învoire pentru a veni la tine. Dar, adaose el, toate câte ți le spun trebuie să le știi printr'un oștean străin, plecat de aice acum câte-va zile, la Târgul-Trotușului, cu cărți pentru părinții de acolo. Oare nu s'a abătut el pe la tine ?

— Da, răspunse Vidra, o fost la noi un asemenea om, el însă mi-o părut cam smintit și n'am putut înțelege nimic din vorbele lui. Dar să le lăsăm pe aceste: tu zici că nu ți-ai schimbat gândul ?

— Să mă ferească Dumnezeu, zise Hans cu aprindere, mai degrabă m'aș lepăda de viață.

— Atunce, zise Vidra, pot să-ți zic că și eu m'am gândit necontenit la tine și că, văzând cât mă iubești, mi-am luat de seamă că cu greu aș putea găsi un bărbat mai frumos, mai viteaz, mai înțelept și mai vrednic de iubirea mea. O început să-mi fie dor de tine, întâiu puțin, apoi mai mult, la urmă mult de tot. N'am mai putut răbda și am venit întins aice ca să te văd și să-ți spun că, de acum înainte, nu mă vei mai găsi nesimțitoare pentru tine !

Lui Hans nu-i venea să s'increadă în urechile lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Atunce, zise el, tu primești în sfârșit să fii a mea!

— Da, zise Vidra, m'am hotărît să-ți îndeplinesc dorința.

Și de astă dată, când Hans aruncă brațele împrejurul ei, îl îngădui s'o sărute de mai multe ori.

— O draga mea, comoara mea, strigă el, ce fericiți avem să fim împreună, apoi, după ce o sărută din nou, adaose:

— Nunta o facem îndată.

Iar Vidra, desfăcându-se încetișor din brațele lui, răspunse hotărît:

— Indată nu, dar în curând, dacă vei face ceia ce am de gând să-ți cer.

— O spune-mi, zise el, pentru a grăbi sosirea ciasului care te va da mie cu desăvârșire, sunt hotărît să fac ori și-ce.

— Chiar dacă ția-aș cere un lucru foarte greu?, mai întrebă Vidra.

— Voi face orice lucru ce-mi va sta prin putință și se va împăca cu datoria mea de oștean, zise Hans.

— Dar, răspunse Vidra, dacă ar trebui să alegi între mine și ceia ce numești datoria ta de oștean?

— Atunce, răspunse cu hotărîre Hans, și pe fața lui se zugrăvi o adâncă mâhnire, m'aș vedea silit, cu cea mai mare durere, să te privesc ca pierdută pentru mine!

Acest răspuns hotărît și neașteptat fu pentru Vidra o surprindere neplăcută: ea rămase în tăcere.

— Dar, urmă Hans, nu pot crede că tu mi-ai cere un lucru care nu s'ar împăca cu jurământul meu de credință către Cavaleri; spune ce aștepți de la mine și eu iți voi răspunde lămurit dacă pot să-ți îndeplinesc dorința sau nu.

Vidra, văzând că puterea ei asupra Neamțului nu era atât de desăvârșită pe cât o credea, era năcăjită dar pe de altă parte, vremea ce o petrecuse printre oșteni, la Liov, o punea în stare să priceapă puterea simțirii căreia se supunea Hans și îi era teamă că, destăinuindu-i scopurile ei, el nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numai să nu-i deie nici un ajutor, dar încă să-şi puie toate silinţile pentru a zădărnici încercările ce le-ar face în altă parte.

Dar, recunoscând că, câtă vreme fata se află închisă în Cetate, n'are de la cine altul să ceară ajutor pentru a dobândi scăparea ei, iar că din ciasul în care va ieşi din zidiurile Cetăţii, Hans nu numai că nu ar mai avea nici o putere spre a-i împiedeca scăparea, dar chiar că datoria lui de oştean nu s'ar mai împotrivi încercărilor ce le-ar face Vidra în acest scop, jurământul lui fiind făcut către Cavaleri şi nu către Voevod, se hotărî să-i spuie adevărul.

— Hans, zise ea, voiam să mă ajuţi să fac o faptă dreaptă, deşi se poate ca ea să nu se împace cu ceia ce numeşti datoria ta de oştean. Voevodul Balc o furat mişeleşte pe o fată... presupun că acea fată este o prietenă o... rudă a mea. Ştii cine-i Balc, un neom care o nenorocit o mulţime de femei. Vroiam să te rog să mă ajuţi să scăp din ghiarele lui pe această nenorocită fiinţă. Credeam că bărbatul care mă iubeşte şi, adaose ea cu un glas mai slab, pe care încep a'l iubi şi eu, va primi să fie tovarăş cu mine în săvârşirea acestei fapte bune, arătându-se astfeliu vrednic de iubirea mea. Dar văd că m'am înşălat, el îşi închipuieşte că datoria lui de oştean direpţ este să ajute pe mişelul care pângăreşte pe o copilă nevinovată şi nu pe fiinţa căreia i-a jurat iubire, când acea fiinţă vroieşte să lucreze la scăparea nenorocitei căzută în mânile lui Balc.

Hans răsufla lung. La cele dintâiu cuvinte a Vidrei înţelese că ea dorea îndeplinirea unei fapte la care el era hotarît, ce-i era chiar poroncită de unul din mai marii săi, cerută de soţia Cavalerului Albrecht, a carei dorinţi erau sfinte pentru toţi oştenii Cetăţii şi era încredinţat că acea faptă îndrăzneaţă se îndeplinea cu voia tăcută a Castelanului. Şi acuma săvârşirea acestei fapte era mijlocul de a grăbi căsătoria lui cu Vidra ! Cuprins de bucurie, fu pe cale s'o întrerupă şi să'i destăinuiască întreaga urzeală, dar cele de pe urmă cuvinte ale iubitei îl făcură să'şi schimbe gândul. El hotărî s'o lese în necu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noştinţă desăvârşită despre cele ce se petreceau de dimineaţă la Cetate si să primească s'o ajute la scăparea fetei, chiar in acea seară, dar numai în urma făgăduinţii ce ea îi va da că nunta lor se va face a doua zi.

— In ţara asta, îşi zise el, toată lumea umblă numai cu vicleşug şi cu meşteşuguri, fiecare ascunde sub o mulţime de nimicuri ceia ce gândeşte şi ceia ce are de gând să facă. De astă dată am să fac şi eu. ca dânşii, doar este în stare şi un cap de Neamţ să învârtească meşteşuguri.

— Vidro, zise el, faptul ce mi'l ceri este primejdios şi greu. Este primejdios căci pot să fiu descoperit în săvârşirea lui; cheia uşii de la chilia în care este închisă fata se află la Balc; eu am altă cheie care umblă la acea uşă, dar Cavalerii ştiu că ea se află la mine şi dacă fata ar lipsi, prepusurile ar cădea de adreptul pe mine. Pot să fiu prins asupra faptului, pot să fiu descoperit după săvârşirea lui. Cavalerul Albrecht este oştean direpţ dar aspru: dacă s'ar încredinţa că l'am trădat, căci din partea mea un asemenea fapt nu s'ar putea numi decât trădare, n'ar trece zina şi leşul meu s'ar legăna în vânt pe turnul de deasupra porţii celei mari. E greu de îndeplinit, căci la uşa fetei stă de pază un slujitor de ai Voevodului şi numai cu mare nevoie aş putea izbuti să'l depărtez. Mai sunt în primejdie să fiu zărit de slujitorii care umblă prin curte şi va trebui poate să scot spada pentru a mă apăra. Dar pentru tine sunt gata să biruiesc toate greutăţile şi toate primejdiile şi chiar să înfrunt necinstea spânzuratoarii. Vidro, sunt gata să'ţi îndeplinesc dorinţa: deseară după ce va înopta îţi voi aduce fata teafără: dar numai dacă tu îmi juri în schimb că chiar mâne vei fi soţia mea.

Mirarea Vidrei la auzul acestor cuvinte fu mare: ea nu se aştepta de loc ca Hans să consimtă la cererile ei cu atâta uşurinţă, mai ales după cele rostite de dânsul la începutul convorbirii lor, în privinţa credinţii nestrămutate cu care era hotărît să păstreze jurământul său. Simţi că este la mijloc ceva de care nu-şi poate da seamă, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ținea prea mult la izbânda întreprinderii sale pentru a'și pierde vremea căutând să afle de la Hans pricinile schimbării lui atât de neașteptate. In cât privea cererea lui Hans, ca ea să se lege să-i fie soție chiar a doua zi, era prea încredințată că, în clipa cea de pe urmă, are să fie în stare să iscodească vre un mijloc de scăpare, pentru a mai sta la îndoială să-i facă făgăduința cerută; se grăbi deci să-i răspundă:

— Văd că întradevăr mă iubești și că n'ai mințit când mi-ai spus că îți sunt mai scumpă decât ori-ce pe lume. Scapă pe acea nenorocită și chiar mâne voi fi soția ta.

— Eu mă îndatoresc s'o scot din Cetate în astă seară, după ce va înopta, dar aș dori să știu unde va merge ea, cine va îngriji să fie dusă la casa ei și cine, la nevoie, va apăra-o împotriva oamenilor ce negreșit vor fi trimiși de Balc în urmărirea ei, zise Hans.

— Asta este treaba mea, răspunse Vidra, eu mă îndatoresc că îndată ce mi voi da-o pe seamă, s'o pornesc sub pază bună la locul ei. Cred că te încrezi în făgăduința mea.

—Da,zise Hans, bucuros că găsește astfeliu un mijloc să scape de un drum ce putea să fie lung și care îl depărta de lângă Vidra, am toată încrederea în tine, precum și tu poți să te încrezi în mine. De seară, când va înopta, află-te cu acei cărora vrei să le încredințezi fata pe malul Ozanei, în pâlcul de arini de la moara cea părăsită, drept Cetate. Nu poți rătăci, căci un singur pâlc de arini și o singură moară părăsită se află în aceste împrejurimi. Iți voi aduce fata acolo. Și acuma trebuie să plec ca să-mi ieu toate măsurile spre a izbuti. Dar tu, dă o sărutare logodnicuîui tău ca să lucreze mai cu inimă.

Vidra, cu toată neplăcerea ei, dar pentru a nu lăsa să se răcească cum-va râvna Neamțului, îi atinse obrazul cu buzele, mai fiind silită pe urmă să sufere numeroase sărutări din parte-i.

Apoi Hans, binecuvântând norocul neașteptat care dădea peste dânsul, se aruncă pe cal și porni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iar la fugă spre Cetate unde, îndată ce descălecă, se duse de-a dreptul la Cavalerul Ulrich.

— Domnule Cavaler, îi zise el, cred că nu are să mai fie trebuință să plec eu cu fata.

— Și cine va merge în locul tău cu dânsa, zise Cavalerul, căci nu poate fi lăsată singură.

— Am găsit pe o rudă a ei, răspunse Hans, o femeie ce-mi este bine cunoscută și pe care o știu vrednică de toată încrederea. Ea s'a însărcinat să ducă pe fată teafără la casa părinților. Cred că în toate privințele este mai bine ca să rămân aice căci plecarea mea, odată cu fuga fetei, ar putea să deie loc la bănuieli.

— S'înțelege că ar fi mai bine ca tu să rămâi aice, răspunse Cavalerul; eu mă hotărîsem la plecarea ta sau la acea a lui Conrad numai fiind că nu știam cu cine să trimit pe acea nenorocită, mai ales că până acuma n'am putut afla cine este ea și unde se află casa părinților ei. Dar tu, fără îndoială, trebuie să le știi toate acuma; le-ai aflat cu bună seamă de la ruda ei.

Hans își muscă buzele de ciudă, aducându-și aminte că, stăpânit numai de dragostea lui pentru Vidra, uitase s'o întrebe măcar de numele fetei și îi era rușine acuma de ușurința lui.

— Mă iartă, Domnule Cavaler, zise el, în bucuria mea de a vedea că se înfățoșază un mijloc pentru a ușura întreprinderea noastră, am uitat să-i mai pun alte întrebări, dar pe răspunderea mea o putem încrede acelei femei și, de seară, când îi voiu duce-o, voiu afla atât dela dânsa cât și de la fată toate amănuntele trebuitoare.

Cavalerul, având cea mai deplină încredere în Hans, îi răspunse :

— Eu mă las pe nădejdea ta, dar te rog ca înainte de a da cuiva pe această fată pe seamă să te încredințezi bine dacă acea căreia i-o încrezi este în stare s'o ocrotească până ce va ajunge la casa ei. Pentru noi este mult mai nemerit ca ea să fie dusă acolo de alții decât de oamenii noștri, căci oricum, toată împrejurarea este destul de neplăcută și ar putea să ne atragă mai pe urmă destule greutăți. Acuma soarele se apropie de asfințit și ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fi bine să mergi ca să iei cu Conrad cele de pe urma măsuri pentru a închizeşlui izbânda. Indată ce va începe straja în vremea căreia veţi scoate pe fată din chilie, vei trimite să mise deie de ştire.

Hans se depărtă pentru a ajunge la odăile unde erau slujitorii. Pe cei mai mulţi dintrînşii îi găsi beţi cu desăvârşire ; unii zăceau pe paturile lor de scânduri, cufundaţi în somnul adânc al beţiii, alţii şedeau pe laviţe cu ulcica în mână, vorbind sau cântând dar neîndrăznind să se scoale de teamă să nu cadă la pământ, cu glasuri întrerupte de sughiţuri, iar hotnogul, cu vre-o doi sau trei mai tari de cap, se mişcau prin odăi cu un pas nesigur. Conrad şi Nemţii şedeau împrejurul lor şi-i ademeneau necontenit să beie, zicând că ar fi ruşine dacă ar mai rămânea în vas o picătură de vin. Sosirea lui Hans fu un prilej pentru a mai scoate încă vre-o două cofe din butoiul ce părea fără fund, spre a bea cu dânsul în sănătatea lui. Hans deşertă şi el vre o două ulcele, apoi se retrase într'un colţ unde rămase în sfătuire cu Conrad.

Amurgise acuma bine, se schimbase atât straja de la poarta cea mare cât şi străjării de prin curte şi de la zidiul încunjurător, când Hans zise hotnogului :

— Este vreme să schimb străjărul de la poarta temniţilor; mi se pare că ai face bine să schimbi şi Dumneta pe acel de la chilia fetei.

— Da, zise hotnogul, încercându-se în zadar să se scoale de pe laviţa pe care îl ţintuia beţia ; e rândul lui Lenghel Aron. Lenghel Aron, strigă el, du-te de ridică pe Boko Istvan de la uşa fetei închise şi fii cu privighere bună.

— Indată, răspunse un slujitor gros şi spătos, cu părul şi mustefile roşcovane, mai puţin beat decât ceilalţi, căci doi Nemţi îl ţinuse necontenit de vorbă.

— Nu mai bea şi te du îndată, strigă hotnogul răstit, căci altfeliu ai putea să adormi.

— Lasă, Aroane, îi zise un Neamţ, nu mai bea, şi te du la treaba ta, voiu avea grijă să-ţi aduc mai de-apoi un ulcior plin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Slujitorul, clătinându-se pe picioare, își luă sulița și porni spre temniță, însoțit de un Neamț căruia Hans îi șoptise câteva cuvinte la ureche, iar în curând sosiră, în locul lor, Neamțul și Ungurul care fusese de strajă până atunce.

După ce trecu un șfert de cias, Hans și cu Conrad făcură semn acelui ce făgăduise slujitorului care intrase în strajă să-i ducă vin și osteanul, luându-și mantaua pe umere, ieși numai decât. Ei îl urmară în curând, oprindu-se dinaintea poloboculuí aproape deșert. Peste puțin se auziră pași și un foșnet de rochie prin curte și Hertha, însoțită de osteanul care ieșise în urma semnului făcut de Hans, se opriră în fața lor.

— Ai adus ulciorul ? întrebă Hans pe osteanu.

— L'am adus pe jumătate plin cu horilcă tare și pe jumătate cu vin vechiu de Nicorești, zise osteanul, arătând un ulcior de vre-o patru ocă.

— Hertha, întrebă Hans, gata sunt hainele?

— Da, zise Hertha, scoțând o legătură de sub manta, cred că-i vor veni.

— Wilhelm, zise Hans osteanului cu ulciorul, tu știi vorba noastră. Du-te la Ungur și fă-l să beie: stăi lângă el până ce va cădea ca mort. Când s'a dus la strajă era pe jumătate gata, nu cred să poată merge până la jumătatea ulciorului. Când vei vedea că-i în nesimțire, ieși afară și șuieră de două ori, de întâiu lung și a doua oară mai scurt. Fritz Winkelmann știe tot și te va lăsa să treci. Tu, Conrad, du-te să dai de știre Cavalerului Ulrich și întoarce-te răpede înapoi.

Osteanul, fără a mai răspunde, se îndreptă spre temniță cu ulciorul ascuns sub manta și, trecând pe lângă Neamțul de pază la ușa de afară, o împinse, apoi scoborî scările care duceau la chilii și erau luminate de o opaiță prinsă in părete.

— Cine-i ? strigă slujitorul.

— Prieten, răspunse Neamțul ungurește. Ți-am făgăduit un ulcior de vin și mă țin de cuvânt, adaose el apropiindu-se de Ungur.

— Să trăiești, zise slujitorul, sunt pe jumătate mort de sete. Nu știu ce are vinul din această

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țară, dar pe cât bei mai mult cu atâta îți este mai sete.

— Ia gustă-mi dintracesta, zise Neamțul, scoțând ulciorul de sub manta și întinzându-il. El, pe lângă acel ce l-ai băut până acuma, este ca un barbat copt pe lânga un copil crud.

— Minunat, zise Ungurul pocnind din limbă după ce sorbi lung din ulcior, așa ceva înțeleg și eu. Dar nu bei și tu?

— Cum nu, numai aș vrea să știu de ce am ședea în picioare și nu ne-am pune jos, zise Wilhelm, așternând mantaua pe pământ și punându-se pe ea, după ce făcu semn slujitorului să icie loc lângă dânsul. Apoi Neamțul, luând ulciorul, se făcu că soarbe lung din el, dar avu grijă să înghită numai câteva picături.

— Stăi, strigă Ungurul, mai lasă-mi și mie. Și, luându-i ulciorul cu amândouă mânile, începu să beie cu lăcomie.

— Uf ce bun, zise el, oprindu-se ca să răsufle, dar ce tare. Parcă'i foc, și duse iar ulciorul la gură.

— Mai na și Dumitale, zise el pe urmă, întinând ulciorul lui Wilhelm care se făcu din nou că bea, apoi i-l dădu înapoi, zicând:

— Bun, dar cam slab.

— Ce slab, zise Ungurul împrejurul căruia începuse a juca sala cu ușile chiliilor, cu scară cu tot ; vinul este tare, dar tu ești slab căci ulciorul joacă în mânile tale.

Numai cu greu izbuti să'l apropie de gură, dar atunce, lipind buzele de el, numai lăsă nimic întrînsul, dar fu doborît de puterea cumplită a amestecului și când voi să'l ieie de la gură, l'ar fi scăpat din mână dacă nu l'ar fi apucat Wilhelm.

Ungurul voi să vorbească dar limba nu i se putu învârti în gură și căzu pe spate în nemișcare.

Wilhelm îl privi câtva în tăcere, apoi auzindu'l că horăiește, îl luă de braț și'l scutură cu putere.

— Scoală Aroane, zise el de mai multe ori, scoală că iată hotnogul, dar Aron urmă să horăiască din ce în ce mai tare.

Atunce Wilhelm, sculându-se, trase mantaua

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

de sub slujitor care rămase nemişcat pe pământul gol şi, urcând scările, se duse până la uşa de afară unde zise străjărului :

— E gata, apoi şuieră în chipul cuvenit cu Hans. Trei umbre se văzură apropiindu-se răpede :

— Ei, bine? întrebă Hans.

— Doarme dus, răspunse Wilhelm, o mie de trâmbiţi sunându-i la urechi n'ar fi în stare să'l deştepte.

— Domnului săi mulţămim, zise Hans oprindu-se în capul scărilor. Hertho, iată cheia ; tu vei intra în chilia fetei şi vei face-o să s'îmbrace răpede, dar bagă de seamă, n'avem vreme de pierdut, prin urmare stăpâneşte-ţi limba. Conrad şi cu Wilhelm vor rămânea lângă Ungur şi, la cea mai mică mişcare ce ar face-o, îi vor pune un căluş în gură şi'l vor lega de mâni şi de picioare Eu vă aştept aice.

Hertha se scoborî pe scară, urmată de Conrad şi de Wilhelm şi în curând se auzi uşa chiliii deschizânduse pentru a fi închisă din nou.

Haus aştepta plin de grijă, uitându-se la ferestrile sălii celei mari, care străluceau ca nişte luceferi în noaptea adâncă. Ştia că Balc, cu Cavalerul Albrecht, cu Somossy şi cu oaspeţii lor petreceau întrînsa, aşteptând ciasul cinei, dar se tot temea ca nu cumva Balc, în urma vre unui prepus, să părăsească pe cei l'alţi pentru a se încredinţa de chipul cum este păzită prinsa lui. Zăbava Herthei îi părea lungă din cale afară.

— Cu bună seamă că afurisita de gaiţă s'a pus la vorbă cu cealaltă. Şi eu stau aice ca pe jaratec din pricina lor! Conrad, adause el tare, plecânduse pe scări, bate în uşă ca să iasă mai iute acele zăpăcite.

XLVII

Bietul Hans !

Dar înainte ca Conrad să fi putut ajunge la uşă, aceasta se deschise şi din chilie ieşi Hertha, însoţită de un flăcăuaş care purta pe cap o pălărie de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pâslă neagră, suman de aba cafenie, iţari de lână albă şi ciubote.

— Sărmana, zise Hertha lui Conrad, părul îi ajungea până sub genunchi şi am fost silită să i-l rătez.

— Nu mai sta la vorbă, pleacă mai curând, zise Conrad, foarte puţin mişcat de jertfirea frumosului păr al Ilenei.

Hertha urcă răpede scările urmată de Ileana şi, găsind în capul lor pe Hans, îi zise nemţeşte:

— Iată fata, apoi adaose românește către Ileana:

— Urmează pe acest oştean, el este însărcinat să te scoată din Cetate şi să te încredinţeze prietenilor Dumitale; poţi avea deplină încredere întrînsul. Dumnezeu să-ţi ajute!

Ileana, cu totul năucită de toate câte se întâmplau împrejurul ei, pricepea numai că o mână necunoscută lucra la scăparea ei. Fără a vorbi, îmbrăţoşă pe Hertha şi o strinse pe inima ei.

— Lăsaţi desmierdările, zise Hans, n'avem vreme de pierdut cu asemenea fleacuri şi, luând-o de braţ, se depărtă cu dânsa pe poartă.

Ajunşi lângă boltă, lăsă braţul fetei, zicându-i:

— Ţine-te de mine.

Porta era încă deschisă şi podul mişcător neridicat: straja era alcătuită din doi Nemţi şi patru Români din satele ascultătoare de Cetate.

— Mă duc la Humuleşti la o cumetrie, şi nu mă voiu intoarce decât mâne la amiază, zise Hansstrăjărilor. In lipsa mea Conrad Müller are privighorea peste străji, fiţi cu băgare de seamă.

Oştenii îi doriră petrecere bună, iar Hans păşi pe pod urmat de Ileana şi începu să şuiere într'un chip nepăsător. Atunce, de la o fereastră din rândul de sus, se auzi glasul Cavalerului Ulrich:

— Petrecere bună Hans, zicea el, dar cu măsură.

— Mulţămesc, Domnule Cavaler, atât pentru dorinţă cât şi pentru sfat, răspunse oşteanul care îndată ce se văzu dincolo de pod, îşi grăbi mersul. Scoborîră dealul în tăcere şi, când ajunseră în vale, apucară şesul Ozanei în sus, până ce sosiră la o moară părăsită. Trecură vadul pe o scândură şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ajunseră la gârlă unde, în faţa unui pâlc de arini şi de plopi, era aşezată o punte îngustă.

Îndată ce se aflară dincolo de punte, din dosul unui plop bătrân, le ieşi Vidra înainte. Trecu pe lângă Hans, făcându-se că nu-l bagă în seamă şi se răpezi asupra Ilenei care rămăsese cu vr'o câţiva paşi în urmă şi, apucând-o în braţe, o strînse la sân zicând:

— Scumpa mea, iubita mea!

Dar tot odată şoptea la urechea fetei:

— Dacă-ţi este dragă viaţa şi cinstea şi vrei să ajungi teafără în casa părinţilor, fă-te că mă cunoşti, că-mi eşti rudă. Spunemi: dragă Vidră.

— Dragă Vidră, zise Ileana, devenită cu totul fără voinţă în urma zăpăcelii pricinuite de atâtea împrejurări.

— Scumpă verişoară, zise Vidra pe acelaş ton, sărutând-o din nou, în chip zgomotos şi tot-odată îi şopti de iznoavă:

— Cum te chiamă?

— Ileana, răspunse fata.

— Dragă Ileană, te credeam pierdută, ce fericită sunt că te văd ieşită din groaznica primejdie în care căzuseşi, apoi adăogă din nou, încet:

— Cine eşti, de unde eşti? şi începu din nou s'o sărute, plecându-şi urechea la gura fetei care şopti răpede:

— Sunt fata kneazului Baloş, de la Poiana lângă Smirodava.

Vidra ştia acum tot ce vroia să ştie; lăsând pe Ileana şi îndeptându-se spre Hans care se oprise în loc şi privea la dânsele, zise:

— Iţi mulţămesc, din inimă că mai ajutat să scăp de ocară pe iubita mea vară Ileană. Am aice trei cai şi doi oameni de nădejde; însoţiţi de dânşii vară mea va putea ajunge chiar mâne la casa părintelui ei, kneazul Baloş, de la Poiana lângă Smirodava.

Apoi Vidra dădu un şuier trăgănat, şi de-odată ieşiră, de sub frunzişul arinilor, umbrele lui Stoian şi a lui Anton. Ei se apropiară aducând după dânşii trei cai, dar se opriră la vre o zece paşi, pe loc. Stoian purta haina preoţească şi potcapul, iar An-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ton era îmbrăcat țărăneşte şi pusese, peste căciulă, o glugă care-i ascundea fața cu totul.

— Aşteaptă-mă puțin aice că am să spun câte-va vorbe Părintelui, zise Vidra, părăsind pe Ileana şi îndreptându-se spre Stoian şi Anton.

— Aveți să plecați amândoi cu fata, le zise ea cu glas supus când ajunse lângă ei, veți duce-o în dealul Osoiului, în pădure, la locul unde aşteaptă argatul meu, Neculai, şi veți aştepta până ce voi veni. Dacă aşi întârzia mai mult de două ciasuri după sosirea voastră acolo, plecați cu toții acasă şi n'aveți grijă de mine, voiu şti eu cum să mă descurc. De fată îngrijiți bine.

— Dar, zise Stoian, n'ar fi mai bine să rămâie numai unul din noi cu fata şi celalalt să vie cu Neculai aice, căci cine ştie dacă Neamțul te va lăsa să pleci.

N'aveți nici o grijă de mine, răspunse Vidra zâmbind, cel mult peste două ciasuri aveți să mă vedeți lângă voi; treaba mea este să scăp de acest prost după ce voiu fi scos de la el ceia ce vreu să aflu. Dar ori cum ar fi, mai mult de două ciasuri să nu mă aşteptați în deal şi să plecați acasă.

— Fie pe voia Dumitale, zise Stoian, dar ie sama ca nu-cum-va să meargă lucrurile mai greu decât socoți.

Vidra dădu din umere şi, luând unul din cai de căpăstru, îl duse Ilenei.

— Am zis tovarăşilor mei să nu se apropie de noi pentru ca nici Dumneta nici ei să nu vă puteți cunoaşte dacă întâmplarea v'ar mai aduce vre odată față în față, zise către Hans Vidra, care pusese lucrurile la cale într'acest chip fiind că se temea ca Neamțul să nu recunoască pe Anton.

— Foarte bine ai făcut, zise Hans, paza bună întrece primejdia rea.

— Acuma, zise Vidra Ilenei, trebuie să încaleci şi să pleci. Ştii a merge călare?

— Ştiu, răspunse Ilcana, dar Dumneta nu vii cu mine? adaose ea spărietă la gândul că se va găsi singură cu doi bărbați necunoscuți şi măh-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

nită că frumoasa femeie care îi arăta atâta prietenie o părăsește.

— Poți să ai toată nădejdea în Părinte, răspunse Vidra, apoi luând-o iar în brațe și sărutând-o, îi șopti la ureche:

— Peste câte-va ciasuri voiu fi lângă Dumneta.

După plecarea Ilenei cu Stoian și cu Anton, Vidra făcu câți-va pași spre malul gârlei, desprinse mantaua, o întinse jos, se așeză pe ea și făcu semn lui Hans să ieie loc lângă dânsa.

— Ce frumos te ai purtat cu mine, ce om de treabă mai ești, Hans, începu ea, punând mâna pe umărul oșteanului; nu știi ce plăcere mi-ai făcut! Văd că ți sunt într'adevăr dragă și că cuvintele de iubire ce mi le spuneai nu erau cuvinte deșerte.

— Nimic pe această lume nu mi-ar părea prea greu pentru a te mulțămi, zise Hans punând stăpânire pe mâna Vidrei și începând s'o sărute. Când vom fi căsătoriți vei vedea ce fericită ai să fii și cum ai să găsești în mine un rob vecinic gata să-ți împlinească toate voințele.

— Dar, zise Vidra trăgându-și mâna înapoi, m'ai apucat atât de răpede încât eu, plină de dorul să scăp pe acea biată fata din ghiarele lui Balc, n'am mai avut vreme să mă gândesc, ți-am făgăduit că ne vom căsători îndată și.....

— Poate că acuma te căiești că mi-ai făcut o asemene făgăduință și nu mai ai de gând s'o ții? zise Hans cu bănuială.

— Cum să mă căiesc când am venit de așa de departe numai pentru a te înștiința că m'am hotărît să te iau de soț? răspunse Vidra. Nu, nu mă căiesc și am deplină nădejde că nu-mi voi da prilej să mă căiesc vro odată. Voiu fi nevasta Dumitale, dar nu așa de curând cum vrei Dumneta.

— Mi-ai jurat că dacă-ți voi împlini voința și voi scăpa pe ruda Dumitale din mânile Voevodului în astă seară, te vei căsători mâne cu mine. Eu mi-am pus în joc zilele căci, dacă Cavalerul Albrecht ar afla că eu am săvârșit o asemene faptă, nimic nu m'ar scăpa de spânzurătoare. Mi-am feștelit cinstea de oștean, am călcat jurământul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meu numai pentru ca cu, un cias mai de grabă, să fii a mea și acuma Dumneta nu vrei să te mai ții de vorbă! Nu se poate: să știi că nu voiu îngădui să te depărtezi de mine cu un pas până ce nu vei fi soția mea!

— Mă voiu ținea de cuvânt și-ți voi fi soție, zise Vidra, dar peste câte-va zile.

— Chiar mâne, răspunse Hans, hotărit.

— Hans dragă, zise Vidra, silindu-se să vorbească cu un glas blând deși mânia începuse să fiarbă într'insa, ascultă-mă; lasă-mă să-ți spun pricinile pentru care suntem siliți să amânăm un lucru la care nu ții mai puțin decât ții tu.

Hans tăcu.

— Eu am venit aice, urmă Vidra, numai pentru o zi, am adus numai ce vezi pe mine, n'am măcar schimburi.

— Găsim noi în târg tot ce-ți va trebui, zise Hans; putem merge de dimineață și-ți poți alege tot ce va fi mai frumos în dugheni, am cu ce plăti.

— Dar eu nu sunt o calică, răspunse Vidra, am zestre frumoasă: lăzi pline cu haine și cu albituri. Ce ar zice lumea de mine când ar vedea că îmi cumperi până și cămeși? Ar zice că m'ai culeș de pe drumuri, că sunt leneșă: vrei să fiu de râsul orașului întreg? Dă-mi răgaz numai săptămâna asta ca să mă duc acasă să vestesc pe mătușa Sanda și să-mi încarc zestrea în care. Sâmbătă seara voiu fi nezmintit în Humulești și Duminecă putem face nunta. Ești om cuminte, Hans, trebuie să pricepi că nu cer decât un lucru drept, și Vidra puse din nou mâna ei pe umărul Neamțului:

Dar Hans scutură capul:

— Vezi, Vidro, zise el, nebun aș mai fi eu dacă, ținând fericirea în palmă, i-aș da drumul și aș înfrunta primejdia s'o pierd. Nu vei intra în casa mea ca o calică, căci mâne vom face nunta și îndată după săvârșirea ei vom pleca acasă, la Dumneta, ca să-ți iei de acolo lucrurile și să ne întoarcem la Cetate împreună cu ele. Învoire pot să capăt ori-când.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Dar, zise Vidra, crezi Dumneta că te ieu de soț pentru ca să mă închid pe viață în zidiurile Cetății și Dumneta să-ți urmezi ca înainte o slujbă atât de sărăcăcioasă și de primejdioasă. Nu, slava Domnului, am destulă avere pentru ca soțul meu să poată să-și fie singur stăpân și că la locul unde voi sta eu să nu fie alta mai mare decât mine. Ș'apoi vreu să fiu liniștită, să nu fiu silită să tremur necontenit pentru zilele soțului meu, vreu ca el să rămâie numai lângă mine, să nu poată un Cavaler oare-și care să'l trimită în dreapta sau în stânga, ziua sau noaptea, la vreme de vară sau de iarnă, după cum iar veni toana.

— Imi este dragă slujba răspunse Hans și până acuma nu mă gândeam s'o părăsesc dar dacă așa îți este voia, mă voiu supune și voiu părăsi steagul Cavalerului Albrecht pentru a sluji numai sub steagul Dumitale. Dar atunce răgazul ce aveai să'l pui căsătoriii noastre este și mai netrebuincios, căci mâne de dimineață mă voi duce la Cavaler și'l voi înștiința că sunt silit să-i părăsesc slujba. Imi pare rău, nu-i vorbă, căci m'am deprins și cu dânsul și cu slujba, dar de acum înainte Dumneta îmi ești singură stăpână. Iar tot mâne, după nuntă, vom pleca acasă la Dumneta și acolo vei hotărî ce vom face și unde ne vom așeza. Dar să știi că nu te părăsesc până ce nu voi fi a mea.

Vidra nu prevăzuse că îndărătnicia lui Hans va fi atât de mare. Increzându-se în puterea ce o avea asupra lui, își închipuise că-i va fi un lucru ușor să scăpe de el, dar simțea acuma în glasul lui o hotărîre cu care nu fusese deprinsă până atunce. Incepea să fie foarte îngrijită, se căia tare că nu ascultase sfatul ce i-l dăduse Stoian și că, bizuindu-se numai pe dânsa nu primise ca ei să se mai întoarcă pentru a o ajuta să scăpe de Neamț. Dar știindu-se sprintenă, îi mai rămânea nădejdea că va izbuti să fugă. Insă ca să poată fugi, trebuia mai întâiu să adoarmă bănuielile stârnite în Hans de vorbele ei și, înainte de toate, să vadă dacă nu poate afla de la el ceva despre Mihu, căci doar pentru atâta venise.

Prefacerea era un lucru potrivnic ființii Vidrei:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stăpânită cum era de patima ei pentru Mihu, numai închipuirea unei desmierdări din partea altui bărbat stârnea întrînsa un desgust nemărginit, dar încă să'l desmierde ea? Cu ce plăcere ar fi ucis pe Neamț în acea clipă. Dar tocmai de dragul lui Mihu trebuia să afle numai decât tot ce se vorbește la Cetate despre el și, mai ales, să scăpe din cursa în care căzuse sub stăpânirea unui îndemn nesosotit al inimii. Deci luă mâna lui Hans în mâna ei și, netezând-o, îi zise oftând:

— Văd că ai răspuns la toate și că trebuie să mă supun Dumitale, chiar înainte de a-ți fi soție. Bine, ne vom casatori mâne...

De odata glasul i se opri. Mâna ei, desmierdând mâna puternică și aspră a oșteanului, dăduse de un inel larg, în care era înfiptă o piatră tăietă în trei fețe, cu vârful ascuțit, pe care Hans îl purta la degetul cel mic. Vidra sări în picioare.

— De unde ai acest inel? strigă ea, cu glasul schimbat și cuprinsă de un tremur.

— L'am cumpărat dela un slujitor domnesc, răspunse Hans liniștit.

— Minți, zise ea, pipăind inelul pe toate fețele, minți, strigă ea mai tare când, pe una din fețe, simți o încrestătură în chip de cruce.

Hans, uimit de mișcarea de care era cuprinsă și închipuindu-și că ea bănuiește că inelul îi vine de la o femeie și este geloasă, desfăcu cu putere mâna lui din mânile ei, scoase răpede inelul și îl puse în mâna Vidrei, zicând:

— Liniștește-te, Hans îți este credincios, nu vezi că inelul nu este un inel de femeie?

Vidra cunoștea prea bine inelul, căci ea îl dăruise lui Mihu cu doi ani înainte. Dar faptul că inelul era la degetul lui Hans nu putea să arăte decât că fusese luat cu sila dela Mihu și atunce el poate nu mai era în viață sau, ceia-ce era și mai grozav în ochii Vidrei, el îl dăruise sau îl lepădase de bună voie.

— De unde ai acest inel, mai întrebă Vidra cu un glas care se făcea din ce în ce mai răgușit.

— L'am cumpărat dela un slujitor al Voevoduiu, răspunse Hans, încredințat că mișcarea Vi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drei provine dintr'o simțire de gelozie și măgulit în fundul inimii, căci se vedea în această mișcare o dovadă de iubire.

— Și de unde îl avea slujitorul? mai întrebă Vidra.

— De la un țăran care se afla cu fata pe care am scos'o din închisoare în urma voinții Dumitale, răspunse Hans.

— Ce țăran? Cum și când? întrebă Vidra a cărui viață părea atârnată de buzele Neamțului.

— Fata era însoțită de un țăran care o scăpase din mâna Tătarilor când a întâlnit'o Balc, în satul Tamași și, când Balc a vrut s'o sărute, țăranul, îndrăznet, a întins la pământ pe Voevod dintr' o lovitură de pumn. Atunce au năvălit slujitorii asupra țăranului iar el, scoțând un paloș ascuns în ițari, s'a apărat vitejește și nu îndrăznea nimeni să s'apropie de el când hotnogul l'a trântit la pământ cu arcanul. Când l'au legat, unul din ei i-a luat inelul și mi l'a vândut mie pentru cinci groși.

— Dar țăranul ce s'a făcut?

—L'au dus la Bacău și l'au dat pe mâna șoltuzului ca să'l puie la moarte astăzi în zori de ziuă. Slujitorii spuneau că om nalt, frumos și puternic ca dânsul încă n'au văzut. Nu semăna a țăran ci a voinic de soiu.

Acuma Vidra nu se mai îndoia că acel voinic era Mihu, și că el poate acuma nu mai trăia. Trebuia ca îndată s'ajungă într'o fugă la Bacău, să vadă dacă mai trăiește, să facă minuni pentru a'l scăpa și, de va fi murit, să moară și ea pe groapa lui.

Stăteau în picioare și, înainte ca Neamțul să fi putut face o mișcare ca s'o împiedece, își luase avântul și o apucase la fugă, dar piciorul i se prinse într'o buturugă de salcie și căzu jos. Mâna lui Hans fu pe dânsa înainte ca ea să fi putut apuca să se ridice. Se apără ca o fiară și numai după o luptă lungă și după ce Neamțul își puse toate puterile, izbuti s'o stăpânească și s'o aducă la locul unde ei stătuse până atunce, sleită în puteri, dar cu turburarea neputinții în inimă.

Stăruind în credința că purtarea, ei era datorită

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unui avânt de gelozie, Hans, îndată ce își recăpătă sufletul, începu s'o mustre cu blândeță pentru iuțala ei, jurându-i din nou că ea pe nedrept bănuiește credința lui.

Vidra tăcea, puterea îi fusese învinsă, dar dorul de a fugi pentru a afla cu o clipă mai curând soarta iubitului, rămânea mai viu de cât adinioarea.

Trebuia să scăpe cu orice chip și, dacă puterea ei nu era îndestulătoare, trebuia să cheme viclenia in ajutorul slăbăciunii sale. Puse mâna la sân pentru a căuta cuțitul ce 'l purta necontenit asupra ei, dar, o nenorocire! cuțitul trebuia să fi căzut jos în lupta cu Hans, căci mâna ei nu putu să 'l afle. Atunce, din întâmplare, ochii i se opriră asupra lungului junghier atârnat de brâul lui Hans, în partea stângă. El încetase să vorbească și stătea privind la dânsa. Vidra izbucni într'un plâns cu hohote și se aruncă jos.

— O ce nenorocită, sunt! striga ea mereu printre lacrimi.

Hans se așeză lângă dânsa și începu din nou s'o mângâie și să-i facă jurăminte de credință, iar Vidra cu încetul liniști plânsul și începu să-i ceară noui și cumplite jurăminte că i-a spus adevărul și că inelul nu este de la altă femeie.

Hans, bizuinduse pe nevinovăția lui și încântat văzând că Vidra ținea atât de mult la credința lui, jură tot ce ea îi ceru, acoperindu-i mânile cu sărutări și îndrăznind chiar, din când în când, să nemerească cu buzele până la obrajii iubitei. Ea suferea aceste sărutări, mai mult chiar, după o bucată de vreme, Hans simți că cu brațul ei cel stâng încunjură mijlocul lui și că capul Vidrei cade pe umărul lui. Se folosi de această apropiere pentru a-i acoperi fața cu sărutări, iar când ea ridică capul, îl apropie de obrazul lui și-i dădu o lungă sărutare, în vinele lui Hans pătrunse un foc de o cumplită dulceață.

— O Vidro! zise el pierzându-și capul.

Dar atunce Vidra, stringându-l cu putere, lipi buzele ei de buzele lui și, apăsând pe el, îl făcu să se răstoarne la pământ, căzând apoi pe sânul lui.

Hans rămase uimit de fericire; vedea cum ra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

iul i se dechide înaintea ochilor. Sermanul, rămase în raiu! Vidra, folosindu-se de turburarea lui, căutase cu mâna dreaptă și găsise junghierul. Cu iuțeala fulgerului îl scoase din teacă și, dându-se deodată înspre stânga pentru a descoperi pieptul Neamțului, îi înfipse fierul în inimă până la mâner, pironindu-i trupul de pământ. Un fior scutură trupul lui Hans, apoi rămase mort cu surâsul pe buze.

Vidra sări în picioare; era albă ca varul, tot trupul îi tremura, privea leșul Neamțului cu ochii holbați de spaimă. Nu pentru întâia oară ucidea ea dar până atunce ucisese în luptă dreaptă, vitejască, față în față, ochi în ochi. Acuma avea groază și rușine de fapta ei.

Dar gândul lui Mihu mort, sau în primejdie de moarte, nu lăsă în inima ei loc pentru căință.

— Nu se putea altfeliu, zise ea.

CAP. XLVIII

Frați călăi

Cu o zi înainte de scăparea Ilenei din Cetate, Sâmbătă, pe la toacă, trei oameni stăteau ascunși într'un pâlc de sălcii, pe malul Bârnatului, nu departe de porțile Bacăului.

Unul din ei era vechea noastră cunoștință, Petrea Cărăbuș, cu totul îndreptat de rănile primite în lupta cu Toma Alimoș. Petrea era voinic și sprinten ca totdeauna; ochii îi erau vioi și ageri ca altă dată, dar fața lui purta semne vădite de grijă.

Unul din tovarășii lui era un țăran de la munte de vre-o patru-zeci de ani, cu plete castanii și musteți tunse, mai deschise decât părul.

Celalalt era un tânăr de douăzeci și cinci de ani, nalt, uscăcios, oacheș, cu musteți lungi și răsucite în sus. Purta un dolman și cioreci de aba verde, cu șireturi negre, ciubote de iuft negru cu pinteni la călcâie iar, pe cap, o pălărie de pâslă neagră, cu fundul înalt, împodobită cu șiret negru și cu trei pene de vultur înfipte sub șiret. Era încins

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu un brâu de piele neagră, cusut cu flori de argint, de la care atârna un paloș lung și subțire, cu mâner de os alb. El ședea jos lângă Petrea Cărăbuș care ținea în mână un baltag puternic. Țăranul stătea în fața lor, răzămat pe o ghioagă lungă de cinci palme, groasă la capătul de jos cât un cap de om și năstrujită până la jumătate cu cuie de fier, lungi și groase cât niște degete de bărbat.

Tustrei aveau ochii ațintiți asupra unei mori ce se afla dincolo de Bârnat, aproape în fața lor. Păreau că așteaptă ca cine-va să iasă dintr'insa.

— Și spui că l'ai văzut intrând în moară? întrebă Petrea pe țăran.

— Cu ochii mei, răspunse țăranul. Indată după ce o plecat morarul în târg, o ieșit Ruja afară și o început să șuiere. Numai decât am văzut și pe Ferenț Iojă că iesă din casă și se duce spre moară. Când s'au întâlnit, au schimbat câte-va cuvinte, apoi au intrat amândoi în moară iar eu am alergat să vă dau de știre.

— Nu înțeleg pentru ce nu mai iesă, zise tânărul cel oacheș. Morariul trebuie să se întoarcă de-acuma numai decât, căci noaptea vine răpede și ar putea să i găsască împreună.

Cărăbuș începu să râdă.

— Ce copil mai ești tu, Berilă, zise el. Mihai Șandru este deprins cu asemene lucruri și nici prin gând nu-i trece să se supere. Știe că dragostea lui Ferenț Iojă pentru nevasta lui aduce bani în casă și l'ar îngădui să desmierde pe Ruja sub ochii lui. Dar aș dori să iasă mai de grabă ca să putem sfârși cu el: multe mai avem de pregătit în astă noapte.

— Uitați-vă, zise atunce țăranul, iată morarul.

Cărăbuș și cu Berilă își îndreptară privirile spre porțile orașului și văzură, pe celalalt mal al pârâului, venind spre moară, un bărbat nalt și zdravăn, îmbrăcat în haine ungurești.

El trecu cântând pe dinaintea locului unde erau ascunși Cărăbuș și cu tovarășii lui.

— Cântă ca să le deie de știre că s'intoarce, șopti Petrea zâmbind.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

Când ajunse la moară, morariul bătu în uşa care se deschise îndată şi el intră.

Trecu o jumătate de cias, noaptea căzuse şi Cărăbuş nu-şi mai putea stăpâni nerăbdarea.

— Lua-iar dracul, zise el printre dinţi, sunt în stare să rămâie toată noaptea petrecând împreună.

Dar nu sfârşise bine vorba şi se văzu, căci noaptea era senină, cum se deschidea uşa şi din moară ieşi un bărbat scurt şi gros, învălit într'o manta care îi acoperea faţa. El se îndreptă răpede spre o punte care se afla la câţi-va paşi de ei. Cărăbuş se sculă îndată şi zise atunce tovarăşilor :

— La cărare ! Iute !

Se strecurară printre sălcii răpede şi fără sgomot, iar când ajunseră la cărarea din faţa puntei, Cărăbuş le şopti :

— Tu, Ioane, rămâi din partea asta şi 'l loveşte cu pumnul in cap, tu, Berilă, dă-te după copacul din faţa lui Ion şi cuprinde grumazul Ungurului cu amândouă mânile, eu rămân lângă Ion şi-i voi pune căluşul în gură.

Necunoscutul se afla acuma pe punte ; păşi nebănuitor peste dânsa şi o apucă pe cărare la vale. Dar n'apucase să facă zece paşi când primi în cap o lovitură care îl ameţi şi l'ar fi întins fără îndoială la pământ dacă, în aceiaşi vreme, nu l'ar fi apucat de grumaz două mâni puternice, stringându'l ca într'o minghinea.

— Nu stringe prea tare că mi'l omori, zise Cărăbuş lui Berilă, vârând tot-o-dată un căluş în gura necunoscutului. Ioane, leagă-i răpede mânile la spate, urmă el, cot la cot ; aşa, bine ! Acuma leagă-i şi picioarele, strins, strins de tot, să nu poată mişca. Berilă, dă-i drumul !

Berilă desprinse mânile şi era vreme să le desprindă, căci necunoscutul căzu la pământ, vânăt la faţă şi cu ochii ieşindu-i afară din cap.

— Oare nucumva mi l'ai ucis ? întrebă Cărăbuş îngrijit şi plecându-se asupra Ungurului spre a-şi da seamă dacă mai suflă.

— Să n'ai grijă, zise Berilă, l'am strins numai cât trebuie.

— Acuma, zise Cărăbuş după ce se încredinţă că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

necunoscutul trăieşte, luaţi-l în braţe şi'l duceţi a casă la el.

— Dar oare, zise Berilă, n'ar fi mai bine să'l ducem dea-dreptul în beciul unde vrei să'l ţii închis ?

— Nu, răspunse Cărăbuş, de o-camdată îl vom duce acasă la dânsul. Dacă l'am duce aiure, la vremea asta am fi în primejdie să ne întâlnim pe drum cu lume care se întoarce din oraş şi să deşteptăm astfeliu bănuieli. Casa lui este aproape şi ori-ce fiinţă omenească o ocoleşte cu îngrijire, ţinând-o, cu drept cuvânt, drept lucru necurat. La noapte însă il vom ridica şi'l vom duce în beciul cumătrului meu, Ţară-Lungă, unde nu'l va putea găsi nici talăl-său, dracul.

Berilă şi cu Ion ridicară pe necunoscut de la pământ, cel dintâiu îl luă de cap, celalalt de picioare şi ţinându-l astfeliu, urmară pe Cărăbuş care o luase la vale pe cărare.

Ieşiră din pâlcul de răchiţi şi, văzându-se pe câmp deschis, grăbiră pasul spre a ajunge la alt pâlc de copaci care se vedea la o depărtare de cinci-zeci de paşi şi, îndată după ce intrară într'însul, se găsiră în faţa unei mici clădiri de lemn, acoperită cu şândilă, pe jumătate casă şi pe jumătate bordeiu. Se opriră la uşă şi întinseră sarcina lor pe pământ.

Cărăbuş împinse uşa care s'aştepta s'o găsească închisă dar, spre mirarea lui, uşa se deschise ca de la sine şi el intră în casă. Dar nu apucase să facă un pas când se simţi apucat de grumaz şi, mirarea răpindu-i puterile, fu trântit la pământ, o povară grea i se puse pe piept, iar la urechile lui răsunară nişte cuvinte ungureşti, rostite de un glas răguşit şi care nu le putu înţelege.

La zgomotul făcut de Petrea când căzu jos, Berilă şi cu Ion năvăliră răpede în casă. Neputând să vadă nimic, din pricina întunericului, Ion scoase răpede un amnar şi o bucată de fitil, scăpără şi, când fitilul fu aprins, zăriră pe Petrea întins la pământ iar, pe pieptul lui, şedea un om care-i stringea grumazul cu amândouă mânile. Acesta, la vederea lui Ion şi a lui Berilă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rămase o clipă nemişcat, apoi sări în picioare şi se puse în faţa lor cu un cuţit în mână. Dar Berilă se răpezi la dânsul, prinse cu dreapta braţul care ţinea cuţitul, sucindu'l cu putere, iar cu stânga închisă îi purtă mai multe lovituri la cap.

In acciaşi vreme, Ion mai scoase din chimir o opaiţă, o aprinse la fitilul aproape stins, o puse iute pe o masă aflată lângă dânsul şi se răpezi în ajutorul lui Berilă. Apucă pe potrivnic de grumaz şi, amândoi împreună, izbutiră cu înlesnire să'l trântească la pământ şi să'i smulgă cuţitul din mână

Petrea Cărăbuş avuse acuma vreme să'şi revie în fire şi să se ridice în picioare; luând opaiţa de pe masă, se apropie de locul unde tovarăşii ţineau pe necunoscut în nemişcare, zicând:

— Ia să vedem peste cine, dracul, am dat?

Dar, când lumina căzu asupra feţii necunoscutului, ea îi arătă un cap mare, acoperit cu un păr roş ca jaratecul, sub care se vedea o frunte mică şi îngustă, nişte ochi cenuşii, mici, aproape fără gene, un nas scurt, dar strâmb, gros, plin de bube şi de păr, o gură cumplit de mare, cu buze groase şi vinete, deasupra cărora, în loc de mustăţi, erau înfipte câteva fire de păr, galbene, groase şi ţapene, o bărbie spână şi nişte obraji groşi şi umflaţi. Cărăbuş se dădu mirat înapoi, iar tovarăşii lui scăpară un strigăt de uimire.

— El este, strigară într'un glas, Ferenţ Iojă!

— Dar, adăogi atunce Petrea, cine să fie oare celalalt?

Intr'o clipală necunoscutul era legat de mâni şi de picioare, în aşa chip că nu mai putea face nici o mişcare.

— Acuma aduceţi pe celalalt, mai zise Cărăbuş.

Când amândoi necunoscuţii fură puşi unul lângă altul, Petrea şi cu tovarăşii scăpară tus-trei acelaş strigăt:

— Par'căs fraţi de gemene!

Şi într'adevăr, cu greu s'ar fi putut vedea o asemănare mai uimitoare. Acelaş cap, acelaş păr, aceleaşi trăsături bestiale, acelaş trup, scurt, spă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tos, aceleaşi mâni nemăsurat de mari, de late şi de groase.

— Cine eşti tu? întrebă Petrea pe al doilea necunoscut, căruia nu-i pusese căluş în gură.

Necunoscutul nu răspunse.

Petrea îl mai întrebă a doua oară dar şi de astă dată în zadar. Atunce Ion, scoţând din chimir un cuţit ascuţit, zise:

— Lasă că am eu leac pentru a descleşta limba. Şi îngenunchind puse cuţitul pe grumazul străinului.

— Cine eşti? întrebă Petrea pentru a treia oară şi Ion începu să apese pe cuţit.

Necunoscutul, simţind că vârful fierului îi intră în carne, zise atunce:

— Ferenţ Antal!

Ion depărtă cuţitul dela grumazul străinului zicându-i:

— Să ştii că îndată ce vei amuţi, te desmierd din nou cu el.

— Eşti frate cu Ferenţ Iojă? mai întrebă Petrea.

— Frate de gemene.

— De când eşti aice?

— De astăzi.

— Unde ai fost până acuma?

— In Ţara Ungurească, în Ţara Leşască, în Ţara Rusască şi în Moldova.

— Ce căutai pe acolo?

— Pe frate-meu.

— De mult nu-l văzuseşi?

— De cinci-spre-zece ani.

— Ce te-o făcut să năvăleşti asupra mea când am intrat în casă?

— Credeam că este frate meu.

— Şi pentru ce năvăleai asupra fratelui tău cu atâta turbare? întrebă Petru mirat.

— Fiind că vroiam să'l omor!

— Şi pentru ce?

— De cinci-spre-zece ani îl caut peste tot locul ca să'l văd.

— Dar ce ţi-o făcut el.

— Deslegaţi-mi întâiu braţele că cumplit le-aţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

strins, nu pot vorbi de durere și apoi vă voiu spune tot. N'aveți de ce vă teme, adaose el, sunteți trei și picioarele pot să-mi rămâie legate.

Cărăbuș făcu un semn și Ion, plecându-se, deslegă brațele Ungurului, apoi luându-l de mijloc îl răzămă cu spetele de părete.

— Atât eu cât și frate-meu, povesti el, suntem de la Temesvar. Tatăl nostru a fost călăul orașului; la moartea lui, eu și frate meu am moștenit această însărcinare, împărțind datoriile și veniturile ei. Vre-o zece ani am trăit în bună înțelegere și fie-care din noi pusese de o parte câte o grămegioară bună de bani. Cearta a inceput de la o fată, pe care amândoi voiam s'o luăm de soție. Asemănarea între noi este, precum vedeți, uimitoare, mama noastră pentru a ști care este Iojă și care Antal, îi legase lui o cordea albastră la gât și mie una roșie; mai pe urmă, de oare-ce amândoi eram siliți de meseria noastră să purtăm haine roșii, ne deosebea lumea numai prin deosebirea croielii. Sarolta, fata pe care o îndrăgiserm, nu ne deosebea decât prin haine și mult a stat la gânduri până când s'a hotărît pe care să'l aleagă.

— Urită trebuia să mai fie, întrerupse Berilă, și lipsită de pețitori ca să vrele să se uite la niște ciume atât de urâte și dedate la meseria scarboasă de călău.

— Tare te înșeli, răspunse Antal, era frumoasă ca ziua, dar săracă, lipită pământului. Îi plăceau rochiile frumoase, mătăsurile, inelurile și brățările de aur împodobite cu pietre scumpe și nevoia o silea să umble desculță, îmbrăcată în zdrențe și fără altă podoabă decât frumusețea ei. Ca s'o câștigăm, amândoi i-am adus daruri și darurile mele fiind mai frumoase și mai multe decât acele ale lui Iojă, m'a ales pe mine. Mare a fost ciuda lui, dar a ascuns-o și s'a făcut că nu-i pasă: ne-am logodit și am hotărît ziua nunții. Ședeam în aceiași casă și dormeam într-aceiași odaie. In dimineața zilei în care era să se facă căsătoria, eram amândoi îmbrăcați și gata să plecăm la nuntă, când Iojă, scoțând dintr'un dulap o sticlă cu vin de Tokai,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adusă de el cu o zi înainte, m'a poftit s'o deșertăm în sănătatea mea și a Saroltei înainte de a ieși. Eu am primit fără bănuială, dar de abie deșertasem al doilea pahar, când m'am simțit cuprins de o amețeală și de o slăbăciune grozavă și m'am văzut silit să mă întind pe pat. Bucuria care o văzuiu în ochii lui Joză însă, îmi deșteptă bănuielile și mă făcu să înțeleg că vinul era otrăvit. Am vrut să sar de pe pat, să chem lume în ajutor, să mă duc la un vraciu, să mă răsbun asupra ucigașului, dar în zadar; nu putuiu să misc nici măcar un deget de la mâni. Iar el, văzând neputința mea, se apropie de mine și'mi spuse cu un râset de fiară:

— Nu te opinti în zadar: otrava pusă de mine în vin te pune în neputință de a face cea mai mică mișcare vreme de trei zile. Deși vezi și auzi, trupul tău este ca mort în acest răstimp, să știi că acuma am să te îmbrac cu hainele mele și am să pun pe ale tale: mă voiu duce la nuntă și mă voiu căsători cu Sarolta în locul tău. Celor ce se vor mira de lipsa lui Joză, le voiu răspunde că el a băut toată noaptea și că acuma este atât de beat încât nu se poate scula de pe pat. Iar astă noapte să știi că voiu veni cu Sarolta aice, că ne vom iubi sub ochii tăi, apoi voiu desgropa, atât banii mei cât și pe ai tăi de sub cărămida de lângă vatră și că vom pleca spre țări depărtate. Făcu cum zisese. Imi luă hainele și mă îmbrăcă cu ale sale fără ca eu să fi putut face cea mai mică opunere, apoi plecă la nuntă. Sunt cincisprezece ani de atunce, prin multe trecut-am, dar nu pot uita cazna acelei zile și mai ales a acelei nopți. Veni seara cu sotia lui: cu logodnica, cu iubita mea. Avu îndrăzneala să-i spuie în fața mea ceia ce făcuse cu mine și cum se căsătorise cu dânsa în locul meu. Sarolta rămase întâiu mută și spăriată dar, când auzi că are să ieie averea lui și averea mea și are s'o ducă în locuri depărtate, firea ei lacomă se arătă în toată uriciunea: uni batjocurile ei cu batjocurile lui. Multe chinuri văzut-am, multe pricinuit-am, dar nici una nu s'a putut apropia, chiar de departe, de cazna grozavă de care avuiu parte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în acea noapte. Avură cruzimea să se desmierde în fața mea: cum nu mi-a plesnit inima și mintea de durere și de turbare nu înțeleg: acuma, după atâția ani, amintirea acelor ciasuri mă înfioreză, mă înebunește.

Și picături groase de sudoare se văzură curgând pe fața nenorocitului.

— Au desgropat banii adunați de mine galbân cu galbân și luând toate lucrurile de preț aflate în casă, au pornit înainte de ziuă, pe niște cai pregătiți de mai nainte. Două zile și două nopți am mai rămas în același stare de neputință, blăstămându-mi soarta și îndurând chinurile mai multor iaduri. Când, în sfârșit, mi-am recâștigat puterile, m'am găsit în neputință să urmăresc pe fugari căci ei îmi luase tot și nu aveam nici cu ce cumpăra un cal. Dorul de o răsbunare cumplită și grozavă mă ardea: dar a trebuit să vând tot ce aveam și să muncesc pentru ca să pot începe îndeplinirea ei. Cunoscând acuma ce este chinul, deși mi-aș fi dat viața pentru a putea supune pe frate-meu și pe Sarolta caznelor celor mai îngrozitoare, nu-mi mai fu cu putință să mi urmez meseria chinuind pe alții, mă lepădaiu de dânsa și căutaiu alte mijloace de câștig.

Dar nime nu voia să întrebuințeze slujbele acelui ce îndeplinea o sarcină privită de toți ca spurcată. Trecură doi ani până când mă văzuiu în stare să mă pun pe urma acelor care își bătuse într'atâta joc de mine. Aflasem că ei se îndreptase spre Țara Leșască; îi căutaiu în Cracovia, în Liov, dăduiu de urma lor la Halici, de unde plecase cu două luni înainte de venirea mea, după ce Iojă își îndeplinise meseria în acel oraș aproape doi ani. Dar calul îmi pierise și alți doi ani trecură până când putuiu să plec la Kiov, unde ei se așezase. Dar, la sosirea mea acolo, întâmplarea făcu ca să mă întâlnesc față în față cu Sarolta: înainte să fi apucat să pun mâna pe dânsa, ea se perdu în mulțime și, dând lui Iojă de știre că am sosit, amândoi plecară fără a pierde o clipă. După o zăbavă de câteva luni în Kiov, plecaiu căutându-i în Vladimir și în Novgorod. În acest de pe urmă oraș aflaiu că Sarolta fusese prinsă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de Ioja iubindu-se cu altul și tăietă bucăți cu toporul, iar făptuitorul plecase la Moscova. L'am căuacolo, în Iaroslav, în Hotin, în Orheiu, în Suciava, fiind necontenit silit să mă opresc spre a agonisi banii trebuitori pentru traiu și pentru urmarea călătoriii. In Suciava am aflat că el este de trei ani călăul acestui oraș ; îndată ce mi-a fost cu putință am plecat : astăzi la toacă am ajuns în Bacău și, arătându-mi-se locuința lui, într'amurgul m'am furișat într'însa după ce am izbutit să deschid ușa. Eram încredințat acuma că ciasul așteptat de atâția ani a sosit în sfârșit. Cândam auzit pași, m'am pus la pândă după ușă, gata să mă arunc asupra lui, să-l dobor la pământ și să-l leg ; ceia ce a urmat știți.

Cărăbuș și Berilă rămaseră câtva în tăcere după isprăvirea acestei povestiri, în sfârșit Cărăbuș zise :

— Dacă faptele au fost precum no spui, apoi ele te ar îndreptăți să urăști pe frate-tău. Dar să vedem ce știe să spuie și el. Ioane, desleagă brațele celuilalt și-i scoate călușul din gură.

Ion deslegă brațele lui Ioja, îi ridică partea de sus a trupului și voi să-i sprijine capul de părete dar în zadar, capul și umerile lunecară pe părete și căzură jos. Voi să-i scoată călușul din gură, dar îi fu cu neputință, căci dinții il stringeau cu o putere de neînvins.

Simțind că obrazul este rece ca ghiața, se uită mai de aproape la fața călăului, își apropie urechea de pieptul lui, apoi se întoarse către tovarăși și zise :

— Ii mort!

Cărăbuș luă in mână opaița și, urmat de Berilă se apropie de călău lânga care îngenunchiă și începu să-l pipăie. In curând se încredință că Ion avuse dreptate. Spaima ce resimțise la vederea frățin e-său îl ucisese.

— Frate-tău o murit, zise Cărăbuș lui Antal, depunând opaița pe masă.

Atunce Ungurul izbucni într'un șir de bocete și de răcnete de turbare, blăstămându-și în limba lui soarta care îi răpea ori ce nădejde să-și poată vedea răsbunarea indeplinită.

Cei trei Români care înțelegeau ungurește nu-și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr1901-1932

putură stăpâni greața văzând o ură atât de cumplită.

— Taci, ciumă, îi zise Berilă, nu uita că-ți era frate și că moartea pune sfârșit la toate.

Ungurul tăcu.

— Ce facem acuma cu mortul? întrebă Berilă, și ce facem cu cel viu?

— Pe mort îl vom îngropa în beciu, răspunse Cărăbuș, iar cu cel viu vom face ceia-ce aveam de gând să facem cu acel mort.

— Lumea spune că călăul avea mulțime de bani, zise atunce Ion, nu-i va fi cheltuit toți cu Ruja lui Mihai Șandru, oare unde să-i fi ascuns? Ar fi păcat să rămâie pierduți.

— Ori-cât de mulți ar fi și ori-unde ar fi ascunși, zise Cărăbuș, nu ne putem pierde vremea cu căutarea lor.

Antal, la cuvântul: bani, tresări. Ochii lui făcură ocolul odăii și se opriră asupra vetrii, rămânând ațintiți asupra ei, măriți, ca atrași de un farmec. Toată înfățoșarea lui era schimbată și Cărăbuș, care-l urmărea cu ochiul, mirat de această schimbare și cuprins de o banuială, îl întrebă:

— Ce să fie oare în vatra aceasta ca să privești la dânsa cu atâta încordare.

Ungurul tresări și încetă să privească la vatră, dar numai după oareșicare curgere de vreme întrebă, la rândul sau:

— Ce aveți de gând sa faceți cu mine?

— Ai auzit că vom face cu tine ceia-ce aveam de gând să facem cu frate-tău, răspunse Cărăbuș.

— Aveți de gând să mă ucideți? mai întrebă Ungurul cu un tremur în glas.

— S'ar putea întâmpla și una ca asta, răspunse Cărăbuș.

Ungurul tăcu și privirea lui iar se îndreptă asupra vetrei, dar numai pentru o clipală; apoi zise:

— Dar, dacă mi-ași răscumpara viața?

— Cu ce? întrebă Cărăbuș?

— Cu aur, cu aur mult! răspunse Ungurul.

— Unde este acel aur? întrebă Cărăbuș.

— Asta este treaba mea, răspunse Ungurul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar când și unde ne-l vei da? întrebă Cărăbuș.

— Aice și îndată, răspunse Ungurul.

— Cât aur? mai întrebă Petrea.

— Singur nu știu, dar mult, răspunse Ungurul, tot cât avea Iojă.

— Tu știi unde sunt ascunși banii frăține-tău?

— Da, știu.

— Și de-'ți voi dărui viața ne vei spune îndată unde se află acei bani.

— Vă voiu spune îndată.

— Bine, zise Cărăbuș, îți dăruiesc viața dacă ne spui unde sunt banii; mâne seară vei fi slobod să mergi unde vrei, unde sunt banii?

— Nu mă înșeli? întrebă Ungurul cu bănuială. Ce chezășie îmi dai că după ce vei lua banii nu mă vei ucide?

— Chezășie nu pot și nici nu vreu să'ți dau, răspunse Cărăbuș. Viața ta este în mânile noastre; dacă ne spui, ți-am făgăduit sa te cruț și se poate întâmpla să mă țin de cuvânt: alegeți

— Mă voiu încrede în cuvântul vostru, zise Ungurul. De la mijlocul vetrei măsurați o palmă și trei degete spre părețele din fața sobei, apoi de acolo altă palma și un deget drept spre părețele din fund, pe urmă iar șapte degete spre părețele din față și săpați: veți da de bani.

Ion puse îndată mâna pe un hârleț, iar Berila făcu măsurile arătate de Ungur. La a treia lovitură de hârleț, fierul dădu de o piatră Ion scoase tot pamântul de deasupra și de pe împrejurul ei, apoi Berilă, cu un cuțit, ridică piatra și scoase de sub dânsa un săculteț de piele, pe urmă un al doilea, un al treilea și un al patrulea.

— Vedeți ca nu m'am lăudat în zadar, zise atunce Antal, mi-am adus aminte ca tata, când era pe patul de moarte și a împărțit banii între noi, ne-a spus ca neamul nostru, din tată în fiu și-a pastrat banii într'o bortă, lângă vatră, la depărtările ce vi le am spus.

Berilă și cu Ion puseră săculțeții pe masă lângă Cărăbuș, dar voind să ieie unul din ele, Petrea îl scăpă din mână, și săculțelul căzând jos și deschi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr1901-1932

zându-se, o mulțime de galbeni se împrăștiară pe pământ, lângă Antal. Acesta întinse mâna cu lăcomie și-și umplu pumnul cu ei, apoi uitându-se la dânșii, dădu un țipet:

— Gălbănașii mei, strigă el ungurește, acestia sunt gălbănașii mei, parte rămași de la tatăl meu, parte strînși unul câte unul de mine. Îi cunosc căci toți au chipul lui Laslău cel Sfânt. Iojă stringea numai galbeni de ai lui Bela al patrulea. O, gălbănașii mei, când v'am numărat pentru cea de pe urmă oară la Temesvar, acum cinci-spre-zece ani, eram la culmea fericirii, în preziua nunții mele! O, nu-mi închipuiam că nu vă voiu mai vedea atâta vreme, drăguții mei, și că când vă voiu vedea veți fi pierduți pentru mine pe veci. O dragii, o frumoșii, o dulcii mei gălbănași și, ducând pumnul plini de galbeni la gură, îi sărută de mai multe ori.

Mișcarea lui era atât de mare și de adâncă în cât Ion și Berilă rămaseră privind la dânsul cu un zâmbet de mirare și de dispreț, iar Cărăbuș stătea gânditor. El rupse cel dintâiu tăcerea:

— Ia spunemi, Antal, întrebă el, drag îți este aurul?

— O drag, răspunse Antal urmând a se juca cu galbenii, drag tare și mult am suferit cinci-spre-zece ani din pricina lipsei lui.

— Dar ce-ți este mai drag, aurul sau răsbunarea?

— Până acum, răspunse Antal după o clipă de îndoială, credeam că mai dulce este răsbunarea, dar acuma mi se pare că aurul îmi este mai drag. Dar oare, urmă el cu un glas rugător, n'ați putea să-mi lăsați și mie câți-va din acești gălbănași, măcar vro-o jumătate de pumnișor, ca să-i țin ca o amintire a tinereții mele?

— Să vedem, zise Petrea, poate că 'ți voi da, dar întâiu să vedem câți sunt. Îi vei număra tu. Dați-ii sacii ca să-i numere.

Sacii fură puși lângă Antal și el începu să numere galbenii și să-i facă grămegioare de câte o sută.

— Trei-sute și unul! strigă el după ce isprăvi număratul galbenilor din cel dintâiu săculeț,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care se împrăștiese. Tocmai câți aveam când i-am numărat pentru cea de pe urmă oară. Iojă n'a adăogat nici unul, dar nici n'a luat vre unul, aceștia sunt drăguții mei de gălbănași, dintr'înșii să-mi dai câți-va. Dar, mișelul, ce rău i-a ținut, ce plini sunt de murdării: eu îi spălam în fiecare săptă mână.

Și-i bagă cu îngrijire, cu cruțare în săculețe, par'că se temea să nu le facă vre un rău, să nu-i betejască umblând mai răpede cu ei, apoi numără pe acei din celelalte trei săculețe și de toți se găsiră peste o mie și patru sute, sumă alcătuind pe acea vreme o avere însemnată.

— Acuma, zise Petrea după ce număratul fu isprăvit, ia spune-mi ce mi-ai da tu mie dacă eu ți-aș da, nu numai un pumnișor dintr'înșii, dar toți câți i-ai numărat.

De mirare Ungurul nu răspunse.

— Ce mi-ai da tu mie, mai zise Petrea, dacă ți-aș da toți galbenii ce sunt în aceste săculețe?

— Glumești? răspunse Antal.

— Nu glumesc de loc. Răspunde.

— Sufletul meu, răspunse Antal cu hotărire.

— Prost dar, răspunse Petrea, căci sufletul tău nu prețuiește nimica, și apoi n'ai cum să'l dai căci el este de mult al dracului!

— Alta n'am ce da, răspunse Ungurul mâhnit.

— Ai face oare, tu, ceia ce ți-voiu cere eu? mai întrebă Petrea.

— O, de ar fi în putința mea, ce n'aș face eu pentru atâția galbeni, striga Antal.

— Iți cer să faci numai o faptă bună și dreaptă, zise Petrea.

— Fie ea chiar și nedreaptă, numai în putința mea, îndată ți-aș face-o, răspunse Antal.

— Ascultă, zise Petrea. In temnița din Bacău este închis un prieten al meu, un voinic de frunte: bun, viteaz și drept. El este ursit să moară mâne pe roată, după ce, prin cazne înfricoșate, i se vor fi stors numele tovarășilor și a tăinițelor lui. Fratele tău era menit să-l căznească și să-l omoare. Noi l'am prins și l'am legat, voind să'l închidem într'un loc tainic pentru ca mâne să nu fie cine să căznească pe prietenul meu, căci alt călău nu este în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bacău. Astfeliu noi am avea vreme să adunăm prietenii noștri apoi, la noaptea viitoare, l'am scoate din temniță cu putere. Dar acuma încep a mă purta cu alt gând și, dacă mi dai ajutorul tău, prietenul nostru va fi scăpat mâne, chiar de dimineață și galbenii vor fi ai tăi.

— Și cum pot să te ajut?

— Ai putea să iei locul frăține-tău, semeni cu dânsul atât de bine în cât nu te-ar putea cunoaște nime. Obiceiul este că în dimineața zilei în care osânditul urmează să sufere cazna și moartea, călăul să ducă la locul anumit, afară din târg, uneltele de cazna și să le așeze, apoi însoțit de armașul târgului merge la temniță, scoate pe osândit și'l duce într'o căruță, sub pază, acolo unde se află așezate uneltele. Călăul are totdeauna cu dânsul trei sau patru ajutoare, iar uneltele care trebuie să se afle aice, sunt duse într'o căruță, dar frate-tău, fiind sgârcit și plata ajutorilor fiind în sarcina lui, el nu'i ținea cu anul ci tocmea, în ajunul zilei când avea trebuință, doi, trei sau patru oameni cunoscuți de dânsul. Știu bine că până acuma n'o tocmit nici oameni nici căruță pentru mâne și astfeliu îmi este lesne să pun pe lângă tine patru oameni de încredere ai mei, afară de acel cu căruța. Singura pricină pentru care nu voiam să încerc scăparea prietenului meu pe când era pe drum spre locul caznei, era tocmai faptul că el trebuia să stoie încătușat în căruță și păzit de călău cu calfele lui; văzând că norodul sare în ajutorul lui, fără îndoială că l'ar fi omorît pe loc. Dar fiind el încunjurat de oameni gata să'i deie mână de ajutor, puternic și voinic cum este de firea lui, ar fi lucru lesne să'l facem scăpat de n'ar fi pus în fiare. Insă cred că cu ajutorul tău am putea face ca fiarele să cadă la cea dintâiu mișcare a lui.

— Dar cum? întrebă Antal.

— Ai putea, înainte de a-l scoate din temniță, să-i scoți fiarele sub cuvânt că nu sunt bune și n'ai nădejde în ele și să-i pui altele, ce le-ai pregăti de mai nainte, care s'ar putea scoate cu u-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

șurință, și Cărăbuș se opri privind la Antal cu oareși care grijă.

Ungurul, după ce se gândi cât-va, zise:

— Lucrul se poate; pot pregăti aice alte fiare, părând puternice dar cu nituri slabe, care să se rupă cu puțină opinteală. Foc și unelte văd că sunt, adaose el arătând spre vatră, lângă care erau o pereche de foi, un ilău, ciocane, clești și pile. Mi-ar trebui numai lanțuri.

— Trebuie să se găsască și lanțuri în casa călăului, zise Petrea. De n'ar fi, lesne putea-vom căpăta un rând din oraș.

Ion începu să caute prin ungherile odăii și în curând dădu peste un rând de lanțuri, groase și grele care zăceau la pământ, într'un colț.

— Ia să te vedem, zise Petrea lui Iojă, apucă-te de fiarele aceste și mi le pregătește ca să le încerc. Ioane, adăogi el, desleagă-i picioarele.

Picioarele îi fură deslegate dar Ungurul se încercă în zadar să se ție îndată pe ele. Legăturile fusese atât de strinse în cât picioarele îi amorțise cu totul și numai după mai multe încercări putu să steie și apoi să umble.

In acel răstimp Ion pusese mangal pe vatră, îi dăduse foc și începuse a sufla din foi, iar Antal luând fiarele, se puse pe lucru și, în mai puțin de jumătate de cias, el întinse lui Petrea fiarele.

— Uite cât par de tari: ochiul cel mai priceput n'ar putea să găsască nici un cusur în ele și, cu toate aceste, un om de putere mijlocie le poate lepăda numai cu puțină osteneală.

Cărăbuș porunci însă Ungurului să așeze și să potrivească fiarele pe mânile și pe picioarele lui. După ce fu bătut cel de pe urmă nit, Cărăbuș care stătuse pe scaun în timpul așezării lor, se sculă cu greutate, atât de mare era povara acelor lanțuri.

— Calcă cu piciorul drept pe lanțul stâng și zmuncește piciorul stâng, zise Antal.

Cărăbuș făcu cum îi era zis și o verigă a lanțului de la piciorul stâng desprinzându-se, lanțul căzu la pământ. In acelaș chip își slobozi și piciorul drept.

—Apucă lanțul de la brațul drept cu mâna stângă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și zmunceşte, zise iar Ungurul, și Cărăbuș își desprinse brațele aproape fără opinteală.

După ce nitarile rupte fură înlocuite prin altele, Cărăbuș zise Ungurului:

— Să ne înțelegem bine. Vei rămânea astă noapte aice sub paza tovarășilor mei. Mâne, în zori de ziuă vor veni alți cinci credincioși ai mei, aducând o căruță cu patru boi. Veți pune uneltele de caznă în căruță și cu toții, afară de Berilă care va veni de a-dreptul la mine, veți merge fără întârziere la casa șoltuzului. Acolo îi vei spune că acei ce au venit cu tine sunt ajutorii tăi și că aștepți poroncile lui pentru a'ți începe lucrul. Nu încape îndoială ca el îți va poronci să începi îndată și'ți va da o carte pentru temnicer spre ați preda pe osândit. Vei lua cartea și vei merge la locul de caznă, lângă gura Bârnatului, unde te vor îndrepta oamenii ce vor fi cu tine și acolo vei descărca și vei așeza uneltele. Apoi, lăsând de pază pe unul din tovarăși, vei merge cu ceilalți și cu căruța la temniță. Acolo vei da temnicerului cartea șoltuzului și el îți va scoate în schimb pe osândit din groapă și ți-l va preda. Fără a pierde vreme, începe a striga că lanțurile cu care el este încătușat sunt prea slabe pentru un om așa de voinic și le vei schimba îndată. N'aibi nici o teamă, temnicerul și păzitorii nu te vor împiedeca. Indată ce-i vei fi pus lanțurile cele pregătite, îl vei sui în căruță și veți porni spre locul de caznă. Cu bună seamă că un număr însemnat de slujitori te va urma spre a zădărnici orice încercare de fugă. Acești slujitori vor urma pe lângă căruță: însă tu și așa numiții tăi ajutori veți fi în căruță împrejurul osânditului. Oamenii mei vor găsi prilej să-l puie în cunoștință de cele pregătite de noi pentru scăparea lui și, mai ales, de slăbăciunea lanțurilor cu care este încătușat. Nu încape îndoială că mulțimea adunată pentru privire are să fie mare și că, de la început, au să se audă strigăte de laudă pentru osândit și de ură pentru acei care vor să-l piardă, iar pe la mijlocul drumului poporul va năvăli asupra slujitorilor. Atunce, dacă prietenul nostru va putea să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scăpe lesne de lanțuri, nu mai am grijă pentru el. Scăparea lui va fi un fapt îndeplinit. Vezi prin urmare că partea ce-ți cer s'o iei în încercarea noastră este ușoară. Îți cer numai să'ți păstrezi sângele rece și să schimbi lanțurile cu care este încărcat prietenul meu. Oamenii ce vor fi cu tine sunt de toată nădejdea, i-am ales pe sprinceană : viteji, puternici și cu minți. Ei vor avea grijă să'ți spuie de mai nainte, care-i șoltuzul, care-i temnicerul, care-i namestnicul lui Vodă, dacă acest de pe urmă s'ar arăta, și îți vor mai numi căpeteniile slujitorilor. Indată ce vei vedea că prietenul nostru o lepădat lanțurile și o pus mâna pe armă, poți să te faci nevăzut, nu cer să'ți primejduiești viața în încăierare. De te vei ține de tocmala noastră, mâne seară toți galbenii ce se află în aceste săculețe vor fi ai tăi. Toți, ai înțeles ? Cei de la Laslău ca și cei de la Bela și de la ceilalți Crai.

Ochii lui Antal începură să steclească.

— Dar bagă bine de seamă, adaose Cărăbuș, să nu umbli cu vicleșug: ai nemeri-o rău ! Oamenii ce te vor încunjura nu te vor lăsa să te depărtezi măcar o clipă din mijlocul lor și la cea mai mică bănuială că nu te porți cinstit, te vor ucide fără milă. Prost ai fi și mult ai pierde dacă ai umbla cu vicleșug, căci chiar presupunând că ai izbuti să scăpi de oamenii mei și să dai de știre șoltuzului și namestnicului că voim să facem scăpat pe osândit, ce mulțămire oare ai putea să ai de la ei ?...

— Nu mai purcede, întrerupse Antal, nu mai pierde timpul în vorbe zadarnice, nu sunt un prost să dau un bou pentru un ou. Șoltuzul și namestnicul m'ar mulțămi poate cu zece galbeni, mult cu două-zeci, iar Dumneta îmi dai o avere întreagă, îmi faci un dar împărătesc. Te voi sluji cu credință !

Cărăbuș, luând pe Berilă și pe Ion de o parte, se sfătui lung cu dânșii în șoapte, dar fără a pierde pe Ungur din ochi. După ce isprăvi, se duse la masa pe care se aflau sacii cu galbeni, îi legă împreună cu o curea și, punându-i sub suoară, se îndreptă spre casă. Antal se făcuse mai galbân decât ceara.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cum, strigă el, pleci cu banii?

Cărăbuș zâmbi.

— Da, zise el, îi ieu cu mine. Nu vreu să știi unde se află ca să nu ai poftă să vii să pui mâna pe ei; ci vreu să știi că fără de mine nu ai să-i poți găsi, nu ai să'i poți avea, că numai eu ți'i pot da. Adăți bine aminte de câte ți-am spus și dacă ai poftă de galbeni, poartă-te întocmai cum te-am povățuit.

Cu aceste cuvinte Cărăbuș ieși pe ușă, lăsând pe Ungur sub paza lui Berilă și a lui Ion.

XLIX

Nu lăsați oameni buni!

A doua zi, Duminecă, desdimineață, târgoveții Bacăului, când începură să deschidă dughenile, fură cuprinși de mirare văzând numărul mare de țărani necunoscuți care mișunau pe ulițele orașului. De obiceiu, din zece țărani care treceau pe uliță în zilele de târg și de sărbătoare, fie-care negustor cunoștea cel puțin șapte sau opt, dar azi de abie dacă cunoștea pe unul dintre douăzeci. Ungurii locuitori ai satelor mărginașe, care alcătuiau totdeauna grosul acelor care veneau să vândă, să cumpere, să petreacă, sau chiar numai să caște gura în oraș, erau astăzi pierduți într'o țărănime, pe cât de numeroasă pe atât de necunoscută, îmbrăcată în toate porturile din țară.

Dar bătătoare la ochi era, mai ales, lipsa aproape desăvârșită de femei: par'că și dăduse întâlnire în Bacău numai bărbați și încă bărbați zdraveni. Și, spre năcazul negustorilor, ei nu cumpărau nimic și nici nu intrau prin dughene.

— La ce dracul, să mai fi venit toți mojicii aceștia atât de dimineață în orașul nostru dacă n'au ce vinde și nu cumpără nimică, întrebă de pe prag, blanariul Simion pe vecinul său, abageriul Alexe.

— Mai știi, cumetre, răspunse Alexe, nu'mi dau seamă nici eu, adăogând pe urmă: doar să fi venit să privească la cazna Păunașului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Simion blanariul se bătu pe frunte.

—Bine zici, vecine, prost mai sunt eu că n'am ghicit-o îndată. Au venit să privească la cazna hoţului. Mila Domnului, de acuma o scăpat lumea de dânsul. Mărfurile străine nu vor mai plăti o vamă îndoită şi, ieftinându-se, poate va creşte şi alişverişul nostru. Numai de l'ar chinui călăul cum i se cade ca să se îngrozască mojicimea şi să-i piară pofta de haiducie pe viitor,

— Da, zise Alexe abageriul, soarele este sus: călăul trebuie să soscască dacă n'a fi şi sosit la temniţă, iar noi să mergem şi să privim când îl vor scoate. Vânzare tot nu are să fie până ce nu s'a isprăvi cu dânsul.

— Bine ai vorbit, cumetre, zise Simion, te însoţesc bucuros.

Poronci băieţilor din dugheană să fie cu băgare de seamă şi se depărtară împreună spre temniţă.

Pe măsură ce s' apropiau, calea era din ce în ce mai ticsită de lume şi numai cu greu izbuteau să-şi facă drum prin mulţimea ţăranilor, strecurându-se printre dânşii iar în drum faţa abageriului se întuneca din ce în ce. In sfârşit, cu mare greu, ajunseră până la temniţă şi s'apropiară de poartă, unde se adunase mai mulţi negustori, Români, Saşi şi Unguri.

Blanariul şi abageriul, fiind fruntaşi ai breslelor lor, fură întâmpinaţi prietenește de tovarăşi. Unul din ei, un butnar sas, lung şi gros, cu părul galbân şi cu faţa roşcovană, văzând privirea îngrijită a abageriului, îl întrebă:

— De ce eşti aşa de posomorât, Jupâne Alexe, te doare poate inima de soarta ce-l aşteaptă pe hoţul de Păunaş?

—Ba nu, răspunse Alexe, mă tem să nu ne doară pe toţi inima că el nu va avea parte de soartă rea.

— Nu te înţeleg. Ce vrei să spui? întrebă iar Sasul.

— Ah, Doamne! Se vede ca sunteţi orbi, zise abageriul întorcându-se către toţi negustorii care stăteau cu grămada înaintea porţii. Nu v'o cuprins mirarea de numărul mojicilor necunoscuţi care au pătruns în oraş de astă noapte? Văzutaţi mai atâta lume într'o Duminecă în Bacău? Bă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gat-ați samă câți dintr'înșii sunt cunoscuți și câți necunoscuți, voi care ați copilărit în acest oraș și în împrejurimile lui.

— Într'adevăr, răspunse Sasul, văd o mulțime de țărani, aproape toți necunoscuți dar nu înțeleg pentru ce te îngrijești. Ei sunt veniți să privească cazna hoțului vestit...

— Dar, întrerupse Alexe, n'ai văzut că cu toate că'i cald ca în luna lui Cuptor, toată mojicimea asta păstrează sumanele pe dânsa, par'că ne-am afla în vreme de iarnă. De ai fi venit ca mine, străbătând prin mijlocul lor, zău că ai fi îngrijit căci coastele și coatele Dumitale ar fi simțit ghioage, baltage și paloșe ascunse pe sub sumane.

— Și oare pentru ce să fi venit ei înarmați în oraș? întrebă un meșter ciubotar ungur.

—Pentru ce? zise Alexe, dar în ce lume trăiți? Nu știți voi că Păunașul Codrilor, care pentru Vodă și pentru noi este un dușman și un hoț, de țărănime este privit ca un mântuitor? Nu pot să înțeleg pentru ce namestnicul voiește numai decât ca cazna să se facă în fața norodului. Era mult mai cuminte că ea să se săvârșească în temniță și numai moartea pe roată să s'întâmple în fața obștii. Tare mă tem că norodul în loc să vadă o priveliște care să'l îngrozească, va avea parte de una care-i va spori îndărătnicia și cutezanța.

— Dacă este așa, zise butnariul, apoi nu este nici o clipală de pierdut: trebuie să dăm de știre namestnicului și șoltuzului pentru ca ei să ieie măsuri de apărare.

Tocmai atunce se auzi un sgomot mare. Din mulțime izbucniră huiduieli, șuierături, strigăte de: călăul! călăul! și deasupra mării de capete, apăru un steag de slujutori călări care'și făceau loc lovind în dreaptă și în stânga cu lemnul suliților. Mergeau în pasul cailor și, în mijlocul lor, se vedea venind un car cu patru boi în care ședea îmbrăcat în roșu, călăul, având împrejurul său ajutoarele lui, patru oameni nalți și spătoși, îmbrăcați țărănește, iar un al cincilea un băiet mic și sprinten mâna boii.

Când cel dintâiu rând de slujitori ajunse la poarta temniții, aceasta se deschise pentru a lăsa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să intre prohodul în curtea care era plină de slujitori pe jos.

— Vezi, zise butnariul lui Alexe, namestnicul nostru s'o îngrijit și o luat măsurile trebuitoare pentru a respinge pe mojici.

Alexe, dădu din umeri.

— Și ce vrei să facă o sută și cinci zeci de slujitori, câți îi are namestnicul, față cu două sau trei mii de oameni hotărîți, zise el.

Căruța cu călăul pătrunsese acuma în curte și, odată cu cele de pe urmă rânduri de slujitori, intrase și negustorii noștri, iar poarta se închise după dânșii.

In mijlocul ogrăzii, spre mirarea lor, văzură pe însuși namestnicul, încunjurat de căpeteniile slujitorilor și de mai mulți pârgari. Fața lui era îngrijită. Cum văzu pe călău îi făcu semn să se deie jos din car și să se apropie de dânsul. Când Antal, însoțit de ajutoarele sale, se închină adânc înaintea lui, namestnicul îi zise :

— Mi se spune că orașul este plin de țărani necunoscuți și înarmați, s'ar putea ca ei să se fi adunat spre a încerca să facă scăpat pe vajnicul hoț osândit să-și ispășască astăzi fără de legile. Dumnealor, și namestnicul arată spre pârgari, mă sfătuiesc, unii să nu scot pe osândit afară ci să poroncesc ca cazna să se îndeplinească aice, în ograda temniții ; alții ca fără al mai căzni să pun să-i taie capul și să'l arunce mulțimii. Mie însă nu-mi vine să arăt astfel mojicimii că îmi este teamă de dânsa; vreu ca acest hoț și răsvrătitor să moară în chinurile cele mai grozave, în fața mulțimii,pentru ca mulțimea să vadă de ce soartă au parte acei care se răsvrătesc împotriva lui Vodă. Prin urmare sunt hotărît să-l scot afară din curte și să-l duc la locul unde mor hoții. Dacă prietenii lui vor încerca să-l scape din mânile noastre, slujitorii mei vor ști să le răspundă după cum se cuvine. Dar, pentru ca să nu fie nici un chip de scăpare pentru el, îți poroncesc ție și ajutoarelor tale că, la cea dintâiu încercare ce s'ar face din partea mulțimii, îndată să-l ucideți. Aveți cu ce.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Antal, când auzi de sfatul pârgarilor, se îngălbeni, un tremur îl cuprinse și suflarea i se opri. Dacă namestnicul asculta de acest sfat, atunce pierduți erau galbenii, căci din curtea plină de slujitori nici nu era de gândit să poată scăpa osânditul. Când însă auzi de hotărîrea namestnicului, de a scoate pe osândit din ogradă, el răsuflă lung și i se păru că grămada de galbeni scânteiește înaintea ochilor lui.

— Fii fără grijă, stăpâne, zise el, osânditul chiar de ar avea aripi ca să sboare nu ar putea scăpa viu din mânile noastre. Numai să-mi dai voie să schimb fiarele cu care este încătușat, prin altele care le-am adus cu mine.

— Asta este treaba ta, răspunse namestnicul, numai să știi că dacă cumva hoțul ar scăpa cu viață, tu cu bună seamă că nu vei vedea ziua de mâne.

Namestnicul porunci temnicerului să aducă pe Mihu, din beciul unde era închis în încăperea de deasupra, unde urma ca călăul să-i schimbe fiarele și temnicerul, urmat de călău cu ajutoarele lui, dispăru pe ușa temniței și în curând se auziră lovituri de ciocan.

Negustorii care urmase prohodul călăului se apropiese în acest timp de pârgarii care însoțeau pe namestnic și începuse a schimba cu ei păreri asupra hotărîrii namestnicului. Cei mulți o lăudau: unii proroceau că mojicii nu vor îndrăzui să se miște, alții, ziceau că chiar dacă s'ar mișca, nimic n'ar isprăvi în urma măsurilor luate de namestnic. Numai Alexe abageriul se arăta tot îngrijit.

— Mai știi ce se poate întâmpla în astfeliu de învălmășală, zicea el. Călăul și ajutoarele lui au poroncă să ucidă pe osândit la cea dintâiu încercare a mulțimii. Dar dacă ei cad uciși de săgeți, de pietre sau de țăpi înainte de a'l putea ucide? Așa-i că hoțul poate să scape?

— De prea multe te temi, cumetre Axente, ziseră negustorii, mai mulți din ei zâmbind de grijile abageriului.

— Dar dacă călăul este cumpărat de prietenii Păunașului? mai urmă Alexe. Râdeți? N'aveți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru ce. Știți ca și mine ca hoțul, în vremile din urma, a strins bani cu ghiotura. Ați vazut oameni mari, căpitani și soli, care s'au vândut pe bani și credeți că un călău, un om cu sufletul vândut de mult dracului, ar sta la îndoiala ca să se vândă unui hoț pentru un desag de aur ?

Dacă aceste cuvinte nu stârnirâ nici o grijă nouă în negustori, se păru că deșteaptă oarecari bănuieli în namestnic căci, chemând pe hotnogul slujitorilor, îi poronci să ieie pe lângă dânsul doi oșteni aleși, să se suie în car cu ei, cu osândit și cu călău și, la cel dintâiu semn de prieteșug din partea acestui din urmă sau a ajutoarelor sale, să-i străpungă cu paloșele, atât pe dânșii cât și pe osândit. Namestnicul de abie ispravise vorba când se văzură, ieșind din temniță, temnicerul cu călăul și ai săi, ducând în mijlocul lor pe Pătnașul Codrilor. Mihu era galbân, cu barba crescută, slăbit în urma lipsei de aer și de hrană îndestulătoare, plecat sub povara cătușelor, dar fața lui era aproape veselă și ochii mai vioi, mai plini de îndrăzneală de cât ori când. Una din ajutoarele călăului găsise chip să-i șoptească la ureche cuvintele :

— Lanțurile sunt slabe ; prietenii veghiază.

— Vajnic hoțoman ! ziseră unii din negustori, privindu'l lung.

— Uite ce fudulie în ochii lui ! Par'că n'ar merge la roată, ziseră alții.

— Ce păcat că n'avem să putem auzi mărturisirile ce le va face când va fi căznit, căci slujitorii vor face cerc și vor ținea norodul departe, zise butnarul Sas.

Namestnicul chemă încă odată pe Antal și il puse în cunoștința nouii măsuri ce luase, poroncind încă odată, în fața hotnogului de slujitori, că la cea dintâiu bănuială de vicleșug să puie pe călău și pe oamenii lui sub paloș.

Mihu fu suit în car și lângă dânsul se așezară hotnogul și doi slujitori cu paloșele goale în mână, călăul și două ajutoare de ale sale ; neîncăpând mai mulți in car, celelalte două urmară pe jos. Carul ora încunjurat de slujitori pedeștri, cei călări așezân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

duse împrejurul lor, în cap și în urma carului, iar namestnicul care încălecase și el, luă loc printre călăreții din urmă.

Poarta deschizându-se, prohodul prinse a ieși. Slujitorii călări îi deschideau drumul prin mulțimea care se dădea la o parte în tăcere. Cu toții așteptau ca carul să iasă la iveală și, când apăru pe poartă, miile de priviri rămaseră pironite pe Mihu. Un : iată-l ! izbucni din mii de piepturi când, în picioare, în mijlocul carului, se văzu chipul mândru al Păunașului. Dar îndată după acest strigăt urmă tăcerea cea mai desăvârșită, ne mai auzindu-se decât copitele cailor lovind în bolovanii de pe drum, scârțiitul roților carului și câte un: Ța-ho ! Bourean ! a băietului de lângă boi.

Mihu privea mândru și liniștit marea de capete care ațintea ochii asupra-lui ; fără îndoială că recunoscuse mulți prieteni și mulți tovarăși, dar fața lui rămase neschimbată și nemișcată.

Prohodul străbătuse vre-o două ulițe fără ca să se fi ivit cea mai mica împotrivire și namestnicul începea să creadă că temerile lui fusese fără temeiu când, la o răspântie, s'auzi de o-dată un glas de femeie strigând :

— Nu lasați oameni buni să se oamoare prietenul și ocrotitorul vostru ! Dacă sunteți bărbați, săriți cu toții și'l scăpați. Scăpați pe Păunașul Codrilor! Scăpați pe sprijinul săracimii!

Strigătele ieșeau din gura unei femei frumoase, cu pletele bălai despletite pe umere, care se suise pe taraba unei frângherii.

Namestnicul deschidea gura ca să poronceasca slujitorilor să puie mâna pe ea când, de-odată, boii de înainte de la car o rupseră la fugă, par'că cuprinși turbare și răsturnând în ca'ea lor pedestrași și călăreți. Băietul care-i mâna vârâse, nebăgat de seamă, o andrea lungă de o palmă în nările unuia dintrînșii.

Tot odată o ploaie de bolovani căzu asupra slujitorilor și oamenii adunați de amândouă părțile năvăliră asupra lor cu arme ținute până atunce ascunse sub sumane.

In urma zmunciturilor carului, acei ce se aflau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întrînsul căzuse grămadă, unul peste altul, iar celedouă ajutoare ale călăului, care nu începuse și umblau pe jos pe lângă car, sărise întrînsul si, împreună cu ceilalți, mențincau în fund pe hotnog și pe cei doi slujitori ce'l însoțeau. Mihu, care acum se ridicase, zbuti să se mântuie de fiarele ce-i încătușau brațele printr'o singură și puternica zmuncitură. Smulgând cu mânile lanțurile de la picioare, sări jos din car, rupse paloșul din mâna unui slujitor pe care, numai dintr'o lovitură de pumn in cap îl trânti la pământ și, străbătând ca un fulger rândurile oștenilor, dispăru în mulțimea țăranilor.

Chiote de bucurie salutară scăparea Păunașului și mulțimea se năpusti asupra slujitorilor cu o turbare îndoită. Oștenii se apărară vitejește dar în curând căzură, zdrobiți sub loviturile unor potrivnici de zece ori mai numeroși. Namestnicul, de la începutul luptei, zăcea mort cu capul spintecat în două de o lovitură de baltag, căpitanul de slujitori, cu pieptul străpuns în zece locuri, își dădea sufletul, iar hotnogul rămăsese mort în car sub cuțitele închipuitelor ajutoare de călău. Câțiva slujitori mai luptau cu vitejia desnădăjduirii, știind bine că pentru dânșii nu era iertare. In curând fură măcelăriți pana la cel de pe urmă. Negustorii fugise care in cotro putuse, unii se incuiese în casele lor și închisese tărăbile, alții neputând străbate prin ulițile îndesate de țărani, se ascunsese pe unde putuse.

Țărănimea învingătoare și stăpână pe oraș, nemai văzând înaintea ei dușmani de lovit și împinsă de setea de stricare stârnită de lupta purtată, începu să se arunce asupra dughenilor rămase deschise. In curând Mihu și cu Cărăbuș, cutrierând ulițile, puseră capăt neorânduielilor. Țăranii primiră poroncă să se întoarcă la vetrele lor afară de câteva sute care aveau să rămâie până în seară sub povățuirea lui Cărăbuș. Puțin câte puțin ulițile se goliră de străini, dar Bacăul nu-și recăpătă priveliștea obicinuită căci negustorii rămaseră închiși în casele lor

Orașul fiind fără diregători și fără pază. Mihu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ani/1901-1932

care se oprise la casa frumusoasei surori a lui Cărăbuș, trimise s'aducă pe șoltuz căci acesta, în vremea luptei, aștepta sosirea osânditului la locul de cazna de la gura Bârnatului, unde plecase călare, pe drumul cel mai scurt. Mihu îi încredință ocârmuirea orașului, sfătuindu-l se umble pe la negustori, din casă în casă, ca să-i îndemne să alcătuiască o strajă pentru păzirea bunei rânduieli și ridicarea morților.

Sasul care înaintea lui Mihu îngenunchiese, crezând ca-i sosise ciasul cel de pe urmă, plecă voios și, pe la prânzul cel mare, o parte din dugheni erau deschise, iar negustorii cu calfele lor, ajutați de un număr de țărani rânduiți de Cărăbuș, începuse să stringă slujitori morți și să-i ducă la groapa mare ce se săpa pentru dânșii, aproape de biserica catolică, iar trupurile puținilor țărani morți, fusese ridicate de rude și de cunoscuți și pornite spre satele lor.

Cărăbuș pusese pe Mihu răpede în cunoștință despre toate câte se petrecuse în țară de la plecarea lui. Era acuma să-i povestească chipul în care izbutise să isprăvească scăparea lui, când Mihu, tăindu-i deodată cuvântul, îl întrebă:

— Dar fata care era cu mine nu știi ce s'o făcut și unde o dus-o Balc?

— O, dus-o la Cetatea Neamțului, unde o ține închisă, răspunse Cărăbuș. Știm bine că până acum n'o putut să-i facă nici un rău, căci Crijatul cel bătrân n'o suferit ca mișelul de Voevod să se atingă de dânsa câtă vreme ea se afla sub acoperemântul său. Dar mâne, în zori de ziuă, Voevodul urmează să plece, cu bună seamă va lua fata cu dânsul.

— De grabă un cal de călărie, strigă Mihu, până în scară voi fi la Cetate și, cu voia lui Dumnezeu și cu ajutorul Părintelui Isaia, cel târziu mâne kneghina va fi scăpată și Balc în lanțuri. După cele ce s'au petrecut astăzi izbucnirea răscoalei nu se mai poate întârzia. Cetatea va fi în mânile noastre ori când va voi Părintele. Tu, Petre, trimete poronci în toate părțile pentru ca toți cre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dincioșii noștri de mâna întâiu să se pregătească și să se îndrepte spre Cetate unde ne vom aduna cu toții. Mâne seară să fii nesmintit la Cetate. Cred că la noapte Părintele va da poronci și pentru ridicarea obștească. Ah! de aș avea aice pe Trăsnet sau pe Vijelia.

— Trăsnet și Vijelia sunt aice cu Onea, răspunse Cărăbuș, îi țin de o săptămână în grajdiu la mine; după lunga odihnă ce au avut-o nu cer decât fugă nebună.

Mihu de abie își dădu timp să înbuce câte ceva din mâncările ce-i fusese puse dinainte de frumoasa gazdă, apoi luându-și ziua bună și de la Stanca și de la Petrea, sări pe Trăsnet care necheză de bucurie la vederea lui și, urmat de Onea, străbătu la treapăd orașul iar, odată dincolo de podul Bistriței, porni în fugă spre Cetate. Lăsă satele la o parte, tăind curmezișe peste văi și peste dealuri, pe cărări cunoscute lui.

Făcu întâiul popas la Roznov și al doilea la Ghindăoani unde-l prinse noaptea. Pe la nouă ciasuri după vremea noastră era în Humulești, unde lăsând caii cu Onea, se îndreptă grabnic pe jos inspre sihăstrie.

I.

In care vedem că Mihu ie o hotărîre neașteptată

Părintele Isaia și cu Stroici plecase Joi din Tecuciu. Tăind curmezișe peste dealuri, ajunseră de amiază la Răcătău, pe malul Siretiului; trecură apa cu luntrea, la Răcăciuni, cu puține ciasuri după Tătarii urmăriți din scurt de către Balc.

In aceiași seară ajungeau în Bacău și petreceau noaptea la Stanca lui Floreaș, unde Părintele Isaia s'întâlni cu Cărăbuș care dădu Părintelui seamă amănunțită despre câte se întâmplase în vremea cât lipsise din țara și, mai cu seamă, despre mersul «vămilor Paunașului» după cum le zicea po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

porul. Aceste vămi aduseseră în acele câteva luni, foloase neobicinuit de mari. Petrea mai arătă Părintelui că vorbele răspândite de oamenii lor prin popor începeau a da roadele cele mai îmbucurătoare și că pretutindeni țărănimea arăta cea mai mare îndârjire în susținerea drepturilor sale când aceste erau călcate de kneji și de diregători.

Părintele se arătă foarte mulțămit de câte auzi de la Cărăbuș și, la rândul lui, îi povesti parte din câte văzuse și isprăvise în vremea călătoriii. Îi mai arăta că lucrul fiind copt, nu mai era nevoie să se amâie izbucnirea răscoalei pe multă vreme și că îndată ce va fi sosit la sihăstrie, este hotarît să scrie lui Bogdan pentru a-l vesti să fie gata de plecare.

A doua zi, Vineri, călătorii noștri plecară din Bacău când se crăpa de ziuă și se îndreptară spre Neamțu prin drumuri lăturalnice, poteci și cărări, lasând drumul mare de o-parte, mai ales, pentru ca nu cumva să întâlnească pe cineva de la Cetate sau din Târgul Neamțului care să recunoască pe Stroici. Acesta trebuia să zăbăvească câteva zile la Neamțu spre a-i da timp să se sfatuiască cu Părintele asupra știrilor ce trebuiau să vie acestuia, atât din toate ungherile țării cât și de la Bogdan. Pe urmă, la sosirea lui, Mihu, acesta avea să'l ducă la un loc teafăr, unde să poată aștepta izbucnirea răscoalei. Dacă l'ar fi întâlnit acuma, pe drum, cineva care'l cunoaștea și care ar fi vestit pe Cavaleri despre sosirea lui i-ar fi fost greu, după îngrijirea de care avusese parte acolo, să nu se arăte pe la Cetate, ceia ce Ștefan nu voia cu nici un preț.

Făcură un lung popas în pădurea de sub dealul Balaurului, de unde plecară tocmai pe la toacă, astfeliu că putură ajunge la sihăstrie în întunericul nopții, nevăzuți de nime. Ștefan fu adăpostit de Părinte într'o despărțitură locuită până atunce de Paisie, care primea puțină lumină printr'o crăpătură făcută cu mult meșteșug în boltă și a cărei îmbrăcăminte se alcătuia dintr'o icoană a Maicii Domnului, un pat de scânduri acoperit cu o saltea de paie, o mică masă rotundă și două scaune de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lemn alb. Ucenicul își mută locuința într'un feliu de bordeiu lângă ușă. Dimineața și amiaza zilei următoare trecuse în deschiderea și cetirea cărților sosite de la Bogdan și din țară, precum și în luare de lămuriri de la Paisie. Bogdan scria că toate măsurile din partea lui sunt luate, că nu numai aproape toți knejii și sătenii locuind în împrejurimile Cuhniii, dar chiar alții, locuind mai departe sunt gata să'l urmeze adăogând că nădăjduiește să intre în Moldova cu o oaste de mai multe mii de oameni. Toate știrile din țară erau, asemene, așa de îmbucurătoare în cât Părintele și cu Stroici se înțelesese să hotărască ca răscoala să izbucnească prin mijlocul lunii viitoare, Octomvrie, când oamenii vor fi strins de pe câmp toate bucatele și vor fi adunat toate vitele în târle.

Tocmai când puneau la cale, spre seară, oareșicare amănunțimi, iată că intră Paisie cu fața tulburată și le vesti că Onea sosise dela Bacău călare cu vești rele și cerea să vorbească numai decât cu Părintele. Adus în fața lor, Onea care le păru îmbătrânit cu zece ani și al cărui trup întreg era cuprins de un tremur, le povesti în cuvinte întretăiete, că Păunașul Codrilor fusese prins de Balc cu o zi înainte, în Tamași, aruncat în temnița din Bacău și recunoscut acolo de un Ciangău osândit la moarte, care-și răscumpărase viața arătând namestnicului că ține în puterea lui pe dușmanul vestit al Domniii. Mihu fusese judecat chiar în acea noapte de namestnic, ajutat de șoltuz și de pârgari și osândit să moară pe roată în dimineața Dumineeii următoare, după ce i se vor fi stors, prin cazne, numele tovarășilor și a tainelor lui. Părintele Isaia, la auzul acestor vești neașteptate, rămase ca nimicit. Era amenințat să piardă, prin o moarte rușinoasă și plină de chinuri, pe acela care, pe lângă că îl iubea ca pe copilul lui, era unealta cea mai de preț pentru îndeplinirea lucrării de mântuire a neamului începută de el. Dar era prea bărbat și prea stăpân pe simțirile lui pentru a-și îngădui sieși să rămâie multă vreme doborît de simțirile lui.

Revenindu-și răpede în fire, Isaia întrebă pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Onea dacă Mihu fusese căzut în închisoare. Onea îi răspunse că Mihu, îndată ce se văzuse recunoscut, mărturisise că, într'adevăr este Păunașul Codrilor și că îndeplinise toate faptele de care era învinovățit. Namestnicul hotărîse deci ca el să fie căzuit numai în fața norodului, pentru ca cazna să fie mai lungă și să îngrozească pe norod mai tare.

— Slava Domnului, puterile lui Mihu sunt neatinse! strigă călugărul și se păru că o stâncă îi este luată de pe piept.

— Nu mă îndoiesc, urmă el, că cu ajutorul lui Cărăbuș va ști să scape de primejdie. Ce măsuri pus-o Petrea la cale pentru mântuirea Căpitanului?

Onea răspunse că Cărăbuș luase măsuri pentru a aduna Duminecă, de cu noapte, mai multe mii de țărani, cu ajutorul cărora nădăjduia să împrăștie pe slujitorii Voevodului, să puie mâna pe namestnic, pe soltuz și pe pârgari și să sloboadă pe Mihu din închisoare.

— Nu mă îndoiesc că va izbuti, zise Părintele care părea acuma mai liniștit. Întoarce-te îndată la Bacău. Paisie te va duce la Humulești unde îți va da un cal bun și odihnit. Gonește până la Roznov unde vei găsi alt cal la dascălul Gheorghe și, de acolo, zorește de ajunge la Bacău înainte de ziuă. Îndată ce vei sosi, spune lui Cărăbuș să nu cruțe nimica. Să verse, de va fi trebuință, pârâie de sânge, să împrăștie nomoluri de bani, dar să scape viața Căpitanului. Să ne trimiteți din cias în în cias câte un om călare cu vești. Mergi!

Stroici și Paisie își putură da seamă că Părintele era mult mai îngrijit decât voia să arate. El reîncepuse în adevăr cu Ștefan punerea la cale a măsurilor ce urmau a se lua în prevederea răscoalei, dar era ușor de văzut că nu dădea mintea lui întreagă sfătuirii. Noaptea fu fără somn pentru tus-trei locuitorii sihăstriii; dimineața zilei de Duminecă îi întruni la sfânta liturghie, dar după această slujbă ciasurile se făcură din ce în ce mai grele. Cu toată stăpânirea pe sine de care se bucura Isaia, el începea să nu-și mai poată ține

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nerăbdarea în frâu. Mai mulți necunoscuți se înfățoșară în cursul dimineței la sihăstrie; voroavele tainice ce le avea cu dânșii și sfătuirile cu Stroicî în urma acestor veroave, îl ajutară s'o ducă până la amiază. Dar după prânz ciasurile deveniră nesuferite și Paisie fu trimis înaintea știrilor, la Humulești.

Trecuse de toacă când el se întoarse cu vestea ca Păunașul Codrilor a scăpat și este stăpân pe Bacău. Altă veste nu mai sosi până la noapte și Părintele cu Stroici începeau să fie din nou îngrijiți. Tocmai când erau să se culce, se auzi bătând în ușă și Mihu însuși intră în peșteră. Înaintând către călugăr se plecă ca să-i sărute mâna, dar bătrânul, cuprinzându-i capul cu brațele, îl strînse cu putere la piept, apoi, fără a-i da drumul îndreptă o rugăciune fierbinte de mulțămire către Cel Atât Puternic. În curând însă își stăpâni bucuria și ceru lui Mihu mai multe amănunte asupra chipului scăpării lui, și-i puse întrebări asupra stării în care lăsase Bacăul. Se bucură mult când auzi că țăranii adunați pentru a'l scăpa se împrăștiese și că puterea fusese dată în mâna șoltuzului.

— Luat-ai măsuri, întrebă el, pentru ca Cărăbuș, sora lui, precum și toți acei care s'ar putea vădi că au luat parte la scăparea ta, să părăsască Bacăul și să se adăpostească în locuri tefere până la izbucnirea răscoalei obștești ?

— Nu, răspunse Mihu, în gândul meu răscoala de azi dimineață, de la Bacău, nu poate decât să fie urmată îndată de răscoala întregii țări. Am și luat măsuri pentru ca toți acei care țin cu noi să iele armele și să se îndrepteze spre Cetate.

Fața lui Isaia se întunecă.

— Ai făcut o greșală neiertată care ar putea să zădărnicească întreaga noastră mișcare. Răscoala nu trebuie să izbucnească înainte de o lună și ea nu va izbucni. Paisie!

Ucenicul se grăbi să se înfățoșeze.

— Dă îndată de știre lui Dumitru Prisacariu s'aprindă, în vârful Oglinzilor, cinci focuri în chip de cruce, cu unul mai mare în mijloc,

Mihu îngălbeni acuma la rândul lui, căci acest semn

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voia să zică : încetarea ori-cărei mișcare până la primirea altei poronci de la Părinte. Și când Paise voi să iasă spre a îndeplini poronca călugărului, Mihu i se puse înainte.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Părinte, ascultă-mă, zise el. Amânând izbucnirea răscoalei încă pe o lună, dai vreme Voevodului să stringă slujitori pe cari să-i trimită, sub poronca lui Bale sau al vre unui alt fecior domnesc, în împrejurimile Bacăului, spre a căuta pe acei care au luat parte la scăparea mea, a-i pedepsi și a răsbuna moartea oamenilor domnești uciși azi dimineață. Îți dai sama de jafurile și de fără de legile ce vor avea să le sufere de la oșteni bieții oameni care locuiesc în satele dimprejurul orașului ? Nu este o datorie sfântă pentru noi să-i ferim de aceste rele și acum, când începutul este făcut, când toată țara este cu noi, să ne sculăm cu toții și să zdrobim pe Sas și pe ai lui, fără a le mai da vreme să facă noui jafuri și noui schingiuiri?

— Sau, răspunse călugărul, să le dăm prilej să strivească, ei, o răscoală încă necoaptă și rău chibzuită, ajutându-i astfeliu să întărească pentru vecie domnia jafului și a fără de legilor.

— Peste o lună nu vom fi mai gata decât astăzi. zise Mihu.

—Peste o lună, zise Părintele, Bogdan, va fi la hotarul nostru cu zece mii de Maramureșeni; Toma Alimoș și Gheorghiță a Salgăi vor fi avut vreme să-și strângă Bârlădenii și Codrenii. Mergi Paisie !

Dar Mihu urmă să oprească calea ucenicului.

— Bale este în Cetate și dacă năvălim astă-noapte asupra ei și ne facem stăpâni pe dânsa, putem pune mâna pe el,lipsind astfeliu pe Sas de brațul cel mai vânjos din oastea lui, de mintea cea mai ageră din sfatul lui.

— Bale este oștean vrednic și om iscusit la minte, lipsa lui ar fi o pagubă mare pentru Voevod, dar mai mare pagubă ar fi pentru noi lipsa ajutorului a atâtor mii de Maramureșeni, de Bârlădeni și de Codreni! In asemenea împrejurări, loviturile nu trebuie să fie răslețe ci să se deie toate de odată, spre a avea mai multă putere. Dă-te în lături și lasă pe Paisie să treacă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mihu nu se mișcă de dinaintea ușii.

— Părinte, zise el, în Cetate nu este numai Bale, dar într'însa mai este închisă o fată nenorocită și nevinovată. Ea este fiica unuia din credincișii noștri de căpetenie, a kneazului Baloș de la Poiana, unde am fost găzduiți și unde am avut sfatul cel mare de astă primăvară. Am avut norocul s'o scăp din mâna Tătarilor și, împreună cu dânsa, am căzut în acea a lui Bale, la Tamași. Ea este închisă în temnița Cetății; Bale o vrut s'o pângărească, dar Crijatul cel bătrân n'o suferit ca o asemenea fără de lege să se întâmple în zidiurile încredințate păzii lui! Cât se află în Cetate ea este teafără, dar chiar mâne Bale pleacă la Suciava, luând-o cu dânsul.... Părinte, adause el cu glasul tremurând, iubesc pe această fată, m'am logodit cu dânsa. Nu lăsa ca logodnica mea să fie necinstită de Bale! Fie-ți milă de dragostea noastră! Să strîngem pe credincioșii ce-i avem în împrejurimi; într'un cias se pot aduna destui pentru ca să spargem părețele ce desparte hruba săpată de Dumneta de drumul care vine pe sub pământ, din oraș la fântâna din curtea Cetății; până în ziuă putem să fim stăpâni pe dânsa.

— Înainte de a mă gândi la nimicuri, răspunse călugărul cu nerăbdare, trebuie să mă gândesc la mântuirea neamului meu. Nu voiu pune în cumpănă viitorul lui cu cinstea sau cu viața unei fete, fie ea chiar copila kneazului Baloș și iubovnica ta. Uiți, adaose el cu un glas înăsprit, jurământul ce l'ai făcut. Jurat-ai pe sfânta cruce că ai să trăiești numai pentru mântuirea neamului tău, că nu vei urmări alt țel, că nu vei avea altă nădejde până ce nu vei vedea acea mântuire împlinită? Juratu-mi-ai supunere oarbă chiar când îți voiu porunci să jertfești viața, poate și prieteni? Slab de înger ești tu, mică este iubirea ta de neam dacă te îngrozești la gândul că trebuie să-i jertfești o muiere și dacă vrei să primiejduiești viitorul unui neam întreg pentru a scăpa pe o singură ființă. Dar dacă patima te orbește pe tine, datoria mea este să veghiez și să nu îngădui ca slăbăciunea ta să nimicească o muncă atât de sfântă. În lături!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fără a se depărta de la uşă, Mihu căzu în genunchi.

— Părinte, zise el cu mânile întinse, am jurat precum zici şi vreu să'mi ţin jurământul cu sfinţenie. Dumnezeu ştie că'mi pare dulce de ţinut, dar, te rog, nu'l face în zadar crud şi nesuferit de dureros. Iţi jur că izbânda noastră este mai presus de îndoială şi că pricina noastră poate numai să câştige prin darea unei lovituri grabnice şi neaşteptate.

— Uiţi, strigă cu glasul răstit călugărul care pierduse acuma cu totul răbdarea şi a cărui ochi străluceau de mânie, uiţi că hotărîrile să ieu de mine singur şi că tu eşti numai menit să le îndeplineşti! Să vedem dacă vei îndrăzni să întrebuinţezi puterea împotriva mea şi, apropiindu-se de Mihu, care, deşi în genunchi, mulţămită staturii sale uriaşe, avea umerile lui la înălţimea umerilor bătrânului mic şi sârbed la trup, iar cu capul îl întrecea, îl împinse la o parte.

Mihu, scuturându-se îndată, se dădu în lături.

— Mergi, Paisie, şi îndeplineşte poroncile mele.

Ucenicul ieşi fără ca Mihu să facă nici un semn de împotrivire.

— Părinte, zise el după ce uşa se închise, ai făcut ceia ce ai crezut de datoria Dumitale să faci; voiu face acuma şi eu ceia ce inima îmi porunceşte să fac, şi, închinându-se, ieşi pe uşă înainte ca Părintele să mai fi putut zice un cuvânt.

— Nu mă aşteptăm la asemenea purtare din partea lui Mihu, zise către Stroici călugărul, după ce se primblă câtva prin chilie.

— Iartă-mă, Părinte, dacă cutez şi eu să zic că o izbucnire neîntârziată a răscoalei mi se pare mai puţin primejdioasă decât Cuvioşiii Tale. Eu cred că puterile ce le avem la îndămână sunt prea îndestulătoare pentru a ne face stăpâni pe toată Moldova şi a sili pe Sas să fugă peste munţi sau să se închidă în cetatea Sucevei. Apoi, punând mâna astă noapte sau mâne noapte pe Cetatea Neamţului, am pune mâna şi pe Balc, dând astfeliu lui Sas o lovitură de moarte.

— Aşa este, răspunse călugărul, lovitura pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tru Sas ar fi cumplită şi pentru noi folosul mare dar, odată cu izbucnirea răscoalei, ai noştri ar striga şi pe Bogdan de Domn, căci astfeliu pus'am la cale cu toţii. La auzul unei asemenea veşti, Ungurii ar putea poate să taie calea Voevodului, să-l împresoare cu puteri covârşitoare şi să-l zdrobească. Şi acuma te întreb, bine am sta noi oare atunce? Folosul de a fi pus mâna pe Balc, mare cum ar fi, atârna-va el oare în cumpănă tot atât de greu ca pierderea căpeteniii asupra căreia cu toţii ne-am unit? Oare nu este de prevăzut că în clipa în care s'ar afla despre înfrângerea şi, poate, pieirea lui Bogdan, în inimile multor kneji s'ar naşte pofte de Domnie care ar răsleţi puterile, minţile, şi inimile noastre? Imi este oare iertat mie, namestnicului lui Bogdan, mie care în faţa lui Dumnezeu am luat asupra-mi o răspundere atât de grozavă, să primejduiesc astfeliu izbutirea unor scopuri atât de înalte, pregătite cu aşa de multă grijă şi a caror izbândă este altfeliu neîndoielnică?

Stroici tăcu, neputând decât să se închine în faţa agerimii de minte şi a prevederii călugărului.

— Sunt încredinţat, urmă acesta, că nu vor trece multe zile şi Mihu însuşi va recunoaşte câtă dreptate am avut să rămân neînduplecat faţă cu rugămintele lui.

— Nu te teme, Părinte, zise Stroici, că nepotul Dumitalc să nu încerce, singur sau cu câţiva prieteni, să scape pe acea fată din mânile lui Balc? Cuvintele lui cele de pe urmă ar putea să deie de bănuit.....

Aice Stroici fu întrerupt prin intraroa lui Paisie, galbân şi fără de suflet.

— Jupânul Mihu s'o dus la Cetate ca să se predeie Crijaţilor, strigă el cu un glas întretăiet.

— De unde ştii? întrebă Isaia, îngălbenindu-se la rândul lui.

—El singur, m'o ajuns pe drum după ce o încălecat pe calul pe care'l lăsase la uşa sihastriii şi era urmat de Onca. Mi-o zis să vin să-ţi spun că se duce la Cetate ca să se predeie Cavalerilor şi lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Balc și o adăogit că nădăjduiește că nu-l vei lăsa în mâinile lor. Apoi m'o părăsit și l'am văzut gonind spre Cetate.

Trăsnetul căzând la picioarele lui Isaia n'ar fi putut să aducă în înfățoșarea lui o schimbare mai cumplită.

— Ce nebunie! strigă el desnădăjduit. Pentru atâta lucru scăpat-o el de moarte la Bacău? Crijații, dacă nu astă noapte, dar mâne dimineață îl vor pune cu bună seamă la cazną ca să afle tovarășii și tainițile lui.

Tocmai atunce ușa se deschise și Onea intră. Fața galbănă și privirea rătăcită a credinciosului servitor dădeă de prisos a înțelege că vestea adusă de Paisie era adevărată. Totuși Isaia îl întrebă:

— Ce este?

— Când o ieșit Căpitanul de la Cuviosia Ta, zise Onea care parea foarte tulburat, o încălecat fără să mi zică un cuvânt, fără chiar ca să mă vadă și o pornit la vale în fugă, iar eu l'am urmat. Când o ajuns pe Paisie, l'o oprit și i-o zis niște cuvinte pe care nu le-am auzit, apoi o gonit spre Cetate. L'am auzit strigând, am văzut podul mișcător scoborîndu-se, am văzut pe Căpitan descălecând și trecând podul pe jos, iar când am ajuns la capră, podul se ridicase din nou. Am luat calul Căpitanului și am venit aice la fugă.

Călugărul străbătu chilia frângându-și mânile și strigând:

— Ce nebunie! Ce nebunie!

— Și ai de gând s'al părăsești în voia soartei, neîncercând nimic pentru scăparea lui, întrebă Stroici.

Călugărul nu răspunse.

— Nu poți lăsa ca Păunașul Codrilor să fie spânzurat sau să moară pe roată, zise Stroici moartea lui ar fi o lovitură nimicitoare pentru pricina noastră, o izbândă mare și neașteptată pentru Voevod.

—Nu, zisé Isaia, care părea că a luat o hotărîre, nu voiu lăsa că Mihu să fie ucis de vrăjmași, căci el singur prețuiește cât o oaste întreagă. Trebuie să fac pentru Mihu ceia ce nu puteam face pentru fata lui Baloș. Părăsindu'l ași primejdui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

izbânda noastră mult mai mult decât aşi primejdui-o grăbind izbucnirea răscoalei. Chiar astă noapte Cetatea va fi în puterea noastră. Paisie, du-te de dă foc grămezii de cetină din ulmul cel mare care este de asupra sihăstriii şi vină de-mi spune ce focuri răspund.

LI

Inainte cu Dumnezeu!

Indată ce Pasie aprinse cetina îndesată, unsă cu păcură şi aninată într'un ulm uriaş, de asupra sihăstrii, se văzură strălucind trei focuri în şir, aprinse de asupra Humuleştilor. Nu trecuse ciasul şi soseau, unul câte unul, ţărani din Humuleşti, din Grumăzeşti, din Blebea şi mărginaşi din Târgul-Neamţului. Toţi aveau arme: baltage, măciuci, ghioace năstrujite, suliţi şi paloşe. Mulţi din ei purtau coifuri de oţel şi cămeşi de zale, alţii aveau, peste cămeşi, mintene cu căptuşală de cânepă, groasă de două degete. Vre-o douăzeci din ei, oameni mai de seamă, intrară în sihăstrie, iar ceilalţi, după ce vorbiră câte un cuvânt cu Paisie care sta la poartă, se facură nevăzuţi prin tufe. Totul se petrecea în cea mai desăvârşită tăcere.

Oamenii care intrase în sihăstrie rămâneau în chilia cea mare, în care intrai de adreptul când păşeai peste pragul uşii. Părintele se afla cu Ştefan în chilia care fusese a lui Paisie şi unde şedea acuma kneazul; oamenii vorbeau între dânşii cu glas supus. Se vede că Paisie ţinea socoteală de cei sosiţi căci, după câtăva vreme, intră în sihăstrie şi merse de bătu la uşa chiliii unde se afla Părintele. Uşa se deschise şi Isaia apăru pe prag, având după dânsul pe Ştefan, îmbrăcat în zale şi în platoşe de oţel, cu coifu în cap şi cu paloşul la brâu.

— Buna seară, oameni buni, ziso Isaia celor de faţă care se descoperiră şi se închinară înaintea lui. După semnul ce vi l'am dat aţi priceput că v'am chemat la luptă hotărîtoare. Împrejurări neaşteptate mă fac să vă adun mai curând decât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/num1901-1932

credeam pentru ca să ne ajutaţi să punem în astă noapte mâna pe Cetate.

Oamenii, uimiţi, se uitară unul la altul. Mişcarea lor nu scăpă Părintelui care urmă :

— Da, să punem mâna pe Cetate. Am să vă dovedesc îndată că lucrul este mult mai uşor decât se pare. Dar, mai nainte de toate, trebuie să vă dau o veste care are să vă mâhnească. Păunaşul Codrilor este în puterea vrăjmaşilor, el este închis în temniţa Cetăţii.

La auzul acestei veşti neaşteptate mişcarea fu mare, cu toţii strigară :

— Să mergem să'l scoatem ! Să nu-l lăsăm ! Suntem gata la orice pentru al scăpa.

— Vom merge şi'l vom scoate, urmă Părintele, vă mulţămesc pentru buna voinţă ce i-o arătaţi. Dar în Cetate nu este numai Păunaşul Codrilor, este şi neomul de Balc Punând mâna pe Cetate, punem mâna şi pe vrăjmaşul nostru cel mai vajnic şi cel mai primejdios.

— Poroncşte, Părinte, şi te vom asculta orbeşte căci ţi-am jurat ascultare, zise atunce Andrei Creangă din Humuleşti, un ţăran voinic, de vre-o cincizeci de ani, cu plete şi musteţi cărunte şi cu doi ochi negri, cuminţi şi hotărîţi.

— Vom scoate pe Păunaşul Codrilor din închisoare cu toată înălţimea zidurilor Cetăţii, zise altul, un om lung cât o prăjină, slab ca un ţâr, spân la faţă şi cu plete bălăi deschise, aproape galbene.

— In Cetate se află douăzeci şi şase de Nemţi şi doi Crijaţi, treizeci de slujitori unguri de ai Voevodului cu Voevodul şi cu un hotnog, solul Voevodului Ardealului cu zece slujitori şi straja din sate, alcătuită ca de obiceiu, din cincizeci de Români de ai noştri. Vra să zică că veţi avea de luptat cu cincizeci şi şase de oameni peste tot, şi voi veţi fi peste două sute cincizeci, căci străjării din sate ne vor da, fără îndoială, ajutor.

— Frate-meu, Ion, este mai mare peste dânşii, zise Creangă, sunt numai săteni de la noi, rude şi prieteni, toţi oameni prielnici nouă. Cum ne vor zări de pe zidiuri se vor da în partea noastră.

— Ar fi deci ruşine, urmă Părintele, dacă în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

asemenea împrejurări, n'ar fâlfâi mâne steagul nostru pe turnul cel mare al Cetății. Mai ales că nouă, zidirile cele înalte nu ne vor putea pune nici o piedecă, căci am de gând să vă duc pe sub pământ.

— Vei fi dat de vr'o chioarcă ducând la Cetate, zise Creangă cu bucurie; bunicul meu, Dumnezeu să-l ierte, spunea că l'au făcut Crijații să lucreze la acea chioarcă cu alți oameni din satul nostru, dar nu-și putuse da samă nici de unde pornea nici unde se sfârșea, că-i ducea la lucru noaptea și cu ochii legați.

— Ai ghicit Andrei, zise călugărul, am dat de un drum sub pământ și printr'însul intra-vom în Cetate. Dar miezul nopții nu mai este departe și, până ce vom ajunge la Cetate, avem de lucru; afară așteaptă tovarășii noștri, mergeți la ei și le împărtășiți cele ce vi le-am zis. Băgați de samă să nu se facă sgomot. După ce fiecare din ei va cunoaște pentru ce este chemat, vă veți întoarce aice.

Oamenii ieșiră și se împrăștiară prin tufe. Paisie, în urma unei poronci a călugărului, ieși afară și în curând se întoarse aducând patru cazmale.

— Îți vei lua uneltele și vei veni cu noi, mai zise Isaia ucenicului, care ieși iarăși pentru a se întoarce cu un feliu de giantă de piele.

— Unde sunt scările și luminile mai întrebă călugărul.

Ucenicul scoase de sub patul călugărului o grămadă de opaiți și de facle de coajă de mesteacăn precum și o legătură mare de frânghii.

— Andrei Creangă cu zece oameni va rămânea ca să pazească s.hâstria, zise călugărul.

— Cum, tocmai pe mine mă lăsați? zise Andrei supărat.

— Te las pe Dumneta aice, fiindcă în nime n'am atâta nădejde: te știu tot atât de cuminte pe cât ești de viteaz. Însărcinarea care ți-o încredințez este una de mare încredere. Știindu-te aice, știu că pot avea toată nădejdea că nu mă va lovi nime fără de veste, pe de îndărăt. Dacă cumva dușmanii s'ar ivi și ar voi să intre, apără intrarea cu îndârjire și trimete-mi de știre. Uite, noi mergem

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe ușa asta, și arată spre una din cele două uși care se vedeau la păretele din întru, acel ce'l vei trimete să tot meargă înainte, până ce va da de noi. Dar alege-ți numai oameni de toată nădejdea și-i oprește afară, la ușă,

Creangă ieși afară.

— Mihai Bululete, zise călăgurul către omul cel lung și slab care vorbise după Creangă, rămâi la ușa sihăstriii și privighează intrarea oamenilor după noi, în chioarcă ; când vor fi intrat cu toții, vei veni și Dumneta cu ceata care te ascultă. În chioarcă încap numai câte doi oameni unul lângă altul ; fiecare din voi va fi urmat de oamenii care stau sub ascultarea lui și va trece pragul ușii numai după ce va fi văzut intrând pe cel de pe urmă om al cetei pornite înaintea lui ; fie care ceată să aibă câte o opaiță și trei facle aprinse. Patru oameni din ceata întâiu vor lua câte una din cazmalele acestea.

Paisie împărți cazmalele, opaițele și faclele și apoi dădu unui țăran legătura cu frânghiile. Isaia, deschizând ușa și intrând, cel întâiu, în chioarcă, zise :

— Înainte cu Dumnezeu !

După dânsul intră Ștefan și apoi Paisie, pe care îl urmară țăranii după rânduiala hotărîtă de călugăr.

În curând ajunseră în fundul chioarcei.

— Dați-vă puțin înapoi, poronci călugărul, oprindu-se la vre-o trei pași de păretele care le închidea drumul.

Oamenii se dădură înapoi.

— Doi oameni cu cazmale să treacă înaintea mea și doi cu lumânări să-i urmeze, mai poronci călugărul.

Oamenii care purtau cazmalele fiind aproape de călugăr, ei se înfățoșară numai decât, urmați de altul care purta o faclă aprinsă, iar al doilea om cu facla, care aparținea cetei următoare, își făcea cu greu drum printre tovarășii înghesuiți.

— Acest părete nu are decât o grosime de șase palme, zise călugărul.

Cei doi oameni cu cazmalele se puseră la lucru, lovind regulat și cu putere, dar prundișul din care era alcătuit păretele fiind peste seamă de vârtos, sudoarea începu în curând să curgă pe fețele lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să treacă doi oameni la cazmale, porunci atunce călugărul și doi țărani veniră îndată să ieie locul tovarășilor lor.

De patru ori se schimbară lucratorii până când, în sfârșit, unul din ei dădu un strigăt înăbușit de bucurie: coltul cazmalei lui întâlnise golul.

Borta, întâiu mică, fu răpede mărită, dar numai când ea fu adusă la măsura rămășiții chioarcei, Isaia dădu poroncă lucrătorilor să înceteze lucrarea lor și porunci ca patru oameni să deie molozul în partea dreaptă a chioarcei celei mari, lucrare anevoioasă și care ținu destul de mult. In sfârșit călugărul trecu înainte și, cârnind la stânga, porunci:

— Urmați-mă.

Chioarca în care se aflau acuma era numai cu puțin mai largă decât cealaltă, dar mai înaltă; deși avea un suiș foarte simțitor, oamenii o străbăteau mai ușor. De odată însă suișul se făcea din cale afară răpede dar, la capătul acelui șuiș, chioarca se lărgea și alcătuia ca o șală mare. La un cuvânt al călugărului, doi oameni cu facle înaintară, dinaintea lor se văzu o ușă mică de fier într'un părete de zid. Călugărul și Paisie s'apropiară de această ușă și o cercetară cu cea mai mare băgare de seamă. Balamalele și broasca nu se vedeau, ele fiind pe dinafară; între ușă și ușorii de piatra nu era nici cel mai mic deșert.

— Are să trebuiască, zise ucenicul, să fac o bortă mare prin care să pot vârî brațul spre a chili balamalele sau limbile broaștei. Mă tem că au să treacă multe ciasuri până ce voiu isprăvi.

Pe fața călugărului se văzu zugrăvită o mare îngrijire.

— Câte ciasuri? întrebă el.

— Nu știu, răspunse ucenicul, poate două, poate mai multe.

— Atunce, zise călugărul încet către Stroici, nu ne-ar rămânea decât să părăsim calea pe care am pornit și să dăm năvală; izbânda ar fi îndoielnică și s'ar putea cumpăra numai cu prețul a sute de vieți, și de unde știu că, la intrarea noastră în Cetate, vom mai găsi pe Mihu încă în viață.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe când călugărul vorbea cu Stroici, un om se apropiese de ușă și o privise cu mare băgare de seamă. Apoi, cu amândouă mânile, apăsase într'însa de două ori.

— Broasca acestei uși, zise el întorcându-să către Părinte, are o singură limbă care se află aice, și arătă mijlocul mărginii din dreapta a ușii. Dacă aș avea uneltele trebuitoare, m'aș însărcina să taiu limba și să deschid ușa în mai puțin de un cias.

— Unelte are Paisie, zise Părintele Isaia, cuprins de o nouă nădejde, dar de unde ieșit-ai atât de meșter lăcătuș, Pintilii?

Pintilii era un om de vre-o treizeci de ani, de stat mijlociu și de făptură sprintenă, cu doi ochi mari, strălucind de vioiciune în fața-i oacheșă și care purta haina mărginașilor din Târgul Neamțului.

— Cât eram rob la Tătari, Cuvioase, răspunse el, căutând printre uneltele din traista de piele a lui Paisie, m'am înprietenit cu alt rob, un lăcătuș genovez, un meșter mare care m'o învățat meșteșugul lui, dar iată ce mi trebuie, adaose el, scoțând din traistă un sfredel cu șurub și o pilă îngustă. Cu sfredelul am să fac o bortă și am s'o măresc până ce va putea intra pila, iar cu pila voi tăie limba broaștei.

Zicând aceste cuvinte, el se și puse pe treabă.

— Ușa este de lemn la mijloc, zise el după o bucată de vreme, și numai căptușită cu fier pe din năuntru și pe din afară; uitați-vă, sfredelul o trecut printr'însa. Am să fac acuma altă boartă alăturea.

In curând o a doua și o a treia bortă erau făcute lângă cea dintâiu. La a patra se auzi sfredelul scârțiind.

— Am dat de limba broaștei, zise Pintilii, de acuma trebuie să fac borte deasupra celei dintâiu.

In curând borta fu destul de mare pentru a da intrare pilei cu care începu să lucreze asupra limbei. Aceasta fiind groasă și de oțel bun, pila înainta încet.

Bululete venise de mult și vestise pe călugăr că toți oamenii, afară de cei zece rămași de pază,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu Creangă, la uşa sihăstriii, se aflau în chioarcă. Jumătate dintr'înşii se împinsese în încăperea de lângă uşă, cealaltă se îndesa în urma lor.

Isaia le lămuri atunce că uşa în faţa cărcia se găsesc dă în fântâna Cetăţii şi se află la o adâncime de cincisprezece stânjăni de la faţa pământului.

—Indată ce limba broaştei va fi pilită şi înainte ca uşa să se deschidă, faclele vor trebui stinse şi numai vre-o două opaiţe vor putea fi aprinse, însă la oareşicare depărtare de uşă. Un om sprinten şi îndrăzneţ se va sui sus şi va trebui să-şi sprijine mânile şi picioarele în deşerturile dintre pietre. El va lua cu dânsul patru scări de frânghie, le va anina de patru belciuge care le va găsi bătute în părete, sub ghizdeiu. Care din voi se crede în stare să îndeplinească această însărcinare?

Zece glasuri răspunseră :

— Eu, Cuvioase! şi zece oameni ieşiră din grămadă.

Călugărul îi privi lung.

— Toţi sunteţi vrednici şi toţi sunteţi de nădejde, dar numai unul singur se poate sui ; voi alege deci pe Mihai Bulelete, nu fiindcă-i mai vrednic, dar fiindcă îmi este mai cunoscut.

— Să trăieşti, Cuvioase, strigă Bululete cu bucurie.

— Indată ce scările vor fi prinse în belciuge, se vor sui câte trei oameni pe fiecare din ele; m'am încredinţat că belciugele dela păretele ghizdeiului vor putea să poarte această greutate. Cum se vor fi suit aceşti doisprezece oameni, se vor sui alţi doisprezece şi aşa înainte până ce nu va mai rămânea nici un om aice. Bine înţeles că cei doisprezece oameni care se vor sui dintâiu trebuie să fie aleşi, voinici între voinici; unul dintr'înşii va fi kneazul Stroici.

Toţi încunjurară pe călugăr, rugându-se să fie printre cei doisprezece care aveau să deie şi să primească cele dintâiu lovituri pentru mântuirea neamului. Dar călugărul alese cu îngrijire unsprezece bărbaţi cunoscuţi lui, încercaţi de dânsul, care dăduse dovezi strălucite de vitejie şi de sânge rece.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Lângă ghizdeiul fântânei, zise iar călugărul, se află în fiecare noapte un oștean neamț de pază. Trebuie deci ca atât urcarea lui Bululete și atârnarea scărilor de frânghie cât și suirea rândului celui întâiu de doisprezece oameni să se facă fără cel mai mic sgomot. Altfeliu totul s'ar primejdui; ar trebui ca străjărul să fie ucis sau doborît fără să aibă vreme să strige ajutor. Nu vă mai dau alte povățuiri, veți asculta de poroncile kneazului Stroici.

Atunce unul din cei unsprezece aleși spre a însoți pe Stoici, zise către călugăr :

— O întrebare, Cuvioase. Pe slujitorii domnești îi vom ucide fără milă, căci sunt niște ticăloși de la care norodul o avut multe de răbdat. Pe oștenii nemți care se vor pune de pricină vom fi asemine siliți să-i răpunem ; dar cu cei doi Crijați ce să facem? Ei sunt oameni drepți și au făcut bine la mulți.

— Nu veți face moarte de om zadarnică, zise călugărul, veți căuta să prindeți vii pe cât de mulți veți putea : Voevod, Crijați, oșteni nemți sau slujitori. Străjării din sate vă vor da mână de ajutor; ei se așteaptă la vre-o mișcare din partea noastră, căci au văzut focul de deasupra Humuleștilor și mulți din ei știu ce înseamnă acel foc.

— Limba este cu totul tăietă, zise atunce Pintilii, încetând de a mai pili, pot deschide ușa când vei voi.

— Gata oști Bululete? întrebă călugărul.

— Gata.

— Dar cu ce te-ai înfășurat așa?

— Cu scările, Cuvioase, răspunse Bululete care își înfășurase împrejurul mijlocului una din scările de frânghie și-și atârnase pe spinare celelalte trei făcute, fie-care, ghem.

— Dar nu'ți vor împiedica ele mișcările? întrebă Stroici.

— N'aibi teamă, răspunse țăranul zâmbind, m'aș sui astfeliu în turnul Cetății.

— Stingeți faclele și aprindeți două opaiți în fund, poronci Părintele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apoi după ce poroncile îi fură îndeplinite, el mai porunci :

— Deschideți ușa !

Pintilii deschise ușa și Bululete păși peste pragul ei. Stătu o clipă nemișcat, ascultând; începu să pipăie în dreapta și în stânga ușii, puse mâna dreaptă în golul dintre două pietre, puse piciorul desculț în golul dintre alte două și se făcu nevăzut. El se suia spre ghizdeiu, iar nici Stroici nici călugărul, care amândoi erau pe pragul ușii, nu auzeau nici un sgomot.

Ascultau, de abie trăgându-și sufletul și clipele le păreau ciasuri când, de o dată, auziră un bolovan desprinzându-se și căzând jos în apă, apoi altul și iar altul. Inimile lor încetară de a mai bate, dar altă piatră nu mai căzu și nu se mai făcu nici cel mai mic sgomot.

De o dată se auzi un foșnet ușor și Ștefan simți o scară de frânghie căzând pe dânsul.

— A aruncat o scară, zise el către călugăr, apoi șopti celor un-spre-zece care trebuiau să se suie cu dânsul și așteptau împrejurul lui :

— Fiți gata !

In curând se auzi foșnetul unei a doua scări, pe urmă a celei de a treia. Așteptau să audă foșnetul celei a patra când, în loc de aceasta, se auzi sgomot sus, mai multe pietre, desprinzându-se, căzură în fundul puțului și glasul lui Bululete răsună, strigând :

— Trag Neamțul cu mine !

Se auzi sgomotul făcut de o greutate mare care cădea în apă. Rămaseră dintâiu încremeniți, dar Ștefan își veni curând în fire.

— Bululete a căzut în puț, trăgând pe Neamțul de strajă la fântână după dânsul, zise el. Sus nu mai este nime !

Apoi, înainte ca călugărul să fi putut răspunde, strigă :

— După mine ! și începu să se urce pe scara de frânghie.

Alți doi oameni îl urmară pe aceiași scară, ceilalți prinseră cu niște suliți pe celelalte două și se repeziră ca să ajungă sus înaintea kneazului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

LII

Despre primirea lui Mihu în Cetate

După ce dori petrecere bună lui Hans, Cavalerul Ulrich se grăbi să meargă în sala cea mare, unde ceilalți oaspeți se pusese la masa de la care Maria lipsea sub cuvânt că se simțea obosită.

Un kneaz din vecinătate, care luase loc lângă Părintele Anselm, aproape în fața Voevodului, povestea cele văzute și auzite de el când slujea în straja împărătească din Țarigrad. Povestea bine: Balc, Cavalerul Albrecht și Minoritul îl ascultau cu plăcere.

Șomossy care ședea între Cavalerul Albrecht și șoltuzul de Neamțu, un Sas, se folosea de împrejurarea că acest de pe urmă știa ungurește pentru a-i istorisi feliu de feliu de prăpăstii, atât despre vitejiile și bogăția lui cât și despre trecerea și vaza de care se bucura la Curtea Voevodului Ardealului; lauda nu'l împiedeca însă să facă cinste vinului și mâncărilor.

Cavalerul Ulrich, așezându-se lângă Părintele Anselm, îi strinse brațul ca să-i atragă băgarea de seamă și-i șopti la ureche:

— Fata este scăpată.

— Slava Domnului, răspunse Minoritul, știe Milostiva Doamnă?

— Cu bună seamă Hertha îi va fi spus, răspunse Cavalerul. Dar ce este, Conrad? adaose el zărind, la trei pași de dânsul, pe oștean cu mâna la coif.

— Cu voia Dumitale, Domnule Cavaler, am să-ți zic două vorbe care nu suferă întârziere?

Cavalerul se sculă îndată și urmă pe Conrad până într'un colț al sălii.

— Ce este? întrebă el, așteptându-se să audă că fuga Ilenei a fost descoperită de oamenii Voevodului.

— Domnule Cavaler, Păunașul Codrilor s'a predat nouă.

— Unde? Când? întrebă Cavalerul.

— Chiar acuma, aice, în Cetate. Eram pe tur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nul deasupra porții celei mari, când el a venit la capra podului călare și, după ce a descălecat, a strigat să se dcie podul în jos, căci este Păunașul Codrilor și vine să se predeie nouă. Văzând un om singur, am scoborît podul pe care l'am ridicat iar, îndată după ce el l'a trecut. A rămas liniștit la poarta cea mare. Cum am sosit de sus, mi-a dat în mână paloșul lui și mi-o spus că, săturându-se de lotrie, vine să se predeie ca să facem cu el ce voim.

— Ești treaz? întrebă Cavalerul uimit. Nu visezi oare?

— Sunt foarte treaz, Domnule Cavaler, zise Conrad, iar omul care mi s'a predat este într'adevăr Păunașul Codrilor căci, văzând lângă mine pe Gottfried Schuster, singurul din oamenii noștri care a scăpat astă primăvară nerănit din mânile hoților lui Ianoș, a mers la dânsul, l'a bătut pe umere și i-a spus că se bucură văzându'l sănătos și-l desleagă de jurământul ce făcuse că nu'l va cunoaște nici odată, iar Gottfried i-a recunoscut glasul.

Intăia mișcare a lui Ulrich fu să împărtășească numai decât vestea neașteptată Cavalerului Albrecht. Dar se gândi la vreme că ar fi fost greu să facă pe Cavaler să se scoale de la masă fără a pune și pe Balc în cunoștința faptului. Voevodul, aflând despre predarea Păunașului Codrilor, ar fi voit să-l vadă, s'ar fi scoborît în curte, acolo și-ar fi dat seamă de starea de beție în care erau hotnogul și acei din slujitorii lui care se mai țineau pe picioare, ar fi mers negreșit la temniță să vadă cum este păzită Ileana și, acolo, ne mai fiind cu putință să i s'ascundă fuga fetei, ar fi putut să răpadă în urmărirea ei oameni din oraș, chiar în acea noapte.

— Cine din oamenii Voevodului a văzut pe omul care se dă drept Păunașul Codrilor? întrebă Ulrich pe Conrad.

— Nici unul, zise Conrad. Hotnogul șede în odaie la mine, amețit de tot, de abie se ține pe picioare. Ceilalți sunt prin odăile oamenilor noștri, numai vre-o doi-trei se mai pot scula, cei-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lalți toți sunt întinși pe paturi și de abie dacă se vor trezi la ziuă.

Ulrich se hotărîse acuma să nu puie pe Cavalerul Albrecht în cunoștință despre predarea Păunașului Codrilor înainte de sfârșitul mesei.

— Cine mai era de față afară de Dumneta și de Gottfried?

— Ion Creangă, căpitanul Românilor care se află astăzi de strajă și încă un om de ai lui, care trăsese podul mișcător și-se scoborîse tocmai atunce din turn. In urmă au venit Iohann Schmidt și Martin Knauer. Pe dânșii și pe Gottfried i-am lăsat să păzască pe Păunaș.

— Și crezi că nimo altul nu știe de sosirea lui?

— Nu poate să știe nime altul, căci le am poroncit să ție pe străin în odăița de sub turn și să nu lese pe nime să intre.

— Dă poroncă aspră atât oamenilor noștri cât și celor doi Români să nu scăpe un singur cuvânt despre această întâmplare. Ține pe străin închis în odăiță și pune la ușă pe cel mai de nădejde din oamenii noștri. Voiu aștepta până la sfârșitul mesei pentru a pune pe Cavaler în cunoștința faptului. Mergi!

Și Ulrich, părăsind pe oștean care se grăbi să iasă, veni să-și ieie iar locul lângă PărinteleAnselm.

— De ce ești gânditor, îl întrebă acesta încet, primita-i vre-o veste îngrijitoare?

— Nu, îi șopti Ulrich, am primit o veste neașteptată, dar nu îngrijitoare. Vei cunoaște-o la sfârșitul mesei.

Kneazul cu povestirile despre Țarigrad știu să păstreze băgarea de seamă a mesenilor atîntită asupra lui vreme de peste două ciasuri, până în clipa în care Balc, sculându-se, pilda lui fu urmată de toți. Ulrich văzu cu bucurie că Balc nu se oprea ca să vorbească cu hotnogul lui de slujitori care se afla la ușă când eși din sală ci, luându-și noapte bună de la gazdă și oaspeți, se retrase deadreptul în odaia lui.

După ce oaspeții rămași în Cetate fură duși de Cavaleri la deosebitele adăposturi ce le fusese pregătite, Ulrich rugă pe Cavalerul Albrecht să-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urmeze din nou până în sală. Trecând pe dinaintea uşii Voevodului, văzură cum slujitorul de pază, deşi se sprijinea de părete şi de suliţă, se căznea să steie drept. Tocmai atunce o slugă a lui Balc ieşea dela stăpânul său.

— S'a culcat Voevodul? întrebă Ulrich.

— Da, Jupâne, s'o culcat, răspunse sluga care mai adaose: era tare ostenit.

Din pieptul lui Ulrich ieşi un şuspin de mulţămire.

Când se aflară singuri în sală, Ulrich povesti Cavalerului Albrecht fuga Ilenei şi-i mărturisi partea luată de el în săvârşirea ei.

Cavalerul Albrecht zâmbi.

— Ai făcut ceia-ce aş fi făcut şi eu în locul Dumitale, zise el. A fost un noroc că Balc, după masă, nu a trimis după hotnog, căci de l'ar fi văzut beat, cu bună seamă că ar fi mers singur să se încredinţeze de chipul în care este păzită prinsa lui. Astfeliu ea are pentru fugă noaptea întreagă şi va fi departe când Balc va lua măsuri pentru urmărirea ei. El va înţelege fără îndoială că fuga fetei a fost ajutată de noi. Mirarea lui va fi mare şi dacă nu ne-a iubit până acuma, de astăzi înainte are să ne cinstească cu o ură nemărginită. Noroc numai că nu prea are cum să-şi răsbune asupra noastră. Dar e târziu, noapte bună. Şi bătrânul Cavaler voi să se îndrepte spre uşă.

Dar Ulrich, punându-se în cale, îi zise:

— Mai am pentru Dumneta încă o veste, care te va uimi mult mai mult decât cea dintâiu: Păunaşul Cedrilor este în Cetate.

— Păunaşul Codrilor? In Cetate! Cum? Când? întrebă Cavalerul Albrecht.

Ulrich îi dădu seamă de toate câte i le povestise Conrad, precum şi de toate măsurile luate de el. Cavalerul Albrecht însă bănuia că este vre-o greşală la mijloc şi că străinul nu poate fi Păunaşul Codrilor.

Ulrich chemă atunce pe Conrad care aştepta la uşă şi-i porunci să trimită la dânşii pe Gottfried Schuster, oşteanul care, împreună cu Maria şi cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Hertha, datorea Păunașului Codrilor scăparea lui din mânile lui Ianoș.

— Ai văzut bine astă primavară pe Păunașul Codrilor ? întrebă Cavalerul Albrecht pe oștean, când acesta intră în sală.

— N'am văzut fața lui căci era acoperită cu un văl negru, dar am văzut trupul lui de urieș, portul capului său și i-am auzit glasul, răspunse Gottfried.

După ce tăcu câtva, bătrânul Cavaler urmă :

— Ești încredințat că străinul care a venit în astăscară la Cetate este întreadevăr Păunașul Codrilor ? mai întrebă

— Nu am cea mai mică îndoială. Cine a văzut odată acel trup și i-a auzit glasul nu le poate uita atât de curând, răspunse oșteanul. Dar mai sunt aice Milostiva Doamnă și Hertha care s'au găsit față cu el și vor ști negreșit să-l recunoască.

Cavalerul Albrecht rămase pe gânduri, o vie îngrijire se zugrăvi pe fața lui.

— Bine ! Poți merge, zise el lui Gottfried după o lungă tăcere, iar după ieșirea oșteanului spuse lui Ulrich :

— Această predare a Păunașului Codrilor mă îngrijește tare. Mi se pare neîndoielnic că ne găsim în fața unui vicleșug. Vorba că se simte sătul de hoție este seacă căci, până astăzi, l'am văzut ieșind totdeauna biruitor din toate câte le-a început. Știm că poporul îl privește ca pe un binefăcător al său și este cu dânsul. Precum ți-am spus mai de mult, eu bănuiesc că sub cuvânt de lotrie se pregătește o mișcare spre a răsturna pe Sas și a scutura jugul unguresc. Mă tem ca sosirea lui în zidiurile noastre să nu însemne primejdie mare pentru noi. Dar nu-l voiu vedea acuma, ci îl voi cerceta eu singur mâne de dimineață. Avem în Cetate numai douăzeci și cinci de oameni pe care putem pune temeiu. Românii din satele supuse nouă ne vor fi cu credință câtă vreme vom avea de luptat cu dușmani străini de neamul lor, dar departe de a voi să se lupte cu Păunașul Codrilor, vor lua partea lui în potriva noastră. De unde știu eu ca așa zisa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui predare nu este decât un semn că a sosit ciasul în care el a hotărit să răscoale pe străjării noştri români împotriva noastră? Ei sunt în aceste ziduri cinci-zeci şi noi suntem numai douăzeci şi şapte cu toţii. Ştiu ce vrei să-mi zici, că fiind mai bine înarmaţi şi mai deprinşi cu armele, nu avem pentru ce să ne temem de ei; aşa ar fi dacă am avea a face numai cu ei, dar dacă, pe când noi ne vom lupta cu dânşii, în Cetate, două sau trei mii de tovarăşi de ai lor vor năvăli pe din afară asupra zidurilor noastre, cine oare le va apăra?

Urich, dându-şi prea bine seama de adevărul cuvintelor bătrânului oştean, nu răspunse. Albrecht urmă:

— Este de datoria noastră, să apărăm cu cea de pe urmă înverşunare această Cetate, încredinţată de Craiu virtuţii şi credinţii noastre. Cunosc vitejia Dumitale şi a oştenilor care sunt sub poroncile noastre, ştiu că veţi face tot ce cere cinstea de la un Cavaler deplin şi de la oşteni viteji; mă cunoşti destul pentru a fi încredinţat că ştiu să'mi îndeplinesc datoria în faţa duşmanului, ori care ar fi el. Dar puterile cu care am avea de luptat în împrejurările de faţă sunt atât de nemărginit mai mari de cât ale noastre în cât, dacă prevederile mele s'ar îndeplini, nu putem nădăjdui alt sfârşit de cât o moarte falnică, ostăşască. Nu trebuie ca acele împrejurări să ne găsască nepregătiţi; paza noastră să fie de acum mai neadormită şi mai necontenită decât a fost până azi. Astă noapte voiu veghia eu singur până în ziuă, mâne va fi rândul Dumitale.

Dar Ulrich nu voi cu nici un preţ să lese pe bătrânul său tovarăş să veghieze în acea noapte, arătându-i grija şi neliniştea de care ar fi cuprinsă Maria, trebuinţa de a o pune în cunoştinţa faptului întâmplat şi a o pregăti la primejdiile viitoare Cavalerul Albrecht, după o împotrivire destul de vie, primi în sfârşit să lese pe Ulrich să veghieze, dar numai după o căutare amănunţită a tuturor punctelor de pază.

In fiecare din ele poronci să fie de strajă câte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

un Neamț și un Român, iar doi Nemți de toată nădejdea avură poroncă să nu se miște dela ușa odăii unde era închis Păunașul Codrilor. La orice încercare făcută de acesta spre a ieși sau a vorbi cu vre-unul din Românii de strajă, trebuiau să-l ucidă fără milă și fără zăbavă. In sfârșit Cavalerul Albrecht, când merse să se culce, spuse lui Ulrich și lui Conrad că este hotărît să nu se desbrace în acea noapte și porunci să-i deie de știre îndată ce s'ar întâmpla ceva îngrijitor.

Inainte de a se retrage, ținu să vadă pe căpitanul Românilor de strajă. Intrebând unde este, i se răspunse că isprăvise schimbarea străjărilor săi cu puțin înainte de căutarea Cavalerilor și se dusese să se odihnească pe lângă tovarășii care dormeau grămadă lângă zidiul capelei. Cavalerul trimise să-l chieme.

In curând apăru în fața lui un om de vre-o treizeci de ani, de făptură puternică, îmbrăcat țărănește și învălit într'un suman. Părea plin de somn, de abie putea să ție ochii deschiși. Spre marea mirare a lui Ulrich și a lui Conrad Cavalerul nu-l mustră pentru lenea lui, dar se mulțămi să-i deie oareși care povețe asupra chipului de străjuire.

— Te miri poate că nu l'am pedepsit pentru că l'am găsit dormind când trebuia să veghieze, dar îți mărturisesc că am simțit oareși care ușurare văzându'l atât de adormit. Faptul că doarme este un semn că nu cugetă la nici un vicleșug. Noapte bună! și ambii Cavaleri se despărțiră.

LIII

In care se va vedea că Ion Creangă nu era adormit

Cavalerul Albrecht se înșela amar: Ion Creangă era un om foarte deștept și, mai ales, nu era adormit de loc. El și frate său, Andrei, erau de mult bine văzuți de Părintele Isaia care-i pusese în cunoștința celor mai multe din tainele lui. Apoi Ion mai era unul din cetașii cei mai de nădejde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ai Păunașului Codrilor: omul lui în Humulești și în împrejurimi. Rămăsese ca trăsnit când privise cum căpitanul lui iubit vine singur să se predeie dușmanilor dar, văzând linistea lui Mihu, își zisese îndată că această predare trebuie să ascundă vre-o lovitură neașteptată. In zadar ochii lui căutase să s'întâlnească cu ochii Păunașului Codrilor, cu nădejdea de a ceti într'înșii deslegarea tainei: Mihu nu se uită măcar o clipă la dânsul. Când Conrad se duse să vestească pe Cavalerul Ulrich, Ion, în urma poroncii primite, rămăsese de pază la ușa odăiții unde era închis Mihu, cu alt Român și cu un Neamț. Când Conrad se întoarse, el poronci păzitorilor, în numele Cavalerilor, să nu scăpe către nime măcar un singur cuvânt despre sosirea Păunașului Codrilor în Cetate.

Doi Nemți fiind însarcinați de Conrad cu paza lui Mihu, Ion se duse să vadă cum își caută străjării lui de slujbă. Își isprăvise căutarea pe turnul de-asupra râpei despre Apus când zări, de-asupra Humuleștilor, în dreptul bisericii, trei focuri în șir cu unul mai mare la mijloc.

El știa că aceste focuri însemnau:

— Indată și cu toții la sihăstria Părintelui, lovitură mare astă noapte.

Acuma toate se lămureau pentru Ion Creangă. Părintele era hotarît să apuce Cetatea chiar în acea noapte, spre a putea pune mâna pe Balc; Păunașul Codrilor venise să se predeie Crijaților spre a se afla în Cetate în ciasul în care năvălirea avea să se întâmple, spre a putea ajuta mai bine pe năvălitori. El, Ion Creangă, mai mare peste străjării români, era dator ca la cel de întâiu semn al lovirii, să năvălească cu oamenii lui asupra Nemților care păzeau pe Căpitanul lui și să'l scoată din închisoare pentru ca Păunașul să se puie în fruntea lor.

Căutarea fiind isprăvită, Ion se duse la locul unde se odihneau tovarășii lui spre a aștepta ciasul când aveau să se schimbe străjării; se întin se pe pământ și se făcu că doarme. Insă avuse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grijă să se culce lângă un cumătru al lui, Stoica Prisacariu, cetaș și el al Păunașului Codrilor.

Stoica dormea dus când simți o mână care'l gâdilea după ureche, pe când altă mână apăsa pe gura lui și auzi glasul lui Ion Creangă șoptindu-i :

— Fă-te că dormi și nu te mișca. Păunașul Codrilor o sosit la Cetate și s'o predat Crijaților, zicând că este sătul de lotrie. Pentru Dumnezeu, șezi binișor, zise el simțind că Stoica vroiește să sară în sus, apoi urmă tot în șoapte :

— Mai dinioarea, făcându-mi căutarea pe turnuri, am văzut în pădure, de-asupra bisericii noastre, trei focuri : două mici, la capete și unul mare, la mijloc. Știi ce însamnă aceste focuri. Se vede că Parintele o hotarît să apuce astă noapte Cetatea ca să poată pune mâna pe neomul de Balc. Păunașul Codrilor s'o făcut că se predă Crijaților numai pentru a fi aproape de noi și a se pune în fruntea noastră îndată ce ceilalți, de din afara, vor fi început năvala. Noi trebuie să fim gata să-l scoatem de la opreala în care sede, în odăița de strajă de sub turnul cel mare unde este păzit de doi Nemți. Fă bine și spune celor care dorm lângă tine, dar fără sgomot și tot făcându-te că dormi. Spune-le că dacă rândul să străjuiască le va veni înainte ca ai noștri să fi năvălit, să nu cumva să scăpe către Nemții cu care vor fi de strajă macar un cuvânt despre sosirea Păunașului, căci Crijații mi-au trimes poroncă să nu pomenesc nici o vorbă despre venirea lui.

Nu trecuse uu șfert de cias și toți Românii care erau de strajă știau ce se petrecuse și așteptau năvala de din afară pentru a scoate pe Paunașul Codrilor din închisoarea în care se afla.

Ei nu aveau nici o ură împotriva Cavalerilor și a oștenilor nemți dar toți, unii mai mult, alții mai puțin, erau pregătiți să se lupte în curând pentru răsturnarea lui Sas ; apoi toți urau pe Balc și erau bucuroși să puie mâna pe el.

Când veni vremea să-și schimbe străjării, Ion Creangă chemă pe nume pe acei a căror rând venise și se duse sub turnul cel mare, unde Conrad

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stringea Nemții care trebuiau să înlocuiască pe tovarășii lor. Schimbarea străjărilor fiind ispravită, Ion se duse din nou să se culce lângă tovarăși și se făcu că doarme dus, iar acei care își isprăvise rândul și venise ca să se odihnească, aflară de la tovarăși sosirea Păunașului Codrilor și lovirea pregătită.

Când Cavalerul Albrecht trimise să cheme pe Ion Creangă, el se făcu că se trezește cu greu și am văzut că făcuse pe somnorosul atât de bine în cât izbutise să adoarmă parte din bănuielile bătrânului oștean.

Ca toți locuitorii din împrejurimile Cetății, Ion Creangă știa că este o chioarcă care duce din fântâna Cetății în oraș, dar nu știa de loc că Părintele avea mijlocul să pătrundă în chioarcă și s'o întrebuințeze pentru cucerirea Cetății. El credea că Românii aveau să încerce să năvălească din mai multe părți, atrăgând cea mai mare parte din Nemți pe ziduiri, dar că lovitura cea de căpetenie avea să fie dată de Păunașul Codrilor, scos din închisoare de străjării români. Prin urmare mai înainte de toate trebuia ca Păunașul Codrilor să fie scos de la opreala în care se afla. El dăduse, tot prin șoapte, povățuirile trebuitoare pentru ca, la cel dintâiu semn de năvală, două-zeci din oamenii lui, cu dânsul în frunte, să se arunce asupra acelor doi Nemți care păzeau pe Mihu, să-i doboare la pământ, să sfărâme ușa închisorii cu topoarele lor și să scoată pe Păunașul Codrilor dintr'însa.

Un cias după ce Cavalerul Albrecht părăsise curtea, Cavalerul Ulrich își începu căutarea? Ion Creangă părea acuma încă mai buimac de somn decât îl lăsase Cavalerul.

— Ce dracu, îi zise Ulrich, ai băut împreună cu slujitorii Voevodului de te clatini așa pe picioare? Ia umblă mai drept dacă nu vrei să te pun în fiare și să te țin o săptămână nemâncat în temniță.

Apoi adăogi către sine, liniștit și cu jumătate de glas:

— Și Cavalerul Albrecht se teme ca astfeliu de dobitoci sunt în stare să urzească vicleșuguri în potriva noastră!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

LIII

In care vedem că Românii pun mâna pe Cetatea Neamțului dar nu pe Balc

Cavalerul Ulrich pusese pe Fritz Winkelmann de strajă la fântână. Dacă Ion Creangă se prefăcea că este somnoros, apoi Fritz era somnoros cu tot dinadinsul. De oarece știa bine ungurește fusese din acei însărcinați să îndemne pe slujitorii lui Balc să beie cât mai mult. Deși era de feliul său om cumpătat și avuse grijă să aducă de multe ori ulcica la gură fără a bea dintr'însa, nu-i fusese cu putință să îndemne pe Unguri să'și golească ulciorul fără a deșărta și el din când în când pe a lui. Fusese trezit numai cu greu dintr'un somn adânc pentru a-și face rândul; acuma capul îl durea iar picioarele i se păreau de plumb La începutul străjii se primblase pe dinaintea fântânei, făcând câte douăzeci și cinci de pași înainte și douăzeci și cinci înapoi, dar după o bucată de vreme, simțindu-se cumplit de obosit, se așează pe marginea ghizdeiului și își răzămă capul pe mânile încrucișate asupra suliții.

Noaptea era senină, luna încă nu apăruse; liniștea cea mai desavârșită domnea pretutindeni. Ostеanul care se lupta greu cu somnul, fu în sfârșit învins de el și atipi, dar numai pentru puțină vreme. Sgomotul unor bolovani care se desprindeau de părețîi fântânei și cădeau în apă îl trezi. Într'o clipă Fritz fu în picioare, cu sulița în cumpănire și cu privirea ațintită spre fântână. Luna răsărise în toată strălucirea și, la lumina ei, se vedeau nu numai toate amănunțimile ghizdeiului dar și începutul păreților. La început urechile lui nu auziră nici un sgomot, se părea că totul reintrase în deplină tăcere. Cu încetul însă i se păru că aude ca un foșnet, apoi scârțiitura făcută de o verigă asupra unui cârlig de fier. apoi iar un foșnet și iar o scârțiitură. Ostеanul făcu un pas spre fântână, și i se păru că, sub ghizdeiu, în fața lui, vede ceva alb mișcându-se.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fără a mai sta la gânduri, îndreptă într'acolo o puternică lovitură de suliță. Sulița lovi în ceva care nu era nici piatră, nici lemn și în care fierul intră, dar, când voi să-l scoată, nu numai că nu putu, dar simți o puternică smuncitură care îl făcu să-și piardă cumpătul și să cadă peste cap în fântână.

Când Fritz sărise în picioare, spada lui se lovise cu putere de ghizdeiul fântânei. La auzul acestui sgomot, Ion Creangă, care acuma aștepta din clipă în clipă semnul năvălirii, se ridică pe un cot. Văzu pe Neamț lovind cu sulița în fântână apoi, spre marea lui mirare, îl văzu dispărând într'însa, cu capul înainte. Ion sări în picioare: la un șuier ușor din gura lui, toți Românii se sculară cu arma în mână, gata să se răpadă.

Fără a zice un cuvânt, Ion arătă cu mâna spre fântână. Neamțul de strajă lipsea, dar nimic nu se vedea; nimic nu se auzea: liniștea era desăvârșită.

Oamenii începuse să creadă că Ion visase când, de o-dată, se văzu ieșind din fântână, de asupra ghizdeiului, un braț acoperit cu zale, urmat de un coif lucitor, apoi ieșiră două umere și un piept înzăuat și un oștean sări în curte, scoțând paloșul din teacă. Doi țărani înarmați cu baltage îl urmară numai decât și unul din ei dădu strigătul cucuveicii.

— Ai noștri! zise Ion Creangă. Voi, cei aleși de mine urmați-mă, și se răpezi spre poarta de sub turnul cel mare, dând țipetul cucuveicii și urmat de douăzeci de străjări; cei-l'alți se îndreptară spre acei ieșiți din fântână.

Ștefan, îndată cum pusese piciorul în Curte, se uitase de jur împrejur. Văzu pe Creangă alergând spre poartă cu străjării și, când auzi strigătul cucuveicii pornind din mijlocul lor, înțelese că ei sunt tovarăși de luptă. Ceilalți străjări se apropiase acum de el și Stoica Prisacariu dădu din nou strigătul cucuveicii. Ștefan se uită răpede înapoi, din fântână ieșise până atunce vre-o cinsprezece oameni iar capetele și urmerile altora apăreau necontenit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar străjării nemți care se aflău pe turnul cel mare și pe cel dinspre Apus zăriră adunătura de la fântână și strigară :

— La arme ! Dușmanul este în Cetate.

Insă de abie ieșise aceste cuvinte din gura lor și amândoi cădeau cu capul zdrobit sub loviturile străjărului român care se afla pe lângă fiecare din ei. Străjării de pe celelalte turnuri și posturi nu putură să apuce să strige căci fie-care avea de luptat cu tovarășul său român care se năpustise asupra lui. Din toate părțile se auzea acuma sgomot de arme.

— Dumneta vei sta în curte, vei aduna oamenii noștri și te vei împotrivi la acei din dușmani care ar voi să se ieie după mine, zise Stroici lui Prisacariu, eu ieu cu mine zece oameni de ai noștri și străjării câți au rămas și mă duc să pun mâna pe Balc, și zicând aceste cuvinte să răpezi la scara care ducea la odăile locuite de Cavalerul Albrecht, unde știa că se adăpostesc oaspeții.

Cavalerul Ulrich, care se scobora din turnul cel mare cu Conrad, auzise sgomot și strigăte în curte și venea în grabă, blăstămând scara îngustă care se învârtea necontenit.

Când ajunse jos, sub turn, cei doi străjări nemți erau de mult doboriți la pământ și legați, iar ușa odăiții sbura în țanduri sub loviturile de topor ale Românilor. Cavalerul și Conrad, răpezindu-se asupra lor cu spada ridicată, ei se dădură înapoi, dar înainte ca cei doi oșteni să fi putut purta o singura lovitură, erau apucați pe la spate, trântiți la pământ și legați burduf.

Tot atunce o chingă de fer care ținea pe din întru dulapul alcătuind ușa odăii unde era închis Mihu, se desprinse sub loviturile înviersunate ce-i erau purtate și căzu jos; Românii încetară de a mai lovi și, în ușă, apăru chipul Păunașului Codrilor. Un chiot de bucurie îl primi.

— Căpitane, îi zise Ioan Creangă apropiindu-se de el, ai noștri au pătruns în Cetate prin fântâua din curte. Pe Crijatul cel tânăr și pe trei Nemți îi ținem legați aice, sub poartă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dați-mi un paloș căci sunt fără arme, zise Mihu.

Un țăran îi întinse un paloș lung și lat.

— Zece oameni rămân aice cu Ion Creangă pentru a păzi poarta, poronci atunce Păunașul Codrilor, ceilalți mă urmează, și se răpezi spre curte.

O găsi plină de Români, căci mai toți oamenii Părintelui Isaia ieșise din chioarcă. Oștenii nemți care ieșise din odăi pe jumătate îmbrăcați, fusese, la ieșirea lor în curte, striviți sub un număr înzecit de dușmani, trântiți la pământ și legați. Numai vre-o doi, mai ageri, izbutiră să întrebuințeze armele și să rănească pe trei sau patru Români. Dintre aceștia însă nici unul nu dăduse în Nemți, mulțăminduse să-i aducă la neputință.

Dar vre-o trei sau patru Unguri mai puțin beți de cât ceilalți, alergând spre locuința lui Balc, de abie apucase să facă trei pași în curte și căzură măcelăriți sub loviturile Românilor.

— La odăile Nemților, acolo sunt acuma slujitorii domnești, se auzi din mai multe părți.

Tocmai atunce Mihu ieșea de sub poartă, îndreptându-se cu pași răpezi spre mijlocul curții; Stoica Prisacariu îl zări și-i ieși înainte.

— Să trăiești Căpitane! Mă bucur că te văd scăpat, îi zise el.

— Ce stați aice? răspunse Păunașul Codrilor. La locuința lui Balc! Trebuie să punem numai decât mâna pe dânsul. Cetatea întreagă nu face pentru noi cât ar face prinderea lui Balc.

— Într'acolo s'o dus kneazul Stroici cu vr'o cincizeci de oameni, zise unul din Români. Noi, până acuma, am legat șasesprezece Nemți.

—Dacă kneazul Stroici urmărește pe Balc cu atâtâția oameni, zise Mihu, sunt liniștit, el va ști să puie mâna pe dânsul. Trimete câte zece oameni la fiecare din scările care duc în rândul de sus, să nu lese pe nime să iasă, iar Dumneta rămâi în curte. Zece oameni să vie cu mine la închisori să scăpăm dintrînsele pe nenorociții care zac acolo, și Mihu porni spre temniță.

După fuga Ilenei nu mai fusese pus nici unul din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oștenii Cetății de strajă la închisoare unde nu se mai afla nimeni închis. Mihu nu găsi în sală decât pe slujitorul ungur, Lengyel Áron, lungit pe pământ și horăind cât patru. Unii din tovarășii lui Mihu, ridicau armele asupra lui, dar Păunașul Codrilor le strigă cu un glas amenințător :

— Nu vă este rușine să ucideți pe un om care doarme ; să nu care cumva să-i faceți ceva. Treziți-l.

Dar oamenii se căzniră în zadar să trezească pe Ungur ; el, la toate încercările lor răspundea numai prin horăituri. Mihu se duse la ușile tuturor chiliilor și bătu întrînsele, zicând cu glas tare :

— Românii au pus stăpânire pe Cetate ; Balc este în puterea lor. Eu slobod pe acei care zac în închisoare. Cei închiși să bată în ușă.

Dar în zadar, nimeni nu-i răspundea căci nimeni nu era închis.

— Mergeți de mi aduceți aice pe unul din oștenii nemți, poronci Mihu în sfârșit.

In curând doi oameni veniră, aducând pe un Neamț a cărui brațe erau legate după spate. Era Gottfried Schuster : Mihu îl recunoscu îndată.

— Noi ne cunoaștem mai de mult, zise el Neamțului, iar întâlnirea noastră de astă primăvară o fost spre binele Dumitale.

— Așa este, răspunse Gottfried, care ca aproape toți oștenii din Cetate vorbea bine românește

— Atunce, zise Mihu, la rândul Dumitale fă-mi și mie un bine. Spune-mi unde stă închisă fata pe care o adus-o Balc cu dânsul în această Cetate ?

— Nu este închisă nicăiure, răspunse Gottfried, căci o fugit sunt acuma câteva ciasuri.

Trăsnetul dacă ar fi căzut asupra lui Mihu nu l'ar fi uimit mai mult decât cuvintele pe care le auzi de la oștean.

— Unde ? Cum ? întrebă el.

— La fuga ei, zise atunce Gottfried, am fost părtași cu toții, ca să împlinim dorința stăpânei noastre, a soției Cavalerului Albrecht. Incotro o apucat nu este la cunoștința mea. Știu numai că a fost dusă afară din Cetate din poronca Cavaleru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Ulrich de către Hans Biedermann, care este Wachtmaistrul nostru.

In zadar Mihu îi mai puse întrebări, Gottfried nu putu să-i mai deie nici o lămurire în privința Ilenei. In urma încredințării că nime nu se află închis în temnițile Cetății, Mihu ieși iar în curte. Aice găsi pe Stroici vorbind cu Părintele Isaia care venise și el în urma oamenilor lui, pe scările de frânghie atârnate de către Bululete.

Călugărul cum pusese piciorul în curtea Cetății întrebase de Mihu și i se răspunsese că Păunașul Codrilor este slobod și teafăr. Dar când îl văzu, fața lui se înveseli. Mihu cum îl zări se duse să-i sărute mâna iar bătrânul, fără a zice un cuvânt, îi luă capul între amândouă mânile și îl sărută de mai multe ori pe obraji și pe frunte.

— Da, zise atunce Stroici, tocmai povesteam Părintelui că când ne-am suit pe scara care duce la odăile Cavalerului Albrecht, am găsit ușa de la rândul de sus închisă. Am dat-o jos dar cu mare greutate și cu multă pierdere de vreme căci era foarte grea și legată cu șine groase de fier, închisă prin o broască puternică și prin doi drugi groși de fier, încrucișați pe din dos. Am căutat peste tot locul, dar n'am găsit nici pe Cavalerul Albrecht nici pe Balc nici pe solul unguresc. Trebuie să fie ascunși în vre-o tainiță sau să fi fugit prin vre-o ieșire cunoscută numai Cavalerului.

— In asemene împrejurare, zise Mihu, trebuie să încălecăm numai decât și să ne punem în urmărirea lor, cai sunt destui în Cetate. Dar pe Balc trebuie să punem numai decât mâna, căci altfoliu nimica nu am făcut. Cetatea era doară așa și așa a noastră, de vreme ce Părintele cunoștea chioarca și făcuse alta de la sihăstrie până la dânsa.

— Da, zise Părintele, Balc trebuiește urmărit numai decât: prinderea lui singură poate cumpăni paguba pricinuită scopurilor noastre prin această lovitură pripită.

Mihu plecă capul la auzul acestor cuvinte.

— Dacă, urmă călugărul, Balc este ascuns în vre-o tainiță, el nu va putea scăpa, căci vom face

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pază bună, iar foamea și setea îl vor sili să iasă Mai rău ar fi pentru noi dacă ar fi acuma afară din zidiurile Cetății. De aceia grăbiți să vă puneți în urmărirea lui.

Mihu spuse câteva cuvinte lui Ion Creangă care dispăru, urmat de vre-o câți-va oameni.

— Câți Nemți au căzut? întrebă Stroici.

— Morți sunt numai doi, răspunse Stoica Prisăcariu; erau de strajă pe turnuri și au fost uciși de oamenii noștri care păzau în tovărășie cu dânșii. Alți patru sunt răniți însă numai unul greu și șapte-spre-zece sunt teferi, dar legați cobză.

— Eu știam că numărul lor era de două-zeci și cinci, unde sunt ceilalți doi?

— Unul o fost învoit aseară de Crijatul cel tânăr să se ducă până la Humulești, celalalt nu știu unde poate să se afle.

— Dar slujitorii veniți cu Voevodul și cu șolul unguresc?

— Vro patru trăiesc, legați și ei, ceilalți sunt acuma departe.

— Cum? întrebă Stoici, au fugit?

— Leșurile lor se află aice, răspunse Stoica liniștit, dar sufletele lor trebuie să fi ajuns acuma în iad.

Tocmai atunce apăru Ion Creangă și oamenii care îl întovărășise, aducând cu dânșii un număr mare de cai înșăuați.

— Cinci-zeci și doi de cai găsit-am în grajdiuri, zise el, și toți sunt buni, mai cu samă acești doi care-i țin eu de frâu.

Fără a mai pierde vreme, Mihu și cu Stroici încălecară pe caii care-i ținea Ion Creangă, iar ceilalți fură luați de acei din Români care erau cunoscuți de călăreți mai buni și erau mai bine înarmați. Poarta cea mare fu deschisă, podul lăsat în jos, iar la capră călăreții se împărțiră în două cete, unii, cu Mihu, apucară în dreapta iar ceilalți, cu Ștefan, spre Târgul-Neamțului. Vro treizeci de oameni pe jos îi urmară în curând și se îndreptară la deal, pentru a căuta pe fugari în pădurile de de-asupra Cetății.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

LV

O fată de oștean

De abie se închisese poarta Cetății când Părintele Isaia porunci:

— Pintilii să ieie douăzeci de oameni cu facle și să vie cu mine, ca să căutăm cu de amănuntul dacă nu cum-va vom găsi ascunzătoarea lui Balc.

Călugărul își aduse aminte că auzise o dată vorbindu-se că, în sala cea mare, este o ușă ascunsă, deschizându-se cu meșteșug și în dosul căreia ajungeai într'un feliu de săliță, lasată în zidiuri și care ducea sub Cetate, la o tainiță. Vroia să s'încerce să găsească acea ușă și, cu ajutorul lui Pintilii, s'o deschidă.

Ajuns în sala cea mare unde totul fusese răscolit de oamenii care intrase întrînsa cu Stroici, pipăi și bătu în zadar în fie-care palmă de părete: nicăiure nu auzi sunând a deșert. Pintilii căută cu tot de-amănuntul, dar nu putu să găsească cea mai mică crăpătură care să'l fi pus pe urma unei deschizături.

Se făcuse acuma ziuă: faclele fură stinse.

— Care din voi, întrebă călugărul, a luat parte la întâia căutare făcută în aceste odăi de kneazul Stroici.

— Noi, Părinte, ziseră vr'o patru țărani

— Căutat-au kneazul cu de amănuntul în toate odăile, întrebă Isaia. Răspunde tu, Neculai Vleja, că te știu om deștept.

— O căutat cu de-amănuntul în toate odăile afară de acea în care doarme Crijatul cel bătrân și unde se afla Jupăneasa lui

— Și de ce n'o căutat el și acolo?

— Când era să intrăm, o ieșit afară slujnica Jupănesei și o spus kneazului să nu intre în zadar, căci în odaie nu se află nici unul din aceia pe care-i căutăm, dar numai Jupăneasa desbrăcată.

— Și kneazul Stroici s'o mulțămit numai cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atâta încredințare? mai întrebă călugărul zâmbind.

— Da, n'o mai stăruit să intre și ne-o chiemat în altă parte, lăsând înaintea ușii un om de pază ca să nu cumva să încerce să intre niscai-va de ai noștri.

— Mie mi se cade să fiu mai bănuitor de cât kneazul Stroici, zise Părintele Isaia îndreptându-se spre ușă. Urmați-mă.

La ușa Mariii se afla într'adevăr de strajă un Român zdravăn, răzămat pe un baltag urieș. Când văzu pe călugăr apropiindu-se, se dădu în lături. Isaia bătu în ușă, aceasta se deschise și Hertha ieși afară.

— Vreu să vorbesc cu stăpână-ta, zise călugărul și, împingând-o în lături, intră în odaie.

Pentru acele vremuri și date fiind împrejurările în care se aflau atunce aceste țări, odaia de culcare a Cavalerului Albrecht era îmbrăcată cu mare bogăție.

Patul era de lemn de nuc nelustruit, dar împodobit cu numeroase săpături alcătuind izvoade frumoase. De la verigile baldachinului, asemene de lemn de nuc săpat, atârnau niște scoarțe de mare frumuseță. Alte scoarțe acopereau pereții albi și podelile de scânduri late de brad. Două dulapuri mari, de lemn de nuc săpat, o masă acoperită cu o învălitoare de pânză de in, cu dungi și ciucuri de aur, pe care se vedea o mică oglindă prinsă într'o ramă de argint, două jilțuri mari, tot de lemn de nuc săpat, căptușite cu perine de catifea verde, trei scaune cu trei picioare și mai multe vase de argint și de alamă alcătuiau îmbrăcămintea.

Pe unul din jilțuri ședea Maria; se vedea că rochia albă ce o purta fusese aruncată în grabă pe dânsa, iar părul bălan îi atârna pe muere. În celalalt jilț ședea Părintele Auselm. Amândoi se sculară când zăriră pe Isaia.

— Mă iartă, Jupânească, zise el, dar vrâsta făcându-mă mai bănuitor decât kneazul Stroici, este de datoria mea să caut dacă nu cumva se-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

găsește aice vro ascunzătoare în care să fie ascuns Voevodul.

— Puterea este în mânile Cuviosiii Tale, Părinte, poți face ce vrei, dar această căutare va fi în zadar, aice nu este nici ascunzătoare nici ascuns.

La un semn al lui Isaia, oamenii care îl urmau începură să caute în toate părțile, sub pat, în dulapuri, după ele. Părețiі fură pipăiți cu cea mai mare îngrijire, dar nu se găsi urmă de ascunzătoare.

— Te rog, Jupâneasă, să mă urmezi până în sala cea mare, zise Isaia Mariii după isprăvirea căutării și părăsi odaia, urmat de soția Cavalerului și de mai mulți oameni.

Pe prag călugărul se întoarse și, văzând că Anselm urmează pe Maria, îi zise cu asprime:

— Dumneta nu te vei mișca din această odaie fără de voia mea, apoi își urmă drumul spre sală.

Se opri în mijlocul ei și făcu doi pași spre Maria, care văzându-l că stă, stătu și ea.

— Jupâneasă, zise el, ești Românca și Românca de neam bun și vestit. Ai luat de soț pe un străin; el o fost pentru Dumneta ca un părinte iar Dumneta i-ai fost soție credincioasă, cu toate că în cale întâlnit-ai ispite mari. Ești bună și milostivă; poporul de pe împrejurul acestei cetăți te binecuvintează căci nenumărate, sunt bunătățile ce le-ai revărsat asupra lui. Inima Dumitale de Românca nu poate vedea suflet de Român îndurerat fără a arde de dorul să-i alini durerea. Și îndurătoare la durerea celui mai neînsemnat din țăranii acestor văi, ea nu poate să rămâie nepăsătoare la durerea obștiii celei mari din care ai ieșit: nu mă îndoiesc că ea simte, odată cu noi toți, durerile care amărăsc traiul neamului nostru. Astă-zi, Jupâneasă, poți face Românimii un bine pentru care binecuvântat în veci va fi numele Dumitale. Cunoști impilările, jafurile și fărădelegile Voevodului Sas: știi că sprijinul de căpetenie al lui Sas este fiul lui, Balc; știi că neomenia, lăcomia și desfrânarea lui Sas sunt nimicuri pe lângă patimile fiului său. Cunoști nemulțămirea care fierbe în țara întreagă. Pentru a o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mântui de năpastea ocârmuirii lui Sas, pentru a scutura jugul greu al Ungurilor, pentru întemeierea pe aceste locuri a unei Domnii în care Românul să nu cunoască pe alt stăpân decât pe sine, pentru îndrumarea neamului nostru pe calea fălii și măririi, răsculatu ne-am și pus-am noi mâna pe Cetate. De astă-zi începem războiul sfânt împotriva lui Sas și împotriva Ungurilor și, cu vrerea Domnului, izbânda va încununa opintelile noastre. Românii au cucerit cetatea în care poroncea până acum soțul Dumitale, dar mărinimoși ca totdeauna, ei au cruțat pe tovarășul Cavalerului și pe oștenii lui, numai doi din ei și-au pierdut viața. Dar scopul nostru nu era numai să apucăm Cetatea: voiam, mai presus de tot, să punem mâna pe Balc. Și Balc nu este în Cetate, el lipsește împreună cu soțul Dumitale și cu solul unguresc. Și eu vin să te rog ,în numele neamului din care ai ieșit, să ne arăți unde este ascuns Balc. Știu că îl disprețuești ca pe un neom, ca pe un mișel. Sunt gata să jur pe sfânta cruce că nu se va atinge de un păr al capului soțului d-tale și că va fi slobod să plece cu Dumneta, cu tovarășul, cu oștenii și cu tot avutul lui, încotro va găsi cu cale. Gândește-te că prin mine auzi rugămintea unui neam întreg.

Văzând că călugărul a tăcut și așteaptă răspunsul ei, Maria, care ascultase cuvântul lui cu ochii ațintiți la pământ, răspunse, uitându-se drept la dânsul:

— Nu știu unde se află acuma Balc.

— Dar, răspunse Isaia cu privirea ațintită asupra ochilor ei, știi pe unde o fugit.

Maria tresări și plecă ochii fără a răspunde. Călugărul scoase din sân crucea de abanos de care nu se despărtea nici odată:

— Jură pe această cruce că nu știi pe unde o fugit soțul Dumitale, cu Balc și cu solul unguresc.

Maria nu răspunse, ea se făcuse și mai galbănă.

— Tăcerea Dumitale este o mărturisire, zise călugărul: firea Dumitale dreaptă și cinstită nu cunoaște minciuna și fuge de întrebuințarea ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Spune-mi, fiico, pe unde o fugit Balc, și călugărul luă în mânile lui una din mânile Mariii.

Dar Maria își trase mâna înapoi și, ridicând ochii spre el, răspunse:

— Părinte, sunt Românca și sunt mândră de neamul din care m'am născut. Nu vreu ca, din pricina mea, el să primească vro pată de necinste. Nu știu să mint. Știu pe unde o fugit soțul meu cu Balc și cu solul unguresc. Dar, luând de soț pe Cavalerul Albrecht, i-am jurat credință în sfânta biserică și preotul, binecuvântându-mă, mi-o spus că de acum am părăsit tată și mamă pentru a-l urma pe el. Credința către solul de care mi-am legat soarta o voiu păstra întreagă, el o fost binefăcătorul și mântuitorul meu, voiu ști să mă arăt vrednică de dânsul:

— Dar, zise călugărul, eu nu-ți cer să te arăți necredincioasă către el, mă jur că el nu va avea nici un rău de la noi, te rog numai să ne ajuți să punem mâna pe dușmanul nostru cel mai primejdios și cel mai înverșunat, pe Balc. Știu bine că soțul Dumitale îl urăște și-l disprețuiește.

— Balc de când o intrat în Cetate o fost oaspele soțului meu; soțul meu era răspunzător de zilele lui, avea datorie să'l scăpe de primejdia ce o înfruntase fiiind că se afla în cetatea unde poroncea el. Cavalerul Albrecht și-o împlinit datoria făcându-l scăpat, nu eu îl voi trăda spunându-vă pe unde au fugit; o trădare din partea mea l-ar necinsti pe soțul meu; de la mine nu veți afla nimică.

— Vom afla, strigă atunce călugărul cu mânie, sau îți vei plăti încăpățânarea cu viața și cu vieţile oștenilor ce-i avem în mânile noastre.

— Imi pare rău, zise Maria liniștită, că am numai o singură viață de jertfit pentru păstrarea neatinsă a cinstei Cavalerului Albrecht. Sunt încredințată că Cavalerul Ulrich și oștenii noștri, a căror menire a fost să înfrunte moartea în fie-care zi, nu ar voi nici odată să datorească viața unei trădări care ar necinsti pe căpetenia lor.

— Atunce veți muri! strigă Isaia. Pintilii! Vină încoace.

Pintilii se aproprie de călugăr.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Scoate palosul! poronci Isaia.

Pintilii scoase din teacă un paloș lung și lat.

La vederea fierului lucitor, Maria nu se înspăimântă de loc. Nici un mușchiu nu tresări pe fața ei, albă ca varul dar peste seamă de dulce și frumoasă. Privirea ochilor ei celor negri se făcu strălucitoare ; ridică capul cu mândrie și mâna ei albă netezi fierul amenințător.

— Sunt, zise ea cu un glas puternic, cea de pe urmă odraslă a unui lung șir de oșteni, bărbați care prin paloș au trăit, prin paloș au murit. M'am trezit cu palosul lângă leagănul meu, am trăit pe lângă bărbați nedespărțiți de dânsul. Frumoase sunt fulgerile care iesă dintr'însul, plăcut îmi este zăngănitul lui! Nu mă tem de sărutarea lui rece dar curată. Dacă acel în slujba căruia te afli, acel care o dat pe fiul său pentru ispășirea păcatelor omenirii, te îngăduie să ucizi pe o femeie a cărei vină este de a fi cu credință către sotul ei, poroncește să mi se deie lovitura de moarte! Voi ști s'o primesc cum se cade s'o primească o fată de oștean.

La auzul acestor cuvinte, la vederea unei atare vitejii unită cu atâta frumuseță și atâta gingășie, Pintilii svârli palosul în fundul sălii și, îngenunchind dinaintea lui Isaia, îi zise :

— Afurisit să fie acel ce se va atinge de un singur un fir de păr din capul ei. Pedepsește-mă pe mine, Părinte, căci nenumărate sunt păcatele mele, dar cruț-o pe dânsa că-i sfântă.

Iar toți oamenii de față se grămădiră împrejurul lor strigând :

— Cruțare pentru dânsa, ea este o sfântă.

Isaia nu avuse, la început gândul să facă vre un rău Mariii, dar fusese cuprins de patimă și de mânie văzând că, din pricina încăpățânării ei, Balc îi scăpa și se lăsase târît la amenințări de care se căia acuma amar. Văzând că tânăra femeie nu numai că nu se spăriese dar, prin vitejia ce arătase, ieșea învingătoare din încercare iar el învins, rușinat și cu vaza știrbită în fața unor oameni deprinși până atunce să'l asculte orbește, nu știa cum să iasă din încurcătura în care se afla, când pași gră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

biți se auziră și Ion Creangă, intrând în sală, se îndreptă răpede spre călugăr.

— Balc și cu solul unguresc, însoțiți de doi slujitori domnești au scăpat, zise el. Prin căi necunoscute au fost duși în herghelia Crijaților, la capătul din sus al Dealului Cetății. Neamțul care îngrijește de herghelie le-o dat patru cai fugari care trebuie să fi fost înșăuați gata, căci lângă casa lui am dat de niște oameni din Humulești care scoborau de pe Pleșul și acești oameni ne-au zis că s'au întâlnit cu dânșii, chiar în vârful dealului și i-au lăsat gonind spre Suciava. Oamenii au cunoscut bine atât pe Balc cât și caii pe care călăreau. Căpitanul îi urmărește cu trei-zeci de oameni; eu și alți câți-va de ai noștri ne-am întors cu kneazul Stroici. Pe Crijatul cel bătrân nu l'o văzut nime.

Isaia făcu un semn de desnădăjduire și, urmat de toți Românii, părăsi sala. Când Maria se văzu singură, căzu în genunchi, nu spre a mulțămi lui Dumnezeu fiind-că-i crutase zilele, dar spre a îndrepta către el o rugăciune fierbinte, cerându-i să păstreze tefere viața și cinstea soțului ei.

LVI

Un cavaler

Când Cavalerul Albrecht, părăsind în curtea Cetății pe tovarășul său, se retrase în odaia lui de dormit, găsise pe Maria culcată dar încă trează și îngrijită din pricina întârzierii lui.

Cavalerul o puse pe scurt în cunoștința predării Păunașului Codrilor și, deprins să nu aibă taine pentru dânsa, crezu nemerit să nu-i ascundă bănuielile lui. Maria nu se îngrozise de loc la gândul că ea și soțul ei trebuiau să fie gata s'înfrunte noui primejdii; se deprinsese să trăească în mijlocul lor. Dar vestea despre predarea Păunașului Codrilor o turbură adânc. Anuntind Cavalerului Albrecht că datorește viața și cinstea așa numitului lotru, întrebă pe soțul ei dacă nu s'ar putea găsi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un mijloc de scăpare pentru dânsul.

Cavalerul scutură capul.

— Am închis ochii asupra mijloacelor întrebuinţate pentru a face scăpată pe biata fată adusă aice de Balc. Ea era însă o fiinţă nevinovată, a cărei singură vină era de a fi stârnit, prin frumuseţa ei, poftele nelegiuite ale lui Balc. Ingăduind scăparea ei nu făceam nici o pagubă Craiului căruia i-am jurat credinţă. Păunaşul Codrilor însă este un lotru numai pentru oamenii care nu cunosc împrejurările şi judecă cu uşurinţă; într'adevăr, el este un duşman al Craiului, un om primejdios, care caută să răscoale poporul de aice împotriva Craiii ungureşti. Este lucru bătător la ochi că mulţi kneji şi cea mai mare parte din ţărani sunt cu dânsul, gata să se răscoale asupra mişelului de Sas şi să încerce a scutura jugul unguresc. Eu sunt pus aice ca să sprijin stăpânireaCraiului peste această ţară. Dacă întâmplarea a făcut ca unul din cei mai aprigi şi mai primejdioşi duşmani ai Craiului să încapă în puterea mea, trădător aş fi dacă l-aş da drumul. Nu, pe Păunaşul Codrilor îl voi păzi cu îngrijire până ce-mi va veni deslegare de la Curte ce să fac cu el.

— Cel puţin, zise Maria, nu'l vei da pe mâna lui Sas?

— Nu, zise Cavalerul, nu'l voi preda lui Sas, cel puţin până ce nu voi primi de la Curte poroncă să il predau; el fiind duşmanul Craiului, Craiul va hotări de cine are să fie judecat. Această hotărîre nu va putea sosi înainte de trei sau patru luni; va trebui prin urmare să steie închis aice până la sosirea ei.

La auzul acestor cuvinte, Maria simţi că i se ie o povară grea de pe piept. Trei sau patru luni erau vreme îndelungată şi cine ştie ce se putea întâmpla în decursul lor.

— Insă, urmă Cavalerul după o tăcere, tare mă tem că, până atunce, să nu fim noi cei închişi şi Păunaşul Codrilor cel tare şi mare. Dar, adaose el, eu stau de vorbă împiedecându-te să dormi; trebuie să fii cumplit de obosită. Nu, eu nu mă voiu culca astă noapte, dar mă voiu odihni în acest jilţ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Și, așezându-se într'un jilț, cu toată îngrijirea de care era cuprins, nu întârzie să aţipească. Odihna lui fu scurtă. Strigătele străjărilor de pe turnuri și sgomotul din curte îl făcu să sară în sus.

— Imbracă-te îndată, strigă el Mariii, eu mă duc să văd ce este.

Ieșind în sală și apropriindu-se de o fereastră deschisă, văzu curtea plină de țărani, o învălmășală cumplită și o ceată mare de oameni înarmați alergând spre scara care ducea la locuința lui. Cavalerul pricepu tot: printr'o săritură fu la ușa scării care rămânea totdeauna deschisă,o închise,întoarse cheia și împinse zăvorul. Nu era prea timpuriu căci de abie întorsese cheia când loviturile dușmanilor se auziră într'însa. Cavalerul prinse degrabă drugii care o închideau pe dinăuntru, și se răpezi la odaia în care dormea Balc. Voevodul aruncase hainele pe dânsul și un slujitor îl încingea acuma cu palosul.

— O mulțime de țărani năvălesc din toate părțile, au pătruns în Cetate prin o chioarcă care duce din oraș în fântână. Orice încercare de apărare este zadarnică, trebuie să-ți scăpi viața; urmează și, zicând aceste cuvinte, Cavalerul se îndreptă răpede, urmat de Balc și de slujitor,spre sala cea mare. Aice fură ajunși de alt slujitor și de Somossy, în cioreci și ciubote, dar fără atila și fără pălărie.

— Alergați de închideți ușa din fund, strigă Cavalerul slujitorilor. Cu cheia, mai strigă el. Acuma așezați drugii răpede!

Era vreme, căci năvălitorii izbeau acuma cu putere în ușă. Cavalerul Albrecht se apropie atunce de colțul despre odăile lui a zidiului din afară și, după ce îl pipăi, împinse cu putere într'însul. Zidiul se deschise numai decât și se văzu o deschidere prin care putea trece un om.

—Intrați răpede și scoborâți scara, zise Cavalerul, eu rămân cel de pe urmă pentru a închide ușa.

Balc dispăru prin deschiderea din zid și Somossy îl urmă. Cavalerul Albrecht care se uita necontenit înspre ușa rămasă deschisă, văzu de odată pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Maria intrând în sală și înaintând spre el. Alergă la dânsa și îmbrățoșând-o, îi zise răpede.

— Duc pe Voevod și pe sol la herghelie unde se găsesc tot-de-auna șase cai cu șălele pe dânșii și mă întorc numai decât. Nu aibi nici o teamă, dușmanii nu-ți vor face ție nici un rău. Numai te rog, întoarce-te în odaia ta ca să nu te găsească aice: ușa asta, arătând spre ușa care fusese închisă de slujitor, are să cadă în curând.

O strînse încă odata la piept, apoi dispăru și el în deschizătura din zid care se închise îndată după dânsul.

Ajunsese în curând pe Balc și pe ceilalți care'l așteptau în josul scării lungi, înguste și întoarse ce o scoborîse. Pătrunse până la zidiul înaintea căruia se oprise Voevodul, pipăi din nou cu mâna, apoi oprind'o în loc, dădu o smuncitură puternică. Zidiul se deschise îndată și aice și cu toții intrară într'o chioarcă în care un om înalt putea merge în voie.

— Răpede, zise Cavalerul, trecând înaintea celorlalți, n'avem vreme de pierdut; ne aflăm acuma sub Cetate, această chioarcă duce la casa păzitorului de la herghelia noastră.

După un șfert de cias și mai bine de mers care semăna mai mult cu o alergătură, Cavalerul se opri înaintea altui zid, care sub împinsătura lui, se deschise ca și celelalte două:

— Suntem în pivnița herghelegiului meu, zise Cavalerul, după ce zidiul se închise. Urmați-mă!

Urcară după dânsul o scară cu trepte de lemn și se opriră în fața unei uși.

— Matias! Matias! strigă Cavalerul, bătând cu mânerul spedei în ușă.

Se auziră pași, ușa se deschise și pe pragul ei apăru un Neamț, lung cât toată lumea, slab ca un băț, cu musteți lungi, albe ca zăpada, care ținea un fanar în mână.

— Poronciți, Domnule Cavaler? zise el.

— Indată la cai, zise Cavalerul, nu avem măcar o clipă de pierdut. Țăranii s'au răsculat și au pus mâna pe Cetate; acestia sunt Balc, fiul lui Sas și solul Voevodului Ardealului, cu doi slu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jitori domneşti pe care trebuie să-i scăpăm de urgia răsculaţilor. Adă îndată caii.

Fără a răspunde un cuvânt, Matias strigă nemţeşte cui-va în locuinţa lui, să vie la grajdiu şi dispăru cu fanarul, iar Cavalerul păşi peste prag urmat de tovarăşi. Ei se găseau acuma într'o odaie mică dar curată, unde locuia Matias cu ai săi. Nemţoaica încă desbrăcată, aprinsese în grabă, acum o opaiţă.

Fugarii n'avură vreme să schimbe multe cuvinte, căci în curând s'auziră caii venind. Ei ieşiră atunce pe prispă şi găsiră pe hergheligiu, cu un băiet al lui, care ţineau cinci cai având şălele pe dânşii. Balc, Şomossy şi cei doi slujitori se grăbiră s'încalece.

— Nu vii şi Dumneta? întrebă Balc pe Cavaler.

— Nu, răspunse acesta, mă întorc la oştenii şi la soţia mea. Băietul lui Matias vă va fi călăuză până în valea Şomuzului, caii sunt foarte buni. Mergeţi cu bine.

—Domnule Cavaler, zise atunce Balc, îţi datoresc viaţa, fii încredinţat că atât părintele meu cât şi Craiul vor avea cunoştinţă de frumoasa Dumitale purtare. Să ne vedem sănătoşi, şi, cu aceste cuvinte dădu pinteni calului.

După ce sgomotul făcut de copitele cailor nu se mai auzi, Cavalerul Albrecht schimbă câteva cuvinte cu Matias, apoi plecă spre Cetate pe drumul pe care venise. Insă când ajunse în fundul chioarcei, răzorul care deschidea zidiul nu voi să joace : vreme de un cias se căzni în zadar. Era să'l lese şi să se întoarcă la casa lui Matias când, fără ca să fi făcut alte încercări decât acea pe care o făcuse necontenit de la început şi fără a apăsa în alt loc, lespedele se urni. Cavalerul se grăbi să suie scara strimtă şi sucită care, de sub temeliile Cetăţii, ducea în sala cea mare. Când ajunse în vârful ei, se opri şi începu să pipăie păretele la înălţimea feţei lui până ce atinse de un feliu de mănunchiu; apăsă pe el cu amândouă mânile şi începu să tragă. O bucată de părete, lată de trei palme şi naltă de un stânjăn lunecă spre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scară fără sgomot căci era pusă pe rotiți care umblau pe două șini. Această bucată de părete deslipindu-se, lăsase un gol în care Cavalerul se grăbi să intre. In acel gol erau trei trepte, pe care el le sui tus-trele : la înălțimea feții lui era o scobitură alcătuind masca unui om. Această scobitură pe din afară, adică pe partea din sală a părețelui alcătuia capul Mântuitorului răstignit pe cruce, săpat în piatră, iar trupul și crucea alcătuiau ca un feliu de învăliș în care intra partea de zid ce fusese deslipită de Cavaler. Două borte prin care trecea lumina zilei arătau unde erau ochii, alte două, mai mici, plecau din urechi.Cavalerul Albrecht, punând fața lui în acea mască, putu prin bortele ochilor să vadă toată sala, iar prin acele de la urechi, fiind foarte cu meșteșug făcute, piezișe, mai late în partea sălii decât în partea de din dos, putea să audă cel mai mic sgomot făcut în sală.

Cum puse ochii la bortă, tresări. In sală se afla Maria, soția lui, cu un oștean străin, fără coif, dar îmbrăcat în zale, cu paloș la brâu și pinteni de aur la călcâie. Amândoi stăteau în picioare lângă ușa care ducea la odăile ei. Oșteanul se afla chiar în prag și părea că voiește s'o împiedece să părăsească sala.

Ea vorbea tocmai atunce și glasul îi era supărat.

— De ce nu vreu să stau la vorba cu Dumneta ? zicea ea. Pentru că ești un trădător viclean! Folosindu-te de cunoștința Cetății dobândită în vremea în care ai fost căutat de noi într'insa și scăpat de moarte, ai adus în zidiurile ei pe dușmanii Craiului căruia i-ai jurat credință. O ! s'ar cădea să ți se sfărâme pintenii de aur ce, spre rușinea cavalerimii, îi porți la călcâie. Nu vreu să aud un cuvânt din gura Dumitale cea vicleană. Dă-te la o parte și lasă-mă să trec !

Dar oșteanul nu se mișcă din loc.

— Și eu nu te voiu lăsa să pleci până ce nu vei auzi tot ce am de zis.

Maria se lăsă pe un scaun și, ascunzându-și fața în mâni, începu să plângă.

— Nu sunt un trădător, zise Stroici, sunt un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oștean care își împlinește datoria. Acum îți pot destăinui că sunt deslegat de orice jurământ de credință către Craiul unguresc și că am jurat credință altuia, unui Voevod din neamul nostru, care este pe cale să mântuie această țară de ocârmuirea blăstămată a lui Sas și s'o facă neatârnată de Crăia ungurească. Când am fost lovit de hoții lui Ianoș și lăsat ca mort în pădure, veneam, trimis de Domnul meu, spre a-i fi namestnic în această țară și a lucra în numele lui la desrobirea neamului meu. Vina mea fost-a oare dacă am căzut rănit aproape de moarte și dacă Dumneta, cunoscându-mă, m'ai adus în această Cetate pe când eram în nesimțire și m'ai scăpat de moarte prin îngrijirile Dumitale și acele ale preotului papistaș? Vinovat aș fi dacă aș fi încercat prin vicleșug să mă furișez în zidiurile stăpânite de Crijați. Sau oare, fiindcă m'ați căutat, dator eram să părăsesc datoria sfântă de care eram legat prin fire și prin jurământ? Dar trebuie să știi că de la datoria mea către acei care m'au ridicat dintre morți și m'au căutat până când m'am făcut iar sănătos, eu n'am fugit. Am cerut și mi s'a încuviințat ca viața tuturor acelora care apărau această Cetate să fie, pe cât cu putință, cruțată, ca cinstea și averea lor să rămâie neatinsă. Și dacă m'ai văzut printre rândurile năvălitorilor, această împrejurare este datorită în mare parte dorului de a împiedeca prin ființa mea orice cruzime zadarnică, ori-ce batjocură de care ar putea fi atinși acei la care ții. Iar de cunoștința mea de cetate întru nimic nu ne-am folosit, căci alții, mai vrednici decât mine, cunoșteau de mult o chioarcă ce duce la fântâna din curtea Cetății și prin care am pătruns în zidiurile ei. Și acuma, hotărăște dacă mi se cuvin poreclele de trădător și de viclean, dacă tot ești de părere că sunt nevrednic de pintenii de aur ce-i port la călcâie și dacă se cade ca ei să fie sfărâmați?

Maria nu răspunse; ea urmă să plângă, dar lacrimile ei erau acuma lacrimi de mulțămire căci vedea că logodnicul ei de altă dată, pe care îl iubise atâta și pe care îl iubea și astăzi, nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

era ființa vicleană ce, pentru o clipă, își închipuise că este.

Ștefan înțelese ce se petrecea într'însa. Se apropiă de ea și se încercă dar, în zadar, să-i desprindă binișor mânile de pe față.

— Mario, zise el, cu un glas rugător, oare n'aĭ să-mi zici nici o vorbă bună? Uitat-ai cu desăvârșire trecutul? oare în inima ta nu mai stă ascunsă nici o urmă de dragoste? Mario! Eu sunt Ștefan logodnicul tău, acel care a știut să deștepte iubirea în sânul tău de fecioară, acel pe care îl aleseseși pentru a-ți fi tovarăș pe viață și în a cărui inimă icoana ta n'a fost ștearsă nici măcar o clipă! O, Mario, numai o vorbă bună, numai un cuvânt pornit din inima ta!

Maria se ridică în picioare și se uită țintă în ochii lui.

— Ștefan Stroici, zise ea, cu un glas care tremura deși se vedeau silințile ce și le da pentru a'l face hotărît, de ce te încerci în zadar să deștepți un trecut care trebuie să fie îngropat pe vecie? Cavaleresc este să mă faci cu de-a sila să ascult vorbele tale când soarta m'o dat în mâna voastră? Mărinimos este să-ți întrebuințezi izbânda pentru a sili pe soția altui om care poartă pinteni de aur să asculte vorbele unei dragoste ce, dacă odinioară am împărtășit-o, s'o făcut nelegiuită când eu mi-am dat credința altuia? Află încă odată că zadarnice îți sunt încercările și că voiu ține cu sfințenie credința jurată soțului care m'o mântuit de o soartă îngrozitoare! Încă odată, dacă ești vrednic de pintenii ce-i porți, dă-te în lături și lasă-mă să trec!

— Ah, strigă Ștefan cu desnădăjduire, moartă este iubirea ta! și, dându-se în lături, o lăsă să treacă.

Mai rămase câteva clipe lângă prag, privind după dânsa până ce dispăru în odaia ei, apoi, plecând capul, părăsi și el sala prin ușa opusă.

Nu avuse vreme să se depărteze mult, când paretele de lângă chipul Mântuitorului răstignit se deschise fără a face sgomot și se închise iar asupra Cavalerului Albrecht.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El nu pierduse un cuvânt din cuvintele schimbate de Maria cu Ștefan ; pricepuse tot și ochii îi erau acuma plini de lacrimi.

— Biata copilă! zise el către sine cu jumătate de glas. Cât trebuie să fi suferit de când știe că frumosul ei logodnic trăiește, iar ca trebuie să-și piardă tinerețile lângă un ghiuj bătrân și gârbovit ca mine! O! voiu ști să fac ca chinul ei să nu se mai prelungească vreme îndelungată! Îi voiu răsplăti cei patru ani de fericire fără seamăn, neașteptată, ce mi i-a dat, voiu ști să părăsesc această lume la vreme pentru ca ea să poată avea încă mulți ani de fericire pe lângă acel ales încă din tinerețe.

Se auzeau acuma pași venind spre sală și în curând intrară pe ușă Părintele Isaia, cu Stroici și cu Mihu. La vederea Cavalerului se oprira pe loc. Dar Albrecht înaintă spre dânșii și, desprinzând spada, o întinse lui Stroici, zicând românește :

— Sunt Cavalerul Albrecht de Woikenstein căruia Craiul Ungariii i-a încredințat paza acestei cetăți. Oștenii mei sunt uciși sau în mânile voastre, nu-mi mai rămâne decât să mă predau și eu. Fiind că am a face cu un bărbat care poartă pinteni de aur, nădăjduiesc că el se va purta față de mine și de ai mei după obiceiurile cavalerești și că va încuviința răscumpărarea noastră.

— Sunt kneazul Ștefan Stroici, namestnicul Voevodului Bogdan în Moldova, răspunse Ștefan Stroici. Port pinteni de aur și știu cum să mă port față de un Cavaler viteaz, învins de o soartă potrivnică. Nu primesc răscumpărarea, dar vă voiu lăsa, pe Dumneta și pe soția Dumitale, pe celălalt Cavaler, pe oștenii voștri și pe capelanul vostru să plecați chiar de astăzi în Țara Ungurească, cu armele și cu tot avutul vostru mișcător, vite și lucruri de tot soiul. Iar spada păstreaz-o, nime nu va ști s'o mânuiască mai bine de cât Dumneta..

— Și ce ne ceri în schimb? întrebă Cavalerul cu bănuială.

— Cuvântul Dumitale că vreme de șase luni nu veți purta armele împotriva lui Bogdan și a oamenilor săi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Și arătarea tainiței prin care ai făcut pe Balc scăpat, întrerupse călugărul

— Voevodul a scăpat? întrebă Cavalerul.

— Da, zise Stroici, Păunașul Codrilor, voinicul care este de față, l'a urmărit până la un loc și iar s'a întors înapoi, căci s'a încredințat că caii lui nu vor putea să ajungă caii fugarilor.

Cavalerul zâmbi.

— Caii fugarilor sunt cei mai buni ce-i am. Ei totdeauna stau înseauați noaptea întreagă spre a fi gata în asemene împrejurări. Ne vom lega să nu purtăm armele în potriva voastră vreme de trei luni și vă voiu arăta tainița prin care a scăpat Voevodul, dar sunt dator, mai nainte de toate, să mulțămesc Păunașului Codrilor pentru binele ce l'a făcut astă primăvară soției mele. Este acuma vreme să-i mărturisesc că, dacă mult l'am urmărit, nu l'am privit nici o-dată ca pe un lotru și, din potrivă, de mult bănuiesc că el este un oștean care se luptă pentru un scop mare. Dă-mi voie să-ți string mâna.

Nimic nu putea să fie pentru Mihu mai măgulitor decât cuvintele acestui bărbat, cunoscut tuturor nu numai ca oștean viteaz și priceput, dar și ca o adevărată icoană a cinstei; el strînse mâna care-i era întinsă cu o adevărată evlavie.

De amiază Cavalerii amândoi, cu Maria, cu Părintele Ambrosie, cu oștenii și cu parte din slugi, plecară călări spre Țara Ungurească. Treizeci de oameni de ai Păunașului Codrilor, cu Ion Creangă în frunte, îi însoțeau; vitele și lucrurile lor aveau să plece a doua zi sub paza altor Români. Pe turnul cel mare al Cetății fâlfâia acuma, în locul steagului unguresc, banderiul Voevodului Bogdan.

LVII

În care Vidra află lucruri care o nemulțămesc

După ce ucisese pe Haus, Vidra alergase într'o fugă spre Humulești. Inima îi era sfâșietă atât de groaza sfârșitului cumplit care amenința pe Mihu cât și de durerea ce-i pricinuia necredința

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui, căci nu se îndoia măcar o clipă că țăranul care însoțea pe Ileana, când o întâlnise Balc, era Păunașul Codrilor. Ce căuta el în tovărășia ei? Era vederat că ea era acea care-i furase iubirea lui Mihu. Era hotărîtă să se răzbune în chip grozav asupra ei dar, mai nainte de toate, Mihu trebuia scăpat, dacă mai era vreme să-l scape. Ce departe-i părea Bacăul! Ea nu mai alerga, sbura sărind peste gârle și peste șanțuri.

Dar de odată, piciorul ei călcă în deșert și ea veni peste cap, într'un șanț adânc de la marginea satului. Capul i se lovi cu atâta putere de o piatră în cât leșină. După mai bine de două ciasuri, răceala nopții de Septemvrie o aduse iar în simțiri. Voi să se scoale, dar o durere cumplită la piciorul stâng o sili să se puie jos. Își pipăi piciorul, nu era rupt dar scrintit, nu-i era cu putință să se ție pe dânsul. Atunce de odată își aduse aminte de primejdia în care se afla Mihu, de necredința lui, de uciderea lui Hans.

Se ridică din nou hotărîtă, răzămându-se numai pe piciorul drept. De mers în pădure la dealul Osoiului nici nu era de gândit: trebuia să meargă la gazda ei din Humulești, să ieie un cal bun cu o călăuză și să plece spre Bacău. La câțiva pași se zărea o îngrăditură de pari împrejmuind casa din marginea satului. Se târî pe brânci până la acea îngrăditură, iar odată ajunsă acolo, se sprijini pe dânsa, apoi prin sărituri, dar mai mult cu ajutorul mânilor, își făcu încet drumul spre casa vădanei. Nu îndrăznea să strige pentru a cere ajutor, căci avea prea puțini cunoscuți în sat și se temea să nu fie oprită, întrebată și poate apucată a doua zi pentru moartea lui Hans. Câniĭ lătrau cu înverșunare la dânsa, mai ales când trecea pe dinaintea porților, de mai multe ori fu silită să se apere cu pietre, tremura ca nu cum-va să iasă vre-un om din ogradă spre a-și da seamă de sgomotul cumplit făcut de câni.

Trecuse de miază noapte cu vro două ciasuri când ajunse la poarta Anicăi. Voi să intre, dar câniĭ din ogradă se răpeziră la dânsa. Simțind că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puterile o părăsesc, strigă de trei ori cu putere :

— Lele Anică !

Femeia, care dormea pe prispă, se sculă îndată și strigă :

— Cine mă strigă !

— Eu, Vidra, nu pot intra din pricina câinilor.

Anica, mirată de venirea Vidrei care își luase ziua bună de la dânsa la aprinsul lumânărilor, sări de pe prispă, goni câinii și veni să deschidă portița.

— Mi-am scrintit piciorul, zise Vidra, nu pot merge de feliu.

Anica, care era voinică, o luă de sub suoară și, jumătate purtând-o, jumătate trăgând-o izbuti s'o aducă în casă. Aice însă voința cumplită care susținuse pe Vidra până atunce o părăsi și ea căzu leșinată pe pat.

Când își reveni în fire, soarele umplea de lumină odaia in care se afla. Era desbrăcată și legată la cap ; lângă dânsa văzu pe Anica și încă pe o femeie bătrână. Făcu o mișcare ca să se scoale, dar femeile n'o lăsară.

— Nu te mișca, zise Anica, iaca lelea Dochița care-i meșteră, ți-o tras piciorul cât erai leșinată, l'o pus la loc și l'o înfășurat frumos. Trei zile de vei rămânea liniștită, vei fi cu totul îndreptată și...

— Trei zile ! strigă Vidra cu durere, și eu nu pot sta trei ciasuri.

— Dar cum vrei să mergi, așa singură, într'o zi ca asta, când toate drumurile și toate colnicile sunt pline de oameni care pleacă la războiu asupra lui Vodă ? zise Dochița care părea o femeie bună de gură.

Vidra se uită la ele uimită.

— Dumneta nu știi, zise Anica, că astă noapte Părintele Isaia și cu Păunașul Codrilor au apucat Cetatea Neamțului și au chemat pe toți Românii să se scoale și să scăpe țara de Vodă și de Unguri.

— Cum, zise Vidra ametită, înaintea ochilor căreia începea să joace toată odaia, Păunașul Codrilor este la Cetate ?

— Da, răspunse Dochița grăbindu-se să apuce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cuvântul înaintea Anicăi. Acuma se știu toate. Păunașul Codrilor era cu fata cea frumoasă când o întâlnit pe Balc. Ea este ibovnica lui, o fată de kneaz. Altă ibovnică a lui, căreia îi zice Stanca, o răsculat norodul ieri dimineață la Bacău și l'o scos din închisoare. Cum s'o văzut slobod, Păunașul Codrilor o venit de-a dreptul aice, la moșu-său, la sihastrul Isaia și amândoi s'o sfătuit cum să scoată pe ibovnica voinicului din mânile lui Balc. Și Părintele Isaia o strins oameni de la noi și din satele de împrejur și au intrat în Cetate printr'o chioarcă care o săpat-o Părintele cu ucenicul lui, cu Paisie, numai cu unghiile, de la sihăstrie și până la fântâna Cetății. Ci-că pe Nemți și pe slujitorii domnești i-au tăiet pe toți, dar n'au putut să puie mâna pe Balc care o ieșit prin altă chioarcă, cu Crijatul cel bătrân și o fugit, în cotro nu se știe și nici pe fata cea frumoasă n'au mai găsit-o în Cetate. Se zice că ar fi fugit aseară cu un oștean din Cetate și că pe oștean l'au găsit mort, cu un junghier în inimă, lângă moara cea părăsită de sub Cetate, dar fata nu-i nicăiure.

Aice Dochița tăcu pentru a trage sufletul. Anica, folosindu-ce de prilej, luă îndată cuvântul.

— Păunașul Codrilor, care o iubește la nebunie, nu mai are odihnă, o trimes peste două-zeci de oameni în căutarea fetei, juruind o sută de zloți acelui care ar găsi-o.

Anica urmă să vorbească înainte dar Vidra n'o mai asculta : ea auzise destul, auzise prea mult. Vestea că Mihu era teafăr, mântuise inima și mintea ei de grija cumplită care le chinuia. N'avuse vreme să se bucure de acea veste cum se cădea, căci îndată i se dăduse cealaltă, vestea despre iubirea lui Mihu pentru Ileana, apoi vestea că scăpase de moarte la Bacău numai prin ajutorul unei alte ibovnice. Dar ea nu era femeie să sufere ca altele să răpească inima aceluia pe care îl iubea peste tot. Era hotărîtă să se răzbune cumplit : ibovnica lui Mihu era doar în puterea ei ; nu se îndoia că Stoian, văzând că ea nu vine, apucase drumul Ciortolomului. Era hotărîtă să tocmească chiar în acea seara un car pentru a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pleca acasă şi, odată ajunsă acolo, avea ea cum să arăte acelei nerușinate la ce trebuie să se aştepte fetele care fură ibovnicii altora.

Dar, înainte de toate, trebuia să vadă pe Mihu. Trebuia să'l audă minţindu-i, zicându-i că o iubeşte numai pe ea, că alta frumoasă ca dânsa nu este, ş'apoi să'l facă de rușine, dovedindu-i că minte, că este fără de credinţă. Era incredinţată că de va putea să steie numai câteva ciasuri singură cu el, va şti să'şi recâştige toată puterea asupra lui.

Însă pentru a'l vedea, trebuia să fie pregătită şi să-i apară frumoasă. Intrerumpând pe Anica care încă nu isprăvise povestirea celor ce se petreceau la Cetate, o rugă să caute în straiele ei o mică oglindă, lucru de mare preţ pe acea vreme, un dar al lui Mihu, dar care îl purta necontenit în brâu. Oglinda, care fusese pusă bine de către femei când ele o desbrăcase, i se aduse. Privindu-se într'însa, văzu cu bucurie că obrazul ei nu purta nici o urmă din căderea cumplită din acea noapte. Odată tulpanul care-i stringea tâmplele scos şi părul pieptănat, faţa ei nu putea decât să fie iar frumoasă ; obrajii, ce-i adevărat, nu erau rumeni, îm prejurul ochilor să vedea ca un cerc vânăt, dar paloarea îi şedea bine şi ochii ei păreau acuma şi mai mari decât erau.

Rugă pe femei să-i deie de spălat şi s'o ajute să se pieptene, lucru la care ele consimţiră bucuros. Nu trecuse ciasul şi Vidra pieptănată, cu părul vârât într'o basma de mătasă roşie, odor păstrat de Anica în ladă din vremea tinereţelor, îmbrăcată cu cămeşa cea mai frumoasă ce femeile o putuse găsi în sat şi cu fota ei curăţită cu îngrijire, şedea pe pat, răzămată pe perine, cu o velinţă pe picioare, mai frumoasă decât ori când. Nu mai simţea durere nici la cap nici la picioare, era plină de hotărire şi de nădejde,

Era pe la prânzul cel mare când Vidra rugă pe Anica să-i găsească vre-un om sprinten pe care să'l poată trimite la Cetate. Femeia, după o lungă căutare în tot satul, putu să găsească numai pe un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

flăcăuaș de vre-o patruspreczece ani, barbații toți, tineri și bătrâni, fiind duși la Cetate.

Vidra, silită să se mulțămească și cu flăcăuașul, îi dădu în mână un inel și-i zise să meargă la Cetate, să caute acolo pe Păunașul Codrilor, să-l ieie la o parte și să-i deie inelul, zicându-i că îl trimite o jupâneasă ce se află la vădana Anica din Humulești și care'l roagă să vie numai decât s'o vadă.

Auzind că este trimis la Păunașul Codrilor, flăcăuașul cam stătu la îndoială. Nu se temea că voinicul îi va face vre un rău, căci știa că el este prietenul sărăcimii și că se arătase în tot-de-a-una blând către cei mici, dar se temea că nu'l vor lăsa cei de pe împrejurul Păunașului să vorbească cu dânsul și, pe de altă parte, mare era dorul flăcăuașului să poată vedea și el fața acelui voinic, despre care auzise atâtea. Dar Vidra izbuti în sfârșit să'l îmbărbăteze; ea era atât de frumoasă și-i surâdea atât de plăcut: flăcăuașul plecă.

Mai bine de două ciasuri trecuse și băietul nu se întorsese; Vidra începea să fie îngrijită, temându-se ca Mihu să nu fi plecat cumva de la Cetate, când s'auzi un tropot de copite care se opri la poartă.

— El este, o venit îndată! își zise Vidra fericită.

Anica se grăbise să iasă înaintea noului venit și să'l aducă în odaie dar, în locul lui Mihu, pe prag apăru Onea. Vidra simți că o stâncă grea i se lasă pe piept.

— Dorim sănătate, Jupâneasă! zise Onea oprindu-se la ușă. Căpitanul nu poate veni, căci la Cetate s'au adunat knejii și juzii de pe împrejur, cu mulțime de popor și se ține sfat mare. Iar la noapte trebuie să plece în sus pentru ca să taie lui Vodă drumurile spre Țara Ungurească și spre Bacău. Dar m'o trimes pe mine să'ți dau înapoi inelul ce i l'o adus băietul ce i l'ai trimes și să te rog să te întorci numai decât acasă, unde va veni și el îndată ce-i va fi cu putință.

Mihu nu avea vreme s'o vadă! Și de la Cetate până la casa vădanei putea să vie călare într'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

clipă ! Ce-i mai trebuia altă dovadă că Mihu n'o mai iubește. Și își aducea aminte că, numai cu un an înainte, Mihu străbătuse călare și fără a se opri mai mult decât vremea trebuitoare pentru a se arunca pe alt cal, la Suceava și la Piatra, tot drumul de la Siret până la Ciortolom, numai spre a petrece două ciasuri cu dânsa și s'întorsese înapoi cu aceiași grabă ! Și acuma nu putea să-i jertfească un cias !

Mândria, rușinea de a și trăda necazul înaintea unei slugi, o făcu să se stăpânească. Ceru lui Onea să-i povestească cu amănunțime cum cucerise Românii Cetatea si credinciosul lui Mihu îi zise tot ce știa, îndreptând astfeliu întru câtva povestirea ce-i făcuse cele două femei. Vidra află că Păunașul Codrilor se dusese să se predeie Crijaților în urma unei sfezi cu Părintele Isaia și că numai în urma acestei întâmplări Părintele se hotărîse să puie mâna pe Cetate. Dar Onea nu știa pentru ce căpitanul lui se certase cu moșu-său. El îi mai povesti despre mărinimia arătată de Stroici către Crijați, lăsându-i slobozi să plece cu oamenii și cu tot avutul lor.

Vidra îi ceru să-i spuie întâmplările de care avuse parte în vremea călătoriii lor și Onea îi povesti întâlnirea neașteptată cu Toma Alimoș, căderea lui Manea Fărțatul din copac, lupta cu Tătarii moartea Șalgăi și cele ce se petrecuse la Bârlad.

Văzând că Onea nu-i vorbește de Ileana, începu să-l întrebe cine era frumoasa fată adusă de Balc la Cetate și prin ce întâmplare ea se afla în tovărășia Păunașului Codrilor, dar Onea nu știa nimic în această privință sau, dacă știa ceva, nu voi să-i spuie nimica. El păstră aceiași tăcere asupra părții luată de Stanca lui Floareș în răscoala din Bacău, căreia Mihu îi datorea viața.

Povestirile lui Onea ținuse mai bine de două ciasuri ;el ceru în sfârșit Vidrei voie să s'întoarcă la Cetate. Dar ea voi să facă încă o încercare asupra lui Mihu.

— Spune Căpitanului din partea mea, îi zise ea, că mi-am scrintit piciorul și că nu mă pot mișca din pat, altfeliu ași fi venit singură să-l văd la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cetate. Am să-i aduc la cunoștință lucruri vajnice, care nu rabdă nici o întârziere și care nu'l ating pe dânsul sau pe mine, dar stau în legătură cu toată lucrarea Părintelui. Spune-i că îl rog să se răpadă numai decât până la mine pe puțină vreme, altfeliu răspunderea nenorocirilor ce s'ar putea întâmpla va cădea asupra lui.

Onea îi făgădui că Mihu va fi pus în cunoștința cuvintelore și, luându-și ziua bună plecă. Vidra aștepta până în seară, cuprinsă de o nerăbdare și de o grijă care o chinuiau cu atât mai mult cu cât era silită să le ascundă gazdei și celeilalte femei.

Cu puțin înainte de aprinsul lumânărilor, câinii începură a lătra și se auziră pași în curte ; inima Vidrei începu să bată cu putere dar, pe prag, iarăși nu apăru Mihu ci Onea cu Paisie.

— Căpitanului nu-i este cu putință să vie aice, dar iată că o trimes cu mine pe ucenicul Părintelui Isaia, pe fratele Paisie, ca să-i zici lui lucrurile ce le ai de zis. Părintele Isaia și Căpitanul n'au taine pentru fratele Paisie, poți să-i spui ori-ce.

De astă dată Vidra nu mai putu să se stăpânească : nepăsarea ce i-o arăta Mihu era din cale afară jignitoare.

— Spune Căpitanului tău, zise ea lui Onea cu un glas răguşit de mânie și ridicându-se de pe perine, că eu sunt deprinsă să vorbesc cu stăpânii și nu cu slugile. Il voiu face să se căiască amar pentru purtarea ce o are față de mine. Ieșiți afară amândoi !

Onea și cu Paisie, uimiți și spărieți de mânia în care o vedeau, se grăbiră să iasă și în curând s'auzi tropotul cailor lor depărtându-se.

Vidra, nebună de mânie, era acuma hotărîtă să plece și, spre a ajunge cu un cias mai degrabă în Ciortolom pentru a se răsbuna asupra acelei care o privea ca pricina nenorocirii sale, zise vădanei să-i găsească numai decât, chiar în acea seară, un car cu cai buni care s'o ducă acasă. In zadar îi spuse vădana că va fi greu să găsească un om care sa vreie să se puie pe drum într'o zi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca aceia și la un cias atât de înaintat. Vidra o sili să plece numai decât în căutarea unui car și se arătă gata să plătească ori cât s'ar cere. Mai făgădui vădanei că-i va da o mulțămire de care va ține minte dacă se întoarce cu carul.

Trecu un cias și jumătate, un cias și jumătate de chin și de turbare pentru Vidra; în sfârșit Anica apăru și-o vesti că carul cu patru cai buni este la poartă.

Mulțămirea ce o primi vădana fu domnească; în toată viața ei nu văzuse biata femeie atâția bani. Umplu carul cu fân, cu scoarțe și cu perini; Vidra putea să călătorească astfeliu o lună întreagă fără a se simți ostenită. Pe lângă omul a căruia erau carul și caii, un gospodar cunoscut și cam rudă cu Anica, mai merse cu ei, ca să deie ajutor pe drum și la ori-ce întâmplare, un nepot al vădanei, flăcău cuminte și voinic cât un brad.

Drumurile erau din cale afară rele pe acea vreme și carele grele: două nopți și două zile trecură până ce ajunseră în vârful Ciortolomului și popasurile făcute fusese din cale afară scurte, iar caii de loc cruțați. Două nopți și două zile Vidra clocise turbarea și răsbunarea ei și tot nu știa încă care va fi acea răsbunare. Nu se hotărîse încă bine ce pedeapsă să deie fetei. S'o ucidă, era o pedeapsă prea lină. S'o muncească prin cazne îngrozitoare? S'o ungă pe obraz cu var nestins și s'o trimită astfeliu lui Mihu? Dar avea vreme să se mai gândească și să aleagă în tihnă răsbunarea cea mai aleasă, fără a se grăbi. Bine că ținea pe Ileana în puterea ei: de loc nu-i părea rău acuma că ucisese pe Hans, căci altfeliu cum ar fi putut să puie mâna pe fată?

LVIII

Stoian face o negustorie

Precum fusese înțeleși cu Vidra, Stoian și Anton duseră pe Ileana, în treapădul cailor, până în dealul Osoiului, unde aștepta lângă un foc de us-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cături, Neculai, argatul Vidrei, cu doi cai împiedecați lângă el. Anton ajută pe Ileana să descalece și, așternându-i mantaua lui lângă foc, o pofti să șadă.

Biata fată, încă cuprinsă de tremur și ametită, ascultă de sfatul bătrânului ostean spre a cărui față cinstită se simțea atrasă. Stoian se așează dincolo de foc, în fața Ilenei, astfeliu că fața fiecăruia din ei era luminată de foc.

Această priveliște însă stârni în inimile fiecăruia simțiri cu totul deosebite. Stoian rămase uimit de frumusețea fetei care, nedeprinsă ca pălăria grea de păslă, o scosese și rămăsese cu capul gol. Ileana din potrivă înăbuși cu greu un țipet de spaimă când ochii ei căzură asupra feței selbatece a preotului. Stoian nu luă ochii de pe dânsa, iar ea îi lăsă pe ai ei în jos, spre a nu'l mai vedea.

Trecură cele două ciasuri și Vidra nu veni; mai lăsă să treacă încă unul, apoi văzând că ea nu se mai întoarce, Anton și cu Stoian hotărîră să plece. Nici unul din ei nu așteptase sosirea Vidrei cu dorul cu care o aștepta Ileana, căci mare era groaza ei de Stoian. Simțea că are un sprijin în Anton, dar mult mai teafără s'ar fi simțit dacă cu ei ar fi venit tânăra femeie care o îmbrățoșase cu atâta dragoste.

Vidra pusese la cale cu dânșii să încunjure drumurile bătute și să urmeze cărările de prin păduri spre a îngreuia ori-ce urmărire din partea lui Balc. Neculai, argatul Vidrei, era de loc din Crăcăoani și cunoștea cât se poate de bine toate potecile, atât acele dintre Ozană și Bistrița cât și acele dintre Bistrița și Tazlău. El îi duse toată noaptea, fără a sta măcar o clipă la îndoială la vre una din numeroasele răspântii. Se urcară pe un picior în culmea dintre Ozană și Cracău, de aice tăiară curmeziș peste văile Cracăului Alb și a Cracăului Negru, străbătură cu anevoie, mai mult pe jos, parte din dealurile dintre Cracău și Bistrița și se lăsară în pârâul Cuejdiului pe care îl urmară până la un loc, apoi apucând pe un picior, în dreapta, ajunseră în vârful Prihodiștei, puțin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

după răsăritul soarelui. Aice popăsiră într'un ochiu de poiană încunjurat de tufe dese, pe faţa dealului.

Ileana nu mai putea de oboseală ; Anton îi făcu la o parte un pat alcătuit din nişte cergi, îi puse o şea în loc de perină şi biata fată, întinzându-se pe dânsul, nu întârzie să adoarmă.

Anton şi cu Neculai se grăbiră să urmeze pilda ei dar Stoian, care nu simţea nici o oboseală, se hotărî să meargă până la Piatra ca să cumpere merinde şi să vadă dacă n'au sosit încă călăreţii trimişi de Voevod în urmărirea Vidrei. Făgădui că se va întoarce pe la toacă.

Anton dormi dus până la prânzul cel mare. Când se trezi, Neculai horăia de răsunau tufele ; îl sili să se scoale şi îl trimise să aducă apă în două căldări pe care le scoase din desagi, iar el se duse să vadă ce făcea Ileana şi o găsi dormind pe coasta pe care se culcase. Apoi bătrânul oştean strinse uscături, aprinse focul, scoase dintr'un desag un capac de aramă şi o coadă de fier, potrivi coada la capac şi pe urmă scoase din alt desag zece ouă şi o bucată de unt. Când sosi Neculai cu apa, Anton se spălă pe mâni şi pe obraz, apoi păşi, cu cea mai mare băgare de seamă, la pregătirea unui scrob, acel feliu de bucate în pregătirea căruia ori ce Francez adevărat se mândreşte ca este meşter. In curând scrobul era bătut gata şi focul pârâia vesel. Anton trimise acuma pe Neculai să ducă caii la apă, încredinţându-l că masa va fi gata la întoarcerea lui. Apoi, luând o caldare cu apă, se duse la Ileana şi o scutură uşor de umăr. Fata, spăriată, sări în sus uitându-se cu groază împrejurul ei.

— Linişteşte-te, kneghină, îi zise Anton zâmbind, nu este nici un duşman în apropiere, numai un oştean bătrân, dar încă în stare să te apere împotriva ori cui. Scoală-te, căci soarele este aproape de amiază, iată apă curată ca să te speli pe mâni şi pe obraz şi un pieptene ca să-ţi neteziţi părul; grăbeşte căci mă duc să pun pe foc un scrob minunat, cum se mănâncă numai în ţara mea. Scrobul este bun cât este cald, când s'a răcit nu mai plăteşte nimica, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Anton se întoarse la foc de unde strigă în curând că mâncarea este gata și masa pusă.

Ileana, când veni lânga el, găsi capacul în care se afla un scrob gros, fraged și aurit, așezat pe un șervet curat și având din partea stânga un hărzob de pastrăvi afumați, iar în cea dreaptă un cosciug de brânză.

— Poftim la masă! zise Anton, făcând Ilenei semn să se așeze pe un pe un poclad de șea și tăindu-i o bucată de pâne, numai să ne ierți dacă nu te putem sluji în blide multe ca acasă: aice este cam ca la războiu.

Ileana mâncă din toate și cu o poftă care făcea vechiului oștean cea mai vederată plăcere. Ceia ce rămăsese de la dânsa fu împărțit intre Anton și Neculai, iar când din mâncări nu mai văzu altă urmă decât pieile și capetele păstravilor, Anton mai scoase din desagii, care păreau fără fund, o ploscă de lemn și un pahar de argint.

— Această ploscă, zise el, vine din fundul Litvaniii, am luat-o de la un kneaz litvan pe care l-am ucis în luptă cinstită. Paharul mi-a fost dăruit de starețul unei mănăstiri de pe Rin, căruia am avut prilejul să-i scăp viața, iar vinul din ploscă este bosioc de la Odobești. Mă prind că ai văzut mai puțini ani decât el, și umplând paharul, îl dădu fetei care, deși nedeprinsă să beie vin, il deșărtă cu plăcere.

Anton, după ce-și strinse toate lucrurile frumos în desagi, zise Ilenei:

— Până la întoarcerea popei mai avem încă vr'o patru ciasuri. Te sfătuiesc să te intorci la culcuș și să te încerci să mai tragi un somn, căci iar avem să fim pe drumuri noaptea întreagă.

Fata ascultă de sfat și merse să s'întindă la umbră pe cergile care-i slujise drept pat, dar în zadar se căzni s'adoarmă; somnul nu mai voi să s'apropie de ea. Toate întâmplările groaznice în mijlocul cărora trăise vreme de cinci zile și mai bine îi treceau necontenit dinaintea ochilor, ca un vis rău care apăsa asupra pieptului ei, îi lua sufletul și o ținea scăldată în niște sudori reci. Apăsarea, groaza și neliniștea dispăreau numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când își amintea ciasurile petrecute cu Mihu, d când se trezise din somn, în peșteră și până în clipa nenorocită în care se întâlnise cu Balc. Viața ei dinainte, traiul ei liniștit la țară lângă părintele ei, îi păreau lucruri dintr'un trecut depărtat de tot. Cu atât mai apropiate i se arătau însă cele petrecute de la întâlnirea cu Balc încoace. Trupul întreg îi era cuprins de un fior de groază: nici robia la Tătari nu-i părea atât de înspăimântătoare ca aflarea ei în puterea Voevodului. Și iarăși icoana lui Mihu, trecându-i dinaintea ochilor, îi liniștea tulburarea. O, ce dulci fusese clipele petrecute cu dânsul în pădure! Sărutarea pusă pe piciorul ei o ardea ș'acuma sub ciubota cea grea care'l acoperea! Ce cântec de dragoste îi cântase! Ce fericire de a fi iubită de dânsul! Ce făcea el acuma? Și iar o apucau fiori de groază, și iar pierdea sufletul, iar era cuprinsă de sudori reci când se gândea că Mihu era închis, era poate în acea clipă supus la chinuri grozave și că ea poate nu'l va mai vedea.

Glasul lui Stoian izgoni aceste vedenii de dinaintea ochilor ei.

— Veşti minunate! strigă el de departe. M'am întors răpede ca să vi le dau. Țărănimea din împrejurimile Bacăului s'o răsculat ieri dimineață când duceau pe Păunașul Codrilor la cazna și l'o scos din mânile oamenilor domnești, măcelărindu-i pe toți. Astă noapte Părintele Isaia o pus mâna pe Cetatea Neamțului: o prins pe amândoi Crijații, dar Balc o scăpat. Un călăreț de ai Părintelui o sosit în Piatra astăzi, la prânzul cel mare și, în urma poroncilor aduse de dânsul, popa Gheorghe de la biserica cea mare o răsculat poporul care o ucis pe namestnicul Dărmănescu și pe șoltuzul Șoarec, o măcelărit și o izgonit pe slujitorii domnești și o făcut pe Cremene șoltuz. Ci-că toate satele au pornit astă noapte spre Neamțu; iată pentru ce am văzut noi, din culmea Bălțăteștilor, atâtea focuri, și Stoian se opri pentru o trage suflet.

La auzul acestor veşti neașteptate, Anton și cu Neculai își făcură cruce, unul, fiind catolic, de la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stânga la dreapta, iar celalalt, drept credincios, de la dreapta la stânga. Dar pentru Ileana se deschisese porțile raiului! Din toată povestirea lui, Stoian ea auzise, ea înțelesese un singur lucru: Mihu era scăpat! In acea clipă Stoian îi paru frumos!

— De acuma, urmă acesta, nu mai avem nevoie să umblăm prin păduri, putem să ne folosim de drumul mare, căci Balc este fugar și nu mai are nici o putere ca să ne urmărească, nu mai avem pentru ce să ne ascundem. M'am gândit că nu mai este nici o trebuință ca kneghina să mai poarte straie bărbătești, cu care nu este deprinsă și am adus un negustor cu haine femeiești din care să poată alege.

Și văzând că Anton și cu Neculai se uită în spre dânsul mirați căci nu vedeau pe nimeni lângă el, Stoian urmă râzând:

— Aveți puțină răbdare. Negustorul deși mai subțirel decât mine, nu este deprins să se suie pe dealuri și o rămas cam în urmă, dar iată-l.

Și se văzu atunce ieșind din tufe o ființă naltă și slabă. Fața-i sârbădă, avea un nas lung și coroietic, o gură mare, cu buze groase, niște ochi mici și vioi, o barbă lungă roșcovană, amestecată cu fire albe și lângă fiecare din urechile lungi și late, spânzura câte un lung zuluf, întors în chip de șurub.

Purta o scufie de postav galbăn, un lung halat de aceiași culoare, cu dungi încrucișete, verzi și roșii, un brâu negru de lână și ciubote. In spinare ducea o legătură.

Neculai care de când era nu văzuse asemene arătare, se cruci din nou, dar Anton care trăise ani îndelungați în țările nemțești și leșești, zise, îndată cum zări pe noul venit:

— Un Jidov!

— Mângâie-te, Itic, iată-te ajuns, zise Stoian când puse ochii pe dânsul.

Jidovul se trânti jos; era fără suflet și sudoarea curgea șivoaie de pe fruntea lui.

— Zău, pre legi a meli, zise el după ce se șterse pe obraz de mai multe ori, cu o petică ce o scoase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din sân, dacă nu ar fi fost pentru Dumneta, Părinte, m'aşi fi întors la Chiatră de o mie de ori. Şi pentru un chiştig di nimichi să mă chinuiesc eu aşa!

— Lasă, lasă, că până la urmă îmi vei mulţămi că te am adus aice, zise Părintele. Dar ia adă marfa ceia încoace ca să poată alege kneghina.

Ileana, bucuroasă să schimbe hainele bărbăteşti în care nu-i era de loc îndămâna, ieşise din tufele unde era culcată. Iţic care se sculase de jos şi s'apropiese de foc, rămase înmărmurit când o zări.

— Pre legi a meli! strigă el şi era să mai adaoge ceva dar, dând cu ochii de Stoian care se uita crunt la dânsul, tăcu şi duse legătura la picioarele Ilenei, ţinând ochii aţintiţi asupra ei.

— Da deschide legătura, ce stai ca un prost? strigă Stoian cu glasul răstit.

Jidovul deslegă legătura.

— Jupuneasa să aleagă, zise el, am adus şi straie de kneghină şi straie de ţărancă.

Ileana alese o cămeşă de in cu cusuturi albastre la mâneci şi la guler, o fustă de in albă, o fotă de lână albastră cu dungi roşii, o pereche de bete la feliu cu fota, o bontă de aba albastră cu flori roşii, o pereche de cisme femeieşti galbene care veneau până de asupra gleznelor şi o basma roşie de pus pe cap. Era să iele aceste lucruri şi să le ducă în tufe când îşi aduse aminte că nu are nici un ban asupra ei.

— Dar, zise ea, eu n'am cu ce să plătesc straiele.

— Nu te îngriji, kneghină, zise Stoian, noi avem bani şi poroncă de la Jupăneasă Vidra să îngrijim de toate trebuinţile Dumitale. Te vei socoti pe urmă cu dânsa.

In vremea în care Ileana îşi schimba hainele în tufe, Anton şi cu Stoian se sfătuiau asupra chipului în care urma să se facă rămăşiţa calatoriii. Stoian era de părere să meargă cu toţii la Piatra, să mâie în acel oraş, să tocmească un car cu cai şi să s'întoarcă în Ciortolom pe drumul mare, oprindu-se în noaptea viitoare la Bacău.

Dar Anton nu s'împăca de loc cu acest chip de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a călători. Ei pusese la cale cu Vidra ca călătoria să se facă noaptea, prin păduri, înconjurând orașele și drumurile mari. O urmărire din partea lui Balc nu mai era de temut într'adevăr, dar, în schimb, călătoria ziua, pe drumul mare, cu o fată atât de frumoasă, era lucru primejdios într'o vreme de răscoală, când pe drumuri umblau nu numai țărani răsculați dar și tâlhari. Francezul zise lui Stoian că el este hotărît să nu călătorească decât noaptea și că nu va lăsa fata pe mâna altora. Ne voind să înceapă o ceartă a cărui sfârșit nu se putea prevede, preotul fu silit să se plece voinții lui Anton.

Când Ileana apăru în haine femeiești, același strigăt de uimire ieși din piepturile celor patru bărbați de față. Nici unul din ei nu văzuse încă atâta frumusetă și atâta gingășie. Jidovul mai cu seamă rămase cu gura căscată.

Târgul pentru haine fu făcut de Stoian cu Itic și Jidovul pregătindu-se să plece, rugă pe Stoian să vie cu dânsul până în șesul Bistriței, căci se temea să nu nemerească drumul. Stoian însă se hotarî să meargă până în Piatra spre a vedea dacă nu cumva sosește și Vidra acolo și ca să mai audă vești despre răscoală. De astă dată își luă calul cu dânsul și spuse lui Anton că, la căderea nopții, le va ieși înainte la vadul Bistriței din fața dealului Prihodiștei.

Mirat ar fi fost Anton dacă ar fi auzit voroava care urmă între popă și Jidov, îndată ce ei se depărtară indestul spre a nu avea nevoie să se teamă că vor fi auziți.

— Ei, măi Jidane, îți place? întrebă Stoian. Te mai căiești că te am făcut să te cațări pe munți.

— Di când trăiesc, n'am vuzut așa minuni, răspunse Itic.

— Și cât îmi dai pe dânsa, mai întrebă popa.

— O sută de zloți, răspunse Jidovul fără a se uita la tovarășul său.

— Șuguiești, zise Stoian, o fată ca asta dusă Sultanului face cel puțin două mii de zloți.

- Eu aș fi bucuros să prind pe dânsa o mie, răspunse Jidovul, dar câte cheltuieli am să am eu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până ce o voi vedea la Brusa și cât trebuie să mai împărțesc cu alții.

— Fără de trei sute de zloți te poți șterge pe bot, zise Stoian, nu ți-o dau.

— Atunce poți s'o ții, zise Itic, după ce am de înfruntat o mulțime de primejdii nu mai pot să și păgubesc.

— Bine, răspunse Stoian cu nepăsare, mâne voi lăsa fata pe sama Franțuzului ca s'o ducă în Ciortolom și eu mă voi răpezi la Bacău ca să vorbesc cu prietenul meu, cu Panaite Argirofil; cred că el îmi va da prețul ce'l cer.

Pomenirea numelui lui Argirofil displăcu lui Itic.

— Dar ce zor ai să intri în tocmală cu el; el este numai un Grec șiret și parșiv care te va înșăla cu bună seamă. Ce, numai dichit să-ți dau prețul care'l ceri? Vei lua o sută-cinci-zeci de zloți și pace!

— Trei sute de zloți, nu las nici un ban mai jos. La urma urmei așa știu să mă duc și eu cu dânsa s'o vând Turcilor. Doară nu am nevoie s'o duc chiar la Brusa, oamenii Sultanului vin până la Mangalia după fete frumoase.

— Ei, să zicem două sute de zloți, dar mai mult zic și zău că nu pot să dau.

— Ia nu mai vorbi prostii, zise Stoian. Acuma mi-aduc aminte că am la Mesembria pe un prieten frânc care o trimes multe fete de preț la Turci, plătind pe ele tot prețuri mari, câte patru și cinci sute de zloți, celor cari i le-au adus și nici una dintr'însele nu făcea cât acea pe care ai văzut-o.

Se vede că Stoian cunoștea bine negustoria de fete care se făcea în toate țările dimprejurul Mării Negre, de când Turcii pusese stăpânire pe Asia Mică și știa care sunt locurile unde această marfă se desfăcea mai cu ușurință, căci Itic zise:

— Bine, să-ți dau trei sute de zloți, dar Dumneta să mi-o aduci la Bacău.

— Ba nu, zise Stoian, să vii Dumneta s'o iei pe samă la Borzești. De acolo mai poți pleca prin Adjud, deadreptul la mare. Eu ți-așa da-o și în astă seară, aice, dacă mi-ai mai da vro cinci-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zeci de zloți pentru plata oamenilor cari mi-ar ajuta s'o scot din mânile Franțuzului.

— Nu, zise Iţic, nu se poate, că nici nu am unde s'o ţin închisă aice în Chiatră, şi nici nu sunt pregătit să plec îndată cu dânsa.

— Atunce când vii la Borzeşti s'o iei? întrebă popa.

— Astă-zi avem Luni, zise Iţic, îmi vor trebui cel puţin cinci zile ca să fac pregătirile. Să mă aştepţi Duminica viitoare, voiu pleca din Chiatră Sâmbătă după aprinsul lumânărilor.

— Bine, zise Stoian, dar îmi vei da o arvonă de o sută de zloţi?

— Nu dau nici o arvonă, zise Iţic, plătesc toţi banii pe şin la predarea mărfii.

— Dacă nu-mi dai o sută de zloţi arvonă, n'am făcut nimic şi prin urmare voiu intra în vorbă cu Panaite Argirofil; iar de nu, voi pleca singur cu dânsa la Mesembria sau la Mangalia.

Iţic ţinea mult la târgul făcut şi nădăjduia să tragă folos mare din vânzarea flenei căci, după o scurtă tăcere zise:

— Fie după voia Dumitale, vină la mine şi-ţi voiu da o sută de zloţi. Dar ce mă fac eu dacă nu vei putea scoate pe fată din mâna acelei femei care zici că o scăpat-o din mâna lui Bale?

Stoian râse cu hohot.

— Ştii bine ca ai de a face cu un om care o împlinit lucruri mai grele. Dacă vrei îţi vând şi pe Vidra. Cât îmi dai pe dânsa? Ea este de o frumuseţă minunată.

— Aşa am auzit, zise Iţic, dar n'am ce face cu dânsa, nu-i destul de tânăra: numai fetele mari se caută de Turci.

— Ba, zise Stoian, de ar vedea-o Turcii, zău ca ar plati bani buni pe dânsa, numai mă tem că ar bate pe acel ce ar cumpăra-o, chiar de ar fi el însuşi Sultanul.

Când ajunseră în Piatra, Iţic numără lui Stoian o sută de zloţi, iar acesta, după ce strinse bine banii în chimir, îşi luă ziua bună de la Jidov şi se duse la o crâşmă ca să se răcorească şi să afle noutaţi. Insă peste cele ce auzise de di-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mineață nu mai află nimica. Ceva înainte de asfințitul soarelui plecă și la căderea nopții găsi pe tovarășii lui de drum așteptându-l pe malul stâng al Bistritei.

Apa era mică, o trecură prin vad și apucară la vale, pe malul drept, până la gura pârâului Calu. De aice trecură peste dealurile Balanului și a Cuiului, încunjurară satul Bârlești și dădură în Valea Nechidului apoi în pârâul Rașilei pe care îl urmară până la vărsarea lui în Tazlău și o luară pe urmă la vale, pe Tazlău. Când se crăpa de ziuă erau în dreptul Scorțenilor; aice părăsiră valea, apucară costișul și popăsiră în pădure, între Scorțeni și Nadișa. Călătorii fiind foarte trudiți, somnul lor ținu până după amiază; Anton avu de muncă până izbuti să trezească pe Stoian. Acesta cumpărase la Piatra merindele trebuitoare, din care Anton le pregăti un prânz foarte gustos. Pe la toacă își reluară drumul spre rateșul Ciortolomului.

In vremea ce o petrecuse pe dealul Prihodiștei după plecarea lui Stoian, Ileana care se simțea atrasă de firea deschisă a lui Anton, se apropiese de dânsul și-i pusese mai multe întrebări în privința Vidrei. Anton se grăbi să i spuie ca eă este o femeie de neam mare, care căzuse la mare nenorocire și nevoie din pricina nelegiuitului de Balc; că ca, de la o vreme, trăia retrasă în rateșul din Ciortolom, dar că acuma, după învingerea și izgonirea desăvârșită a lui Sas, un lucru despre care meni nu se mai putea îndoi, Vidra va redobândi cu bună seamă marea avere parintească răpită de Voevod. El mai spuse fetei că Vidra este frumoasă ca o zină, bună și darnică, că el o cunoaște de când era copilă și este hotărît sa părăsească pe stapânul pe care'l slujește acuma pentru a rămânea în slujba Vidrei până la moartea lui. Și Ileana era plina de nerăbdare să s'întâlnească cu acea femeie tânără, bună și frumoasă care nu se îndoia că-i va fi prietenă și o va trimite fără zăbavă la tatăl ei. Caii lor fiind trudiți de calea lungă și grea ce o făcuse, mergeau încet, ajun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seră deci la rateș numai cu două ciasuri după aprinsul lumânărilor.

Vidra nu sosise dar, în urma celor spuse de Stoian și de Anton, Sanda primi pe Ileana cu mare dragoste, o găzdui în odaia lui Mihu și îi dădu toate îngrijirile ce se cuveneau unei fete de starea ei. A doua zi trecu pentru Ileana întreagă în așteptarea Vidrei.

Stoian plecase de dimineață la Borzești, zicând că trebuie să vadă ce-i fac poporanii și Ilenei îi păru bine când află că a scăpat pentru câtăva vreme de fața lui urâcioasă. Dar simți o mâhnire vie când, de amiază, văzu ca Anton voia să-și ieie ziua bună dela dânsa. Intrebându-l unde mergei buuul oștean îi răspunse că, în urma întâlnirii, lui cu Vidra, părăsise slujba stăpânului său fără a-i da de veste și că acel stăpân fiind cavaler viteaz și drept, se duce să-l caute spre a-i cere iertare și a-i spune că nu mai poate sta în slujba lui, de vreme ce a găsit pe copila care o credea moartă a unui vechiu stăpân. Făgădui însă că se va întoarce îndată ce va fi împlinit aceia ce privea ca o datorie sfântă.

Noaptea venind fără ca să aducă pe Vidra, Ileana se culcase și adormise de mai bine de un cias, când fu trezită din somn prin deschiderea cu sgomot a ușii odăii ei. Ridicându-se pe un cot, plină de somn, zări, în față ei, cu o faclă în mână, o femeie tânără pe a cărei față, de o frumuseță uimitoare, se vedeau semnele unei mânii cumplite : Sanda o urmă.

— Cum ai putut, strigă ea, să adăpostești pe această nemernică aice ; ca este o ființă blăstămată, o hoață care mi-o furat lucrul cel mai de preț ce'l aveam. Ie-o îndată și o închide în una din chiliile de peste drum, numai decât, acuma.

De abie se dădu Ilenei vreme să arunce straiele pe dânsa, și fără a o îngădui să vorbească, bătrâna o luă, străbătu sala cea mare din mijlocul rateșului în care se vedea acuma, în fund, un singur car și o închise într'una din chiliuțile în care se adăposteau călătorii de rând și unde se găsea un pat de scânduri acoperit cu o rogojină, o masă șchioapă și un scăunieș cu trei picioare. Fata

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căzu pe pat uimită, crezând ca visează sau că este vro încurcătură, vro greşală la mijloc. Ii părea rău că tânăra femeie n'o lăsase să vorbească, căci nu se îndoia că de ar fi putut să spuie un cuvânt, totul s'ar fi lămurit şi n'ar fi avut parte de batjocura ce i se făcuse. Biata fată! Ea nu ştia ce o aşteaptă din partea acelei tinere şi frumoase femei, chiar în acea noapte.

LIX

In care vedem un Domn fugar şi o femeie fără milă

Balc şi cu tovarăşii lui se urcară pe o potecă îngustă până în vârful Pleşului, la Bâtca. De aice apucară la dreapta, peste vârfurile Pietrişului, a Arşiţii şi a Tărziii, se scoborîră în pârâul cu acelaşi nume, şi urmară o scursură până în vârful Dealului Groşilor. De acolo, luând altă scursură, se scoborîră în pârâul Dadişa, urcară dealul Boroaii, dădură în şes şi, pe la prânzul cel mic, se aflau pe malul drept al Moldovei, la deal de satul Boroaia. In drumul lor nu întâlnise ţipenie de om. Dădură un cias de odihnă cailor, trecură apa care era mică şi, de amiază, erau în Baia.

Acest oraş era aproape cu desăvârşire locuit de Saşi, cu totul plecaţi către Voevod. Fugarii traseră la şoltuz care era bine cunoscut şi bine văzut de Balc.

Acesta, în puţine cuvinte, punându'l în cunoştinţa cu cele întâmplate, şoltuzul îi răspunse că de cu seară se văzuse câte trei focuri aprinse pe fie care din dealurile mai însemnate de prin împrejurimi şi că primise, din zori de ziuă, veste cum că mai toţi ţăranii din satele învecinate se înarmase şi părăsise satele lor, îndreptându-se spre Neamţul. După părerea lui, acelaşi fapt trebuia să se întâmple şi spre Suciava, era deci primejdios pentru Balc să facă drumul la acel oraş fără a fi însoţit de o putere îndestulătoare spre a ţine în depărtare cetele de ţărani.

In urma unei scurte consfătuiri, se hotări ca o-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sută de Saşi din Baia să se înarmeze numai decât şi să încalece ; cinci zeci aveau să însoţească pe Balc la Suciava, iar cincizeci să scoată pe Somossy, prin munţi, până în apropiere de Bistriţa. In cele două ciasuri care fură trebuitoare pentru adunarea şi înarmarea târgoveţilor, Balc şi cu Somossy avură vreme să guste ceva mâncare şi să se sfătuiască asupra lămuririlor ce avea să le deie Somossy la sosirea lui în Cluj, unde se afla atunce Vice-Voevodul Ardealului. Lumânările nu erau încă aprinse când Balc sosi în Suciava.

Găsi pe Sas şi pe toţi acei care stăteau împrejurul lui foarte îngrijiţi ; din toate părţile le sosise veşti cum că ţăranii s'au înarmat şi au plecat spre Neamţu, în urma unor focuri ce se văzuse arzând pe toate înălţimile. Veştile ce le aducea Balc nu surprinseră deci pe bătrânul Voevod peste măsură. Ei, după ce se sfătuiră împreună, trimiseră poronci la toţi credincioşii lor de la ţară ca să iee armele, să-şi adune oamenii şi să vie cât mai curând la Suciava. Cei din împrejurimile Bacăului şi a Pietrei fură însă înştiinţaţi să meargă cu oamenii lor şi să se puie sub poroncile namestnicilor acestor târguri, care primiră poroncă să apere acele oraşe până cea de pe urmă picătură de sânge. Orăşenii din Suciava primiră chiar în acea noapte poroncă să fie gata pentru orice întâmplare.

Grija lui Balc era mare, toată puterea Domnească nu trecea de o mie trei sute de slujitori, din care numai nouă sute erau de faţă în Suciava.

In acea noapte, cu toată oboseala, nu dormi mai de loc. Veştile rele începură să curgă a doua zi de la revărsatul zorilor. Sosiră întâiu câţiva slujitori scăpaţi din măcelul de la Bacău, care povestiră răscoala ţăranilor din împrejurimile acelui oraş şi scăparea Păunaşului Codrilor. Pe drum, ei găsise toată ţara în picioare, mai ales în părţile din sus: scăpase cu greu de urgia răsculaţilor, însă nu toţi, căci mai mulţi dintr'înşii fusese ucişi.

In curând sosiră kneji şi juzi cu veste ca ţăranii din satele lor se răsculase, le arsese casele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și ucisese slugile lor cele mai credincioase. Spre amiază se văzură venind mai mulți din cei trimiși de cu seara cu poronci prin țară: nu putuse să răsbată, căci pe drumuri și pe poteci se ațineau țărani care măcelăreau orice om domnesc le ieșea în cale. Din veștile primite în cursul serii, Sas și cu Balc pricepură că țara întreagă este răsculată și vine asupra lor. Mic era ajutorul la care se puteau aștepta de la susțiitorii lor; acei care veneau erau sau singuri sau întovărășiti numai de câte două saŭ trei slugi. Nu era de gândit sa se deie piept cu dușmanul. Două căi numai le remâneau deschise: să se închidă în Cetatea Sucevei și să aștepte într'insa ajutor de la Craiul Ungariii sau să se retragă peste munți. Bătrânul Sas și fiii săi vitregi voiau să aleagă pe cea dintâiu, dar Balc se rosti cu hotărîre pentru cea de a doua.

El le arătă că dacă s'închid în cetate și ajutorul Craiului întârzie vreme îndelungată, foamea îi poate sili să se predeie și, atunce, n'au de așteptat de la ura dușmanilor lor decât o moarte rușinoasă. Pe când, dacă părăsesc țara, pot prin stăruințile lor, să grabească sosirea oștilor ungurești însărcinate să aducă din nou pe Sas în scaun. După o lungă chibzuire plecarea fu hotarîtă.

In zori de ziuă tot neamul lui Voda, cu slugile lui și cu lucrurile de preț, porniră. Sas călătorea într'un car cu opt cai, urmat de alte care în care se aflau soțiile feciorilor domnești și copiii lor. Erau însoțiți de cinci sute de slujitori unguri, toți călări, două sute de Ruși, asemene călări și două sute de Nemți pedeștri, înarmați cu spezi și cu sulițî lungi. Cu knejii și juzii care urmau pe Vodă, erau vro două sute de slugi înarmate.

Dar răsculații primise veste despre plecarea lui Vodă sau o ghicise. In ziua dintâiu găsiră drumul slobod: făcură popasul de seară în Câmpulung unde ajunsese noaptea târziu. Insă a doua zi strajile domnești, în fruntea cărora mergea Tatar, unul din fiii vitregi ai Voevodului, dădură, în valea Putnei, peste cete mari de răsculați și fură puse pe fugă. Dar Balc cu Rușii și cu Nemții, după o luptă înverșunată, în care dădu din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nou dovezi de cea mai strălucită vitejie, izbuti să curețe strâmtoarea de dușmani. Carele ne mai putând înainta, Sas, femeile și copiii fură puși pe cai și urmară astfeliu drumul înainte. Dar de abie trecuse când Românii năvăliră din nou, duși de astă dată de Păunașul Codrilor. Acea năvală fu oprită de Nemții Voevodului care stăteau neclătiți, ca niște stânci, sub o ploaie de săgeți și de bolovani. Balc, văzând ca dușmanii se retrag, porunci Nemților să năvălească asupra lor, punându-se în frunte. Românii se dădură întâiu înapoi dinaintea acestei vijelii, dar Mihu izbuti să-i facă să steie și Nemții fură, la rândul lor, siliți să îndărăpteze. In învălmășala cumplită care urmă, Mihu se întâlni cu Balc. Voevodul îndreptă spre capul Păunașului Codrilor o cumplită lovitură de paloș dar fierul lui întâlni fierul potrivnicului și lunecă pe dânsul. Iute ca fulgerul, palonul lui Mihu se abătu pe umărul drept al Voevodului și, fără de platoșele de oțel care-l acopereau, ar fi desprins brațul de trunchiu. Greu rănit, Balc dădu un strigăt de durere și ar fi căzut de pe cal dacă nu l'ar fi susținut un Rus. Tot în clipa aceia, calul lui Mihu cădea jos, cu pântecele străpuns de sulița unui Neamț. Pe când Românii se răpezeau și scoteau pe Căpitanul lor de sub cal, rândurile Nemților se deschideau spre a lăsa să treacă Voevodul rănit și acei care-l susțineau pe cal.

Mihu încălecase pe alt cal și ducea pe ai lui la o nouă năvală. Nemții se retraseră pas cu pas, până în fundul strâmtoarii și aice se apărară ciasuri întregi cu îndârjire. O parte din Români, încunjurând strâmtoarea ajunse deasupra lor și făcu să curgă pe slujitori o ploaie de pietre și de săgeți. Văzând că au rămas numai jumătate din câți erau de dimineață, se predară în urma făgăduinții dată de Mihu că viața le va fi cruțată. Dar jertfa lor nu fusese zadarnică: Voevodul era acuma pe șesul Bistriței. Păunașul Codrilor nu'l mai putea ajunge, iar a doua zi Sas mânea la Rodna. Țara era mântuită de el și de fiii lui.

Mihu rămase în acea noapte pe locul luptei spre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a îngriji pe răniți și a îngropa pe morți. A doua zi plecă cu câțiva călăreți spre Suciava apucând, de la Pojorita, pe valea Moldovei. Seara mase în Baia. De oarece toată țărănimea care 'l însotise, în număr de peste două mii, trebuia să ajungă pe a doua zi în Baia, chemă pe șoltuz la preotul român, unde trăsese în gazdă și-i poronci să pregătească merindele trebuitoare pentru oamenii ce erau să vie precum și adaposturi pentru răniți. Reaua voință vădită ce i-o arătă șoltuzul făcu pe Mihu să se hotărască să rămâie și a doua zi în Baia, spre a priveghea însuși împlinirea poroncilor lui. Dar, a doua zi, șoltuzul care auzise despre învingerea și fuga lui Sas, avuse vreme să se gândească și să priceapă că, arătânduse dârj față de Românii învingători, departe de a câștiga ceva, putea pierde mult, se arătă acuma plecat și gata să îndeplinească toate câte le cerea Mihu. Acesta văzând că ființa lui nu mai este de trebuință în Baia și dorind să se întâlnească cât mai curând cu Stroici și cu Părintele Isaia care se aflau în Suciava, plecă pe la două după amiază spre acel oraș.

Mai mulți din oamenii pe care-i trimisese în căutarea Ilenei îl găsise în Baia și-i adusese veste că nu putuse să deie de urma ei. Mihu, în culmea desnădăjduirii, era hotărît să plece singur în căutarea iubitei, dar nu-i era cu putință s'o facă înainte de a fi dat seamă de ceia ce făcuse lui Stroici și Părintelui și de a se fi sfătuit cu dânșii asupra măsurilor ce erau de luat pentru viitor.

Găsi pe călugăr și pe Stroici cât să poate de mulțămiți de mersul împrejurărilor: erau cu desăvârșire stăpâni pe țară.

Toți knejii și juzii mai însemnați din Moldova sosise în Suciava și cu toții jurase credință lui Bogdan. Acei care până atunce ținuse cu Sas, se lepădase de el sau fugise cu Curtea Domnească. Negustorimea română din Piatra, Rădăuți și Siret, ajutată de țăranii mărginași, izgonise pe namestnicii lui Sas pentru a pune ocârmuitori aleși din rândurile ei și cu totul câștigați lui Bogdan. La Bacău, șoltuzul Meyer se retrăsese de bună voie cu toți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

părgarii, iar în locul lor fusese ales Alexa abagerul cu doisprezece pârgari români.

Isaia și cu Stroici alcătuise un sfat în care intrară cei doisprezece kneji mai de frunte din țară și menit să poarte toate trebile ocârmuirii. În gândul călugărului, Baloș era menit să fie pus în fruntea acestui sfat dar, în urmă, să văzu silit să-l înlocuiască prin altul căci bătrânul kneaz, când s'întorsese la Poiana, găsind casa lui arsă și pe Ileana răpită de Tătari, fusese lovit de dambla și nu mai putuse să se scoale din pat.

Dar grija lor de căpetenie fusese alcătuirea unei oștiri stătătoare, înarmarea țărănimii și împărțirea ei în cete, cu căpetenii încercate în trebile războiului și de încredere, spre a răspinge încercările ce, fără îndoială, erau să fie făcute de Unguri spre a aduce din nou, cu putere, pe Sas și pe ai lui în scaun. Și acuma banii adunați de Isaia fură de un folos neprețuit. Dintrînșii se hotărîră lefi pentru treizeci de steaguri de călăreți și tot atâtea de pedestrași care urmau să fie ținute sub steag până la izbânda desăvârșită, să se cumpere cai și să se împrăștie bani la toți fierarii din țară pentru făurire de paloșe, suliți, baltage, vârfuri de săgeți, de coifuri, platoșe și scuturi.

Ei mai hotarîse ca din ceata lui Mihu să alcătuiască o ceată aleasă, cuprinzând cinci sute de călăreți și o mie de arcași pedeștri, a căror însărcinare era să străjuiască necontenit înaintea oștirii românești. Petrea Cărăbuș, care sosise în ajun, se și apucase de alegerea lor și de punerea la cale a tuturor amănuntelor. Vestea că Petrea se află în Suciava bucură pe Mihu, căci el era cunoscut de vrednic, atât Părintelui cât și lui Ștefan și-i era prin urmare mai ușor să plece pe vro câteva zile.

A doua zi Mihu ieșise din Cetate, pe la prânzul cel mare, cu Petrea Cărăbuș spre a merge să vadă o herghelie de cai care erau de vânzare de vale, sub biserica Mirăuții. Când ajunse la capra podului despre biserică, unul din străjări îi zise:

— Căpitane, iată un flăcău care chiar acum o picat și voiește să vorbească cu Dumneta. Nu i-am dat drumul căci te-am văzut venind spre noi, și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

arătă spre un flăcău voinic, de vro douăzeci de ani, care sta lângă dânsul cu pălăria în mână.

— Ce treabă ai cu mine, băiete, îl întrebă Mihu cu blândeță.

— Dumneta ești Păunașul Codrilor? întrebă flăcăul cu oareși-care sfială.

— Da, zise Mihu zâmbind, eu sunt Păunașul Codrilor. Ai să-i zici ceva?

Flăcăul tuși și zise:

— Ceia-ce am să-ți spun nu se cade să fie auzit de alții.

Mihu făcu un semn: Petrea și cu străjărul se dădură la o parte.

—Eu, zise atunce flăcăul, sunt Gheorghe a lui Ghiță sin Iftime Creangă din Humulești. Lunea trecută, un moș al meu, Nichifor Vlaja și cu mine, am luat de la vădana Anica Bunduc pe o jupâncasă cu piciorul scrintit, căreia vădana îi zicea Vidra și am dus'o cu carul cu patru cai la un rateș care se află în Ciortolom, nu departe de satul Capâta, de asupra Trotușului. Jupâncasa era frumoasă dar hursuză rău: cât o ținut călătoria noastră, două zile și două nopți, n'am auzit zece cuvinte din gura ei.

Mihu crezând că flăcăul este trimis de Vidra, fața i se posomorî și făcu un semn de nerăbdare.

— Spune ce ai de spus în puține cuvinte, zise el scurt flăcăului, căci n'am vreme de pierdut ascultând povești lungi.

Flăcăul, fără a părea mișcat de întrerupere, urmă.

— După ce am ajuns la rateș, noaptea târziu, am îngrijit de cai și le-am dat drumul la păscut; am mâncat și ne-am culcat, moșu meu afară, pe prispă și eu în car. In rateș nu erau alți călători decât noi. Carul nostru rămăsese tras chiar lângă poartă. Poate să fi fost miezul nopții când m'am trezit, așa, fără nici o pricină. Mă chinuiam ca să adorm iar când, într'una din chiliuțile în care se adăpostesc călătorii, am auzit sgomot de glasuri, lovituri și plânsete; mi s'o părut că cunosc glasul jupânesei Vidra. M'am dat binișor jos, m'am apropiat de locul din care pornea vuetul și atunce am auzit cât se poate de lămurit glasul Jupânesei, certând pe cineva cu mânie lovituri și bocete. Vuetul pornea de la chiliuța de pe urmă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cea despre grajdiuri, prin crăpătura uşii se vedea lumină. Când m'am apropiet mai tare, am văzut lumină şi în păretele despre grajdiu. M'am lipit de acel părete care este de bârne, tencuite şi văruite pe din întru şi pe din afară, dar se vede că într'un loc păretele fusese lovit de coarna unui bou, căci tencuiala căzuse şi pe din întru şi pe din afară, iar o bârnă fusese ridicată, aşa ca punând ochiul la borta din care ieşea lumina puteai să vezi tot ce se petrecea în chilie. Am văzut pe Jupâneasa Vidra în picioare, cu un biciu în mână, stând înaintea unei fete care şedea tupilată pe coltul unui pat şi lovind-o din când în când cu biciul. Fata gemea şi plângea; faţa fiindu-i acoperită cu mânile nu puteam s'o văd. La uşa chiliii sta în picioare o femeie bătrâna, cu braţele încrucişete; auzeam ori ce cuvânt zicea jupâneasa Vidra. Ea mustră pe fată pentru că-i furase inima Păunaşului Codrilor şi umbla prin păduri singură cu dânsul, şi acuma flăcăul se opri şi se uită în ochii lui Mihu.

Acesta se făcuse alb ca varul, un tremur îi apucase tot trupul lui de uricş dar, stăpânindu-se, zise băietului cu un glas înăduşit :

— Urmează.

— După fie care mustrare croia fetei vro câteva cu biciul şi o nemerea când pe cap, când pe umere, când pe braţe ; biata fată nu zicea nimica dar plângea şi gemea când loviturile erau mai puternice. Iţi era mai mare milă ! Şi Jupâneasa nu s'ar mai fi săturat să bată pe fată până în ziuă de n'ar fi fost femeia cea bătrâna, care se apropie de dânsa şi-i zise să nu se tulbure atâta şi să meargă să se culce, că doar mai aro vreme să bată pe acea nevrednică şi în nopţile următoare. Jupâneasa o mai dat fetei vro câteva bice, apoi o ieşit cu bătrâna după ce o închis uşa cu cheia. Şi după ce o ieşit, trecând o bucată de vreme, am văzut faţa fetei, căci o ridicat ochii şi mânile la cer şi o strigat :

— Dumnezeule, fie-ţi milă de mine şi mă stringe de pe acest pamânt.

Când am vazut faţa ei, am crezut că văd faţa Maicii celei Prea Curate, atât era de frumoasă !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lusă n'am putut s'o privesc mult, căci bătrâna s'o întors, o deschis uşa şi o luat o lumânare pe care o uitase aprinsă pe o mesişoară. Apoi, luând pe fată de braţ, o silit-o s'o urmeze în altă chilie, mai depărtată, având grija, înainte de a ieşi, să stingă lumânarea din acea în care fata fusese închisă. De ar fi rămas acolo, m'aşi fi încercat să vorbesc cu dânsa prin borta din părete; m'aşi fi încercat să găsesc chiar chilia unde era închisă acuma, dar în întuneric era greu şi mă temeam să fac zgomot şi acei din rateş m'ar fi putut aude. M'am dus iar să mă culc dar n'am mai închis ochii. Am plecat Joi, când se crapa de ziuă şi cum ne-am depărtat de rateş, am şi spus moşului meu ce am văzut şi ce am auzit. Iar el, după ce s'o gândit, o deshămat pe prăştinaşul cel mai iute de la căruţă, mi-o dat un zlot din cinci care-i primise de la Jupâneasa şi mi-o spus să nu cruţ nici calul nici banii, să dau de Dumneta şi să-ţi povestesc toată întâmplarea. Am mers zi şi noapte, am schimbat calul de patru ori şi mai adinioarea am sosit aice.

Mihu chemă pe Cărăbuş care, grăbindu-se să s'apropie de căpitanul său, se spăimântă când îi văzu faţa.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Căpitane, ce ai auzit de eşti atât de galbăn la faţă?

— Alege şase din oamenii noştri cei mai de nădejde, cu caii cei mai buni, zise Mihu fără a răspunde la întrebarea lui, găseşte un al şaptelea cal pentru acest flăcău, spune lui Onea să puie şălile pe caii mei, iar peste un şfert de cias totul să fie gata şi să se afle aice.

— Poţi să te întorci cu mine în Ciortolom? mai întrebă Mihu pe flăcău.

— Cum nu, răspunse acesta, sunt gata ori-când.

— Bine, aşteaptă-mă aice, şi Păunaşul Codrilor se îndreptă răpede către cetate, unde găsind pe Părintele Isaia stând de vorbă cu mai mulţi kneji, îl rugă să'l urmeze într'altă odaie. Nu se ştie ce vorbe fură schimbate între ei, dar nu trecuse şfertul de cias hotărît lui Cărăbuş pentru îndeplinirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poroncilor primite și Mihu era la capra podului. Oamenii și caii îl așteptau. Fără a zice un cuvânt, sări pe cal și se îndreptă spre Baia, urmat de Onea și de ceilalți.

LX

In care negustoria lui Stoian se face rea

Povestirea ce o făcuse Gheorghe lui Mihu era foarte adevărată. Ileana ațipise pe patul de scânduri din chilie când ușa se deschise și Vidra, ținând un biciu cu șfară lungă și cu mânerul scurt în mână, intră urmată de Sanda care ducea o lumânare. Când fata, trezită de lumină, sări în sus, Vidra începu prin a-i da feliu de feliu de porecle urâte, o învinovăți că este ibovnica Păunașului Codrilor și că i-a furat ei, Vidrei, inima lui.

— Nu este adevărat, strigă Ileana, nu sunt ibovnica Păunașului Codrilor, sunt logodnica lui, nu i-am furat inima, el de bună voia lui m'o ales!

Atâta-i trebui! Biciul din mâna Vidrei se ridică sus și cureaua împletită arse dureros umărul fetei care căzu pe pat acoperindu-și fața. Loviturile de biciu urmară vreme de aproape un sfert de cias, întrerupte numai prin ocări, batjocuri și amenințări. Povestirea flăcăului Gheorghe ne-a arătat cum, la urmă, Ileana fusese dusă de Sanda în altă chilie, acea în care fusese bătută părându-se Vidrei că ar putea să deie fetei prilej de scăpare.

Vidra dormi puțin în acea noapte, năcăjită de dorința să găsească pentru Ileana o pedeapsă de soiu. Auzise povestiri despre multe fapte crude, cunoștea din auzite multe chipuri de cazne care astăzi ar face să steie vâlvoiu părul celui mai nesimțitor din noi, dar păcatul era că toate chinurile despre care își aducea aminte erau cumplite și nu știa cum să se hotărască și pe care să-l aleagă pentru ași astâmpăra patima de răsbunare. Apoi se gândi că nu avea doară nici o grabă, putea s'aștepte, să mai întrebe, să afle ceva necunoscut, cu totul deosebit; cu bună seamă că popa Stoian era în stare să-i deie, în această pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vință, un sfat cât de bun. Adormi cu hotărîrea să trimită des de dimineață după preot.

Se trezi târziu și cea dintâiu veste ce-i aduse Sanda fu că părintele Stoian sosise și își trecea de urât deșertând ulcioare de vin vechiu în crâșmă. Viera se îmbrăcă răpede și trimise după Stoian.

Toată mândria ei pierise în fața mâniii ce o simțea văzându-se părăsită pentru alta și a dorului cumplit de răsbunare de care era muncită. Cu tot desprețul nemărginit ce-l avea pentru preot, îi povesti necredința lui Mihu și-i ceru s'o ajute să găsească o răsbunăre vrednică de batjocura ce-i era făcută, înșirându-i pe acele care-i păreau mai de seamă.

Stoian îngălbeni la auzul acestui pomelnic. Ce se făceau cele două sute de zloți care mai trebuiau să-i vie de la Itic dacă Ileana era ucisă sau slutită? Și, mai ales, ce se făceau poftele lui? Căci el era hotărît să puie mâna pe cei două sute de zloți ai lui Itic, dar să-i deie pe Ileana numai spre a o răpi în aceiași noapte, cu ajutorul unei cete de netrebnici supuși poroncilor lui și mai era hotărît că, după ce se va sătura de frumusețea ei, s'o ducă el singur la mare ca s'o vândă Turcilor. Trebuia deci numai decât să deie gândurilor Vidrei altă îndreptare. Crierul lui Stoian era ager în alcătuire de țesături: Vidra nu isprăvise cu însirarea chinurilor la care putea fi supusă Ileana și Stoian știa cum trebuie s'o apuce ca s'o aducă acolo unde voia.

— Jupânească Vidră, zise el când ea tăcu, iartămă dacă-ți zic că apuci pe o cale cu totul greșită.

Vidra se uită la dânsul, mirată și supărată.

— In zadar încrunți sprincenile, te afli pe o cale greșită. Mi-ai spus la început, că ești părăsită, lucru care de feliu nu mă miră, căci știi că eu m'am încercat de astă iarnă să-ți deschid ochii și Dumneta te-ai supărat. Dar ceia ce mă miră este că îmi ceri sfat spre a te răsbuna pe față și te căznești să alegi chinul cel mai grozav pentru a o pedepsi pe dânsa iar nu te gândești măcar o clipă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să pedepsești pe acel care te-o părăsit. Această împrejurare mă face să bănuiesc că dacă el nu te mai iubește, Dumneta tot îl iubești.

Vidra care până atunce se uita țintă în fața popei lăsă ochii în jos.

—Vezi că am ghicit, urmă Stoian, Dumneta urmezi a te usca după dânsul. Jupâneasă Vidra, cu ți-am mai spus că prăpădești bunătate de dragoste după un om care nu-i vrednic de dânsa; stăruiesc și acuma în părerea mea, dar văd că păcatul Dumitale este fără leac și că toate câte ți-se vor zice și câte ți se vor întâmpla nu te vor scoate din rătăcirea în care te afli. Dar dacă nu poți să te lepezi de acea iubire, de ce te apuci să mai mărești prăpastia care este astăzi între Dumneta și Păunașul Codrilor?

Vidra se uită mirată la dânsul.

— Dumneta nu vrei să ucizi fata cu care se iubește Căpitanul fiind-că moartea ar pune prea de grabă capăt suferinților ei: văd că te porți mai mult cu gândul s'o sluțești, să faci dintr'însa un lucru de groază, de la care orice bărbat să'și întoarcă privirile cu greață: vrei s'o vadă Căpitanul în asemene stare. Oare cr zi Dumneta că o asemene faptă ar mai deștepta într insul dragostea de altă dată? Eu, după cât îl cunosc, cred că astfeliu ai putea numai să stârnești în sânul lui mânia și ura. Poate să ai norocul să scăpi teafără din furtună, dar cu bună seamă că nu l'ai mai vedea cât ai trăi. Nu, altfeliu trebuie să urmezi dacă vrei să te și răsbuni și să ai sorți să-l mai vezi odată lângă Dumneta. Trebuie ca fata să piară din țară fără ca Căpitanul să poată bănui că ea o pierit prin faptul Dumitale și, pe de altă parte, trebuie să știi că soarta ei este atât de amară în cât să fii pe deplin răsbunată.

— Nu înțeleg ce vrei să spui, zise Vidra.

— Ai să înțelegi îndată, răspunse Stoian. Fata trebuie dată pe mâna Turcilor ca să slujească poftelor lor, iar Căpitanul să nu poată bănui nici odată că Dumitale se datorește pieirea ei din țară

Vidra deschise ochii mari și găsi că priceput om este Stoian. Să facă din potrivnica ei, din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acea care cutezase să se lege cu Mihu pe viață. o unealtă de plăcere a păgânilor, iată o răsbunare la care nu se gândise.

— Ai dreptate, zise ea după ce rămăse câtva pe gânduri, răsbunare mai bună nu se poate închipui. Numai ca trebuie să știe că de la mine i se trage.

— Ea poate să știe, zise Stoian, dar Păunașul Codrilor nu.

— Și cine aș putea eu oare găsi care s'o vândă păgânilor, mai întrebă Vidra.

— Cred, zise Stoian, că ți-aș putea da pe cineva care să se însărcineze să te slujască, bine înțeles în schimbul unei simbrii, căci lucrul este primejdios și cere cheltuieli însemnate.

— O, zise Vidra, nu m'aș uita de loc la bani. chiar de ar trebui să dau o sută sau două de zloți.

— Poate că va trebui ceva mai mult, zise Stoian, dar să vedem. Omul despre care ți-am vorbit, este un Jidov.

— Un Jidov, zise Vidra cu desgust, să vorbești Dumneta cu dânsul, eu nici nu vreu să'l văd. Îți voiu încredința Dumitale banii și fata și Dumneta vei face cu Jidovul ce vei ști.

— Bine, zise Stoian, te voiu sluji cum dorești. Pentru ca Căpitanul să nu poată bănui nimica, fata va trebui să fie furată de aice, dar înainte de toate trebuie să vorbesc cu Jidovul. Cred că Duminecă dimineață mă voiu întâlni cu dânsul și spre seară îți voi putea aduce răspunsul.

— Așa de târziu ! zise Vidra, nu s'ar putea oare să'l aduci mai de vreme ?

— Nu, răspunse Stoian, el șede tocmai la Piatra și trebuie să trimit după dânsul chiar azi. M'aș fi dus singur, dar nu pot lipsi de-acasă căci mâne am o înmormântare și poimâne un botez. Voiu veni însă să te văd în fie-care zi. Dar, adaose el, Jupâneasă Vidră, pune să îngrijască de fată și n'o mai bate, căci de va vedea-o Iţic slabă și plină de vânătăi, îți va cere îndoit sau întreit pentru a te scăpa de dânsa și poate chiar că n'a mai voi s'o iei.

Vidra îi făgădui că va da poroncă Sandei să în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grijască de fată și că nu va mai intra în chilia ei până în ciasul când va putea să-i facă parte de soarta care o așteaptă.

— Încă un lucru, zise Stoian înainte de a o părăsi, poți s'o ții în chilia în care se află câtă vreme nu este nici un călător în rateș dar, dacă ar veni cine-va, bine ai face s'o muți în pivniță.

Zilele de Vineri și de Sâmbătă îi părură lungi, era nerăbdătoare să-și vadă răsbunarea îndeplinită. I se părea că dacă potrivnica ei s'ar depărta de dânsa și mai ales de Mihu, i-ar veni mai ușor să dobândească din nou dragostea lui.

Era hotărită să părăsească locul singuratec în care trăia și să se ție de acuma totdeauna în apropiere de acel pe care îl iubea. Pe Ileana n'o vedea nimeni decât Sanda care, de două ori pe zi, îi ducea mâncare. O găsea plângând necontenit; la întrebările ei, fata nu răspundea, mâncările rămâneau neatinse. Sanda nu ascunse Vidrei teama ce are că fata să înebunească sau să moară de foame, iar Vidra dădu din umere fără a răspunde.

Stoian veni în fiecare seară și, prin vorbele lui meșteșugite, știu să câștige încrederea Vidrei, s'o facă și mai hotărită să se desfacă de Ileana în chipul propus de el. Călători nu cădeau de loc, căci nimeni nu îndrăznea să umble pe drumuri în urma izbucnirii răscoalei. In noaptea de Sâmbătă spre Duminecă se deslănțui o furtună cumplită, însoțită de un adevărat potop. Când se trezi Vidra, auzi că apele venise mari și se îngriji temându-se ca Stoaian să nu poată trece Trotușul, iar Jidovul să fie oprit de Bistrița. Dar, pe la toacă, văzu pe popa sosind. El îi aducea veste că Ițic trecuse Bistrița înainte de ploaie și trimisese un om călare ca să-i spuie că la aprinsul lumânărilor îl va aștepta la Piscul Fântânii, la jumătate de cale între rateș și Răcăciuni, dar că din trei sute de zloți nu lăsă nici un ban. Stoian îi mai spuse că, spre a depărta orice prepus, nefiind nici un călător la rateș, trebuia ca, sub deosebite cuvinte, să se depărteze pe un cias cu cele două slujnici și cei doi argați. Sanda, în care putea să aibă de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plină încredere, putea să rămâie. El, Stoian avea s'o lege frumos de mâni și de picioare, să ieie fata pe cal și s'o ducă la locul unde îl aștepta Itic. Iar, la întoarcerea Vidrei, Sanda avea să povestească că îndată după plecarea Vidrei năvălise în rateș zece oameni înarmați care, după ce o legase burduf, stricase ușa de la chilie și răpise fata care era închisă într'însa. Dar, înainte de a pleca, trebuia ca Vidra sa-i numere cei trei sute de zloți ce avea să-i deie lui Itic.

Vidra dădu banii numai decât și Stoian, văzând marea ușurință cu care îi căpătase, se căi că nu-i ceruse mai mult. Preotul plecă îndreptându-se spre Trotuș, dar se opri îndată ce intră în pădure. Argații fură trimiși călări, unul la Ruși, pentru a aduce niște pânză țesută de o femeie de acolo pentru Vidra și despre care primise veste că era gata, iar celalalt tocmai la Corbu, la o vie cumpărată de Vidra cu câte-va luni înainte, spre a-i aduce must dulce. Îi fu și mai ușor să depărteze fetele : avea, la vre-o trei bătăi de arc de rateș, o văcărie unde mergea des cu slujnicile ca să privească la mulsul vacilor : le trimise înainte, poroncindu-le s'o aștepte. Îndată ce se văzu singură, chemă pe Sanda și o puse în cunoștința celor ce aveau să se întâmple, precum și de ceia ce aștepta de la dânsa, apoi intră în chilia Ilenei.

Fata, când o zări, se spărie, temându-se că are s'o bată din nou sau poate s'o chinuiască și mai rău ; ea se tupi în colțul cel mai depărtat al încăperii.

— Am venit, zise Vidra, să-mi ieu ziua bună de la tine. Bucură-te, căci ai să pleci îndată și ai să pleci departe, foarte departe de mine. După răul ce mi l'ai făcut, alta te-ar fi ucis în chinuri: eu te las să trăiești. Și, fiind-că-'ți place să ai ibovnic, m'am îngrijit să nu fii lipsită nici odată de acest bine. Vei pleca în astă-seară spre Țara Turcească ca să ții pe păgâni de urât. Când te vei afla în brațele lor să-ți aduci aminte că datorești acea fericire Vidrei, acelcia căreia i-ai furat ibovnicul!

Biata Ileana asculta această cuvântare înmăr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

murită și cu ochii holbați de spaimă. Multe din vorbele Vidrei rămâneau neînțelese pentru ea, dar pricepea că Vidra, femeia care se lăudă că altă dată fusese iubită de Mihu, îi pregătise o soartă grozavă și rușinoasă, printre păgâni. Fără a aștepta vre-un răspuns de la Ileana, Vidra ieși și închise ușa cu cheia după dânsa.

Ileana nu avu mult de așteptat pentru a vedea împlinindu-se amenințările Vidrei. De odată se auziră lovituri puternice în ușa chiliii. La a treia sau la a patra, scândurile care alcătuiau ușa se desprinseră și în odaie intră Stoian care, fără a zice un cuvânt, înaintă asupra fetei, îi aruncă o velință grea pe cap, o luă în brațe, o duse afară și, încălecând pe calul care'l aștepta la poartă, porni în fuga mare spre Răcăciuni, ținând cu mâna dreaptă pe fată culcată de a curmezișul oblâncucului șălei. Când ajunse în vârful Fântâniții, înoptase bine. Stoian opri calul. Se auzi un șuier ușor la care Stoian răspunse în acelaș chip. Dintre copaci ieși o umbră.

— Cine-i? strigă Stoian.

— Cine să fie? Eu, Iție, răspunse Jidovul care se apropie repede de Stoian.

Acesta sări de pe cal cu fata în brațe și scoase velința care-i acoperea capul.

— Iată fata, zise Stoian, apoi adăogi: dar cum? Ești singur?

— Ba nu, zise Iție zâmbind și șuierând de două ori.

Opt umbre ieșiră dintre copaci și veniră spre dânșii. Erau oameni zdraveni, înarmați cu paloșe și ghioage. Stoian se strimbă, credea că Jidanul ar fi venit cu tovarăși mai puțini și nu atât de zdraveni. Avea și el opt oameni ascunși de asupra obârșiii pârâului Vărăriii, ceva mai la vale, dar prevedea că lupta în loc de a fi ușoară are să fie crâncenă.

— Unde sunt banii? întrebă el pe Iție.

— Iată-i, zise acesta scoțând o pungă.

Stoian luă punga, lăsă pe Ileana, scoase un capăt de lumânare din sân, îl aprinse, făcu semn lui Iție să se puie jos, se așeză lângă dânsul, puse lumânarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

între genunchi și numără galbenii unul câte unul.

Două sute, zise el sculându-se și stingând lumânarea, nu lipsește nici unul ; fata este a Dumitale.

— Să plecăm, zise Iţic sculându-se către oamenii lui, avem o bucată bună de drum până la Răcăciuni și trebuie să fim la Cozmești înainte de ziuă. Rămâi sănătos, Părinte.

— Am de gând să vin cu voi până la Răcăciuni, zise Stoian ; am ceva treabă la preotul de acolo care 'mi este cumnat, mă primești ca tovarăș de drum?

Lui Iţic, bănuitor ca ori care Jidan, nu'i prea venea la socoteală această însoțire a popei dar, bizuindu-se pe cei opt tovarăși care-i adusese cu dânsul și neavând cum să'l împiedece să vie, răspunse :

— Cum nu, sunt prea bucuros.

Iţic zise câte-va cuvinte unuia din oamenii lui care luă pe Ileana în brațe. Nemâncată de patru zile, îngrozită și ameţită de loviturile cumplite a soartei, nenorocita era acuma fără nici o voință : ea nu făcu nici o împotrivire.

— Să mergem, zise Iţic și o luară la vale.

Stoian mergea lângă Jidov, ducând calul de frâu; omul care purta pe Ileana și alţi trei din tovarășii lui Iţic mergeau înainte, ceilalţi patru veneau în urmă.

Când ajunseră în curmătura de deasupra pârâului Vărăriii, niște umbre ieșiră fără de veste dintr'un hârtop prin care trecea drumul și tăbărîră, cu securi și ghioage, pe cei patru oameni ai Jidanului care mergeau înainte.

Cel care purta pe Ileana căzu jos, cel dintâiu, cu capul spart. Stoian, lăsând calul, dădu lui Iţic în obraz un pumn atât de puternic în cât Jidovul căzu jos, ameţit, cu jumătate din dinți scoși din gură, apoi scoţând de sub haină o ghioagă năstrujită, preotul se năpusti asupra celor patru oameni care veneau în urmă. Învălmășală era cumplită, loviturile curgeau și codrul răsuna de sudălmi și de blăstămuri. Patru din oamenii lui Iţic erau doboriţi la pământ, ceilalţi patru, încunjuraţi de un număr a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

proape îndoit de dușmani, căutau loc ca s'o rupă de fugă, când s'auzi un tropot de copite și un glas care acoperi tot sgomotul luptei, strigă :

— Ce bătălie este acolo? Stați ca va liniștim noi!

La auzul acestui glas, Ileana care ieșise în marginea drumului, strigă :

— Ajutor, scăpați-mă !

— O femeie strigă ajutor, zise acelaș glas care vorbise, pe dânșii măi !

Și călărețiî, cu paloșul sus, se răpeziră asupra lui Stoian și a oamenilor lui. Acei din tovarășii Jidovului care mai rămăsese în picioare se făcură nevăzuți. Dar Stoian văzând că călărețiî nu sunt mulți strigă :

— Nu vă lăsați măi, sunt puțini, dați de tot, și preotul, cu ghioaga ridicată, se năpusti asupra călărețului care mergea în frunte și care, precum a ghicit cititorul fără îndoială, nu era altul decât Mihu. El neputând trece Bistrița la Bacău, trecuse pe malul stâng al Siretiului care nu venise așa de mare, la Radomirești, îl urmase până în dreptul Răcăciunilor, unde trecuse pe malul drept, pe podul umblător care se afla acolo.

Intr'o clipală Stoian zăcea la pământ cu capul spart de paloșul lui Mihu și acesta se răpezi înainte asupra celorlalți. Paloșul Păunașului Codrilor mai lovi de două ori și doi din tovarășii popei căzură ; din cei rămași, doi fură greu răniți de acei care urmau pe Mihu, unul fu prins de Onea, ceilalți izbutiră să fugă.

— Dar oare unde-i femeia care striga ajutor ? întrebă Mihu când văzu că nu le mai stă nime împotrivă.

— Iat-o, zise Gheorghe, sărind de pe cal și arătând, ceva mai la vale de dânșii, o umbră care sta neclintită și tremurând în marginea drumului. Nu era lună dar cerul era senin și se vedea bine.

— Maică Prea Curată, strigă flăcăul care s'apropiese de umbră, ca este fata pe care am văzut-o în rateș.

Intr'o săritură Mihu fu lângă dânsa. Da ! ea era, Ileana !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Pentru numele lui Dumnezeu, strigă el, apucând-o în brațe, cum de ai ajuns aice?

Dar fata nu răspunse nimica ci rămase leșinată în brațele lui. Mihu o întinse pe iarbă și îi frecă mânile; unuldin oamenii lui aduse în pălărie, din pârău, apă cu care se scăldară tâmplele Ilenei. Cu încetul ea își reveni în fire și deschise ochii. Zări pe Mihu în genunchi dinaintea ei.

— Dumnezeu mi-o ascultat rugăciunea, zise ea încet și iar închise ochii.

Spre a nu obosi pe cetitori cu amănunte lungi, mă voiu mulțămi să spun că, după un cias, Ileana și cu Mihu erau în acelaș loc dar, cu încetul, fata povestise iubitului ei tot ce i se întâmplase de când soarta îi despărțise până în acea seară.

Intru'ntăiu Mihu voia s'o ducă înapoi la rateș și, față cu dânsa, să deie Vidrei o răsplată cuvenită pentru purtarea ei neomenoasă. Dar Ileana îl rugă atât de mult să n'o mai puie în fața acelei femei, în cât Mihu se hotări să s'întoarcă la Răcăciuni, să măie într'acea noapte acolo și a doua zi să ducă pe Ileana la Poiană, la părintele ei.

Inainte de a pleca însă voi să vadă pe omul pe care îl prinseso tovarășii lui și se duse la locul unde stăteau, la vro zece stânjăni mai sus de dânsul și de Ileana. Spre marea lui mirare, în loc de un prins, i-se aduseră doi: al doilea fiind Ițic care, după o bucată de vreme se trezise din amețeala pricinuită de pumnul lui Stoian. Celalalt era un țăran din Borzești, argat al lui Stoian, care povesti că stăpânul său îi făgădise lui și altor șapte oameni din sat, câte un zlot pentru a sta la pândă în acel loc, până ce va trece el cu un Jidov și alți oameni, ducând cu ei o fată. Trebuiau să năvălească asupra lor, să-i puie pe fugă și pe fată s'o ducă chiar în acea noapte la Borzești la casa popei. Ei făcuse cum le fusese poroncit și erau să iasă biruitori din luptă când sosirea neașteptată a lui Mihu schimbase fața lucrurilor.

Apoi Mihu întrebând pe Jidov ce căuta el acolo, acesta îi marturisi toată împrejurarea. Căutându-se în hainele lui Stoian care nu murise încă dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care era gata să-și dea sufletul, se găsiră cinci sute de zloți.

Mihu porunci tovarășilor lui să și-i împartă, apoi zise lui Onea:

— Eu voiu pleca spre Răcăciuni cu kneghina, cu Gheorghe și cu Andrei Ursu. Tu, vei rămânea aice cu Neculai Roșu și cu Ștefan Clopoțel. Indată ce mă voiu fi depărtat, vei lua pe Jidov și-l vei spânzura de acest crac de ștejar, și arătă spre un ștejar gros lângă dânșii, din trunchiul căruia, la douăsprezece palme de la fața pământului, ieșea un crac puternic, trecând de a curmezișul peste drum.

Jidovul se prăbuși la pământ fără glas.

— Acestui mișel îi vei trage, adăogi Mihu arătând pe argatul lui Stoian, o sută de bice și-i vei da drumul. Apoi trimite pe Neculai și pe Ștefan la Răcăciuni, unde mă vor găsi la dascălul Mihăiță și tu, te vei duce la rateș, la jupâneasa Vidra. De va fi dormind, vei trezi-o din somn și-i vei povesti tot ce s'o întâmplat aice. Apoi îi vei zice: Căpitanul voia să vie la rateș cu kneghina ca să te pedepsească cum îți se cade pentru cruzimea ce ai arătat-o kneghinei. Dar kneghina l'o făcut să te ierte și el te-o iertat, dar îți trimite răspuns prin mine că nici odată nu te va mai vedea, fiind-că te-ai purtat mișelește și că, dacă vei cuteza să te apropii de dânsul sau de kneghină, va pune să te bată cu biciul. Ai înțeles?

— Am înțeles, Căpitane, zise Onea.

— Ia mai zi odată ca să văd de ai priceput? zise Mihu.

Onea rosti din cuvânt în cuvânt vorbele ce le zisese Mihu.

— Bine, zise Mihu, văd că ai înțeles. După ce îi vei fi spus acele cuvinte, te vei întoarce de-a dreptul la Suciava, unde mă vei găsi. Noi, să plecăm, adaose el către Gheorghe și către Andrei.

Ileana fu pusă pe calul lui Stoian și tus-patru se îndreptară la pas spre Răcăciuni.

— Adevărat o vorbit acea femeie când mi-o spus ca ai iubit-o? întrebă, după o bucată de vreme Ileana, care mergea lângă Mihu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/pdrr1901-1932

— Adevărat o vorbit, răspunse Mihu, am iubit-o mult dar n'o mai iubesc de mult.

— Dar când m'ai cunoscut pe mine, o mai iubeai? mai întrebă Ileana.

— Nu, zise Mihu, n'o mai iubeam.

— Atunce, purcese fata, nu i-am furat eu iubirea ta?

— Nu i-ai furat nimica, răspunse Mihu, nu ți-am zis ca n'o mai iubeam?

— Dar oare, mai întrebă Ileana, nu mi se va întâmpla și mie că, de la o bucată de vreme, nu mă vei mai iubi.

Las pe cetitor sa ghicească ce răspuns dădu Mihu acestei întrebări.

LXI

Bogdan intră în Moldova

Un om de încredere al Părintelui Isaia, de loc din Bistrița, plecase la Cuhnia cu veşti despre izbucnirea răscoalei un cias după ce Românii pusese stăpânire pe Cetatea Neamțului. El avea poroncă să călătorească zi și noapte și să nu cruțe banii pentru a întâlni pe Voevod cu o clipă mai curând. Miercuri pe inserate era în Cuhnia.

Veştile călugărului găsiră pe Bogdan numai pe jumătate pregătit. El se înțelese cu mare parte din knjii maramureşeni ca, de Simedriu, să-şi stringă Românii şi turmele şi să treacă peste munți câteva zile după izbucnirea răscoalei împotriva lui Sas. Knejii înțeleşi cu Bogdan se încredințase de alta parte că țăranii din satele lor erau gata să-i urmeze, dar era nevoie de câte-va săptămâni pentru a stringe pânea de pe câmp şi a aduna turmele de vite din care mare parte erau împrăştiete prin păşunile munților. Mulți din țărani încă nu aveau arme, iar alții aveau împrăştiete în toată Transilvania şi în parte din Ungaria, rude plecate pentru dobânda lor, care erau să se întoarcă de Simedriu şi fără de care le venea greu să plece.

Totuşi Voevodul trimise chiar în noaptea în care sosise trimisul călugărului în toate părțile călăreți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cerând knejilor să fie gata a'l urma în zece zile și atrăgându-le băgarea de seamă asupra împrejurării că, mult peste două zile, Vice-Voevodul Transilvaniii va afla că Românii din Moldova s'au răsculat și l'au ridicat pe dânsul Domn în locul lui Sas. Dacă întârziau, dădeau Vice-Voevodului vreme să trimită în Maramureș oști spre a împiedeca ori-ce mișcare din partea lor.

Din toate părțile primi răspuns că dacă Bogdan nu va prelungi termenul plecării, numărul băjănarilor va fi foarte scăzut și Voevodul se văzu silit să le prelungească sorocul până la jumătatea lui Octomvrie.

Dar de abie apucase să trimită acest al doilea rând de cărți când, de la un prieten ce-l avea la Curtea Vice Voevodului Transilvaniii, primi veste că în urma sosirii la Cluj a lui Somossy cu amănunte asupra răscoalei, Ungurii luase măsuri pentru grabnica adunare a une oști de zece mii de călăreți care trebuia să plece de sârg în Maramureș spre a înăbuși ori ce încercare de răscoală. I se făcea tot-o-dată cunoscut că Vice-Voevodul se înțelesese cu fișpanul de Maramureș și că în locul lui fusese numit Voevod al Românilor din acel Comitat, vărul său, Ion, fiul lui Iuga de la Giulești. Pe de dealtă parte, Bogdan află că la Cluj încă înainte de sosirea lui Somossy se destăinuise Ungurilor că vărul său avea de gând să ridice pe Românii din Maramureș spre a întemeia în Moldova o Domnie de sine stătătoare.

Țăranii din satele lui trierase pânca și adusese vitele de la pășuni, în sate. Femeile, copiii, bătrânii și neputincioșii, cu bucatele și cu vitele, fură îndată porniți spre Moldova. Împrejurul lui Bogdan rămaseră slugile lui și toți acei țărani care puteau să poarte arme, peste tot vro două mii de oameni.

Ion, îndată ce primi însărcinarea de Voevod, se grăbise să trimită la toți knejii Comitatului oameni de a-i lui, spre a-i sfătui să rămâie pe loc și să nu urmeze pe Bogdan în urmărirea unor scopuri nebunești. El le arăta oastea ungurească gata se intre în Comitat și să pustiască satele acelor care se arătau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

potrivnici Coroanei ungurești. Sfaturile lui prindeau pe lângă mulți și Bogdan pe fiecare zi auzea de părăsirea cutărui sau cutărui kneaz. Spre a curma această mișcare, el căzu fără de veste asupra satelor lui Ion, Giulești și Nireș si le pustii cu desavârșire, apoi străbătu tot Comitatul îngrozind pe potrivnicii lui și pe acei care'l părăsise, îmbărbătând pe acei mai tari de înger care-i rămăsese credincioși. Când își făcu retragerea spre Cuhnia, era urmat de cinci mii de oșteni în loc de două cu care plecase, iar după oaste veneau o mulțime de care încărcate cu femei, copii, bătrâni, cu pojijii de tot soiul și urmate de turme nenumărate. La gura Taraţului il loviră străjile oastei Vice-Voedului care venea la Cluj. Insă Bogdan nu numai le puse pe fugă dar le urmări până dincolo de Hust unde dădu de grosul Ungurilor. De la Hust până la Marmaroș Siget el îndrăptă pas cu pas, întorcându-se când dușmanul se făcea prea îndrăzneț pentru a răpezi cu furie asupra lui. La Marmaroș Siget se întări în unghiul dintre Tisa și Iza și ținu pe Unguri patru zile în loc deși oastea lor era acuma întreit mai mare decât acea a Românilor.

In această vreme mulțimea bejănarilor avuse vreme să intre în Moldova cu avutul lor. In noaptea zilei a patra, Bogdan începu să străbată calea spre Moldova, împărțindu-și oastea în două cete din care cea mai mare urmă valea Vișăului iar cea mai mică, cu dânsul, pe acea a Izei. Ungurii îl urmăriră dar cu molăciune. La Moisești amândouă cetele se întruniră și-și urmară drumul pe Vișău. Străbătură pasul Stiolulului, acoperit cu omăt și scoborîră în valea Bistriței. La mijlocul lui Octomvrie intrau în Moldova pe la Gârla Babei. Bogdan avea acuma cu dânsul peste patru mii de oșteni, cei mai mulți pedestri, pe soția sa, Maria și pe fiul lor, Latcu, care era atunce un băiețel de zece ani. Unguri nu-i mai urmărise de la Moisești.

La Gârla Babei îi ieșiră înainte Părintele Isaia cu Stroici și cu întreg sfatul țării, cu knejii și juzii cei mai de seamă și cu două mii de oșteni călări.

Părintele Isaia primi pe Bogdan cu crucea și cu evanghelia în mână, iar Stroici și cu boierii ple-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cară genunchiul când Bogdan descălecă ; în aceiași zi îl recunoscură cu toții de Domn al Moldovei și-i jurară credință.

Bogdan dădu oștenilor săi o zi de odihnă la Gârla Babei, apoi plecă la Suciava unde se adunase mulțime de popor ca să-l primească.

A doua zi după sosire, trimise de știre în toată țara că dijmele nelegiuite, înființate de Sași erau desființate și că, pe viitor, avea să se ieie de stăpânire numai una, ca în trecut. Se făcu asemene cunoscut că toate dările nelegiuite și angăriile cu care knejii și juzii împilau pe săteni erau desființate și că de acum înainte, sătenii nu aveau nimica de dat peste obiceiul cel strămoșesc.

Părintele Isaia și Stroici sloboziseră pe o mulțime de nenorociți care zăceau pe nedrept în beciurile Cetății Sucevei. Acuma Bogdan porunci ca toate averile răpite de Sas să se întoarcă acelora de la care fusese luate dacă aceștia erau în viață, iar dacă erau morți, rudelor lor.

Diregătorii numiți de Bogdan fură tot oameni aleși dintre knejii cei mai cinstiți, care dăduse dovezi de destoinicie și erau cunoscuți pentru iubirea lor de dreptate. Porunci strașnice fură trimise juzilor pe la sate ca să judece pe oameni drept și să nu-i mai jăfuiască cu cereri de plocoane. Knejilor maramureșeni care veniseră cu dânsul, le hărăzi locuri din pustiu de care erau foarte multe mai ales în partea de sus a țării.

Oastea înființată de Isaia și de Stroici fu mărită cu cete de Maramureșeni. Această oaste era bine înzestrată cu arme și avea căpitani și hotnogi vrednici ; cei mulți din ei slujise prin oști străine și cunoșteau bine rânduielile oștenești.

Dar nici Bogdan nici Părintele Isaia nu uitase că ajungerea în scaunul Moldovei nu era singurul țel la care trebuiau s'ajungă. Ei nu scăpase din vedere nici macar pentru o clipă, pe celalalt țel, cu mult mai maro și mai falnic : unirea tuturor țărilor dintre munți, Nistru și Mare într'o singură și puternică Domnie. In cursul iernii trimiși de la Hotin și de la Iași veniseră la Suciava ca să se închine lui Bogdan și să-l roage să primească a le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fi Domn și lor. De la Codreni venise Căpitanul Băncilă iar de la Lăpușneni Bibire, pentru a încheia cu Bogdan legătura prin care și unii și alții se îndatorau să deie ajutor desăvârșit și grabnic aceluia asupra căruia ar veni vre un dușman străin, ori care ar fi In asemene împrejurare povățuirea oștirilor era să fie a lui Bogdan, ceilalți legându-se să-l recunoască de Căpitan mai mare. Gheorghiță nu venise cu ei, căci el pregătea tocmai atunce o năvălire împotriva Tătarilor.

De la Bârlad sosise veștile cele mai îmbucurătoare. Tărziul și cu Coțofană nici nu se arătase la alegeri : Toma Alimoș, cu Ploscan și ai săi fuse aleși, cel dintâiu Voevod și cel de al doilea șoltuz, cu învoirea tuturor celor de față. Se adeverise pe deplin că Basarab nu voia să puie nici o piedecă înființării unei domnii puternice în Moldova.

Toma Alimoș bănuia că Tărziul și cu Coțofană se dăduse acuma în partea Ungurilor, dar lucrarea lor fiind făcută cu mare taină, nu putuse să-și sprijine bănuielile pe fapte. De ajutorul Bârlădenilor Bogdan nu se mai putea îndoi.

Venise acuma vara și toată lumea avea de furcă cu strinsul, căci roadă ca în acel an rar se mai văzuse.

De o dată se auzi veste că craiul Lajos s'o întors din Italia și vine cu oaste nenumărată asupra Moldovei, pentru ca să gonească pe Bogdan și să aducă în locul lui pe Balc, căci Sas murise în Bistrița la începutul iernii.

Inainte ca Domnia să fi avut vreme să-l cheme la arme, poporul întreg fu în picioare. Săriră cu toții, cu mic cu mare, ca să apere moșia strămoșască care, de când era ocârmuită cu dreptate, le părea și mai dulce decât până atunce și să păstreze acel bun neprețuit : un Dom vrednic, drept și cu durere de țară.

Răpegiunea cu care Ungurii năvăliră asupra Moldovei fu uimitoare. De abie se auziseră veste despre întoarc rea Craiului și despre pregătirile lui, de abie avuse Bogdan vreme să-și adune oștile si să trimită scrisori cerând ajutoare de la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Românii de pe împrejurimi, când se auzi, în aceiași zi, că străjile ungurești s'au ciocnit cu cetele lui Mihu la Gârla Babei, că o oștire se apropie de trecătoarea Prisăcanilor, iar alta stă la Brețcu, gata să năvălească pe Oituz.

LXII

Cavalerul Căinții

Când Mihu duse pe Ileana de la Răcăciuni la Poiană, el avu grijă, pe drum, s'o pregătească la jalnica priveliște care s'înfățoșă înaintea ochilor ei. Într'o casă țărănească, una din cele puține cruțate de foc, ea găsi pe tatăl ei în neputință de a mișca nici mână nici picior ; kneazul numai cu mare greu izbutea să rostească crâmpeie de cuvinte. Mare fu jalea Ileanei, căci ea iubea mult pe părintele ei ; nu mai avu decât o singură grijă, o singură dorință : să-i îndulcească pe cât îi era cu putință zilele cele de pe urmă, să-i aline suferințile și să încunjure cu iubire patul lui de durere.

In asemenea împrejurări nu era de gândit la săvârșirea căsătoriii : Mihu trebui să se hotărască s'aștepte ca cerul să facă o minune sau ca kneazul să-și deie sfârșitul. Trebui să se mulțămească să vie numai din când în când să-și umple ochii cu privirea iubitei și să'și desmierde urechile cu auzul glasului ei.

Prin îngrijirile vatamanului, curtea kneazului fu acoperită de cu toamnă și se gătiră câteva odăi în care bolnavul putu să se mute. In primăvară însă, atât casa cu încăperile de pe împrejur cât și satul își luase înfățoșarea de odinioară, numai starea kneazului rămâsese neschimbată.

Mare fu spaima Ilenei când văzu pe Mihu sosind într'o seară, pe neașteptate și vestind-o că a venit numai pe un cias, s'o îmbrățoșeze și să plece pe urmă la graniță, spre a da piept cu furtuna care se deslănțuia asupra țării. Cu o groază nespusă și cu un dor nemărginit ascultă ea, după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdrr1901-1932

plecarea lui, tropotul din ce în ce mai slab al copitelor calului său.

Mihu avu cinstea să poarte cea dintâiu luptă pentru apărarea Moldovei. Două mii de prăştinaşi şi de arcaşi din Dalmaţia trecuse Bistriţa din sus de Gârla Babei, spre a apuca pe Români în coaste. Nişte ciobani români din Maramureş alergară şi dădură de veste lui Mihu care se afla la Gârla Babei cu vr'o două mii de oameni. Luând o mie cu dânsul, el aţinu calea Dalmaţianilor şi, lovindu-i fără de veste, îi nimici cu desăvârşire. A doua zi sosi însuşi Bogdan cu zece mii de oameni. Şase mii păzeau la Măgura Calului unde din poronca lui Mihu se făcuse nişte adevărate cetăţi, alcătuite din copaci tăieţi. Ştefan Stroici cu alţi zece mii de oşteni era trimis la Prisăcani spre apărarea trecătoarei de acolo şi a văii Bistriţei, iar Oituzul era păzit de două mii de oameni domneşti şi de ţăranii strînşi de pe Oituz, Trotuş şi Tazlău.

In faţa oştii lui Bogdan se afla însuşi Craiul cu peste patru-zeci de mii de oameni ; două-zeci de mii de Unguri veneau împotriva lui Stroici, alţi zeci mii năvăleau pe la Breţcu.

Incercările Ungurilor să pătrundă în partea de sus a văii Bistriţei rămaseră dintâiu zadarnice şi fură respinse cu pierderi, atât la Gârla Babei cât şi la Măgura Calului. Odată cu aceste izbânzi sosi vestea neaşteptată că oastea ungurească care pătrunsese în valea Oituzului fusese lovită de Români fără veste, sub Măgheruş şi că puţini din năvălitori izbutise să scape. Inimile Românilor creşcură.

Dar chiar a doua zi veni ştire că mai multe mii de Unguri trecuse prin munţii Maramureşului şi erau gata să se scoboare în valea Moldovei ; tot odată se află că alte cete de Unguri pătrunsese în ţară prin părâul Neagra, între munţii Călimanul şi Pietrele Roşii.

Amândouă aripile Moldovenilor fiind astfel încunjurate, numai o retragere grabnică putu să scape de nimicire oastea lui Bogdan. In câteva ciasuri ea se afla strînsă întreagă în valea Moldovei, la Pojo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rita. Dar numai o zi stătu aice. Ungurii folosindu-se de împrejurarea că numărul lor întrecea cu mult pe acel al Românilor, încercase din nou să taie retragerea lui Bogdan. Domnul fu silit să îndărăpteze din nou. Se opri la Cornul Luncii unde se dădu o luptă cumplită și Ungurii, la rândul lor, fură siliți să deie înapoi. Bogdan primi aice două vești rele: Stroici după o apărare înverșunată, văzând și el aripele lui încunjurate, fusese silit să bată în retragere spre Piatra, iar ajutorul Ieșenilor și a Hotinenilor nu se mai putea aștepta. Craiul Cazimir al Lehiii, în urma îndemnului nepotului său, Lajos, trimisese asupra lor o oaste spre a-i supune și ei aveau nevoie de toate puterile lor pentru a se apăra.

Invingerea lui Stroici silea pe Bogdan să se scoboare în jos pentru a se întruni cu puterile namestnicului său și a ținea pe loc oștile ungurești până la sosirea ajutoarelor din Bârlad și din Codru. Trimise deci poroncă lui Stroici să se retragă inspre Bacău, pornind înainte câte-va sute de oameni sub povățuirea unui oștean vrednic, care să ridice întărituri și să sape șanțuri pe tapșanul deasupra Săuceștilor și pe șesurile care de la acest tapșan se întindeau spre Siret și spre Bistrița. Apoi Domnul se îndreptă cu toată oastea spre Smirodava, însărcinând cu acoperirea retragerii pe Mihu cu trei mii de oameni, pe jumătate călări și pe jumătate pedestri.

In ziua aceasta nu se dădu nici o luptă, căci Ungurii prinsese de veste târziu că Românii se dau înapoi: numai în pre seară străjile lor se arătară în depărtare.

Mihu își opri cetele pe la asfințitul soarelui în dreptul Ciumuleștilor; ele tăbărîră pe amândouă malurile Moldovei, iar otacul lui Mihu era așezat pe malul stâng, lângă capra podului umblător.

Soarele asfințise când se auzi o trâmbiță sunând dincolo de Moldova și se văzu, venind spre pod, la pas, o ceată de zece călăreți, încunjurați de vro trei-zeci de Moldoveni. Când ajunseră la malul apei, unul din călăreți descălecă și, însoțit de trei Români, trecu cu șaica pe malul stâng, iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdr/1901-1932

ajuns acolo, se îndreptă spre Mihu care se afla cu Petrea Cărăbuș și aștepta să i se aducă mâncarea.

Noul venit purta un coif a cărui vizieră închisă lăsa să i se zărească numai ochii și nasul prin un fel de gratie, și o cămeșă de zale acoperită pe piept, pe umere și pe brațe, cu platoșe de oțel și strinsă la cingătoare cu o curea groasă de piele, impodobită cu scoici de oțel. Partea de dinainte a coapselor, genunchii, fluerile și picioarele erau asemene acoperite cu platoșe de oțel; la cingătoare era prinsă, în partea stângă, o spadă lungă și lată, cu mânerul în chip de cruce, cu teacă de oțel, iar în partea dreaptă spânzură un junghier, lung de două palme. La trei pași de Mihu, Românii oprindu-se, se opri și noul venit.

— Ce este? întrebă Mihu, și cine-i oșteanul pe care îl văd cu voi.

— Căpitane, răspunse unul din Români; mai dinioarea eram împrejurul focului când am văzut venind pe drum, despre Neamțu, acești zece călăreți. Ne-am pus de-acurmezișul și le-am strigat să steie și să spuie cine sunt. Dintre dânșii o ieșit acest om și mi'o vorbit într'o limbă străină dar din cuvintele: Căpitan Mihu, care le rostea necontenit, numai decât am înțeles că ne cere să-l aducem la Dumneta, ceia ce am și făcut.

— Cine sunteți, zise atunce Mihu străinului, și ce voiți cu mine?

Dar străinul îi răspunse rusește:

— Dumneta ești Căpitanul Mihu?

Mihu care, în vremea cât stătuse la Liov, învățase bine atât rusește cât și leșește, răspunse în aceiași limbă:

— Da, eu sunt, dar Dumneta cine ești?

— Eu sunt Măhnitul, sluga credincioasă a Cavalerului Căinții care așteaptă pe celalalt mal.

— Și cine este Cavalerul Căinții, de unde viue el și ce voiește cu mine? întrebă Mihu mirat.

— Stăpânul meu, Cavalerul Căinții, este un tânăr leah de neam mare, care mergând în Țara Franțuzească a cucerit acolo slavă mare în războaie și a dobândit astfeliu pintenii de aur de la Craiul franțuzesc... Dar dușmanul omenirii împingându-l,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

el, într'o clipă de rătăcire, a avut nenorocirea să jicnească adânc tocmai pe acea pe care o iubea peste tot. Rătăcirea lui însă n'a ținut mult: recunoscându-și vina a venit la dânsa și i-a cerut iertare. Dar ea n'a vrut să-l ierte până ce stăpânul meu nu-i va fi dovedit căința lui prin fapte. Atunce el s'a legat că va străbate toate țările creștine, câte se întind din Țara Franțuzească până la păgâni și că în fiecare țară va face câte o izbândă mare, apărând pe cel slab și drept în potriva celui tare și nedrept. Apoi întorcându-se de la hotarul păgânilor pe alt drum, va urma în vremea întoarcerii la feliu ca la ducere, până ce va ajunge iar lângă iubita lui. In acest răstimp el s'a jurat să nu destăinuiască numele său nimănui, luând pe acel de: Cavaler al Căinții și să nu schimbe măcar un cuvânt cu nimeni decât cu mine fără neapărată trebuință și, mai ales, să nu arăte fața lui nimănui. Jumătate din jurământ este împlinit, am ajuns de astă primăvară la hotarul păgânilor și acum ne întoarcem înapoi în Țara Franțuzească. Auzind că Craiul unguresc a pornit cu oaste mare asupra voastră, spre a scoate pe Domnul vostru, Bogdan, care este lăudat de toți ca vrednic și drept și a pune în locul lui pe altul, cunoscut prin fără de legile lui, stăpânul meu s'a hotărât să vă aducă ajutorul brațului său. El a întrebat pretutindeni care din fruntașii moldoveni este mai slăvit prin faptele lui de vitejie și de pretutindeni i s'a răspuns că mulți viteji numără Țara Moldovei printre fiii săi, dar că cel mai viteaz dintre toți vitejii ești Dumneta. Și încredințându-se stăpânul meu că într'adevăr așa este cum vorbește lumea, iată că a venit drept la Dumneta și, el oprit fiind de jurământul său să vorbească cu Dumneta, m'a trimis pe mine să-ți zic așa: Căpitane Mihule, primești Dumneta oare ca de acum înainte și până la sfârșitul acestui războiu, Cavalerul Căinții să-și așeze cortul la otacul Dumitale și să fie tovarăș cu Dumneta în lupta dreaptă ce o porți spre a'ți feri neamul și țara de rușine și de nedreptate?

Mihu ascultase mirat această lungă cuvântare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Din spusele lui Landi, din acele ale soției acestuia și din cărțile care le cetise la el, avea cunoștință de jurămintele făcute altă dată de către cavalerii din Apus, pentru a ispăși vre-un păcat sau spre a mișca inima iubitei, dar credea că asemene întâmplări sunt lucruri ale trecutului, care nu se mai văd. Povestirea străinului găsi răsunet în simțirile lui cavalerești și în starea inimii lui. Dar își zicea că dacă păcatul l'ar fi împins să greșască Ilenei, o pedeapsă ca acea ce și-o impusese Cavalerul Căinții iar fi părut lui prea mică. Deci fără a sta la îndoială, el răspunse Mâhnitului:

— Du-te și spune Cavalerului Căinții că primesc cu bucurie ca el să-și așeze cortul la otacul meu și că voi fi mândru să lupt pentru o pricină sfântă lângă un viteaz ca el. L'așteptu la masa noastră ostenească, dar jurământul lui neiertându-i să-și arăte fața, greu ar putea să mănânce având pe cap coiful închis.

Mâhnitul se închină și ducându-se la șaică, trecu iar dincolo. In curând Cavalerul Căinții cu Mâhnitul, cu opt călăreți înarmați și cu doi cai purtând pojijia, se aflară pe malul stâng al Moldovei. Cavalerul Căinții încă nu descălecase. El era îmbrăcat în fier de la cap până la picioare. Purta un coif împodobit cu pene de păun vopsite în negru, la care se vedea o singură deschizătură, în curmezișul lui, la înălțimea ochilor. La cingătoare îi atârna o spadă lungă în partea stângă, un junghier în cea dreaptă; brațul drept trecea prin cureaua unui scut de oțel în trei muchii, pe care se vedea zugrăvit un păun negru pe un câmp de argint. La călcâii lui se vedeau pinteni de aur. Calul, mare și puternic, era acoperit cu platoșe de oțel pe frunte, pe gât, pe șale și pe piept. De oblâncul de dinainte a șălii era atârnat un buzdugan greu, pene de păun vopsite în negru împodobeau șaua. Cei opt călăreți care urmau erau tot oameni zdraveni, acoperiți cu zale și înarmați cu spezi, junghiere, buzdugane și suliți. Unul din ei ținea în mână sulița Cavalerului, lungă și grea, având la vârf o flamură roșie care era cusută pe un câmp negru.

Cavalerul se opri la câțiva pași de Mihu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se dădu jos de pe cal, înaintând spre el, și-i întinse mâna fără însă a scoate, după obiceiu, mănușa de oțel care o acoperea. Mihu, fără a se mira de această împrejurare, o strînse voinicește. Apoi strainul se închină ușor și se întoarse spre oamenii lui. El era un om de statură mijlocie și de făptura sprintenă, fierul care-l acoperea nu-i îngreuia mersul de loc.

— Mă mir, Căpitane, că te-ai cam grăbit primindu-l lângă noi, zise Petrea Cărăbuș, care înțelegea și el bine rusește și ascultase toată cuvântarea Măhnitului, cine știe cine-i el, și care sunt scopurile lui? Mie nu-mi prea sună adevărată povestea care ne-o făcut-o acel Rus.

— Nu-ți sună adevărată fiind că nu cunoști bine obiceiurile Apusului unde asemene jurăminte erau altă dată lucruri obicinuite, zise Mihu. Dacă ne-au mințit și se poartă cu scopuri viclene, împrejurarea că-i avem lângă noi ne face supraveghierea mai ușoară. Ș'apoi ce primejdie pot fi zece oameni în mijlocul unei oștiri întregi? La cel mai mic semn de vicleșug îi putem face fărâmi.

Petrea Cărăbuș nu mai răspunse nimica și amândoi tovarășii se puseră la masă.

In această vreme, oamenii cei străini întinsese un cort rotund și încăpător, sub care se retrase Cavalerul Căinții. Apoi Măhnitul cu ceilalți care, după limba care o vorbeau, se cunoșteau a fi Ruși, cu toții aprinsese un foc și începuse să pregătească mâncarea

Românii avură în curând prilej să se încredințeze că Măhnitul vorbise numai adevărul când lăudase vitejia stăpânului său. Tabăra fu trezită în mijlocul nopții prin sunete de trâmbiți: călărimea ungurească năvălea de pe valea Șomuzului. Otacul întreg fu în picioare într'o clipă și arcașii lui Mihu ținură năvălitorii în loc. In curând călărimea moldovenească, cu Mihu în frunte, trecea Șomuzul și cădea în coasta Ungurilor: învălmășala fu cumplită. Mihu se văzu încunjurat, fără veste, de dușmani. Paloșul lui, tăind și împungând în toate părțile, izbuti o bucată de vreme să facă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un gol împrejurul lui; de la o vreme însă brațul lui începuse a osteni și cercul dușmanilor se tot strîngea când, de o dată, în rândurile lor se văzu, la lumina lunei, deschizându-se o uliță și în acea uliță apăru Cavalerul Căinții care își îndrepta calul numai cu genunchii, iar cu brațele amândouă învârtea cumplita-i spadă și cu fiecare lovitură culca câte un dușman la pământ. După dânsul venea Mâhnitul cu Rușii, urmați de oștenii lui Mihu. Ungurii o luară la fugă.

— Mulțămesc, Domnule Cavaler, zise Mihu pe rusește străinului care-și oprise calul. M'ai făcut datornicul Dumitale, cred că în curând voiu avea prilej să-mi plătesc datoria, și-i strînse mâna cu căldură.

Străinul însă s'închină fără a răspunde. Năvala Ungurilor fiind răspinsă, Românii s'întoarseră în tabără și cei mulți din ei își urmară somnul întrerupt.

In zori de ziuă, când se pregăteau de plecare, sosi de de vale, de la otacul domnesc, o veste îmbucurătoare. Toma Alimoș făcea cunoscut că este gata să plece cu oastea Bârlădenilor și așteaptă din zi în zi sosirea lui Gheorghiță cu Codrenii, ca să vie împreună. Bogdan îi trimisese răspuns să se îndrepte spre Bacău.

Grosul oastei ajunse a doua zi în dreptul Bacăului și, pe tăpșanul Săuceștilor, se întîlni cu Stroici care mai dispunea de opt mii de oameni. A treia zi sosi și Mihu; el fusese silit în aceste trei zile să oprească de cinci ori năvala Ungurilor și pierduse jumătate din oștenii lui. Cavalerul Căinții luase parte la toate luptele și uimise pe toți oștenii prin îndrăzneala lui și prin iscusința cu care mânuia armele.

In dimineața zilei după întrunirea tuturor oștilor, sosi din Bârlad, de la Ploscan, o veste îngrozitoare: Toma Alimoș căzuse sub cuțitul lui Manea Fărtatul. Folosindu-se de această împrejurare, Tărziul și cu Coțofană trăsese poporul în partea Ungurilor și erau gata să plece să ație calea Codrenilor, spre a-i împiedeca să vie în ajutorul lui Bogdan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

LXIII

Bătălia de la Săucești

Primejdia în care se aflau Moldovenii era mare. Oaasta ungurească de pe Bistriță le închidea această vale cu desăvârșire, iar Bacăul căzuse prin trădarea negustorilor sași și unguri; străjile oastei care venea cu Craiul tăbărau în fața cetei lui Mihu. La spinare era Siretul venit mare, din mal în în mal, în urma unei ruperi de nouri la obârșia lui și, pentru a trece pe malul stâng, era un singur pod, la Holt, îngust și slab, amenințat să fie luat de apă în fiecare cias.

Un sfat la care luară parte toate căpeteniile oștirii fu ținut în grabă, în cortul lui Bogdan.

Domnul le propuse să se lepede de Domnie și să se retragă singur dincolo de Siret, pentru ca țara să se poată închina mai ușor Craiului și să ceară cruțare de la mărinimia lui. Insă la această propunere strigară cu toții, într'un glas, că sunt hotăriți să trăiască ca pribegi în țări străine sau să moară bărbățește, cu arma în mână, apărând pe Domnul pe care l'au ales, dar că nici odată nu vor mai pleca capul sub jugul unguresc sau vor recunoaște Domnia lui Balc.

Părintele Isaia, care se afla și el în tabără, rosti un cuvânt în care zicea că țara și Bogdan alcătuiesc o singură ființă ce nu poate fi despărțită, că într'adevăr în grea cumpănă se afla oastea, dar că văzuse oștiri ieșind, prin vitejia lor și ajutorul Atât Puternicului, din împrejurări și mai grele. Călugărul mai adăogi că veștile primite de la Bârlad sunau într'adevăr că Târziul voiește să împiedece venirea într'ajutorul lor a Codrenilor, dar nimic nu îndreptățea presupunerea că această încercare avea să fie încununată de izbândă. Credința lui era că Codrenii, cu vitejia lor cunoscută, deprinși să asculte orbește de poroncile căpitanilor lor, nu puteau decât să iasă biruitori dintr'o luptă cu Bârlădenii desbinați și duși la luptă de Târziul, care nu făcuse încă nici o ispravă ca Voevod și era urât de mare parte dintr'înșii. Co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drenii puteau să sosească în ajutorul lor din cias în cias.

Cuvintele Părintelui Isaia redeșteptară nădejdea în inimile celor mai mulți: hotărîrea de a lupta cu înviersunare, până la moarte, fu luată cu primirea tuturor. Se hotări ca dușmanul să fie hărțuit necontenit despre Bacău și Bistrița, spre a'l sili să ție în acea parte toată oastea venită pe Bistrița. Dar puterea Moldovenilor trebuia mai ales să fie îndreptată asupra aripii stângi a Ungurilor, unde se afla însuși Craiul, pentru a nu-i lăsa să pătrundă în valea Bistriței ci a-i sili să îndărăpteze până pe Moldova în sus, pentru a-și păstra slobod drumul spre Smirodava și Iași.

In acea zi avură loc numai câteva mici hărțuieli pe valea Bistriței; Ungurii își aduneu puterile, iar Moldovenii lucrau la întăririle începute de Stroici pe dealul Săuceștilor și pe amândouă șesurile: la Spineni și la Arămești. A doua zi însă, Ungurii năvăliră din toate părțile înainte de ziuă: era vădit că voiau să grămădească pe Români în colțul dintre Siret și Bistrița și să-i arunce în apă sau să i silească să se închine. Lupta fu mai ales crâncenă pe tăpșanul Săuceștilor și la Spineni, unde ținu până în seară. Românii în acea zi pierdură oameni mulți, dar nu dădură înapoi nici cu un palmac

Lupta reîncepu în dimineața următoare, cu toate că o ploaie cumplită începuse să cadă de cu noapte. Strunile de la arcurile Moldovenilor udându-se, minunații lor arcași nu le mai fură de nici un ajutor. Văzând că întăriturile de la Spineni vor fi pierdute în cursul zilei, Bogdan puse să se sape în grabă un nou șanț, mai la vale, între Săucești și Costei și îl umplu cu care răsturnate. La toacă Românii erau siliți să se retragă de la Spineni la această nouă întăritură.

Mihu apăra tăpșanul Săuceștilor împotriva lui Balc și izbuti să răspingă toate năvălirile dușmanului. Cavalerul Căinții arătă și aice o vitejie fără seamăn, el era vecinic în frunte, se expunea cu o nepăsare uimitoare la loviturile dușmanului,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar rămânea neatins, viața lui părea ocrotită de un farmec.

Pe Bistrița, întăriturile de la Șerbănești, cucerite de Unguri la amiază, erau recucerite de Stroici înainte de toacă. Ploaia care curgea acuma șivoaie și întunericul puseră în sfârșit capăt luptei.

Ea reîncepu în ziuă. Cerul se răsbunase. Toată puterea ungurească se năpusti asupra tăpșanului Săuceștilor; o năvală urmă celeilalte, cetele obosite fiind necontenit schimbate prin altele proaspete. Pe la amiază Moldovenii, a căror puteri erau sleite, se văzură siliți să dele înapoi sub puterea atât de copleșitoare a dușmanului. Pas cu pas îndărăptară, întâiu până în muchia dealului, apoi se scoborîră până în șes. Aice Mihu izbuti să alcătuiască o ceată de vro trei mii de oameni înarmați cu suliți și având stoluri de arcași în dreapta și în stânga. Ei opriră ast-feliu înaintarea Ungurilor mai bine de două ciasuri. Căldura era grozavă, iar oamenii nemâncați și nebăuți de dimineață. De la o bucată de vreme însă, nu mai putură împiedeca înaintarea dușmanului si prinseră iar a se da încet înapoi.

Bătălia era pierdută, lui Bogdan nu-i mai rămânea altă ușă de scăpare decât fuga pe malul stâng al Siretiului, pe podul de la Holt. Mai mulți din sfetnicii lui îl rugau să nu mai piardă o clipă și să treacă podul înainte ca grămădirea fugarilor pe dânsul să'l puie în primejdie.

De o dată, despre Săcuieni, se auziră niște trâmbiți sunând: Românii și Ungurii încetară lupta pentru o clipă și se uitară înspre locul de unde veneau sunetele.

O oaste de călăreți se scobora pe coastă și venea spre Siret; razele soarelui aproape de răsfințit, căzând asupra miilor de coifuri și de suliți, le făcea să semene cu un șivoiu de foc. Un urieș strigăt de bucurie ieși din piepturile Ungurilor.

— Bârladenii, Bârladenii cu Târziul,

Căci întradevăr se puteau cunoaște acuma steagurile Bârlădenilor și oștirile ungurești fusese vestite de Târziul că el vine cu ajutor înaintea Craiului,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Orice nădejde pieri din inimele Românilor, dar acele inimi erau prea îndârjite pentru a se muia în fața pierii și a face ca brațele lor să lovească în dușman cu mai puțină putere.

— Să murim cu răscumpărare! fu strigătul care se auzi în toată oastea.

Românii se răpeziră cu turbare asupra vrăjmașilor și lupta reîncepu, mai crâncenă. Kneazul Radomir, care era de pază la pod, luă grabnic măsuri spre a-l apăra în potriva noului dușman ce se ivea pe malul stâng.

Dar noui sunete de trâmbiți se auziră, tot de peste Siret, dar de astă data, din jos, despre Buhociu și se văzu ieșind din pârâul Sârbului și înaintând în treapăd pe șesul Siretiului, altă oaste, tot călăreață. Mai la vale sute de ciobace se vedeau trecând apa cu oamenii într'însele.

— Codrenii, Codrenii, fu strigătul de bucurie care ieși din piepturile Românilor ce se aflau aproape de mal și acoperi sgomotul luptei. Se puteau vedea, fâlfâind mândre în vânt, steagurile voinicilor din Kigheciu. In fruntea lor mergea un călăreț purtând pe cap un coif de argint suflat cu aur, încununat cu o pajură, iar pe piept un panțir, tot de argint. Era Gheorghița a Șalgăi.

Cum ajunse la malul Siretiului tulbure și mânios, scoase paloșul, îl ridică deasupra capului și rosti o poroncă scurtă care răsună ca un bucium peste tropotul miilor de copite și peste sgomotul undelor. Călărețiî se înșirară în rânduri de câte o sută și Gheorghiță, punându-se în dreapta celui dintâiu, ridică pentru a doua oară paloșul deasupra capului, și dădu pinteni calului care sări în apă; oastea întreagă urmă pe căpitanul ei.

Puterea Siretiului fu învinsă de puterea întrunită a miilor de oameni și de cai: un șivoiu viu trecu peste șivoiul de apă, pe celălalt mal rândurile se tocmiră din nou pentru năvală. Radomir alergă la Gheorghiță în fuga calului.

— Pentru Dumnezeu, strigă el, de ce n'ai rămas dincolo? Ai fi putut să ații calea Bârlădenilor și să-i oprești pe loc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să aţin calea Bârlădenilor, întrebă Gheorghiţă mirat, dar pentru ce?

— Ca să nu cadă Târziul în spetele noastre, răspunse Radomir care nu mai putea de năcaz.

— O, zise Gheorghiţă, văd ca veştile ajung încet pe aice. Târziul este acuma fugar peste Dunăre, iar în fruntea Bârlădenilor merge Toma Alimoş, voinicul voinicilor şi cel mai credincios prieten al Domnului vostru.

— Cum? Toma Alimoş... începu Radomir.

— Toma Alimoş, deşi rănit de cuţitul unui ucigaş, trăieşte şi iată-l că trece apa cum am trecut-o noi, zise Gheorghiţă arătând Siretiul negru de oameni şi de cai în faţa Costeiului, dar nu este vreme de vorbă acuma. Inainte! La treapăd.

Şi cei şase mii de călăreţi codreni înaintea cărora mergea Gheorghiţă, se îndreptară inspre locul unde Mihu şi ceata lui erau aproape încunjuraţi de mulţimea Ungurilor, dar cârnind ceva mai la stângă. Iar, când ajunse la două-sute de stânjăni de duşmani, dădu semnul năvălii.

Ungurii văzuse noul duman care venea în potriva lor şi luase măsuri pentru a-i ţinea piept, dar avântul grozav al Codrenilor răsturnă, călcă în picioarele cailor tot ce întâlni; într'o clipă ajunseră până sub tapşan. Tot ce rămăsese în picioare din cetele opuse lor o rupsese de fugă. Sub tăpşan Gheorghiţă şi Bibire năvăliră asupra Ungurilor care se luptau cu Mihu. Strînşi între doi duşmani, ei se apărară bărbăteşte, dar fură măcelăriţi aproape până la unul.

Codrenii pedestri, în număr de două mii, trecuse Siretiul în ciobace aduse de ei în spinare şi ajunsese răpede la întăritura care tăia şesul la Arămeşti şi unde poroncea Stroici. Acesta, la sosirea ajutorului neaşteptat, ieşi din întăriri şi se răpezi cu Codrenii şi cu oamenii lui asupra duşmanilor. Aceştia văzând, după o luptă scurtă, că tovarăşii lor plec în risipă pe tapşan, pierdură inima şi o luară asemenea la sănătoasa. Românii erau învingători la aripa dreaptă şi la mijloc.

La aripa stânga însă Ungurii luptau cu îndârjire. Toma Alimoş, îndată ce ieşi din Siret, îşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tocmi rândurile călărimii spre a cădea în coasta dușmanilor. Dar ei avuse vreme să se pregătească pentru a întâmpina acea lovire. Șase mii de călăreți din cetele Curții Craiești, cu steagul cel mare al Craiii, care nu intrase în lupta până atunce, fusese aduși în treapădul cel mare și amenințau să ieie pe Bârlădeni în coastă. Toma Alimoș se văzu deci nevoit să oprească pe loc avântul oștenilor săi, să-și schimbe întocmirea și să-i ducă asupra acelei călărimi care se apropia răpede. Bătrânul Voevod, drept pe calul lui, dar galbăn la față și slăbit la trup, se ținea la treizeci de stânjeni înaintea oștenilor și din toți câți îl urmau nici unul nu se îndoia că-i duce la izbândă. Când depărtarea dintre amândouă călărimile scăzu la vre-o trei sute de stânjăni, Toma Alimoș ridică paloșul, trîmbițile sunară și caii o luară la goană; Ungurii veneau cu aceiași iuțeală. Groaznică fu ciocnirea, cumplita învălmășala. Atunce coada cetelor bârlădene se văzu carnind de o dată spre dreapta pentru a lovi, ca o vijelie de oțel, în coasta Ungurilor. Ei se clătinară apoi, dând dosul, o luară la fugă pe șesul Siretiului. Bârlădenii îi urmăriră până dincolo de Peletuci unde Ungurii, dând de niște cete de arcași a lui Toma Alimoș care trecuse Siretul pe șăici și care începură să împroaște în ei cu săgeți, se risipiră în toate părțile. Bârlădenii se luau după dânșii când Voevodul, poroncind să sune adunarea, rândurile se întocmiră din nou. Steagul cel mare al Curții rămăsese în mânile Românilor.

Pogan și alți kneji care erau de față, văzând suferința scrisă pe fața lui Toma, cu toate opintelile lui de a se arăta nepăsător, îl rugară să ieie ceva odihnă, izbânda neputând sa mai fie îndoielnică. Dar Voevodul nu voi s'asculte nimica.

— O izbânda este desăvârșită, zise el, numai când dușmanul este pus pe fugă pretutindeni. Ungurii mai țin încă tăpșanul din fața noastră, și Voevodul arătă spre Săucești, care se întinde în oastea noastră ca un cuiu, trebuie să-i gonim de pe acel tăpșan și numai atunce putea-vom să ne gândin la odihnă. Ziua de astăzi este hotărî-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toare pentru mărirea neamului românesc, s'o ducem la bun sfârşit. Şi Voevodul porunci arcaşilor să înainteze asupra înălţimilor, urmând cu călărimea după dânşii.

Năvala Bârlădenilor şi fugărirea călărimii ungureşti silise pe Ungurii care ţineau întăriturile dintre Costei şi Săucesti să le părăsească şi să se retragă pe tăpşan, deasupra acestui de pe urmă sat. Toată oastea ungurească era strînsă aice: Craiul se retrăsese mai în urmă, pe dealul numit al Podului.

Ungurii nu putură să mai susţie năvala dată din toate părţile de către Români; ei părăsiră tăpşanul, parte se retrase pe dealul Podului, iar ceilalţi, năpustindu-se asupra cetelor lui Stroici, izbutiră să-şi deschidă un drum pe valea Bistriţei. Românii obosiţi nu i urmăriră şi încetară de a mai năvăli asupra dealului Podului. Noaptea căzuse cu totul, dar era lună şi se vedea ca ziua.

Mihu se întâlnise la sfârşitul bătăliii cu Gheorghiţă şi cu Bibire. Acuma tus-trei descălecase şi Gheorghiţă îi povestea întâmplările din Bârlad când Onea, venind din şes, aduse stăpânului său veste că Cavalerul Albrecht este greu rănit şi doreşte să-i vorbească.

Mihu, însoţit de cei doi prieteni, se duse îndată la locul unde zăcea bătrânul oştean, chiar sub priporul care ducea la deal. Cavalerul căruia o lovitură de suliţă îi străpunsese maţele, zăcea lângă nişte tufe, capul îi era aşezat pe o manta învălătucită, lângă dânsul se vedeau, în genunchi, Cavalerul Ulrich şi Conrad Muller, amândoi fără arme; împrejurul lor un cerc de arcaşi români îi privea în tăcere.

Când Ulrich văzu că Mihu se apropie, el se plecă asupra feţei rănitului şi-i zise câteva cuvinte nemţeşti. Bătrânul Cavaler încercându-se în zadar să ridice capul, Conrad se aşeză binişor lângă dânsul şi-i ridică capul pe genunchii lui.

Mihu îngenunchiă lângă Crijat.

— Sunt rănit de moarte, zise acesta pe românește cu un glas stins, mai pot trăi puţine clipe. Te am chemat fiind-că, din toţi duşmanii noştri, te ţin ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

cel mai viteaz și cel mai mărinimos. Te rog să zici din partea mea kneazului Ștefan Stroici că am însărcinat pe prietenul nostru, Cavalerul Ulrich, să spuie iubitei mele soții, Mariii, că cea de pe urmă a mea dorință este ca ea să se căsătorească cât mai curând cu kneazul Stroici, cu care a fost altă dată logodită; spune kneazului că am credința că el va ști s'o facă fericită. Glasul Cavalerului se făcuse atât de slab în cât, pentru a-i pricepe cuvintele cele de pe urmă, Mihu se văzu silit să-și lipească urechea de buzele lui.

Păunașul Codrilor îi făgădui că va îndeplini cu sfințenie însărcinarea ce i-o dăduse și rosti câteva cuvinte de mângăiere.

Crijatul scutură capul.

— Moartea mea este acea care am dorit-o în toată viața mea, zise el; mor cum trebuie să moară un oștean și un Cavaler. Dumnezeu să-mi fie milostiv.

Și peste puțin își dădu sufletul.

Cavalerul Ulrich închise plângând ochii vechiului său tovarăș, apoi zise o scurtă rugăciune care fu ascultată de Români cu capetele descoperite.

Mihu poronci să se caute numai decât prin împrejuri ni un preot catolic care să vie a doua zi să i-le trupul Cavalerului și să'l ducă spre astru care la o biserică de legea lui. Aflând de la arcașii de față că Cavalerul Ulrich se predase lor, le poronci să înapoiască armele și calul atât lui cât și lui Conrad și le hotărî că sunt slobozi să meargă ori unde vor voi, dacă se leagă prin jurământ că nu vor mai purta armele împotriva lui Bogdan. Amândoi primiră bucuros și făcură jurământul cerut de Mihu. Rămaseră însă pe loc pentru a păzi trupul Cavalerului Albrecht și a fi față la înmormântarea lui.

Mihu luându-și noaptea bună de la Ulrich, încălecă cu prietenii lui și se îndreptă spre satul Săucești, unde era otacul lui Bogdan. Când ajungea în sat, un aprod domnesc, călare, îi ținu calea:

— Căpitane, te caut de două ciasuri. Voevodul Bârlădenilor, Toma Alimoș, trage de moarte. El dorește să te vadă numai decât ; s'au trimis oa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meni în toate părțile ca să te găsească și să te aducă la dânsul. Măria Sa Vodă este cu el, la casa preotului din sat.

Crud loviți de această veste cumplită și neașteptată, tustrei tinerii urmară în tăcere pe aprod înspre biserica din Săucești.

LXIV

Moartea unui voinic

De la Simedriu Toma Alimoș era, pentru a șaptesprezecea oară, ales Voevod al oștirilor bârlădene, iar Ploscan șoltuz al târgului. Toți pârgarii erau oameni de ai lor și în sfatul cel mare al țării asemene nu erau decât prieteni de ai Voevodului și de ai șoltuzului. Târziul nici nu se arătase la alegeri iar Coțofană duseso o luptă numai de ochii lumii.

Târziul trăia retras la țară ; în cursul iernii luă de soție pe Florica Vișin. Nunta se făcu la Vișinești, nuntă pentru care se făcuse pregătiri mari, dar la care venise lume puțină, prietenii lui Târziul din Bârlad și câți-va Ieșeni ; din Lapușna prea puțini iar din Codru nimica. Se vorbea că mireasa foarte se supărase când văzuse că căsătoria ei atrage lume atât de puțină și că luna de miere a noului soț nu fusese cu totul lipsită de amărăciune.

In primăvară, Târziul venind cu soția lui în Bârlad, târgoveții văzură cu mare mirare pe Manea Fărtatul printre slugile kneazului. De atunce el veni adesea în târg pentru treburile Târziului. Mirarea însă se schimbă în supărare când, după câteva săptămâni, se auzi întâiu că Mitrana lui Ploscan se făcuse nevăzută și, apoi, că ea era la Târzii și fuseso furată de Manea cu voia ei. El avuse chiar îndrăzneala să-i trimită lui Ploscan răspuns că Mitrana este acuma ibovnica lui și că se va căsători cu ea numai dacă-i va da o zestre de zece mii de zloți. Ploscan era să înebunească de supărare și răspunse că Mitrana, părăsind casa părintească pentru a se face ibovnica unui ticălos și a unui înșelător ca Manea, rupsese ori-ce legătură între el și dânsa și, de acuma, era moartă pentru dânsul. Dar Manea de atunce se ferea să vie în Bârlad

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Tot cam pe acea vreme se zvoni că Târziul şi cu Coţofană s'au dat în parte Ungurilor, că ei scriu şi primesc cărţi de peste munţi şi că la Târzii se string din când în când cei câţi-va kneji datornici şi prieteni Târziului, cu puţinii negustori care mai ţineau cu Coţofană. Se mai zvonea că Manea Fărtatul venea din când în când în Bârlad noaptea, pe furiş şi stringea la un han de mâna a patra negustoraşi mici, meseriaşi şi calfe. Se mai zicea că la aceste adunări se împărţesc bani, galbeni ungureşti cu chipul Craiului Laslău. Dar aceste lucruri nu se prea băgau în seamă căci obştia era cu Voevodul şi cu şoltuzul oraşului şi apoi dăduse Dumnezeu un an minunat, cu roadă multă de tot soiul şi cei de la ţară aveau treabă destulă cu strînsul iar negustorii aveau grijă să aducă marfă multă, căci ştiau că ţărănimea avea să aibă bani la iarnă şi să-şi aducă aminte că are nevoi de multe şi de tot soiul.

Când Toma Alimoş, la începutul lui August, primi veste că Craiul Lajoş vine cu oaste asupra Moldovei, ca să gonească pe Bogdan şi să puie pe Balc în scaun, el adună îndată sfatul cel mare. Sfatul hotărî într'un glas ca poporul bârlădean să deie ajutor Domnului Moldovei, a cărui pricină este acea a întregii Românimi. Toate drumurile fură împănate de Voevod cu călăreţi trimişi să cheme pe kneji şi pe popor la arme, hotărîndu-le că până într'o săptămână să se adune cu totii pe şesul dimprejurul oraşului, pentru a primi steaguri şi a le se orândui de către Voevod căpitani, hotnogi şi stegari.

Iar knejii şi poporul, la auzul acestor veşti, lăsară strînsul şi trierul pe seama moşnegilor, a femeilor şi a copiilor şi se grăbiră să urmeze voioşi chemarea Voevodului iubit care-i dusese de atâtea ori la izbândă. Nu trecuse săptămâna şi se strînsese pe malul Bârladului o tabără mândră de Români verzi şi voioşi, cei mai mulţi călări, purtând paloşe şi suliţi, iar ceilalţi pedestri, înarmaţi cu arcuri, cu suliţi şi cu baltage. S'împărţise steaguri, să rânduise căpitani, hotnogi şi stegari şi la căutarea ce o făcuse Voevodul, se aflase de faţă şase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mii de călăreți, călări pe cai buni, tot unul și unul și trei mii de oșteni pedestri. Nu venise însă nici Târziul nici prietenii lui și din negustori lipseau acei cunoscuți ca ținându-se de Coțofană.

De la Gheorghiță venise veste că sosește cel mult peste trei zile și roagă pe Voevod să nu plece fără dânsul. Iar Toma răpezise chiar atunce spre tabăra lui Bogdan, doi călăreți ca să-i deie de știre că sosește în curând cu Gheorghiță.

In seara zilei când se făcuse căutarea, după asfințitul soarelui, Voevodul se întorcea în târg, la gazdă, la Ploscan, însoțit numai de doi oameni ai lui. Era călare pe un armăsar tânăr, pe care îl învăță acuma și avea în mână un harapnic lung. Treceau pe o uliță mai îngustă când, dintr'o crâșmă, ieșiră mai mulți meseriași beți, care văzându-l, începură să suiere numindu-l :

— Calău al Bârladului.

Voevodul uimit, dădu pinteni calului, îi croi cu harapnicul și bețivii o luară la fugă. Dar când era s'ajungă înaintea ușii crâșmei din care ei ieșise, iată că deodată iesă din casă și se răpede la dânsul Mânea Fărtatul, ținând în mână un lung junghier pe care îl înfige în pântecele Voevodului și apoi o ie la fugă.

Toma Alimoș se clătină și de nu s'ar fi apucat cu mâna de șea, ar fi căzut jos, dar slăbăciunea lui ținu numai o clipă. Oamenii care îl urmau scosese paloșul din teacă și se răpezise la dânsul ca să-l susție, dar nu putură să'l ajungă, căci el dăduse pinteni calului și, luându-se după Manea, în curînd îl ajunse. Ucigașul voi să se deie în lături dar uriașul care-i urmărea toate mișcările, izbuti să puie mâna stângă pe el. Apoi ridicându-l cu dreapta de brâu, îl întoarse odată de-asupra capului și îl asvârli împotriva unui zid, cu atâta putere în cât țeasta capului îi fu sfărâmată și bucăți din crierii lui rămaseră lipite pe zid. Voevodul în urma acestei opinteli, căzu jos de pe cal, fără cunoștință.

Fu luat în brațe de cele două slugi și dus în casa lui Ploscan care era în apropiere și cei mai buni vraci ai Bârladului fură chemați în grabă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Printre dânşii era un Veneţian, aşezat de mai mulţi ani în Bârlad, meşter mare în meseria lui. El scoase junghierul rămas infipt în Voevod şi cu toţii cercetară rana. Era lungă şi se afla tocmai sub cingătoare. Vracii erau de părere că maţele nu sunt atinse şi că rănitul va scăpa cu zile. Rana fu spălată şi cusută şi vraciul veneţian rămase lângă patul Voevodului care, spre mijlocul nopţii, îşi reveni în fire, ceru să i se deie de băut, iar după ce deşărtă cu lăcomie paharul ce i se adusea, dormi adânc. Nu avea fierbinteală de loc şi Veneţianul spuse lui Ploscan că răspunde de viaţa Voevodului.

Din târg venise ştiri îngrijitoare. Indată cum se aflase că Voevodul este rănit de moarte, mai multe cete de oameni, alcătuite din meseriaşi, calfe şi mulţi venetici străini: Greci, Bulgari şi Ruşi, duşi de oameni de ai Târziului şi de ai lui Coţofană, pusese stăpânire pe oraş şi închisese porţile.

Ploscan strînse în casă, pe lângă slugile şi calfele lui, care se ridicau la aproape cincizeci, vro două sute de negustori şi de meseriaşi voinici, pe credinţa cărora putea să se bizuie. Toţi fură înarmaţi şi stătură gata să răspingă ori-ce năvălire din partea potrivnicilor. Despre dimineaţă se răspândi vestia, care pe urmă să dovedi că nu este adevărată, că oastea strînsă împrejurul oraşului se dăduse în partea Tarziului şi se pregătea de plecare spre a aţinea calea Codrenilor. Atunce Ploscan făgădui o mulţămire mare aceluia care ar izbuti să se strecoare peste zidiuri şi, luând un cal de la un grajdiu ce'l avea afară din oraş, să meargă să ducă lui Bogdan veste despre cele întâmplate.

Se şi găsi o calfă de fierar care se îndatori să ajungă la Suciava într'o zi şi o noapte dacă i se dădeau bani destui spre a schimba caii îndată ce ar obosi. Ploscan îi puse la îndămână toate mijloacele trebuitoare şi am văzut că fierarul îndrăzneţ se ţinuse de cuvânt. In graba lui însă nu se gândi să s'abată pe la tabără, unde ar fi văzut că lucrurile stăteau cu totul altfelin de cât se auzise.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Oştenii strînşi în tabără văzuse cu uimire că porţile se închid şi că nime nu este îngăduit să intre în oraş. De dimineaţă se răspândi vestea că orăşenii s'au răsculat şi au ucis pe Toma Alimoş. Căpitanii şi hotnogii se adunară îndată şi hotărîră să trimită trei dintr'înşii în oraş spre a vedea ce se petrece şi dacă într'adevăr Voevodul căzuse.

Cei trei trimişi fură trei kneji, tustrei prieteni credincioşi ai lui Toma Alimoş şi oameni cu minte întreagă,

Se încuviinţă intrarea lor în oraş, dar păzitorii nevoind să i lese să meargă la gazda lui Toma Alimoş şi stăruind spre a-i duce la Târziul, cei trei trimişi ai oştirii se hotărîră să s'întoarcă înapoi. In această vreme se prinsese mai mulţi oameni care, prin ademeniri şi daruri, s'ncercau să câştige pe oştenii de rând; ei fură puşi în fiare.

Toţi căpitanii şi hotnogii adunându-se din nou, hotărîră să deie năvală porţilor şi să intre cu putere în târg. Un căpitan fu trimis la poarta cea mare şi strigă păzitorilor că dacă până de amiază nu vor lăsa slobodă intrarea, oastea va da năvală în târg.

Târziul văzând că încercările lui pe lângă oşteni nu se prind şi aflând că Toma Alimoş trăieşte şi este pe cale de însănătoşire, se hotări să depărteze cea de pe urmă piedeca din calea lui. Strîngând la o mie de oameni împrejurul lui, încercă să pătrundă cu de a-sila în casa lui Ploscan. Dar cei închişi în ograda şoltuzului o apărară cu atâta îndârjire în cât voinicii Târziului, după trei năvăliri zadarnice, o luară la sănătoasa. In această vreme negustorii fruntaşi, care la auzul faptei din ajun se închisese în casele lor, începură a merge pe din dos, de la unul la altul şi a se sfătui între ei. Din aceste sfătuiri ieşi hotărîrea ca să se înarmeze şi să vie în ajutorul lui Ploscan. Când oamenii Târziului o luară la fugă, dădură peste mai bine de o mie de negustori cu arme, cu calfele lor, care în dată cum îi zăriră căzură asupra lor cu paloşe şi cu baltage. Acea strînsură se risipi în curând în toate părţile, iar negustorii, parte alergară la şoltuz iar parte merseră de deschiseră porţile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Târziul se făcuse nevăzut. Numai a doua zi se auzi că șezuse până în seara ascuns în pivnița unui negustor și că în vremea nopții izbutise să se strecoare afară din oraș, îndreptându-se spre Dunăre. Cotofană fusese prins când se pregătea să fugă și pus la oprească.

Toma Alimoș se trezise din somn după amiază și, simțindu-se bine de tot, stărui să se scoale din pat cu toată împotrivirea vraciului. Tot ce se putu dobândi de la dânsul fu numai făgăduința că va rămânea în casă. Fu pus în cunoștința celor întâmplate și toți căpitanii și hotnogii veniră să-l vadă și să se bucure cu dânsul de minunata lui scăpare. Seara se culcă foarte obosit și vraciul stărui mult pe lângă dânsul pentru ca în zilele următoare să nu părăsească patul.

Sfatul care se adunase în acea seară hotărî ca Cotofana să steie închis câtă vreme se va socoti că este de cuviință. Veneticii care luară parte la răscoală fură snopiți în bătăi și goniți afară din oraș, dar meseriașii și negustorii amestecați în răscoală scăpară cu pedepse ușoare.

Toma Alimoș deși se simțise bine și voios, rămase în pat a doua zi până după amiază, însă când află că se aud trâmbițile Codrenilor și se văd steagurile lor, nu mai fu cu putință lui Ploscan și vraciului să'l ție macar în casă. Încălecă și ieși înaintea lui Gheorghe și a lui Bibire, căci Băncilă fusese silit de boală să rămâie acasă. Codrenii cu Lăpușnenii la un loc, alcătuiau o oaste de șase mii de călăreți și de două mii de arcași pedestri.

Cu un cias mai târziu sosi un trimes a lui Bogdan care aduse veste despre retragerea Românilor pe Moldova și pe Bistrița și cerea ca Bârlădenii și Codrenii să grăbească plecarea lor spre a se împreuna cu Domnul în Bacău. Plecarea fu hotărîtă pentru a doua zi. Cu toate stăruințile puse pe lângă el, Toma Alimoș nu voi nici într'un chip să rămâie în Bârlad și să lese ca Bogdan să povățuiască oastea în locul lui. In zadar îi spuse vraciul că va plăti îndrăzneala lui cu viața.

— Ciasul de față este hotărîtor pentru neamul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nostru, răspunse liniştit Voevodul, trebuie să fiu la locul meu.

Plecarea se făcu chiar în acea noapte. Bârlădonii apucară pe Tutova, urmând-o până în fundul său, iar de acolo pe la Plopana, străbătură dealurile dintre Bârlad şi Siret şi ajunseră pe la toacă în Săcuieni. Toma Alimoş fu vecinic călare şi în fruntea oastei, dar toţi băgase de seamă cum îngălbenea din cias în cias.

Gheorghiţă şi cu Bibire urmase calea Bârladului până la gura Zeletinului şi urmase apoi valea acestui pârău până la Colonești. De aice străbătură cu anevoie dealurile înalte şi văile adânci care-i despărţeau de Siret. Mersul lor era îngreuiet prin mulţimea cioobacelor luate de pedestrime pentru trecerea Siretului. Am văzut cât de folositoare fusese această îngrijire.

Toma Alimoş avuse fericirea să vadă oastea ungurească pornind în risipă pe tăpşanul Săuceştilor, dar atunce durerile cumplite care-l chinuiau de două zile şi despre care nu zisese nici un cuvânt nimărui, îl învinseră, puterile îl părăsiră şi Voevodul Bârlădenilor căzu de pe cal fără cunoştinţă.

Oştenii lui îl ridicară şi'l duseră pe braţe în casa preotului din Săucești. Din întâmplare stea gul cel mare al Curţii Crăeşti, cucerit de Bârlădeni, fusese adus acolo şi întins pe patar Voevodul culcat pe dânsul.

Bogdan şi cu Părintele Isaia, îndată ce fusese vestiţi, se grăbise să vie, aducând cu ei doi vraci. Ingrijirile acestora izbutiră să trezească pe Voevod din leşin dar ei, de la început, spusese Domnului că nu era nici o nădejde de scăpare şi că moartea voinicului era foarte apropietă.

Când Voedodul deschise ochii, văzu faţa lui Bogdan plecată asupra lui. Un zâmbet îi înveseli obrazul gălbăn ca ciara şi ochii lui stinşi reîncepură a străluci.

— Să trăieşti, Măria Ta ! zise el cu un glas destul de puternic.

— Fără de ajutorul Dumitale mică ar fi acuma Măria mea, zise Bogdan, stringând mâna rănitului.

—Izbânda de astăzi, zise acesta pune temelie trai-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

nică și desăvârșită atât Măriii Tale cât și Măriii neamului românesc.

— Dar, adaose el, aşi dori să vie de față căpitanii mei cei mai de seamă și îndreptându-și ochii către Părintele Isaia, Păunașul Codrilor.

I se răspunse că cea mai mare parte din căpitani așteptau în tindă sau pe prispă și că după Păunașul Codrilor se va trimite de sârg. Când căpeteniile Bârlădenilor intrară în odaie, Voevodul făcu semn călugărului să-i ridice capul, apoi după ce i se împlini cererea și'i se așezaseră mai multe perine sub cap și sub umeri, vorbi cu un glas deslușit și încă puternic:

— Frați boieri din țara Bârladului și tovarăși de luptă. Izbânda noastră de astăzi este hotăritoare pentru Românime, ea ne dă dovadă că stă în putința Românilor de aice, când ei sunt uniți, să trăiască prin ei înșuși și să înfrunte ori când puterea ungurească. Dar pierind unirea, piere și puterea noastră. Lajoș, învins astăzi, va porni în curând asupra noastră cu îndoită urgie și dacă puterile noastre vor fi atunce răslețe, se va vedea sfârșitul neamului românesc iar de vor fi unite izbânda din nou va încununa steagurile noastre

Glasul Voevodului slăbise, tăcu câtva, apoi urmă din nou.

— Moartea s'apropie răpede de mine, de astă dată ea mă va birui. Nu'mi pare rău căci am parte de sfârșitul cel mai frumos ce și-l poate dori un oștean: mor într'o zi de izbândă mare. Dar aș voi că acolo unde plec, la vecinicile lăcașuri, să duc cu mine credința că neamul meu rămas pe acest pământ este în stare, prin unirea lui, să ție piept ori-cărui dușman ce ar cuteza să vie asupră-i. Frați boieri din Țara Bârladului, tovarăși vechi de arme, copii ai celor căzuți în luptă împrejurul meu, faceți ca bătrânul vostru Voevod să moară liniștit! Scoateți palașele și jurați pe elo că recunoașteți de Mare Căpitan al vostru pe Bogdan, Domnul Moldovei. Jurați că, la chemarea lui, veți alerga de ori unde vă veți afla și că veți da poroncilor lui oștenești aceiași ascultare care ați dat-o acelor primite de la mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toate paloşele zburară în sus, apoi se întinseră de-asupra căpătăiului voinicului, alcătuind o boltă strălucitoare de oţel, la vederea căreia ochii Voevodului, pe jumătate păinjiniţi, înviera din nou. Şi kneazul Pogan rosti cu glasul mişcat, dar puternic:

— Pe Dumnezeu, pe paloşe, pe cinste, jurăm că recunoaştem pe Jupân Bogdan, Domnul Moldovei, de Căpitan mai mare al nostru; jurăm că vom alerga sub steag la cea dintâiu chemare a lui, jurăm că vom îndeplini cu sfinţenie, ca oşteni deplini, toate poroncile lui oşteneşti.

Şi când Pogan tăcu, un glas cât un tunet, alcătuit din glasurile tuturor căpitanilor de faţă răspunse:

— Jurăm!

Toma Alimoş ridică braţul:

— După cum veţi ţinea acest jurământ aşa să vă ajute Dumnezeu.

Apoi braţul îi căzu şi Voevodul rămase fără glas şi fără mişcare. Cei de faţă crezură că îşi dăduse sfârşitul; mulţi din ei, oşteni bătrâni, cu musteţi albe ca zăpada, trecuţi prin sute de lupte şi mii de primejdii, plângeau. Dar vracii zisese că-i numai cuprins de slăbăciune în urma lungului cuvânt ce'l ţinuse şi că sfârşitul, deşi este foarte aproape, încă n'a sosit.

Într'adevăr, după puţină vreme Voevodul îşi reveni în fire. Făcu cu ochii semn Părintelui Isaia care se apropie de el.

— Spovăduieşte-mă, zise el.

Călugărul făcu un semn şi toţi cei de faţă ieşiră, Bogdan cel dintâiu. Spovădurea fu scurtă: în curând Părintele Isaia îi chemă pe toţi în casă.

— Să ştiţi, le zise Toma Alimoş, că neavând nici copii nici rude, las toate satele şi toate turmele mele Păunaşului Codrilor. Părintele Isaia îi va spune voinţa mea, dar numai după ce voiu muri. Când vă veţi întoarce acasă veţi fi martori că astfeliu o fost voinţa mea.

Văzând că Mihu nu mai vine, Bogdan poronci să se mai trimită oameni în căutarea lui. Voevo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/index1901-1932

dul începuse să aiureze, călugărul rugă pe căpitani să părăsească odaia.

In sfârșit se auzi un tropot de copite care se opri la poartă, pași răpezi se apropiară și Mihu intră în odaie urmat de Gheorghiță și de Bibire. Călugărul îi făcu semn să s'apropie de pat. Păunașul Codrilor îngenunchiă lângă rănit care deschise ochii, îl privi lung și recunoscându-l, își reveni în fire.

— Te-am chemat zise el cu un glas slab și întretăiet, fiind-că am de îndeplinit o datorie și.... să-ți fac o rugăminte. In tinerețe am făcut..... către mama Dumitale..... o nedreptate. Sunt de atunce două-zeci și șase de ani..... rău căitum'am de atunce și până în ziua de astăzi. Sunt acuma pe moarte..... te rog iartă nedreptatea ce am făcut-o mamei Dumitale care era un înger. Și în semn de iertare..... făgăduiește-mi față cu..... Domnul și cu Părintele, că îndată ce'mi voi fi dat sufletul îmi vei închide ochii cu mâna Dumitale, și Voevodul tăcu.

— Ori-ce vei fi greșit mamei, iertat să fii de mine, căci încredințat sunt că ea te-o iertat de atunce, zise Mihu : îți voi închide ochii cu mâna mea.

— Dumnezeu să-ți deie viață lungă, cinstită și spornică pentru binele Domnului și a neamului nostru, rosti Toma Alimoș adunându-și cele de pe urmă puteri.

Apoi un sughiț îl cuprinse și în curând își dădu sufletul. Bogdan, Părintele Isaia, Gheorghiță, Bibire, Mihu, vracii și preotul satului plângeau cu toții, iar Mihu închise ochii mortului și, plecându-se, îi sărută mâna.

Era miezul nopții când călugărul cu Mihu, cu Gheorghiță, cu Bibire și cu mai mulți oșteni părăsi odaia unde zăceau rămășițile acelui care fusese odinioară Toma Alimoș, păzite de preot și de patru slujitori cu sulițile în mână. Bogdan se retrăsese mai nainte sub cortul lui, așezat într'o livadă din apropierea bisericii.

Tinerii duceau pe călugăr la gazda ce i se pregătise. Trecuse dinaintea unei ogrăzi mari ; în care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se vedea adunată lume multă și unde ardeau patru focuri, când auziră un glas chemând:

— Cuvioase, Cuvioase!

— Ce este, zise călugărul întorcîndu-se îndărăt, cine mă chiamă?

— Eu, Cuvioase, Petrea a lui Șerban din Ghindăoani, răspunse un tânăr voinic care se luase după ei. Tatăl meu zace aice, rănit de moarte, cu pieptul deschis de o lovitură de suliță. Auzind că ai trecut dinaintea acestei porți, mi-o cerut să te rog să vii să-i dai binecuvântare și deslegare de păcate. Părintele se grăbi să intre în ogradă, urmat de tovarășii lui. Întins pe niște cergi, zăcea Șerban plin de sânge, cu moartea scrisă pe față și în ochi.

— Mulțămesc că ai venit, Părinte, zise el cu un glas slab. Fă-ți o milă și 'mi dă deslegare de păcate, căci n'aș putere să mă mărturisesc.

Călugărul, îngenunchiând lângă el, îi împlini cererea și după ce-i zise câteva cuvinte de mângâiere, voi să se ridice, dar Șerban puse mâna lui înghețată pe mâna lui Isaia.

— Părinte, zise el, în lupta de astă-zi am căzut eu și cu patru feciori ai mei, alți doi sunt răniți greu. Dar mie îmi pare rău numai de un lucru, că nu am încă zece vieți și două-zeci de feciori de jertfit pentru mântuirea și slava neamului meu. Ca mine mulți alții perdut-au astă-zi viață și rude. Noi țăranii ne-am îndeplinit cu sfințenie jurământul care l'am făcut lui Bogdan, căutați și Dumneavoastră do vă țineți jurământul ce ne l'ați făcut nouă.

Părintele Isaia îl încredința că Bogdan va urma calea pe care o apucase și că poporul nu va avea să se căiască de jerftele făcute spre a'l ținea în scaun. Apoi bine-cuvântând din nou pe rănit, ieși din ogradă și-'și urmă drumul spre gazdă.

Iu aceiași noapte Bogdan era trezit din somn de slugile sale: un ostean sosise cu vești din sus și cerea să fie adus înaintea lui. Domnul poronci să fie lăsat să intre. Era Iacșa, vătămanul de Turia. Venea într'o întinsoare, tocmai de la Nistru, cu știre că oastea leșască, lovită de Români în codrii Șepenișului, fusese biruită și împrăștietă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

LXV

Ispășire

Când se crăpă de ziuă Românii în zadar căutară cu ochii pe potrivnici : nu se mai vedea urmă de Unguri, nici pe Dealul Podului nici pe șesul Bistriței. Grosul lor, cu Craiul, începuse la miezul nopții să se retragă pe șes, lăsând străji puternice pe dealurile de pe malul stâng spre a nu fi loviți de Români în coaste. Înainte de ziuă, perdeaua care făcea față oștilor lui Bogdan se retrase și Lăpușnenii, cu Bibire, fură trimiși să urmărească pe dușman și să-l hărțuiască.

Bogdan, după ce luă măsurile trebuitoare pentru căutarea răniților și îngroparea miilor de morți, stătu de față la înmormântarea lui Toma Alimoș în biserica de la Săucești, cu toate căpeteniile oștirii. De abie se sfârșise slujba când veni răspuns de la Bibire că, la Gârleni, o dat de Unguri care-i stau în potrivă cu îndârjire și că fără pedestrime nu are ce să le facă. Bogdan încălecă îndată și oastea întreagă se puse în mișcare pe șesul Bistriței. Mergeau întaiu Bârlădenii, stând sub povățuirea bătrânului Pogan, pe care Bogdan îl făcuse namestnic al său peste ei ; apoi urmau oastea lui Stroici și pe urmă acea care venise din sus, cu Bogdan. Gheorghiță cu Codrenii și Mihu cu cetele lui, scăzute vai ! la jumătate, aveau poroncă să urmeze dealurile de pe malul stâng, spre a împedeca călărimea dușmanului să hărțuiască coastele oștirii.

Ungurii se retrăgeau dar încet ; câte odată cetele lor se opreau pe loc și, făcând împrejur, năvăleau cu turbare asupra Românilor.

In ziua aceia Românii tăbărîră între Costișa și Cândești, pe amândouă malurile Bistriței ; Ungurii erau la o depărtare de o mie cinci sute de stânjăni cel mult.

In ziua următoare dușmanii îndărăptară până la Piatra ; în spre seară Românii s'încercară să pătrundă în oraș, dar fură răspinși cu pierderi mari. Acele din cetele unguresti care alcătuiau aripa dreaptă a oștirii Craiului, în număr de vro opt mii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de călăreți și care fusese tăiete de valea Bistriței, fură risipite în dealurile dintre Bistriță și Moldova și urmăriți de Gheorghiță cu parte din oștenii lui, hotărîți să-i stârpească până la cel de pe urmă.

Cavalerul Căinții, în aceste două zile, dăduse din nou dovezi de cea mai strălucită vitejie, el era vecinic alături de Mihu și se vâra în învălmășala cea mai cumplită.

A treia zi după bătălia de la Săucești se auzi că Bacăul se predase căpitanului lăsat de Bogdan ca să 'l împresoare și că Mayer, cu alți zece Sași și Unguri, plătise trădarea lor cu capul.

Câte-va mii de Unguri ținură Piatra până înspre seară, dând astfeliu vreme Craiului și grosului oștirii să se depărteze. Bogdan intră în oraș pe la asfințitul soarelui.

Mihu a cărui cete luase o parte însemnată la luptele din acea zi, se întoarse de vreme cu Cărăbuș și cu Cavalerul Căinții la Roznov, unde tăbărise în noaptea trecută. Corturile lor erau așezate pe malul Cracăului, acel al Cavalerului fiind la oareși-care depărtare de acele a lui Mihu și a lui Carăbuș, care fusese părăsite de Unguri în drum cu două zile înainte.

Inoptase și ei isprăveau cina afară, înaintea corturilor, când le se dădu de știre că un flăcău cere să fie adus înaintea Păunașului Codrilor, având să-i împărtășească lucruri de seamă. Mihu poroncind să'l aducă, în curând văzură înaintea lor un băiet de vro șaptesprezece ani, cu o față plăcută, îmbrăcat în port țărănesc.

Intrebat ce voiește, el răspunse:

—Mă numesc Axinte Flutur și sunt de loc din Buhalnița. Când au trecut Ungurii pe la noi, mergând înspre Bacău, m'o luat cu mai mulți băieți din sat pentru a mâna carele cu boi care duceau merindele lor. Se purtau urât cu noi, ne băteau cumplit, și ne dădeau mâncare puțină de tot. Când am ajuns în dreptul Bacăului, am fugit peste noapte și, după ce am rătăcit pe dealuri și prin păduri, am avut norocul a-seară să nemeresc la Preotul din Dănești.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— La Părintele Ioniță, zise Mihu, îl cunosc bine. Ai nemerit la un preot foarte de ispravă.

— Dumnezeu să-i deie sănătate, zise băietul, că m'o primit și m'o hrănit ca pe copilul lui. Din tot satul numai el rămăsese a-casă, bărbații sunt duși la oaste, iar moșnegii cu femeile și cu copiii au umplut codrul de pe malul drept al Bistriței. Atât eram de trudit în cât am dormit de a seară, de când o înoptat, până astăzi după amiază. După ce m'am trezit, am vrut să ies din căsoaia în care dormeam, dar n'am putut, căci ușa era închisă cu cheia și o trebuit să am răbdare, s'aștept să vie Părintele să-mi deschidă. Dar auzind în ogradă sgomot, zăngănit de paloșe și de pinteni și glasuri vorbind pe ungurește, am înțeles c'au venit Unguri în sat și că părintele m'o închis pentru ca ei să nu mă găsească și să nu-mi facă vre un rău. In căsoaia în care mă aflam era brânză bună și pită și un ulcior cu apă rece, astfeliu că aveam cu ce să-mi astâmpăr foamea și setea. De la o bucată de vreme făcându-se liniște, Părintele o și venit la mine și mi-o spus să stau liniștit unde mă aflu, căci la dânsul au venit niște oameni răi și numai cu mare nevoie o scăpat de ei și o dat la o casă pustie din apropiere. Mi-o mai spus că de mi-a mai fi foame, să mănânc din brânză și din pită până mă voiu sătura și iar s'o dus, închizând ușa cu cheia. Stat-am cât am stat când iată că aud glasul Părintelui vorbind cu alt om.

— Și l'ai văzut bine? zicea Părintele.

— Cum să nu'l fi văzut, dacă o trecut la o palmă de mine.

— Il cunoști bine, știi că el este Păunașul Codrilor?

— Da cum să nu'l cunosc, Părinte, nu l'am văzut amândoi de atâtea ori.

— Și spui că are de gând să mâie în Roznov?

— Am văzut cum i se pregătea mâncarea și am văzut trei corturi întinse.

— Măi Stane, ie calul meu, trage o fugă până la Roznov și spune Păunașului pe cine avem aice.

— Nu pot, Părinte, m'am jurat că voiu fi la noapte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la Părintele Vasile, la Jirov și mai am o bucată de drum zdravănă. De ce nu mergi singur?

— Dacă aș pleca de aice ei ar bănui ceva și ar pleca și ei. Dar ce grabă mare ai să vezi pe părintele Vasile încă în astă seară?

— Preuteasa trage de moarte în pădure, la Calul? și trebuie să-l aduc mâne dimineață. Sărut mâna Părinte, rămâi sănătos.

— Mergi sănătos, Stane. Doamne, tare sunt năcăjit să-i țin în palme și să nu pot da de știre celor care ar putea să puie mâna pe ei și astă noapte au să plece, și Părintele ofta greu.

Mihu și Cărăbuș, care la începutul povestirii flăcăului dăduse semne de nerăbdare, ascultau acuma cu o băgare de seamă vădită.

— Atunce, urmă flăcăul, mi-am zis că doară se putea să merg eu la Roznov să fac treaba dorită de Părinte, și am început a bate în ușă. Părintele o intrat numai decât la mine și i-am spus că sunt gata să merg la Roznov, să duc Păunașului Codrilor veștile cu care m'ar însărcina. Părintele tare s'o bucurat, o mers de o pus șaua pe cal și mi-o arătat pe unde să ies din sat, fără ca să fiu văzut, care este drumul ducând la Roznov și mi-o spus să ți zic așa:

— Părintele Ioniță de la Dănești dă de știre Păunașului Codrilor că într'o casă din satul Dănești, care acuma este pustiu, stă ascuns de astă noapte Balc, fiul lui Sas, fostul Domn al Moldovei cu șase oșteni Unguri; iar alți doi oșteni păzesc pe deal, deasupra bisericii. Păunașul Codrilor să trimită numai decât oameni voinici ca să'l prindă, dar să se grăbească, căci la miezul nopții Balc pleacă negreșit. Și Părintele mi-o arătat casa în care stă ascuns Balc, dâmbul pe care păzesc doi oșteni ai lui și drumul pe care trebuie să vie oamenii Păunașului, spre a nu fi văzuți de cei doi pândari. După ce mi o dat Părintele binecuvântare, am încălecat și am venit într'o fugă.

Indată ce flăcăuașul încetă să vorbească, Mihu strigă:

— Onea să puie șălele pe doi cai și zece oameni să fie gata să mă însoțească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Cum, îi zise Petrea, vrei să mergi acolo numai cu zece oameni?

— Doi-spre-zece cu mine și cu Onea, răspunse Mihu, nu ți se pare destui pentru a pune mâna pe opt?

— Dar dacă este vre-un vicleșug la mijloc? Dacă sunt oameni mai mulți ascunși în sat?

Mihu dădu din umere, dar flăcăuașul care nu se mișcase din loc și auzise vorbele lor, zise atunce:

— Cu voia Dumneavoastră boieri! Am auzit bine zăngănit de arme când eram închis în poiată, dar mi-aș pune capul că nu erau mai mult de șase sau șapte oameni, căci de ar fi fost mai mulți aș fi auzit sgomot mai mare.

— Uite-te în ochii lui, zise Mihu la urechea lui Petrea, și vezi dacă el vorbește alt ceva decât adevărul.

Dar Cărăbuș urmă să stăruiască ca Mihu să ieie cel puțin o sută de oameni cu dânsul. Pentru a liniști pe credinciosul lui tovarăș, Mihu consimți să ieie cincizeci de oșteni, zicând că s'ar face de râs luând mai mulți. Tot odată porunci ca copitele cailor să fie învălite în petece ca să nu s'audă sgomotul lor. Cavalerul Căinții auzind zarvă și mișcare, trimisese pe Măhnitul să intrebe ce se petrece și când Mihu era gata s'încalece, se trezi cu Cavalerul Căinții înarmat și călare, urmat de Măhnitul și de patru oameni de ai lui. Iar Măhnitul îi spuse că stăpânul auzind de plecarea lui Mihu și găsind noaptea frumoasă pentru o primblare, s'a hotărît să'l însoțească. Mihu dădu din umere și după ce încălecă și băietul trimis de preotul Ionită, plecară cu toții.

Străbătură la treapăd parte din șesul Cracăului; apoi părăsindu'l, încunjurară valea Rusului, se suiră în Dealul Dăneștilor de unde călăuza lor le arătă casa preotului și, în apropiere, alta mai mare, în care era adăpostit Balc.

Amândouă aceste case erau în marginea satului; la fundul gardurilor lor începea imașul acoperit cu tufe, care s'întindea până pe dealul unde se aflau. Mihu trimise doisprezece oameni să s'înșire de a alungul gardurilor, spre a nu lăsa pe nime să scape din grădini pe imaș. Mai trimise câte zece oameni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe jos, să s'înșire, câte un rând, de a-lungul gardului casei preotului și de alungul gardului celeilalte case din capătul de la imaș, până la ulița satului unde dădeau porțile lor. Lăsă trei voinici pentru paza cailor, și urmat de cei lalți cincisprezece, de Cavalerul Căinții, de Màhnitul, de Onca și de cei patru Ruși ai Cavalerului, se îndreptă fără nici un sgomot spre ulița satului, de alungul gardului preotului. Când ajunse în dreptul porții, Axinte care mergea înainte scăpă un țipet de spaimă.

In ogradă, la câți-va pași de ei, era înfipt în pământ un par, lung de doi stânjăni și pe acel par se afla tras în țapă Preotul Ioniță.

La strigătul de spaimă a lui Axinte răspunseră strigătele de mânie ale lui Mihu și a oștenilor dar, înainte ca ei să fi avut vreme să schimbe măcar o vorbă, se auziră strigăte selbatece și, din toate livezile de pe împrejur, năvăliră asupra lor sute de Unguri. Mihu fiind înaintea tovarășilor săi, ei se năpustiră mai ales asupra lui. Cei dintâiu care se apropiară de el căzură în curând, doborîți la pământ de paloșul lui, care știu să facă împrejuru i un gol în care nimic nu intra fără a simți tăișul sau vârful lui. Dar un dușman, târându-se nevăzut pe brânci, ajunse sub calul voinicului și-i vâră o țăpușă în pântece. Calul se răsturnă pe coasta dreaptă lângă gardul preotului, prinzând sub povara lui piciorul întreg al lui Mihu, până la coapsă.

Dușmanii se răpeziră asupra-i cu paloșele și ghioagele ridicate ca să'l lovească dar, cu toată răpegiunea lor, Cavalerul Căinții fusese mai iute de cât ei. El sărise de pe cal și se așezase înaintea lui Mihu, învârtind spada lungă și lată a cărei mâner îl ținea cu amândouă mânile: cei mai îndrăzneți din năvălitori căzură sub loviturile ei.

Măhnitul și cu cei patru Ruși își făcuse drum până la dânsul și, mânuind și ei spezile lor cu o agerime cumplită, golul se făcu înaintea acestor șase oameni căptușiți cu fier; nu mai îndrăznea nimeni să s'apropie de ei, ceilalți Români zăceau morți sau răniți, puțin scăpară prin fugă. Mihu făcea încercări zadarnice ca să scoată piciorul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

sub cal și dinții lui scrâșneau de turbare văzându-se adus la asemenea neputință.

Dar, la strigătele de mânie și de ocară a căpeteniilor lor, Ungurii se tocmise în două cete, alcătuită fie-care în chip de măciucă năstrujită cu suliți. Ei se aruncară din două părți asupra acelor sase îndrăzneți, rămași în picioare ca niște stâlpi de fier. Loviturile lor cumplite secerau pe Ungurii care năvaleau în frunte dar, la urmă, striviți sub număr, Cavalerul Căinții și slugile lui fură doboriți la pământ. Un strigăt de bucurie izbucni din piepturile învingătorilor. Dar scurtă fu această bucurie.

Înfierbîntatla luptei nimeni nu auzise un tropot de copițe care se apropia; strigătul de izbândă nu pierise încă, când s'auzi un glas răsunător strigând:

— Iată Ungurii! Pe dânșii, băieți, dați de tot!

Și Cărăbuș cu cinci sute de oșteni călări se răpezi ca fulgerul asupra Ungurilor care se credeau biruitori. Credinciosul tovarăș al lui Mihu, îndată ce văzuse pe Căpitanul lui depărtându-se cu mica ceată care îl întovărășea, porunci la cinci sute de oameni s'încalece și plecase cu ei spre Dănești, având grijă să nu ajungă pe ceilalți. Ajuns aproape de sat, aflase de la un fugar ce se petrecea și venea în fuga mare.

Împotrivirea Ungurilor surprinși fu slabă, după cea dintâiu ciocnire o luară la fugă în toate părțile, umplând pădurile și dealurile, urmăriți de Români care măcelăreau fără milă pe toți acei pe care puneau ochii. Cărăbuș cu un număr de oșteni urmărise pe Unguri numai până în marginea satului, apoi descălecase și aprinzând niște facle, căuta pe Mihu între morți și răniți când se auzi glasul lui chemând pe Petrea.

Mihu, prins sub cal și strins de gard, urmărise toată lupta fără ca să-i scape nimic din ceia-ce se petrecea. Văzuse pe Cavalerul Căinții, lovit de mai multe suliți, clătinându-se pe picioare și pieptul îi fusese stâlcit prin căderea peste dânsul a acestui trup învălit în fier, auzise strigătul de izbândă al Ungurilor și văzuse năvala lui Petrea: pricepu că biruința era a Românilor. Nu mai făcu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nici o încercare pentru a se ridica, dar aşteptă cu răbdare întoarcerea tovarăşilor. Cum văzu faclele, strigă pe Petrea care se grăbi să vie la el şi'l scoase de sub cal.

Mihu se temea să nu-i fie piciorul rupt. Dar îşi dădu seamă că este numai stâlcit tare şi că, deşi cu greu, poate umbla.

— Ridicaţi pe Cavaler, fură întâiele cuvinte ce le rosti, el mi-o scăpat viaţa, oprind pe duşmani să mă ucidă când calul s'o răsturnat peste mine.

Cavalerul fu ridicat şi lungit pe iarba de lângă gard: sub cap i se puse o manta, el nu se mişca de loc.

— Scoateţi-i coiful răpede, poate că mai trăieşte.

Cărăbuş îngenunchiă, desprinse curelile care prindeau coiful, îl scoase din capul rănitului cu îngrijire şi, la lumina faclelor, Mihu rămase înmărmurit când ochii lui dădură de faţa Vidrei.

Faţa era albă ca varul, ochii închişi, părul tăiet de la umere, dar astfeliu ea era mai frumoasă decât odinioară.

Ea era deci Cavalerul Căinţii, ei îi datorea Mihu viaţa. Păunaşul Codrilor căzu în genunchi lângă trupul nemişcat al foastei lui iubite. In acea clipă ea deschise ochii, întâlni privirea lui Mihu în care jalea lupta cu uimirea, zâmbi, apoi cu un glas slab şi întretăiet zise:

— Mihule !... In sfârşit ne vedem iarăşi ! M'am purtat rau..... cu acea fată..... iartă-mă că am ispăşit.... nu mi se cade despreţul tău... Mult te am iubit... Sunt fericită că... mor pentru tine.... Nu mă uita de tot... Fii fericit...

Voia să mai vorbească, dar un fior o scuturâ, o spumă amestecată cu sânge îi acoperi buzele, dădu ochii peste cap şi s'înţăpeni: îşi dăduse sufletul.

Mihu îi închise ochii şi, plecându-se, o sărută pe fruunte. Pieptul ei era străpuns de opt lovituri de suliţă.

Onea şi cu Măhnitul fură găsiţi sub câte un morman de leşuri ungureşti, erau răniţi dar nu de moarte. Când se scoase trupul Măhnitului mai mulţi din oamenii de faţă, de loc din Humuleşti şi din Târgul Neamţului, recunoscură pe Anton

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

și spuseră lui Mihu că ol fusese sluga kneazului Stroici. Niște oșteni scoaseră acuma de sub un pod, sub care șezuse ascuns în toată vremea luptei, pe Axinte, flăcăuașul care fusese trimis de preot la Mihu. Tremura ca varga și nu era în stare să rostească nici un cuvânt.

Petrea Cărăbuș bănuia că băietul fusese de rea credință și plătit de Unguri pentru a aduce pe Mihu într'o adevărată capcană ; îi și făgădui că, la ziuă, îl va spânzura de cel mai înalt copac din livada preotului. Dar unul din puținii Unguri prinși și lăsați în viață de Români lămuri împrejurările.

In noaptea de înainte venise în sat, după ce rătăcise o zi întreagă prin dealuri, nu Balc, dar frate său, Costea, care semănându-i mult, fusese luat de preot drept Balc. El era într'adevăr însoțit de opt tovarăși, din care punea pe doi la pândă pe dâmbul de asupra bisericii. Ei, de acolo, văzuse pe preot cum pusese șaua pe cal, după ce vorbise cu băietul pe care'l trimisese și-l petrecuse până lângă poarta lui. Unul din acești doi pândari alergă la Costea și'l vesti că sunt trădați de preot care a trimis un călăreț să deie Românilor de știre că sunt Unguri ascunși în sat. Costea se pregătea să fugă, când în sat intrară două până la treisute de Unguri care scăpase de urmărirea lui Gheorghiță șezând ascunși în codri și rătăceau acuma fără a ști în cotro s'apuce, iar căpeteniile lor erau prieteni cu Costea. Costea văzând că-i vine ajutor, hotărîse să-și răsbune pe preot și îl trăsese în țapă. Trimisese pe Cracău în jos doi călăreți spre a le da de știre dacă vor vedea că vin dușmanii. Acoștia văzând ceata lui Mihu care, când ajunse aproape de dânșii, cârni pe Dealul Troiții, venise să deie de știre că vin Românii dar că sunt puțini. Atunce se hotărîse să-i aștepte stând supuși prin livezi, să cadă asupra lor când vor fi intrat în sat și să-i măcelărească până la cel de pe urmă. Am văzut cum providerea lui Cărăbuș zădărnicise scopurile lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

LXVI

In care se vede sfârșitul acestei povestiri

Mihu nu părăsi Dăneștii până ce nu văzu pe Vidra înmormântată creștinește lângă biserica din acel sat. Din pricina căderii lui sub cal putea să se ție călare numai cu greu. Fu dus cu carul la Piatra unde rămase până la întoarcerea lui Bogdan în acel oraș, după desăvârșita izgonire din țară a oștirilor craiului Lajoș. Cu vro două zile înainte de sosirea Voevodului, primi vestea că knezul Baloș murise cu două săptămâni înainte și fusese astrucat în biserica din Poiană, lângă strămoșii lui. Ileana rămăsese acuma singură pe lume, nu mai era nici un temeiu care putea să întârzie căsătoria ei cu Mihu. Ea avu loc în Poiană: nuni fură Domnul și Doamna Moldovei, iar Părintele Isaia, preotul care îi binecuvântă. N'am nevoie să mai spun că Gheorghiță, Bibire, Stroici și Petrea Cărăbuș se aflau de față, cu o mulțime de knezi și de oșteni. Din foștii cetași ai Pământului Codrilor rămași în viață nu lipsi nici unul.

Mihu și cu Ileana trăiră împreună fericiți până la adânci bătrânețe și avură norocul să vadă ridicându-se, din copiii copiilor lor, oșteni viteji și înțelepți, neveste frumoase și vrednice. Mihu luă parte cu slavă la toate războaiele purtate de Bogdan împotriva Craiului Lajoș, care necontenit năvălea asupra Moldovei și necontenit se întorcea înapoi cu rușine și cu pagubă. După moartea lui Lațcu, își legă soarta de acea a Mușătești lor; mai ales silințelor sale datorea Petrea Mușat recunoașterea lui de Domn de către Bârlădeni.

Cavalerul Ulrich ținu cuvântul dat Cavalerului Albrecht și aduse Mariii cea de pe urmă dorință a bunului și cinstitului oștean care îi fusese mai mult tată decât soț. Însoțită de Ulrich, de Conrad Müller și de credincioasa Hertha, ea reveni în Moldova în vara care urmă după întâmplările povestite mai sus. Nunta ei cu Stroici se făcu în Suciava: nuni fură iar Bogdan cu Doamna lui. Și ei se bucurară de o fericire îndelungată și văzură pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

copiii lor mari. După moartea lui Lațcu, Ștefan nu primise Domnia Litvanului Iurg Coriatovici, ca și Mihu el se dădu în partea Mușăteștilor și găsi pe câmpul de luptă o moarte de căpitan viteaz. Maria, văduvă pentru a doua oară, se călugări și fu cea dintâiu stariță a mănăstirii Horodniculuí. Hertha se căsatorise cu Conrad Muller, amândoi rămaseră în slujba lui Ștefan și a Mariii până la moartea lor.

Anton se întorsese la fostul lui stăpân. Ajuns la adânci bătrânețe, el mai învață pe copiii lui Stroici cum să mânuiască sulița și palosul. Gheorghiță se căsători după câți-va ani cu frumoasa fată a kneazului Pogan. Credincios către Bogdan cât ținu Domnia acestuia, păstră aceiași credință către Lațcu: luptă cu Mușătestii împotriva lui Jurg. Rănit de moarte într'o luptă cu Tătarii, pe care după o năvălire în țară îi urmărise peste Nistru, făcu pe Codreni să-i jure că vor recunoaște pe Domnul Mol lovei, care era atunce Roman Mușat, de stăpânitor al lor. Bibire muri burlac: în toată viața fu tovarășul nedespărțit al lui Gheorghiță, atât în războaie cât și în vreme de pace. Când Codrenii se închinară lui Roman, el făcu pe Lăpușneni să urmeze această pildă.

Petre Cărăbuș găsi o moarte cinstește dar foarte timpurie în cursul celui de al doilea război purtat de Craiul Lajoș cu Bogdan. Sora lui, Stanca, muri în călugărie.

Kneazul Târziul izbuti să ademenească pe Bârlădeni să-l ierte și să îngăduie întoarcerea lui în țară. Dar frumoasa Florica îi otrăvi traiul: el muri în curând de dambla. Limbile rele ziceau că damblaua venise în urma descoperirii ce făcuse că Florica îl înșală. După moartea kneazului ea se căsători cu vătamanul lui care o bătu până la moartea ei.

Dacă voiu adăogi ca Ploscan muri in vremea lui Lațcu fiind tot șoltuz al Bârladului și lăsând toată averea lui Mihu, căci Mitrana murise nebună puțin după moartea lui Manea, cred că nu-mi va mai rămânea decât să-mi iau ziua bună de la cetitor, mulțămindu-i pentru răbdarea și bunavoință cu care a ascultat această lungă povestire.

SFÂRȘIT

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932